Digitized by Google

31
10 G
2

Est Conuetus S. Sabinæ de vrbe.

EN DAMVS LECTOR DENVO RECOGNITOS

DIVI CLEMENTIS

EIVS INQVAM CVIVS S. PAVLVS AD PHILIPpenſes meminit, cuiusq́ ea fertur magno Græcorum, & Latinorũ conſenſu Epiſtola quæ ad Hebræos uulgò inſcripta eſt, RECOGNITIONVM libros X. ad IACOBVM fratrem domini, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

QVIBVS acceſſerunt ſelectiſſimæ uetuſtiſſimorum præſulum Epiſtolæ, quæ, præter cætera axiomata, in primis CHRISTI humanitatem, diuinitatemq́ uarijs ijſdemq́ ualidiſſimis ſcripturarum autoritatibus adſtruunt: liberi præterea arbitrij uires declarant: tum Concilia, qua ratione, quibus ue autoribus inſtituenda ſint, edocent: hæreticos, item ubi hi conuicti fuerint, quo pacto Eccleſia tractare debeat, oſtendunt: necnon pleraq́ alia complectuntur in primitiua eccleſia obſeruata, ac ad cõmunem Chriſtianorum ædificationem magnopere idonea.

ADDIDIMVS HIS PRAETEREA

QVATVOR Conciliorum, Niceni, Conſtantinopolitani, Epheſini, & Chalcedonenſis decreta, quæ ob inſignem rerum in ipſis geſtarum pietatem, iampridem ab omnibus Eccleſijs ſunt approbata.

Est Conuetus S. Sabinæ de vrbe, 1560.

[redacted] M. D. XXXVI.

CATALOGVS EORVM QVAE PRAETER Recognitionum libros, hoc opere continentur.

Aegyptiorum pontificum Epiſtolę	II.	Pag. 257. 263
Alexandri	III	177. 183. 184
Anacleti	I	164
Antheri	I	200
Athanaſij	I	260
Carthaginenſis Concilij	I	287
Clementis	IIII	139. 152. 159. 163
Damaſi	VI	271. 273. 275. 280. 286. 287
Euariſti	II	171. 174
Euſebij	III	243. 251. 254
Eutychiani	I	204
Felicis	I	267
Flauiani	I	308
Hieronymi	I	273
Hygini Epiſt.	II	188. 190
Innocentij	III	290. 294. 301
Liberij	II	261. 269
Leonis	L	360. & ſequent.
Marcelli	I	246
Marcellini	II	242. 244
Marci	I	258
Mileuitani Concilij	I	292
Pontiani	I	198
Quinque Epiſcoporum	I	296
Soteri	I	191
Stephani	I	274
Victoris	I	192
Vrbani	I	195
Xiſti	I	186
Zephyrini.	I	193

Concilium:
- Nicenum 216
- Conſtantinopolitanum 212
- Epheſinum 224
- Chalcedonenſe. 230

De primitiua Eccleſia, & ſynodo Nicena. 210
Martiani Imperatoris edictum in confirmatione Concilij Chalcedonenſis. 238
Conſtantini Imperatoris confeſſio. 207
Valentiniani & Martiani Impp. ſanctio contra Euticianos hæreticos. 239
Eiuſdem Martiani alia ſanctio, contra eoſdem hæreticos. 240
Synodus Romana ſub Damaſo Papa. 272
Cœleſtini Papæ decreta. 302
Quod omnes de filio dei, & ſpiritu ſancto, & de unitate trinitatis male ſentientes, ſimiles ſint Iudæis: & de unitate trinitatis. 279

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, EIDEMQVE ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO D. BERNARDO EPISCOPO TRIDENTINO, IO. SICHARDVS S. D.

VELLEM equidem Reueren, in CHRISTO pater, idemq́ Illuſtriſſime Princeps, tam eſſet mihi facile uirtutes tuas prędicare, quàm id tu es prolixe meritus diuinis tuis nō modo erga me beneficijs, uerumetiam ab uniuerſo hominum genere, dum uidelicet hoc tanto tibi ſtudio ſumis, ut ſis & ipſe præter uulgarem ordinis tui captum haud mediocriter doctus, & literas in capitis iam pridem diſcrimen uocatas, quantū ab uno præſtari poteſt, latiſſime propages. Si enim meritis aſcendimus cœlum, & hæc reliqua eſt, ut ille dicit, uia ad diuinos honores, iuuare mortales, quid ſupereſt quin te indigitemus? Meruit enim Hercules ille ἀλεξίκακος neſcio ob quæ domita monſtra, immortalem nominis ſui gloriam. Hippocrati uero litatum eſt tanquam præſenti deo, ob unum atque alterum quibus opem contra uulgatam iam tum contagionis luem tulit. Tuum uero quale dicam nunc factum, ſi cum his conferatur? aut quem animū erga honeſtiora ingenia? dum perpetuas illas curas, quibus die noctuq́ ob rerum adminiſtrationem diſtineris, poſthabes etiam literarū cauſæ, agisq́ ut non ſolum optimi quiq́ autores deterſo ſitu in lucem uindicentur, uerum uis hoc tibi deberi, uis hanc tibi eſſe famam ſuperſtitem, ut unus tu & eſſe & dici merearis, cuius cōmendatione, opera, autoritate, in eum poſtliminio locum literæ reſtituantur, unde quorundā improbitate, non dico quanto rerum publicarū etiam detrimento, deciderunt. Incredibile enim dictu eſt, quàm mihi profuerint literæ R. P. T. quas ne quidem per ſummam impudentiam optare in animum induxiſſem, niſi hoc tu tibi, tanquā debitū officij tui penſum, ſponte popoſciſſes, ut tua intereſſe exiſtimares, ne, quod in te eſſet, diutius iacerent recta ſtudia. Tuis ergo adeoq́ illuſtriſſimi principis Ferdinādi auſpicijs egreſſus, non pœnitendam bonorum, eorumq́ uetuſtiſſimorū autorum copiam mecum tanquam ex diutino uenatu, retuli, quos nunc de integro hoc maiore doctiſſimorum quorumq́ expectatione parturio, quo magis illi præter opinionē contigerunt. Cui enim, ita comparatis hominum moribus, tale quicquam in mentem uenire, hoc pręſertim tempore potuit? ubi eò temeritatis quorundam furor progreſſus eſt, ut remedijs quidem quoquo pacto opus ſit, nondum tamen ſatis adpareat ratio, qua inueterato iam morbo, atq́ ob id tenaciori occurramus. Mihi ſane uidētur hi rectiſſime ad recuperandā Germanię tranquillitatem ingredi, qui eos maxime in medium proponunt libros, tanquam publicos fontes, unde hauriant uel adoleſcentes ſanioris mentis initia, poſtquam de quibuſdā iam natu grandioribus deſperatum eſt. Quamobrem multum omnino, ac neſcio an non totum quod uel animo conſequi poſſumus melioris ſpei, ſitum mihi uidetur in ætate etiamdum tenera, quæ in fatalia quædam huius temporis ſcripta imprudens, tanquā tempeſtate aliqua ad ſcopulos, delata eſt, ad quos ne conſeneſcat, ex bonorum autorum æditione pendet. Sunt enim plerique noſtratium, quibus ſaltem mica ingenij eſt, ita alioqui affecti erga ſtudia, ut non ita magno negotio opus eſſe uideatur ad abolendas quorundam nænias, quarum uidemus ubiq́ nunc gentium tantam oriri nauſeam, ut præter paucos quoſdā, eosq́ indoctos legere nemo ſuſtineat. Quemadmodum ergo literarum caſus, ueluti Cæcias quiſpiam nubes, traxit ſecum omnium honeſtarū artium ſi non ſtragem, at certe cōcuſſionem, ita in poſſeſſionem di[illegible], conſtantius, ęquiusq́ ſe habitura ſunt omnia, quibus in medio uitæ uſuq́ cōmuni uiuitur, pręſertim ad coruos quibuſdam relegatis, qui ut felicius infantiam ſuam palliarent, promiſcuæq́ plebi ſe inſinuarent, id nobis calamitatis in literas inuexerunt, ut potius contempſiſſe quàm

ignoraſſe uiderentur. Nimius ſum, fateor: at quis non præ indignitate rei totus in la-
chrymas ſolueretur? poſtquã uidet non modo nullis in eos qui malum hoc orbi con
ciliant, animaduerti Senatuſconſultis, quod decebat fieri acerbiſſimis, ſed ocioſe etiã
atq; delicate, ob illa ſcilicet in remp. Chriſtianam benefacta, nepotari. Vtinã hoc mo
ribus noſtris aliquando recipiatur, ut & ingeniorum curam ſaltem ſubciſiuam ad ſe
putent pertinere qui publicæ ſaluti præſunt, eoq; nomine rerump. clauos tenent. Si
enim Craſſus cenſor officio ſuo nõ putauit indignum, imperitos quoſdam rhetoras
cogere in ordinem, atq; interdicere profeſſionis munere, quod parum hoc ſcite ad-
miniſtrarent: & philoſophis, quod nouam quandam ociandi rationẽ prætextu phi-
loſophiæ introducerent, ſi nõ modo ciuitatis ius, ſed & Italia tota adempta eſt: quid
demum de his noſtratibus futurum fuiſſe putamus, ſi ex inſperato, tanquam propi-
tius aliquis Iupiter, Craſſus quidam appareat, qui autoritatis ſuæ gladium in eos di-
ſtringat? quibus ludus eſt ſanctiſſima quæq; ſtudia lancinaſſe, atque illotis pedibus
conculcaſſe, uerum hoc inſuper agunt, ne quicquam ſit uſquam gentiũ rerum, quod
uel acumen reſipiat aliquod, uel non prophanæ etiam turbæ ſit obuium. Hæc adeo
cauſa eſt cur mathemata etiam uulgo rideantur, tanquam ſuperuacaneum ſit in ea id
temporis locare, quod nolimus uelimus cogimur parentes uiui uidenteſq; aſpicere
palàm inſumi in aleam, & quædam non paulo his etiam deteriora. Eloquentiã pu-
tant eam ſatis eſſe Chriſtiano, quæ utcunq; poſſit adumbrare rem quam animo con
ceperis. At non uident, ut uel hoc tantulum aſſequamur, opus eſſe longiuſculo tem-
pore, ne obſcuri ſimus, & demus ſine mente ſonũ, ut elegantiſſimus poëta dicit. Vt
enim in Theologo ſummam eloquentiã anxie non requiro, ſi deſit, quam tamẽ ſim
in lucro habiturus ſi adſit, ita mediocrem cum dignitate coniunctam omnino neceſ-
ſariam duxerim: eſt enim omnino etiam in ſacris ſuus eloquentiæ locus, eſt ſua ad-
miratio. Veluti in matrona aliqua honeſtiore, laudes ornatum eum qui aut ſine im-
penſiore ſumptu paretur, aut non abhorreat à perſonæ decoro, ita ſordes oderis, ut
etiam omnibus ſit numeris alioqui in ſuo genere abſoluta. Aut dicant mihi iſti bar-
barici patroni, quid calumniatus eſt in Iouiniano Hieronymus maiore apparatu, at-
que contentione, ipſoq; adeo libri ingreſſu, quàm orationem male ſibi cohærentem,
ridiculũ quendã tumorẽ, atq; demũ ſpurcitie? ut non ſcriptorẽ, ſed αἰνιγματιστὴν uo-
cet. An non maximi ut quiſq; precij habetur in re theologica, ita eloquentiæ fuit ſtu
dioſiſſimus? ut nunc Tertullianum, Lactantium, Cyprianũ, atq; deniq; ipſum quem
iam nunc adornamus Victorinum Afrum taceam. Eſt autem quicquam Auguſti-
no, Ambroſio purius? quorum oratio tantum abeſt à barbarie, quantum eſt eorum
inquinatior, qui hodie & nomen & lucellum ex literarum oppugnatione quærunt.
Adde etiam ſi libet, quod diuus Aurelius Auguſtinus de rhetoricis & dialecticis in
tegros libros conſcripſit, qui licet uulgo non extent, dabimus tamen operam ut pro-
pediem in manus hominũ ueniant. Quantus uero theologus? Deniq; ut ſemel finia-
mus, nullum hominũ genus diutius florem eloquentiæ tenuit ipſis Theologis. Cœ-
perunt enim iam tum cadere cauſa iurecõſulti, cum & Cicero in foro uerſaretur. Me-
dici autem adeo dedicerunt latine, ut poſt Plinium, quod ſaltem ſciam, nihil in hoc ge
nere ferme ſcriptũ ſit tolerabili eloquentia. Ob id pro uirili cuiq; pro ſe annitendum
cenſeo, cui uel leuiter ille publicus rerum hominumq; ſtatus doleat, ut quemadmo-
dum noſtra tempeſtate ferè opicos aliquò uidemus progreſſos in artis ſuę myſterijs
quò ſuperior illa ætas aſpirare nequiuit, ſic nos quoq; nihil de induſtria remittamus,
ut ſi ad eum quem à maioribus accepimus cumulum nihil accedat, ſaltem à Gotho-
rum incurſione aſſeratur. Id quo minus faciamus nihil cauſæ eſt, quandoquidem ar-
gumentis iam aliquot deprehenſum eſt, nec ingenia noſtris deeſſe, nec ad quorũ imi
tationem excitentur. Siquidem inter Germaniæ principes, quod nobis bene uertat,
nec ferè eſt quiſquam paulò cordatior, qui non inter purpuratos illos aliquid etiam
loci

loci relinquat liberalius eruditis. De R. P. T. uero quid dicam? cuius mihi aula uſquead eo nihil aulici uiſa eſt præ ſe ferre, ut in academia quadam me uerſari exiſtimarem, ſiquando in congreſſibus, quod nõ raro fiebat, mentio eſſet uel de literis, uel administratione rerum orta. Licuit ergo omnino conſtantiſſimo illo uitæ tenore philoſophum, mundiciæ principem, parſimonia Epiſcopum agnoſcere, in cuius aula uelu ti equo Troiano incluſi eſſent tot literarũ proceres, apud quos cum ſemel atq; iterũ de cõmunib. rebus inſtitutus ſermo, fortè Clementis memini, cuius ego æditionem iam tum parabã. Et quia nõ obſcure præ ſe R. P. T. uiſa eſt ferre incredibilem quendam erga bonos autores amorẽ, & eiuſmodi erat uoluntatis tuę erga me propenſio, ut uitã etiã debere me tibi ingenue faterer, cœpi conſiliũ, ut uel parti beneficiorũ tuorum quà poſſem reſponderẽ, inſcribendi tibi Clementẽ, quẽ etiamdũ à prælo madentem R. P. T. dedico, ut uel ſic à quibuſdã huius ætatis uituperatorib. in tuto ſit. Nec enim me mouit illa pluſq; decantata ubiq; de apocryphis ſententia, quę ſi ſunt abijcienda, Tertulliano carebimus, Euſebij magna parte, Lactantio. Quid multis? ægre quiſquã paulò uetuſtior locũ ſuum tuebitur, quippe quorũ pleriq; ſynodos illas pręceſſerint, quibus ueluti cancellis quibuſdã circunſcripta fuit Chriſtianiſmi profeſſio. Mirũ ergo uideri debet, ſi à uetuſtiorib. illis quid ſit uariatũ, & cœperint legi priuatim, id eſt fieri apocrypha, quæ paulò ante publice legebant? Vt uero interim dicam quod ſentio, nondũ ſatis mecũ conſtitui, quid illa ueterũ autorũ cenſura ſibi uelit, quę diſtin. xv. cap. ſancta Ro. habetur, ut omittã quod quædã iſthic ex diametro inter ſe pugnant. Clementis uero dum octo facit libros, & capitũ meminit, niſi me animus fallit, quinquaginta, quæ ſint pro autenticis (ſic enim loquitur) recepta, nõ poteſt mihi nõ præbere neſcio cuius monſtri ſuſpicionẽ, uel hoc nomine maxime, quod quæ hodie in uetuſtiſs. bibliothecis ſuperſunt exemplaria, quorũ duo omnino licuit per ſeſquimeſtrem illam excurſionẽ uidere, unũ Baſileæ, quo ſumus uſi cõmodato, alterum Schonaugiæ, nec ullas habebant capitũ ſectiones, & in X. Clemens ipſe libros totũ uolumẽ digeſſerat, id quod ex fine tertij libri facile eſt uidere. Sed hoc quicquid eſt rei, iudicandũ alijs in medio relinquã, ſi hoc unũ addidero, mihi alioqui nõ tam ſuperſtitioſe naſuto, nec uideri ueriſimile Rufinũ uirum, ne quid addam præterea, magnum, potuiſſe adduci, ut Latio donaret librũ, quẽ uidiſſet parũ dextre ab eruditioribus accipi, aut cui dignitatis ſuæ ratio non iam ante conſtaret. Et quæſo quî fieret ut Origenẽ, Xiſtũ philoſophũ, Euſebiũ Cæſarienſ., Gregoriũ Nazanzenũ, Baſiliũ Magnum, Pamphilũ martyrẽ, Euagriũ, rei theologicæ, quod in confeſſo eſt, facile principes, ex græcis uerteret, hic uero tanquã ſui oblitus, imperare ſibi potuerit, ut tot lucubrationũ gloriã, iſtius uerſionis ueluti tenebris obſcuraret, & tanq̃ malus poëta uno actu, eoq; poſtremo totam fabulã dehoneſtaret? Quod ergo huius loci eſt, nihil ſanè reſtat, quod quenq̃ torqueat illa quorundã nõ Ariſtarchorũ, ſed Phalaridũ exactior quàm uerior cenſura, dũmodo conſtet Euſebiũ illum quædã ex his Recognitionũ libris nõ modo mutuatũ, uerũ quod parũ etiã attentis apparet, ad uerbũ quædã deſcripſiſſe in lib. de Euang. præp. ſexto. Cæterũ cum iam æditionẽ cogitaremus Clementis noſtri, forte fortuna incidimus in epiſtolas quaſdã, quę neſcias plus habeant eruditionis an pietatis, eas quoniã argumento noſtro magnopere cõuenirent, nec ante typis excuſæ eſſent, curauimus ut unà formis deſcriberent. In quibus quia non pauca erant, quæ magno temporũ interuallo eſſent remotiora, ſcholijs ſiquando uſus uidebatur, atq; argumẽtis illuſtrauimus, quas R. P. T. nõ enim occurrit alius cui potius inſcribi debeant, nuncupatim dedico conſecroq;. Quo enim munere apud R. P. T. maiorẽ me gratiã initurũ confiderẽ, nõ erat, q̃ ſi librũ doctiſs. eumq; uetuſtiſs. ei potiſſimũ conſecrarẽ, qui nõ modo ſingulari eſt præditus pietate, uerũ elegantiore literatura tanta, quãta uel in eius generis hominib. deſiderari poteſt maxima, qui omnẽ ætatẽ in literis conſumpſerũt. Bene ualeat R. P. T. quã nobis cõmunibusq; ſtudijs Chriſtus quamdiutiſſime ſeruet incolumem.

INDEX RERVM MEMORABILIVM VTRIuſq; partis, tam Clementis quàm Epiſtolarum.

Aronis officium. 282.8
Abilius Epiſcopus. 217.5
Abraham aſtrologus. 12.14
Abraham totum mundũ ab interitu uindicauit. 12.9
Abraham ex ordine ſtellarum, conditorem earum agnouit. 12.15
Abſolutionum uiæ diſcendæ. 61.6
Accuſatoribus qbus nõ credẽdũ. 187.40
Aduẽtus domini duplex. 16.20. & 21.27
Adulteria licita apud Suſides. 115.20
Adulterium apud Seres nullũ. 114.1
Adulteria in elementis. 120.6
Adulterium uitandum. 141.12
Adulterij uariæ ſpecies. 141.22
Adulteria Iouis. 123.37
Aegyptiorum plagæ XII. iuxta numerum XII. patriarcharum. 12.36
Aegyptiorum ſacerdotes animas de inferno educere norunt. 4.4
Agricolæ. 43.36
Alexandri Epiſcopi lenitas erga Arriũ (217.40
Alexandrina eccleſia ſecunda ſedes à ſancto Marco cõſecrata. 217.2
Alcmęon qd de principijs mũdi ſentiat (95.2
Alleluia mentio. 274.2
Amazonum mos in cõgrediendo cum uiris. 114.48
Ambire epiſcopatũ quale pctm̃. 342.40
Amicus fidelis homini quærẽdus. 169.21
Amici ſemper ſimul ſunt. 82.48
Amicitiã dei quomõ adipiſcamur. 75.27
Anaxagoræ opinio de mundo. 95.2
Anaximãdri ratio de principijs mundi. (95.2
Angelum proprium unaquæq; gens habet. 34.28
Angeli deum uident. 47.28
Anima Chriſti. 315.11
Animarum quies. 17.10
Animarum præſides. 26.40
Animarũ uexatores poſt mortem exoſi ſunt deo. 4.17
Animæ p ignẽ traductæ reparant. 72.13
Animalia etiam contemptiſſima à deo creata ſunt. 103.27
Animus humanus agro neglecto confertur. 78.5. & 159.27
Anſes à Moſe populo prępoſitus. 13.40
Antherus Epiſcopus. 200.44
Antichriſti mentio. 55.24
Antiochena eccleſia tertia ſedes. 217.6
Apes ex putrefactis carnib. bubulis. 97. (48
Apiũ ex cornu cerui naſcit. 97.50
Apis Aegyptiorum deus. 13.13
Apollinaris dogma. 354.18
Apollinariſtæ. 223.1 (re. 241.1
Apollinariſtis denegat̃ teſtamentũ facere
Apollinariſtarũ libri prohibent̃. 241.36
Apollinariſtarum tria falſa. 322.39
Apoſtatæ qui. 166.10 (210.5
Apoſtoli quare ſua in Iudęa uẽdiderint.
Appion Pliſtonicenſis. 131.37
Aqua cum ſale. 180.47
Aqua corpus diluendum. 80.26
Aqua marina ineffabili prouidẽtia dei ſalſa eſt. 97.28 & (11.43
Aram qui primus ſtatuerit dęmonibus
Arabes circunciſionẽ Iudęorũ ſunt imitati. 106.5
Arbitrij noſtri eligere. 49.17
Archiepiſcopi. 146.46
Arcus in cœlo ex repercuſſione ſolis. (103.10
Aromatũ flores ex Arabia. 1.20
Arrij blaſphemia. 222.29 (218.19
Arrius multos ſibi adhærentes habuit.
Arrio decẽ & ſeptẽ ſubſcripſerũt. 219.10
Arſacen Perſæ habent. 15.27
Artiũ liberalium quis uſus. 10.20
Aſparagi ex cornu capręnaſcunt̃. 97.50
Aſtrologi taxantur. 112.14
Auaritia ſectas inducit. 231.20
Auaritię cauſa clerici nihil agant. 221.49
Auguſtini laus. 303.13
Auxentius Arriani erroris. 286.15

B

BAlſamũ Iudæa mittit. 1.19
Baptizandi mos. 305.41
Baptizati nõ comedebãt cũ illotis. 42.18
Baptizati ab hæreticis per manus impoſitionẽ reconciliantur eccleſiæ. 370.33
Baptizari uolentes quid facere debeãt. (153.40
Baptizandi tempus. 57.35
Baptizati hæreticorum. 374.40
Baptiſmus in locũ ſacrificiorũ ceſſit. 14.3
Baptiſmus ſolũ Paſchæ & Pentecoſtes die dabatur. 364.15

Baptiſmus quid proſit. 161.28
Baptiſmum qui caſſent. 295.15
Baptiſmus pueris neceſſarius. 368.29
Baptiſmum paruulis quare quidam ne garunt dandum. 289.28
Baptiſmus omnibus neceſſarius. 79.45
Bacchi nomen. 63.4
Barnabæ oratio ad Romanos de Chriſto. 4.37
Bella ex peccatis. 32.47
Bellum uerbi dei. 31.17
Bellorum origo. 12.3
Bonitas dei. 306.5
Bonus nemo eſt per ſeipſum. 304.1
Bonum omne à deo. 105.27
Bragmannorum innocentia. 114.8

C

CAeſaris locum deũ obtinere quidã dicunt. 71.40
Cæſarem Romani habent. 15.27
Calamitates nobis in uindictam datæ ſunt. 104.40
Calliſtrati opinio de principijs mundi.
Canones patrum quando inceperint. (95.1 216.17
Carnalis intelligẽtia corrumpit ſcripturam. 42.45
Carnes putrefactæ corporis à cõnexione membrorum uiuentium ſectione ſeparantur. 160.10.& 78.35
Carnis & ſanguinis Chriſti quomodo participes efficimur. 226.42
Carolus Magnus. 207.24
Caſtimoniæ ſpecies. 162.27
Catafrigæ rebaptizati ſunt. 222.2
Catechumini lapſi tribus annis inter audientes uerbũ collocabantur. 221.20
Charitas magiſtra omnium bonorum. 174.48.& 246.5
Chriſtus nunquam abſuit pijs. 17.6
Chriſtus quomodo carne indutus. 226.2
Chriſtus mentẽ rationalẽ habuit. 322.36
Chriſti diuinitas. 187.1.& 228.44
Chriſtus quomodo à ſpiritu ſancto ſit glorificatus. 229.5
Chriſtus quare dicatur. 15.26
Chriſtus patri æqualis. 243.10
Chriſti fama. 4.20
Chriſtiani quibus modis ethnicos uincere debeant. 81.7
Chriſtianã ad uitam exhortatio. 206.26
Chriſtiani hominis exercitium. 150.6
Chriſtiani hominis uita deſcribitur. 245 4.& 251.25
Chriſtiani unde. 197.17
Chriſtianiſmi principiũ eſt, credere pro uidentiam diuinam. 62.4
Cibũ capit Petrus ſeorſum à gentibus. (8.26
Cibi abundantia. 64.5
Circunciduntur Indi & Aegyptij. 12.29
Claues uerbi. 268.43
Clementis oratio. 5.27
Clemens in Iudæam nauigat. 6.20
Clemens baptizatur à Petro. 81.34
Clemens negotium ſcribendi ſuſcepit à Petro. 59.17
Clemens matheſeos fuit doctus. 107.27
Clementis proſapia. 83.45
Clementis duæ æditiones. 1.36
Clerici nullum ſecularem honorem habeant. 235.8
Climacterici anni aſtrologorum. 112.18
Climata ſeptem. 114.6.28
Cœleſtij uarij errores. 289.9
Cœli duo. 41.20
Cœlũ quare reſoluendũ. 46.50.& 47.3
Cœlum uiſibile reſoluetur in nouiſſimo die. 41.23
Cœli & terræ filij. 126.20
Cœnæ deorum allegorię. 128.35
Cœnobia extructa. 210.27
Columnæ uitreæ. 87.34
Comparatio de duobus regibus. 29.44
Comparatio de medico. 290.28
Comparatio de radijs ſolaribus & prædicatoribus uerbi dei. 156.6
Compoſitum quid. 93.26
Concilium quare habendum ſit. 231.30
Concilij Epheſini ſymbolum. 225.15
Concilium conuocare Imperatoris eſt. 320.2.& 320.2
Concilia quo tempore anni ſunt habenda. 220.14
Concilij Niceni ſymbolum. 222.20
Concilij Conſtantinopolitani ſymbolum. 223.26
Concilium Chalcedonenſe. 230.36
Concilia duo in anno ſint. 220.8
Confeſſio uera. 142.13
Confeſſio ſecreta & publica. 369.36

Confirmationis mentio. 161.46
Coniecturæ in rebus diuinis nihil ualent. 109.38
Coniugiũ inter aquã & terrã eſt. 120.2
Coniugium cum hęreticis fugiendum.
Cõiugia per bella diuiſa, an reſtaurari poſſint. (236.7 373.40
Coniugia quæ ſint legitima. 171.43
Coniurationis crimen uitandũ. 336.28
Cõſcientia arguit delinquentes. 168.40
Cõſtantini Imperatoris cõfeſſio. 207.30
Conſtantinus permiſit patres conuenire propter hæreſes exortas. 216.20
Conſtantinus lepra infectus. 208.43
Cõſtantinus Romam conſtituit caput eccleſiarum omnium. 214.27
Conſtantinus licentiam dedit prędicandi Chriſtum. 210.6
Cõſtantinus conuocat conciliũ. 217.47
Conſtantinus querimoniarum libellos ab Epiſcopis allatos exuri iuſſit. 218.14
Conſtantinopolis noua Roma. 231.44
Conſuetudo. 23.40
Corporis & ſanguinis Chriſti myſtica diſtributio. 321.14
Corporis humani proportio. 99.2
Coruus per os concipit. 97.43
Creatorẽ à creaturis iudicari iniquũ eſt.
Creatoris honor nõ debet creaturæ deferri. (65.11 72.2
Creaturæ ſe ab impijs ulciſcuntur. 75.1
Crucis inuentio. 257.26
Cultor dei uerus. 76.40
Cupiditas pernicioſiſſimũ peccatũ. 31.3
Cyrilli ſynodicæ epiſtolæ. 235.28

D

Dæmones miniſtri pœnarũ. 65.32
Dæmones exhorreſcũt uere credentes. 67.10
Dæmones, quos inhabitent. 63.20
Dæmones corporibus humanis quare immergantur. 63.28
Dæmones quomodo expellant ab hominibus. 63.36
Dæmones ad diſcendum ueloces. 64.36
Dæmones quare in mundũ miſſi. 65.8
Dęmones inſidiantur affectioni noſtrę erga deum. 27.46
Dæmonibus certa ratione aliquid permittitur in homines. 28.6
Dæmones quare pios affligant. 28.18
Dæmonum præſtigiæ. 64.21
Damaſi de Chriſto catholica ſententia. 271.4. & 272.1
Democritus idęas finxit principia rerũ.
Dentes molares qui. 99.10 (95.5
Detrahere, quale peccatum. 195.10
Deus ſpiritu uidetur. 47.27
Deus pater ſecreti ſacramenti uocabulum eſt. 145.25
Deus quare puniat. 115.30
Deus tribus modis quis dicitur. 34.25
Deus malorum non eſt autor. 74.30
Deo ſimiles erimus, ſi opera eius imitamur. 71.20
Deum infirmũ Simon cauillatur. 37.17
Deũ nõ iraſci quorſum ptineat. 130.40
Deorum nomen in ſcriptura. 34.17
Diaboli inſidias qui uincant. 304.7
Diaconorum officium. 57.24. & 140.44
Diaconorum ordo. 221.24
Diaconi epiſcoporum oculi. 142.14
Diaconi ſeptẽ in qualibet ciuitate. 171.38
Diaconiſſæ. 222.5
Diaconiſſæ quando debeant ordinari. 236.12
Dictamni comam Creta dat. 1.20
Dij gentium otioſi. 71.30
Dij Aegyptiorũ, Apis, Hircus, Gattæ, Ibis, Serpens, Piſcis, Cæpæ, Cloacæ, Crepitus uentris. 73.3
Dilectio commendatur. 250.2
Dilectionis dei & mortis collatio. 146.1
Diodorus amere dixit initiũ rerũ. 95.3
Dionyſius à Titanis diſcerptus. 123.28
Dioſcuri error. 353.5
Diſcendum eſt ordine. 44.30
Diſcentibus primo imperitia ſua eſt agnoſcenda. 44.5
Diſputatio de Ieſu ex ſcriptura fit. 21.20
Diſputatio apoſtolorum. 18.4
Diſputationum fructus. 289.8
Diſputationis modus. 108.15
Diſputationes apud uulgum modicam utilitatem habent. 91.46
Diſſenſiones cauendæ. 184.15
Diuinis de rebus loqui humanis coniecturis friuolum eſt. 131.20
Diuitiæ iniuſtæ abijciendæ. 200.1
Dora oppidum. 60.5

Doſi-

Doſitheus & Simon autores ſectæ Sad-ducæorum. 17.40

E

EBionitarum hæreſis. 186.10
Eccleſiæ miniſteria à Petro diſponuntur. 81.38
Eccleſiarum res quô debeant inſumi.
Eccleſiæ ſtatus naui magnę ſimilis. (196.24 142.41.& 165.28
Eccleſię miniſtri nullis negotijs ſeſe immiſceant, niſi pupillorũ & orphanorum. 210.47
Eccleſiæ bona diripere quale peccatũ. 169.38
Elias Hieroſolymorũ Epiſcopus. 220.25
Epheſini concilij decreta. 228.28
Epheſini concilij improbatio. 320.33
Epicuri ſentẽtia de principijs mũdi. 95.3
Epicureorum commenta. 92.12
Epiſcoporũ uox in ſubſcriptiõne. 237.40.& 258
Epiſcopi pigri ſimiles ſunt meretricibus
Epiſcopis nõ eſt tacendũ. 75.17 (181.28
Epiſcopi nõ temere reprehendendi, niſi in fide errauerint. 150.43
Epiſcopi electioni magna cura adhibenda eſt. 350.2
Epiſcopi diſpenſatores fuerunt rerum communium. 196.15
Epiſcoporum accuſatio difficile admittitur. 175.22
Epiſcopi ẽ ſedibus ſuis pulſi. 194.8
Epiſcopis eccleſiarũ tantummodo cura mandatur. 140.48
Epiſcoporũ iniuria ad Chriſtum pertinet. 174.40
Epiſcopi & boni mariti collatio. 174.13
Epiſcopis ueris nemo reſiſtat. 143.48
Epiſcopi electio cõſenſu & clericorum & ciuium fiat. 365.30
Epiſcoporũ inauguratio. 219.49
Epiſcopi quales eſſe debeant. 57.19
Epiſtolæ cõmendatitiæ quibus ſint dandæ. 235.38
Error omnis unde originẽ habeat. 62.48
Errorum fontes tres. 115.40
Euãgeliũ colonus cordis noſtri eſt. 78.7
Euchariſtiæ mentio. 20.9.& 180.32
Euchariſtiæ ſumptio. 167.42
Eudoxiani qui. 222.48
Eufemia martyr. 230.44
Eunomiani dicuntur Anomiani. 222.45
Euſebius translatus Alexandriã. 201.14
Euſebius Cæſarienſis. 217.26
Eutices Apollinariſtas ſecutus eſt. 239.27
Euticetis error. 308.44.& 314.43.& 233.34
Excommunicatio. 183.36
Excommunicati ſunt Epiſcopi eccleſiã ſuam deſerentes. 221.39
Excõmunicati ab alijs ad cõmunionem non recipiantur. 220.4

F

FAbas obtulerunt. 206.47
Felix Epheſum translatus. 101.25
Feſti dies gentilium. 63.2.& 76.8
Feſta martyrum quare inſtituta. 369.17
Fidei chriſtianę cõpẽdiũ. 88.18.& 144.14
Fidei ſimplicitas laudatur. 218.20
Fidelis dæmonibus imperat. 67.19
Filij diaboli. 198.29
Filiorum dei proprium. 198.28
Filiorũ impiorũ nulla uoluptas. 256.28
Flagitia Iouis. 123.20
Fotiniani. 223.1
Fridericus tertius. 207.25

G

GAllinæ nonnunquã uento concipiũt, interdũ etiã puluere. 97.46
Gamaliel quare apud ſuos manere uoluerit, quàm aperte cũ Apoſtolis ſentire. 20.41
Gamaliel clanculũ fauit Apoſtolis. 20.28
Gelonum populus. 114.29
Genealogia deorum gentilium. 122.30
Geneſis quid. 91.26 (113.24
Genethliacorum uanitas de aſpectibus
Geometræ principia rerum definiũt ſines. 95.5 (273.48
Gloria patri, quare Pſalmis adiunctũ.
Gratia male intellecta à Pelagio. 297.34
Gratia origo meritorum eſt. 367.47
Gythorũ uicus patria Simonis magi. (25.5

H

HAereſis auxiliũ dei negans. 294.34
Hæreſes uariæ. 233.14
Hæreſes de luce inacceſſibili. 172.20
Hæreſes pullulãtes nõ ſunt negligendę.
Hæretici extra ſolium Romanum expelluntur. (266.35 240.1
Hæreſium origo. 345.30

Hæretici quomodo cõuertendi. 367.30
Hæreticæ inſaniç exordium, diſputatio de rebus diuinis. 238.44
Hæretici pœnitentes nõ ſolũ uera affirment, ſed ſuas etiã errores confiteantur. 225.8
Hæreticos pius magiſtratus non ferat. 324.5
Hæretici quomodo ſuſcipiendi. 243.38
Hebræorum genus ab Abrahamo. 12.8
Helieſdros filius Abrahæ. 12.126
Hieroſolymis nulla ſedes. 217.8
Hilarij fuga ne hæreticis ſubſcriberet. (323.29
Homicidij tria genera. 149.46
Homo mendax deſcribitur. 252.46
Hominum transformatio. 125.12
Homines ad fidem non ſunt urgendi. 118.13
Hominis cauſa omnia creata ſunt. 79.27
Hoſpitalitas commendatur. 14.43
Hoſpitalitas Tripolitarum. 60.19
Humilitas Chriſti noſtra nobilitas eſt. 205.20
Hyęnæ mutant ſexum. 97.47

I

IAcobi tres fuerunt. 18.47
Iacobus Epiſcopus à Chriſto ordinatus. 15.1
Iacobus de gradibus præcipitatur. 22.4
Iacobus claudicat altero pede. 22.38
Ianua prima ad agnitionem dei. 101.36
Idola proprie. 65.37
Idolorum primi cultores. 11.44
Idola colentes exanima, ſunt idolis ſtupidiores. 71.6
Idolorum cultus ex dæmonibus uenit. (64.23
Iecur in homine. 99.18
Ieiunium ante baptiſmum. 89.40
Ignis & cupiditatis collatio. 66.45
Ignis à Perſis colitur. 66.25
Ignem colere docuit Nemroth. 11.49
Ignorantia mater omnium malorum. 62.8. & 69.4
Ignorantia non excuſabit in die iudicij. (72.22
Ignorantiæ præſumptio, ſcientia reſecanda eſt. 69.6
Ignorantia quid. 154.40
Ignorantia dæmon peſſimus. 30.14
Ignorantur quædã ab hominibus cum laude. 100.7
Imago dei multarũ uirtutum admonere debet. 168.48
Imago Petri. 209.17
Imaginem dei colere uere quid. 73.41
Imaginem dei uiolare quid. 74.2
Imbres calidi peſtilentes ſunt. 97.20
Immenſum quid. 93.34
Immortalitatis cupido. 3.26
Impudicitia pœnam non effugiet. 90.27
Indorum quorundã crudelitas erga hoſpites. 114.12
Infidelium damnatio in hoc ſeculo. 77.2
Infirmis cœna dominica miniſtrabatur. 221.16
Infirmorum cura habenda. 142.28
Ingratus homo. 253.18
Iniuria non fit ſine ira. 44.17
Inteſtina quare humida. 99.19
Inuidere fidelibus ſacerdotibus peſſimũ malum. 180.12
Inuidia Iudęorum erga Chriſtum. 70.36
Inuidiam ex iuſtitia ortam contemnũt uerbi dei præcones. 143.40
Inuidia omnibus modis declinãda. 82.13
Ioannis locus 1. Ioan. 5. Qui natus eſt ex deo, non peccat, declaratur. 300.28
Ioannes Euangelium ſuum Epheſi ſcripſit. 217.20
Ioſes cognominatus eſt Barnabas. 196.6
Ira domini iuſta in filios. 38.24
Ira non ſemper mala. 130.43
Iracundia Petri. 50.37
Iracundia iuſta. 78.15
Iracundia neceſſaria. 159.40
Iudæi à Chriſtianis in quo diſſentiant. (16.38
Iudas quare è conſortio diſcipulorum non ſit eiectus. 287.24
Iudices xij. cuiuſq; prouinciæ. 169.48
Iudicia domini. 175.30
Iudicia noſtra ne ſint præcipitata. 175.36
Iudicia ſacerdotum ſint matura. 307.45
Iupiter unde dictus ſit. 126.45
Iuſte uiuentes propter ſolum deum ſaluantur. 118.33
Iuſtitia dei quærenda. 50.11
Iuuenalis hæretici malitia. 336.33

L

LAici in epiſcopos eliguntur. 273.12
Laici Epiſcopos nõ accuſent. 243.42
Lepores mutant ſexum. 97.47

Lex dei ſine magiſtro non facile intelligitur. 37.44
Lex & gratia diſtinguenda. 297.15
Lex, tranſgreſſionis gratia poſita eſt.
Lex uiuendi à deo data eſt poſt (299.9 diluuium. 62.45
Lex domini quomodo legenda cũ fructu. 163.48
Legem Iudæorum admittit Simon magus. 33.33
Legis perfectio pax eſt. 32.48
Liberius Epiſcopus Romanus. 261.44
Liberum arbitrium. 154.48.& 155.1
Liberi arbitrij adſertores diuinum auxilium reſpuunt. 291.19
Liberũ arbitriũ Adam perdidit. 291.28
Liberis multa uitia corporis hęreditaria à parentibus. 111.22
Liberum arbitrium definitur. 45.45
Liberi arbitrij uis ſine gratia nulla eſt. 288.32
Liberi arbitrij locus inſignis. 65.26
Liberi arbitrij adſertio quot mala ſecũ adferat. 293.9.303.41
Libertas arbitrij inſita per ſpiritũ. 114.27
Libertas uera unde. 288.26
Librorum incenſio. 258.4
Linguæ malum. 199.30
Lucæ locus, cap.1. Zachariã ambulaſſe in omnibus iuſtificationibus, declaratur. 300.17
Luna mulier. 25.14
Lunæ utilitas. 104.10

M

MAcedonianorum hæreſis. 272.28
Magia quid poſſit. 25.30
Magica in mare proijcit Simon. 56.20
Magicæ illuſiones unde natæ. 65.44
Maguſæi. 114.20
Maiorum inſtituta quatenus ſunt imitanda. 75.43
Malefici iubenť à Cæſare perimi. 132.25
Mala præterita boni conſulenda. 56.43
Malos cur deus durare patiatur. 52.30
Malus apud deum qui. 53.29
Malum eſſe negant Hebræi. 44.19
Malum bono tanquam ex fœdere coniugali adhæret. 105.33
Mammona quid. 70.13
Mamillæ mulierum. 99.34
Manichæorum error. 320.40
Manuum impoſitio. 57.18.& 257.33.& 318.34
Marcelliani. 223.1
Marcionis inſania. 354.30
Marcus Euangeliſta Alexandrinã gubernauit eccleſiam. 318.20
Martiani Imperatoris edictum. 238.20
Matrices eccleſiarum. 196.13
Matrimonium Perſæ cum matribus, ſororibus & filiabus contrahunt. 114.16
Lucæ.10.locus, Pax huic domui, &c. declaratur. 30.40
Matth.10. locus, Non ueni mittere pacem, declaratur. 30.46
Matth.7.locus, de digno in ciuitate quęrendo, declaratur. 24.9
Melchiſedech menſę dominicæ protulit ſacramentum. 299.5
Memoriam ordo iuuat. 9.46
Mendaces. 202.27
Mendicantes interrogandi ſunt quam ob cauſam mendicent. 84.40
Mendicare nemo debet, niſi membro aliquo debilitatus. 84.40
Mens pura colit deum. 62.14
Mentiendum non eſt in gratiam proximi. 51.39
Menſtruatæ ne miſcearis. 80.22
Mercedis ſpe labores huius uitæ nobis Chriſtus edulcat. 31.3
Mileuitanum Concilium. 304.16
Milites Chriſti certamen palàm facient. 166.46
Minerua Athenę dicta propter immortalitatem. 126.48
Miracula Simonis Magi. 27.22
Miracula Moſis & Magorum. 54.8
Miſſæ celebrandæ ſolum in loco epiſcopali. 157.10
Miſſarum abuſus quomodo irrepſerit. 319.8
Monachi à prædicatione uerbi dei abarcentur. 360.4
Monachi Palęſtini hæreſi infecti. 348.3
Monachorũ olim Epiſcopi curam habuerunt. 234.43
Monachi quales olim. 235.13
Morbi aliquando pro remedio inferuntur. 62.26

Mortem deus non fecit, 202.34
Mortem ſibi inferentes, inferni pœnas ſubibunt. 84.45.& 85.1
Moſes & Iacob typum Chriſti tulerũt. 70.21
Motus in duas partes diuiditur. 46.7
Mundus nobis pro hoſpitio eſt, nõ domo. 111.6
Murmuratio nihil prodeſt. 202.30
Muſtela per aurem generat. 97.43

N

Nardi ſpicarũ ſeges ex India. 1.20
Naturã carnis in ſe Chriſtus accepit. 205.4
Natura hominis capax boni. 111.13
Naturæ duæ in Chriſto. 205.30
Naufragium mulierculæ. 85.25
Nectarius epiſcopus. 222.40
Negligentia nouerca eruditionis. 167.6
Negligentes in miniſterio domini culpantur. 270.5
Nemroth Græci Ninum uocant. 66.8
Neophytus non mox in epiſcopum aſſumatur. 219.36
Neſtorij error Epheſi excluſus. 239.28
Neſtorij blaphemia. 354.9
Niceni Concilij acta combuſta ſunt. 258.27
Niceni Concilij canones. 219.20
Niceni Concilij cauſa. 217.22
Nilus Aegyptum inundat. 97.24
Noë iuſtus homo. 11.34
Nomen dei. 145.20
Nouatiani in cleros aſſumũtur. 220.27
Numidiæ Conciliũ contra Pelagianos. 293.44
Nuptias facit Venus. 120.23

O

Oculum eruere quid ſit. 90.17
Oleo in baptiſmo uſi ſunt in primitiua eccleſia. 57.38
Opera miſericordiæ requirunt. 182.36
Opera deus non reſpicit, ſed cor hominis. 180.8
Operum bonorum præparatio. 367.46
Opera Chriſtianorum. 80.18
Operum hic locus. 294.& 151.42
Operandum dum in uita ſumus. 255.45
Opificium dei. 96.33
Orare ſtantes. 222.12
Orationem quidam inutilem eſſe dixerunt. 289.9
Orationum uis. 183.30
Oratio Petri. 62.2
Oratio apoſtolorum ſimplex. 4.48
Orationes bella ſedant. 247.28
Orationis ſacrificium. 300.24
Oratio omnibus neceſſaria. 300.42
Ordo prædicandi diſcendus. 61.6
Ordine omnia ſunt facienda. 48.30
Ordines duo inter diſcipulos domini. 281.44
Ordo ſit in eccleſia. 366.28
Origenis error de anima. 315.3

P

Paphnutius Epiſcopus Aegypti. 218.49
Paralyticus à Petro ſanatur. 86.44
Parẽtes aut uxores nõ facile relinquendi ſunt cauſa Euangelij. 58.44
Parentes diligendi qua de cauſa. 79.9
Parentes miniſtri ad uitam, non autores. 160.36
Parentum reuerentia inutilis quando læditur fides. 224.33
Paria decem totius mundi collata inter ſe. 55.30
Parmenides terram dicit principiũ rerum. 95.3
Parſimonia Petri. 83.19
Paſtor perfidus. 167.1
Patientia dei malos expectat. 75.12
Patientia cõmendatur. 267.28
Patiẽtia opus in colluctationibus cum aduerſarijs. 270.48
Patientia Chriſtianorum. 22.7
Patientia dei prolixa. 130.48
Patientia peſtifera. 336.1
Patriarchæ Chriſti typum geſſerunt. 155.46
Pauli epiſtolæ difficiles ſunt intellectu. 170.30
Pauli locus 1. Timoth. 5. Manus nemini citò impoſueris, declarat. 371.35
Paulinianiſtæ rebaptizati ſunt. 222.2
Paupertas Petri & Andreæ Apoſtolorum. 83.28
Pax reddita poſt laborem dulcior eſt quàm continuata per otium. 357.48
Pax odibilis. 280.7

Peccandi licentiam præbet infidelitas. 68.47
Peccatum unde. 373.21
Peccatum Sodomiticum. 11.23
Peccatum diluuio ultus eſt deus. 105.15
Peccati Adæ cauſam Simon deo imputat. 37.37
Peccata noſtra perturbant aërem. 104.5
Peccati cauſa ſimilis eſt ſtuppę oblitę pice. 111.40
Peccata parentum filijs quando noceant. 368.10
Peccatis alienis cōmunicare quid. 371.37
Peccatorum prudentia. 252.38
Pelagij error de libero arbitrio. 288.10
Peregrini fouendi. 142.30
Perſæ inceſta uitant. 114.b.23
Perſecutionis tempore epiſcopi nō fugiant de ciuitate in ciuitatem. 221.34
Petri nomen unde. 139.25
Petri humanitas. 6.36.& 47.47
Petrus Romam translatus. 201.12
Petrus & Paulus ſub Nerone paſſi ſunt 216.44
Phariſæorum ſchiſma. 17.43
Philoſophus ad fidem cōuertitur à ſimplici. 218.14
Philoſophię ſtudia perdiſcenda ſunt ad refutandos hæreticos. 89.7
Philoſophorum & Chriſti inter præcepta quid interſit. 130.30
Philoſophorum ridiculæ argutiæ. 5.7
Philoſophorum labor. 3.30
Philoſophi taxantur. 108.27
Phrenetici. 40.26
Piorū afflictio argumento eſt aliam eſſe uitam poſt hanc. 50.20
Plato de mundi factura. 96.26
Plagæ piorum in Chriſtum recidunt. 244.34
Pluuia ex æquo fruges & lolium nutrit 49.47
Pluuias nullas cur Aegyptus habeat. 97.22
Pluuiæ raræ ad axem meridianū quare ſint. 97.17
Pneumatomachi qui. 222.49
Pęnitētia ſimulata Simonis magi. 51.44
Pœnitentia trium aut ſeptem aut decē annorum. 221.1
Pœnitentiæ fructus obſeruandi. 221.6
Pœnitentes benigne ſuſcipiendi ſunt. 338.22
Pœnitentię modus lapſis cōſtitutus eſt. 220.30
Pœnitentiæ forma. 209.26
Prædicatoribus uelut agricolis nonnulla ſemina pereunt. 43.36
Presbyterorum officium. 57.23.& 141.6
Principes creaturis omnibus ſtatuit deus. 75.23
Princeps huius mundi adultero ſimilis. 109.49
Promiſſiones terrenas an Chriſtus promiſerit. 19.25
Prophetiæ unde probentur. 16.27
Prudentia humana cæcutit in rebus diuinis. 108.8
Pſallendi mos nullus tempore Damaſi in eccleſia Romana. 273.29
Pſeudoprophetæ à diabolo. 67.32
Pſeudoprophetæ ad tentationem mittuntur. 35.36
Pudicitia carent Meſopotamiæ mulieres. 114.b.23
Pudicitiæ exemplū in matre Clementis. 85.9
Pugna mater pacis. 29.39
Purgatorij mentio. 17.15
Pulcherrimæ Auguſtæ conſtantia in fide. 350.36
Pyrrhoniorum ſecta. 93.8
Pythagorę ſententia de principijs mundi. 95.1
Pythones diuinatorij ſpiritus. 64.30

Q

QVæſtio, quare pij cum impijs aliquando affligantur. 104.30
Quæſtio, cur deus non perimat falſos deos colentes. 74.20
Quæſtio, an deus malorum ſit author. 74.33
Quæſtiones indiſciplinatæ. 302.36
Quæſtio, an paſſiones iſtæ, nempe ſeipſum occidere, cadere in rabiem & in fœdos actus &c. etiā accidant his qui deum colant. 76.40
Quæſtio, quomodo iuſtū uidetur à parentibus ſeparari. 78.42
Quæſtiones uanæ uitandæ. 151.41

Quæſtio, baptiſmus aquæ quid confe-rat ad cultum dei. 79.44
Quæſtio, quid peccauerint Aegyptij ſi Moſi non credidiſſent. 54.28
Quæſtio, cur ſatan factus, & unde. 106.
Quæſtio, an epiſcopi de ciuitate ad ciuitatem tranſire poſſint. (40 201.18

R

RAnæ præferendæ dijs gentium. 71.43
Rebaptizari quō ſuſcipiendi. 374.30
Reges ungebātur apud Iudæos & prophetæ. 15.35
Regis boni officium. 246.41
Regna duo. 10.8. & 155.30
Religio uera in quibus ſit ſita. 76.20
Religionem ueram ſuſcipientibus miſericordes ſimus. 153.30
Religionis ſumma. 10.28
Religionis myſteria poſt baptiſmū docentur. 90.24
Religioni impij ærumnas ſuas adſcribunt. 84.23
Reſurrectionem mortuorum Sadducæi negant. 17.39
Romana eccleſia primā ſedem habet. 217.1

S

SAbbatum Iudæorum. 115.9
Sabelliani. 223.1
Sabellij error. 272.27
Sacerdos uirginem in uxorem ducat. 371.48
Sacerdotum Capitolij crudele conſiliū 208.44
Sacerdotum uitia quomodo corrigenda. 364.4
Sacrificium deo gratum. 279.10
Sacrificiū ſalutare, in mandatis dei ambulare. 198.48
Sadducæorum ſchiſma. 17.34
Samaræum ſchiſma. 17.40
Sancti homines, impiorum dij. 34.35
Sapientia carnis. 197.28
Satan omnia non poteſt. 106.48
Satanæ propria. 201.1
Saturnus Rheam duxit. 122.48
Scarabei ex fimo boum naſcunt̄. 97.47
Scriptura pro cuiuſq; ſtudio uel clara, uel obſcura eſt. 30.18
Scripturæ lectio frequens omnem hæreſim deuitat. 362.30
Scripturas diuinas nullus intelliget ſine ſpiritu ſancto. 29.17
Seculares qui appellentur. 186.18
Seditio in eccleſia ab hęreticis facta multos pios perdidit. 356.44
Seditionū incentores coērcendi ſunt. 352.11
Seditioſorum clamor. 21.42
Senſus præſcientiæ ſextus. 36.42
Senum officium. 129.30
Sepulchrum Indorum ignis. 114.10
Sepulchra duorum fratrum albeſcentia. 22.28
Sepulchra illorum qui fulmine interierant. 66.13
Sepulchrum Moſi ignoratur. 13.43
Sepultura Medorū ſunt canes. 114.6.12
Seres populi innocentes. 104.48. & 113.46
Serpens quare condemnatus ſit comedere terram. 72.12
Serpens damnatur, quia decepit Euam & deos nominauit primus. 35.17
Serpentū uenena carminibus mitigantur. 106.11
Seruitutis conditio. 11.38
Signa facta à malo nihil proſunt. 55.15
Signa diaboli qualia. 55.26
Silentium ſtudijs ſacrum. 24.1
Simon Chananæus. 19.17
Simon magus Petro certamen denunciat. 22.46
Simonis magi deſcriptio. 24.30
Simonis magi fuga. 60.40
Simon Stantē ſe uoluit nominari. 25.8
Simon magus eiectus Antiochia. 135.37
Simon magus. 8.33
Simonis adſertio de multis dijs. 33.26
Simon mentit̄ ſe ex uirgine natū. 27.6
Simplex quid. 93.24
Solis curſus. 104.11
Sororem ſuam in uxorē duxit Iupiter. 123.20
Spiritus ſanctus à patre & filio. 227.46
Spiritus immundi cur occupent homines. 42.8
Splen purgat ſanguinis ſordes. 99.19
Spyridion Cyprius epiſcopus. 219.1

Suſidæ

Suſidæ mulieres. 114.36
Symbolum Apoſtolorum. 145.10
Syluester ſummus pontifex. 207.45
Syluester cum clericis ſuis in cauernis propter imminentem perſecutionē latitat. 209.6
Synodi duæ in anno babendæ. 365.43

T

TAlpæ ex terra originem trahunt. 97.47
Templa ambitioſa cœpta cōſtrui. 13.49
Tentationes pijs nihil nocent. 190.30
Terra in LXXII. partes diuiſa eſt. 34.31
Terra uuluæ habet ſpeciem. 48.18
Terra humorem tanquā uberibus concipit. 98.6
Teſta ouorum. 47.12
Thales aquā dicit principiū rerum. 95.5
Thomas apud Parthos euangelizauit. 115.18
Timotheus humanus. 115.39
Trinitatis myſterium. 182.1
Tumultus ſpecies uitanda. 82.46

V

VErbū dei rarius audientes admonendi ſunt. 142.18
Verbi dei fructus. 55.46
Verbi dei audiendi deſideriū deus ipſe dat. 61.10
Verbi ueritatis miniſtri, radijs ſolis ſimiles ſunt. 91.50
Verbi dei audiendi auiditas. 60.44
Veritas cū quiete & ordine requirenda. 30.2
Veritas unde requirenda. 51.37
Veritas ratione non caret. 41.28
Veritate nihil precioſius. 21.1
Veritatis agnitio. 69.15
Veritatis patroni non ſemper obtinēt. 24.26
Veritatis cognitio ſoli cōparatur. 112.44
Veritatis uerbū diuidit homines. 32.39
Veritatis diſputatio difficilis apud plebem promiſcuam. 42.34
Verum à mendacio quomodo diſcernatur. 64.44
Veſpæ ex putrefactis carnibus equinis naſcuntur. 97.47
Veſtis nuptialis gratiam baptiſmi ſignificat. 67.46
Vicarij Chriſti ſunt ſacerdotes. 255.15
Vigilandi conſuetudo. 23.31
Viperæ ex cinere oriuntur. 97.47
Virgines oppreſſæ à barbaris in humilitate uiuunt. 373.20
Virgines uoto adſtrictæ perpetuā ſeruare caſtitatem nō compellebantur. 236.15
Virtus dei non eſt ſub lege. 47.20
Vita militia eſt. 78.33
Vitam ad æternam ſufficiunt ea quæ à Chriſto tradita ſunt. 122.5
Vitia ſi quis corrigere uult, quid obſeruare debeat. 13.18
Vmbra nubis quare. 13.11
Votum paupertatis unde. 197.19
Vulua in muliere. 99.27
Vxor petatur à parentibus. 171.44
Vxorem unam Britanni multi habent 114.46
Vxor Petri unà in peregrinatione fuit. 87.15
Vxorum multitudo eſt Parthis. 114.21
Vxores Indorum ſponte ſe offerūt ad incendium. 114.b.14
Vxoris caſtitas probatur ſi ad uirū priorem redierit. 374.10

Z

ZAchæus ordinatur paſtor apud Cæſaream à Petro. 57.7
Zenonis opinio de principijs omnium rerum. 95.5
Zoroaſtris libri de magia. 66.1
Zoroaſtres fulmine ictus interijt. 66.6

INDICIS FINIS.

PHILIPPVS ENGENTINVS POETA LAVREATVS IN AEDITIONEM DIVI CLEMENTIS.

SI ueterum præſtant ueneranda uolumina patrum,
Vt fidei reddant ſecula quæq; ſtatum,
Hæc ſunt è cumulo propius ſpectanda, uetuſtas
Quæ pia commendat, poſteritasq; probat.
Talia Clementis ſi quis ferat eſſe diſerti,
Nunquam iudicio fallitur ille meo.
Auſoniam tamen hinc lectores ponite libram,
Semper enim lanx hæc non fuit æqua ſatis.
Hoc eſt iudicio patres fraudare ſuperbo,
Hoc eſt fœturas deterere ingenij:
Scilicet hæc notha ſunt, ueteriq; inuiſa repulſa.
Autoris fruſtra ceſsit & ille labor.
Id nolint manes Clementis, & illius à quo
Sunt mutata toga pallia Romulea.
Noluit hoc etiam chari mihi cura Sichardi,
Eruta uix tandem qui monumenta dedit.

RVFINI TORANI AQVILEIENSIS IN CLEMENTIS VETVSTISSIMOS atq; eruditiſſimos libros præfatio, ad GAVDENTIVM epiſcopum.

TIBI quidem Gaudenti noſtrorum decus inſigne doctorum, tantus ingenŋ uigor, imò tanta ſpiritus gratia eſt, ut ſi quid à te etiã quotidiani eloquŋ more dicitur, ſi quid in eccleſia declamatur, id in libris haberi, & ad inſtructionem tradi poſteris debeat. Nos tamẽ quos & ingenŋ tenuitas minus promptos, & ſenecta iam tardos reddit ac ſegnes, opus quod olim uenerandæ memoriæ uirgo Syluia iniunxerat, ut CLEMENTEM noſtræ linguę redderemus: & tu deinceps iure hæreditario poſcebas, licet multas poſt moras, tandẽ aliquando reſtituimus prædam: quam, ut opinor, non paruam, Græcorum bibliothecis ereptam, noſtrorum uſibus & utilitatibus conuectamus, ut quos proprŋs non poſſumus, peregrinis nutriamus alimonŋs. Nam & ſolent ſuauiora uideri peregrina, interdũ uero & utiliora. Deniq; peregrinum eſt penè omne quod medelam corporibus confert, quod morbis occurrit, quod uenena depellit. Iudęa balſami lachrymã, Creta comam dictamni mittit, Arabia aromatum flores, & ſpicarũ nardi India ſegetem metit: quæ ad nos etiamſi aliquantulo quàm proprius ager attulit, fractiora perueniunt, odoris tamen gratiam, uimq; medendi integram ſeruant. Suſcipe igitur anime mi redeuntem ad te CLEMENTEM noſtrum: ſuſcipe iam Romanum: nec mireris, ſi fortè tibi in eo minus ſolito floridus eloquentiæ uultus appareat. Nihil intereſt, dũmodo ſenſus idẽ ſapiat. Peregrinas ergo merces multo in patriam ſudore tranſuehimus, & neſcio quàm gratus me ciuiũ uultus accipiat, magna ſibi gratia ſpolia deferentem, & occultos ſapientiæ theſauros noſtræ linguæ claue reſerantem. Sed uotis tuis faueat deus, ut nullus nobis ſiniſter oculus, nec cuiuſquam liuidus occurrat aſpectus: ne extremo prodigŋ genere, cum nihil inuideant illi quibus aufertur, liueſcant tamen iſti quibus confertur. Aequum eſt ſanè tibi, qui hæc etiam græce legeris (ne fortè in aliquibus minus à nobis ſeruatum translationis ordinem putes) interpretationis noſtrę indicare conſilium. Puto quod non te lateat, CLEMENTIS huius in Græco eiuſdem operis ἀναγνώσεων, hoc eſt, Recognitionum, duas æditiones haberi, & duo corpora eſſe librorum, in aliquantis quidem diuerſa, in multis tamen eiuſdem narrationis. Deniq; pars ultima huius operis, in qua de transformatione Simonis refertur, in uno corpore habetur, in alio penitus non habetur. Sunt autem & quædam in utroq; corpore de ingenito deo, genitoq; diſſerta, & de alŋs nonnullis, quæ, ut nihil amplius dicam, exceſſerunt intelligentiam noſtram. Hæc ergo ego tanquam quæ ſuprà

uires meas eſſent, alijs reſeruare malui, quàm minus plena proferre. In cæteris autem quantum potuimus, operam dedimus, non ſolum à ſententijs, ſed ne à ſermonibus quidem ſatis, eloquutionibusq; diſcedere. Quæ res quamuis minus ornatū, magis tamen fidele narrationis reddit eloquium. Epiſtolam ſanè, in qua idem CLEMENS ad Iacobum fratrem domini ſcribens, de obitu nuncians PETRI, & quod ſe reliquerit ſucceſſorem cathedræ & doctrinæ ſuæ: in qua etiam de omni ordine ecccleſiaſtico cōtinetur: ideo nunc huic operi non pręmiſi, quia & tēpore poſterior eſt, & olim à me interpretata atq; ædita. Sed quod in ea nonnullis fortaſſe uidebitur inconſequens, ſi hic explanetur, non puto abſurdum uideri. Quidam enim requirunt, quomodo cum Linus & Cletus in urbe Roma ante CLEMENTEM hunc fuerint epiſcopi. Ipſe CLEMENS ad Iacobum ſcribens, ſibi dicat à Petro docendi cathedram traditam: cuius rei hanc accepimus eſſe rationem, quod Linus & Cletus fueřunt quidem antè CLEMENTEM epiſcopi in urbe Roma, ſed ſuperſtite Petro, uidelicet ut illi epiſcopatus curam gererēt, ipſe uero apoſtolatus impleret officiū. Sicut inuenitur etiam apud Cæſaream feciſſe, ubi cum ipſe eſſet præſens, Zachæum tamen à ſe ordinatum habebat epiſcopum: & hoc modo utrunq; uerum uidebitur, ut & illi ante CLEMENTEM numerentur epiſcopi, & CLEMENS tamen poſt obitum Petri docēdi ſuſceperit ſedem. Sed iam uideamus, ſcribens Iacobo fratri domini, operis ſui CLEMENS ipſe quod ſumat narrationis initium.

Epiſcopi. Apoſtoli.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER PRIMVS,

à Rufino Torano Aquileienſe è Græco in Latinum uerſus.

EGO CLEMENS in urbe Roma natus, ex prima ætate pudicitiæ ſtudium geſſi, dum me animi intentio uelut uinculis quibuſdam ſolicitudinis & mœroris innexum teneret. Inerat enim mihi cogitatio (incertum ſanè unde initium ſumpſerit.) Crebrò enim ad memoriã meam conditionem mortalitatis adducens, ſimulq; diſcutiens, Vtrum'ne ſit mihi aliqua uita poſt mortẽ, an nihil omnino poſtea' ſim futurus: Si non fuerim antè quàm naſcerer: uel ſi nulla prorſus uitæ huius erit poſt obitum recordatio: & ita immenſitas temporis cuncta obliuioni, ac ſilentio dabit, ut non ſolum ſimus, ſed neque quod fuerimus, habeatur in memoria. Sed & illud uerſabatur in pectore, quando factus ſit mundus: aut ſi omnino factus ſit: uel antequam fieret, quid erat: an uero ſemper fuerit. Nam certum uidebatur, quod ſi eſſet factus, eſſet profectò ſoluendus: & ſi ſoluatur, quid iterum erit: niſi fortè obliuio cuncta & ſilentium teget: aut fortè aliquid erit, quod nunc ſentire mortalium non poteſt mens. Hæc & his ſimilia, neſcio unde, indeſinenter animo reuoluens, nimietate mœroris incredibiliter tabeſcebam. Et quod eſt grauius, ſi quando reſpueram huiuſcemodi curas, uel ut minus utiles cogitabam, ualidiores in me fluctus ſolicitudinũ conſurgebant. Inerat enim mihi comes optima, quę me quieſcere non fineret, IMMORTALITATIS CVPIDO. Vt enim pòſt rerum exitus docuit, & gratia dei omnipotentis oſtendit, hæc me animi intẽtio ad inquiſitionẽ ueritatis, & agnitionem ueræ lucis adduxit. Ex quo factum eſt, ut lugerem poſtmodũ eos, quos prius ignorans, beatos credebam. Igitur cum à prima ætate in huiuſcemodi animorũ intentione uerſarer, cupiens aliquid diſcere, philoſophorũ frequentabam ſcholas, ubi nihil aliud quàm dogmatũ adſertiones, & impugnationes, uidebã agi ſine fine certamina: arte ſyllogiſmorũ concluſionumq; agitari uerſutias. Et ſi quando quidem obtinebat hic ſermo, quod immortalis eſſet anima, gratulabar: ſi quando uero arguebatur quaſi mortalis, cum triſtitia diſcedebam: neutrum tamẽ in corde meo firmitudinem ueritatis tenebat: ſed hoc tantum intelligebam, quod ſententiæ ac diffinitiones rerum non pro natura ſui, ac ueritate cauſarum, ſed pro ingenijs defendentiũ, falſæ imaginarentur, aut ueræ: eoq; magis in profundo pectoris cruciabar, quod neq; aliquid ex his quæ dicebantur, tanquã firmum tenere poteram, neq; abijcere deſideriũ requirendi: ſed quanto magis negligere conabar ac ſpernere, tanto ardentius, ut ſuprà dixi, uelut cum quadam uoluptate latenter inrepens huiuſcemodi cogitatio, mentem atq; animũ poſſidebat. Coanguſtatus igitur inuentione rerum, aiebam apud memetipſum: Quid inaniter laboramus, cum manifeſtus ſit terminus rerum? Si enim poſt mortem non ero, nunc ſuperfluò crucior: Si uero erit mihi uita poſt obitũ, ſeruemus illi uitæ ſui temporis motus, ne fortè his quæ nũc patior aliqua me ibi triſtiora excipiant, niſi pie ac ſobrie uixero, & ſecundũ nonnullorũ ſententias philoſophorũ † nigri Phlegetontis fluuio, uel Tartaro, ut Siſyphus & Tityus, ſed & Ixion, ac Tantalus ęternis inferno ſupplicijs tradar. Et rurſus mihi ipſi reſpondebam, Sed hæc fabulæ ſunt: aut ſi ita eſt in rebus dubijs, præſtat pie uiuere. Sed iterum reputabam mecum, quomodo poſſem ſub incerto iuſtitiæ præmio, à peccati me libidine continere: maxime cum

Immortalitatis cupido optima comes.

† Pyriphlegetontis.

Fabulæ de inferis.

etiam quæ ſit ipſa iuſtitia, quę deo placeat, apud me habeatur incertū: & neq; ſi immortalis ſit anima, ac ſit ea quæ aliquid ſperare poſſit, agnoſcam, neq; quid certi futurum ſit nouerim: nec tamen quieſcere ab huiuſcemodi cogitationibus poſſum.

Hierophantæ ſacerdotes Aegypti.

Quid igitur agam? hoc faciā: Aegyptū petam, atq; ibi Hierophantis uel prophetis qui adytis præſunt, amicus efficiar, & pecunia ab eis inuitatū magum precabor, ut educat mihi animā de infernis, per eam quam Necromantiā uocant, tanquā de aliquo negotio cōſulere cupienti. Mihi uero hæc erit conſulatio, ſi immortalis eſt anima. Probatio autem animæ quod immortalis ſit, non ex eo quod loquitur erit mihi certa, uel ex eo quod audio, ſed ex eo quod uideo, ut oculis meis cernens eam, certiſſimam de reliquo immortalitatis eius ſententiā teneam. Neque enim ultrà poterit ueritatem uiſus, uerborū fallacia, & auditio incerta turbare. Verùntamen hanc ipſam deliberationē meam retuli ad quendam familiarem meum philoſophū, qui mihi conſilium dedit, ne hoc facere auderem. Siue enim, inquit, euocanti mago nō obediat anima, tu poſt hęc tanquā nihil eſſe putans poſt mortem, deſperabilius uiues: quippe qui & inlicita tentaueris. Si uero & aliquid ibi uidere tibi uiſus fueris, quæ tibi religio? aut quę pietas ex inlicitis tradetur & impijs? Exoſum nanq; diuinitati huiuſcemodi negociū ferunt, & aduerſari deum his, qui animas poſt abſolutionem corporum uexant. Ego uero his auditis, pigrior quidem ſum redditus ad hoc quod parabam, nec tamen uſquequaq; aut deſiderium ponere poteram, aut moleſtiam cogitationis abijcere. Et ne longa utar narratione, cum his ego cogitationis meæ æſtibus agitarer, fama quædam ſenſim in imperio Tiberij Cæſaris, initio ex Orientis partibus ſumpto, peruenit ad nos, & per ſingula cōualeſcens, uelut à deo bonus quidā nuncius miſſus, uniuerſum replebat orbem, nec patiebatur diuinam uoluntatem ſilentio tegi. Diffundebatur ergo per ſingula loca, adnuncians quod eſſet quidam in Iudæa, qui ſumpto à tempore ueris exordio, regnum dei euangelizaret Iudæis, idq; percepturos diceret eos, qui mandatorum ſuorum, & doctrinę inſtituta ſeruaſſent. Vt autem ſermo eius fide dignus, ac diuinitatis plenus eſſe crederetur, uirtutes multas & ſigna ac prodigia mira efficere iuſſione ſola, dicebatur: ita ut tanquam à deo poteſtatem habens, ſurdos faceret audire, & cæcos uidere, & claudos erigere, atq; omnem infirmitatē, cunctosq; dæmones ex hominibus effugaret, ſed & oblatos ſibi mortuos ſuſcitaret, leproſos quoq; eminus uidēs, curaret: & nihil omnino eſſet, quod ei impoſſibile uideretur. Hæc & horum ſimilia proceſſu temporis, crebris iam non rumoribus, ſed manifeſtis quodammodo aduentantium ex illis partibus nuncijs, firmabantur: & ipſa iam per dies ſingulos rei ueritas pateſcebat. Deniq; in urbe per loca cōuentus fieri, & de hoc ſermone tractari, atq; in admiratione res haberi cœpit: quiſnam is eſſet, qui apparuerit, uel quid nuncij à deo hominibus detuliſſet: donec ſub eodem anno uir quidam adſtans in urbis loco celeberrimo, proclamaret ad populum, dicens:

Tiberius Cæſar.

Barnabæ oratio ad populū Romanum.

Audite me ô ciues Romani: filius dei in partibus adeſt Iudęæ, promittens omnibus uolentibus audire ſe uitā ęternam: ſi quis tamen ſecundum uoluntatē eius, à quo miſſus eſt dei patris, actus ſuos direxerit: propter quod cōuertimini à malis ad bona, & à temporalibus ad æterna. Agnoſcire unum eſſe deum cœli terræq; rectorē, in cuius iuſtis aſpectibus, uos iniuſti mundū eius habitatis. Sed ſi cōuertimini, & ſecundū uoluntatem eius agitis, ad futurum ſeculū uenientes, & æterni effecti, ineffabilibus eius bonis ac præmijs perfruemini.

Barnabas qs fuerit.

Simplex oratio apoſtolorum erat.

Erat autē uir iſte qui hęc loquebatur ad populū, ex Orientis partibus natione Hebræus, nomine Barnabas, qui ſe etiam unum ex eius diſcipulis eſſe diceret, miſſumq; ad hoc, ut hæc uolentibus indicaret. Quibus ego auditis, cum reliqua multitudine ſequi eum cœpi, & audire quę diceret. Intelligebā ſanè quod nihil dialecticę artis eſſet in homine, ſed ſimpliciter & abſq; ullo dicendi fuco, quæ audiſſet à filio dei, uel uidiſſet, exponeret. Adſertiones enim ſuas non argumentorū uir-

tute

tute muniebat,ſed uerborũ & mirabilium quæ adnunciabat,teſtes multos,ex ipſo etiam circunſtante populo,producebat. Verũ quoniã ad ea quæ ſyncere dicebantur,libenter annuere populus, & amplecti ſermonem ſimplicem cœpit:hi qui ſibi eruditi uidebantur,uel philoſophi,ridere hominẽ,ac ſpernere cœpere,ſyllogiſmorum in eum tendiculas uelut ualidiſſima arma proferre. At ille interritus, & uelut deliramenta argutias eorũ ducens, ne reſponſione quidẽ dignos eos iudicabat, ſed ea quę propoſuerat exequebatur intrepidus.Deniq; cum loquenti ei,quidã propoſuiſſet,cur ita factus eſſet culex,ut cum ſit animal exiguũ,& ſex habeat pedes,inſuper ei additæ ſint & alæ: elephantus uero cum ſit immane animal,neq; alas habeat, quatuor tantũ pedes habeat. Ad hęc ille ne reſpiciens quidem,ſermonẽ ſuũ,quem importuna propoſitio interruperat, continuata intentione peragebat : hac ſola admonitione per ſingulas quaſq; interruptiones addita : Nos eius qui miſit nos uerba,factaq; mirabilia,adnunciare uobis in mandatis habemus,fidemq; eorũ quę dicimus non ex argumentis arte quæſitis, ſed ex uobiſipſis productis teſtibus cõfirmare. Agnoſco enim plurimos adſtare in medio ueſtrũ, ex his quos unà nobiſcum memini audiſſe quæ audiuimus,& uidiſſe quæ uidimus.Sit autẽ in ueſtra poteſtate uel recipere quæ adnunciamus,uel ſpernere.Nos enim quod uobis expedire nouimus,tacere non poſſumus:quia nobis,ſi taceamus,damnũ eſt: uobis uero quę dicimus,ſi non recipiatis, pernicies. Sed & ſtultis propoſitionibus ueſtris reſpondere perfacile poſſim,ſi ueritatis diſcendæ cauſa quæreretis, de culicis dico atq; elephantis differentia: ſed nunc de creaturis dicere uobis aliquid, abſurdũ eſt, cum à uobis ipſe omniũ creator & conditor ignoreť.Hæc autẽ cum dixiſſet, uelut ex uno conſenſu,indiſciplinato ore omnes ſimul riſum dedere,incutere ei uerecundiã,ac ſilentium imponere cupientes, barbarumq; & minus ſanæ mentis eum adclamantes.

Vide ridiculam argutiam philoſophorum.

Ego uero cum hæc ita fieri cernerem, zelo quodã neſcio unde repletus, ac religioſo furore ſuccenſus,ſilere non potui,ſed cum omni libertate proclamans:Rectiſſime,inquam, deus omnipotens abſcondit à nobis uoluntatẽ ſuam, quos agnitione ſui præuidit indignos,ſicut ex his quę nunc agitis ſanũ ſapientibus palàm eſt.Nam cum uideatis prædicatores uoluntatis dei adueniſſe, quia nullã ſermo eorũ Grammaticæ artis ſcientiã profitetur, ſed ſimplicibus & impolitis ſermonibus perferunt ad uos diuina mandata, ita ut omnes qui audiunt, ſequi poſſint, & intelligere quæ dicuntur:ridetis ſalutis ueſtræ miniſtros,& nuncios ignorantes: quia ueſtra, qui uobis periti & eloquentes uidemini,cõdemnatio eſt,quod apud agreſtes & barbaros habetur ueritatis agnitio,quæ cum ad uos aduenerit,nec quaſi hoſpita ſuſcipiť:quę niſi intemperãtia ueſtra & libido obſiſteret, ciuis eſſe & uernacula debuiſſet:ut ex his arguamini,quod nõ ueritatis amici & philoſophi,ſed iactantiæ ſectatores,& uaniloqui eſtis : qui ueritatẽ non in ſimplicibus uerbis, ſed in uerſutis & callidis creditis habitare,& innumerabilia uerborũ profertis,unius uerbi nequaq̃ precio penſitanda.Quid ergo putatis futurũ de uobis,uos ô omnis turba Græcorũ,ſi erit iudicium dei ſicut iſte dicit?Sed nunc omittentes ridere in perniciẽ ueſtri uirum hunc, reſpondeat mihi qui uult ex uobis,quoniam quidem ſolo latratu ueſtro obturbatis etiam eorũ aures,qui ſalui eſſe uolunt:& mentes quæ ad fidem paratæ ſunt,ad infidelitatis lapſum, ueſtris obturbationibus declinatis : quæ uobis erit † unquã uenia, qui diuinitatis nunciũ,promittentẽ uobis agnitionẽ dei,ridetis,& iniurijs afficitis? quem utiq; etiã ſi nihil ueritatis adferret, pro ipſo tamen benignitatis erga uos propoſito,gratũ acceptumq; habere deberetis.Hæc & his ſimilia cũ proſequerer,plurimus adſtantis populi fremitus concitabatur,dum alij uelut erga hoſpitẽ miſeratione mouerentur,'meumq; ſermonẽ conſequenter habitum probarent:alij petulantes,& ſtolidi in me quoq; pariter ut in Barnabam effrenati animi, iracundiam concitarent. Sed cum ad ueſperum iam declinaret dies,apprehenſa Barnabæ dextera,

Clementis diuino furore ſuccenſi,oratio.

† inquam

Familiaritas Clementis & Barnabæ.

obluctantem licet eum, ad meam tamen adduxi domũ, atq; ibi manere feci, ne quis fortè ex indocili uulgo inijceret ei manus. Aliquãtulis igitur diebus unà poſiti, diſſerente eo paucis, ſermonẽ ueritatis libenter audiebam: urgebat tamẽ profectionem ſuam, dicens ſe diem feſtũ religionis ſuę, qui immineret, omnimodis apud Iudæam celebraturũ, ibiq; de reliquo cum ſuis ciuibus ac fratribus permanſurũ, euidenter indicans iniuriæ ſe horrore perculſum. Denique cum ego dicerem, tu mihi tantum eius uiri, quem apparuiſſe dicis, expone doctrinã, & ego meis ſermonibus tua dicta componens, omnipotentis dei regnũ, iuſtitiamq; prædicabo, & poſt hæc ſi uolueris, etiam nauigabo tecum: ualde enim cupio uidere Iudæam, uobiſcũ fortaſſis perpetuò permanſurus. Ad hęc ille: Tu, inquit, ſi quidem uidere uis patriã noſtrã,

Barnabas.

& diſcere quæ deſideras, iam nunc mecum pariter nauiga: ſi uero te aliquid tenet, ſigna tibi habitationis noſtræ derelinquam, ut cum uenire uolueris, inuenire nos facile poſſis: ego enim craſtino ingrediar iter. Quem ubi immobilem uidi, deſcendi cum ipſo uſq; ad portum, ac diligenter ab eo ſigna quę dixerat habitationis accepi, dicens ei: Quia niſi aliquantulũ pecuniæ neceſſario mihi eſſet à debitoribus repoſcendum, nihil omnino differrem: uelociter tamen inſequar iter tuum. Cum hæc dixiſſem, cõmendato eo attentius his qui naui præerant, regreſſus ſum triſtis. Habebat enim me recordatio cõſuetudinis boni hoſpitis, & optimi amici. Diebus autem paucis remoratus, & his quæ debebantur ex parte aliqua profligatis: plurima enim feſtinandi ſtudio neglexi, ne à propoſito impedirer: enauigaui continuò in Iu-

Clemens in Iudæam nauigat.

dæam, & poſt dies XV. Cæſareã Stratonis, quæ eſt Palæſtinæ urbs maxima, adpulſus ſum. Cumq; naui egreſſus, hoſpitiũ quærerem, rumore populi comperi, quod PETRVS quidã, illius qui in Iudæa apparuit, & ſigna multa ac prodigia diuinitus geſta inter homines oſtendit, diſcipulus probatiſſimus, craſtino cum Simone quodam Samaritano ex caſtello Gethonum, habiturus eſſet uerborum, quæſtionumq; certamen. Quibus ego auditis, rogabam demonſtrari mihi eius hoſpitiũ: quod cum reperiſſem, atq; ante fores conſtitiſſem, ingerebam ianitori, quiſnam eſſem, atque unde aduentarem: & ecce Barnabas procedens, ſtatim ut me uidit, in complexus meos corruit, gaudio lachrymans, atque apprehenſum me manu, introducebat ad PETRVM. quem cum mihi eminus oſtendiſſet, hic eſt, inquit, PETRVS, quem tibi maximũ eſſe in dei ſapientia dicebam: cuiq; de te rurſus ſine ceſſatione loquutus ſum. Ingredere igitur tanquam bene ei cognitus. Omnia enim quæ in te ſunt bona, ueriſſime cõperit, & religioſum propoſitũ diligenter agnouit, ex quo & ſummo deſiderio agitur, uidendi te. Vnde magnũ ei hodie munus meis te manibus offero, ſimulq; oblato me ait, Hic eſt CLEMENS PETRE. At benigniſſimus PE-

Petrus humaniter excipit Clementem.

TRVS audito nomine, adcurrens protinus inhæſit oſculis meis: & poſt hæc cum ſedere feciſſet me, ait: Bene feciſti prædicatorem ueritatis hoſpitio recipere Barnaban, nihil ueritus populi inſanientis furorem: beatus eris. Sicut enim tu legatũ ueritatis omni honore dignum duxiſti, ita te quoq; peregrinantẽ, & hoſpitem, ueritas ipſa ſuſcipiet, & ciuem proprię urbis adſcribet, & tunc tibi erit gaudium magnum, quod exiguam nunc impartiens gratiam, æternorũ bonorum hæres ſcriberis. Nũc ergo ne labores exponere mihi animum tuum: cuncta enim de te & de moribus tuis Barnabas fideli ſermone perdocuit, quotidie penè & indeſinenter bonorum tuorum memoriam repetens. Et ut tibi breuiter tanquã unanimi iam amico quod in re eſt definiam, ſi nihil eſt quod te impediat, iter age nobiſcũ, & audi ſermonem ueritatis, quem habituri ſumus per loca ſingula, uſquequo ad ipſam nobis perueniendum ſit urbem Romam: & nunc tu ſi quid deſideras, dicito. Cumq; ei expoſuiſſem, quid ab initio propoſiti geſſerim, & quomodo per inanes effuſus ſim quæſtiones, & illa omnia quæ tibi † domine mi Iacobe in principijs indicaui, uti ne eadem repetam, libenter promiſi, cum ipſo me iter acturum: hoc eſt enim, aio, quod

† dilecte deo

cupię

Quæ Clementem ſolicitū tenuerunt.

cupidiſſime expetebam. Veruntamē prius mihi cupio rationem ueritatis exponi, ut ſciam, ſi mortalis, an immortalis eſt anima: & ſi immortalis, utrū pro his quæ hic agit, ducatur ad iudiciū. Sed & quæ ſit iuſtitia, quę deo placeat, ſcire deſidero. Tunc præterea, ſi factus eſt mundus, uel quare factus eſt: aut ſi ſoluendus, & an in melius renouandus: aut ſi omnino poſt hæc non erit mundus: & ne per ſingula progrediar, hæc atq; horum ſimilia ut ſe habeant, dici mihi uelim. Reſpondit ad hæc PETRVS: Breuiter, inquit, tibi ô CLEMENS rerum ſcientiam tradam, & auſculta iam nunc. Voluntas & conſiliū dei latuit homines multis ex cauſis. Primo quidem pro inſtitutione mala, pro ſodalitatibus peſſimis, pro conſuetudine nequā, pro conloquijs non bonis, pro præſumptionibus minus rectis: pro his, inquam, omnibus, primum error is, inde contemptus, tum infidelitas & malitia, auaritia quoq;, & uana iactantia, aliaq; his ſimilia mala, uelut fumus quidā immenſus, uniuerſam mundi huius domum repleuit, & habitantibus intrinſecus intuendi conditorem ſuum, aſpectum liberum non dedit, neq; quę ei eſſent placita peruidendi. Quid igitur his qui ſunt intrinſecus conuenit, niſi ut ex intimis præcordijs clamore prolato, auxilium inuocent eius, quem ſolum domus fumo repleta non claudit, & accedens aperiat ianuam domus, quò poſſit fumus quidē qui intrinſecus habetur, excludi: lux uero ſolis quæ extrinſecus reſplendet, induci. Hunc ergo qui ad auxilium domus, caligine ignorantiæ, & uitiorum fumo repletæ, perquiritur, illum eſſe dicimus, qui appellatur uerus propheta, qui ſolus inluminare animas hominū poteſt, ita ut oculis ſuis, uiam ſalutis euidenter inſpiciant. Aliter enim impoſſibile eſt, de rebus diuinis æternisq; cognoſcere, niſi quis ab iſto uero propheta didicerit: quia ſicut ipſe paulò ante memorabas, fides rerum, cauſarumq; ſentęntiæ, pro ingenijs magis defendentium ponderantur. Vnde & eadem cauſa nunc iuſta, nunc iniuſta putatur: & quod modo uerum uidebatur, alterius adſertione falſum uidetur: iſta de cauſa, religionis ac pietatis fides, ueri prophetæ præſcentiam poſtulauit, ut ipſe nobis diceret de ſingulis, prout ſe ipſa ueritas habet: & doceret, quomodo oporteat de ſingulis credi: & ideo ante omnia fidem prophetæ omni cum examinatione oportet probari: quem cum cognoueris eſſe prophetam, de reliquo cuncta ei credas, oportet: nec ultra diſcutere eū per ſingula quæ docuerit, ſed habere firma & ſancta quæ dicit, quæq; quamuis fide ſuſcipi uideantur, antehabita tamen probatione creduntur. Cum enim ſemel ex initio prophetæ ueritas examinata conſtiterit, reliqua demum fide audienda ſunt & tenenda, qua eum doctorem eſſe iam conſtitit. Et ſicut certum eſt, cuncta ſecundum ueritatis regulam teneri oportere, quæ ad diuinam †ſententiam ſpectant, ita indubitatum eſt à nullo alio niſi ab ipſo ſolo †ſcribi poſſe, quod uerum eſt. Et his dictis, tam mihi aperte, & tam lucide, quis iſte eſſet propheta, & quomodo inuenirē, expoſuit, ut ego mihi ante oculos habere, & manu contrectare uiderer: probationes, quas de prophetica ueritate protulerat, ingentiq; ſtupore deficerem, quomodo ea quę omnes quęrunt, ante oculos poſita nullus uidet. Vnde iubente eo, ea quę ad me loquutus eſt, in ordinem redigēs, librum de uero propheta cōſcripſi, eumq; de Cæſarea, ad te, ipſo iubente, tranſmiſi. Dicebat enim mandatum ſe accepiſſe abs te, ut per ſingulos annos, ſi qua eſſent à ſe dicta, geſtaq;, ad te deſcripta tranſmitteret. Interea initio ſermonis ſui, quem primo die habuit ad me de uero propheta, & de alijs plurimis, cum me inſtruxiſſet pleniſſime, addidit etiam hæc: Vide, inquit, de reliquo, & intereſto tractatibus meis, quos, ſi quādo neceſſitas attulerit, habebo cum his qui contradicunt: aduerſus quos diſputans, etiam ſi fortè inferior uiſus fuero, non uerebor, ne fortè tu de his quæ tibi à me ſunt tradita in dubiū uenias: quia etiam ſi ego uiſus fuero ſuperari, non tamē idcirco ea quæ nobis uerus propheta tradidit, infirma uidebuntur. Spero tamen quod nec in diſputationibus ſuperemur, ſi modo rationabiles ſint auditores & amici ueritatis,

Vitia uelut fumus quidam nō permittunt nos uidere uoluntatem dei.

1. Ioan. 4. Probandi ſunt enim ſpiritus, an ex deo ſint.

†ſcientiam †ſciri

Liber Clementis de uero propheta nō extat.

qui diſcernere ualeant uim,ſpeciemq́ꝫ uerborum : & agnoſcere, qui ſermo ex arte ſophiſtica ueniat, non ueritatem continens, ſed imaginem ueritatis : & qui ſit, qui ſimpliciter,ac ſine fuco prolatus,omnem uim non in ſpecie & ornatu,ſed in ueritate & ratione poſſideat.

Ad hęc ego:Omnipotenti,inquam,deo gratias ago, quia ut optaui & deſideraui,inſtructus ſum. Veruntamē de me in tantū eſſe debes ſecurus, quod de his quæ didici abs te, in dubium uenire non poſſim,ut ſi tu ipſe uelis aliquando fidē meam à uero propheta transferre,omnino non poſſis:quia pleno ſpiritu hauſi,quę tradidiſti.Et ne putes magnū tibi me aliquid polliceri,quod ab hac fide negem me poſſe transferri:certum eſt apud me, quia quicunque hominum hanc de uero propheta acceperit rationem,dubitare ultra de ueritate nullatenus poterit.Et ideo cōfido de hoc diuino dogmate cœlitus diffinito,in quo omnis ars malitiæ ſuperatur. Aduerſus prophetiam etenim neque ars ulla ſtare ſufficit,neq́ꝫ ſophiſmatum,ſyllogiſmorumq́ꝫ uerſutiæ.Sed omnis qui audierit de uero propheta,neceſſe eſt ut ſtatim deſiderium capiat ipſius ueritatis,nec ultra ſub occaſione ueri quærendi, diuerſos patietur errores. Propter quod domine mi ô PETRE, nolo ſis ultra ſolicitus, tanquam de eo qui neſciat,quid acceperit,& quantum ſibi cōmiſſum ſit muneris:certus eſto quod ſcienti & intelligenti gratiam contuliſti, nec facile poſſum decipi,pro eo quod quæ diu deſiderabam, citò uideor adeptus.Poteſt enim fieri ut alius deſiderans citò adipiſcatur, alius nec tarde ad deſiderata perueniat. Et PETRVS, his à me auditis:Gratias ago,inquit,deo meo,& pro ſalute tua,& pro requie mea:ualde enim delector,quia intellexiſſe te uideo, quāta ſit uirtutis propheticæ magnitudo, & quia,ut ais,nec ſi ego ipſe cupiam,quod abſit,potero te tranſuertere in aliam fidem, & ex hoc iam incipe eſſe nobiſcum, & craſtino die intereſto diſputationibus noſtris: erit enim mihi certamen contra SIMONEM magum. Cumq́ꝫ hæc dixiſſet,ſeceſſit ut cibum caperet cum ſuis, me autem ſeorſim ueſci iuſſit : & poſt cibum cum laudem dixiſſet deo, & gratias egiſſet, etiam huius ipſius facti mihi reddidit rationem, & addidit, dicens : Det tibi dominus exæquari nobiſcum in omnibus, ut percepto baptiſmate poſſis ad eandem nobiſcum conuenire menſam: & his dictis, quieſcere me iuſſit : iam enim ſomnum natura corporis, & ratio temporis inuitabat. Poſtera uero die matutinus ad nos ingrediebatur Zachæus, & cum ſalutaſſet, ait ad PETRVM: Differt SIMON certaminis diem in undecimam menſis præſentis, quæ eſt poſt ſeptem dies. Tunc enim magis uacuum ſibi diſceptandi tempus adfirmat. Sed & mihi uidetur comperendinatio eius etiam nobis eſſe neceſſaria, ut plures conueniant, qui diſputationis noſtræ uel auditores uel iudices fiant. Veruntamen ſi probabile tibi uidetur,inter moras ea, quæ in controuerſiam uenire poſſe opinamur, inter noſmetipſos prius diſcutiamus, ut unuſquiſq́ꝫ noſtrûm cum quæ proponenda ſint,& quæ reſpōdenda,cognouerit,apud ſemetipſum pertractet,ſi recte ſe habeant,aut ſi inuenire poterit aliquid aduerſarius quod obijciat, aut quod obiecta fruſtretur.Si uero ex omni latere,quæ à nobis dicenda ſunt, claruerūt eſſe munita,ita demum conſidenter quęſtionis ineatur exordiū.& quidem mea hæc eſt ſententia,quod ante omnia requiri oporteat, quid ſit omniū primum, quid'ue † immaculatum,quod etiam cauſam eſſe omnium quæ ſunt, docendū eſt: deinde cuncta quæ ſunt,ſi facta ſunt,& à quo, uel per quē, propter quē, utrum ab uno,an ex duobus,an à multis accepere ſubſtantiam : & utrum ex nullis ſubſtantibus,an ex aliquibus ſumpta ſint,& adornata: tum ſi aliqua uirtus eſt in altiſſimis, aut in inferis:Si eſt,quid melius eſt omnibus,aut cunctis inferius:Si ſint aliqui motus,aut nulli:ſi hæc quæ uidentur erant ſemper,& erunt:Si extitere nullo operante,& nullo ſoluēte dilabentur.Si,inquam,ex his initium acceperit diſputatio,puto quod ea quę quærērur diligenti examinatione diſcuſſa,facile clareſcant. Cū autem

Petrus ſeorſim à gentibus comedebat.

Legant hoc qui ignauiæ ſuæ ſpiritū prætexunt.

† immediatum.

hæc claruerint, eorũ quæ ſequuntur in promptu reperietur agnitio. Ego quid ſenſerim protuli: quid etiam tibi uidetur, indicare nõ pigeat. Ad hæc PETRVS: Dic, inquit, interim SIMONI, faciat ut libet, certus, quod diuina prouidentia largiente, ſemper nos inueniet paratos. Et Zachæus quidẽ quæ audierat, egreſſus eſt SIMONI nunciare. PETRVS uero reſpiciens ad nos, & intelligens contriſtatũ me eſſe pro dilatione certaminis, ait: Qui credit ſummi dei prouidentia diſpenſari mundum, non debet ô amice CLEMENS, de ſingulis quæ quoquo modo accidunt, aſpernanter accipere, certus quod iuſtitia dei, etiam ea quę ſuperflua uidentur, aut cõtraria in unoquoq; negotio, opportuno exitu, competentiq; diſpenſat, præcipue tamen erga eos, qui eum familiarius colunt: & ideo qui de his, ut dixi, certus eſt, ſi quid eueniat cõtra ſententiam, nouit pro eo mœrorem de animis expellere, meliore ſententia manifeſtum habens, quod diſpenſatione boni dei, etiam quod contrarium putatur, uertatur in melius: propter quod ô CLEMENS etiam nũc non te contriſtet magi SIMONIS iſta dilatio. Credo enim quod per dei prouidentiam geſtum ſit ad utilitatẽ tuam, ut poſſim tibi rationem fidei noſtræ, in hac ſeptem dierum comperendinatione, abſq; aliquo ſtrepitu, ordinemq; cõſequenter exponere ſecundum traditionem ueri prophetæ, qui ſolus ſcit, quæ facta ſunt, ut facta ſint: & quæ fiunt, ut fiant, quæq; erunt, ut erunt: quæ tamen manifeſte quidem dicta, non tamen manifeſte ſcripta ſunt, in tantum, ut cum leguntur, intelligi ſine expoſitore non poſſint, propter peccatũ quod coadoleuit hominibus, ſicut ſuperius diximus. Idcirco igitur explanabuntur tibi per me omnia, ut in his quæ ſcripta ſunt, dilucide quæ ſit ſententia legiſlatoris agnoſcas. Cumq; hæc dixiſſet, exponere mihi ſingula de his quæ in quęſtione eſſe uidebãtur legis, capitulis cœpit, ab initio creaturæ uſq; ad id temporis, quo ad eum Cæſaream deuolutus ſum. Hæc mihi, dicens, dilatio SIMONIS contulit, ut per ordinem cuncta cognoſcerem. Aliàs, inquit, ſecundũ ea quæ opportunitas ſermonis adtulerit, de ſingulis quibuſq; quæ nunc compendioſius diximus, latius diſſeremus, ut ſecundum ea quæ pollicitus ſum tibi, plenius de omnibus perfectiuſq; cognoſcas. Quia ergo hodierna adhuc nobis ſupereſt dies, ex his † quæ dilata ſunt, uolo tibi rurſus ea quæ dicta ſunt breuiter iterare, ut magis tibi ad memoriã reuocentur. Et exin cœpit hoc modo mentibus meis innouare quę dixerat. Meminiſti ô amice CLEMENS, quæ mihi fuerit de ęterno ſeculo, ac finẽ neſciente, narratio? Tunc ego, Nihil, inquã, ô PETRE aliquando retinebo, ſi hoc omittere, aut obliuiſci potuero. Et PETRVS libenter hac mea reſponſione ſuſcepta, gratulor tibi, inquit, quod ita reſponderis, & non quod hæc ipſa facile dicas, ſed te meminiſſe protuleris: quæ enim ſumma ſunt, ſilentio honorari uolunt. Ad fidem tamẽ eorum quæ de ineffabilibus meminiſti, dic quæ retines ex his quæ in loco ſecundo à nobis dicta ſunt, quę proferri facile queunt, ut peruidens tenacitatẽ memoriæ tuæ, de quibus uolo, promptius tibi indicem, & libenter aperiã. Tunc ego ubi aduerti eum auditorũ memoria gaudere, nõ ſolum, inquã, diffinitionis tuæ memor ſum, ſed & præfinitionis illius, quæ ante diffinitionem poſita eſt, & omnium pene quæ expoſuiſti, ſenſum integrum ſeruo, etiamſi uerba non omnia: quia tanquã uernacula animæ meæ, & ingenita effecta ſunt quæ dixiſti. Nimium enim ſitienti mihi dulciſſimum poculum porrexiſti. Et ne putes quod rerum immemor, uerbis te occupem, iam nunc quæ dicta ſunt in memoriam reuocabo: in quo me plurimum iuuat ordo diſputationis tuę. Etenim quia cõſequenter directa ſunt, & librate ordinata quæ dicis, idcirco & facile ad memoriam ordinis ſui lineis reuocantur. Multum nanque ad recordandum prodeſt ordo dictorum: cum enim recolere ſingula per conſequentiam cœperis, ubi aliquid deeſt, ſtatim ſenſus inquirit, & cum inuenerit, ſeruat: aut certe, ſi inueſtigare nequierit, à magiſtro requirere non pigebit. Sed ne moram faciã in reddendo ea quæ poſcis à me, retexã breuiter,

Diligentibus deum, omnia cooperãtur in bonum. Rom. 8.

† qui dilati

Summa, ſilẽtio honorari uolũt.

Ordo memoriam iuuat.

Aeternas uoluntates appellat filium & ſpiritũ ſanctum.

quæ de ueritatis diffinitione tradidiſti. Erat ſemper, & eſt, & erit illud à quo prima uoluntas genita ſempiternitate conſtat, & ex prima uoluntate iterum uoluntas. Poſt hæc mundus, ex mundo tempus, ex hoc hominũ multitudo, ex multitudine electio amicorũ, ex quorum unanimitate pacificum conſtruitur dei regnum. Reliqua uero quæ hæc conſequi deberent, aliàs te mihi dicturum eſſe promiſeras. Poſt hæc cum de creatura mundi expoſuiſſes: diffinitionẽ dei, quam in cõſpectu omniũ primorum angelorũ de ſua † uoluntate promiſit, quamq́ꝫ æternam legem cunctis ſtatuit, intimaſti: & quod duo regna poſuit, præſentis dico tẽporis & futuri: & tempora utriqꝫ conſtituit, ſtatuitq́ꝫ expectari iudicij diem, quam ipſe diffiniuit, in qua habenda ſit rerum, animarumq́ꝫ diſcretio, ut impij quidẽ pro peccatis ſuis igni tradantur æterno: hi uero qui ſecundũ uoluntatẽ conditoris dei uixerint, pro bonis operibus benedictione ſuſcepta, clariſſima luce fulgentes, introducti ad æternam ſedem & in incorruptione durantes, ineffabilium bonorum munera æterna percipiant.

† conſilio

Hæc me proſequente, gaudio perfuſus PETRVS, tanquã ſuper filio tripudians, ne forte in reliquorũ memoria titubans, erubeſcerem propter eos qui aderant, ſufficit, inquit, ô CLEMENS: euidentius enim hæc quàm à meipſo expoſita fuerant, ædidiſti. Et ego aio: Narrandi ordinem, & lucidius ea quæ res expetit proferendi, eruditio nobis cõtulit liberalis, qua ſi utamur in antiquitatis erroribus, in perniciẽ uitæ uerborũ decore, ac ſuauitate decidimus. Si uero ad adſerendam ueritatẽ, eruditionem ſermonis, & gratiam conſeramus, puto ex hoc non parum utilitatis adquiri. Veruntamen mi domine PETRE, quanta me arbitraris gratulatione ſublatum, cum in cæteris omnibus, tum præcipue in illius doctrinæ ſententia, qua ais, unus eſt deus, cuius opus mundus eſt, quiq́ꝫ quia iuſtus eſt omnimodis, unicuiqꝫ pro actibus ſuis reddet. Et poſt hæc addidiſti, dicens, Pro cuius dogmatis adſertione innumera uerborũ millia mouebũtur: ſed in his, quibus ueri prophetæ conceſſa eſt ſcientia, omnis iſta uerborũ ſylua ſucciſa eſt. Et propter hoc cum mihi tradideris de uero propheta ſermonem, omni me adſertionũ firmitate roboraſti. Inde deniqꝫ ego cum aduertiſſem, in hoc ſummam totius religionis pietatiſq́ꝫ cõſiſtere, ilico reſpondi: Optime proſequutus es PETRE, propter quod de reliquo iam tanquam ſcienti quæ ſint fundamenta fidei, & pietatis, ueri prophetæ traditiones incunctanter expone: cui ſoli credendũ eſſe, euidenter probatum eſt. Illam uero expoſitionẽ quæ adſertionibus & argumentis indigeat, infidelibus ſerua, quibus nondũ committere propheticę gratiæ, indubitabilem iudicaueris fidem. Et cum hæc dixiſſem, tu utrunqꝫ, inquam, pollicitus es: te hanc mihi ſimplicem expoſitionẽ, ac totius erroris expertem, & illam quæ per ſingulas quaſqꝫ quæſtiones explicatur, quæ † & à te mouebantur, in tempore traditurum. Et poſt hæc expoſuiſti per ordinem, à principio mundi, uſqꝫ ad pręſens tempus conſequentiam rerum: & ſi placet poſſum memoriter uniuerſa retexere.

Artium liberaliũ quis debeat eſſe ſcopus.

Summa religionis noſtræ in uno deo conſiſtit.

† quidem

Ad hæc PETRVS: Magnifice, inquit, delector ô CLEMENS, quod tam tutò cordi uerba cõmittam: memorem nanqꝫ eſſe eorum quę dicuntur, indicium eſt in promptu habere operum fidem. Cum uero malus dęmon ſalutis uerba furatur, & de memoria rapit, etiam ſi uelit, ſaluari non poterit. Perdit enim uiam, qua peruenitur ad uitã: propter quod eo magis repetamus, quæ dicta ſunt, & confirmemus ea in corde tuo: id eſt, quomodo, uel à quo factus ſit mundus, ut tendamus ad amicitiã conditoris. Amicitia autem efficitur bene uiuendo, & uoluntati eius obediendo, quæ uoluntas omnium uiuentium lex eſt. Breuiter ergo tibi hæc eadem firmioris cauſa memoriæ retexemus. In principio cum feciſſet deus cœlum & terrã, tanquã domum unam, ipſa quæ ex corporibus mundi reddita eſt umbra, his quæ intrinſecus clauſa fuerant, tenebras ex ſe dedit. Sed cum uoluntas dei introduxiſſet lucem, tenebrę illæ quę ex umbra corporũ factæ fuerant, cõtinuò deuoratæ ſunt: tunc deinde lux in diem, tenebræ deputantur in noctem. Iam uero

Lux.

Tenebræ.

aqua,

aqua, quæ erat intra mundum, in medio primi illius cœli, terræq́ ſpatio, quaſi gelu concreta, & cryſtallo ſolidata diſtenditur, & huiuſmodi firmamento uelut intercluduntur media cœli ac terrę ſpatia, idq́ firmamentũ cœlum conditor appellauit, antiquioris illius uocabulo nuncupatũ, & ita totius mundi machinam, cum una domus eſſet, in duas diuidit regiones. Diuiſionis autem hæc fuit cauſa, ut ſuperna regio angelis habitaculũ, inferior uero præberet hominibus. Poſt hęc quod reliquum fuit in inferioribus aquarũ, iuſſu uoluntatis æternæ, locus maris & chaos effectum recipit, eisq́ ad demerſa & cõcaua defluentibus, arida quidẽ apparuit terra. Congregationes autem aquarum, effecta ſunt maria. Et poſt hæc terra quę apparuerat, herbarũ & uirgultorũ diuerſa genera produxit, fontes quoq́ & fluuios, nõ ſolum in planis, ſed & in montibus protulit: & ſic cuncta præparata ſunt, ut hominibus qui habitarẽt in ea, eſſet facultas his omnibus pro arbitrio uti, id eſt, ſiue ad bona uelint, ſiue etiam ad mala. Poſt hæc ſtellis adornat cœlum iſtud uiſibile. Solem quoq́ & lunã ponit in eo, ut alterius lumine dies, & nox uteretur alterius: ſimulq́ ut eſſent indicio rerum præteritarũ, præſentiũ, & futurarũ. Pro ſignis enim temporum facta ſunt ac dierũ, quę uidentur quidem ab omnibus, intelliguntur autẽ ab eruditis & intelligẽtibus ſolis. Cumq́ poſt hæc de terra & aquis produci iuſſiſſet animantia, Paradiſum fecit, quem & deliciarũ locum nominauit. Poſt hęc autem omnia hominẽ fecit, propter quem cuncta præparauerat, cuius interna ſpecies eſt antiquior, & ob cuius cauſam omnia quæ ſunt, facta ſunt, miniſterio eius conceſſa, & habitationis eius uſibus data. Igitur conſummatis omnibus quæ in cœlo & in terris ſunt, atq́ in aquis, multiplicato etiam hominũ genere, octaua generatione homines iuſti qui angelorum uixerant uitam, illecti pulchritudine mulierũ, ad promiſcuos, & inlicitos concubitos declinauerunt, & inde iam indiſcrete & contra ordinem cuncta agentes, ſtatum rerum humanarũ & diuinitus traditum uitæ ordinem permutarunt, ita ut omnes homines, uel perſuaſione, uel ui peccare in creatorẽ ſuum cogerent deum. Ex nona generatione naſcũtur Gigantes, illi qui à ſeculo nominantur: non δρακοντόποδας, ut Gręcorũ fabulę ferunt: ſed immenſis corporibus ęditi, quorum adhuc ad indicium in nõnullis locis oſſa immenſę magnitudinis oſtenduntur. Sed aduerſum hos iuſta dei prouidentia diluuium mundo introduxit, ut orbis quidem terrarum ab eorum cõtagione dilueretur: omnis uero locus ab impiorũ nece uerteretur in pelagus. Vnus tamẽ tunc inuẽtus eſt iuſtus, nomine Noë, qui in arca cum tribus filijs, eorumq́ uxoribus liberatus, poſt aquarũ decurſus, cum his animalibus quæ ſecum clauſerat, & ſeminibus, mundi habitator effectus eſt. Duodecima generatione cum deus benedixiſſet homines, & multiplicari cœpiſſent, acceperũt præceptũ, ne ſanguinẽ deguſtarent: propter hoc enim etiam diluuium factum eſt. Tertiadecima generatione cum ex tribus filijs Noë, unus qui erat medius, patri feciſſet iniuriam, poſteritati ſuæ ex maledicto conditionẽ ſeruitutis induxit, cuius interim ſenior frater habitationis ſortem, eam quæ eſt in medio terræ, ſuſcepit, in qua eſt regio Iudææ. Iunior uero Orientis plagam ſortitus eſt: ipſe autem Occidẽtis accepit. Quartadecima uero generatione ex maledicta progenie quidã propter artem magicam primus aram ſtatuit dæmonibus, honorem ſanguinis litans. Quintadecima generatione primo omniũ homines idolũ ſtatuentes, adorauerunt: & uſq́ ad illud tempus diuinitus humano generi data Hebræorum lingua, tenuit monarchiam. Sextadecima generatione mouerunt ſe ab Oriente filij hominũ, & uenientes ad terras patrum ſuorũ, unuſquiſq́ ſortis ſuæ locum proprij uocabuli appellatione ſignauit. Septimadecima generatione apud Babyloniam Nemroth primus regnauit, urbemq́ conſtruxit, & inde migrauit ad Perſas, eosq́ ignem colere docuit. Octauadecima generatione muratę urbes factę ſunt, & exercitus inſtituti, armaq́ & iudices, legesq́ ſancitę, templa conſtructa, & principes gentium tanquam

Aqua.

Cœlum.

Maria.

Terra.

Fontes.

Caue intelligas hic ſuperſtitioſam Aſtrologiam, quã nonus liber inſectatur: ſed quod ex huiuſmodi prodigijs, qualia tẽpore Ezechiæ, Ioſue, aduẽtus & paßionis Chriſti, et iudicij die futura ſint, liceat diuinare aliũ ſtatum rerum.

Gen. 6.

Diluuium.

Noë iuſtus.

Gen. 9.

Cham ſeruorum pater.

Gen. 11.

dij adorati ſunt. Nonadecima generatione poſteri illius, qui poſt diluuium maledictus eſt, proprios terminos excedentes, quos in Occidentalibus partibus ſorte ſuſceperant, *Bellorū origo.* eos qui medium terrę fuerant ſortiti locum, in terras Orientis expellūt, & uſq; ad Perſidem fugant, ipſiq; in expulſorum locis iniqua ſorte ſuccedunt. Viceſima generatione ob inceſti crimen primus morte propria filius ante patrem defunctus eſt. Viceſimaprima generatione extitit uir quidam ſapiens, ex genere eorum qui fuerunt expulſi, ex ſemine primogeniti filiorū Noë, nomine Abraham, à quo noſtrum Hebræorū ducitur genus. Hic cum uniuerſus iterum mundus diuerſis erroribus eſſet oppreſſus, & pro immanitate ſcelerum maturū ei pararetur excidium, *Gen. 17.* non iam per aquam, ſed per ignem: cumq; iam plaga initio à Sodomis ſumpto, immineret & uniuerſo orbi terrarum, pro amicitijs (quibus erat ei familiaritas cum deo) cui bene placuerat, uniuerſum mundum ne pariter periret, eripuit. Ab initio tamen cæteris omnibus errantibus, ipſe cum arte eſſet aſtrologus, ex ratione & ordine ſtellarum agnoſcere potuit conditorē, eiuſq; prouidentia intellexit cuncta moderari. Vnde & angelus adſiſtens ei per uiſionem, plenius eum de his quæ *Gen. 15.* ſentire cœpit, edocuit. Sed & quid generi eius ac poſteritati deberetur, oſtendit, & non tam eis danda hæc loca quàm reddenda promiſit. Igitur Abraham cum rerum cauſas deſideraret agnoſcere, idq; ſecum intenta mente peruolueret, apparuit ei uerus propheta, *Pſal. 7.* qui ſolus omniū corda & propoſitum nouit, & omnia ei quæ deſiderabat aperuit, *Act. 1.* diuinitatis ſcientiā docuit, mundi originem, finemq; pariter indicauit. Animæ immortalitatē ac uiuendi inſtituta, quibus deo placeretur, oſtendit. Reſurrecturos quoq; mortuos, ac iudicium futurū, bonorum remunerationē, malorùm pœnas, iuſto cuncta moderanda iudicio, declarauit. Omnibuſq; rite ac ſufficienter edoctis, ad ſedes rurſus inuiſibiles receſſit. Verum cum adhuc Abraham in *Abraham.* ignorantia uerſaretur, ſicut tibi & antea iam diximus, nati ſunt ei filij duo, quorum *Iſmaël.* unus Iſmaël, alius Helieſdros appellati ſunt. Ex alio Barbaræ gentes, ex alio Perſarum *Gen. 17.* populi deſcendunt: è quibus nonnulli Bracmanorū uitam, & uicina inſtituta *Helieſdros.* ſectati ſunt. Alij apud Arabiam conſederunt, ex quorum poſteris nonnulli etiam in Aegyptū diſperſi ſunt. Inde deniq; & Indorum quidam & Aegyptiorū circuncidi didicere, ac purioris obſeruantię eſſe quàm cæteri, licet proceſſu tēporis quamplurimi eorum ad impietatem uerterēt argumentū & iudicium caſtitatis. Veruntamen cum hos duos filios tempore quo adhuc in ignorantia rerum uixerat, ſuſcepiſſet, dei agnitione percepta petit ab eo, qui erat iuſtus, ut ex Sara, quæ ei erat coniunx legitima, cum eſſet ſterilis, habere progeniem mereretur: & accepit: quem & *Iſaac.* Iſaac nominauit, ex quo natus eſt Iacob, de Iacob autē XII. patriarchæ, & ex ipſis *Iacob.* duodecim ſeptuagintaduo. Hi fame exorta Aegyptū uenirūt cum omni domo ſua, *XII. patriarchæ.* & intra annos CCCC. benedictione & promiſſione dei multiplicati, adfligebantur ab Aegyptijs. Cumq; affligerētur, apparuit uerus propheta Moyſi, & Aegyptios *X. plagæ.* quidem reſiſtentes, ne Hebræorū populus exiret ab eis, & rediret ad patriā terram, *Exodi 7.* decem plagis cœleſtibus affecit: populum uero dei eduxit ex Aegypto. Sed qui ſuperfuerant ex Aegyptijs, conſpirati cum animoſitate regis ſui inſequuti ſunt Hebræos: quos cum reperiſſent ſuper littus maris, & interimere omnes, ac delere cogitarent, *Exodi 14.* Moyſes oratione ad deum fuſa, mare in duas partes diuiſit, ita ut aqua dextera leuaq; quaſi gelu concreta teneretur: & populus quidem dei tranſiret uelut iter aridum, inſequentes uero eos Aegyptij temere ingreſſi necarentur. Vbi enim ultimus ex Hebræorū populo aſcendit, Aegyptiorū quoq; ultimus deſcendit in mare, & continuò aquæ maris, quæ ut gelu conſtrictę tenebantur, pręcepto eius qui conſtrinxerat, relaxatæ, pœna de impiorū populo recepta, naturæ ſuæ libertatē ſumpſerunt. *In deſerto Sur.* Poſt hæc Moyſes, dei omnia prouidentis præcepto, Hebræorū populum *Pſalmo 117.* eduxit in deſerto, & iter breuiſſimū, quod fert de Aegypto ad Iudęam, relinquens,

per lon-

per longos eremi plebem ducit anfractus, ut quadraginta annorũ exercitijs, mala
quæ eis ex Aegyptiorũ moribus uſu longi temporis inoleuerant, innouatione mu *Exodi 20.*
tatæ conſuetudinis aboleret. Interea uenitur ad montem Sina, & inde lex eis, uoci
bus & uiſionibus cœleſtibus traditur, decem conſcripta præceptis, quorũ primum *X. precepta.*
& maximum fuit, ut ipſum ſolum colerent deum, nec ullam ſibi aliam ſpeciem uel
formam ſtatuerent ad colendum. Sed cum Moyſes aſcendiſſet ad montẽ, ibiq; die-
bus quadraginta moraretur, populus qui decem plagis percuſſam uiderat Aegy- *Deut. 8.*
ptum, & diſruptum mare, ac pedibus ingreſſum, manna quoq; ſibi pro pane cœli-
tus datum, & ex ſequenti petra poculum miniſtratũ, quæ ſpecies cibi per uirtutem
dei, in quem quiſq; deſideraſſet uerteretur ſaporem: cumq; ſub plaga cœli ardentio
re poſiti, ne æſtibus coquerentur, nube obumbrabantur in die, nocte uero colum-
na ignis inluminabantur, ne ad eremi uaſtitatem horror quoq; accederet tenebra-
rum. Cum, inquam, moraretur Moyſes, ipſi ſecundũ ſpeciem Apidis, quem coli in *Apis Aegyptio*
Aegypto uiderant, aureũ caput uituli facientes adorauerunt. Et poſt tot ac tanta, *rum deus.*
quæ uiderant mirabilia, ueteris cõſuetudinis ſordes elimare à ſe, atq; abſtergere ne- *Exod. 32.*
quiuerũt: & ob hoc breui ſpatio iter, quod ex Aegypto ducit ad Iudæã relinquens,
immenſo eremi ambitu egit eos Moyſes, ſi fortè poſſit, ut ſuperius memorauimus,
uetuſtæ cõſuetudinis mala nouellæ inſtitutionis permutatione diſcutere. Cum in- *In uitijs corri-*
terim fidelis & prudens diſpenſator Moyſes peruidens populo ex Aegyptiorum *gendis quid ob-*
conſortio altius inoleuiſſe uitium idolis immolandi, nec poſſe de eis radicem mali *ſeruandum.*
huius excidi, immolare quidem eis conceſſit, ſed deo ſoli hoc fieri permiſit, ut me-
diam quodãmodo partem uitij altius inoliti reſecaret. Aliam uero mediã, per aliud
& aliud tempus reſeruaret emendandã, per illum ſcilicet, de quo ipſe dixit: Prophe *Deut. 18.*
tam uobis ſuſcitabit dominus deus ueſter, quem ſicut meipſum audite, ſecundum
omnia quæ dixerit uobis. Quicunq; non audierit prophetã illum, exterminabitur
anima eius de populo ſuo. Ad hæc autem etiam locũ ſtatuit, in quo ſolo liceret eis
immolare deo. Hoc autem totum eo proſpectu gerebat, ut cum tempus opportu-
num ueniſſet, & didiciſſent per prophetã, quia deus miſericordiam uult, & non ſa- *Oſeæ. 6.*
crificium: uiderent eum qui eos doceret locum dei electum, eſſe ſapientiã eius, in *Matth. 8.*
quo conueniret offerri hoſtias deo. Hunc autem locum, qui ad tempus uidebatur *In Chriſto, qui*
electus, incurſionibus hoſtiũ & excidijs ſæpe uexatum, & ad ultimum quoq; audi *ſapientia eſt pa*
rent penitus excidendum: ad cuius rei fidem etiam ante aduentum ueri prophetæ, *tris, hoſtia obla*
qui eſſet hoſtias cum loco pariter repudiaturus, ſæpe ab hoſtibus populatus eſt, & *ta eſt.*
igni incenſus, atq; in captiuitatẽ populus abductus, in exteras nationes: & exinde
cum ad miſericordiã dei confugeret, reuocatus eſt: ut per hæc doceretur, quia ſacri-
ficia offerens expellitur, & in manus hoſtium traditur. Miſericordiã uero faciẽs &
iuſtitiam, ſine ſacrificijs de captiuitate liberatur, & in terram patriã reſtituitur. Sed
hoc intelligere paucos admodum accidit. Plures enim etiam ſi ſentire hæc & aduer
tere poterant, uulgi tamen inrationali opinione tenebantur. Paucorũ nanq; eſt re-
cta cum libertate ſententia. Igitur Moyſes his adminiſtratis Anſen quendam nomi *Anſes qui & Io*
ne præponens populo, qui eos reuocaret ad patriam terrã, ipſe ad montem quen- *ſue dictus.*
dam præcepto dei uiuẽtis aſcendens, illic defunctus eſt: cuius tamẽ talis fuit mors, *Deut. 34.*
ut uſq; in hodiernum diem ſepulturã eius nullus inuenerit. Vt ergo populus pa-
trium contigit ſolum per prouidentiam dei, primo ſtatim ingreſſu iniquarum gen
tium habitatores fugantur, & ipſi hæreditatẽ paternã iudices ſorte ſuſcipiunt. Tum
deinde per aliquantum temporis iudicibus, non regibus gubernati, ſtatu tranquil-
liore durarunt. Vbi uero tyrannos ſibi magis quæſiuere, quàm reges, tunc etiam in
loco, qui eis orationis cauſa fuerat prædeſtinatus, templũ pro ambitione regia con *Magnifica tem*
ſtruxere: & ſic per ordinem regibus impijs ſibi inuicẽ ſuccedẽtibus, ad maiores im- *pla cœpta con-*
pietates etiã populus declinauit. Vt autem tempus adeſſe cœpit, quo id quod de- *ſtrui.*

eſſet Moyſis inſtitutis, ut diximus, impleret, & propheta quem præcinuerat appareret, qui eos primo per miſericordiã dei moneret ceſſare à ſacrificijs: & ne ſorte putarent, ceſſantibus hoſtijs remiſſionẽ ſibi nõ fieri peccatorũ, baptiſma eis per aquã ſtatuit, in quo ab omnibus peccatis, inuocato eius nomine, ſoluerentur: & de reliquo perfectam uitam ſequentes, in immortalitate durarent: non pecudũ ſanguine, ſed ſapientiæ dei purificatione purgati. Deniq; etiam hoc ponitur euidens magni myſterij huius indiciũ, ut omnis qui credens prophetæ huic, qui à Moyſe prædictus eſt, baptizaretur in nomine ipſius, ab excidio belli, quod incredulæ genti imminet, ac loco ipſi, ſeruaretur inlæſus: non credentes uero extorres loco & regno fiant, ut uel inuiti intelligãt, & obediant uoluntati dei. His igitur præordinatis, adeſt qui expectabatur, indicia ſui, quibus fieret manifeſtus, ſigna & prodigia deferens. Sed ne ſic quidem populus credidit, qui ad hæc credenda tot ſeculis eruditus eſt: & non ſolum nõ credidit, ſed addidit infidelitatis blaſphemiam, uoracem hominem, & uentri ſeruientem, ac dæmone agi eum, qui ob ſalutem ſuam uenerat, dicens: in tantum nequitia, malorũ miniſterijs ualet: quod niſi ſapientia dei adſuiſſet his, qui diligunt ueritatẽ, omnes penè ſimul impius error inuoluerat. Nos ergo primos elegit duodecim ſibi credentes, quos Apoſtolos nominauit. Poſtmodum alios ſeptuaginta duos probatiſſimos diſcipulos, ut uel hoc modo recognita imagine Moyſis, crederet multitudo: quia hic eſt quem prædixit Moyſes uenturũ prophetam. Sed fortaſſis dicat aliquis, quia imitari numerũ cuicunq; poſſibile eſt, at quid de ſignis & uirtutibus dicet, quæ iſte faciebat? Etenim Moyſes uirtutes & ſanitates fecerat in Aegypto. Is quoq; quem ipſe prædixit ſicut ſeipſum ſurrecturũ prophetam, cum omnem languorẽ, & omnem infirmitatẽ curaret in plebe, uirtutes faceret innumeras, uitam euangelizaret ęternã, ab impijs actus eſt in crucem: quod tamen factum, uirtute eius conuerſum eſt in bonum. Deniq; cum pateretur, omnis ei cõpaſſus eſt mundus: nam & ſol obſcuratus eſt, & aſtra turbata ſunt: mare commotum eſt, monteſq; diſrupti, & ſepulchra patefacta ſunt: uelum templi ſciſſum eſt, uelut lamentans excidium loco imminens. Et tamen cum omnis mundus commotus ſit, ipſi etiam nunc ad inquiſitionem tantarum rerum nullatenus cõmouentur. Verum quoniam neceſſariũ erat, ut in locum eorum, qui increduli permanebant, uocarent gentes, ut repleretur ille numerus, qui demonſtratus fuerat Abrahæ, mittitur in uniuerſum mundũ ſalutaris regni dei prædicatio. Perturbantur ob hoc mundani ſpiritus, qui libertatẽ quærentibus ſemper obſiſtunt, & ad deſtruendam dei ædificationẽ errorum machinas quærunt, quibus his qui ad ſalutis & libertatis gloriã tendunt, obſiſtentes, & agones aduerſum eos nõ minimos deſudantes, fortiores effecti, ad ſalutis coronã ueniant, non ſine palma uictoriæ. Interim cum paſſus eſſet, & ab hora ſexta uſq; ad nonam mundũ tenebræ preſſiſſent, ſole reducto, ac rebus in ordinẽ reſtitutis, etiã homines nequã ad ſe atq; ad mores ſuos, metu ceſſante, regreſſi ſunt. Nam quidam eorũ cum omni cuſtodia ſeruãtes locũ, quem non potuere reſurgentẽ tenere, magum dicebant: alij finxerunt furatum. Veruntamen ueritas ubiq; uincebat. Ad indicium enim, quod hæc diuina uirtute agerentur, nos qui fueramus pauciſſimi, proceſſu dierum, adſtipulante deo, multo plures quàm illi efficiebamur: ita ut aliquando pertimeſcerent ſacerdotes, ne ſorte per dei prouidentiam, ad confuſionẽ ipſorum, in fidem noſtram uniuerſus populus conueniret: frequenter mittentes ad nos, rogabant, ut eis de Ieſu diſſereremus, ſi ipſe eſſet propheta, quem Moyſes prędixit, qui eſt Chriſtus ęternus. De hoc enim ſolo, nobis qui credidimus in Ieſum, aduerſum non credentes Iudæos, uidetur eſſe differentia. Verum cum frequenter ſuper hoc rogarent, nos autẽ opportunum tempus requireremus, ſeptimana iam una ex paſſione domini complebatur annorum, & eccleſia domini in Hieruſalem conſtituta, copioſiſſime multiplicata creſcebat per

Baptiſmus in loco ſacrificiorum ceſſit.

Hebr. ult.

Ioan. 7.

In locũ Iudæorũ uocatæ ſunt gentes.

Tenebræ Chriſto patiente.

Ioan. 11.

Iudæi Chriſtum nõ credunt adueniſſe.

bat per

bat per Iacobum, qui à domino ordinatus eſt in epiſcopum, rectiſſimis diſpenſationibus gubernata.

Iacobus à Chriſto ordinatus epiſcopus.

Cum autem nos duodecim apoſtoli ad diem paſchæ, cum ingenti multitudine conueniſſemus, ingreſſi eccleſiã fratrum, unuſquiſq; noſtrûm Iacobo interrogante, quæ à nobis per loca ſingula geſta ſint, audiente populo, breuiter exponimus. In quibus Caiphas pontifex, miſſis ad nos ſacerdotibus, rogat uenire ad ſe, ut aut ratione doceamus eum, quia Ieſus ęternus eſt Chriſtus: aut ipſe nos doceat, quia non eſt, quò in utramlibet fidem uniuerſus populus conueniret: & hoc facere nos frequenter exorat. Nos uero ſæpe diſtulimus, tempus ſemper opportunius requirentes. Et ego CLEMENS reſpondi ad hoc, puto hoc ipſum quod quæritur, utrum ipſe ſit Chriſtus, multum proſit ad fidei rationem: alioqui nunquam Pontifex pro hoc tam frequenter rogaret, ut de Chriſto uel diſceret, uel doceret. Et PETRVS: Recte reſpondiſti ô CLEMENS. Sicut enim ſine oculis cernere nemo poteſt, nec ſine auribus capere auditum, uel abſq; naribus odoratum, neq; ſine lingua guſtum ſumere, aut abſq; manibus aliquid contrectare: ita impoſſibile eſt abſq; uero propheta, quæ deo placeant noſcere. Et ego reſpondi: Quod ipſe ſit uerus propheta Chriſtus, te docente iam didici: ſed quid ſit hoc ipſum Chriſtus, aut cur ita appelletur, uelim diſcere, uti ne uaga mihi ſit & incerta res tantæ notitiæ. Tunc PETRVS docere me hoc modo cœpit. Deus cum feciſſet mundum, tanquam uniuerſitatis dominus, ſingulis quibuſq; creaturis principes ſtatuit, ipſis quoq; arboribus, montibuſq;, ac fontibus, & fluminibus, & uniuerſis, ut diximus, quæ fecerat. Multum enim eſt ire per ſingula. Statuit ergo angelis angelum principem, & ſpiritibus ſpiritum, ſyderibus ſydus, dæmonibus dæmonem, auibus auem, beſtijs beſtiam, ſerpentem ſerpentibus, piſcem piſcibus, hominibus hominẽ, qui eſt Chriſtus Ieſus. Chriſtus autem dicitur eximio quodam religionis ritu: nam ſicut regum ſunt quædam cõmunia nomina, ita ut apud Perſas Arſaces, apud Romanos Cęſar, apud Aegyptios Pharao, ita apud Iudæos Chriſtus communi nomine rex appellatur. Cauſa autem huius appellationis hæc eſt. Quoniam quidẽ cum eſſet filius dei & initium omnium, homo factus eſt: hunc primum pater oleo perunxit, quod ex ligno uitæ fuerat ſumptum: ex illo ergo unguento Chriſtus appellatur. Inde deniq; etiam ipſe ſecundũ prædeſtinationem patris, pios quoſq; cum ad regnum eius peruenerint, uelut qui aſperam ſuperauerint uiam, pro laborũ refectione ſimili oleo perunget, ut & ipſorum lux luceat, & ſpiritu ſancto repleti, immortalitate donentur. Virguli uero huius, ex quo ſumptum eſt iſtud unguentum, uniuerſam naturam tibi ſufficienter expoſuiſſe me memini. Sed & nunc per breuiſſimam ſpeciem de omnibus te in memoriam reuocabo. In præſenti uita primus pontifex Aaron, chriſmatis compoſitione perunctus: quod ad imaginem illius, de quo ſuprà diximus, ſpiritalis unguenti factũ eſt: princeps populi fuit, & tanquã rex primitias & tributum per capita accepit à populo, & iudicandi plebem ſorte ſuſcepta, de mundis, immundiſq; iudicabat. Sed & ſi quis alius ex ipſo unguento perunctus eſt, tanquam uirtute inde concepta, etiam ipſe rex, aut propheta fiebat, aut pontifex. Quod ſi temporalis hæc gratia ab hominibus compoſita, tantũ potuit: intellige iam tu quantum ſit illud unguentum, quod à deo de uirgulto uitę prolatum eſt, cum hoc quod ab hominibus factũ eſt, tam eximias inter homines conferat dignitates. Quid enim in præſenti ſeculo propheta glorioſius, pontifice clarius, rege ſublimius? Et ego ad hæc reſpondi: Memini PETRE dixiſſe te de primo homine, quia propheta fuit: quod autem unctus fuerit, non dixiſti. Si ergo ſine unguento propheta nullus eſt, quomodo primus homo cum non eſſet unctus fuit propheta? Tum ſubridens PETRVS: Si primus, inquit, homo prophetauit, certum eſt quod & unctus ſit. Licet enim unctionem illius ſiluerit ille qui legem in paginis condidit: nobis tamen intel

In omni genere creaturarũ ſtatuit deus principes.

Chriſtus quare dicatur.

Apud Iudæos rex Chriſtus dicitur cõmuni nomine.

Chriſmate ungebantur reges & prophetæ.

ligenda hæc euidenter reliquit. Sicut enim ſi unctum eum dixiſſet, non dubitaretur & prophetam eum fuiſſe, etiam ſi ſcriptum non eſſet in lege: ita cum certum ſit eum prophetam fuiſſe, ſimiliter certum eſt & quod unctus ſit, quia ſine unguento prophetare non poterat.

Sine unguento nemo prophetabat.

Verũ hoc magis dicere te oportuit, chriſma arte myropoetica compoſitum eſt ab Aaron, quomodo primus homo perungi potuit unguento ante cõpoſitionis artibus nondũ repertis? Et ego reſpondi: Non me traducas PETRE, non enim de unguenti compoſiti & temporali oleo loquor, ſed de illo ſimplici & æterno, quod à deo factum eſſe docuiſti, ad cuius ſimilitudinem iſtud compoſitum eſſe ab hominibus dicis. Et PETRVS ad hæc ut uidebatur indignans: Quid putas CLEMENS, quia omnes omnia ante tempus ſcire poſſumus? ſed nunc ut ne à propoſito ſermone recedamus, aliàs tibi, cum profectus tuus manifeſtus fuerit, de his apertius exponemus. Tunc autem unguento compoſito perunctus pontifex, uel propheta dei altare ſuccendens, in omni mundo clarus habebatur: ſed poſt Aaron qui pontifex fuit, alius ex aquis adſumitur, non Moyſen dico, ſed illũ qui in aquis baptiſmi, filius à deo appellatus eſt. Ieſus nanque eſt, qui ignẽ illum quem accendebat pontifex pro peccatis, reſtinxit per baptiſmi gratiam: ex quo enim hic apparuit, ceſſauit chriſma, per quod pontificatus præbebatur, uel prophetia, uel regnum.

Abrahamum intelligit.

Hunc igitur antè futurum prædixit Moyſes, qui legem dei hominibus tradidit: ſed & alius ante ipſum, ſicut tibi & ante iam tradidi. Ipſe ergo indicauit eum uenturum, primo quidem aduentu humilem: ſecundo uero glorioſum.

Duplex aduentus domini.

Et primum quidem iam impletum eſt, cum uenit & docuit, & iudex omnium iudicatus eſt, ac peremptus. Secundo uero aduentu iudicaturus adueniet: & impios quidem condemnabit, pios uero in conſortiũ regni, ſocietatemque ſuſcipiet. Fides uero ſecundi aduentus conſtat ex primo. Prophetæ enim de primo loquuti ſunt, & præcipue Iacob & Moyſes: nonnulla tamen de ſecundo.

Fides prophetiæ unde probetur.

Sed magnificentia prophetiæ in hoc maxime comprobatur, quod nihil ſecundum conſequentiam rerum, de futuris dixerunt: alioqui æſtimaſſe potius ſapientes uiri, quod rerũ conſequentia dictauerat, uiderentur. Quod autem dico, tale eſt: Chriſtum ſuſcipi à Iudæis, ad quos uenerat: & credi ei, qui expectabatur ad ſalutem populi, ſecundũ traditiones patrum conſequens erat: gentes uero alienas ab eo fore, quibus neque promiſſum quicquam de eo, neque adnũciatum fuerat, imò quibus ne nomine quidem ipſo aliquando innotuerat, & tamẽ prophetæ contra ordinem & conſequentiam rerum, dixere eum expectationem gentium, & non Iudæorum futurum. Ita denique & geſtum eſt. Cum enim ueniſſet, ab his qui eum expectare uidebantur, ex traditione maiorum, omnino agnitus non eſt. Hi uero qui nihil de ipſo penitus audierant, & ueniſſe credunt, & uenturum ſperant: & ita in omnibus prophetia fidelis apparuit, quæ dixit ipſum eſſe expectationem gentium. Errauerunt ergo Iudæi,

Iudæi à Chriſtianis in quo diſſentiant.

de primo domini aduentu, & inter nos atque ipſos de hoc eſt ſolum diſſidium. Nam quod uenturus ſit Chriſtus norunt etiam ipſi, & expectant: quod autem iam uenerit in humilitate, hic qui dicitur Ieſus, ignorant. Et in hoc maxime eius cõfirmatur aduentus, quod ei non omnes credunt. Hunc ergo deus deſtinauit in finem mundi, quia impoſſibile erat mortalium mala purgari per alium, integra duntaxat permanente humani generis creatura, hoc eſt, ſalua arbitrij libertate. Hoc igitur ſtatu incolumi reſeruato, inuitare uenit ad regnum iuſtos quoſque, & eos qui placere ſtuduerint ei, & quibus bona ineffabilia præparauit, & Hieruſalem ciuitatem cœleſtem, quę ſuper ſplendorem ſolis fulgebit in habitatione ſanctorum. Iniuſtos uero & impios, & qui pro nihilo habuerunt deum, commiſſamque ſibi uitam, diuerſa ad flagitia contulerunt, ac tempus operis iuſti, exercitium fecere malitię, competentibus, ipſiſque dignis ultionibus traderet. Cætera uero quæ ibi gerentur, proferri & eloqui, neque angelis, neque hominibus fas eſt: ſed hoc tantum ſcire nos ſufficit,

quod

quod bonis æternam bonorum poſſeſſionem conferet deus. His ab eo dictis, ego reſpondi: Si Chriſti regno fruentur, hi quos iuſtos inuenerit eius aduentus: ergo qui ante aduentum eius defuncti ſunt, regno penitus carebunt: Tum PETRVS: Cogis me, inquit, ô CLEMENS, aliqua de ineffabilibus publicare. Veruntamen quo aduſque proferri licet, facere non pigebit. Chriſtus qui ab initio, & ſemper erat, per ſingulas quaſque generationes pijs, latenter licet, ſemper tamen aderat, his præcipue, à quibus expectabatur, quibusq; frequenter apparuit: ſed non erat tempus ut tunc reſolutis corporibus, fieret reſurrectio, ſed hæc magis remuneratio uidebatur à deo, ut qui inueniretur iuſtus, diutius permaneret in corpore: aut certe ſicut de quodam iuſto euidenter refertur in literis legis, quod tranſtulerit eum deus. Simili exemplo etiam cum cæteris geſtum eſt, qui eius uoluntati placuerunt, ut ad paradiſum tranſlati, ſeruentur ad regnum. Eorum uero qui non ad integrum potuere explere normam iuſtitiæ, ſed aliquas in ſua carne malitiæ reliquias habuere, corpora quidem reſoluuntur, animæ uero ſeruantur in bonis, lætisq; regionibus, ut in reſurrectione mortuorum cum corpora ſua receperint, ipſa iam reſolutione purgata, pro his quæ bene geſſerant, æterna hæreditate potiantur. Et ideo beati ſunt omnes, qui regnum Chriſti fuerint adepti, quia non ſolũ inferni pœnas effugient, ſed & incorruptibiles permanebũt, & primi deum patrem uidebunt, atq; inter primos apud deum honoris ordinem conſequentur. Propter quod non minima de Chriſto quæſtio habetur, & infideles quiq; ex Iudæis immenſa aduerſum nos inſania commouentur, uerentes ne fortè ipſe ſit in quem peccauerunt. Et eo magis metus increſcit, quod ſciunt ſtatim ut eum cruci adfixere, uniuerſum ei compaſſum eſſe mundum, corpusq; eius diligenti à ſe cuſtodia conſeruatum, nuſquam comparuiſſe, atq; ad fidem nominis eius innumeras multitudines conuenire. Vnde & compulſi ſunt unà cum pontifice Caipha, ſæpius mittere ad nos, ut de nominis eius ueritate quæreretur. Cumq; crebrò depoſcerent, ut de Ieſu aut diſcerent, aut docerent, ſi ipſe eſſet Chriſtus: uiſum nobis eſt aſcendere ad templum, & coram omni populo proteſtari de eo, ſimul & arguere Iudæos de multis, quæ ab eis abſurde gerebantur. In multas etenim iam partes populus ſcindebatur, initio ſumpto à Ioanne baptiſta. Cum enim iam immineret ortus Chriſti, ad ſacrificia quidem reprimenda, baptiſmi uero gratiam largiendam, inimicus, ex his quæ prædicta fuerant, adeſſe tempus intelligens, diuerſa ſchiſmata operabatur in populo, ut ſi fortè prius peccatum potuiſſet aboleri, ſecunda corrigi culpa non poſſet. Erat ergo primum ſchiſma eorum qui dicebantur Sadducæi, initio Ioannis iam penè temporibus ſumpto. Hiq;, ut cæteris iuſtiores, ſegregare ſe cœpere à populi cœtu, & mortuorum reſurrectionem negare, idq; argumento infidelitatis adſerere, dicentes, nõ eſſe dignum, ut quaſi ſub mercede propoſita colatur deus. Autor uero ſententiæ huius primus Doſitheus, ſecundus Simon fuit. Aliud Samaræum ſchiſma eſt, & ipſi enim reſurrectionem mortuorum negantes, adſerũt, non in Hieroſolymis, ſed in monte Garizin adorandũ eſſe deũ. Qui tamẽ unũ uerum prophetam ex Moyſis uaticinationibus recte expectantes, prauitate Doſithei impediti ſunt, ne hunc quem expectabant crederent eſſe Ieſum. Scribę quoq; & phariſæi in aliud ſchiſma deducuntur: ſed hi baptizati à Ioanne, & uelut clauem regni cœlorum, uerbum ueritatis tenentes, ex Moyſis traditione ſuſceptum, occultarũt ab auribus populi. Sed & ex diſcipulis Ioannis, qui uidebantur eſſe magni, ſegregarunt ſe à populo, & magiſtrum ſuum ueluti Chriſtum prædicarunt. Hæc autem omnia præparata ſunt ſchiſmata, ut & fides Chriſti per hęc impediretur & baptiſma. Veruntamen ut dicere cœperamus, cum frequenter nos pontifex per ſacerdotes rogaſſet, ut de Ieſu ſermo nobis haberetur ad alterutrum, ubi opportu-

Chriſtus nunq̃ defuit pijs.

Enoch intelligit de quo Gene. 5. & Eccl. 44.

Petrus hic ſenſit, animas defunctorũ detineri alicubi in loco læto & bono, uſque in iudicij diem: illamq; reſolutionem corporis & animæ quoddã eſſe expiationis genus, quod nunc uulgo purgatoriũ appellamus.

Primũ ſchiſma Sadducæorum.

Doſitheus et Simon principes Sadducæorum.

Phariſæorũ ſecundũ ſchiſma.

Diſcipuli Ioannis iniquiores erant Chriſto præ ſuo præceptore.

Baptiſmus Iudæos male habuit.

num uiſum eſt, & omni eccleſiæ placuit, aſcendimus ad templum: & ſtantes in gradibus unà cum fidelibus fratribus noſtris, facto populi ſummo ſilentio, prior Pontifex cœpit adhortari populum, ut patienter & cum quiete audiant, ſimulq; eorum quæ dicenda ſunt, teſtes & iudices fiant. Tum deinde cum multis laudibus efferrent ſacrificiorum ritum, qui ad remiſſionem peccatorum humano generi, diuinitus eſſet indultus, cauſabatur Ieſu noſtri baptiſma, uelut contra hæc nuper inductum. Sed propoſitionibus occurrens MATTHAEVS, euidenter oſtendit, Quod ſi quis Ieſu baptiſma non fuerit conſequutus, is non ſolum cœlorum regno fraudabitur, uerum & in reſurrectione mortuorum non abſque periculo erit, etiam ſi bonæ uitæ, & rectæ mentis prærogatiua muniatur. Hæc, & his ſimilia proſequutus, ſiluit Matthæus. Sed Sadducæorum pars, quæ negaret reſurrectionem mortuorum, indignata eſt: ita ut quidam ex ipſis de medio populi exclamaret, dicens multum errare, eos qui putant mortuos aliquando reſurgere. Contra hunc Andreas meus frater reſpondens, docuit errorem non eſſe, ſed certiſſimam fidem, quod mortui reſurgant, ſecundum ea quæ docuit is, quem Moyſes prædixit uenturum prophetam. Aut ſi non uidetur eis ipſe eſſe quem prædixit Moyſes, de hoc, inquit, primo requiratur, ut cum euidenter ipſe fuerit probatus, nihil de reliquo ſuper his quæ docuit ambigatur. Hæc autem, & his ſimilia plura proteſtatus, ſiluit Andreas. Samaræus uero quidam contraria populo & deo loquens, & neque mortuos adſerens reſurrecturos, neq; eum, qui eſt in Hieruſalem, cultum dei tenendum, ſed montem Garizin uenerandum. Addidit etiam contra nos hæc, quod Ieſus noſter non eſſet ipſe, quem Moyſes prophetam uenturum eſſe prædixerit. Aduerſum hunc & alium qui cum ipſo hæc eadem proſequebatur, Zebedæi filij, Iacob, & Ioannes uehementer obniſi ſunt. Et quamuis haberent mandatum, ne ingrederentur ciuitates eorum, neque uerbum eis prædicationis inſerrent, tamen ne ſermo eorum, ſi confutatus non eſſet, aliorum læderet fidem, ita prudenter & fortiter reſponderunt, ut perpetuum eis ſilentium darent. Nam Iacobus de reſurrectione mortuorum cum totius populi fauore perorauit: Ioannes uero oſtendit, quia ſi ceſſarent ab errore montis Garizin, conſequenter agnoſcerent ipſum eſſe Ieſum, qui, ſecundum prophetam Moyſen, expectatur eſſe uenturus: quoniam quidem ſigna & prodigia ut fecit Moyſes, ita fecit etiam Ieſus: & dubium non eſt, quin ſimilitudo ſignorum ipſum eſſe teſtetur, quem ſicut ſe, dixit eſſe uenturum. Hæc & alia plura his ſimilia proteſtati, ſiluere: & ecce quidam de ſcribis, de medio populi adclamans, ait: Ieſus ueſter ſigna & prodigia quæ fecit, ut magus, non ut propheta fecit. Huic Philippus uehementer occurrit, oſtendens, quia hac ratione accuſarem etiam Moyſen. Cum enim Moyſes ſigna & prodigia in Aegypto fecerit, ſimiliter autem & Ieſus in Iudæa: dubitari non poſſet, quin quod de Ieſu diceretur, hoc etiam de Moyſe dici uideretur. Hæc & his ſimilia plura proteſtatus, ſiluit Philippus. Phariſæus autem quidam audiens hæc, inſimulabat Philippum, quod Moyſen æqualem diceret Ieſu. Cui Bartholomæus reſpondens, conſtanter edocuit, quia non dicimus Ieſum ſolum æqualem Moyſi, ſed maiorem: quia Moyſes quidem propheta fuit, quod fuit & Ieſus: quod autem fuit Ieſus, Moyſes non fuit, Chriſtus. Et ideo maior ille ſine dubio, qui & propheta & Chriſtus eſt, quàm ille qui ſolũ propheta eſt. Hæc & his ſimilia plura proſequutus, ſiluit. Poſt hunc Iacobus Alphæi ſermonem fecit ad populum, quo oſtenderet, non ideo credendum eſſe Ieſu, quia de eo prophetæ prædixerint: ſed ideo magis credendum eſſe prophetis, quod uere prophetæ ſint, quia eis Chriſtus teſtimonium reddat. Nam præſentia, & aduentus Chriſti, illos uere prophe-

Hæc, opinor, fuit cauſſa, quur Ammonius de conſonantia Ieſu & Moyſi librum conſcriberet, ut teſtatur Euſebius.

Tres fuiſſe Iacobos, hinc intelligimus.

tas fuiſſe deſignat. Decebat enim non ab inferioribus maiori, ſed à maiore inferioribus fidei teſtimonium dari. Hæc & multa his ſimilia proſequutus, etiam Iacobus ſiluit. Poſt hunc Lebbæus populum cœpit uehementer arguere, quod non crederent Ieſu, qui eis tantum profuerit docendo quæ dei ſunt, ſolando afflictos, medendo infirmos, pauperes conſolando: ſed pro his omnibus bonis, odia, mortemq́ reddiderint. Hæc & his ſimilia plura cum eſſet populo proteſtatus, ſiluit. Et ecce unus ex diſcipulis Ioannis adfirmabat Chriſtum Ioannem fuiſſe, & non Ieſum: in tantum, inquit, ut & ipſe Ieſus omnibus hominibus & prophetis maiorem eſſe pronunciauerit Ioannem. Si ergo, inquit, maior eſt omnibus, ſine dubio & Moyſe, & ipſo Ieſu maior habendus eſt. Quod ſi omnium maior eſt, ipſe eſt Chriſtus. Ad hæc Chananæus SIMON reſpondens, adſeruit Ioannem maiorem quidem fuiſſe omnibus prophetis, & omnibus qui ſunt filij mulierum: non tamen maiorem eſſe filio hominis: & ideo Ieſus quidem & Chriſtus eſt, Ioannes uero ſolum propheta: & tantum intereſt inter ipſum & Ieſum, quantum inter præcurſorem, & eum cui præcurritur: & quantum inter eum qui legem dat, & eum qui legem ſeruat. Hæc autem & his ſimilia proſequutus, ſiluit etiam Chananæus. Poſt quem Barnabas, qui & Matthias, qui in locum Iudæ ſubrogatus eſt apoſtolus, monere populum cœpit, ne odio haberent Ieſum, neque blaſphemarent eum. Multo enim eſſe rectius, etiam ignoranti, uel dubitanti de Ieſu, amare eum quàm odiſſe. Charitati enim deus præmium poſuit, odijs pœnam. Hoc ipſum enim, inquit, quod Iudaicum corpus adſumpſit, & inter Iudæos natus eſt, quomodo non omnibus uobis incentiua ſui amoris incuſſit? Hæc & his ſimilia quum peroraſſet, dicendi finem fecit. Tunc Caiphas doctrinam Ieſu culpare tentabat, dicens eum res uanas loquutum: beatos enim pauperes dixit, & terrenas fore remunerationes promiſit, ac ſummam muneris in terrena hæreditate conſtituit: cibiſq́ ac potu eos, qui iuſtitiam ſeruarint, promiſit eſſe ſaturandos. Et his ſimilia multa docuiſſe deprehenditur. Cui Thomas reſpondens, arguit eum fruſtra cauſantem, oſtendens, quia prophetæ magis, quibus etiam ipſe credit, iſta docuerint, nec tamen quomodo erunt hæc, aut quomodo percipientur, oſtenderint: Ieſus uero qualiter accipi hæc debeant, demonſtrauerit. Et quum hæc atque his ſimilia plura dixiſſet, ſiluit etiam Thomas. Poſt hæc rurſum Caiphas me intuens, & nunc ut monens, nunc uero ut culpans, dicebat, ceſſare me debere de reliquo à prædicatione CHRISTI IESV, ne in pernitionem mei hoc agerem, neue ipſe errore deceptus, alios quoque meo errore deciperem. Tunc præterea arguebat me temeritatis, quod quum eſſem ipſe imperitus piſcator, & ruſticus, officium ſubire doctoris auderem. Hæc & alia plura his ſimilia dicenti, ego quoque in hæc uerba reſpondi: Mihi quidem minus eſſe periculi, ſi, ut ipſe ait, iſte non ſit Chriſtus, quia doctorem legis receperim: ipſi uero ingens eſſe diſcrimen, ſi hic ipſe ſit Chriſtus, ſicut & certe eſt. Ego enim credo huic qui apparuit: ipſe autem cui alij fidem ſeruare ſe credit, qui nullus apparuit? Si uero & idiota, ut ais, & imperitus, ac piſcator, & ruſticus, ſuper presbyteros ſapientes intelligam: hoc tibi, inquam, magis metum debet incutere. Nam ſi ex eruditione aliqua diſputans, obtinerem uos ſapientes & eruditos, uideretur utiq́ doctrinam hoc mihi longi temporis, & non diuinæ uirtutis gratiam contuliſſe: nunc autem cum, ut dixi, nos imperiti, uos ſapientes conuincimus, & ſuperamus, cui ſenſum habenti non palàm eſt, quia hoc non humanæ argutiæ opus eſt, ſed diuinæ uoluntatis & muneris? Hæc igitur & alia huiuſmodi proſequentes, con-

Qui & Thaddeus dictus eſt.

ſequentes proteſtati ſumus, ac docuimus nos imperiti & piſcatores, ſacerdotes quidem de uno ſolo deo cœli, Sadducæos de reſurrectione mortuorum, Samaritas de conſecratione Hieruſalem: non tamen ingreſſi ciuitatẽ ipſorum, ſed publice diſputantes: Scribas uero & Phariſæos de regno cœlorum: Diſcipulos Ioannis, ne ſcandalum paterentur in Ioanne: Omnem uero populum, quia Ieſus eſt Chriſtus æternus. Ad ultimum autem monui eos, ut prius quàm progrederemur ad gentes, prædicare eis agnitionem dei patris, ipſi reconciliarentur deo, ſuſcipientes filium eius: aliter enim nullo modo eos oſtendi poſſe ſaluari, niſi per ſancti ſpiritus gra- *[Baptiſma.]* tiam, trinæ inuocationis dilui baptiſmate properarent, & euchariſtiam Chriſti do- *[Euchariſtia.]* mini ſumerent, cui ſoli, de his quæ docuit, credere deberent, ut ſic æternam ſalutem conſequi mererentur: aliter uero impoſſibile prorſus eſſe reconciliari eos deo, etiam ſi mille ei aras, & altaria mille ſuccendant. Nos enim, inquam, pro certo comperimus, quod ſuper ſacrificijs quæ offertis, multo magis exaſperatur deus, ſacrificiorum tempore etiam nunc expleto: & quia uos non uultis agnoſcere, emenſum *[Daniel. 9.]* eſſe iam tempus hoſtias offerendi, ob hoc deſtruetur & templum, & abominatio deſolationis ſtatuetur in loco ſancto, & tunc gentibus euangelium prædicabitur ad teſtimonium ueſtri, ut ex illorum fide ueſtra infidelitas iudicetur. Omnis etenim mundus diuerſis tẽporibus, diuerſas malitiæ ægritudines patitur, uel per om- *[Chriſtus medicus eſt.]* nes generaliter, uel per ſingulos quoſque ſpecialiter: & ideo indiget medico, qui eum uiſitet ad ſalutẽ. Nos ergo proteſtamur uobis, & quod unũquenq; ueſtrûm latuit, nunciamus. Veſtrûm eſt deliberare quid expediat uobis. His à me dictis ingemuit omnis multitudo ſacerdotum, quod eis de templi ſubuerſione prædixerim. Quod cum uidiſſet Gamaliel princeps populi (qui latenter frater noſter erat in fide, ſed conſilio noſtro inter eos erat) quia ualde fremerent, & ingenti aduer- *[Gamaliel clanculum fauebat apoſtolis.]* ſum nos furore mouerentur, adſurgens, ait: Quieſcite pauliſper ô uiri Iſraelitę, non enim aduertitis tentationem, quæ imminet uobis, propter quod deſinite ab hominibus iſtis: & ſi quidem humani conſilij eſt quod agunt, citò ceſſabit: ſi autem à deo *[Act. 5.]* eſt, cur ſine cauſa peccatis, nec proficitis quicquam? dei enim uoluntatem quis poteſt ſuperare? Nunc ergo quoniam quidem in ueſperam iam uertitur dies, in craſtino hoc ipſo in loco audientibus uobis, ego ipſe cum iſtis diſputabo, ut omnem errorem palàm arguam, dilucideq; confutem. Et his dictis, repreſſus eſt eorum aliquatenus furor, ea præcipue ſpe, quod die craſtino erroris nos publice arguendos ſperarẽt: & ſic cum pace populum dimiſit. Nos uero cum ueniſſemus ad Iacobum noſtrum, omnia quæ dicta geſtaq; fuerant, exponentes, apud eum cibo ſumpto manſimus: omnipotenti deo per totam noctem ſupplicantes, ut futuræ diſputationis ſermo indubitatum fidei noſtræ oſtenderet ueritatem. Igitur poſtera die Iacobus epiſcopus nobiſcum ſimul, & cum omni eccleſia aſcendit ad templum, ubi ingentem reperimus multitudinem, à medio noctis expectantem nos. Stetimus ergo in locis quibus & prius, ut eminẽtius ſtantes, ab uniuerſo populo cerneremur. *[Gamaliel ex induſtria uoluit uideri diſſentire ab apoſtolis.]* Cumq; eſſet ſummum ſilentium factum, Gamaliel, qui, ut ſuprà diximus, noſtræ fidei erat: diſpenſatione uero manebat inter ipſos, ut ſi quando iniquum aliquid aduerſum nos, aut impium molirentur, uel ipſos conſilio reprimeret prudenter aptato: uel nos commoneret, ut aut curare, aut declinare poſſemus: Is ergo tanquam aduerſum nos agens, prior omnium epiſcopum Iacobum intuens, hoc modo adloquutus eſt: Si ego Gamaliel neque eruditionis meæ, neque ſenectutis opprobrium duco, diſcere aliquid à paruulis, & ab imperitis, ſi quid fortè eſt utilitatis, aut ſalutis acquirere, (Qui enim rationabiliter uiuit, ſcit quia nihil eſt anima precioſius) quomodo non omnibus hoc amabile eſt, cunctis que exoptatum, ut quæ ignorat, diſcat? quæ didicerit, doceat? Certiſſimum nanque eſt, quod neq;

neq; amicitia, neq; propinquitas generis, neq; regni ſublimitas homini debet eſſe precioſior ueritate. *Veritate nihil precioſius eſt.* Et uos ergo fratres, ſi quid amplius noſtis, populo dei qui adeſt, idemq; fratribus ueſtris proferre non pigeat, omni populo libenter & tota cum quiete quę dicitis audiente. Quomodo enim nō hoc faciat populus, cum meipſum uideat ſecū pariter uelle à uobis diſcere, ſi quid fortè amplius uobis reuelauit deus? Si uero uos in aliquo indigetis, ſimiliter etiam uos à nobis non pigeat doceri, ut erga utranq; partem, ſi quid deeſt, adimpleat deus. Quod ſi aliquis uos fortè nunc ſolicitat metus, propter nō nullos noſtrorum, qui præiudicatis aduerſum uos animis utuntur, & inſidias eorum uerentes, nō audetis aperte dicere id quod ſentitis, apertius ego, ut uos etiam huius occaſione timoris abſoluam, iuro uobis omnipotētem deum, & uiuentem in ſecula, quia nullum permittam inijcere uobis manus. Habentes ergo huius iuramenti mei omnem hunc populum teſtem, & idoneum pignus, ſacramenti noſtri fœdus tenentes, abſque ulla cunctatione unuſquiſque ueſtrûm quod didicit proferat, & nos fratres intente, & cum ſilentio audiamus. Hæc dicens Gamaliel, non ualde placebat Caiphæ, & ut uidebatur, ſuſpectum habens eum, ipſe magis inſerere ſe ſubtiliter diſputationibus cœpit: ſubridens enim ad ea quæ Gamaliel dixerat, Iacobum epiſcoporum principem, ſacerdotum princeps orabat, ut de Chriſto non aliunde ſermo, quàm de ſcripturis fieret: ut ſciamus, inquit, utrum Ieſus ipſe ſit Chriſtus, an non. Tunc Iacobus, Primo, inquit, requiramus, ex quibus ſcripturis potiſſimum diſputationem habere oporteat. At ille, uix aliquando ratione ipſa ſuperatus, reſpondit, ex lege habendam: & poſt hoc etiam prophetarū addidit mentionem. Cui Iacobus noſter cœpit oſtendere, quia & prophetæ quæ dicunt, ex lege ſumpſerint, & legi conſona ſint loquuti. Sed & de libris Regnorum diſſeruit aliqua, quomodo, & quando, & à quo ſcripti ſint, & quomodo eis uti oporteat. Cumq; & de lege pleniſſime diſputaſſet, ac ſingula quę de Chriſto ſunt, puriſſima expoſitione protuliſſet in lucem, oſtendit abundantiſſimis probationibus, quia Ieſus eſt Chriſtus, & in ipſo uniuerſa quæ de humili eius aduentu fuerant prædicta, complentur. Duos enim eius prædictos eſſe docuit aduentus. *Duo aduentus Chriſti.* Vnum humilitatis, quem adimpleuit: alium gloriæ, qui ſperatur implendus, cum ueniet dare regnum credentibus in ſe, & ſeruantibus omnia quæ præcepit. Cúmque de his omnibus euidēter populum docuiſſet, addebat etiam hoc: quia niſi quis baptizatus fuerit in aqua, ſub appellatione trinæ beatitudinis, ſicut docuit uerus propheta, neque remiſſionem acciperet peccatorum, neq; introiret in regna cœlorum: & hanc eſſe dei ingeniti præfinitionem confirmauit. Quibus etiam hæc addidit: Nolite putare duos ingenitos dicere deos, aut unum diuiſum eſſe in duos: *Vnitas dei.* uel ſicut impij dicunt, eundem maſculum & fœminam ſui effectum: ſed filium dei unigenitum dicimus, non ex alio initio, ſed ex ipſo ineffabiliter natum. Similiter etiam de paracleto dicimus. Sed & de baptiſmate, cum aliquanta dixiſſet, per ſeptem continuos dies perſuaſit omni populo & pontifici, ut confeſtim ad percipiendum baptiſmum feſtinarent. Cumq; in eo iam res eſſet, ut uenirent & baptizarentur, homo quidam inimicus, tunc cum paucis admodum ingrediens templum, clamare cœpit & dicere: Quid facitis ô uiri Iſraëlitæ? cur uobis tam facile ſubripitur? cur præcipites ducimini ab hominibus infeliciſſimis, & à SIMONE mago deceptis? Cumq; hæc diceret, & ad hæc adderet, ac ſuperaretur ab epiſcopo Iacobo, conturbare populum, & ſeditiones ſuſcitare cœpit, uti ne ea quæ dicebantur plebs poſſet audire. Igitur exagitare cuncta clamoribus, & quæ fuerant multo labore ordinata conuellere, ſimulq; incuſare ſacerdotes, & obprobrijs atque increpationibus cœpit accendere, & uelut furibundus, ſingulos quoſque ad cædem concitare, dicens: Quid agitis? quid ceſſatis? O ſegnes & deſides, cur non manibus noſtris inuadimus, & diſcerpimus omnes hos? Et cum hæc dixiſſet,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Fortè combuſto.

Patientia Chriſtianorum.

Paulũ fuiſſe cũ quem inimicum hominem appellauit, exiſtimo: nam is diplomata impetrauit, ut Chriſtianis negociũ exhiberet. Act. 22.

primus rapto ex ara torre robuſto cædis fecit exordium. Tunc deinde & cæteri uidentes eum, ſimili efferebantur inſania: fit omnium clamor, cædentium pariter & cæſorum ſanguis plurimus funditur, fuga permixta habetur: cum interim ille inimicus homo Iacobum aggreſſus, de ſummis gradibus præcipitem dedit: quem cum mortuum crediſſet, ultra mulctare neglexit. Noſtri uero ſublatum eum colligabant: erant enim & numero plures quàm illi, & uirtute maiores. Sed propter reuerentiam dei, ipſi magis interimi ſe à paucioribus, quàm interimere alios patiebantur. Cum autem ueſpera adfuiſſet, templum quidem ſacerdotes claudunt: nos uero ad domum Iacobi regreſſi, & pernoctantes ibi in oratione, ante lucem deſcendimus Hiericho ad quinque millia uiri. Poſt triduum autem uenit ad nos ex fratribus quidam à Gamaliele, de quo ſuprà diximus, occultos nobis nuncios deferẽs, quod inimicus ille homo legationem ſuſcepiſſet à Caipha pontifice, ut omnes qui crederent in Ieſum, perſequeretur: & Damaſcum pergeret cum epiſtolis eius, ut etiam inibi auxilio uſus infidelium, fidelibus inferret exitium: idcirco autem præcipue Damaſcum feſtinaret, quod & illuc confugiſſe crederet PETRVM. Et poſt dies ferè triginta digreſſus eſt per Hiericho, Damaſcũ tendens, cum per idem temporis progreſſi eſſemus nos ad ſepulchra duorum fratrum quorundam, quæ ſponte ſua per annos ſingulos dealbabantur: quo miraculo multorum aduerſum nos repreſſus eſt furor, uidentium haberi noſtros in memoria apud deum. Poſitis itaq; nobis in Hiericho, ibiq; orationibus & ieiunijs operam dantibus, Iacobus epiſcopus accerſitum me inde huc Cæſaream mittit, dicens: quia Zachæus de Cæſarea ſcripſerit ſibi, Simonem quendam Samaræum magum plurimos noſtrorũ ſubuertere, adſerentem ſe eſſe quendam Stantem, hoc eſt alio nomine, Chriſtum, & uirtutem ſummam excelſi dei, quæ ſit ſupra conditorem mundi: ſimulq; mirabilia plurima oſtendens, alios dubitare, alios declinare fecerit ad ſe: cunctaq; diligenter comperta ab his qui prius uel ſocij eius, uel diſcipuli fuerant, & poſt hoc ad Zachæum conuerſi ſunt, indicauit. Multi ſunt ergo, inquit Iacobus, ô PETRE, quorũ ſalutis cauſa proficiſci te oportet, & arguere magum, ac ſermonem ueritatis docere: ſed nihil moreris, neq; te contriſtet, quod ſolus proficiſceris, ſciens comitẽ tibi & adiutorem deum per Ieſum, & citò per eius gratiam multos tibi ſocios & unanimes fore. Dato ſanè operam, ut per ſingulos annos præcipua quæque ex dictis geſtiſq; tuis ſcripta mittas ad me, & maxime per ſeptimanas annorum. Et his dictis, dimiſſus ab eo, ſex diebus perueni Cæſaream. Ingredienti autem mihi occurrit Zachæus dilectiſſimus frater noſter, & inhærens amplexibus meis, perduxit ad hoc, in quo ipſe commanebat, hoſpitium, requirens à me de ſingulis quibuſq; fratribus, præcipue tamen de honorabili fratre noſtro Iacobo. Cumq; audiſſet à me, quod uno adhuc claudicaret pede: percontanti, continuò cauſam, omnia hæc quæ nunc tibi expoſuimus, ei enarraui: quomodo euocati eſſemus à ſacerdotibus & pontifice Caipha ad templum: & Iacobus archiepiſcopus ſtans in ſummis gradibus, per ſeptem cõtinuos dies uniuerſo populo de ſcripturis dominicis adſignauerit, quod Ieſus eſſet Chriſtus: quo'ue modo omnibus iam adquieſcentibus, ut ab eo baptizarentur in nomine Ieſu, inimicus homo effecerit illa omnia quæ ſuprà diximus, ut ne eadem iterum dicamus. Quibus cognitis Zachæus, rurſus mihi quæ à Simone agerentur, exponit: & inter hæc, neſcio unde cognito aduentu meo, ipſe mandat ad me Simon: Audiente, inquit, populo, die craſtina diſputemus. Cui ego: Fiat, inquam, ut libet. & hæc pollicitatio mea uniuerſæ innotuit ciuitati, ita, ut etiam tu qui ipſa die adueneras, diſceres me die poſtera cum Simone habiturum eſſe certamen, & requiſita manſione noſtra ſecundũ indicia, quæ à Barnaba acceperas uenires ad nos: ego uero ingreſſu tuo ita gratulatus ſum, ut neſcio unde motus, feſtinauerit animus meus exponere tibi cuncta uelociter: præcipue

Iacobus altero pede claudicabat.

Simon magus Petro certamen denunciat.

tamen

tamen quod eſt in fide maximum de uero propheta: quod unum ad totius doctrinæ fundamentum ſufficere poſſe non ambigo: tum etiam ſcriptæ legis per ſingula quæq; capitula, quorum ratio poſcebat, ſecretiorem tibi intelligētiam pateſeci: non occultans à te, nec traditionum bona: quæ uero ſuperſunt incipiens à die craſtina, ex his quæ in quæſtionibus cum Simone mouebuntur, per dies ſingulos audies, uſquequo, deo fauente, perueniatur ad ipſam, quô iter noſtrum dirigendum credimus, urbem Romã. Cumq; ad hæc ab eo dicta, omnem gratiã me ei debere profiterer, facturumq; omnia me, quæ præciperet, promptiſſime pollicerer, cibo ſumpto quieſcere nos iuſſit, ſibiq; ipſe quietem dedit.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER SECVNDVS, RVFINO Torano Aquileienſe interprete.

CVM autem dies, quæ ad diſceptandũ cum Simone ſtatuta fuerat, inluceſceret, Petrus primis gallorum cantibus ſurgens, excitauit etiam nos: eramus enim in eodem conclaui cubitantes, ſimul omnes tredecim, in quibus primus poſt Petrum Zachæus, deinde Sophonias, Ioſephus, & Michæas, Elieſdros & Phinees, Lazarus & Heliſæus: poſt hos ego Clemens, & Nicodemus: deinde Niceta & Aquila, qui fuerant prius diſcipuli Simonis: & docente Zachæo, conuerſi ſunt ad fidem Chriſti. Mulierum ſanè nulla prorſus aderat. Cumq; adhuc ueſpertinum lumen duraret, omnes reſedimus: & Petrus uidens uigilare nos, ac ſibi intendere, ſalutatis nobis, continuò dat ſermonis exordium. Mirari me equidem fateor fratres, humanæ naturæ uim, quam ad omnia aptam, abilemq; eſſe uideo. Hoc autem dicere in memoriam uenit, ex his quæ rebus ipſis expertus ſum, ut cum tranſierit mediũ noctis, ego ſponte iam ſuſcitor, & ultra ſomnus nequaquam uenit ad me: quod mihi accidit ex eo, quia in conſuetudine habui, uerba domini mei, quæ ab ipſo audieram, reuocare ad memoriam, & pro ipſorum deſiderio, ſuſcitari animis meis, & cogitationibus imperaui: ut euigilans ad ea, & ſingula quæque recolens ac retexens, poſſim memoriter retinere. Ex hoc ergo dum omni cum dulcedine ſermones domini uerſare in meo corde deſidero, conſuetudo obtinuit uigilandi, etiam ſi nihil ſit quod cogitare uelim. Ita ergo ineffabili quadam ratione, introducta alia conſuetudine, uetus cõſuetudo mutatur: & id reuera ſi non ſupra modum cogas, ſed quantum recipit menſura naturæ. Neque enim penitus ſomno carere poſſibile eſt, alioqui nec facta nox fuiſſet ad quietem. Et ego cum audiſſem: Optime, inquã, dixiſti Petre, quia conſuetudo conſuetudine cõmutatur. Nam & ego cum nauigarem, primo turbabar, & intra me mihi omnia uertebantur, ita ut ſuggillari uiderer, nec ferre poſſem brumã & moleſtiam maris: poſt paucos autẽ dies, ubi cõſuetudo facta eſt, tolerabiliter ferre cœpi, ita, ut mane ſtatim unà cum nautis cibũ ſumere delectarer, cum prius ante horam ſeptimam capiendi cibi cõſuetudo non eſſet. Nunc ergo, ex iſta ſola conſuetudine, circa illud tempus, quo comedere cum nautis ſolebã, eſuries admonet me: quod tamen rurſus depellendũ ſpero, cum alia fuerit cõſuetudo ſuſcepta. Credo ergo etiam tibi uigiliarũ conſuetudinẽ, ut perhibes, inſtitutam: & opportune hoc nobis exponere uoluiſti, ut & nos aliquantulũ ſomni à nobis abijcere atq; effugare non pigeat, ut poſſimus doctrinæ uiuentis inſtituta ſuſcipere. Vbi enim decocti fuerint cibi,

Conſuetudo.

Silẽtium ſtudijs ſacrum.

& mens acceperit nocturna ſilentia, opportuniſſime quæ docentur inſident. Et Petrus libenter accipiens, quod intellexerim, præfationis eius cauſam, ad utilitatẽ noſtram prolatam, conlaudans me, adhortandi & incitandi ſine dubio gratia, conſequentem cœpit expedire ſermonem. Opportunũ mihi nunc & neceſſarium uidetur, de his quæ imminent aliqua diſcutere, id eſt de Simone. Scire enim uelim, quibus ſit moribus, & quibus actibus: quod mihi, ſi quis ſcit, indicare non ceſſet: refert enim iſta prænoſcere. Nam ſi in mandatis habemus, ut uenientes ad ciuitatẽ, diſcamus prius, quis in ea dignus ſit, ut apud eum cibum ſumamus: quanto magis conuenit noſcere, quis, qualis'ue ſit is, cui immortalitatis uerba credenda ſunt? Soliciti enim, & ualde ſoliciti eſſe debemus, ne margaritas noſtras mittamus ante porcos.

Matth. 7.

Sed & alias ob cauſas utile eſt, uiri huius habere me notitiam. Si enim ſciam quia in his, de quibus non poteſt dubitari quod bona ſint, emendatus eſt, & inculpabilis: hoc eſt, ſi ſobrius, ſi miſericors, ſi iuſtus, ſi mitis & humanus eſt, quæ utiq; bona eſſe nullus ambigit: tunc conſequens uidebitur, ut ei qui obtinet bona uirtutum, etiam quod deeſt, fidei, & ſcientię cõferatur, & in quibus maculari uidetur eius uita, quæ eſt in reliquis probabilis, emendetur. Si uero in his, quæ palàm ſunt, peccatis inuolutus permanet, & inquinatus, non me oportet ei aliquid de ſecretioribus & remotis diuinæ ſcientiæ proloqui: ſed magis proteſtari & conuenire eſt, ut peccare deſinat, & actus ſuos à uitijs emẽdet. Quod ſi ingeſſerit ſe, & prouocauerit nos dicere, quæ eum minus recte agentem, non oportet audire, prudenter eum debemus eludere: nam nihil omnino reſpondere auditorum cauſa, utile non uidetur, ne fortè exiſtiment nos reſponſionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur, nõ intelligentiũ propoſitum noſtrum.

Legant hoc theologi, qui ut deſperatos faſtidiunt eos qui paradoxis ſuis non protinus aſſenſi fuerint.

Cumq; hæc Petrus dixiſſet ad nos, Niceta rogat permitti ſibi dicere aliquid: atq; indulgente Petro, cũ uenia inquit: Obſecro te domine mi Petre, audias me ualde ſolicitum tui, & uerentem, ne fortè in certamine, quod tibi eſt cum Simone, ſuperari uidearis. Solet enim frequenter accidere, ut qui ueritatẽ defendit, non ſemper obtineat: dum aut in aliquo præuenti ſunt auditores, aut non grandem curam melioris ſententiæ gerunt. Super hæc autem omnia, & ipſe Simon uehementiſſimus eſt orator, in arte dialectica, & ſyllogiſmorũ tendiculis enutritus: quod autem eſt omnibus grauius, & in arte magica ualde exercitatus: & ideo metuo, ne fortè tam ualide ex omni parte munitus, apud eos, qui ignorant eum, falſa allegans, putetur uera defendere.

Non ſemper obtinent ueritatis patroni.

Orator Simon.

Neq; enim uel noſipſi eum potuiſſemus effugere, & conuerti ad dominum, niſi dum adiutores eius, & errorũ ſocij ſumus, agnouiſſemus quod deceptor eſſet, ac magus. Cumq; hæc Niceta dixiſſet, Aquila quoq; rogans ſibi dicendi facultatem dari, hoc modo etiam ipſe proſequutus eſt: Suſcipe quoꝙ̃ſo & mei erga te amoris curam optime Petre, & ego enim ualde ſolicitus ſum pro te. Nec reprehẽdas nos in hoc: quia curam gerere alicuius ex affectu uenit: negligere autẽ nõ minus eſt, quàm odiſſe. Teſtem uero inuoco deum, quia non ut ſegniorem te in certamine ſciens, metuo pro te, quippe quia nec unquam tibi præſtò fuerim diſputanti: ſed qui illius impietates bene nouerim, exiſtimationem tuam cogito ſimul & animos auditorũ, & ipſius ante omnia ueritatis ſtatum. Vehemens enim eſt hic magus ad omnia quæcunq; uoluerit, & ſupra modũ ſceleſtus: in omnibus enim eum diligenter agnouimus, utpote qui à puero malorũ eius auditores fuerimus & miniſtri, & niſi nos dei amor abrupiſſet ab eo, in eiſdem cum ipſo etiam nunc uerſaremur malis: ſed ingenitus quidã nobis erga deum affectus, ſcelera quidem eius exoſa, cultum uero dei amabilem fecit. Vnde & arbitror opus fuiſſe diuinæ prouidentiæ, ut nos primo familiares eius effecti notitiam caperemus, quomodo, uel quali arte, prodigia, quæ facere uidetur, efficiat. Quis enim eſt, qui non obſtupeſcat ſuper his, quæ facit, mirabilibus? & non putet eum de cœlis deum ad ſalutem hominum deſcendiſſe? Ego de meipſo fateor, niſi interius eum

ſciſſem,

ſciſſem, & interfuiſſem actibus eius, ſubripi mihi facile potuiſſet: unde nõ fuit magnum nos ab eius conſortio ſeparari, ſcientes eum magicis artibus, & commentis ſcelerũ niti. Quod ſi uis etiam ipſe de eo cuncta cognoſcere, quis ipſe ſit, qualis'ue, & unde, uel qualiter patrentur quę gerit, auſculta. Simon hic, patre Antonio, matre Rachel natus eſt, gente Samaræus, ex uico Gyttborum, arte magus, græcis tamen literis liberalibus adprime eruditus, gloriæ ac iactantiæ ſupra omne genus hominum cupidus, ita, ut excelſam uirtutem, quæ ſupra creatorem deum ſit, credi ſe uelit, & Chriſtum putari, atq; Stantem nominari. Hac autem appellatione utitur, quaſi qui neget poſſe ſe aliquãdo diſſolui, adſerens carnem ſuam ita diuinitatis ſuæ uirtute compactam, ut poſſit in æternum durare. Hinc ergo Stans appellatur, tanquam qui nõ poſſit ulla corruptione decidere. Interfecto etenim, ſicut ſcis & ipſe, baptiſta Ioanne, cum Doſitheus hæreſeos ſuæ iniſſet exordium, cum alijs triginta principalibus diſcipulis, & una muliere quæ Luna uocitata eſt: unde & illi triginta quaſi ſecundum lunæ curſum in numero dierũ poſiti uidebantur. Simon hic malæ, ut diximus, gloriæ cupidus, accedit ad Doſitheũ, & ſimulatis amicitijs, exorat, ut ſi quando aliquis ex illis triginta obiſſet, in locum defuncti ſe continuò ſubrogaret: quia neq; ſtatutum numerũ excedere apud eos fas erat, neq; ignotum aliquem inſerere, aut nondum probatum: unde & cæteri ſtudentes digni loco ac numero fieri, ſecundũ ſectæ ſuæ inſtituta placere per omnia geſtiunt, quo poſſit unuſquiſq; ex his, qui illum numerum ſequuntur, cum fortè aliquis, ut diximus, deceſſerit, dignus uideri, qui in locũ defuncti ſubſtitui debeat. Igitur Doſitheus plurimis ab hoc exoratus, ubi locus intra numerũ factus eſt, introduxit Simonem. Sed hic nõ multo poſt incidit in amorem mulieris illius, quam Lunam uocant, nobiſq; utpote familiaribus ſuis omnia concredebat, quod magus eſſet, & quod amaret Lunam, quodq; gloriæ cupidus, noluit ea inglorius frui: ſed expectare patienter, donec honeſte ea uti liceret: ſi tamen etiã nos cõſpiraremus ei ad omnia quæ uelit: ſed & mercedem miniſterij huius daturũ ſe nobis pollicebatur, ſummis ut honoribus affici, & dij eſſe ab hominibus crederemur, tantũ ut mihi, inquit, Simoni deferatis primatus, qui poſſum magica arte multa ſigna & prodigia oſtendere, per quæ poſſit uel gloriæ, uel ſectæ noſtræ ratio cõſtare. Poſſum enim facere ut uolentibus me cõprehendere, nõ appareã: & rurſus uolẽs uideri, palàm ſim. Si fugere uelim, mõtes perforem, & ſaxa quaſi lutũ pertranſeam: ſi me de monte excelſo præcipitem, tanquã ſubuectus ad terras inlæſus deferar. Vinctus memetipſum ſoluã, eos uero qui uincula iniecerint, uinctos reddam: in carcere conligatus, clauſtra ſponte patefieri faciam: ſtatuas animatas reddam, ita ut putentur ab his qui uident, homines eſſe: nouas arbores ſubitò oriri faciam, & repentina uirgulta producam: in ignem memetipſum inijciens, non ardeam. Vultũ meum cõmuto, ut non agnoſcar: ſed & duas facies habere me, poſſum hominibus oſtendere. Ouis aut capra efficiar: pueris paruis barbam producam: in aërem uolando inuehar: aurum plurimũ oſtendam: reges faciam, eoſq; deijciã. Adorabor ut deus, publice diuinis donabor honoribus, ita, ut ſimulacrũ mihi ſtatuentes, tanquam deum colant, & adorent. Et quid opus eſt multa dicere? quicquid uoluero facere, potero. Multa etenim iam mihi experimenti cauſa conſummata ſunt. Deniq; aliquãdo, inquit, cum mater mea Rachel iuberet me exire ad agrum ut meterem: ego falcem uidens poſitam, pręcepi ei ut iret & meteret: & meſſuit decuplo amplius cæteris. Multa iam noua uirgulta produxi de terra, & conualeſcere ea feci, & ſub momento temporis apparere feci: & montẽ proximum, ego ſecundo perforaui. Sed hęc cum diceret de uirgultis productis, & monte perforato, ſtupeſcebam pro eo, quod etiam nos circumuenire uelit, quibus ſe cõmendare & concredere uidebatur: ſciebamus enim quod à proauis hæc fuiſſent, quæ à ſe nuper facta perhibebat. Hæc ergo nos ab eo flagitia audientes, & ho

Simon magus quis fuerit.

Simon Stantem ſe uoluit uocari.

Lunã illam quã & Selenen uocitant, apud Tyrum in proſtibulo egiſſe, Euſebius teſtatur.

Quanta effecerit Simõ per magiam.

Quod de ſeſe eſt pollicitus Simon, id eſt conſequutus. Nam in Tiberi ſimulacrum erat, cui inſcriptio fuit, Simoni deo ſancto: ut Euſebius ex autoritate Iuſtini martyris teſtatur.

rum deteriora, ſequebamur tamen & ipſi eius ſcelera, & alios ab eo decipi patiebamur, multa etiam mentientes pro eo, et hoc priuſquam aliquid faceret eorum quæ promiſerat, ita, ut nullis adhuc geſtis, à nõnullis tamen putaretur deus. Interim in initio, cum adhuc inter triginta Doſithei diſcipulos haberetur, cœpit ipſi Doſitheo derogare, tanquam qui non integre, nec perfecte doceret, idq; eum non inuidia facere, ſed inſcientia. Verum Doſitheus ubi ſibi derogari ſenſit à Simone, uerens ne opinio ſua obſcuraretur apud homines, qui eum putabant, ipſum eſſe Stantem, furore cõmotus, cum ad ſcholam ſolito conueniſſent, uirga correpta uerberare Simonem cœpit, & repente per corpus eius, quaſi per fumum, uiſa eſt uirga tranſire: ſuper quo obſtupefactus Doſitheus, ait ad eum: Dic mihi ſi tu es Stans, ut adorem te. Cumq; Simon reſpondiſſet, ego ſum: Doſitheus uidens ſe non eſſe Stantem, cecidit & adorauit eum, & Simoni quidem cedit principatu ſuo, ipſiq; obedire omnẽ triginta uirorum ordinem iubet: ſemetipſum uero in locum Simonis ſtatuit, & nõ multo poſt defunctus eſt. Igitur poſt obitũ Doſithei Simon accepit Lunam, cum qua uſque ad præſens circuit, ut uidetis, decipiens turbas, & adſerens ſemetipſum quidem uirtutẽ eſſe quandam, quæ ſit ſupra conditorem deum: Lunam uero quæ ſecum eſt, eſſe de ſuperioribus cœlis deductam, eandemq; cunctorum genitricem, adſerit eſſe ſapientiã: pro qua, inquit, Græci & Barbari cõfligentes, imaginem quidem eius aliqua ex parte uidere potuerunt: ipſam uero ut eſt, penitus ignorarunt: quippe quæ apud illum primum omniũ, & ſolum habitaret deum. Et hæc, atq; alia his ſimilia cũ uerborũ pompa proferens, decepit multos. Sed et hoc indicare debeo, quod ipſe ego uidiſſe me memini, cum eſſet aliquãdo Luna illa eius in turre quadã, multitudo ingens ad eam conuenerat peruidendam, & undiq; circa turrim ſtabat: at illa per omnes feneſtras turris illius omni populo procũbere, ac proſpicere uidebatur. Et multa alia mirabilia fecit, & facit, ita, ut ſtupentes pro his homines, putent eum ipſum eſſe ſummũ deum. Nam mihi aliquando, & Nicetæ rogantibus, ut exponeret quomodo hæc poſſint arte magica effici, & quæ eſſet huius rei natura: Simon tanquã familiaribus ſuis, explanare ita cœpit: Pueri, inquit, incorrupti, & uiolenter necati, animam adiuramentis ineffabilibus euocatam adſiſtere mihi feci, & per ipſam fit omne quod iubeo. Et ego: Eſt ne, inquã, poſſibile animæ hæc facere? Ille reſpondit: Hoc uos ſcire uolo, quia ſecundum locum poſt deum obtinet anima hominis, cum exuta fuerit à corporis ſui tenebris. Statim deniq; & præſcientiam habet, propter quod euocatur ad necromantiã. Et ego reſpondi: Cur ergo interfectorum animę nõ ulciſcuntur interſectores ſuos? At ille: Non meminiſti, inquit, quod dixi, quia cum exierit de corpore, etiam præſcientiam habet? Memini inquam. Ob hoc, inquit, cum excedit è corpore, ſtatim prænoſcit futurũ eſſe iudicium, & unũquenq; pro his, quæ hic egerit malis, pœnas daturum: & ideo nolunt ulciſci interfectores ſuos, quia & ipſæ pro ſuis malis, quæ hic cõmiſerant, perferunt cruciatus, & illos ſciunt in iudicio grauiora manere ſupplicia. Super hæc autem omnia, nec permittitur eis exire, aut facere quicquam ab angelis qui ei pręſunt. Et ego reſpondi: Si non permittitur eis ab angelis huc uenire, aut facere quod uolunt, quomodo mago euocanti obtemperat anima? Ipſis, inquit, animabus uenire uolentibus non indulgent: cum uero hi qui pręſunt angeli, adiurati fuerint per maiorẽ ſuum, excuſationem habent noſtræ, qui eos adiuramus, uiolentiæ, ut permittant exire animas quas euocamus: non enim illi peccant qui uim patiuntur, ſed nos qui inferimus neceſſitatem. Ad hæc Niceta, ultra non ferens, præpropere reſpondit, quod & ego quidem facturus eram, ſed prius eum expiſcari de ſingulis cupiebam: ſed, ut dixi, Niceta præueniens: Et tu, inquit, nõ times diem iudicij, qui uim angelis facis, & animas euocas, & homines decipis, & honorẽ tibi diuinum ab hominibus mercaris? Et quomodo nobis perſuades quod neq; iudicium erit, ut nonnulli Iudæorũ fatentur,

Doſitheus derogauit Simoni.

Doſitheus moritur.

Lunam Simon ſapientiam uoluit uideri.

Abſurdum commentũ Simonis de puero necato etiam hodie receptũ apud magos.

Genij præſides animarum.

tur,

tur, neque animæ immortales ſint, quod uidetur pluribus, cum ipſe oculis tuis uideas eas, & cõmonitionem diuini iudicij capias ex ipſis? His ab eo dictis impalluit Simon, & tamen poſt paululum recolligens ſe, ita reſpondit: Ne putetis, inquit, quod generis ueſtri homo ſim ego, neq; magus ſum, neq; amator Lunæ, neq; Antonij filius. Ante enim quàm mater mea Rachel conueniret cum eo, adhuc uirgo concepit me, cum eſſet in poteſtate mea, uel paruum eſſe, uel magnum, & hominem inter homines apparere. Tentandi ergo gratia uos primos aſſumpſi amicos, ut in cœleſtibus & ineffabilibus locis meis primos uos conlocem, cum probauero. Humana ergo de meipſo mentitus ſum, ut uos manifeſtius comprobarem, ſi integrum erga me ſeruatis affectum. Ego uero hæc audiens, ipſum quidem miſerũ iudicans, impudentiam tamen eius admirans, & pro eo ipſe erubeſcens, ſimul & ueritus ne quid in nos moliretur mali, innuo Nicetę, pauliſper unà mecum ſimulare, & aio ad eum: Non nobis indigneris hominibus corruptibilibus, incorruptibilis deus, ſed ſuſcipe magis affectum noſtrũ, & animũ uolentem ſcire qui ſit deus: nondum enim ſciebamus quis eſſes, & nec aduertebamus quia tu es quẽ quærebamus. Hæc & his ſimilia uultu pro re aptato proſequẽtibus nobis, uaniſſimus credidit nos deceptos, & eo magis elatus addidit etiam hæc: Propitius uobis iam ſum, pro affectu quem erga me deum geritis: me enim diligentes, neſciebatis, & me quærentes, ignorabatis. Sed nolo dubitetis, quia hoc eſt uere deũ eſſe, cum poteſt quis paruus effici, uel magnus, ſi uoluerit: nam quoquo modo apparere hominibus poteram. Nunc ergo incipiam uobis aperire quod uerum eſt. Ego uirtute mea quodã tempore aërem uertẽs in aquam, & aquam rurſum in ſanguinem, carnemq; ſolidans, nouum hominem puerũ formaui, & opus, conditore deo multo nobilius, protuli. Ille enim creauit hominem è terra, ego autem, quod eſt difficilius, ex aëre, quemq; rurſus reſoluens aëri reddidi: ſpeciem tamẽ eius, imaginemq; depictam in interiore cubiculo conlocaui, ut eſſet indicium ac memoria operis mei. Hæc autem intellegebamus eum dicere pro puero illo, cuius ui necati anima, ad ea quæ uolebat miniſteria, utebatur. Petrus ergo hæc audiens, cum lachrymis ait: Miror admodũ immenſam dei patientiã, & è contrario in nonnullis humanæ temeritatis audaciam. Quæ enim ratio inueniri ultra poterit, quæ Simoni ſuadeat, quod deus iudicet iniquos, cum ipſe ſibi perſuadet, quod animarũ obedientia ad ſcelerum ſuorũ utatur miniſteriũ? re autem uera à dæmonibus inluditur: tamen cum per hæc ipſa certus ſit, quod immortales ſunt animæ, & iudicantur pro his quæ geſſerint: & qui ſe putet re ipſa uidere ea, quæ nos fide credimus, quamuis, ut dixi, inludatur à dæmonibus, tamen arbitratur ſe ipſam animæ uidere ſubſtantiã. Quando hic, inquam, fatebitur uel male ſe agere in tanto malo poſitus, uel iudicandũ ſe pro his quę gerit, qui ſciens dei iudiciũ contemnit, & inimicum ſe exhibet deo, & audet tam nefanda cõmittere? Vnde certum eſt fratres mei, nõnullos ueritati ac religioni dei nõ ideo aduerſari, quod eis nequaquã ratio fidei cõſtare uideatur: ſed quia aut nimietate quadam peccatorũ inuoluti, aut malis ſuis præuenti, & tumore cordis elati ſunt, ita, ut nec ea quidem credant, quæ oculis ſuis ſe uidere arbitantur. Verum quoniã ingenita erga conditorem deum ſufficere ad ſalutem uidebatur affectio his qui diligerent eum, ſtudet inimicus hanc affectionẽ in hominibus peruertere, & inimicos eos efficere, atq; ingratos conditori ſuo. Teſtor autem cœlum ac terram, quod ſi quantum cupit inimicus deſæuire, permitteretur etiam à deo, olim omnes homines deperiſſent: ſed miſericordiæ cauſa non ſinit deus. Quod ſi affectum ſuum homines conuerterẽt ad deum, omnes ſine dubio ſaluarentur, etiam ſi pro aliquibus delictis ob iuſtitiam corripi uiderentur. Sed nunc plurimi hominum inimici effecti ſunt dei, quorum malignus corda penetrauit, & affectum quem eis conditor deus inſeruerat, ut erga ſe haberẽt, in ſemetipſum deflexit. Aliorum uero qui aliquantulũ uigi-

Simon mẽtitur ſe ex uirgine natum.

Miracula Simonis.

Tria ſunt quæ cogunt aduerſari nos Chriſto, Ignorantia, peccatorum multitudo, ſuperbia.

Affectioni noſtræ erga deum inſidiantur dæmones.

lare uidebantur, in phantaſia gloriæ & ſplendoris apparens, & magna quædã atq; ingentia repromittens, euagari nihilominus à deo uero mentem atq; animũ fecit, quæ tamen perpetrare ei iuſta quadam permittitur ratione. Ad hæc Aquila reſpondit: Quid ergo delinquunt homines, ſi malignus transformans ſe in ſplendorem lucis, maiora repromittit hominibus, quàm ipſe conditor deus? Et Petrus: Puto, inquit, hoc iniuſtius nihil eſſe: & quatenus iniuſtũ ſit, audi. Si filius tuus, qui à te omni diligentia eruditus eſt, & nutritus, atq; ad uirilem perductus ętatem, ingratus tibi ſit, & relinquens te, ad alium, quem fortè ditiorem uiderit, eat, & honorẽ quem tibi debebat, illi exhibeat, ac ſpe maioris lucri naturam neget, & iura paterna defugiat, rectũ tibi uidetur, an impiũ? Et Aquila reſpondit: Omnibus palàm eſt, quod impium ſit. Et Petrus: Si ergo in hominibus hoc impiũ dicis, quanto magis in deo, qui ſupra omnes homines honore ab hominibus dignus eſt? cuius non ſolum beneficijs fruimur, uerum & ope ac uirtute eſſe cœpimus, cum non eſſemus: cuiq; ſi placeamus merebimur ab eo, ut etiam æterni in bonis ſimus. Vt ergo infideles à fidelibus, & pij diſcernantur ab impijs, permiſſum eſt maligno uti his artibus, quibus ſingulorum erga uerum parentem probentur affectus. Quod ſi uere eſſet aliquis deus alienus, tamen ab eo qui nos creauerat, quiq; nobis pater, & cõditor fuerat, rectum'ne erat, relicto proprio tranſire ad alienum? Et Aquila: Abſit, inquit. Tum Petrus: Quomodo ergo dicemus malignum eſſe cauſam peccati noſtri, cum hoc permiſſu dei fiat, ut per ipſum probẽtur, & in die iudicij arguantur, hi qui maioribus pollicitationibus inuitati, ueri patris & conditoris ſui reliquerint pietatem; hi uero qui fidem & charitatem proprij patris, etiam cum paupertate, ſi acciderit, & cum tribulatione ſeruauerint, donis cœleſtibus in regno eius, & immortalibus muneribus perfruantur? Sed hæc aliàs diligẽtius exponemus. Quid autem Simon egerit poſt hæc, ſcire cupio. Et Niceta reſpondit: Vbi intellexiſſe eũ ſenſimus, quod deprehenſus eſſet à nobis, conloquuti inter nos de ſceleribus eius, reliquimus eum, & ad Zachæum uenimus, hæc ipſa ei, quæ tibi nunc protulimus, indicantes. At ille benigniſſime nos ſuſcipiens, & de fide domini noſtri Ieſu Chriſti edocens, fidelium numero ſociauit. Cumq; hæc Niceta dixiſſet, Zachæus qui paulò ante egreſſus fuerat, ingrediebatur, dicens: Tempus eſt, ut procedas ad diſputandum Petre: turba enim multa in atrio domus cõgregata te operitur: quorum in medio, multis fultus ad ſcelus aſſeclis, conſtitit Simon. Tum Petrus, ut hæc audiuit, orationis gratia ſecedere me iubens, nondum enim eram dilutus à peccatis, quæ in ignorantia cõmiſeram, ait ad reliquos: Oremus fratres, ut deus per Chriſtũ ſuum pro ineffabili miſericordia ſua adiuuet me exeuntem pro ſalute hominũ, qui ab ipſo creati ſunt. & hæc cum dixiſſet, oratione facta, proceſſit ad atrium domus, in quo erat multitudo plurima populi congregata: quos ubi omnes ſummo ſilentio ad ſe intentos uidit, & magum Simonẽ in medio eorum, uelut ſigniferum, ſtantem, hoc modo cœpit: Pax uobis ſit omnibus, qui parati eſtis dare dexteras ueritati: quicunque enim obediunt ei, uidentur quidem aliquid gratiæ referre deo: porrò autem ipſi ab eo donum ſummi muneris conſequuntur, iuſtitiæ eius ſemitis incedentes: propter quod primum eſt omniũ, iuſtitiam dei, regnumq; eius inquirere. Iuſtitiam quidem ut rectè agere doceamur: regnum uero, ut quæ ſit merces poſita laboris & patientię nouerimus: in quo eſt bonis quidem æternorũ bonorum remuneratio: his autem qui contra uoluntatem dei egerint, pro uniuſcuiuſq; geſtis pœnarum digna reſtitutio. Hic ergo, hoc eſt, in præſenti uita poſitos, oportet uos agnoſcere uoluntatem dei, ubi & agendi locus eſt. Nam ſi quis uelit antequam actus ſuos emendet, de his requirere, quæ non poteſt inuenire, ſtulta & inefficax erit huiuſcemodi inquiſitio. Tempus enim breue eſt, & iudicium dei, geſtorũ cauſa agetur, non quæſtionum. Ideoq; ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter agere oporteat, ut æter-

Certatione dæmonibus aliquid permittitur in homines.

Dæmones adfligunt, ut probetur cõſtantia noſtra.

Petrus cõgreſſurus cum Simone orat.

nam

nam uitam conſequi mereamur. Nam ſi exiguum hoc uitæ tempus per inanes occupemus, & inutiles quæſtiones: inanes ſine dubio & uacui ab operibus bonis pergemus ad deum, ubi iudicium, ut dixi, operum noſtrorum fiet. Vnaquæq; etenim res, ſuum tempus habet & locum. Operum hic locus, hoc tempus eſt: meritorũ ſeculum futurum. Ne ergo impediamur, ordinem locorum, ac temporũ permutantes, primo quæ ſit dei iuſtitia requiramus, ut tanquam iter acturi, abundanti uiatico bonis operibus repleamur, quo poſſimus ad regnum dei, tanquam ad urbem maximam peruenire. Deus enim his, qui recte ſentiunt, per ipſa opera mundi, quę fecit, manifeſtus eſt, ipſius creaturæ ſuæ utens teſtimonio: & ideo cum de deo dubitatio eſſe non debeat, de ſola nunc eius iuſtitia requiramus & regno. Quod ſi aliquid nobis de ſecretis & reconditis inquirendũ ſuggerit mens noſtra, antequam de operibus iuſtitiæ requiramus, rationem reddere nobiſmetipſis debemus: quia ſi bene agentes ſalutem conſequi meruerimus, tanquam caſti & mundi euntes ad deum, ſpiritu ſancto replebimur, & omnia quæ ſunt ſecreta & occulta, ſine ulla quæſtionum cauillatione noſcemus; quæ nunc, etiam ſi totum quis uitæ ſuæ tempus in inquirendo conſumat, nõ ſolum non poterit inuenire, ſed & maioribus ſe erroribus inſeret, quia non per uiam prius iuſtitiæ incedens, ad portum uitæ peruenire contendit. Et propterea ſuadeo, primo iuſtitiam eius eſſe requirendam: ut per hanc iter agentes, & in uia poſiti ueritatis, uerum prophetam inuenire poſſimus, non uelocitate pedum, ſed operum bonitate currentes: ut ipſo duce uſi, nullum uiæ huius patiamur errorem. Si enim ipſum ſequẽtes ingredi meruerimus illam, quô peruenire cupimus, ciuitatẽ, omnia iam de quibus quæritur, oculis uidebimus, tanquam hæredes omnium facti. Intelligite itaq; uiam eſſe hunc uitæ noſtræ curſum. Viatores eos qui bona opera gerunt. Portam uerũ prophetam, de quo dicimus. Vrbem regnum eſſe, in quo reſidet omnipotens pater, quem ſoli uidere poſſunt hi qui mundo ſunt corde. Non ergo nobis difficilis uideat̃ huius itineris labor, quia in fine eius requies erit: nam & ipſe uerus propheta ab initio mundi, per ſeculum currens, feſtinat ad requiem. Adeſt enim nobis omnibus diebus, & ſi quando neceſſe eſt apparet & corrigit nos, ut obtemperantes ſibi ad uitam perducat ęternam. Mea ergo iſta ſententia eſt, ſicut & uero prophetę uiſum eſt, ut primo de iuſtitia requiratur, ab his maxime qui deum ſe noſſe profitentur. Si ergo habet aliquis quod eſſe rectius putet, dicat: & cum dixerit, audiat, ſed cum patiẽtia & quiete. Propter hoc enim ab initio, ſalutationis ſpecie pacem cunctis precatus ſum. Ad hæc Simon reſpondit: Nos pace tua opus non habemus: ſi enim pax ſit & concordia, ad inueniendã ueritatem nihil proficere poterimus: habent enim inter ſe pacem & latrones, & ſcortatores, & omnis nequitia cum ſemetipſa concordat: & nos ergo ſi ob hoc conuenimus, ut pacis cauſa omnibus quæ dicuntur præbeamus adſenſum, nihil auditoribus conferemus: ſed è cõtrario inluſis eis, nos amici diſcedemus: propter quod noli inuocare pacem, ſed magis pugnam matrem eius, & ſi potes expugna errores. Nec requiras amicitiã iniuſtis adſentationibus paratam: hoc enim te ante omnia ſcire uolo, quia duobus inter ſe dimicantibus, tunc erit pax, cum alter ceciderit ſuperatus: & ideo pugna ut potes, nec requiras pacem ſine bello, quod impoſſibile eſt, aut ſi poteſt fieri, oſtende. Ad hæc Petrus: Attentius audite, ô uiri, quæ dicimus. Ponamus mundum hunc campum eſſe aliquem magnum, & ex duabus ciuitatibus, quarũ reges ſibi inuicem ſint contrarij, miſſos eſſe ſingulos ad dimicandum duces: & illum quidem boni regis ducem, conſilium dare, ut uterq; exercitus abſq; ſanguinis profuſione, melioris in regis iura concedat, quo ſine periculo omnes ſalui fiant: illũ uero contrarium dicere: Non, ſed pugnetur, ut non qui dignus eſt, ſed qui fortior ipſe cum his, qui euaſerint, regnet. Quæſo uos, quid magis eligeretis? non dubito, quin, ut cum incolumitate omnium, regi meliori manus darentur: & ego nunc non, ut Si-

Veniet enĩ nox ubi nemo operari poterit. Ioan. 9.

Rom. 1.

Nihil proficitur in ſcripturis diuinis ſine ſpiritu ſancto.

Via.

Viatores.

Porta.

Vrbs.

Simonis illud hactenꝰ in ſcholis theologorum mire locum habuit.

Pugna mater pacis.

Vere enim dictum eſt, nimiū altercando ueritatem amitti.

mon ait, pacis cauſa adſenſum uolo cōmodari, his quæ male dicuntur, ſed ut cum quiete & ordine ueritas requiratur. Nonnulli enim in diſputationū certamine ubi errorem ſuum ſenſerint confutari, cauſa perfugij conturbare continuò incipiunt, & mouere lites, ne palàm fiat omnibus quod ſuperātur: & propterea ego frequenter exoro, ut cum omni patientia & quiete indago diſputationis habeatur, ut ſi fortè aliquid minus recte dictum uideatur, repetere id, & apertius liceat explanare: ſolet enim interdum aliter dici quid, & aliter audiri, dum aut minus lucide profertur, aut minus uigilanter aduertitur: & ob hoc patiēter cupio haberi ſermonem, ut neque ſubripiat alter alteri: neq; ſermonē dicentis, intempeſtiuus ſermo contradicentis interrumpat: neq; reprehēdendi ſtudium geramus, ſed liceat, ut dixi, minus planè dicta repetere, ut examinatione iuſtiſſima clareſcat ueritatis agnitio. Scire enim debemus, quia ſi quis à ueritate uincatur, non ipſe uincitur, ſed ignorantia, quæ in ipſo eſt, quæ eſt dæmon peſſimus: quam qui potuerit effugare, ſalutis accipit palmam. Propoſitum nanq; nobis eſt prodeſſe auditoribus, nō ut male uincamus, ſed ut pro agnitione ueritatis bene uiuamus. Si enim ueritatis inquirēdæ ſtudio ſermo moueatur, etiam ſi quid minus plenè pro humana fragilitate dicemus, deus, pro ineffabili ſua bonitate, ea quæ deſunt, latenter auditorum ſenſibus adimplebit. Iuſtus eſt enim, & ſecundum uniuſcuiuſq; propoſitum, alijs quidem in promptu facit eſſe quod quæritur, alijs uero obſcurum reddit, etiam quod palàm poſitum eſt. Quia ergo uia dei, uia pacis eſt, cum pace quæ dei ſunt requiramus: ad hæc ſi quis habet quod proſequatur, locus eſt. Si uero nullus eſt qui reſpondere uelit, ego dicere incipiam, & quæ mihi ab alio poſſunt obijci, ipſe in medium prolata, diſſoluam. Cum ergo Petrus cœpiſſet continuare ſermonem, Simon interrupta oratione eius: Cur, inquit, feſtinas ipſe tibi dicere, quæ tibi uidentur? Intelligo uerſutias tuas: uis enim tibi ea ipſe proponere, quorum abſolutio bene tibi meditata eſt, ut ignorantibus turbis, uidearis recte aliquid dicere: ſed apud me non tibi erit horum locus. Nunc ergo, quoniam ut uir fortis polliceris, te omni uolenti proponere reſponſurū, mihi interim primo reſpondeto. Et Petrus: Paratus, inquit, ſum, tantum ut cum pace ſit ſermo. Tunc Simon: Non uides, inquit, imperitiſſime, quod contraria agis magiſtro tuo, pacem depoſcens, quod utiq; non conuenit et qui expugnaturum ſe promittit ignorantiam? Aut ſi tu recte pacem ab auditoribus poſcis, non recte magiſter tuus dixit: Quia non ueni pacem mittere in terram, ſed gladium. Aut enim tu bene dicis, & ille non bene: aut ſi magiſter tuus bene, tu peſſime, qui nō intellexiſti contraria te proferre ei, cuius te diſcipulum profiteris. Ad hęc Petrus: Neq; qui miſit me male fecit, gladium mittere in terram: neq; ego contraria ei ago, auditorum pacem requirens. Sed tu & imperite & temere reprehendis ea quæ non intelligis: etenim quia pacem non uenit mittere in terram magiſter audiſti: quod autem dixerit, Beati pacifici, quoniā ipſi filij dei uocabuntur, non audiſti. Propter quod non ego magiſtro diuerſa ſentio, pacem perſuadens, quam ille ſeruantibus beatitudinem poſuit. Et Simon ait: Pro magiſtro reſpondere cupiens, ô Petre, multo eum grauius accuſaſti, ſi cum ipſe non uenerit pacem facere, hanc alijs ſeruare præceperit. Et quomodo alius ille eius ſermo conſtabit quem dixit? Quia ſufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter eius. Petrus ad hæc: Magiſter, inquit, noſter qui erat uerus propheta, & ſui in omnibus memor, neq; ſibi contraria loquutus eſt, neq; nobis ab his quæ ipſe gerebat diuerſa mandauit. Quod enim ait: Non ueni pacem mittere in terram, ſed gladium: & ex hoc uidebitis ſeparari patrem à filio, filium à patre: uirum ab uxore, & uxorem à uiro: & matrem à filia, filiam à matre: fratrem à fratre, ſocrum à nuru, amicum ab amico: hæc omnia continent doctrinam pacis: & quomodo, audi. Initio prædicationis ſuæ, utpote qui uelit omnes inuitare & adducere ad ſalutem, ac patientiam laborum, tentationumq; habendam ſuaderet, pauperes beati

Pro cuiuſq; ſtudio uel clara, uel obſcura ſunt myſteria diuina.

Pax Simoni exoſa.

Cōtentiones Simon probare conatur.

Matth. 5.

Matth. 10.

Gladius, Matthei 10. aliquid pacis habet.

beatificabat, eosq́ pro penuriæ tolerantia adepturos eſſe pollicebatur regna cœlorum, ut ſub tanta ſpe æquanimiter paupertatis pondus, ſpreta cupiditate, portarent. Eſt enim unum & maximum ex pernitioſiſſimis peccatis, cupiditas. Sed & eſurientes, & ſitientes æternis bonis iuſtitiæ ſaturandos eſſe promiſit, ut egeſtatem tolerabiliter ferentes, nihil pro hac iniuſti operis molirentur. Mundus quoq; corde ſimiliter beatos dicebat, & per hoc deum uiſuros, ut unuſquiſq; adipiſci tantum cupiens bonum, ſemetipſum à peſſimis & pollutis cogitationibus contineret. Sic ergo magiſter noſter diſcipulos ad patientiam uirtutis inuitans, bonum pacis, etiam cum labore patientiæ, ſuadebat eſſe ſeruandum. E contrario uero eos qui in diuitijs ac luxuria uerſabantur, lugebat, qui nihil pauperibus largiebantur, arguens eos rationem reddituros: quia proximos ſuos, quos diligere ſicut ſeipſos debuerant, ne in egeſtate quidem poſitos miſerati ſunt. Hæc autem dicens, alios quidem obedire fecit, alios uero reddidit inimicos. Credentibus ergo & obedientibus pacem habere inter ſe inuicem iuber, & ipſis dicit: Beati pacifici, quia ipſi filij dei uocabuntur. His autem, qui non ſolum non credidere, uerum & aduerſarij doctrinæ eius facti ſunt, bellum uerbi & confutationis indixit: quia ex hoc uidebitis ſeparari filium à patre, & uirum ab uxore, & filiam à matre, & fratrem à fratre, & nurum à ſocru, & inimici hominis domeſtici eius. In unaquaque enim domo, cum inter credentem, & non credentem cœperit eſſe diuerſitas, neceſſariò pugna fit: incredulis quidem contra fidem dimicantibus, fidelibus uero in illis errorem ueterem, & peccatorum uitia confutantibus. Similiter quoque etiam erga ſcribas & phariſæos ultimo doctrinæ ſuæ tempore bellum gerit, arguens eos ſuper actibus non bonis, & non recta doctrina, & quod clauem ſcientiæ, quam à Moyſe traditam ſuſceperunt, occultarent, per quam poſſit ianua regni cœleſtis aperiri. Sed & nos ad prædicandum mittens dominus noſter præcepit nobis, ut in quamcunque ciuitatem uel domum introierimus, dicamus, pax huic domui: & ſi quidem, inquit, fuerit ibi filius pacis, ueniet ſuper eum pax ueſtra: ſi uero non fuerit, pax ueſtra ad uos reuertetur. Exeuntes autem de domo, uel de ciuitate illa, ut etiam puluerem, qui adhæſerit pedibus noſtris, excutiamus ſuper eos. Tolerabilius autem erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati uel domui. Quod utique ita demum præcepit fieri, ſi prius in ciuitate uel domo ueritatis ſermo prædicetur. Ex quo uel recipientes ueritatis fidem, filij pacis & filij dei fiant, uel non recipientes arguantur, quaſi inimici pacis & dei. Ita ergo & nos magiſtri inſtituta ſeruantes, pacem primo proponimus auditoribus, ut abſque ulla perturbatione poſſit uia ſalutis agnoſci. Quod ſi quis pacis uerba non ſuſcipit, neque adquieſcit ueritati: ſcimus aduerſum eum pugnam uerbi mouere, & arguere acrius confutando ignorantiam, & redarguendo peccata. Neceſſariò igitur pacem proponimus, ut ſi quis eſt filius pacis, pax noſtra ueniat ſuper eum: ab eo autem qui ſe alienum pacis effecerit, regredietur ad nos pax noſtra. Non ergo, ut putas, conſenſu malorum pacem proponimus: nam utique continuò tibi dexteram dediſſemus: ſed ut per quietem & patientiam differentibus nobis qui ſit ſermo uerus, facilius ab auditoribus dinoſcatur. Si autem diſſideas & diſcordes à temetipſo, quomodo ſtabis? Neceſſe eſt ut cadat, qui in ſemetipſo diuiditur. Omne enim regnum in ſemetipſum diuiſum, non ſtabit. Ad hæc ſi quid uidetur, dicito. Et Simon: Stultitiam tuam demiror. Sic nobis magiſtri tui uerba proponis, quaſi certum de eo habeatur quod propheta ſit, quem ego per facile demonſtrare poſſum, multa ſibi contraria loquutũ. Deniq; ex his, quæ ipſe protuliſti, arguam te: ais enim dixiſſe eum, omne regnum, uel omnis ciuitas diuiſa in ſemetipſa, non ſtabit. Et alibi iterum ais eum dixiſſe, quia ipſe miſerit gladium, ut ſepararet eos, qui in domo ſunt, ita, ut diuidatur filius à patre, & filia à matre, & frater à fratre, ut ſi fuerint

Spe mercedis Chriſtus laboris huius uitæ nobis edulcauit.

Pax.

Bellum uerbi intelligendum in gladio.

Lucæ.11.

Matth.10.

Matth.12.

in una domo quinq;, diuidantur tres aduerſum duos, & duo aduerſum tres. Si ergo omne quod diuiditur, cadit, iſte qui diuiſiones facit, cadendi præſtitit cauſas: & ſi talis eſt, utiq; malus eſt. Ad hæc reſponde ſi potes. Et Petrus: Non temere deroges ô Simon his quæ non intelligis. Primo ergo reſpondeã pro eo quod ais, me magiſtri mei uerba proponere, atq; ex ipſis ea, de quibus dubitatur, abſoluere. Dominus noſter mittens nos apoſtolos ad prædicandũ, præcepit nobis ut doceamus omnes gentes, de his quæ mandata ſunt nobis. Neque ergo dicere ea, ut ab ipſo dicta ſunt, poſſumus. Non enim dicere, ſed docere ea in mandatis habemus, & ex ipſis oſtendere, quomodo unumquodq; eorum ueritate ſubnixum ſit. Neq; rurſus proprium nobis aliquid dicere permiſſum eſt. Sumus enim miſſi, & neceſſariò qui miſſus eſt, illud quod iuſſus eſt, nunciat, & uoluntatẽ mittentis exponit. Nam ſi aliud dicam, quàm præcepit mihi ille qui me miſit, falſus ero apoſtolus, qui non illud dico quod iuſſus ſum dicere, ſed quod mihi uidetur: quod qui facit, utiq; ſe meliorẽ uult oſtendere, quàm eſt ille à quo miſſus eſt: & eſt ſine dubio præuaricator. Si uero ea quæ iuſſus eſt proſequatur, eorumq; adſertiones manifeſtiſſimas proferat, Apoſtoli opus exequi uidebitur: quod ego nunc implere contendens, nõ tibi placeo. Non ergo reprehendas, quod eius, qui me miſit, proferam uerba: ſed ſi eſt in illis aliquid, quod non ſit integre dictum, inde me ut arguas, licet: quod tamen nullo modo fieri poteſt. Aut ſi non putas eum prophetã eſſe, hoc primo requiratur. Et Simon: Non opus habeo hoc diſcere abs te, ſed quomodo ſibi iſta conueniant. Si enim inconſonans oſtendetur, ſimul etiam propheta non eſſe docebitur. Tum Petrus: Sed ſi prius, inquit, oſtendero eum prophetam, hoc quod uidetur eſſe inconſonans, nõ erit: neq; enim ex cõſonantia quis propheta eſſe probatur, quia hoc multis poſſibile eſt facere: quod ſi conſonantia prophetam non facit, multo magis nec inconſonantia. Quia ergo multa ſunt quæ uidentur quidem inconſona eſſe nonnullis, habent tamen profundiore ratione in ſemetipſis conſonantiam: ſicut & aliqua uidentur habere conſonantiã, diſcuſſa diligentius, inueniuntur inconſona: hac de cauſa aliam non puto rectiorem eſſe uiam ad horum diſcrimen, niſi ut prius cognoſcamus, ſi is qui loquutus eſt ea quæ uidentur inconſona, propheta ſit. Si enim inueniẽ propheta eſſe, omnia illa quæ uidentur ſibi eſſe contraria, conſtat habere cõſonantiam, ſed nõ intelligi. De his ergo probamenta rectius requirentur. Nos enim apoſtoli illius, qui nos miſit, uerba exponere miſſi ſumus, & adfirmare ſententias: proprium uero dicere aliquid non habemus in mandatis, ſed uerborum illius, ut dixi, aperire ueritatem. Et Simon ait: Doce ergo nos quomodo conueniat, ut is qui diuiſiones facit, quæ diuiſiones cadere faciant eos qui diuiduntur, uel bonus uideatur, uel ad hominum ſalutem ueniſſe. Et Petrus: Audi quomodo magiſter noſter omne regnum, & omnem domũm diuiſam aduerſum ſemetipſam, dixit ſtare non poſſe. Hoc autem cum ipſe fecit, uide quomodo ad ſalutem cedat. In errore poſitum mundi regnum, uel unamquanq; in eo domum, uerbo ueritatis diuidit, proculdubio ut cadat error, & ueritas regnet. Quod ſi alicui accidat domui, ut error introductus per aliquem diuidat ueritatem: cum error obtinuerit, certum eſt ueritatem ſtare non poſſe. Et Simon: Sed incertum eſt, utrum magiſter ueſter errorem diuidat an ueritatem. Et Petrus: Iſtud alterius quæſtionis eſt. Sed ſi conſtat apud te, quia omne quod diuiſum fuerit, cadit: ſupereſt ut oſtendam, ſi tantum cum pace audire uis, quod IESVS noſter errorem diuiſerit, ac reſoluerit, docendo ueritatem. Tum Simon: Omitte, inquit, ſermonem pacis frequenter iterare: quid uero ſit quod ſentis, aut credis, breuiter expone. Et Petrus ait: Quid times crebrò audire de pace? an ignoras quia perfectio legis pax eſt? ex peccatis enim bella naſcuntur & certamina: ubi autem peccatum non ſit, pax eſt animæ: ubi uero pax eſt, in diſputationibus ueritas, in operibus iuſtitia inuenitur. Et Simon:

Apoſtolorũ eſt docere, non dicere.

Apoſtolorum opus quale.

Cõſonantia nõ facit prophetã.

Nihil propriũ dicere, Apoſtoli eſt.

Veritatis uerbũ diuidit homines

Perfectio legis eſt pax.

Simon: Videris mihi nō poſſe profiteri quod ſentis. Et Petrus: Dicam ex arbitrio, tamen non tuis uerſutijs coactus. Cupio enim quod ſalutare & utile eſt omnibus adduci in notitiam, & ideo proferre quambreuiſſime nō morabor: Vnus eſt deus, idem qui conditor mundi, iuſtus iudex, & unicuiq; pro actibus ſuis quandoq; reſti tuens. Iam uero pro adſertione horum, ſcio innumera poſſe uerborum millia com moueri. Et Simon ait: Miror quidem uelocitatem ingenij tui, non tamen amplector errorem fidei tuæ: prudenter enim præuidiſti, quod tibi contradici poſſet è tur ba: ideo etiam ipſe profeſſus es, quod pro adſertione horū, innumera uerborū millia mouebuntur: nulli enim concordat profeſſio fidei tuæ. Denique quod unus ſit deus, cuius ſit opus mūdus, hoc primum quis recipiat? puto quia neq; paganorum quiſquā, quamuis ille ſit idiota: philoſophorū autem omnino nullus: ſed ne Iudæorum quidem imperitiſſimus quiſquam & miſerrimus, neq; ego ipſe qui eorum legem bene noui. Et Petrus: Omitte, inquit, opiniones abſentium: tibi quid uidetur, præſens præſenti dicito. Tum Simon: Poſſum, inquit, exponere quod uere ſentio, ſed pigriorem me facit illa conſideratio: quia ſi dixero, quod neq; tibi ſit conſonum, neq; uulgo huic imperito rectum uidetur, tu quidem quaſi obſtupefactus, aures cōtinuò obcludens, uelut ne blaſphemia polluantur, uerteris in fugam, quia quod reſpondeas non inuenies. Populus autem inrationabilis adſentatus tibi, te quidem amplectetur, quaſi ea docentem, quæ in uſu eis ſunt: me uero execrabuntur, uelut noua quædam atq; inaudita profitentem, meumq; errorem alienis mentibus inſerentem. Tum Petrus: Nunquid nō tu, in quo nos accuſabas, ipſe ambagibus ute ris, nihil habēs quod adferas ueritatis? aut ſi habes, incipe abſq; circuitionibus, ſi tan tum confidis: & ſi quidem non placuerint alicui auditorum quę dicis, abſcedet: qui uero permanſerint, cogentur adſertionibus tuis probare quod uerū eſt. Incipe igitur quod tibi rectum uidetur, exponere. Et Simon ait: Ego dico multos eſſe deos, *Adſertio Simonis de multis dijs.* unum tamen eſſe incomprehenſibilem, atq; omnibus incognitum, horumq; omnium deorum deum. Tum Petrus: Hunc, inquit, quem dicis eſſe incomprehenſibilem, & incognitum omnibus deum, ex ſcripturis Iudæorum, quæ in autoritate habentur, probare potes, an ex alijs aliquibus, quas omnes ignoramus? an ex Græcis autoribus? an ex tuis ſcriptis proprijs? certe ex quibuſcunque uis, dicito, ita tamen ut oſtendas eas prius eſſe propheticas: ita enim fiet, ut earum indubitata habeatur autoritas. Et Simon ait: Ex lege Iudæorum ſola adſertiones adhibebo *Legem Iudæorum admittit Simon.* In omnibus enim, qui religionis curam gerunt, manifeſtum eſt totius eſſe autoritatis hanc legem: unumquenq; tamen ſecūdum proprium ſenſum intelligentiam legis huius accipere. Ita enim ab eo, qui mundum condidit, ſcripta eſt, ut in ipſa rerum fides habeatur. Vnde ſiue quis uera, ſiue etiam falſa proferre uelit, abſq; hac le ge nulla recipietur adſertio. Quia igitur ſcientia mea pleniſſime cū lege concordat, recte multos eſſe pronunciaui deos, quorū unus eſt eminentior, & incomprehenſibilis, ipſe qui eſt deus deorū. Quod autē multi ſint dij, ipſa me edocuit lex. Primo quidem ubi ex perſona ſerpentis dicitur ad Euam, primam mulierem: Quacunq; *Gen.3.* die manducaueritis de ligno ſciendi bonū & malum, eritis ſicut dij: hoc eſt, ſicut hi qui hominē fecere. Poſtea enim quàm guſtauere de ligno, ipſe deus teſtatur dicens ad reliquos deos: Ecce Adam factus eſt ſicut unus ex nobis. Si ergo cōſtat multos eſſe deos, qui hominē fecerint, quia & initio ita dicit deus ad cæteros deos: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. *Gen.1.* Sed & quod ait: Eijciamus eum, & iterum: Venite deſcendentes confundamus linguas eorū. Omnia hęc mul *Gen.11.* tos eſſe indicant deos. Sed & illud ſcriptum eſt: Deos non maledices, & principem *Exod.22.* populi tui non maledices. Et rurſum quod ſcriptum eſt: Dominus ſolus ducebat *Deut.32.* eos, & non erat cum illis deus alienus, multos eſſe oſtendit deos. Sunt & alia plurima quæ proferri poſſunt ex lege teſtimonia, non ſolum obſcuriora, ſed & ma

niſeſta, quibus multi eſſe doceantur dij. Ex quibus unus, ut Iudæorũ populo deus eſſet, ſorte electus eſt. Ego autem non hunc adſero, ſed illum qui etiam huius deus eſt, quem ne ipſi quidem Iudæi norunt. Neq; enim ipſorum eſt deus, ſed eorũ qui agnouerint eum. *[Sortionem Simon inter deos fingit.]* His auditis Petrus: Nihil, inquit, uerearis Simon: ecce enim neq; aures claudimus, neq; fugimus, ſed ad ea quæ falſo proſequutus es, ueritatis ſermonibus reſpondemus: Illud primo adſerentes, quia unus eſt deus, hic ipſe Iudęorum, qui eſt ſolus deus, cœli creator ac terræ, qui & omnium, etiam quos dicis deorum, deus eſt. Si ergo oſtendero nullum eſſe hoc ſuperiorẽ, ſed ipſum eſſe ſuper omnia, fateberis errorem tuũ eſſe ſuper omnia. Et Simon: Quid enim, inquit, etiam ſi ego nolim fateri, qui adſiſtunt auditores, nónne arguent me nolentem quæ uera ſunt profiteri? Auſculta ergo, ait Petrus, ut ſcias primo, quod etiam ſi multi ſint dij, ut dicis, Iudæorum deo ſubditi ſunt, cui neq; æqualis quiſquam, neq; maior eſſe poteſt: *[Deut. 10.]* ſcriptũ eſt enim, quod ita dicat ad Iudæos Moyſes propheta: Dominus deus ueſter hic eſt deus deorũ, & dominus dominorũ, deus magnus: ita etiam ſi multi ſunt qui dicuntur dij, unus eſt tamen maior omnium, Iudęorũ deus, qui & deorum deus dictus eſt. Neq; enim quicunq; dictus fuerit deus, continuò deus eſt. *[Moyſes deus Pharaonis.]* Deniq; & Moyſes deus dicitur Pharaonis, & certum eſt eum hominẽ fuiſſe. *[Iudices dij.]* Et iudices dij appellati ſunt, & conſtat eos fuiſſe mortales. Simulacra quoq; gentiũ dij appellantur, & omnes ſcimus, quia non ſunt, ſed impijs quaſi pro pœna hoc datum eſt, ut quia uerum deum cognoſcere noluerunt, quæcunq; eis forma & imago occurriſſet, haberetur ab eis deus. Quoniã unius, ut dixi, qui eſt omniũ deus, agnitionem ſuſcipere recuſarunt, ideo ergo conceditur eis illos habere deos, qui præſtare ſupplicantibus nihil poſſunt. Quid enim aut exanima ſimulacra conferre hominibus queant, aut animantia, cum poteſtas omniũ apud unum ſit? Tribus igitur modis deus quis dicitur, uel quia uere eſt, uel qui ei qui uere eſt, miniſtrat, & ob honorem mittentis, ut plena ſit eius autoritas, hoc dicitur iſte qui miſſus eſt, quod eſt ille qui miſit: ut ſępe factum eſt de angelis, qui tamen cum apparuerint homini, ſi ſit prudens, & eruditus uir, interrogat eius qui apparuit nomen, ut ſimul & honorem miſſi, & autoritatẽ mittentis agnoſcat. *[Vnaqueq; gens proprium habet angelum.]* Eſt enim uniuſcuiuſq; gentis angelus, cui credita eſt gentis ipſius diſpenſatio à deo, qui tamen cum apparuerit, quamuis putetur & dicatur ab his quibus præeſt deus, tamen interrogatus non ſibi dabit ipſe tale teſtimoniũ. *[LXXII. partes terræ.]* Deus enim excelſus, qui ſolus poteſtatem omnium tenet, in ſeptuaginta & duas partes diuiſit totius terræ nationes, eiſq; principes angelos ſtatuit. Vni uero qui in archangelis erat maximus, ſorte data eſt diſpenſatio eorum, qui præ cæteris omnibus excelſi dei cultum, atq; ſcientiam receperunt. *[Sancti homines dij.]* Sed & ſancti homines, ut diximus, impiorũ efficiuntur dij, tanquam qui poteſtatem acceperint in eos uitæ ac necis; ut de Moyſe, & iudicibus ſuprà memorauimus. *[Exod. 22.]* Propter quod ſcriptum eſt de eis: Deos non maledices, & principem populi tui nõ maledices. Principes ergo ſingularum gentium dij appellantur. Principum autem deus Chriſtus eſt, qui eſt omnium iudex. Vere ergo neq; angeli, neq; homines, neq; ulla creatura dij eſſe poſſunt: quippe qui ſub poteſtate ſunt poſiti, tanquã creati & mobiles: angeli quidẽ ut qui nõ fuere & ſint; homines autẽ ut mortales, omnis uero creatura, ut quę ſolui poſſit, ſed reuera ſi ſoluerit ille qui fecit. Et ideo ille ſolus uerus eſt deus, qui non ſolum ipſe uiuit, ſed & alijs uitam pręſtat, quam & auferre poteſt cum uult. Propterea ergo clamat ſcriptura ex perſona dei Iudæorũ, & dicit. *[Deut. 32.]* Videte, uidete, quoniam ego ſum deus, & non eſt alius præter me: Ego occîdam & uiuere faciam: percutiam, & ego ſanabo, & non eſt qui eripiat de manibus meis. Vides ergo quomodo ineffabili quadam uirtute ſcriptura occurrens futuris erroribus eorum qui alium deum, præter eum qui eſt Iudæorũ, uel in cœlis eſſe, uel in terris, adfirmarent, pronunciat dicens: *[Deut. 4.]* Dominus deus tuus, deus unus eſt, in cœlo ſurſum, & in terra deorſum, & præter

ipſum

ipſum alius non eſt. Quomodo ergo auſus es dicere alium eſſe deum, præter eum qui Iudæorũ eſt deus? Et iterũ dicit ſcriptura: Ecce domini dei tui cœlũ, & cœlũ cœli [*Pſalm.88*], terra, & omnia quæ in eis ſunt. Veruntamen patres tuos elegi, ut diligerem eos, & uos poſt ipſos. Ita ex omni parte ab ſcriptura munitur iſta ſentẽtia, quia ipſe qui mundũ creauit uerus & ſolus eſt deus. Quod & ſi ſint alij, ut diximus, qui dicũtur dij, ſub poteſtate ſunt Iudæorũ dei, quia ita dixit ſcriptura Iudæis: Dominus deus noſter [*Deut.10*], hic eſt deus deorũ, & dominorũ: hunc etiam ſolum colendũ monet ſcriptura, dicens: Dominũ deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. [*Lucæ.4*] Et: Audi Iſraël, dominus deus tuus deus unus eſt. [*Deut.6*] Deniq; & ſancti ſpiritu dei repleti, & guttis miſericordiæ eius inrorati exclamabant, dicẽtes: Quis ſimilis tibi in dijs domine, quis ſimilis tibi? [*Pſalm.34*] Et iterum: Quis deus præter dominum? & quis deus præter dominum noſtrum? [*Pſalm.17*] Itaq; Moyſes ubi proficere populum uidit, paulatim eos ad intelligentiam monarchiæ, & fidem dei unius initiauit, ut in conſequentibus dicit. Nomina deorũ aliorũ non commemorabis, recordatus ſine dubio, quali pœna damnatus ſit ſerpens, qui primus nominauerat deos. Terram deniq; comedere condemnatur, & tali cibo dignum iudicatur ob id, quod primum omniũ appellationem deorum introduxit in mundum. [*Serpens damnatur quia decepit Euam, & deos nominauit primus.*] Quod & ſi tu multos deos uis introducere, uide ne exitum ſerpentis ſimilem ſortiaris. Certus autem eſto, quod nos huius auſi ſocios non babebis, nec decipi nos patiemur abs te. Neq; enim proderit nobis ad excuſationẽ in iudicio, ſi dicamus quod tu deceperis nos, quia nec primã mulierem excuſare potuit male credidiſſe ſerpenti: ſed morte, quia male crediderit, condemnata eſt. Hac ergo de cauſa & Moyſes unius dei fidem populo cõmendans, ait: Obſerua tibijpſi ne seducaris à domino deo tuo. Vide quia eodem uerbo utitur, quo & prima mulier in excuſatione utebatur, seductam ſe dicens, ſed nihil profuit. Super omnia autem ſi uerus aliquis ſurgeret propbeta, qui ſigna & prodigia faceret, ſuadere autem uelit, ut coleremus deos alios prēter Iudæorũ deum, nunq̃ ei credere poſſemus. Sic enim nos docuit lex diuina, ſecretum ſermonem purius ex traditione cõmendans. Ait ergo: Si ſurrexerit in te propheta, aut ſomnians ſomnium, & dederit ſigna uel prodigia, [*Deut.13*] & euenerint ſigna illa, uel prodigia, & dixerit ad te, eamus & colamus deos alienos, quos neſcitis, non audietis uerba prophetę illius, neq; ſomnium ſomniatoris illius, quia tentans tentauit uos, ut uideat ſi diligitis dominũ deum ueſtrum. Propterea ergo & dominus noſter ſigna & prodigia faciens, deum prædicabat Iudæorum, & ideo recte prædicationi eius creditur. Tu autem etiam ſi uere propheta eſſes, & ſigna faceres ac prodigia, ſicut promittis, & alios adnunciares deos præter eum qui qui uerus eſt, manifeſtum eſſet te ad tentationem populo dei ſuſcitatũ, & ideo credi tibi omnino non poteſt. [*Pſeudoprophetę ad tentationem mittuntur.*] Vnus eſt enim uerus, qui eſt Iudæorum deus: & ob hoc dominus noſter Ieſus Chriſtus docebat quærendum eſſe, non deum quem bene nouerant, ſed regnum & iuſtitiam eius, quam ſcribæ & phariſæi, ſuſcepta ſcientiæ claue, non concluſerant, ſed excluſerant. Nam ſi ignoraſſent uerum deum, nunquam utiq; huius rei ſcientiam relinquens, quæ erat omnium caput, culparet eos de paruis & minimis: id eſt, quod dilatarent ſimbrias ſuas, & primos accubitus in conuiuijs uindicarent, & quod in quadriuijs ſtantes orarent, & alia his ſimilia, quę [*Matth.23*] utiq; ex comparatione magni huius capitis, ignorantiæ dei, exigua uidentur & parua. Et Simon ad hæc ait: Ex uerbis magiſtri tui conuincam te, quia etiam ipſe ignotum quendã omnibus introducit deum. Cum enim & Adam creatorem ſuum ſcierit deum, mundiq; conditorem: & Enoch quippe qui ab eo tranſlatus eſt, & Noë, utpote ab eo iuſſus arcã conſtruere: cumq; & Abraham, & Iſaac, & Iacob, & Moyſes, & omnes patres, omniſq; populus, atq; omnes gentes nouerint cõditorẽ mundi, & fateanẽ deũ, Ieſus ueſter, qui longe poſterior patrib. apparuit, dicit: Nemo nouit filiũ, niſi pater: [*Lucæ.10*] neq; patrẽ quis, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Ita ergo

& Ieſus ueſter alium eſſe deum incomprehenſibilem omnibus, & incognitum fatetur. Tum Petrus: Contraria, inquit, tibimetipſi te proferre non ſentis. Si enim & Ieſus noſter ſcit iſtum, quem dicis incognitum deum, ergo iam non à te ſolo eſt cognitus. Imò ſi Ieſus noſter eum nouit, Moyſes quoq; qui & Ieſum uenturum eſſe prophetauit, ſine dubio nec ipſe ignorauit eum: propheta enim erat: & qui de filio prophetauit, ſine dubio cognouerat patrem. Si enim in uoluntate eſt filij, reuelare patrem cui uoluerit filius, qui ab initio & ſemper cum patre fuit per ſingulas quaſq; generationes, ſicut reuelauit Moyſi patrem, ita & alijs prophetis. quod ſi eſt, nulli patrum fuiſſe eum incognitum conſtat. Tibi uero qui filium non credis, quomodo potuit reuelari pater, qui nulli notus eſt, niſi cui uoluerit filius reuelare? Reuelat autem filius patrem his, qui ita honorificant filiũ, ſicut honorificant patrem. Tum Simon: Memento, inquit, quia filium dixiſti habere deum, quod eſt iniuriæ: quomodo enim habere filium poteſt, niſi ſimilia hominibus, aut animalibus patiatur? Sed de his nõ eſt nunc tempus arguere profundam ſtultitiam tuam: feſtino enim de immenſitate ſummæ lucis exponere, & iam nunc audi. Puto eſſe aliquã uirtutem immenſæ & ineffabilis lucis, cuius magnitudo incomprehenſibilis habeatur, quã uirtutem etiam mũdi conditor ignoret, & legiſlator Moyſes, & magiſter ueſter Ieſus.

Virtus incognita Simonis.

Tunc Petrus: Non tibi uidetur amentiæ res eſſe, adſerere uelle quempiã, quod ſit alius deus, quàm deus omnium, & dicere, puto eſſe uirtutem quandam, & prius q̃ ipſi certum ſit quod loquitur, hoc uelle alijs confirmare? Eſt'ne aliquis ita præceps qui uerbis tuis credat: in quibus teipſum uideat dubitantem? & admittat eſſe aliquam uirtutem incognitã creatori deo, & Moyſi, & prophetis, & legi, & Ieſu etiam magiſtro noſtro? quæ uirtus ita bona ſit, ut nulli uelit innoteſcere, niſi uni tantum, & hoc tibi tali? Tum deinde ſi noua eſt iſta uirtus, quomodo nobis nõ dat nouum aliquem ſenſum, præter hos quos gerimus quinque, ut ex ipſo ab eo nobis largito nouo ſenſu, ipſam quæ noua eſt, capere & intelligere poſſimus? aut ſi nõ poteſt largiri, quomodo tibi largita eſt? aut ſi tibi reuelauit, cur nõ & nobis? Si uero à temetipſo intellexiſti, quæ ne prophetæ quidẽ ſentire, aut intelligere potuerunt, dic age nobis nunc, quid unuſquiſq; noſtrũm cogitat: ſi enim tantus eſt in te ſpiritus, ut ea quæ ſuper cœlos ſunt, incognita omnibus, & omnibus incomprehenſibilia cognoſcas, multo facilius cogitationes humanas, quæ in terris habentur, agnoſcis. Quod ſi cogitationes noſtras, qui hic ſtamus, non potes ſcire, quomodo ea quæ nullis eſſe cognita adfirmas, ſcire te dicis? Crede autem mihi, quia nunquam ſcires quid eſt lux, niſi ab ipſa luce accepiſſes & uiſum & intellectũ uidendi: ſic & in cæteris: hinc accepta intelligentia, maius aliquid & ſublimius ſomnij inſtar excogitas, occaſione tamen ex iſtis quinq; ſenſibus ſumpta, quorũ largitori ingratus es. Certus autem eſto, quod donec nõ inuenis nouum aliquem ſenſum, qui extra hos quinq; ſit, quibus omnes utimur, nouum adſerere non poteris deum. Et Simon: Cum quinque ſenſibus conſtent omnia quæ ſunt, nihil nouum addere, uirtus illa cunctis eminentior poteſt. Et Petrus ait, falſum eſt. Eſt enim et alius ſextus ſenſus, id eſt prænoſcendi: iſti enim quinq; ſenſus ſcientiæ capaces ſunt, ſextus autẽ præſcientiæ eſt, quem habuere prophetæ. Tu ergo quomodo potes deum omnibus incognitũ noſſe, qui nec propheticum ſenſum, qui eſt præſcientiæ, meruiſti? Tum Simon cœpit dicere: Hanc quam dico uirtutem incomprehenſibilem, & eminentiorem cunctis, etiam ipſo qui mundum condidit deo, neq; angelorum quiſquam, neq; dæmonũ nouit, neq; Iudæorum, neq; ulla omnino quæ à conditore deo ſubſtitit creatura. Quomodo enim poterat, quam creator ipſe non nouerat, lex me ipſius creatoris edocere, cum nec ipſa ſciret quod doceret? Et Petrus: Miror, inquit, quomodo tu ex lege plus potueris diſcere, quàm docere uel ſcire lex poterat? & quomodo horum quæ adſerere uis probationes dicas te ex lege proferre, cum neque legem adſeras noſſe

Quibus argumentis Petrus diuinitatem Simonis probauerit.

Sextus ſenſus præſcientiæ.

ea quæ

ea quæ dicis, neq; eum qui legē dedit, id eſt mundi creatorē? Sed & hoc miror, quomodo tu qui ſolus hęc noſti, hic modo cum omnibus ſtes, breuis atrij huius ambitu circundatus. Et Simon uidens eum omni populo ridentē Petrū, Rides, inquit, Petre, cum ſermo de tantis rebus, & tam eminentibus habeatur? Tum Petrus: Noli, inquit, indignari Simon: nihil enim præter promiſſionem noſtram gerimus, neque aures noſtras claudimus, ut dicebas: neq; ſtatim ut audiuimus à te ineffabilia proferri, in fugam uerſi ſumus, ſed ne loco quidem moti. Neq; enim ueriſimilia ſaltem aliqua proferuntur abs te, quæ nos poſſint aliquatenus deterrere: aut certe aperi nobis intelligentiam dicti huius, quomodo tu ex lege didiceris deum, quem lex ipſa neſcit, & quem ipſe qui legem poſuit ignoret. Et Simon: Si inquit, ridendo ceſſaſti, euidentibus adſertionibus comprobabo. Et Petrus ait: Quin deſinam, ut poſſim diſcere à te, quomodo tu à lege didiceris, quæ lex neſcit, & quæ ipſe deus legis ignoret. Et Simon: Audi, inquit, manifeſtum eſt omnibus, & ineffabili quadam ratione compertum, unum eſſe deum, qui ſit omnium melior, à quo omne quod eſt, ſumpſit exordium, unde & neceſſariò ſubiecta ſunt ei omnia quæ poſt ipſum ſunt, uelut principi omnium & eminentiori. Ego ergo cum cognouiſſem deum hunc qui creauerat mundum, ſecundum quod lex docet, in multis eſſe infirmum: longe autem abhorret infirmitas à perfecto deo, & hunc uiderem non eſſe perfectū, neceſſariò alium eſſe intellexi, qui eſſet perfectus. Hic enim, ut dixi, ſecundum quod ſcriptura legis docet, in multis infirmus eſſe deprehenditur. Primo, quod homo quem plaſmauit, non potuit permanere talis qualem ipſe uoluerat: & quia nec bonus eſt, qui primo homini poſuit legem, ut ab omnibus quidem lignis paradiſi ederet, de ligno autem ſcientiæ non contingeret: ſed ſi guſtaſſet, moreretur. Cur enim uetaret eum ueſci, ut ſciret quid eſſet bonū, uel quid malum, ut ſciens, mala quidem uitaret, bona uero eligeret? Sed neq; ipſe hoc conceſſit: & quia ille præter mandatum guſtauit, & agnouit quid eſſet bonum, ac didicit honoris gratia uerenda contegere, indecorum enim ſenſit reuelatis pudendis ſtare ante creatorē ſuum, ille eum, qui honorem deo deferre didicerat, morte cōdemnat, & ſerpenti qui hæc oſtenderat, maledicit. Sed utiq; ſi lędendus ex hoc erat homo, cur omnino lędendi cauſam in paradiſo poſuit? Si uero bonum erat quod in paradiſo poſuit, nō eſt boni prohibere à bono. Sic ergo cum is qui hominem fecit & mundum, ſecundū ea quæ lex refert, imperfectus ſit, alium ſine dubio dat intelligi qui perfectus ſit. Neceſſe eſt enim eſſe aliquē omniū præſtantiorem, propter quem & omnis creatura ordinē ſuum ſeruat. Vnde & ego ſciens, quia omnimodo neceſſe eſt aliquem benigniorē & potentiorem eo, qui legem dedit imperfecto deo, ex comparatione imperfecti, perfectū quid ſit intelligens, ex ipſa ſcriptura deum illum de quo ſcriptū non erat, intellexi. Et hoc modo potui ô Petre ex lege diſcere, quod neſciebat lex. Quod & ſi lex nō dediſſet indicia, quibus colligeretur imperfectus eſſe deus qui condidit mundū, mihi poſſibile erat, etiam ex his quę in hoc mundo geruntur malis, nec emendantur, colligere: uel quia impoſſibilis eſt creator eius, qui male geſta non corrigit, ſi non poteſt: uel ſi nō uult auferre mala, ipſe malus ſit. Si uero neq; poteſt neq; uult, nec potens, nec bonus ſit: & ex his neceſſe eſt colligi, quod alius ſit deus omnium præſtantior, & potentior. Ad hæc ſi quid habes dicere, nō moreris. Petrus reſpondit: Solent iſta ô Simon abſurda aduerſum deum meditari, hi qui legem nō magiſtris tradentibus legunt, ſed ſemetipſos doctores habent, & putant ſe intelligere poſſe legem, quam ſibi non expoſuit ille, qui à magiſtro didicerit. Veruntamen nunc, ut & nos ſecundum tuum ſenſum ſcripturā legis ſequi uideamur, quia & impoſſibilem, & non bonum dicis oſtendi conditorē mundi, quomodo non uidiſti quod ijſdem ipſis reprehenſionibus ſuccumbit, & ſubiacet etiam iſta uirtus tua, quam dicis eſſe eminentiorem omniū? Eodē nanq; modo de ipſa dici poteſt, quia omnia quæ hic male gerun-

Scōma Petri in Simonis diuinitatem.

Simō infirmum noſtrū deum cauillatur.

Tranſgreſſionis cauſam Simon imputat deo.

Lex ſine magiſtro nō facile intelligitur.

tur,aut impoſſibilis eſt,quæ non corrigit:aut ſi poteſt,& non uult,mala eſt. Si uero neq; poteſt,neq; uult,& impoſſibilis & imperfecta eſt. Vnde non ſolum ſimili culpæ uirtus iſta tua noua, ſed & deteriori inuenitur obnoxia, ſi ſuper hæc omnia etiam cum nõ ſit,eſſe credatur. Nam is qui mundum creauit, hoc ipſum quod ſubſiſtit ex opere eius,quo mundum condidit,palàm eſt,ſicut etiam ipſe cõfiteris. Iſta uero uirtus, quam te ſolũ ſcire dicis, nullũ de ſe indiciũ præbet, per quod hoc ipſum ſaltem quod eſt & ſubſiſtit,poſſimus aduertere. Quale eſt ergo, ut derelinquamus deum, in cuius mundo uiuimus, & omnibus ad uitam neceſſarijs fruimur, & ſequamur neſcio quem,cuius non ſolum nihil conſequimur boni, ſed ne hoc ipſum quidem, quod ſit,ſcire poſſumus,ſcilicet quia nec eſt: ſiue enim eum lucem appelles, & luce iſta quam cernimus clariorẽ,nomen ipſum à mundi conditore mutuaris: ſiue ſubſtantiam dixeris ſuper omnia, intelligentiam hinc profers cum ſermonis augmento: ſiue mentem,ſiue bonitatem, ſiue uitam,ſiue aliud quid memoraueris,hinc uocabula mutuaris. Cum ergo nihil noui de illa uirtute quam dicis, non ſolum ad intelligendum, uerum ne ad nominandũ quidem habeas, quomodo introducis nouum deum,cuius ne appellationẽ quidem inuenis nouam? Virtus enim nõ ſolum creator mundi dicitur, ſed & miniſtri gloriæ eius,omniſq; militia cœleſtis. Non tibi ergo melius uidetur eſſe,ut ſequamur factorem noſtrũ deum,tanquã patrem erudientem nos,& imbuentem ſicut ipſe nouit? Quod & ſi ſit aliquis,ut tu dicis,benignior omniũ deus,certum eſt,quia non iraſcetur nobis: ſi uero iraſcitur, malus eſt. Noſter autem deus ſi iraſcitur & uindicet,non eſt malus,ſed iuſtus: proprios enim filios corripit & emendat. Ille uero qui nihil nobiſcũ habet negotij, ſi uindicare uelit in nos,quomodo bonus erit? ſupplicia ſumens de nobis,quod non derelicto patre noſtro ipſum ſequuti ſumus,inanibus ſuſpicionibus tracti: quomodo ergo iſte talis bonus à te adſeritur,qui nec iuſtus intelligi poteſt? Tum Simon: Tantũ ne erras Petre,ut neſcias,quia animæ noſtræ à bono deo ſunt illo omniũ præſtãtiore, ſed captiuæ deductæ ſunt in hunc mundũ? Et Petrus: Ergo non eſt omnibus incognitus,ſicut paulò ante dicebas: & tamen quomodo induſit bonus deus captiuitatem fieri animarũ ſuarũ,ſi erat ſuper omnes potentior uirtus? Et Simon: Ipſe miſit creatorem deum, ut conderet mundũ, ſed ille mundo condito ſemetipſum pronunciauit deũ. Et Petrus: Ergo non ignoratur ab eo qui condidit mundũ, ut ſuperius dixeras: ſed neq; animæ ignorant eum, ſiquidẽ ab ipſo abductæ ſunt. Cui ergo iam erit incognitus, ſi & mundi creator nouit eum, utpote ab ipſo miſſus, ſecũdum ea quæ tu dicis,& omnes animæ tanquam ab ipſo huc uiolenter abſtractæ? Tum deinde dicas uelim,qui mittebat conditor mundi, nõ ſciebat eum,qui mittebatur, fidem non ſeruaturum? ſi neſciebat, præſcius non erat: ſi uero præſcijt & paſſus eſt,facti huius ipſe reus eſt,qui non uetuit: quod ſi non potuit,omnipotens non eſt. Si uero,quaſi bonum id ſciens,non prohibuit, inuenitur ille eſſe melior qui præſumpſit facere id, quod ille qui mittebat ignorauit bonũ. Et Simon: Volentes,inquit,ad ſe uenire ſuſcipit,& ipſis benefacit. Et Petrus: Nec hoc nouum eſt,hoc enim facit & hic,quem mundi creatorem fateris. Et Simon: Sed bonus deus, tantũ ſi agnoſcatur, ſalutem præſtat. Mundi autem conditor exigit etiam legem impleri. Et Petrus: Ergo & adulteros,& homicidas ſaluat,ſi cognouerint eum: bonos autem & ſobrios, uel miſericordes,ſi nullum de eo indiciũ capientes,ignorauerint eum,nõ ſaluat. Magnum bonum prædicas, qui nõ tam malos ſaluet, quàm qui bonis nullam miſericordiam præſtet. Et Simon: Magnus ſanè labor eſt agnoſcere eum homini in carne poſito. Omnibus enim tenebris tetrius, & omni luto grauius eſt corpus hoc,quo circundatur anima. Et Petrus: Ergo bonus iſte deus quæ difficilia ſunt, quærit. Qui autem uere deus eſt,faciliora expetit. Dimittat itaq; nos quaſi bonus, apud patrẽ & creatorem noſtrum, & quando diſceſſerimus è corpore, & iſtas, quas dicis, tenebras reliquerimus

Iuſtus eſt dominus ſi corrigit, ſumus enim filij

Animæ captiuæ deductæ in mũdum.

Impudens mendaciũ Simonis.

Cont. Lu. et Cel.

reliquerimus, tunc eum facilius agnoſcemus, & tũc magis anima conditorẽ ſuum eſſe intelliget deum, & apud ipſum permanebit, nec ultra diuerſis cogitationibus fatigabitur, neq; uolet ad aliam confugere uirtutem, quę nulli cognita eſt, niſi Simoni ſoli: quæ tantę bonitatis eſt, ut niſi quis prius impius extiterit in parentem ſuum, ad ipſam uenire nõ poſſit. Neſcio quomodo hæc uirtus uel bona, uel iuſta appellanda ſit, cui placere nõ poteſt, niſi quis impie ſe geſſerit in eum, à quo factus eſt. Et Simon: Non eſt impium utilitatis gratia, & lucri maioris, confugere ad eum qui opulentioris eſt gloriæ. Et Petrus: Si, ut tu ais, non eſt impium confugere ad alienũ, multo magis pium eſt permanere apud propriũ patrem, etiam ſi pauper ſit. Aut ſi non putas eſſe impium, ut relicto patre noſtro confugiamus ad alium, quaſi meliorem, neq; indignari credis pro hoc creatorem noſtrum: multo magis bonus deus nõ indignabitur, quod cum eſſemus ab eo alieni, non confugimus ad eum, ſed permanſimus apud creatorem noſtrum: & puto quod ex hoc magis conlaudabit nos, quia fidem ſeruamus creatori noſtro deo: conſiderans quia ſi ſuiipſius fuiſſemus, nunquam relinquentes ipſum, ſeduci inlecebris potuiſſemus alienis. Nam ſi quis opulentioribus inlectus pollicitationibus, relicto proprio parente, confugiat ad alienũ: poteſt fieri, ut iterum relicto eo, ad alium pergat qui maiora promiſerit, eo magis quod ipſius proprius nõ erat filius: quippe qui etiam eum, qui ei natura pater erat, relinquere potuit. Et Simon: Quid ſi ab illo ſint animæ, & ignorant eum, & ille eſt uere pater ipſarum? Et Petrus: Satis, inquit, oſtẽdis eum inualidum. Nam ſi potentior, ut ais, omnibus eſt, nunquam potentiori inualidior ſpolia detraxiſſe credendus eſt: aut ſi potuit ui ab eo animas deducere in hunc mundum creator deus, quo modo eas corpore emiſſas, & captiuitatis uinculis reſolutas, bonus deus uocabit ad pœnam, quæ per ipſius uel deſidiam, uel infirmitatem, abſtrahi ad hunc locum, & inuolui corpore quaſi tenebris ignorantiæ potuerunt? Videris mihi ignorare quid ſit pater & deus, uerum & animæ unde ſint, uel quãdo, & quomodo factæ, poſſem dicere: ſed hæc nũc tibi aperire fas nõ eſt, in tanto errore poſito de ſcientia dei. Tum Simon: Erit, inquit, tempus cum pœnitebit te, quod dicentẽ me de ineffabili uirtute non intellexeris. Et Petrus ait: Da ergo nobis, ut ſæpe iam dixi, tanquam nouus deus, aut qui ab illo deſcẽderis, ſenſum aliquem nouum, per quem, nouum quem dicis deum, poſſimus agnoſcere: iſti enim quinq; ſenſus, quos nobis dedit creator deus, creatori ſuo fidem ſeruant, nec alium quenquam eſſe ſentiunt deum, hoc eis ipſa ſui præſtante natura. Ad hæc Simon: Adhibe, inquit, animum ad ea quę dicturus ſum, & facito eum in uiſibilibus ſemitis incedentem, peruenire ad ea quę tibi demonſtrauero. Auſculta ergo nunc: Nũquam ne in cogitatione poſitus, extendiſti mentem tuam in regiones uel inſulas porrò poſitas? & ita in eis fixus animo manſiſti, ut ne præſentes quidem uidere, aut temetipſum ſcire ubi ſederes, præ ſuauitate eorum, quæ habebantur in oculis, poſſes? Et Petrus ait: Verum eſt Simon: hoc mihi frequenter accidit. Et Simon: Ita & nunc ſenſum tuum extende in cœlum, & iterum ſuper cœlum: & uide quia debet eſſe aliquis locus qui ſit ultra mundum, uel extra mundum, in quo neque cœlum ſit, neq; terra, ne umbra horum etiam ibi tenebras operetur. Et ob hoc cum neq; corpora aliqua in eo ſint, neq; ex corporibus tenebræ, neceſſariò ſit lumen immenſum: & lumen conſidera cuiuſmodi eſſe poſſit, cui tenebræ nullæ ſuccedunt. Nam ſi uniuerſum hunc mundum, ſolis huius repleat lux, quantum ęſtimas eſſe illud incorporeum lumen, & infinitum? tantum ſi ne dubio, ut iſtud ſolis lumen, ad illud, tenebræ, & non lux eſſe uideatur. Hęc cum diceret Simon, Petrus reſpondit: De utroq; ergo patienter auſculta, id eſt, & de exemplo extendendi ſenſus, & de immenſitate lucis. Scio meipſum ô Simon aliquando in cogitatione poſitum, extendiſſe ſenſum meum in regiones, ut ais, & inſulas procul poſitas, eaſq; mente non minus, quàm oculis perſpexiſſe: cum eſſem Caper

Lucæ.11.

Lumen immenſum ſupra cœlos.

naum in captura piſcium poſitus, & ſederem ſupra ſaxum, hamum ſetę innexum, & decipiendis piſcibus aptatum, habens in manu, ita ut hærentem ei non ſenſerim piſcem, dum mens mea per deſiderabilem mihi Hieruſalē diſtenta, percurreret, ad quam ſanè, oblationum gratia & orationū, uigilans frequēter aſcenderam. Verum & Cæſareā hanc mirari ab alijs audiens, & deſiderare ſolebam: & eam, in qua nondum fueram, uidere mihi uidebar, & cogitabam de ea quæ conueniret de ciuitate magna cogitari, portas, muros, lauacra, plateas, angiportus, fora, & horum conſequentia, ſecundum ea ſcilicet quę in alijs urbibus uideram: & in tantum intentione huiuſcemodi intuitus delectabar, ut uerè, ſicut ipſe dixiſti, nec præſentem atq; adſtantem uiderem, nec ipſe ubi ſederem noſſem. Et Simon: Modo, inquit, rectè dicis. Et Petrus deniq;: Cum piſcem maximum qui hamo inhæſerat, mēte occupatus habere minime ſentirem: & id quidem cum hami lineam de manibus meis uiolenter arriperet, ſtupentem me uidens frater meus Andreas, qui mecū ſedebat, ac penè caſurum, latus ſodiens cubitu, uelut dormientem excitat, dicens: Non uides Petre, quàm magnum piſcem ceperis? nunquid nam mente excidiſti, quod ſic attonitus ſtupes? quid eſt, quod pateris? dic mihi. Et ego indignatus ei paululum, quod me à dulcedine eorū quæ intuebar, abſtraxerit, reſpondi nihil me mali pati, ſed animo deſiderabilem mihi intueri Hieruſalem, ſimulq; Cęſaream: & corpore quidem cum ipſo eſſe, mente uero illuc penitus auferri. At ille, neſcio unde inſpiratus, recōditum & ſecretum ueritatis protulit uerbum: Deſine, inquit, Petre: quid eſt quod agis? hi enim qui dæmone incipiunt repleri, uel moueri mente, huiuſcemodi initia habent, per phantaſias primo ad iucunda quæque & delectabilia transferūtur: deinde ad ea quę non ſunt, uanis & inanibus motibus effunduntur. Hoc autem accidit ex languore quodam animæ, quod ea quidem quæ ſunt, non uidet: deſiderat uero adducere ad conſpectus ſuos ea quæ non ſunt. Sed & illis ita accidit, qui phreneſin patiuntur,

Phrenetici.

& uidentur ſibi multas imagines uidere, pro eo quod nimietate frigoris uel caloris anima ipſorum conuulſa & emota locis ſuis, errorem patitur miniſterij naturalis. Sed & hi, qui laborant ſiti, cum in ſoporē uenerint, flumina & fontes uidere ſibi uidentur, ac bibere: hoc autem patiuntur, ariditate intemperati corporis laborantes. Propter quod certum eſt, hæc uitio quodam, uel animæ, uel corporis fieri. Deniq; ut accipias rei fidem, de Hieruſalem, quam ſæpe uideram, dicebam fratri meo, quæ loca, quoſue conuentus, uiſus mihi fuiſſem uidere. Sed & de Cæſarea, quam nunquam uideram, nihilominus contendebam, quod eſſet talis, qualem mente & cogitatione cōceperam. Cum autem ueniſſem huc, nihil omnino ſimile reſpiciens eorum, quæ per phantaſias uideram, reprehendi memetipſum, & notaui ualde, quia ex alijs quæ uideram, portas ei, & muros, aliasq; ædes, reuera ſimilitudinem ex alijs capiens, dederam. Neq; enim quis poteſt nouum aliquid, & cuius forma nulla unquam extiterit, cogitare. Nam & ſi uelit aliquis tauros, cum quinis capitibus, ex ſua cogitatione formare, ex iſtis quos uidit cum ſingulis capitibus, illos quinis capitibus fingit. Et tu ergo nunc, ſi uere aliquid tibi uideris tua cogitatione perſpicere, & ſupra cœlos intueri, non dubiū quin ex his ea conſideres quæ in terris poſitus uides. Aut ſi putas facilem menti tuæ acceſſum eſſe ſuper cœlos, & conſiderare te poſſe quæ illic ſunt, atq; immenſæ illius lucis ſcientiam capere: puto ei, qui illa poteſt comprehendere, facilius eſſe ut ſenſum ſuum, qui illuc nouit aſcendere, in alicuius noſtrū qui adſiſtimus, cor & pectus inijciat, & dicat, quas in eo cogitationes gerat. Si ergo potes alicuius noſtrū, qui tamen non ſit erga fauorem tuum occupatus, enunciare cogitationes cordis, poterimus tibi fortaſſe credere, quod & ea quæ ſuper cœlos ſunt, ſcire potueris, licet illa multo ſint celſiora. Ad hæc Simon: Qui uero, inquit, multas nenias texuiſti, audi iam nunc. Impoſſibile eſt omne quod ad cogitationē hominis uenerit, nō etiā re ipſa ac ueritate ſubſiſtere: quæ enim non

ſub-

ſubſiſtunt, nec ſpeciem habent: quę autem ſpeciẽ non habent, nec cogitationi poſſunt occurrere. Et Petrus: Si omne, inquit, quod ad cogitationẽ uenire poteſt ſubſiſtit, iſtum quem dicis extra mundum eſſe immenſitatis locum, ſi eum quis in corde ſuo lumen eſſe cogitet, alius uero tenebras, quomodo poterit unus atq; idem locus ſecundum eos, qui diuerſa de eo cogitarunt, & lumen eſſe, & tenebræ? Et Simon: Omitte nunc iſta quæ ego dixi, tu quid eſſe putes ſuper cœlos dicito. Et Petrus: Si de uero, inquit, fonte luminis crederes, poſſem te docere, quid, & quomodo eſſet quod immenſum eſt, & non phantaſiam uanam, ſed & conſequentem & neceſſariam rationem redderem ueritatis, nec adſertionibus ſophiſticis, ſed legis & naturæ teſtimonijs uterer, ut ſcires quia immenſitatis fidem præcipue continet lex. Quod ſi immenſitatis ratio non latet legem, nihil profecto aliud eam latẽre poteſt: & ideo falſum eſt, quod putaſti eſſe aliquid quod ignoret lex. Multo autem amplius nihil latebit eum, qui legem dedit. Nec tamen poſſum tibi aliquid de immenſitate, & his quę ſine fine ſunt, loqui, niſi prius de his, qui certo fine terminantur cœlis, rationẽ uel receperis noſtram, uel ipſe protuleris tuam. Quod ſi de his, quæ certis finibus concluduntur intelligere non potes: multo magis de his quæ ſine fine ſunt, neq; ſcire aliquid poteris, neq; diſcere. Ad hæc Simon: Melius, ait, mihi uidetur ſimpliciter credere, quia deus eſt, & quia ſolum iſtud quod uidemus ſit cœlum in uniuerſo mundo. Et Petrus: Non ita, inquit, ſed unum quidem cõfiteri cõuenit deum qui uere eſt. Cœlos autem eſſe qui ab eo facti ſunt, ſicut & lex dicit: quorum unum cœlum ſit ſuperius, quo continetur etiam uiſibile firmamentum, illud eſſe perpetuum & æternum, cum his qui habitant ibi. Iſtud autem uiſibile in conſummatione ſeculi reſoluẽdum eſſe, & tranſire, ut illud cœlum, quod eſt antiquius & excelſius, poſt iudicium ſanctis & dignis appareat. Ad hæc Simon reſpondit: Hæc ita eſſe, ut tu dicis, credentibus poſſent uideri. Ei autem qui horum expectat rationes, impoſſibile eſt ex lege proferri, & præcipue de immenſitate lucis. Et Petrus: Noli, inquit, putare nos, quod ex fide ſola recipienda eſſe dicamus, ſed ex ratione adſerẽda. Neque enim tutum eſt nudæ hæc fidei, abſq; ratione committere, cum utiq; ueritas ratione non careat. Et ideo qui hæc ratione munita ſuſceperit, perdere eam nũquam poteſt: qui uero abſque adſertionibus ea ſuſcipit ſimplicis ſermonis adſenſu, neque ſeruare ea tutò poteſt, neq; ſi uera ſint certus eſt: quia qui facile credit, facile & recedit: qui autem rationem quæſiuit eorum quæ credidit, & accepit, quaſi uinculis quibuſdam rationis ipſius conligatus, nunquam ab his quę credidit, diuelli, aut ſeparari poteſt. Et ideo quanto quis propenſior fuerit in expetenda ratione, tanto erit firmior in conſeruanda fide. Ad hæc Simon: Magnum eſt, inquit, quod repromittis, ut immenſæ lucis æternitas ex lege poſſit oſtendi. Cumq; Petrus dixiſſet, quando uolueris: Simon ait, quoniam hora iam multa eſt, craſtino adſtanti mihi & renitenti, ſi probare potueris, factum eſſe hunc mundum, & animas eſſe immortales, habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Et cum hæc dixiſſet, egreſſus eſt: ſequuta autem eſt eum ex omni populo qui cũ ipſo uenerat pars tertia, qui erant quaſi mille uiri: cæteri uero flexis genibus proſtrabant ſe Petro, ſuper quos ille inuocato dei nomine, alios dæmonia habentes curauit, alios etiam languentes ſanauit, & ita lætantem populum dimiſit, mandans ei, ut in craſtinum diem maturius conuenirẽt. Petrus uero cum receſſiſſent turbæ, ſterni iuſſit humi ſubere atrij nudo ubi fuerat diſputatum, & recubuit unà cum illis undecim: ego uero cum alijs quibuſdam, qui & ipſi initia audiendi uerbi dei acceperant, & erant chariſſimi, recumbens ſumebam cibum. Sed benigniſſimus Petrus conſiderans, ne forte triſtitiam mihi inferret iſta ſequeſtratio, ait ad me: Non pro ſuperbia ô Clemens conuiuium non ago cum his, qui nondum purificati ſunt, ſed uereor ne forte mihi quidem noceam, ipſis autem nihil proſim. Hoc enim pro certo ſcire te uolo, quia omnis qui idola coluit ali-

Duo cœli.

Viſibile cœlũ reſoluetur in nouiſſimo die.

Veritas ratione munienda eſt.

Petri miracula.

Clemens excluſus à menſa.

Spiritus immũdi cur occupent homines.

quando, & eos quos pagani nominant deos, adorauit, uel de immolatis eorum degustauit, ſpiritu immundo non caret: conuiua enim factus eſt dæmonum, & participium ſumpſit eius dæmonis, cuius in mente ſua ſpeciem, uel timore, uel amore, formauit: & per hæc mundus non eſt à ſpiritu immundo, & ideo purificatione indiget baptiſmi, ut exeat ab eo ſpiritus immundus, qui interiores animæ ipſius inſedit affectus, & quod eſt deterius, nec, quod intrinſecus lateat, indicatur, uti ne publicatus fugetur. Amant enim iſti ſpiritus immundi inhęrere corporibus hominũ, ut ipſorum miniſterio cupiditates ſuas expleant, & ad ea quæ ipſi deſiderant, inclinantes animæ motus, ſuis eos parêre libidinibus cogant, ut efficiantur ex integro uaſa dæmonum. Ex quibus unus eſt Simon hic, qui tali quodam morbo comprehenſus, nec ſanari iam poteſt, quia uoluntate & propoſito ęgrotat. Nec contra uoluntatem eius habitat in eo dæmon: & ideo ſi eum quis fugare uelit & expellere ab eo, cum ſit inſeparabilis, &, ut ita dicam, anima iam eius effectus, uidebitur magis necare eum, & homicidij crimen incurrere. Nemo ergo ueſtrũ contriſtetur à conuiuio noſtro ſeparatus, tẽpore enim aliquo obſeruare debet unuſquiſq; ſanè quanto ipſe uoluerit. Paruo enim tempore ſequeſtratur, qui citò uoluerit baptizari: multo autem, qui tardius. Vnuſquiſq; ergo in ſua habet poteſtate, breue aut longũ pœnitentiæ ſuæ tempus exigere: & ideo in uobis eſt, quando uelitis ad noſtram cõuenire menſam, & non in nobis, quibus permiſſum non eſt, ſumere cum aliquo cibũ, niſi prius fuerit baptizatus. Vos ergo magis nos prohibetis à ueſtro conuiuio, ſi ad purificandũ moras habeatis, & tardius baptizemini. His dictis cum benedixiſſet, cibum ſumpſit. Et poſt hæc cum gratias egiſſet deo, ingreſſus quieuit, ſimiliter autem & nos omnes, erat enim iam nox.

Baptizati non comedebant cũ illotis.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER TERTIVS, RVFINO Torano Aquileienſe interprete.

Difficile eſt apud promiſcuã plebem de ueritate dicere.

INTEREA Petrus gallorum cantibus ſurgens, & excitare nos uolens, inuenit uigilantes, ueſpertino adhuc lumine perdurãte: cumq; ex more ſalutauiſſet, & reſediſſemus omnes, ita exorſus eſt: Nihil eſt difficilius, fratres mei, quàm de ueritate apud permixti populi multitudinem diſputare. Quod enim eſt, omnibus, ut eſt, dici non licet, propter eos qui maligne & inſidioſe audiunt: fallere uero non expedit, propter eos qui ſyncere audire deſiderant ueritatem. Quid ergo faciet cui ad indiſcretum populum ſermo eſt, occultet quod uerum eſt? Et quomodo inſtruet eos qui digni ſunt? Sed ſi meram proferat ueritatem his, qui ſalutem conſequi nõ deſiderent, illi à quo miſſus eſt, iniuriam facit, à quo & mandatum accepit, ne mittat uerborũ eius margaritas ante porcos & canes, qui aduerſum eas, argumentis ac ſophiſmatibus reluctantes, ipſas quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluant: latratibus autem ſuis & reſponſionibus ſordidis, rumpant & fatigent prædicatores uerbi dei. Propter quod & ego in plurimis circuitu quodam uerbi utens, tentare nitebar, ne principalem de ſumma diuinitate intelligentiam, minus dignis auribus publicarem. Et poſt hæc incipiens de patre, & filio, & ſpiritu ſancto, breuiter nobis & euidenter expoſuit, ut omnes audientes miráremur, quomodo homines derelicta ueritate, conuerſi ſunt ad uanitatẽ. Sed cum inluxiſſet dies, ingreſſus eſt quidam,

Cœno carnalis intelligẽtiæ corrumpitur ſcriptura.

dicens;

dicens: Multitudo plurima expectat in atrio, in quorum medio ſtat Simon, perſuaſionibus peſſimis præuenire aures populi cupiens. Et Petrus ſtatim egreſſus, ſtetit in loco in quo pridie diſputauerat: omnisq; ad ipſum populus cõuerſus, cum gaudio intendebat in eum. Simon uero ubi ſenſit gauiſum eſſe populum de conſpectu Petri, & erga affectum eius moueri, obſtupefactus ait: Miror hominum ſtultitiam, qui me magum dicunt, & Petrum diligunt: cum utiq; olim habentes notitiam mei, me magis diligere deberent: & ideo ex hoc indicio, qui habent ſenſum, poſſunt intelligere, quia magis Petrus magus uideri poteſt, cum mihi, cui ex conſuetudine debitus propemodum eſt, non defertur affectus: illi autem, cui nullo uſu debetur, abundanter expenditur. Et cum multa huiuſcemodi Simon diceret, Petrus ſalutato ex more populo, ita reſpondit: Sufficit unicuiq; ô Simon ad cõfutandum conſcientia ſua: quod ſi hoc miraris, quod noti non ſolum te non diligunt, ſed & oderunt, tui cauſam diſce à me. Cum ſis ſeductor, ueritatem te prædicare profiteris: ob hoc plures, deſiderium gerentes diſcendæ ueritatis, amicos habuiſti. Sed hi ubi contraria in te quàm profitebaris, uiderunt, qui amatores erant, ut dixi, ueritatis, non ſolum non diligere te, ſed & odiſſe cœperunt. Non autem ſtatim ab eis deſertus es, quia uel pollicebaris adhuc te eis oſtendere poſſe, quod uerum eſt. Donec ergo nondum aderat qui poſſet oſtendere, patiebantur te: ubi uero ſpes eis doctrinæ melioris adriſit, te contemnentes, quod melius intelligunt, noſſe deſiderant. Et tu quidem nefarijs artibus agens, ab exordio latêre te poſſe credidiſti, ſed non lates: urgeris enim, & contra ſpem publicaris, quia non ſolũ ignoraſti ueritatem, ſed nec audire uoluiſti ab his qui eam ſciebant. Si enim audire uoluiſſes, innotuiſſet utiq; tibi ille ſermo eius, qui ait, quia nihil eſt occultũ, quod non agnoſcetur: neq; opertũ, quod non reueletur. *Lucæ 8.* Hęc & his ſimilia dicente Petro, Simon reſpondit: Nolo me uerbis occupes Petre: repeto abs te, quæ heſterno promiſeras: dicebas enim oſtendere te poſſe, quia lex doceat de immenſitate lucis æternæ, & quod duo tantum ſint cœli, & ipſi creati: ſed ſuperius eſſe lucis illius ſedem, in qua ſolus in æternum reſidet ineffabilis pater. Ad illius uero cœli ſimilitudinem, factum eſſe etiam iſtud uiſibile cœlum, quod & tranſiturum confirmabas. Vnum ergo dixiſti eſſe patrem omnium, quia non poſſunt duo eſſe immenſi, alioqui neuter eorum immenſus erit, quia in eo quo alter ſubſiſtit, alteri finem ſubſiſtendi facit. *Vnus immẽſus.* Si ergo hæc non tantum polliceris, ſed & oſtendere potes ex lege, omittens plura loqui, hinc incipe. Et Petrus: Si propter te, inquit, qui ad contradicendum tantummodo uenis, rogarer de his dicere, nunquam à me unum ſaltem poſſes audire ſermonem. Sed quoniam neceſſe eſt agricolam, qui uult bonam terram ſeminare, nonnulla ſemina perdere, aut in petroſis, aut in his, quæ ab hominibus conculcanda ſunt, uel in dumoſis ac repletis ſentibus, locis, ſicut & magiſter noſter expoſuit, diuerſitatem propoſiti uniuſcuiuſque animæ per hæc indicans, non morabor. *Prædicatoribus uelut agricolis, nonnulla ſemina pereunt.* Tum Simon: Videris mihi, inquit, iraſci: quod ſi eſt, non neceſſe eſt inire conflictum. Et Petrus: Video te ſentire quod arguendus ſis, & uis urbane ſubterfugere certamen: nam quid uidiſti me iratum feciſſe in te hominem, tantum populum decipere cupientem? & cum nihil habeas quod dicas, modeſtiam ſimulantem, qui & autoritate tua iubes, ut quomodo ipſe uis, & non quomodo ordo poſtulat, controuerſia moueatur. Et Simon: Imperabo mihi ipſi ſapientia uti ad imperitiã tuam, ut oſtendam te quidem uelle populum ſeducere, me autem docere quæ uera ſunt. Sed nunc omitto de immenſa luce diſcutere: quod interrogo te, hoc mihi reſponde. Cum deus fecerit uniuerſa, ut tu dicis, unde eſt malum? Et Petrus: Hoc modo interrogare non eſt aduerſantis, ſed interrogantis. Si ergo uis diſcere, confitere, & prius te doceam, quomodo debeas diſcere: & cum didiceris audire, tunc iam te incipiam conſequenter docere. Si uero non uis diſcere, tanquam ſciens omnia,

q. de origine mali

ego prius expono fidem quam prædico, expone & tu, quod tibi uerum uidetur. Et cum manifeſta fuerit utriuſq; profeſſio, iudicetur ab auditoribus cuius noſtrûm ſermo ſit ueritate ſubnixus. Et Simon ad hæc reſpondit: Riſus mihi eſt, ecce qui promittit quod me doceat. Veruntamen patiar te, & imperitiam tuam atq; arrogantiam feram: confiteor, diſcere uolo, uideam quomodo me poteris docere. Et

Diſcentibus primo īperitia ſua eſt agnoſcenda.

Petrus: Si, inquit, uere dis diſcere, diſce hoc primum, quàm imperite interrogaueris: ais enim, cum deus uniuerſa creauerit, unde eſt malum? Ante enim quàm hoc rogares, tres interrogandi ſpecies præcedebant. Primo, ſi eſt malum. Secũdo, quid ſit malum. Tertio, cui ſit, & unde. Ad hæc Simon: O imperitiſſime, inquit, & ineruditiſſime, eſt'ne hominum quiſquam qui non confiteatur, quia ſit in hac uita malum? Vnde & ego putans te uel cõmunem omnium habere ſenſum, interrogaui unde ſit malum, non ut diſcere uolens, qui omnia ſciam, abs te præcipue qui nihil noueris: ſed ut te oſtendam ignarum eſſe omnium. & ne putes quia iratus ſum quod ita tecum auſterius loquor: miſeratio me habet horũ qui adſunt, quos tu decipere conaris. Et Petrus ait: Multum malus es, ſi tantas iniurias non iratus facis:

Fumus nunquã eſt ſine igne.

ſed impoſſibile eſt ſumum conſurgere, ubi ignis nõ eſt. Veruntamen dicam, ne te uerbis uidear occupare, quo minus ad ea quæ abs te incõuenienter ſunt dicta, reſpondeam. Ais omnes fateri, quia ſit malũ: quod utiq; falſum eſt: nam primo omnium quia ſubſiſtat malum, uniuerſa Hebræorum negat gens.

Hebrei negant eſſe malum.

Et Simon interrupto ſermone: Recte, inquit, faciunt qui dicunt non eſſe malum. Et Petrus: Non de hoc nunc propoſuimus dicere, ſed quia non omnes dicunt eſſe malum. Secundum autem erat interrogare te, quid eſt malum, ſubſtantia, an accidens, an actus? ſed & alia multa huiuſmodi. Et poſt hæc, erga quid, uel quomodo ſit, aut cui ſit malum, utrum deo an angelis, an hominibus pijs, an impijs omnibus, an aliquibus, an ſibijpſi, an nulli. Et tunc interrogares unde ſit, utrum nam à deo, an ex nihilo, ſemper'ne fuerit, an ex tempore cœperit, utile ſit, an inutile, & alia multa quæ huiuſcemodi propoſitio exigit. Ad hæc Simon reſpondet: Ignoſce mihi, erraui de prima interrogatione, ſed puta me nunc primum interrogare, eſt malum an non? Et Petrus ait: Quomodo interrogas, quaſi diſcere uolens, an docere, an quęſtionis mouendæ gratia?

Ordine diſcendum eſt.

Si quidem quaſi diſcere uolens, habeo quod te prius doceam, ut per conſequentiam & ordinem doctrinæ ueniens, ex teipſo intelligas, quid ſit malum. Si uero ut docens proponis, non indigeo abs te doceri, habeo enim magiſtrum à quo omnia didici. Quod ſi quæſtionis mouendæ, & diſputandi gratis, uterq; noſtrum prius quod ſibi uidetur, exponat, & ita certamen habeatur. Neque enim uerum eſt ut interroges, quaſi diſcere uolens, & contradicas ut docens, ui poſt reſponſionẽ meam in tuo iudicio ſit, dicere, ſi bene, an male dixerim. Propter quod non potes in loco contradicentis ſtans, iudex eſſe eorum quæ dicimus: & ideo, ut dixi, ſi certamen habendum eſt, uterq; noſtrum quod ſentit exponat, & nobis in conflictu poſitis, religioſi auditores hi iuſti iudices erunt. Et Simon: Non tibi uidetur abſurdum ut imperitus populus de noſtris dictis habeat iudiciũ? Et Petrus: Non ita eſt: quod enim uni fortaſſe minus liquet, inueſtigari à plurimis poterit: nam ſæpe etiam fama uulgi, prophetiæ ſpeciem tenet. Super hæc autẽ omnia, præſens hic omnis populus amore dei cõſtrictus, hic adſtat, ueriq; cognoſcendi gratia: & ideo omnes iſti, quaſi unus habendus eſt, pro uno eodemq; erga amorem ueritatis affectu: ſicut è cõtrario duo inter ſe ſi diſſentiant, multi ſunt, & diuerſi. Si autem uis indicium capere, quomodo omnis hic populus qui adſtat, quaſi unus ſit homo, ex ſilentio eius ipſo, & quiete conſidera: quomodo cum omni patientia, ut uides, etiam antequã diſcant, ueritati dei honorem deferunt. Nondũ enim maiorem cultum, quem ei deferre debeant, didicerũt. Propter quod ſpero de clemẽtia dei, quod religioſum propoſitũ mentis eorum amplectetur erga ſe, & ueritatem prædicanti,

uictorię

uictorię palmam dabit, ut manifeſtum eis faciat ueritatis præconem. Tum Simon: De quo, inquit, uis haberi certamen? dic, ut & ego definiam quod mihi uidetur, & ita quæſtio incipiat. Et Petrus reſpondit: Si quidem, ut mihi uidetur, facere uis, ego ſecundum magiſtri mei præceptum fieri uolo, qui primo omniū Hebrææ genti, quam ſciebat habere cognitionem dei, & quod ipſe eſſet qui fecerit mundum, pręcipit, non ut eum quęreret quem ſciebat, ſed uoluntatem eius iuſtitiamq́ perquireret: ſciens, quia in hominū arbitrio poſitum eſt, ut hoc quærentes inueniant, & faciant, atq́ obſeruent ea de quibus iudicandi ſunt. Et ideo iuſſit nos quærere, non unde ſit malum, ut tu paulò ante requirebas, ſed iuſtitiam boni dei, regnumq́ eius, & omnia, inquit, hæc adijcientur uobis. Et Simon: Quoniam, inquit, Hebræis iſta mandantur, uelut recte ſcientibus deum, & opinantibus, quod unuſquiſq́ in ſuo arbitrio habeat, agere ea de quibus iudicandus eſt: mihi autem ab illis diſcrepat ſententia, unde uis ut incipiam? Tum Petrus: Ego, inquit, ſuadeo primo quærendum eſſe, ſi in poteſtate noſtra eſt ſcire unde iudicandi ſimus. Et Simon: Non ita, inquit, ſed de deo: unde & omnes qui præſtò ſunt, audire cupiunt. Et Petrus: Conſtat ergo apud te, quia eſt aliquid in arbitrij poteſtate facere? hoc tantum ſi eſt, & requiramus, ut dicis, de deo. Simon ad hæc reſpondit: Nequaquam. Et Petrus: Si ergo nihil eſt in noſtra poteſtate, ſuperfluum eſt nos quærere aliquid de deo, cum in poteſtate non ſit quærentibus inuenire. Vnde bene dixeram, hoc primo quærendum eſſe, ſi eſt aliquid in arbitrij poteſtate. Tum Simon: Non poſſum, inquit, ne hoc ipſum quidem intelligere, quod dicis, Si eſt aliquid in arbitrij poteſtate. At Petrus uidens quod ad partem ſe contentioſiorē declinat, ſuperari metuens, ut quaſi in incertum confundat omnia, reſpondet: Quomodo ergo ſcis, quia non eſt in hominis poteſtate ſcire aliquid, cū hoc ipſe ſcias? Et Simō: Neſcio, inquit, ſi uel hoc ipſum ſciam: unuſquiſq́ enim ſicut ei fato decernitur, uel ſapit aliquid, uel intelligit, uel patitur. Tum Petrus: Videte, inquit, fratres in quæ abſurda deciderit Simon, qui ante meum aduentum docebat, quod homines in poteſtate haberent & ſapere, & facere quæ uellent. Nunc in anguſtū redactus neceſſitate uerborū, negat eſſe in hominis poteſtate, aut ſciendi aliquid, aut agendi, & tamen audet ſe doctorem profiteri. Sed dic, quomodò ergo deus iudicat ſecundum ueritatem unumquenq́ pro actibus ſuis, ſi agere aliquid in poteſtate non habuit? hoc ſi teneatur, cōuulſa ſunt omnia, fruſtra erit ſtudium ſectandi meliora, ſed & iudices ſeculi fruſtra legibus præſunt, & puniunt eos qui male agunt: non enim in ſua poteſtate habuerunt, ut non peccarent. Vana erunt & iura populorum, quæ malis actibus pœnas ſtatuunt: miſeri erunt & hi qui ſeruant cum labore iuſtitiam: beati uero illi, qui in delicijs poſiti, cum luxuria & ſcelere uiuentes, tyrannidem tenent. Secundum hæc ergo, nec iuſtitia erit, nec bonitas, nec ulla uirtus, &, ut uis, nec deus. Sed hæc, ô Simon, cur dixeris ſcio, uolens profectò effugere quæſtiones, ne poſſis manifeſtius confutari, & ideo ais non eſſe in poteſtate hominis ſentire aliquid, aut inuenire. Si enim uere hoc ita ſenſiſſes, non utiq́ etiam ante aduentum meum apud populum te profitereris doctorem. Ego igitur dico ſui eſſe arbitrij hominem. Et Simon: Quid eſt ſui arbitrij? dic nobis. Petrus ad hæc: Si nihil poteſt diſci, cur & audire uis? Et Simon: Nihil habes ad hoc quod reſpondeas? Tum Petrus: Dicam non à te compulſus, ſed ab auditoribus rogatus. Arbitrij poteſtas eſt ſenſus animæ, habens uirtutem, qua poſſit ad quos uelit actus inclinari. Tum Simon conlaudans Petrum ſuper his quæ dixerat: Vere, inquit, magnifice & incomparabiliter expoſuiſti, bene enim dicenti tibi debeo teſtimonium dare: hoc tamen quod te interrogo nunc, ſi expoſueris mihi, in cæteris omnibus obtemperabo tibi: quod ergo uolo diſcere, hoc eſt: Si quod deus uult eſſe, eſt: & ſi quod non uult eſſe, non eſt: de hoc reſponde mihi. Et Petrus: Si ignoras quod abſurde & incompe-

Obſeruare mandata.

Argumentū Petri, eſſe arbitriū aliquatenus liberum.

Simō negans arbitriū ad fatum confugit.

Sublato libero arbitrio quanta feneſtra aperiatur peccatis.

Liberū arbitriū quid.

tenter interroges,ignoſcens tibi ipſe exponam:Si autem ſcis quod inconſequenter interrogas,non recte facis.Tum Simon:Iuro,inquit, ipſam quæcunq; illa eſt,ſummam diuinitatem, quæ habet iudicium & uindictam in eos qui peccant, quia ignoro quid incompetenter dixerim, & quid in uerbis meis habeatur abſurdum,in his duntaxat quæ propoſui. Ad hæc Petrus: Quoniam, inquit, te ignorare confeſſus es,diſce. Interrogatio tua duobus ſibi inuicem contrarijs,unam ſententiam poſtulauit: etenim omnis motus in duas partes diuiditur: ut quædam neceſſitate, quædam uoluntate moueantur: & ea quidem quæ neceſſitas mouet, ſemper in motu ſunt:quæ uero uoluntas,non ſemper:ut uerbi gratia dicam. Solis motus neceſſitate ducitur,ut ſtatutum compleat curſum: omniſq; ſtatus cœli,& miniſteria neceſſarijs motibus conſtant.Homo uero actuum ſuorũ motus uoluntarios gerit. Et ideo alia ſunt,quæ ob hoc creata ſunt,ut in miniſterijs ſuis neceſſitate deſeruiant,nec facere aliud quippiã poſſint,niſi quod eis ſtatutũ eſt.Cum autem expleuerint miniſterium,creator omnium qui ita conſtituit ea,prout uoluerit,conſeruat ea. Alia uero ſunt ubi poteſtas eſt uoluntatis,& in quibus agendi quæ uelint,liberum habetur arbitrium. Hæc,ut dixi,nõ ſemper in eo ordine,quo creata ſunt,permanent, ſed prout uoluntas duxerit,& animi iudiciũ declinauerit,ſiue bonis,ſiue malis ſtudebunt: & ideo bene agentibus munera poſuit,male agentibus pœnas. Ais ergo tu,ſi deus uult aliquid eſſe,& eſt: & ſi non uult,non eſt: ſcilicet ut ſi reſponderem,quia quod uult,& eſt:quod autem non uult, non eſt: diceres, ergo ipſe uult eſſe mala quæ in hoc mundo geruntur,quia omne quod uult,hoc & eſt:quod autem non uult,non eſt.Si uero reſpondiſſem non eſſe hoc,ut quod uult deus,fit: & quod nõ uult,non fit: tum retorto ſermone diceres, ergo impoſſibilis eſt deus, ſi quod uult, non poteſt,& exiſteres petulantior,ut qui nihil rectum dixeris,uiciſſe te crederes. Et ideo ignoras ô Simon, & ualde ignoras, quomodo in ſingulis quibuſq; uoluntas ſit dei: quædam enim uoluit,ut diximus, ita eſſe, ut aliud eſſe non poſſent, quàm id quod ab ipſo inſtituta ſunt:& his neq; præmia,neq; ſupplicia ſtatuit. Ea uero quæ ita eſſe uoluit,ut in ſua poteſtate habeant,agere quod uelint, his pro actibus ac uoluntatibus ſuis ſtatuit, ut aut remunerationes mereantur, aut pœnas. Cum ergo in duas, ut edocui,partes diuidantur cuncta quæ mouentur, ſecundũ eam quam ſuprà diximus diſtinctionẽ, omne quod uult deus, eſt, quod autem non uult, non eſt. Et Simon ad hæc: Nonne, poterat nos omnes facere tales ut eſſemus boni, & aliud eſſe non poſſemus: Petrus reſpondet:Et hoc abſurde interrogas. Si enim nos inconuertibilis naturæ feciſſet, & immobiles à bono, non eſſemus uere boni, quia aliud eſſe non poſſemus:& non erat noſtri propoſiti, quod eramus boni, nec noſtrum erat quod agebamus,ſed neceſſitatis naturæ. Quomodo ergo hoc bonũ dicetur, quod ex propoſito nõ agitur: Ob hoc autẽ & prolixioribus indiguit mũdus iſte temporibus,donec animarum,quę prædeſtinatę ſunt,ad expletionem eius numerus impleretur. Et tunc iſtud quidem uiſibile cœlum reuolueretur ut liber. Illud uero quod eſt ſuperius,appareret,& animæ beatorũ corporibus ſuis redditæ, inducerentur in lucem.Impiorum uero animę,pro immundis actibus ſuis,ſpiritu flammeo circumdatæ, in profundum ignis inextinguibilis mergerentur, per ſeculum expenſuræ ſupplicia. Hæc autem ita eſſe, uerus nobis propheta teſtatus eſt:de quo ſi uis agnoſcere,quia propheta ſit, innumeris adſertionibus edocebo. Ex his enim quæ ab eo dicta ſunt,& nunc ſingula quæ dixit implentur,etiam ea quæ futura dixit,creduntur implenda: fides enim futuris,ex his quæ iam geſta ſunt,datur. At Simon cui cõpertum erat,Petrum de prophetię titulo dilucide adſignare rationẽ,ex quo quęſtio omnis abſoluitur,ſermonẽ de hoc fieri declinauit.Et reſpondẽs ait: Ad ea quæ uolo, reſponde mihi,& dic: Si uiſibile iſtud, ut ais, cœlum reſoluetur,cur ex initio factum eſt: Reſpondit Petrus:Propter hominum pręſentem hanc factum eſt uitam,

Duas partes motus.

Bruta.

Homines.

ut eſſet

ut eſſet interiectio quædam & diuiſio, ne quis fortè indignus habitationem cœleſtium, & dei ipſius ſedem uideret, quæ his ſolis qui mundi corde ſunt, uidenda præparantur. Nunc autem, id eſt agonis tempore, inuiſibilia eſſe placuit, ea quæ uincentibus ad præmium deſtinata ſunt. Et Simon ait: Si conditor bonus eſt, & mundus bonus, quomodo bonus bona diſſoluet aliquando? Si autem quaſi malum reſoluit & deſtruit, quomodo non uidebitur malus qui malum fecit? Petrus ad hæc: Quoniam, inquit, ſpopondimus tibi, ne blaſphemantē te fugiamus, ipſe enim reddes pro his quæ loqueris rationem, patienter ferimus. Audi ergo nunc: Cœlū iſtud quod uiſibile eſt, & pertranſit, ſi quidem propter ſemetipſum factum eſſet, haberet fortaſſe quod dicis aliquid rationis, quia reſolui minime deberet. Si uero propter aliud quid factum eſt, & nō propter ſe, neceſſariò ſoluetur, ut illud pro quo factum uidetur, appareat. Sicut uerbi gratia dixerim, teſta ouorum quamuis pulchre facta, & diligenter formata uideatur, neceſſe eſt tamen eam frangi, & reſolui, ut inde pullus procedat, & illud, pro quo totius oui forma expreſſa uidetur, appareat. Ita ergo & huius mundi neceſſe eſt tranſire ſtatum, ut ſtatus ille ſublimior regni cœleſtis effulgeat. Et Simon: Non mihi uidetur, quia reſolui poſſit cœlum, quod à deo factum eſt. Ab æterno enim æterna fiunt, à corruptibili temporalia & caduca. Et Petrus: Non ita eſt, ſed à mortalibus quidem omnimodis corruptibilia fiunt, & temporalia: ab æterno uero nō ſemper corruptibilia, neq; ſemper incorruptibilia, ſed pro ut uoluerit creator deus, ita & erūt illa quę creat. Neq; enim ſub lege eſt uirtus dei, ſed lex creaturis ſuis uoluntas eius eſt. Reſpondit & Simon: Reuoco te, inquit, ad primam quæſtionem: dixiſti deum nunc quidem nulli eſſe uiſibilem, cum uero reſolutum fuerit cœlum iſtud, & ſupernus ille ſtatus regni cœleſtis obſulſerit, tūc eos qui mundi ſunt corde, etiam deum uiſuros: quę ſententia contraria eſt legi, ibi enim ſcriptum eſt deum dixiſſe: Nemo uidebit faciem meam & uiuet. Et Petrus reſpondit: His qui legem, non ex traditione Moyſi legunt, cōtrarius uidetur ſermo meus: ſed audi quomodo non ſit contrarius. Deus uideť mente, non corpore: ſpiritu, non carne. Vnde & angeli qui ſunt ſpiritus, uident deum: & homines ergo, donec homines ſunt, deum uidere non poſſunt. Ex reſurrectione autem mortuorum, cum facti fuerint ſicut angeli, uidere poterunt deum. Et hoc modo non eſt ſermo meus legi contrarius: neq; illud quod magiſter meus dixit: Beati mundo corde, quoniā ipſi deum uidebunt. Futurū enim tempus oſtendit, in quo ex hominibus angeli fient, qui in ſpiritu mentis deum uidebunt. Poſt hęc autem uerba multaq; alia his ſimilia, cum iuramentis pluribus adfirmare Simon cœpit, dicens: De hoc mihi ſolo rationem redde, ſi immortalis eſt anima, & obſequar in omnibus uoluntati tuæ, ſed craſtino, inquit, nam hodie iam tardū eſt. Vbi ergo cœpit dicere Petrus, Simon egreſſus eſt, & cum ipſo perpauci ex ſodalibus eius, & hoc præ uerecundia. Cæteri uero omnes ad Petrum conuerſi, genibus poſitis proſternebant ſe ante eum, ex quibus aliquanti diuerſis languoribus adſtricti, aut dæmonibus incurſati; oratione Petri ſanabantur, & diſcedebant gaudentes, quaſi ueri dei doctrinam, ſimul & miſericordiam conſequuti. Cum ergo abſceſſiſſent turbæ, & ſoli familiares eius remanſiſſemus cum eo, ſtratis humi redditis adcubuimus, ſolitum unuſquiſq; recognoſcens locum: ſumptoq; cibo, cum gratias egiſſemus deo, quieuimus. Sequenti uero die, Petrus ex more ante lucem ſurgens, iam nos inuenit uigilantes, & paratos ad audiendum. Atq; ita is exorſus eſt: Deprecor uos fratres, & conſerui mei, ut ſi quis fortè ueſtrûm non poteſt uigilare, nō ſibi extorqueat, erubeſcens pręſentiā meam, quia difficilis eſt ſubita permutatio. Longo autem tempore ſi paulatim adſuefiat, labori non erit quod ex uſu uenit. Non enim omnes eiuſdem inſtitutionis fuimus, licet proceſſu temporis in unā temperari conſuetudinē poterimus: aiunt enim, quod ſecundum naturæ locum obtineat conſuetudo. Teſtem autem deum inuoco, quod

Virtus dei non eſt ſub lege.

Exod. 33.

Diſcipuli Simonis deficiunt ad Petrum.

Vide humanitatem Petri.

non indignor, ſi quis fortè non poteſt uigilare: ſed hoc magis, ſi cum totam quis noctem dormiat, per diem nō replet id quod omiſit in nocte. Neceſſarium nanq; eſt, doctrinæ ſtudijs intente & indeſinenter operam dare, ut mens noſtra dei ſolius memoria repleatur: quia mentē quam repleuerit memoria dei, maligno in ea non dabitur locus. Cum hæc diceret ad nos Petrus, unuſquiſq; noſtrū ſolicite ſatis faciebat ei, quod olim breui ſomno ſatiati, uigilaremus, ſed uereremur excitare eū, quia nec deceret diſcipulos magiſtro imperare, quod tamē penè, ô Petre, auſi fueramus præſumere, dum cor noſtrum, nimio uerborū tuorum deſiderio tripudians, ſomnum penitus fugaret ab oculis. Sed iterum affectus erga te noſter obſtitit, & uiolenter te à nobis non tulit excitari. Tum Petrus: Quoniam igitur audiendi, inquit, deſiderio libenter uos adſeritis uigilare, uolo uobis ea tantum, quæ heſterno ſparſim dicta ſunt, repetens, diligentius & cum ſuo ordine explicare. Quod & per ſingulas quaſq; diſputationes diurnas facere diſpono: ut per noctem ubi ſecretū loci, & temporis datur, ſi quid fortè, utpote in certamine, minus plenè dictū eſt, id integro ordine, & linea directæ explanationis aperiam. Et poſt hęc cœpit nobis oſtendere, quomodo heſterno haberi debuerit diſputatio, & propter contentionē, uel imperitiam contradicentis haberi non potuit: & ideo ſola profeſſione uſus ſit, atque ea quæ ab aduerſario dicebantur, tantum deſtruxerit: ſua uero neq; omnia, neq; manifeſte ex poſuerit, & ſingula nobis repetens integro ordine, & plena ratione diſſeruit. Cum uero iam albeſceret dies, egreſſus ad turbas poſt orationem, ſolito ad diſputandum

Tertius conflictus Petri cū Simone.

conſtitit loco, & uidens Simonem in medijs turbis ſtantem, ex more prius ſalutato populo, ait: Dolori mihi eſſe fateor, de nonnullis hominibus, qui cum ita ad nos ueniūt, ut diſcant aliquid, ubi eos docere cœperimus, ipſi rurſus magiſtros ſe eſſe profitentur, & interrogant quidē, ut ignorantes, contradicunt autem ut ſcientes. Sed fortaſſe dicat aliquis, quia qui interrogat, ob hoc quidem ut diſcat interrogat: ubi uero id quod audierit, non ei recte dictū uidetˀ, neceſſe eſt ut reſpondeat: & hæc ei uidetur eſſe contradictio, quę non eſt contradictio, ſed rei interrogatio. Audi ergo ad hæc: totius doctrinæ diſciplina, certum habet ordinē: & ſunt quædā quæ prima tradenda ſunt, alia uero quæ ſecundo in loco, & alia tertio, & ſic ſingula quæq; per or-

Ordine omnia facienda.

dinem, quæ utiq; ſi per conſequentiā tradantur, manifeſta fiunt. Extra ordinē uero ſi proferanˀ, etiam contra rationē dicta uidebuntur. Et ideo in primis ordo ſeruandus eſt, ſi tamen hoc propoſito quæramus, ut poſſimus quod quærimus inuenire: Etenim qui rectum initium uiæ acceperit, etiam ſecundū locum conſequenter aduertet, & ex ſecundo tertiū facilius inueniet: & quanto ultra proceſſerit, tanto magis ei uia agnitionis apertior fiet, uſquequo ad ipſam quô tendit & deſiderat urbem perueniat ueritatis. Qui uero imperitus eſt, & quærendi uiam neſcit, ſicut peregrinus uiator, ignorans & errans, ſi ciue & indigena nolit uti duce, ſine dubio cū aberrauerit à uia ueritatis, extra uitæ ianuas remanebit, & ita noctis atræ tenebris inuolutus, per ſemitas perditionis incedet. Quia ergo ſi per ordinē quæ quærenda ſunt inquirantur, inueniri faciliime poſſunt: ordinem uero requirendi imperitus igno-

Ordo quærendi primo diſcēdus.

rat, rectum eſt ut ſcienti cedat ignarus, & primo quærendi ordinem diſcat: ut ita demum interrogandi, & reſpondendi inueniat diſciplinā. Et Simon ad hæc: Nō ergo omniū eſt ueritas, ſed eorum tantūmodo qui artem nouerint diſputandi: quod utiq; abſurdū eſt, cum æqualiter ſit deus omniū, non omnes ęqualiter poſſe uoluntatem eius agnoſcere. Et Petrus: Aequales, inquit, omnes ab eo facti ſunt, & ęqualiter cunctis dedit capaces eſſe ueritatis. Verum quod nullus eorum, qui nati ſunt, eruditus natus ſit, ſed poſterior ſit natiuitate eruditio, nulli dubium eſt. Cum igitur natiuitas hominū in eo teneat ęquitatē, ut omnes ſimiliter percipiēdæ diſciplinę capaces ſint, nō eſt in natura, ſed in eruditione diuerſitas. Aut quis neſcit, quod ea quę unuſquiſque didicit, priuſquā diſceret, ignorabat? Et Simō: Vere, inquit, dicis. Tum Petrus: Si ergo

Si ergo in his artibus, quæ uſus communis habet, primo diſcitur, deinde docetur: quanto magis oportet eos qui eruditores ſe profitentur animarũ, primo diſcere, & ita docere, ne cum ſint ipſi imperiti, ridiculũ uideãt, ſi alijs ſe præſtituros ſcientiã repromittant. Tum Simon: In artibus, inquit, his quæ uſus cõmunis habet, uerũ eſt, quod unuſquiſq; niſi didicerit, neſciat. In uerbo uero ſcientię ſtatim ut audierit quis didicit. Et Petrus: Si quidem per ordinem, & cõſequenter audiat, poteſt ſcire quod uerum eſt: ſed qui emendatioris uitæ regulam conuerſationiſq; caſtioris ſuſcipere recuſat, quæ utiq; ſequela eſt ſcientiæ ueritatis, ſcire ſe, quod ſcit, non uult fateri.

Bene uiuere ſequela eſt ſcientiæ ueritatis.

Sicut etiam nonnullos uidemus, qui artibus, quas à puero didicerant, derelictis, ad alios ſe actus cõferunt: & ut excuſatio ſit eis deſidiæ ſuæ, culpare incipiunt artẽ, uelut infructuoſam. Et Simon: Deberent omnes audientes credere uerum eſſe, quod audiunt? Tum Petrus: Qui audierint per ordinem ſermonem ueritatis, contradicere omnino non poſſunt, ſed ſciũt uerum eſſe quod dicitur, ſi tamen libẽter etiam uitę inſtituta ſuſcipiant. Hos uero quos audientes ad bona opera conferre ſe piget, male agendi libido adquieſcere his quæ recta iudicãt, non ſinit. Vnde oſtenditur poſitum eſſe in auditorũ poteſtate, eligere utrum malint.

Eligere eſt noſtri arbitrij.

Quod ſi omnes qui audiunt, obedirent, naturæ magis eſſet neceſſitas, quę una omnes ageret uia. Sicut enim ſuaderi quis non poteſt, ut ſiat breuior, aut longior, quia non ſinit uis naturę: Ita & ad ueritatem, ſi omnes uerbo conuerterentur, aut omnes non conuerterentur, naturæ eſſet uis, quæ cogebat uerbo omnes conuerti, aut nullum omnino conuerti. Et Simon: Doce ergo nos, quid primo oportet diſcere eum, qui ueritatẽ ſcire deſiderat? Et Petrus: Ante omnia, inquit, quæri oportet, quid ſit homini quærenti inuenire poſſibile. Neceſſe eſt enim iudiciũ dei in hoc ſtare, ſi potuit homo bonum facere, & non fecit: & ideo quærendum eſt hominibus, ſi habeant in poteſtate ſua quærentes inuenire, quid eſt bonum, & cum inuenerint facere, hoc enim eſt pro quo iudicandi ſunt. Amplius autem his ſolum ſcire fas eſt prophetam, & meritò: quid enim opus eſt hominibus ſcire, quomodo factus ſit mũdus? Hæc enĩ diſcenda neceſſario uiderentur, ſi ſimile ineundũ nobis eſſet artificium. Nunc autem ſufficit nobis ad cultum dei ut ſciamus, quia ipſe fecit mundum: quomodo autem fecerit, quęrendum non eſt, quia ut dixi, non nobis imminet, tanquam ſimile aliquid facturis, artis ipſius ſcientiam diſcere. Sed neq; pro hoc iudicãdi ſumus, quum non didicerimus quomodo factus ſit mundus: ſed pro hoc tantum, ſi ignoremus conditorem eius. Sciemus autem conditorem mundi iuſtum, & bonum deum, ſi eum ſe mitis iuſtitiæ requiramus. Nam ſi hoc tantum ſciamus de eo quod bonus eſt, huiuſmodi ſcientia non ſufficit ad ſalutẽ. In præſenti enim tempore, bonitate eius & beneficijs perfruũtur, non ſolum digni, ſed etiam indigni. Si uero non tantũ bonum, ſed etiam iuſtum eum credamus, & ſecũdum hoc quod de deo credimus, in omni uita noſtra iuſtitiam teneamus, etiam bonitate eius in æternum fruemur. Denique Hebræis, qui de deo ita opinabãtur, quod ſolum bonus eſſet, dicebat magiſter noſter, ut & iuſtitiã eius quærerent, hoc eſt, ut ſcirent eum præſenti quidem tempore bonũ eſſe, ut omnes in bonitate eius uiuant. Iuſtum uero eum futurũ in die iudicij, ut dignis præmia æterna reſtituat, à quibus excludet indignos.

Matth. 6.

Et Simõ: Quomodo poteſt unum atq; idem, & bonum eſſe, & iuſtum? Petrus ait: Quia ſine iuſtitia, bonum quodammodo uidebitur: boni eſt enim, ſolem ſuum & pluuiam, ex æquo iuſtis & iniuſtis præbere: ſed hoc uideretur iniuſtũ, ſi bonos maloſq; æquali ſemper ſorte cenſeret, & niſi frugũ cauſa hoc faceret, quibus perfrui æqualiter omnes, qui in hoc mundo nati ſunt, conueniret.

Matth. 5.

Sed ſicut data à deo pluuia, ex æquo & fruges nutrit, & lolium: meſſis autem tempore, frumenta quidem congregantur in horreum, paleæ uero uel lolium igni conſumuntur: Ita in die iudicij cum iuſti introducentur in regnũ dei, iniuſti autem abijcientur foras, tunc etiã iuſtitia dei oſtendetur.

Nam ſi æqualis permaneret perpetuò malis & bonis, iam hoc non ſolum bonum non eſſet, ſed & iniuſtum atq; iniquum uideretur, ut iuſti & iniuſti uno apud eum haberentur ordine meritorum. Et Simon: Vnum eſt de quo mihi uelim ſatisfieri, ſi immortalis eſt anima: non enim poſſum onus ſubire iuſtitiæ, niſi prius de immortalitate animæ ſciam: quæ utique ſi immortalis non eſt, nec prædicationis tuæ poterit ſtare profeſſio. Tum Petrus: Quæramus, inquit, prius, ſi iuſtus eſt deus: quod ſi claruerit, integer profectò religionis ordo conſtabit. Et Simon: Videris mihi tu, qui te iactas diſputandi ordinem noſſe, nunc contra ordinem reſpondiſſe: Me enim rogante ut oſtendas, ſi immortalis eſt anima: tu ais, primo nos quærere oportet, ſi iuſtus eſt deus. Et Petrus ait: Valde conſequenter, & rectè ſe habet. Simon: Velim diſcere. Petrus: Audi, inquit, nonnulli hominum blaſphemantes deum, & omnem uitam ſuam iniuſtitiæ uoluptate ducentes, in lectulis ſuis defuncti ſunt, conſequuti finem uitæ inter ſuos, & honorabilem ſepulturam: alij uero deum colentes, & cum omni iuſtitia & ſobrietate, uitam ſuam in parſimonia conſeruantes, pro iuſtitiæ obſeruantia, in deſertis interiere, ita ut ne ſepultura quidem haberētur digni. Vbi eſt ergo iuſtitia dei, ſi anima immortalis non eſt, quæ uel ſi impie egerit, pœnas in futuro, uel ſi piè & iuſte, prēmia cōſequatur? Et Simon ait: Hoc utiq; eſt, quod nos incredulos facit, quia multi bene agentes, male pereūt: & rurſum, multi impie agentes, longi temporis cum beatitudine uitam finiunt. Et Petrus: Hoc ipſum, inquit, quod te ad incredulitatem trahit, nobis certam fidem facit, quia iudicium erit. Etenim cum certum ſit, deum iuſtum eſſe: neceſſariū & conſequens eſt, aliud eſſe ſeculū, in quo unuſquiſq; pro meritis recipiens, iuſtitiam dei probet. Quod ſi nunc omnes homines pro meritis ſuis reciperent, uere nos fallere uidebamur, dicentes futurū eſſe iudicium: & ideo hoc ipſum quod in præſenti uita non redditur unicuiq; pro actibus ſuis, fidem indubitabilem facit, ſcientibus deum eſſe iuſtum, quia iudicium erit. Et Simon: Quur ergo mihi nō perſuadetur? Petrus ait: quia uerum prophetam non audiſti, dicentem: Quęrite primo iuſtitiam eius, & hæc omnia adponentur uobis. Et Simon: Indulge, inquit, mihi nolenti primo iuſtitiam quærere, antequā ſciam ſi immortalis ſit anima. Et Petrus: Et tu mihi hoc unū indulge, quia nō poſſum facere aliter quàm me propheta ueritatis edocuit. Tum Simon: Certū eſt, inquit, non poſſe te adſerere quod immortalis ſit anima, & ob hoc cauillaris, ſciens quia ſi mortalis probeī, radicitus cōuellatur religionis iſtius, quam conaris adſerere, tota profeſſio: & ideo laudo quidem prudentiā tuam, non tamen probo perſuaſionē: multis enim perſuades ſuſcipere religionem, & libidinis ſubire continentiam, ſub ſpe futurorū bonorum, quibus euenit, ut neq; præſentibus perfruātur, & decipiantur futuris. Simul enim ut mortui fuerint, etiam anima pariter extinguetur. Petrus uero hæc audiens, dentibus frendens, frontemq; adterens manu, & profundo dolore ſuſpirans, ait: Aſtutia ſerpentis antiqui, ad hominum decipiendas animas, armatus adſiſtis, & ideo ut ſerpens ſapientior cæteris beſtijs, ab initio doctorem te eſſe profeſſus es. Et rurſus, ut ſerpens multos introducere deos uolebas, ſuper quo confutatus, nullū omnino nunc eſſe adſeris deum. Nam per occaſionem, neſcio cuius ignoti dei, conditorem mundi deum negaſti, ſed eum uel malum eſſe, uel multos habere ſibi æquales, uel omnino, ut diximus, non eſſe deum cōfirmabas. Poſt hæc cum etiam in hoc ſuperatus fuiſſes, animam nunc adſeueras eſſe mortalem, uti ne futurorum ſpe rectè iuſteq; uiuatur. Nam utiq; ſi deſperantur futura, quid niſi abſcidatur miſericordia, luxuriæ indulgeaī, & uoluptatibus? ex quibus omnem conſurgere iniuſtitiam conſtat. Et cum tantæ impietatis doctrinam, miſerę huic introducas mortaliū uitæ, teipſum pium, me impium uocas, quaſi qui homines non ſinam ſub ſpe futurorū bonorum arma corripere, & impugnare ſe inuicem, diripere ac ſubuertere uniuerſa, & moliri omnia quæ libido dictauerit.

Quia boni aliquādo male pereunt, argumento eſt eſſe aliam uitam poſt hāc.

Matth. 6

Et quis erit iſte uitæ ſtatus, qui à te introducitur, ut pugnẽt homines, & impugnentur, ut iraſcantur, & perturbentur, & ſemper in metu uiuant? Neceſſe eſt enim eos qui alijs inferunt mala, etiam ipſos ſperare ſimilia. Vides ne te ducem perturbationis, & non pacis, iniquitatis & non æquitatis exiſtere? Verum ego, non quaſi qui oſtendere non poſſim immortalem eſſe animam, ſimulaui iracundiam, ſed miſereor animabus hominum, quas tu decipere conaris. Dicam ergo, ſed non quaſi te cogente; ſcio enim quomodo dicam, & ſolus eris qui de hoc non tam perſuaſione indigeas, quàm commonitione: eos, hoc qui uere ignorant, docebo ut conuenit. Tum Simon: Si iraſceris, inquit, nō interrogabo, nec audire uolo. Et Petrus: Tu, ſiquidem nunc occaſionem quæris ſubterfugiendi, habes licentiam, & ſine occaſionem cuiuſquam. Omnes enim audierunt te nihil rectè dicentem, nec potuiſſe aliquid confirmare, ſed ob hoc tantum interrogaſſe, ut contradiceres, quod quiuis facere poteſt. Quid enim difficile eſt poſt euidentes adſertiones reſpondere, nihil dixiſti? Vt autem ſcias quia poſſum tibi uno ſermone oſtendere, quod immortalis eſt anima, interrogo te uerbum, quod omnes norunt: reſponde mihi, & uno ſermone immortalem eſſe cōprobabo. Tum Simon, qui iam occaſionem ſibi uiſus fuerat inueniſſe ex iracundia Petri ut diſcederet, reſtitit, pro eo quod mirum ei aliquid promittebatur, & ait: Interroga me, ut tibi reſpondeam quod omnes norunt, & audiam uno ut pollicitus es ſermone, quomodo anima immortalis ſit. Et Petrus: Dicam ita ut præ cæteris omnibus tibi magis probetur. Reſponde ergo mihi, quid eſt quod incredulum magis ſuadere poteſt, uiſus, an auditus? Et Simon: Viſus. Tum Petrus: Quomodo ergo à me uis diſcere uerbo, quod tibi re ipſa probatur & uiſu? Et Simon: Neſcio, inquit, quomodo dicas. Et Petrus: Si neſcis, perge nunc in domum tuam, & ingreſſus interius cubiculum, uidebis imaginem poſitam, continentem pueri uiolenter necati effigiem, purpura coopertam, ipſum interroga & docebit te, uel reſponſione, uel uiſu. Quid enim opus eſt audire ab eo ſi immortalis ſit anima, cum adſtare eam uideas præſentem? Si enim non eſſet, nec uideri utiq; poterat. Quod ſi neſcis quam dico imaginem, hinc è ueſtigio cum alijs decem uiris, ex his qui præſentes ſunt, eamus ad domum tuam. At Simon hæc audiens, & cōſcientia percuſſus, colore mutato, exanguis effectus eſt: extimuit enim ne fortè ſi negaret perſcrutaretur domus eius: aut ne indignans Petrus manifeſtius eum proderet, & omnibus quis eſſet, innoteſceret: ita reſpondit: Obſecro te Petre per illum bonum deum qui in te eſt, ut uincas maliciã quæ in me eſt, ſuſcipe me ad pœnitentiam, & habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Nunc enim uere rebus ipſis didici, quia dei ueri propheta es, & ideo ſecreta hominum ſolus atque arcana cognoſcis. Et Petrus ait: Videtis fratres Simonem pœnitentiam quærentem, paulò poſt uidebitis eum rurſus ad infidelitatem ſuam reuerti. Putans enim me prophetam eſſe, pro eo quod publicaui mala eius, quæ in ſecretis habebat & in occultis, pœnitentiam ſe acturum promiſit: Me enim mentiri fas non eſt: neq; ut infidelis hic ſaluetur, aut non ſaluetur, ego fallere debeo. Teſtor enim cœlum & terram, quia non prophetice dixi, quæ dixi, uel quæ, quãtum poſſibile erat, turbis audientibus indicaui, ſed à quibuſdam, qui tunc ei ſocij fuerant in operibus ſuis, nunc autem conuerſi ſunt ad fidem noſtram, quid ei in ſecreto geſtum ſit, didici: cognita ergo, non præcognita loquutus ſum. Simon uero ut hæc audiuit maledictis his, & conuicijs adgreditur Petrum, dicens: O nefandiſſime omnium, & doloſiſſime, cui uictoriam fortuna, non ueritas dedit. Verum ego non pro penuria ſcientiæ pœnitentiam petij, ſed ut tu, putans me per pœnitentiam diſcipulum tuum fore, omnia ſecreta profeſſionis tuæ concrederes mihi, ut ita demum te, cunctis agnitis, confutarem. Sed ut callidus intellexiſti quam ob cauſam pœnitudinem ſimulaſſem, & adquieuiſti, tanquam meum non intelligens dolum, ut prius me apud po-

Viſus maxime fidem facit.

Mentiendũ non eſt in gratiam proximi.

Simulata pœnitentia Simonis magi.

pulum exponeres, quaſi imperitum: tum deinde præuidens, quod ego ita populo expoſitus, neceſſe habeo indignari & confiteri me nõ uere pœnitudinem gerere, præueniſti ut diceres me ad infidelitatem meam poſt pœnitentiam regreſſurum, ut omni ex parte uiciſſe uidereris, & ſi permanerem in pœnitentia quam profeſſus fueram, & ſi non permanerem, ut tu ſapiens crederetis, qui iſta præuideris: ego autem deceptus uiderer, quia tuum non prǽuidi dolum: tu uero meum præuidens, calliditate uſus circunſcripſiſti me. Sed, ut dixi, fortunæ eſt, non ueritatis iſta uictoria: ſcio tamen quur ego iſta non præuiderim, qui adſtans loquutus ſum tibi per bonitatem meam, & patienter egi tecum. Nunc autem tibi oſtendam diuinitatis meæ potentiam, ut repente procidas, & adores me. Ego ſum prima uirtus, qui ſemper & ſine initio ſum. Ingreſſus autem uterum Rachel, natus ſum ut homo ex ea, quo ab hominibus uideri poſſem: ego per aërem uolaui, igni commixtus unum corpus effectus ſum, ſtatuas moueri feci, animaui exanima, lapides panes feci, de monte in montem uolaui, tranſmeaui, manibus angelorum ſuſtentatus ad terras deſcendi. Hæc non ſolũ feci, ſed & nunc facere poſſum, ut rebus ipſis probem omnibus, quia ego ſum filius dei, ſtans in æternum, & credentes mihi, ſimiliter ſtare in perpetuum faciam. Tua autem uerba uana ſunt omnia, nec ullum potes opus oſtendere ueritatis, ſicut & ille qui miſit te magus, qui nec ſeipſum potuit liberare de crucis pœna. His dictis à Simone, Petrus reſpondit: Ne agas aliena, tu enim quod ſis magus, ex ipſis quæ geſſiſti, cõfeſſus es, & manifeſtatus. Noſter autẽ magiſter, qui eſt filius dei & hominis, manifeſte bonus eſt. Quod autem uerè ſit filius dei, quibus oportuit, dictum eſt, & dicetur. Tu autem ſi non uis confiteri, quod magus es, cum omni hac turba pergamus ad domum tuam, & tunc apparebit quis ſit magus. Hæc autem Petro dicente, Simon blaſphemijs & maledictis agere cœpit, ut ſeditione facta, perturbatis omnibus, argui non poſſet: & Petrus, quaſi blaſphemiæ cauſa ſecedens, uictus uideretur. Sed perſtitit, & arguere eum uehementius cœpit. Tũc populus indignatus, Simonẽ atrio eiectum, extra ianuam domus pepulit, eumq́ depulſum, unus ſequutus eſt ſolus. Facto autem ſilentio, Petrus adloqui populum hoc modo cœpit: Patienter, fratres, malos ferre debetis, ſcientes, quia deus cum poſſit eos excidere, patitur tamen durare uſq; ad præſtitutã diem, in qua de omnibus iudicium fiet: quomodo ergo nos non patiemur, quos patitur deus? Quur autẽ non forti animo inlatas ab eis toleramus iniurias, cum ſuas ille, qui poteſt omnia, non ulciſcatur? ut & ipſius bonitas, & malorum noſcatur impietas. Verum ſi non inueniſſet Simonem malignus miniſtrũ ſibi, inueniſſet alium ſine dubio. Neceſſe eſt enim ſeculo huic uenire ſcandala, uæ tamen illi per quem ueniũt. Et ideo magis deflendus eſt Simon, quod uas electionis factus eſt maligno: quod utiq; non fuiſſet, niſi poteſtatẽ in eũ pro peccatis prioribus accepiſſet. Nam inde quid dicam, quod et Ieſu noſtro crediderat, & quod immortales eſſe animas, ſibi ipſe perſuaſit? quãuis in eo ludatur à dæmonibus, tamen perſuaſit ſibi, quod pueri uiolenter necati habeat animam miniſtrantẽ ſibi ad quæcunq; uoluerit: in quo uere, ut dixi, à dæmonibus inluditur, & ideo ego ſecũdum ea quę ipſi uidebantur, loquutus ſum ad eum: nam & à Iudæis didicit, quia ſit iudicium, & ultio proferenda aduerſum eos, qui contra uerã fidem ueniunt, nec pœnitudinem gerunt: ſed iſti ſunt quibus malignus, tanquam perfectis in ſceleribus, apparet, ut decipiat eos, ne aliquando ad pœnitentiã cõuertantur. Vos ergo, quia ad dominum conuertimini per pœnitentiam, curuate ei genua. Hæc cum dixiſſet, omnis multitudo genua flexit deo. Et Petrus reſpiciens ad cœlum, cum lachrymis orabat ſuper eos, ut deus pro ſua bonitate ſuſcipere eos dignaretur confugientes ad ſe. Et poſtquam orauit, & præcepit ut poſtera die maturius conuenirent, multitudinem miſſam fecit. Cum deinde, ſecundum conſuetudinem, cibo ſumpto, quieuimus,

Simon deſertus ab omnibus eijcitur ex atrio.

Matth. 18

Crediďiſſe aliquando Chriſto Simonem, ex actis conſtat apoſtolorum capite octauo.

quieuimus. Igitur Petrus ſolita noctis hora conſurgens, inuenit nos uigilantes, & cum ex more ſalutans conſediſſet, primus Niceta ait: Si permittis, mi domine Petre, habeo quod rogem. Et Petrus: Permitto, inquit, non ſolum tibi, ſed & omnibus: & non ſolum modo, ſed & ſemper, ut unuſquiſque quod eum mouet, & partem quam dolet in animo, fateatur, ut poſſit conſequi medicinam. Quæ enim ſilentio conteguntur, nec innoteſcunt nobis, uelut multi temporis uitia difficile curantur: & ideo quoniam tacentibus non facile poteſt medela opportuni & neceſſarij ſermonis adhiberi, proferre debet unuſquiſque, in quo animus per ignorantiam languet: tacenti uero dare remedium, ſolius eſt dei: poſſumus autem & nos, ſed circuitu multi temporis. Neceſſe eſt enim ut ſermo doctrinæ ab initio per ordinem currens, & ſingulis quibuſq; quæſtionibus obuians, cuncta aperiat, & cuncta diſſoluat, & perueniat etiam ad hoc quod unuſquiſque in animo ſuo requirit: ſed hoc, ut dixi, per multum tempus fieri poteſt. Nunc autem quod deſideras roga. Et Niceta ait: Vberes tibi gratias ago ô clementiſſime Petre, uerum hoc eſt quod dicere cupio: Quur Simon, qui aduerſatur, facere tanta hæc, & talia potuit? Non enim mentitus eſt aliquid ex his, quæ ſe feciſſe profeſſus eſt. Ad hæc beatus Petrus ita reſpondit: Deus, qui unus & uerus eſt, primo germini ſuo amicos bonos & fideles inſtituit præparare: ſciens autem, quia boni eſſe non poſſunt, niſi habeant in poteſtate ſenſum, quo fiant boni, ut ex ſuo propoſito hoc ſint quod uolunt: alioqui non poſſunt eſſe uere boni, ſi non propoſito, ſed neceſſitate tenerētur in bono: poteſtatem dedit unicuiq; arbitrij ſui, ut hoc eſſe poſſit, quod uult. Et rurſum præuidens quia iſta poteſtas arbitrij, alios quidem faceret eligere bona, alios uero mala: & per hoc in duos ordines neceſſario propagandum eſſet hominum genus, unicuiq; ordini conceſſit & locum, & regem, quem uellet, eligere: bonus enim rex, bonis gaudet: & malignus, malis. Et quamuis hæc tibi ô Clemens in hoc tractatu, quem de præfinitione & fine diſſerueram, plenius expoſuerim: tamen & nunc requirenti Nicetæ manifeſtare me conuenit, quæ ſit ratio, quod Simon, qui contra deum ſentit, tanta facere mirabilia potuit. Igitur primo omnium, malus eſſe iudicatur apud deum is, qui requirere non uult, quod ſibi expedit. Quomodo enim talis iſte aliū diliget, qui ſemetipſum non diligit? Aut cui non iſte inimicus erit, qui ſibijpſi amicus eſſe non potuit? Vt ergo diſtinguerentur, qui bona, & qui eligunt mala, deus quod utile eſt occultauit hominibus, id eſt poſſeſſionem regni cœlorum, eamq; uelut theſaurum ſecretum repoſuit & abſcondit, ut ad eam non facile quis poſſit uirtute, & ſcientia peruenire propria: famam tamen eius, diuerſis nominibus & opinionibus, per generationes ſingulas ad omnium perduxit auditum, ut ſi qui forte eſſent amatores boni, audientes quod ſibi eſſet utile & ſalutare, requirerent & inuenirent. Requirerent autem non à ſemetipſis, ſed ab eo qui occultauit, dariq; ſibi accedendi aditum, & uiam ſcientiæ precarentur, quæ illis ſolis panditur, qui eam ſuper omnia mundi huius diligerent bona. Nec alio quis pacto uel intelligere eam poſſit, etiamſi prudentiſſimus uideretur. Hi uero qui neglexiſſent, quod ſibi utile & ſalutare eſſet, inquirere, tanquam ſeipſos odio habentes, & ſibimetipſis inimici, fraudarentur eius bonis, uelut qui diligerent mala. Oportet ergo bonos diligere eam ſuper omnia, id eſt ſuper diuitias, gloriam, requiem, parentes, propinquos, amicos, & omne quod in hoc mundo eſt. Qui uero perfecte diligit poſſeſſionem hanc regni cœlorum, abijciet ſine dubio omnem malæ conſuetudinis uſum, negligentiam, deſidiam, malitiam, iram, cunctaq; his ſimilia. Nam ſi quid horum prætuleris ei, tanquam qui plus dilexeris propriæ libidinis uitia quàm deum, ad poſſeſſionem regni cœleſtis peruenire non poteris: quia & uere ſtultum eſt, aliquid plus amare quàm deum. Siue enim parentes ſunt, moriuntur: ſiue propinqui, non permanent: ſiue amici, mutantur. Solus eſt autem

Petri facilitas.

Duo ordines hominum.

Rex bonorum Chriſtus, malorum diabolus.

Vnde requirenda ueritas.

deus æternus, & indemutabilis parens. Qui ergo nõ uult inquirere quod ſibi utile eſt, malus eſt, in tantũ ut malitia ſua ipſum impietatis principem ſuperet. Ille enim bonitate dei abutitur ad propoſitũ malitiæ ſuæ, & ſibi placet. Hic autem ſalutis ſuæ bona negligit, ut perditione ſui malo placeat. Propter hos ergo, qui ſalutis ſuæ neglectu placẽt malo, & eos qui ſtudio utilitatis ſuæ placere cupiũt bono, paria quædam ad tentationem præſenti huic ſeculo ſtatuta ſunt decem, ſecũdum numerum decem plagarum, quæ inlatæ ſunt Aegypto. Cum enim Moyſes ſecundum præceptum dei peteret à Pharaone, ut emitteret populum, & ad teſtimonium cœleſtis imperij ſigna oſtenderet, proiectam in terram uirgam, conuerſa eſt in ſerpentem. Cumq; ob hæc Pharao non uellet adquieſcere, utpote habens arbitrij libertatem, rurſum magi ſimilia ſigna facere uiſi ſunt, permittente deo, ut propoſitum regis probaretur ex arbitrij libertate, ſi magis crederet ſignis Moyſi, qui à deo miſſus eſt, quàm his quæ magi uidebantur potius facere, quàm faciebant: quos ipſo utique nomine intelligere debuerat, non eſſe operarios ueritatis, quod non à deo miſſi, ſed magi appellabantur, ſicut & ratio indicat. Denique uſque ad aliquem locum, uiſi ſunt habere certamen, et poſt hæc confeſſi de ſe, ceſſere meliori. Inducitur ergo plaga ultima, interitus primitiuorum, & tunc Moyſes iubetur populum conſperſione ſanguinis conſecrare, atq; ita magna cum prece, oblatis etiam muneribus, cum populo rogatur abſcedere. Simili ergo modo etiam nunc per me uideo geri. Sicut enim tunc Moyſe hortante regem, ut crederet deo, obſiſtebant magi quaſi oſtentatione ſimilium ſignorum, & à ſalute incredulos prohibebant: ita et nunc cum ego exierim docere omnes gentes, ut credãt uero deo, Simon magus reſiſtit, eadem agens aduerſum me, quæ & illi tunc egerunt aduerſum Moyſen, ut ſi qui ſunt ex gentibus, qui non recto iudicio utũtur, appareant: ſaluentur autem qui ſignorum rectum diſcrimen habuerint. Hæc dicente Petro, Niceta reſpondit: Obſecro te, ut ſi quid ad memoriam uenit, permittas mihi proferre. Tum Petrus delectatus ſuper ſtudio diſcipulorũ: Dic, inquit, quod uis. Et Niceta ait: Quid peccauere Aegyptij, ſi non crediderũt Moyſi, cum & magi ſimilia ſigna fecerint, etiamſi uiderentur potius fieri, quàm ueritate fierent? Nam & ſi ego fuiſſem tunc, ex eo quod magi ſimilia faciebãt, nónne aut Moyſen magum credidiſſem, aut magos quæ oſtendebant, diuinitus facere putaſſem? quia non mihi ueriſimile uiderẽt, licet per phantaſiam, eadem tamen effici à magis poſſe, quę ille qui à deo miſſus eſt, perpetrabat. Et nunc ergo quid peccant hi qui Simoni credunt, cum uideant eum tanta facere mirabilia? Aut non eſt mirabile per aërẽ uolare? igni admixtũ, unum corpus effici? facere ſtatuas ingredi? canes æreos latrare? & alia his ſimilia, quæ utiq; diſcretionem neſcientibus, ſatis mira ſunt. Sed & de lapidibus uiſus eſt panes facere. Quod ſi peccat qui ſigna facientibus credit, quomodo non peccaſſe uidebitur & is, qui domino noſtro pro ſignis et uirtutibus credidit? Et Petrus ait: Libenter accipio quod de ueritate ad amuſſim requiris, & impedimenta fidei in anima tua latêre non pateris. Vnde & medelam conſequi facile potes. Meminiſti, quod peius omnium eſſe dixi, cum quis negligit quod ſibi expedit diſcere? Et Niceta reſpondit: Memini. Petrus: Et rurſum quod deus occultauit ueritatem ſuam, ut eam his qui ſe fideliter ſectantur, aperiat? Et Niceta: Ne hoc quidem oblitus ſum. Tum Petrus: Quid ergo putas, quia in terram defoſſam abſconderit deus ueritatem, & montes ei ſuperpoſuerit, ut ab his qui in profundum ſodere ualent, tantummodo inueniri poſſit? Non ita eſt, ſed ſicut montes & terram cœli ambitu circundedit, ita & ueritatem charitatis ſuæ uelamine contexit, ut ille ad eam ſolus peruenire poſſit, qui prius ianuam dilectionis diuinę pulſauerit. Etenim quod prius dicere cœperam, paria quędam huic mundo deſtinaſſe deum: ille qui primus ex paribus uenit, à malo eſt: qui ſecundus, à bono. In quo unicuique hominum iuſti occaſio iudicij datur, ſiue ſimplex ille ſit, ſiue

X. paria ad numerum X. plagarum conſtituta.

Exod. 29.

Paria quedam mundi.

ſiue prudens. Nam ſi ſimplex eſt, & crediderit illi qui primus uenit: ſignis enim & prodigijs motus, neceſſe eſt eadem ratione, ut etiam illi qui ſecũdo uenerit, credat: ſignis enim & prodigijs ſuadebitur & nunc ſicut prius. Cum uero crediderit huic ſecũdo, diſcet ab eo quod primo illi qui à malo uenit, credere nõ debeat, & ita prioris error ſecundi emendatione corrigitur. Si uero quia primo credidit, ſecundũ recipere noluerit, meritò ut iniuſtus condemnabitur: iniuſtũ enim eſt, ut cum primo propter ſigna crediderit, ſecundo eadem aut etiã potiora ferenti ſigna, non credat. Si uero non credidit primo, conſequens eſt, ut uel in ſecundo moueatur ad credendum. Neq; enim in tantũ animo ſtertit, ut ingeminatis mirabilibus non ualeat ſuſcitari. Si uero prudens eſt, diſcretionem poteſt capere ſignorum. Et ſiquidem primo credidit, augmentis uirtutũ mouebit ad ſecundũ, & ex cõparatione quæ ſint potiora deprehendet, quamuis manifeſta habeantur indicia apud eruditos quoſq;, ſicut per ordinis conſequentiã demonſtrauimus. Si uero tanquã ſanus quis, & qui medico non indigeat, non eſt cõmotus ad primum, rei ipſius perſeuerantia ſuſcitabitur ad ſecundum: diſtinctionemq; ſignorũ & mirabilium faciet, in hunc modum. Ille qui à malo eſt, ſigna quæ facit, nulli proſunt: illa uero quæ facit bonus, hominibus proſunt. Nam dic quæſo, quæ utilitas eſt oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes? ſalire montes? uolare per aërem? & alia his ſimilia, quæ dicitis feciſſe Simonem. Quæ autem à bono ſunt, ad hominũ ſalutem deferuntur, ut ſunt illa quæ fecit dominus noſter, qui fecit cæcos uidere, fecit ſurdos audire, debiles, claudos erexit, lãguores & dæmones effugauit, mortuos fecit reſurgere, & alia his ſimilia, quæ etiam per me fieri uidetis. Iſta ergo ſigna quæ ad ſalutem hominum proſunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere non poteſt, niſi in fine mundi tantum. Tunc enim admiſcere ei conceditur aliqua etiam de dextris ſignis, id eſt, ut uel dæmones fuget, uel ægritudines ſanet, & propter hoc, tanquam qui exceſſerit terminos ſuos, & in ſemetipſum diuiſus ſit, ac ſemetipſum impugnauerit, deſtruetur. Et propterea dominus prædixit, in nouiſſimis temporibus tentationem futurã, talem in qua decipiantur, ſi fieri poteſt, etiam electi, confuſis ſcilicet indicijs ſignorum, perturbari neceſſe eſt, etiam eos qui in diſcernendis ſpiritibus, ac diſtinguendis uirtutibus uidentur eruditi. Decem ergo, quę diximus paria, huic mundo deſtinata ſunt ab initio ſeculi: Cain & Abel unum fuit par. Secundum uero Gigantum, & Noë. Tertium Pharaonis & Abraham. Quartum Philiſtinorum & Iſaac. Quintum Eſau & Iacob. Sextum magorum & legiſlatoris Moyſi. Septimum tentatoris & filij hominis. Octauum Simonis & meum Petri. Nonum omnium gentium, & illius qui mittetur ſeminare uerbum inter gentes. Decimũ Antichriſti & Chriſti: de quibus paribus aliàs uobis per ſingula latius exponemus.

Amuſsis ad quã prodigia exigere conuenit, an ex deo ſint.

Signa diaboli qualia.

Matth. 24.

Decẽ paria totius mundi collata inter ſe.

Et cum hæc diceret Petrus, Aquila ait: Vere adſidua doctrina opus eſt, ut de ſingulis poſſit quis ſcire rationem. At Petrus: Quis eſt, qui aſſiduus ſit erga doctrinam, & ſtudioſe ſingula quęq; perquirat? niſi qui animam ſuam diligit ad ſalutem, & omnibus renunciat huius mundi negocijs, ut ſoli uerbo dei uacat, quem ſolum prudentem iudicat uerus propheta, uendentem omnia quę ſua ſunt, et ementem unam ueram margaritam, & intelligentem quæ ſit differentia à temporalibus ad æterna, paruis ad magna, hominibus ad deum. Intelligit enim quæ ſit æterna ſpes apud uerum & bonũ deum. Quis autem eſt qui diligit deum, niſi qui ſapientiam eius cognouit? quomodo autem quis agnoſcere poterit ſapientiã dei, niſi aſſiduus ſit ad audiendum uerbum eius? ex quo accidit, ut amorem eius concipiat, & digno eum honore ueneretur, hymnis & orationibus ad eum fuſis, & in his libentiſſime requieſcens, ſummumq; deputans detrimentũ, ſi quando aliquid aliud uel ad momentum temporis loquatur, aut agat: quia reuera nec poteſt anima, quæ dei amore repleta eſt, aliud aliquid intueri, niſi quod ad deũ pertinet, nec ſatiari poteſt præ

Matth. 13

Nemo diligit deum niſi qui ſapientiã eius cognouerit.

amore eius, ea quæ ipſi ſcit eſſe placita, meditando. Hi uero qui affectum eius minime concepere, nec inluminatam charitatem eius gerunt mente, uelut in tenebris poſiti, lucem uidere non poſſunt. Et ideo etiam prius quàm incipiant requirere de deo, quaſi labore oppreſſi, ſtatim deficiunt: ac tædio repleti, continuò à propria conſuetudine rapiuntur ad ea uerba quibus delectantur. Nam de deo audire aliquid talibus tædioſum eſt & moleſtum, pro eo, ut dixi, quia mens eorum nullam dulcedinem diuinæ charitatis accepit. Hæc Petro dicente, dies exortus eſt, & ecce ueniens quidam ex diſcipulis Simonis clamabat, dicens: Obſecro te Petre, ſuſcipe me miſerum, à mago Simone deceptum, cui ego uelut cœleſti deo intendebam, pro his quæ ab eo fieri mirabilibus uidebam. Auditis tamen ſermonibus tuis, cœpit iam mihi homo uideri, & quidem malus. Veruntamen cum hinc exiret, ego eum ſubſequutus ſum ſolus: nondum enim ad liquidum impietates eius agnoueram. Cum autem uidiſſet me ſubſequentem, beatum me dicens, perduxit ad domum ſuam: circa medium uero noctis ait ad me: Omnium te hominum faciam meliorem, ſi uolueris uſque ad finem perſeuerare mecum: cui cum promiſiſſem, exigit à me iuramentum perſeuerantiæ, eoq́ accepto, impoſuit ſuper humeros meos polluta quædam & execrabilia ſecreta ſua, ut portarem, & ſequi me iuſſit. Vbi uero uentum eſt ad mare, nauigium quod fortè aderat, ingreſſus, id à ceruicibus meis quod portare me iuſſerat, ſumpſit. Et paulò poſt egreſſus, nihil extulit, certum quod in mare id iecerat: rogabat autem me, ut cum ipſo proficiſcerer, dicens ſe Romam petere, ibi enim in tantum placiturum, ut deus putetur, & diuinis publice donetur honoribus. Tunc, inquit, te omnibus diuitijs repletum, ſi huc redire placuerit, & pluribus fultum miniſterijs, mittam. Hæc ego audiens, & nihil in eo, ſecundum hanc profeſſionem uidens, ſed magum & deceptorem eſſe intelligens, reſpondi: Quæſo te ignoſce mihi, quia pedes doleo, & propterea exire à Cæſarea non ualeo: præterea eſt mihi uxor, ſunt paruuli liberi, quos relinquere omnino non poſſum. At ille hæc audiens, & ignauiæ me incuſans, profectus eſt contra Doram, dicens: Cum audieris quanta mihi gloria erit in urbe Roma, pœnitebit te. Et poſt hæc ipſe quidem, ut aiebat, Romam petit, ego autem conſeſtim redij huc, orans, ut me ſuſcipias ad pœnitentiam, quia ab eo deceptus ſum. Cum hæc dixiſſet is, qui à Simone regreſſus eſt, iuſſit eum Petrus in atrio reſidere. Procedens autem ipſe, & turbas plurimas uidens, multo plures quàm ſuperioribus diebus, ſtetit in loco ſolito, & oſtendens eum qui à Simone uenerat, ſermonem facere hoc modo cœpit: Iſte, fratres, quem oſtendo uobis, paulò ante uenit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quo modo ipſam ſceleris ſui officinam proiecerit in profundum: non quaſi pœnitentia ductus, ſed metuens, ne deprehenſus publicis legibus ſubiaceret. Rogabat autem hunc, ut dicit, munera immenſa pollicens, ſecum manere. Quem cum ſuadere minime potuiſſet, tanquam ignauum increpans, dereliquit, ipſe uero Romam petens. Cumq́ hæc Petrus indicaſſet turbis, ipſe qui regreſſus à Simone fuerat, publice ſtans ſingula quæq́ cœpit populo exponere, de ſceleribus Simonis. Et cum grauiter ferrēt, de his quæ audiebāt per artes magicas geſta à Simone, ait Petrus: Nolite fratres grauiter ferre de his quæ tranſacta ſunt, ſed obſeruate de futuris: quæ enim tranſierunt, iam finita ſunt, quæ uero imminent, periculoſa ſunt his qui incurrerint: ſcandala enim nunquam deerunt huic mundo, donec permittitur inimico agere pro uoluntate ſua, ut prudentes quique, & intellegentes aſtutias eius, ſuſcitatos ſibi ab eo ſuperent agones. Hi uero qui negligunt diſcere quæ ad ſalutem pertinent animæ ſuæ, iuſtis ab eo deceptionibus capiantur. Quia ergo, ut ipſi audiſtis, Simon egreſſus eſt, aures gentilium qui ad ſalutem uocati ſunt, præuenire, neceſſe eſt & me ueſtigia eius inſequi,

Simon artis ſuæ myſteria in mare proiecit.

Simon Romam proficiſcitur.

Mala præterita boni cõſulenda.

inſequi, ut ſi quid forte ab illo diſſipatum fuerit, corrigatur à nobis. Sed quoniam iuſtum eſt de uobis maiorem ſolicitudinem geri, qui iam intra muros uitæ continemini, quia quod adquiſitum eſt, ſi pereat, damnum infert: quod autem nondum, ſi quidem inueniri potuerit, lucrũ eſt: ſi minus, hoc ſolum damni eſt, quod lucrum factum non eſt. Vt ergo & uos magis ac magis in ueritate firmemini, & gentes quę ad ſalutem uocãtur, non uſquequaq; poſſint nequitia Simonis præueniri, cogitaui Zachæum uobis ordinare paſtorem: ego uero ipſe tres uobiſcum permanere menſes, & ita proficiſci ad gentes, ne amplius morantibus nobis, & ſceleribus Simonis uſquequaq; graſſantibus, inſanabiles fiant. Hæc illo dicente, uniuerſus populus fleuit, audiens quod profecturus eſſet. At Petrus compaſſus eis, etiam ipſe lachrymas fudit, & in cœlum reſpiciens, ait: Tibi deus qui cœlum terramq; feciſti, & omnia quæ in eis ſunt, precem ſupplicem fundimus, ut confugientes ad te in tribulatione ſua ſoleris: propter affectum enim quem habent erga te, diligunt me, qui ueritatem tuam adnunciaui eis: propter quod miſerationis tuæ dextera cuſtodi eos: non enim Zachæus, nec alius quiſquam hominum cuſtos eſſe eis idoneus poteſt.

Zachæus ordinatus epiſcopus apud Cæſaream à Petro.

Hæc autem & his ſimilia cum dixiſſet Petrus, manibus ſuperpoſitis Zachæo, orauit ut inculpabiliter epiſcopatus ſui ſeruaret officium. Poſt hæc duodecim presbyteros ordinauit, & diacones quatuor, & ait: Zachæum hunc uobis ordinaui epiſcopum, ſciens eum timorem dei habere, & eruditũ eſſe in ſcripturis: quem quaſi Chriſti locum ſeruantem, honorare debetis, obedientes ei ad ſalutem ueſtram, & ſcientes, quod ſiue honor, ſiue iniuria, quæ ei defertur, ad Chriſtum redundat, & à Chriſto ad deum.

Manuum impoſitio.

Quales debeãt eſſe epiſcopi.

Audite ergo eum attentius, et ab ipſo ſuſcipite doctrinam fidei: monita autem uitæ à presbyteris, à diaconibus uero ordinẽ diſciplinæ. Viduarum religioſam curam gerite, pupillos enixius iuuate, pauperibus miſericordiam facite, iuuenes pudicitiam docete. Et ut breuiter totum dicam, alterutrum uos in quibus res popoſcerit, ſuſtentate. Deum colite qui creauit cœlum & terram, Chriſto credite, inuicem diligite, miſericordes eſtote ad omnes, non uerbo ſolo, ſed & opere & rebus implete charitatem.

Compendium præceptorum Petri ad diſcipulos ſuos.

Et cum hæc atq; his ſimilia præcepiſſet, pronunciauit ad populum, dicens: Quoniam tres menſes ſtatui facere uobiſcum, ſi quis ueſtrum deſiderat baptizetur, ut exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cœleſtiũ, ex geſtis proprijs fiat. Accedat ergo qui uult ad Zachæum, & ipſi det nomen ſuum, atq; ab eo myſteria audiat regni cœlorum. Ieiunijs frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, ut tribus his menſibus conſummatis, in die feſto poſſit baptizari. Baptizabitur autem unuſquiſq; ueſtrûm in aquis perennibus, nomine trinę beatitudinis inuocato ſuper ſe, perunctus primo oleo per orationem ſanctificato, ut ita demum per hæc conſecratus, poſſit percipere de ſanctis.

Oleo in baptiſmo uſi ſunt in primitiua eccleſia.

Et cum multa dixiſſet de ratione baptiſmi, dimiſſis turbis, ad ſolitam ſe recepit manſionem: ibiq; adſtantibus ſibi duodecim, id eſt, Zachæo & Sophonia, Ioſepho & Michæa, Eleazaro & Phinees, Lazaro & Heliſæo, me Clemente & Nichodemo, Niceta & Aquila, hoc modo proloquutus eſt: Conſideremus fratres quod iuſtum eſt: debemus enim auxiliũ aliquod ferre gentibus, quæ ad ſalutem uocatæ ſunt. Ipſi audiſtis quod Simon præcedere uolens iter noſtrum profectus eſt, quem oportuerat & è ueſtigio inſequi, ut ſic ubi aliquos ſubuertere tentaret, continuò confutaretur à nobis. Sed quoniam iniuſtum mihi uidetur, ut derelictis his qui iam conuerſi ſunt ad deum, eorũ qui adhuc longe ſunt curam præferamus, rectum puto, tribus menſibus permanere me cum his, qui in hac ciuitate conuerſi ſunt ad fidem, & firmiores eos efficere: nec tamen illos, qui adhuc longe ſunt, penitus negligere, ne forte ſi diu uenenis peſſimæ doctrinæ inficiantur, difficilius reuocentur. Et ideo uolo, ſi tamen etiam uobis iuſtum uidetur, ut pro Zachæo, quem hic ordinauimus epiſcopum, ſubijciatur in

numero Beniamin filius Saba, & pro Clemente, quem decreui mecum ſemper eſſe, quia ex gentibus ueniens, audiendi uerbi dei grande deſiderium gerit. Ananias filius Safra. Pro Niceta uero, & Aquila, qui nuper conuerſi ſunt ad fidem Chriſti, Rubelus Zachæi frater, & Zacharias ſtructor. Iſtis ergo quatuor pro his quatuor ſubſtitutis, expleri uolo duodecim numerum, ut me in ipſis ſemper ſecū eſſe ſentiat Simon. Sequeſtratis igitur me Clemente, & Niceta & Aquila, ad illos duodecim ait: Volo uos poſt diem craſtinum proficiſci ad gentes, & ueſtigia Simonis inſequi, ut omnia quæ agit, manifeſta mihi faciatis: ſed & propoſitum ſingulorum diligenter requirite, & me adfuturum ſine mora eis adnunciate, & ne multa uobis dicam, per omnia inſtruite gentiles expectare aduentum meum. Cumq; hæc atq; his ſimilia dixiſſet, etiam uos, inquit, fratres, ſi quid uobis ad hæc uidetur, dicite: ne fortè non ſit rectū quod mihi ſoli placet. Tum omnes una uoce cōlaudantes eum, Rogamus magis, aiebant, ut pro arbitrio tuo cuncta diſponas, & quod tibi ipſi uidetur iubeas: hoc enim putamus eſſe opus integrum pietatis, ſi quæ tu iuſſeris, impleamus. Igitur ſtatuto die cum ſtetiſſent ante Petrum, ne arbitreris, aiunt, Petre, paruum nobis indici mœrorem, quod fraudamur, non audientes te per menſes tres, ſed quoniam hoc expedit agere quod tu iubes, obediemus prōptiſſime: ſemper ergo uultū tuum in noſtro corde retinentes, ſicut iuſſiſti, alacres proficiſcimur.

XII. diſcipuli Petri mittuntur ad prædicandū.

At ille oratione pro eis ad dominū fuſa, emiſit eos. Et cum profecti fuiſſent illi duodecim, qui præmiſſi ſunt, Petrus ingreſſus, ex more in loco diſputationis ſtetit. Cōuenerat autē populi multitudo, copioſior numerus quàm ſolebat, & omnes cum lachrymis intuebantur eum, pro eo, quod pridie ab eo audiſſent, profecturum ſe Simonis gratia. Sed & ipſe lachrymantes eos uidens ſimilia patiebatur, licet conaretur occultare, & inhibere lachrymas: prodebatur tamen ex tremore uocis, & interruptione ſermonis, quod ſimili angeretur affectu. Veruntamen manu confricans frōtem, æquo animo, inquit, eſtote fratres, & miſericordes animas ueſtras conſilij ratione ſolamini, referentes omnia ad deum, cuius ſolius implenda, & omnibus præferenda uoluntas eſt. Nam ſi uerbi gratia ponamus, quod pro affectu quem erga uos gerimus, contra uoluntatem eius agentes, reſideamus uobiſcum, nunquid non poteſt miſſa in me morte, profectionem mihi à uobis inducere longiorem? Et ideo melius eſt, ut hanc breuiorem cum uoluntate ipſius impleamus, utpote quibus definitum eſt, in omnibus obedire deo: unde & uos debetis ſimili obedientia parêre ei, quippe qui etiam me, non alia ex cauſa, niſi pro ipſius amore diligatis. Vt ergo amici dei, uoluntati eius obtemperate, ſed & uos ipſi probate quod iuſtum eſt. Nunquid non impiū uidebatur, ſi cum uos Simon deciperet, ego non ueniſſem ad uos, detentus à fratribus qui erant in Hieruſalem, et quidem cum haberetis apud uos Zachæum, uirum bonum, & in ſermone expeditum? Ita ergo & nunc impium iudicate, ſi cum exierit Simon ad gentes impugnandas, quibus nullus omnino defenſor eſt, ego non ſubſequar, detentus à uobis. Propter quod obſeruemus, ne fortè affectu iniuſto, uolūtatem maligni faciamus. Interim tribus, ut dixi, menſibus permanebo apud uos: eſtote aſſidui ad audiendum uerbum: & conſummatis his, ſi qui poſſunt, & uolunt ſequi nos, permittitur eis, ſalua pietate.

Non facile relinquendi ſunt parentes aut uxores Euangelij prætextu.

Quod autem dico ſalua pietate, hoc eſt, ne quem diſceſſu ſuo contriſtet qui contriſtari non debet, uel parentes relinquens, quos non oportet, uel uxorem fidelem, uel ſi quæ ſunt huiuſmodi perſonę, quibus propter deum deſerri ſolatiū conuenit. Interea per dies ſingulos diſputans & docens, propoſitum tempus in doctrinæ labore compleuit. Et cum adueniſſet dies feſtus, ſuper decem millia baptizati ſunt. In illis autem diebus epiſtola mittitur à fratribus qui præceſſerant, in qua Simonis ſcelera continebantur, quomodo per ciuitates deciperet turbas, & Petrum per ſingula laceraret, ut cum fortè adueniſſet, nullus ei adcommodaret auditum.

Adſerebat

Adſerebat enim eum magum eſſe, & ſine deo, iniurioſum, callidum, imperitum, & impoſſibilia profitentem. Mortuos enim reſurrecturos adſerit, quod eſt, inquit, impoſſibile. Si qui uero eum confutare uelit, occultis ab eo inſidijs perimitur per ſatellites eius: propter quod, inquit, & ego cum eum ſuperaſſem, & triumphaſſem, inſidias eius ueritus, fugi, ne fortè maleficijs me perimeret, aut mortem meam per inſidias elocaret: indicabant autem maxime eum apud Tripolim demorari. Igitur Petrus epiſtolam recitari populo iubet, & poſt lectionem adloquutus eos, de omnibus pleniſſime inſtruxit: præcipue tamen ut obedirent Zachæo, quem eis ordinauit epiſcopum. Sed & presbyteros & diaconos populo, & ipſis nihilominus populum commendauit: ſimulq; denuncians, quod apud Tripolim hyematurus eſſet. Commendo uos, inquit, gratiæ dei, craſtino cum uoluntate domini profecturus. Per totos autem tres menſes quos apud Cæſaream doctrinæ cauſa exegimus, quæcunq; apud populum diſſerebat per diem, hæc nobis ſecretò lucubrantibus ſecum, plenius & perfectius explanabat, tanquam fidelioribus, ac ſibi liquidò probatis. Simul & imperat mihi, quia intellexit me ſtudioſius quæ audirem memoria commendare, libris ſingula quæque quæ memoratu digna uidebantur comprehendere, & mittere ad te mi domine Iacobe, ſicut & feci, parens eius præceptis. Primus ergo liber ex his quos prius miſi ad te, continet de uerbo Prophetæ, & de proprietate intelligentiæ legis, ſecundum id quod Moyſi traditio docet. Secundus de principio continet, utrum unum ſit principium, an multa: & quod non ignoret Hebræorum lex, quid ſit immenſitas. Tertius de deo, & his quæ ab eo inſtituta ſunt. Quartus quod cum multi dicantur dij, unus ſit uerus deus ſecundum teſtimonia ſcripturarum. Quintus quod duo ſint cœli, quorum unum ſit iſtud uiſibile firmamentum, quod & tranſibit: aliud uero æternum & inuiſibile. Sextus de bono & malo, & quod bono cuncta ſubijciantur à patre: malum autem quare, & quomodo, & unde ſit, & quod cooperetur quidem bono, ſed non propoſito bono, & quæ ſint ſigna boni, quæ uero mali, & quæ ſit differentia dualitatis & coniugationis. Septimus, quæ ſint quæ proſequuti ſunt duodecim apoſtoli apud populum in templo. Octauus de uerbis domini quę ſibi uidentur eſſe contraria, ſed non ſunt, & quæ ſit horum abſolutio. Nonus, quia lex à deo poſita eſt, iuſta ſit, & perfecta, & quæ ſola poſſit facere pacem. Decimus de natiuitate hominum carnalium, & de generatione quæ eſt per baptiſmum, & quæ ſit in homine carnalis ſeminis ſucceſſio, & quæ animæ eius ratio, & quomodo in ipſa eſt libertas arbitrij: quæ quoniam non eſt ingenita, ſed facta eſt, immobilis à bono eſſe non poterat. De his ergo ſingulis quæ apud Cæſaream diſſerta ſunt à Petro, iubente, ut dixi, ipſo, decem conſcripta ad te tranſmiſi uolumina. Nos autem die poſtera, ut ſtatutum fuerat, cum aliquantis qui Petrum ſequi decreuerant fidelibus uiris, à Cæſarea proficiſcimur.

Negocium ſcribendi à Petro iniunctū Clemēti.

Libri Recognitionum.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER QVARTVS, RVFINO Torano Aquileienſe interprete.

PROFECTI à Cæſarea, ut Tripolim pergeremus, apud Dorã breue oppidum, primam fecimus manſionem, quia nec longe aberat. Et omnes penè, qui per ſermonem Petri crediderãt, diuelli ab eo ſatis ægrè habebant, ſed pariter incedentes, dum iterum uidere, iterum cõplecti iuuat, iterum cõferre ſermonem, ad diuerſorium peruenimus. Sequenti uero die uenimus Ptolomaidam, ubi decem dies demorati, cum aliquanti uerbũ dei recepiſſent, nonnulli eorũ qui adtentiores uidebantur, & diutius detinere nos doctrinæ gratia cupiebant, Tripolim, ſi hoc uelint, ut ſequerentur indicauimus. Similiter & apud Tyrum ac Sydonam & Berythum fecimus, & his qui plenius deſiderabant audire ſermonem, apud Tripolim nobis hyemandũ denunciauimus. Igitur cum ex ſingulis ciuitatibus ſtudioſe quiq; comitarentur Petrum, electorum multitudo plurima ingredimur Tripolim. Continuò autem ante portas ciuitatis fratres, qui præmiſſi fuerant, occurrũt, & ſuſcipientes nos abducunt per hoſpitia quæ præparauerant. Commotio autem & concurſus plurimus fiebat in ciuitate, deſiderantium uidere Petrum. Et cum ueniſſemus ad domum Maronis, in qua Petro fuerat præparatum, conuerſus ad turbas, poſt diem craſtinũ ſermonem ſe ad eos promiſit facturum. Igitur qui præmiſſi fuerant fratres, omnibus qui nobiſcũ uenerant hoſpitia diuidunt. Petrus uero Maronis domum ingreſſus, cum rogaretur cibum ſumere, nequaquam ſe facturũ reſpondit, niſi prius ſciſſet, ſi omnes qui eum fuerant comitati, hoſpitijs requieſcerent. Comperit autem à fratribus qui præmiſſi ſunt, quia à ciuibus, pro deſiderio quod erga Petrum conceperant, non ſolum hoſpitijs, ſed & omni humanitate ſuſcepti ſint, in tantũ, ut & cõtriſtarentur aliquanti, quibus defuere quos ſuſciperent. Ita enim omnes paratos fuiſſe, ut ſi multo plures ueniſſent, adhuc tamem ſuſcipiendos magis quàm ſuſcipientes fuiſſe defuturos. Super his Petrus ualde delectatus, conlaudauit, & benedixit eos, ac ſecum manere iuſſit. Ipſe uero cum lauiſſet in mari, cibo ſumpto, quieuit in ueſpera. Et ex more, pullorum cantibus ſurgens, ueſpertino adhuc lumine perdurante, cunctos inuenit uigilantes: eramus aũt omnes cum eo ſedecim, Petrus et ego Clemens, Niceta & Aquila, & illi qui pręceſſerãt duodecim. Salutans itaq;, ut ſolebat, Petrus ait: Hodie quia alijs occupati non ſumus, nobis ſimus. Et ego quidem uobis, quę apud Cæſaream, poſt digreſſum ueſtrum geſta ſunt, enarrabo. Vos autem mihi quæ hic à Simone perpetrata ſunt, indicate. Et cum de his ab alterutro ſermo cederetur, inluceſcente die, ingreſſi quidam de familiaribus, nunciant Petro, quod Simon ubi eum didiciſſet ingreſſum, per noctẽ profectus eſſet, Syriam tendens. Turbę autem diem hãc, inquiunt, quam interpoſuiſti eis, deſiderio tui longiſſimum ſibi eſſe tempus opinantur: deniq; non ferentes ſtant ante ianuam, inter ſe inuicem de his quæ audire cupiunt, conferentes, et te ante præfinitum tempus omnimodis ſe uiſuros ſperant, quantoq; magis dies clareſcit, multitudines colligũtur, & audituros ſe ſermonem tuum, neſcio unde præſumentes, certiſſime confidunt. Nunc ergo quod tibi uidetur, iube ut dicamus eis: abſurdum nanq; eſt tantam multitudinem conueniſſe, & diſcedere cum mœſtitia, quippe ſi reſponſa eis nulla reddantur. Non enim cogitabunt, quod ipſi ſtatutum non expectauerint diem, ſed quod à te magis uideantur eſſe contempti. Tum Petrus admirans ait: Videtis fratres, quomodo unuſquiſque ſermo domini prophetice dictus, implet̃. Memini enim dixiſſe eum: Meſſis quidẽ

Simon reformidans Petri conſpectum dilabitur in Syrian.

Matth. 9

multa

multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum meſſis, ut eijciat operarios in meſſem ſuam. Ecce ergo nunc quæ in myſterio prædicta ſunt, adimplētur. Sed & quod dixit, multi uenient ab oriente, & occidente, à ſeptentrione, & meridie, & recumbent in ſinibus Abraham, & Iſaac & Iacob: etiam hoc pariter, ut uidetis, expletur. *Matth. 8.* Propter quod deprecor uos cōſeruos, & adiutores meos, ut diſcatis adtentius prædicandi ordinem, & abſolutionum uias, ut poſſitis ſaluare animas hominum, quæ occulta dei uirtute, quem debeant diligere, prius etiā quàm doceantur, agnoſcunt. Videtis enim eos, quaſi bonos ſeruos, deſiderare eum quem ſibi ſperant aduentum ſui domini nunciare, ut poſſint uoluntatē eius, cum didicerint, implere. Deſiderium ergo audiendi uerbi dei, & uoluntatē eius quærendi, ex deo habent: & hoc eſt initium doni dei quod gentibus datur, ut poſſint per hoc doctrinam recipere ueritatis. Sic enim & Hebræorum populo ex initio datum eſt, ut diligerent Moyſen, & crederēt uerbo eius. Quod ergo fuit proprij muneris à deo erga Hebræorum gentem, hoc nunc uidemus dari etiam his qui ex gentibus cōuocantur ad fidē. *Propriū Hebræorum munus factum eſt & gentibus cōmune.* Operum uero ratio, poteſtati & arbitrio uniuſcuiuſque permittitur: & hoc ipſorum eſt proprium, hoc à patre cœleſti donatū eſt. Sed ſalus in eo eſt, ut uoluntatem eius, cuius amorem & deſiderium, deo largiente, conceperis, facias: ne dicatur ad te ille ſermo eius quem dixit: Quid autē dicitis mihi domine domine, & non facitis quæ dico? *Matth. 7.* Eſt ergo proprij muneris à deo conceſſi Hebræis, ut Moyſi credant: gentibus autem, ut Ieſum diligant. Hoc enim indicabat & magiſter, ubi ait: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia occultaſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. *Matth. 11.* per quod utique declaratur, quia Hebræorum populus qui ex lege eruditus eſt, ignorauit eum. Populus autem gentium agnouit Ieſum & ueneratur, propter quod & ſaluabitur, non ſolum agnoſcens eum, ſed & uoluntatem eius faciens. *Saluātur nō qui agnouerint deū ſed qui uoluntatē eius fecerint.* Debet autem is qui ex gentibus eſt, & ex deo habet, ut diligat Ieſum, proprij habere propoſiti, ut credat & Moyſi. Et rurſus Hebræus qui ex deo habet, ut credat Moyſi: habere debet, & ex propoſito ſuo, ut credat in Ieſum, ut unuſquiſque eorum habens in ſe aliud diuini muneris, aliud propriæ induſtriæ, ſit ex utroque perfectus. De tali enim dicebat dominus noſter uiro diuite, qui profert de theſauris noua & uetera. *Matth. 13.* Sed de his ſatis dictum: urget enim tempus, & populi religioſa deuotio inuitat nos, ad ipſos facere ſermonem. Et cum hæc dixiſſet, requirebat ubi opportunus eſſet locus ad diſputandum. Et Maro ait: Eſt mihi ædes ampliſſima, quæ plus quàm quingētos recipiat uiros: eſt & hortus intra domum: aut ſi in publico aliquo placet loco, hoc magis omnes deſiderant, nemo enim eſt, qui non cupiat uel faciem tuam uidere tantum. Et Petrus: Oſtende mihi, inquit, ædem uel hortum. Et cum uidiſſet ædem ingrediebatur, ut & hortum perſpiceret, & ſubitò omnis multitudo, quaſi ab aliquo euocata, cum feſtinatione ingreſſa eſt domū, atque inde ad hortum prorupit, ubi iam ſtabat Petrus, conſiderans quis eſſet aptus ad diſputandum locus. Vt autem uidit turbas uelut ingentis fluuij inundaſſe lenem meatum, aſcendens ſupra baſim quandam, quæ forte iuxta horti parietem ſtabat, primo, religionis more, populum ſalutauit: quidam autem ex his qui aderant, & multo tempore à dæmonibus fuerant fatigati, in terrā proruunt, obſecrantibus ſpiritibus immundis, ut uel uno die indulgeretur eis in obſeſſis corporibus permanere: quos Petrus increpans, iuſſit abſcedere, & ſine mora diſceſſerunt. Poſt hos alij longis afflicti languoribus, rogabant Petrum, ut reciperent ſanitatem: pro quibus ſe ſupplicaturū domino pollicetur, cum prius ſermo doctrinæ fuiſſet expletus. Sed ſtatim ut promiſit, languoribus reſoluti ſunt, & iuſſit eos ſeorſim reſidere cum his qui à dæmonibus fuerant curati, quaſi poſt laboris fatigationem. Interea dum hæc aguntur, plurima multitudo conuenit, quos non ſolum deſiderium Petri, ſed & ſanitatū, quæ perpetratæ fuerant, fama pertraxerat,

Oratio Petri.

At Petrus manu quieſcere populū docens, & turbas in tranquillitate componens, hoc modo fecit exordium. Incipienti de uero dei cultu facere ſermonem, neceſſarium mihi uidetur, eos qui nondum de hoc aliquid ſcientiæ cōſequuti ſunt, primo

Principiū Chriſtianiſmi eſt, credere prouidētiā diuinam, eanq; inculpabilem.

omnium docere, per omnia inculpabilem ponendā eſſe diuinam prouidentiā, per quam mundus regitur & gubernatur. Hunc autem nobis exordij titulum dedit præſentis operis ratio, & eorū quos dei uirtus ſanauit occaſio, ut oſtēdamus quod recta ratione quamplurimi à diuerſis dæmonibus obtinētur, ut per hoc appareat iuſtitia dei. Inuenietur enim omnium penè malorum mater eſſe ignorātia. Sed iam ueniamus ad cauſam. Deus cum feciſſet hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, operi ſuo ſpiramen quoddam, & odorem ſuæ diuinitatis inſeruit, ut per hoc participes facti mortales unigeniti eius, per ipſum etiā amici dei & filij adoptionis exiſterent: unde & qua uia id poſſint adipiſci, ipſe eos, ut prophera uerus, edocuit, ſciens quibus actibus hominū delectaretur pater. Vnus itaq; apud homines tunc

Præcipuus cultus dei conſiſtit in mente pura.

dei cultus erat, mens pura & ſpiritus incorruptus. Et ob hoc, omnis creatura humano generi fœdus inuiolabile conſeruabat. Ob reuerentiā nanq; creatoris, nulla ægritudo in eos, nullum uitium corporis, nulla ciborum dominata corruptio eſt: ex quo fiebat, ut mille annorum ætas in fragilitatem non incideret ſenectutis. Sed ubi uita laboris expers, bonorum perſeuerantiā non putauit diuina largitione, ſed rerum ſorte conceſſam, & ſine ullo ſudore diuinæ amœnitatis delicijs perfrui, naturæ debitum, & non dei bonitatis munus accepit, in contrarias per hæc homines & impias cogitationes, ocio docente, perueniunt, putantes deorū ſibi uitam, nullis laboribus, nullisq; meritis natam. Hinc proficiunt in deterius, ut neq; prouidentia dei mundum regi crederent, neq; uirtutibus eſſe aliquē locum, quandoquidem ſemetipſos ſcirent, nullis prius bonis operibus adſignatis, ocij ac deliciarum ſummam tenere, & amicos dei abſq; ullis laboribus haberi. Iuſtiſſimo itaq; dei iudicio,

Afflictiones dantur aliquando pro remedio.

in huiuſmodi cogitationum uanitate languentibus, labores & adflictiones pro remedio conferuntur. Vbi ergo adfuit labor ac tribulatio, deliciarum & amœnitatis excluſi ſunt loco. Terra autem cœpit nihil eis ſine labore producere, & tunc conuerſa in hominibus cogitatio, creatoris ſui requirere commonetur auxiliū, & orationibus ac uotis præſidia inuitare diuina. Et ita factū eſt, ut cultum dei quem pro bonis neglexerant, recuperarent pro malis, & cogitationes in deum, quas peruerterat indulgentia, emendaret adflictio. Sic ergo diuina prouidentia hoc eſſe utilius hominibus uidens, uias benignitatis & abundantiæ, tanquam quæ læderent, ſubtrahit ab hominibus, & uexationis iter ac tribulationis inducit. Sed ut oſtenderet, quia hæc pro ingratis agerentur, unum quendam ex illis, qui primitus cœperant

Enoch.

eſſe mortales, quod eum gratiæ ſuæ non immemorem uidit, & quia ſperauit inuocare nomen domini, ad immortales tranſtulit: cæteris, qui in tantum ingrati extitere, ut nec laboribus & tribulationibus emendari & corrigi poſſint, grauiſſima

Noë.

morte damnatis. Inuenit tamen & inter ipſos unum quendam cum domo ſua iuſtum, quem reſeruaret, præcepto ei dato, ut fabricaret arcam, & in ea, cum diluuio cuncta necarētur, ipſe cum his quibus præceptū fuerat, poſſet euadere, quo impijs inundatione aquarum peremptis, purificationem mundus acciperet, & is qui ad proſperitatem generis fuerat reſeruatus, per aquam mundus effectus, mundum denuò repararet. Sed his omnibus geſtis, rurſus homines ad impietatē uertuntur,

Lex uiuendi à deo data poſt diluuium.

& propter hoc à deo ponitur lex quæ uiuēdi modum doceret: ſed proceſſu temporis, dei quidem cultus & iuſtitia, ab infidelibus & impijs corrumpitur, ſicut paulò poſt apertius oſtendemus. Peruerſæ autem & erraticæ religiones introducuntur, quibus ſe plurima pars hominū per occaſionē feriarum, & ſolennitatū dederunt. Potus inſtaurantes, & conuiuia, tibiasq; ac fiſtulas, & citharas, ac diuerſa genera muſicorum ſectantes, & ſemetipſos per omnia temulentiæ, ac luxuriæ propinantes.

Feſti dies Ethnicorũ.

tes. Hinc omnis error accepit originē, hinc lucos, & aras, hinc coronas & uictimas reperere, & poſt ebrietatem, quaſi limphaticis motibus agi: ex hoc iam poteſtas dæmonijs data, ingrediendi huiuſcemodi mentes, ut choros ducere inſanos, & Baccho furere uiderentur: hinc fremere dentibus, & mugire de profundis uiſceribus inuentum: hinc terribilis uultus, & ferus in hominibus aſpectus, ut is quem temulentia ſubuerterat, ac dæmon inſtigauerat, numine repletus à deceptis & errãtibus crederetur. Vnde cum tam multæ in hunc mundum falſæ & erraticæ religiones eſſent introductæ, miſſi ſumus nos, deferentes uobis tanquam boni negociatores, à patribus traditum & conſeruatum ueri dei cultum, cuius quaſi ſemina quædam uobis hæc uerba reſpergimus, & in ueſtro iudicio ponimus quod rectum uidetur eligere. Si enim recipiatis quæ noſtra ſunt, nõ ſolum ipſi incurſiones dæmonis effugere, ſed & ex alijs eas effugare poteritis, ſimul & æternorũ bonorum præmia conſequemini. Qui autẽ cõtempſerint recipere quæ dicuntur à nobis, in præſenti quidem uita diuerſis dæmonibus & ægritudinũ uitijs ſubiacebunt: poſt exceſſum autem corporis, etiam animæ eorum cruciabuntur in perpetuum. Deus enim non ſolum bonus, ſed & iuſtus eſt: nam ſi ſemper bonus ſit & nunquam iuſtus, ut reddat unicuiq; pro geſtis ſuis, bonum inuenietur iniuſtum. Iniuſtum nanq; eſt, ſi ita apud eum habeat impius, ſicut & pius. Igitur dæmones, ſicut paulò ante diximus, cum occaſionibus acceptis, ingerere ſe potuerunt per malos & turpes actus corporibus hominum, ſi multo tempore permaneant in eis per negligentiã ipſorum, quia animæ ſuæ quod eſt utile, non requirunt, neceſſariò cogunt eos habitantium in ſe dæmonum de reliquo facere uoluntates. Quod autem eſt omnium deterius, in conſummatione ſeculi, cum dæmon ille igni tradetur æterno, neceſſariò & anima quæ ei paruit, cum ipſo æternis ignibus cruciabitur, unà cum corpore ſuo quod polluit.

Quamobrẽ dæmones gaudeãt immergi humanis corporibus.

Dæmones autẽ habere deſiderium immergendi ſe corporibus hominum hæc cauſa eſt. Spiritus ſunt habentes propoſitum conuerſum ad malitiam: per cibos ergo & potus immoderatos, ac libidinem perurgent homines ad peccatum: eos tamen qui peccandi propoſitum gerunt: qui dum uidentur neceſſaria naturæ uelle complere, non tenentes modum per nimietatem, ingrediendi in ſemetipſos dæmonibus faciunt locum. Donec autem naturæ menſura ſeruatur, & modus legitimus cuſtoditur, dei clementia ingrediendi in homines non eis tribuit facultatẽ. Vbi uero aut mens ad impietatẽ declinauerit, aut corpus immoderatis cibis ac potibus adimplebitur, tanquam uoluntate & propoſito eorum qui ſe ita negligunt, inuitati, quaſi aduerſum eos qui à deo poſitã legem ſoluerint, accipiunt facultatẽ. Videtis ergo quantũ ualeat agnitio dei, & diuinæ religionis obſeruantia, quæ non ſolum defendit credentes ab incurſionibus dæmonij, uerum & imperare eos facit his qui cæteris dominantur. Et ideo neceſſariũ uobis eſt qui eſtis ex gentibus, confugere ad deum, & obſeruare uos ab omni immunditia, ut expulſis dæmonibus, dei habitatio fiat in uobis. Simul & orationibus cõmendate uos deo, & interpellate eum aduerſum impudentiã dæmonũ: credentes enim, quæcunq; petieritis, accipietis.

Matth. 21.

Sed & ipſi dæmones quanto uiderint fidẽ creſcere in homine, tanto ab eo refugiunt, in ea ſolũ parte reſidẽtes, in qua adhuc aliquid infidelitatis reſederit: ab his uero qui plena fide credunt, abſq; ulla remoratione diſcedũt. Anima enim cum uenerit ad fidẽ dei, cœleſtis aquæ uirtutẽ conſequitur, per quam dæmonẽ tanq; ſcintillam ignis extinguat.

Fides dæmones fugat.

Eſt ergo fidei menſura, quæ ſi integra ſit, ex integro de anima dæmonẽ fugat: ſi uero minus aliquid habeat, reſidet adhuc aliquid de portione dæmonis in portione infidelitatis: & eſt plurimus labor, ut intelligat anima, quando, aut qualiter, ſi plenè, aut minus plenè ex ſe fugatus ſit dæmon. Si enim in aliqua parte reſederit, cum tempus inueniet, cogitationes ſubijcit cordibus hominũ, & illi neſcientes unde hæc ueniant, ſuggeſtionibus dæmonũ, quaſi animæ ſuæ ſenſibus cre

dunt: ſuggerunt ergo alijs, occaſione corporeæ neceſſitatis delicias ſequi, aliorum iracundiam excuſant per abundantiã fellis, aliorum inſaniam nigri fellis uehemen tia colorant, ſed & ſtultitiã quorundam pro multitudine phlegmatis extenuant. Quod & ſi ita eſſet, tamen hæc ſingula moleſta corpori eſſe non poſſent, niſi ex ciborum potuumq́; nimietate, qui cum iuſto amplius ſumũtur, abundantia eorum quam decoquere naturalis nõ ſufficit calor, crudeſcit in uenenum quoddam, idq́; uiſceribus uenisq́; omnibus ſentinæ in modũ redundans, motus corporis inſanos reddit & turpes. Propter quod in omnibus eſt obtinenda parſimonia, ut neq; dæmonibus locus detur, neque anima ab eis obſeſſa, unà cum ipſis tradatur æternis ignibus crucianda. Eſt & alius error dæmonũ, quem ſubijciunt ſenſibus hominũ, ut putent ſe ab his qui dicuntur dij, perpeti quæ patiuntur, quo per hæc, ſacrificia offerentes & munera, quaſi repropitiantes eos, cultum falſæ religionis adfirment, nos uero refugiant qui pro ſalute eorũ ſatagimus, ut ab errore liberentur: ſed hoc, ut dixi, faciunt, ignorantes quod dæmones iſta ſibi ſuggerant ne ſaluentur. Eſt ergo in poteſtate uniuſcuiuſq;, quia liberi arbitrij factus eſt homo, utrum nobis uelit audire ad uitam, an dæmonibus ad interitum. Alijs etiam dæmones in uiſu per diuerſas imagines apparentes, interdũ minas intendunt, interdum ſanitates incommoditatibus pollicentur, ut his quos decipiunt, deorũ nihilominus de ſe inſerant opinionem, & quod ſint dæmones ignoretur. Sed nos non latent, ſcientes myſterium creaturæ, & quam ob cauſam dæmonibus hæc agere in præſenti ſeculo permittatur, ut uel transformari eis liceat in quas uolunt imagines, uel ſuggerere prauas cogitationes, uel inſerere ſe per cibos & potum ſibi conſecratum mentibus uel corporibus eorum, qui ex eo ſumpſerint, uel ad idoli alicuius uenerationẽ ſomnia uana confingere. Et tamen quis ita ſine ſenſu inuenitur, cui perſuaderi debeat, ut idolum colat, ſiue illud ex auro, ſiue ex quolibet metallo factum ſit, cui non palàm eſt id eſſe illud metallũ quod artifex uoluit? Quomodo ergo ineſſe ibi diuinitas putanda eſt, quod ſi noluiſſet artifex, omnino nõ eſſet? aut quomodo inde futura ſibi adnunciari ſperant, ubi nec præſentiũ aliquis intellectus eſt? Quamuis etiamſi aliquid diuinarent, non continuò dij haberi poſſint: quia aliud eſt diuinatio, aliud diuinitas. Nam & Phytones diuinare uidenẽ, & nõ continuò dij ſunt: deniq; à Chriſtianis hominibus effugãtur: & quomodo deus eſt, qui fugatur ab homine? Sed dicis fortaſſe: quid quod ſanitates efficiunt, & quomodo quis curetur oſtendũt? Hac ratione colendi ſunt etiam medici ut dij, multos enim ſanant, & quanto quis peritior fuerit, tanto plures ſanabit. Vnde conſtat, iſtos cum ſint dæmonici ſpiritus, & multo citius ſcire aliqua, & multo perfectius: nõ enim ad diſcendũ tarditate corporis degrauãtur. Et ideo quæ medici longo tempore, & labore plurimo adſequunẽ: hæc illi, tanq̃ ſpiritus, abſq; mora ulla, & abſq; difficultate cognoſcunt. Non ergo mirum eſt, ſi plus aliquid quàm homines ſciunt: ſed hoc intuendũ eſt, quod ea quæ ſciunt, non ad ſalutẽ, ſed ad deceptionẽ proferunt animarũ, ut per hæc eas cultum falſæ religionis edoceant. Sed deus, ne tantæ deceptionis error laetret, & errãtibus ipſe cauſa uidereẽ exiſtere, qui tantũ eis licere permiſit, ut per diuinationes, & per curationes, per ſomnia decipere homines poſſint, clementiæ ſuæ remediũ prouidit hominibus, & diſtinctionẽ falſi ueriq́; ſcire cupientibus, in propatulo poſuit. Eſt ergo iſta diſtinctio: Quod à uero deo dicitur, ſiue per prophetas, ſiue per uiſiones diuerſas, ſemper uerũ eſt: quod autem à dæmonibus prædicitur, non ſemper uerum eſt. Eſt ergo euidentis indicij, non à uero deo dici ea in quibus aliquando mendacium eſt, in ueritate enim nunquam mendaciũ eſt: in his autẽ qui mentiuntur, poteſt aliquando & ueritatis aliquid admiſceri, per quod mendacia cõdiantur. Quod ſi dicat aliquis: quid enim opus erat hoc ipſum, ut eis permitteretur, uel aliquando uerum dicere, & per hoc tantũ errorem mortalibus introduci? Audi ad hæc: ſi eis

Dæmonum præſtigiæ.

Phytones diuinatorij ſpiritus.

Verum à falſo quomodo diſcernatur.

nunquam

nunquam fuiſſet indultũ ueri aliquid dicere, omnino nec prædicerẽt aliquid: non prædicentes aũt, nec quod eſſent dæmones, cognoſcerent. Quod ſi ignorarentur eſſe dæmones in hoc mundo, agonis noſtri & certaminis nos cauſa latuiſſet, & pateremur palàm quæ geruntur in occulto: quippe ſi agendi tantũ aduerſum nos, & nihil loquẽdi facultas eis cõceſſa uideret. Nunc autẽ ubi aliquãdo uera, aliquando falſa dicũtur, debemus agnoſcere, ut ſuperius dixi, dæmonũ, & nõ dei eſſe reſpõſa, apud quem mendaciũ nunquã eſt. Quod ſi curioſius quis progrediens dicat: Quid enim opus erat huiuſmodi mala à deo fieri, quibus ad ſubuertendas mentes humanas tanta eſſet intentio? Hæc proponenti reſpondebimus: requirendũ eſſe primo omnium, ſi eſt aliquid in ſubſtãtia malũ. Et quamuis ſufficeret dicere ad eum, quia non eſt conueniens, ut creatura iudicet creatorẽ, ſed illius eſt iudicare opus alienũ, qui aut ſimilis artificij, aut ſimilis potẽtiæ eſt, tamen circuitionibus utamur: abſolute dicimus in ſubſtãtia nihil eſſe mali. Quod ſi ita eſt, ſubſtantiarũ conditor fruſtra culpatur. Sed occurres mihi & dices: Etiamſi ex arbitrij libertate in hoc uenitũ eſt, nunquid ignorabat ille qui creabat eos, quod in malũ declinaturi eſſent quos creabat? oportuit ergo nec creari eos, quos deuiaturos ab itinere iuſtitiæ præuidebat.

Iniquũ eſt creatorem à creatura iudicari.

Rom. 9.

Audiant ad hæc qui ita proponũt, q̃d huiuſcemodi adſertionibus illud uolũt oſtendere, cur nõ malitia eorũ qui nondũ erant, bonitatẽ uicerit creatoris. Si enim uolẽs implere numerũ & menſurã creationis ſuæ, extimuiſſet eorũ qui futuri erant malitiam, & quaſi qui aliã nullã inuenire uiam remedij ac medicinæ potuiſſet, niſi hoc ſolum ut retraheret ſe à propoſito creãdi, ne ſibi adſcriberet malitia eorũ qui futuri erant, quid aliud per hæc doceret, niſi indigna paſſio, & indecora fragilitas conditoris: quia ita pertimuit eorũ actus qui nondũ erant, ut à propoſita cõditione ceſſaret. Sed his procul amotis, illud animo cõtemplemur: quia deus uniuerſitatis cõditor, cõditionis ſuæ futuras differentias præuidens, unicuiq; creaturæ ſecundũ proprios motus, quos ex arbitrij libertate proferebat, proſpexit, & præuidit diuerſos ordines, atq; officia differẽtia, & cum unius eſſent ſubſtãtiæ omnes ſecundũ creaturæ rationẽ, eſſet tamen diuerſitas in ordinibus & officijs ſecundũ proprios animorum motus, ex arbitrij libertate proferendos. Præuidebat ergo futuras in creaturis culpas, & iuſtitiæ eius ratio poſcebat, ut emẽdationis cauſa culpas pœna ſequeret. Oportuit ergo eſſe & pœnarũ miniſtros, quos tantũ libertas arbitrij in hunc ordinem traheret: præter hæc autẽ & debuerunt habere quos uincerent hi, qui agones ſuſceperãt, cœleſtiũ præmiorũ. Sic ergo nec ea quæ putanẽ mala, uacant ab utilitate, dum uicti his à quibus uincuntur, licet inuiti, præmia æterna cõquirunt. Sed de his iſta ſufficiant, proceſſu enim temporis etiam ſecretiora pandentur.

Dæmones miniſtri pœnarum.

Nunc ergo quoniã nondum intelligitis quanta uos ignorãtiæ caligo circunſtet, interim uobis uolo exponere, unde colendi idola exordiũ mundo huic datum ſit. Idola autẽ dico exanima ſimulacra quæ colitis, ſiue lignea, ſiue fictilia, ſiue lapidea, uel ærea, uel ex quibuſcunq; alijs ſumpta ſunt metallis: horũ ergo initiũ tale eſt.

Idola.

Angeli quidã, relicto proprij ordinis curſu, hominũ fauere uitijs cœpere, & libidini eorũ quodãmodo indignũ præbere miniſteriũ, quo illorũ opera, ſuis magis uoluptatibus morem gererent: quiq; ne ſponte inclinati uiderenẽ ad indigna miniſteria, docuerũt homines, quod dæmones artibus quibuſdã obedire mortalibus, id eſt, magicis inuocationibus, poſſent, ac uelut ex fornace quadã & officina malitiæ totum mundũ, ſubtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerunt.

Magicæ illuſiones unde natæ.

Pro his & alijs nõnullis cauſis diluuium mundo introductũ eſt, ſicut iam in alijs dictũ eſt & dicemus: & omnes qui erant ſuper terras, deleti ſunt, excepta Noë familia, qui cum tribus filijs, eorũq; uxoribus ſuperfuit: ex quibus unus Cham nomine, cuidã ex filijs ſuis, qui Meſraim appellabatur, à quo Aegyptiorum & Babyloniorũ & Perſarum ducitur genus, male compertã magicæ artis tradidit diſciplinã: hunc gentes quæ tunc erant Zoroaſtrẽ

Nõ multo ſecus Beroſus ſcribit.

Zoroaſtris libri de magia.

appellauerũt, admirantes primum magicæ artis autorẽ, cuius nomine etiã libri ſuper hoc plurimi habenť. Hic ergo aſtris multũ ac frequẽter intẽtus, & uolens apud homines uideri deus, uelut ſcintillas quaſdã ex ſtellis producere, & hominibus oſtentare cœpit, quo rudes atq; ignari, in ſtuporẽ miraculi traherenť; cupiensq; augere de ſe huiuſmodi opinionẽ, ſæpius iſta moliebatur, uſq; quo ab ipſo dæmone, quem importunius frequẽtabat, igni ſuccenſus cõcremaretur.

Zoroaſtres fulmine ictus interijt.

Sed ſtulti homines qui tunc erãt, cum debuiſſent utiq; opinionẽ, quam de eo cõceperãt abijcere, quippe quam pœnali morte eius uiderant confutatã, in maius eum extollũt. Extructo enim ſepulchro ad honorẽ eius, tanq; amicũ dei, ac fulminis ad cœlũ uehiculo ſubleuatum, adorare auſi ſunt, & quaſi uiuens aſtrũ colere. Hinc enim & nomen poſt mortẽ eius Zoroaſter, hoc eſt, uiuum ſidus appellatũ eſt, ab his qui poſt unam generationẽ Græcæ linguæ loquela fuerãt repleti. Hoc deniq; exẽplo, etiã nunc multi eos qui fulmine obierint, ſepulchris honoratos tanq; amicos dei colũt.

Fulmine icti habiti pro dijs.

Hic ergo cum quartadecima generatione cœpiſſet, quintadecima defunctus eſt, in qua turris ædificata eſt, & linguæ hominũ multipliciter diuiſæ ſunt.

Nemroth in hiſtorijs Ninus uocatur. Niniue.

Inter quos primus magica nihilominus arte quaſi coruſco ad eum delato, rex appellať quidã Nemroth, quem & ipſum Græci Ninũ uocauerũt: ex cuius nomine Niniue ciuitas uocabulum ſumpſit. Sic ergo diuerſæ & erraticæ ſuperſtitiones ab arte magica initiũ ſumpſere. Etenim quoniã difficile erat humanũ genus ab amore dei abſtrahi, & abſurda atq; exanima ſimulacra deduci, idcirco excelſioribus uſi ſunt magi molitionibus, ut aſtrorũ ſignis ac motibus, tanq; cœlitus & uolũtate dei delatis, ad ſuadendos cultus erraticos uerterenť. Et eius quem ſuprà diximus indignatione dæmonis, cui nimis moleſtus fuerat cõflagraſſe, buſti cineres, tanq; fulminei ignis reliquias colligentes hi, qui erant primitus decepti, deferunt ad Perſas, ut ab eis tanq; diuinus è cœlo lapſus ignis, perpetuis conſeruareť excubijs, atq; ut cœleſtis deus colereť.

Vnde Perſis ignis, quẽ tantopere coluerunt.

Simili exẽplo etiã per cætera loca reliqui homines his, quos uel in artibus aliquibus, uel in uirtute fuerant admirati, uel certe in amore plurimo habuerãt, templa conſtruere, imagines cõlocare, myſteria & cerimonias, ac ſacrificia inſtituere, & per omnia deorũ de his famam poſteris tradere geſtierãt, eò præcipue quod, ut ſuprà diximus, phantaſijs aliquibus magicæ artis fulti uidebanť, ut inuocatione dæmonũ agi ab his aliquid ad deceptionẽ hominũ, moueriq; uideretur. His adijciũt & ſolennitates quaſdã, ac temulẽta cõuiuia, quibus & homines libẽtius indulgerẽt, & dæmones crapulis tanq; uehiculis inlati, ipſis eorũ uiſceribus miſcerentur, in quibus conlocati ad omnẽ uoluntatẽ ſuã actus hominũ, cogitationesq; deflecterent. Huiuſmodi igitur ex initio erroribus introductis, eisq; libidine & temulentia, qua carnales homines maxime delectanť, adiutis, religio dei, quæ per continentiã ſobrietatemq; cõſtabat, rareſcere inter homines, atq; aboleri propemodũ cœpit. Nam cum ex initio homines, utpote iuſtum, & omnia contuentẽ deũ colentes, neq; peccare auderent, neq; iniuriam facere proximis ſuis, certi quod uniuſcuiuſq; actus & motus aſpiceret deus: ubi religionis cultus ad ſimulacra exanima cõuerſus eſt, tanq; de quibus certi eſſent, quod neq; uiderent, neq; audirent, neq; mouerentur in aliquo, licẽter peccare, & in omne facinus progredi cœpere: quippe qui nihil pati uererentur ab his, quos colebãt ut deos. Hinc bellorũ rabies exarſit, hinc prædæ, rapinæ, captiuitates, & libertas in ſeruitutẽ redacta, prout quiſq; potuit, libidini & cupiditati ſuæ ſatisfecit, quãuis ſatisfacere cupiditati nulla uis poſſit. Sicut enim ignis quanto magis ligna acceperit, tanto amplius accendiť, & inualeſcit: ira & cupiditatis rabies, per ea quæ adipiſciť auctior & uehemẽtior efficiť. Propter quod incipite iam meliore intellectu uobiſmetipſis reſiſtere, in his quæ non recte cupitis, ſi quo fortè modo reparare in uobis ac reſtituere poſſitis illam, quæ ex initio mortalibus à deo tradita eſt, religionis puritatẽ, & innocentiã uitæ, ut per eam uobis etiã ſpes

bonorum

bonorum immortaliũ reparet: & agatis gratias largitori omniũ patri, per eũ quem poſuit regẽ pacis, & theſaurũ ineffabiliũ bonorũ, ut in præſenti quidẽ tempore diluantur peccata ueſtra per aquã fontis, aut fluminis, aut etiã maris, inuocato ſuper uos trino beatitudinis nomine: ut per hoc non ſolũ fugent, ſi intra uos habitãt ſpiritus maligni, uerũetiã cum deſtiteritis à peccatis, & tota fide, totaq; mentis puritate deo credideritis, etiã ex alijs uos malignos ſpiritus & dæmones effugetis, atq; à paſſionibus & languoribus alios liberare poſſitis. Ipſi enim dæmones ſciunt & agnoſcunt eos qui ſe tradiderint deo, & interdũ ſola eorum præſentia propellunt, ſicut paulò ante uidiſtis, quomodo cum uocẽ tantũ ſalutationis feciſſemus ad uos, continuò dæmones propter honorẽ religionis noſtræ, exclamare cœperũt, & ne parũ quidẽ temporis potuerunt ferre præſentiã noſtrã. Nunquid nos alterius ſumus naturæ ſuperioris alicuius, & propterea nos dæmones timẽt? Vnius eiuſdẽ uobiſcũ naturæ ſumus, ſed religione differimus. Quod & ſi uos eſſe uultis, nõ inuidemus: quin potius & hortamur, certosq; eſſe uos uolumus, quod cum fuerit in uobis eadem quæ in nobis eſt fides & religio, ac uitæ innocẽtia, remunerãte deo fidẽ ueſtrã, erit par uobis atq; eadem etiã contra dæmones poteſtas & uirtus. Sicut enim is qui acceperit ſub ſe milites, etiãſi ipſe inferior, & illi ſuperiores ſint uiribus, tamen dicit huic uade, & uadit: & alij ueni, & uenit: & alij fac hoc, & facit. Hoc aũt poteſt non propria uirtute, ſed Cæſaris metu. Ita & fidelis quiſq; dæmonibus imperat, etiamſi uideant illi multo eſſe hominibus fortiores, non propter ſuam uirtutẽ, ſed propter dei qui eos ſubiecit poteſtati. Nam & quod diximus, ut Cęſar apud omnes milites, & in omnibus caſtris, atq; in omni regno timeat, cum ſit unus & fortaſſis exiguus uiribus, nõ niſi poteſtate dei agitur, qui timorẽ dat omnibus ut uni obtemperent. Hoc ſanè ſcire uos uolumus, quod dæmon, niſi quis uoluntatibus eius ſe ſponte ſubdiderit, poteſtatẽ aduerſum hominẽ non habet. Vnde & ipſe qui eſt princeps malitiæ, ad hunc quem diximus à deo deſtinatũ regẽ pacis acceſſit, tentans, & polliceri ei cœpit omnẽ gloriã mũdi: quod cum alijs obtuliſſet decipiẽdi cauſa, adoratũ ſe nouerat. Impius & immemor ſui, quod eſt propriũ & ſpeciale malitię, adorandũ ſe ab eo præſumebat, à quo ſe nouerat deſtruẽdũ. Dominus ergo noſter unius dei cultum cõfirmans, reſpõdit ei: Scriptũ eſt, dominũ deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies: qua reſpõſione deterritus, & metuens ne unius & ueri dei repararet uera religio, feſtinat cõtinuò emittere in hunc mundũ pſeudoprophetas, & pſeudapoſtolos, falſosq; doctores, qui ſub nomine quidẽ Chriſti loquerentur, dæmonis autẽ facerent uoluntatẽ. Propter quod obſeruate cautius, ut nulli doctorum credatis, niſi qui Iacobi fratris domini ex Hieruſalẽ detulerit teſtimoniũ, uel eius quicunq; poſt ipſum fuerit. Niſi enim quis illuc aſcenderit, & ibi fuerit probatus quod ſit doctor idoneus, & fidelis ad prædicandũ Chriſti uerbũ: niſi, inquã, inde detulerit teſtimonium, recipiẽdus omnino nõ eſt: ſed neq; propheta, neq; apoſtolus in hoc tempore ſperetur à uobis aliquis alius præter nos. Vnus enim eſt uerus propheta, cuius nos duodecim apoſtoli uerba prædicamus: Ipſe enim eſt annus dei acceptus, nos apoſtolos habẽs duodecim mẽſes. Qua aũt cauſa uel mũdus ipſe factus ſit, uel diuerſitates quæ ſunt in eo acciderint, & quur ad reparationẽ eius ueniẽs dominus noſter, elegerit nos duodecim apoſtolos, & miſerit, aliàs latius explanabitur. Interim nos iuſſit exire ad prædicandũ, & inuitare uos ad cœnã regis cœleſtis, quam præparauit pater in nuptijs filij ſui, & ut demus uobis indumẽta nuptialia, quod eſt, gratia baptiſmi, quam qui fuerit cõſequutus, tanquam ueſtimentũ mundum, cum quo ei ingrediendũ eſt ad cœnã regis: obſeruare debet, ne peccato aliqua ex parte maculetur, & ob hoc tanquã indignus & reprobus abijciatur. Cauſæ autem quibus maculetur iſtud indumentum hæ ſunt, ſi quis recedat à patre, & cõditore omniũ deo, alium recipiens doctorẽ præter Chriſtum, qui eſt ſolus fidelis ac uerus propheta,

Dæmones exhorreſcunt ueræ credentes.

Matth. 8.

Matth. 4.

Pſeudopropheta à diabolo.

Chriſtus annus eſt, cuius XII. menſes ſunt apoſtoli.

Veſtis nuptialis in Euãgelio gratiam baptiſmi ſignificat.

quiq; nos duodecim apoſtolos miſit ad prædicandũ uerbum. Et ſi quis de ſubſtantia diuinitatis, quæ cuncta præcellit, aliter quàm dignum eſt ſentiat, hæc ſunt quæ uſq; ad mortem baptiſmi polluunt indumentũ. Quæ uero in actibus polluunt, iſta ſunt, homicidia, adulteria, odia, auaritia, cupiditas mala. Quæ autẽ animã ſimul & corpus polluunt, iſta ſunt, participare dæmonum menſæ, hoc eſt, immolata deguſtare, uel ſanguinem, uel morticinũ, quod eſt ſuffocatum, & ſi quid illud eſt quod dæmonibus oblatum eſt. Hic ergo uobis ſit primus gradus ex tribus, qui gradus triginta ex ſe gignit mandata. Secundus uero qui ſexaginta. Tertius qui centũ, ſicut aliàs uobis de his plenius exponemus. Et hæc cum dixiſſet, ac præcepiſſet ut die poſtera ad eundem locum maturius cõuenirent, turbas dimiſit, quibus recedere nolentibus, ait Petrus: Donate mihi hanc gratiam, propter heſterni itineris labores, & nunc diſcedentes, die craſtina maturius conuenite: & ita cum lætitia diſceſſere. At Petrus paululum me ſecedere præcipiens orationis cauſa, iubet poſt hæc in loco horti, quem umbra contegebat, accubitum ſterni, & unuſquiſq; ex more recognoſcens proprij ordinis locum, cibum ſumpſimus. Tum deinde quia ſupererat adhuc aliquantulum diei, de mirabilibus domini conloquutus nobis, cum ueſpere facto ingreſſus in cubiculum quieuit.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER QVINTVS, RVFINO

Torano Aquileienſe interprete.

SEQVENTI autem die, paulò citius quàm ſolebat conſurgens Petrus, inuenit nos dormientes: quod ubi ſenſit, quaſi ipſe adhuc dormire uolẽs, ſilentiũ ſibi fieri iuſſit, ut nobis quieſcendi facultatẽ daret. Vbi autẽ refecti ſomno exurreximus, inuenimus eum oratione facta, intra cubiculum operientem nos. Et cum iam eſſet crepuſculũ, ſalutans ex more, breuiter adloquutus eſt, & continuò ad cõſuetum locum docendi gratia procedit: ubi cum uidiſſet ad audiendũ plurimos conueniſſe, primo religionis ritu pace eis inuocata, dicere hoc modo cœpit: Deus creator omnium, ex initio ad imaginem ſuam hominem fecit, eiq; dominationem terræ, mariſq;, & aëris ipſius dedit, ſicut & uerus nobis propheta narrauit, & ipſa rerum ratio docet: ſolus enim eſt rationabilis, & conſequens eſt, ut ratio inrationabilibus dominetur. Hic ergo ab initio cum adhuc iuſtus eſſet, cunctis uitijs, & omni fragilitate ſuperior erat: ubi autem peccauit, ſicut heſterno die docuimus, & factus eſt ſeruus peccati, ſimul & fragilitati efficitur obnoxius. Quod idcirco ſcriptũ eſt, ut ſciant homines, quia ſicut ex impietate paſſibiles facti ſunt, ita per pietatẽ poſſunt eſſe impaſſibiles: uerum & parua in deum fide, aliorũ paſſiones curantes. Ita enim uerus propheta nobis promiſit, dicens: Amen dico uobis, quia ſi habueritis fidem ſicut granũ ſinapis, dicetis monti huic, tranſi hinc, & tranſibit. Huius uocis etiam uos ipſi documenta accepiſtis: heſterno enim die uidiſtis quomodo adſtantibus nobis, dæmones cum paſſionibus quas hominibus inuexerant, tranſierunt & fugati ſunt. Quia ergo alij quidem homines patiuntur, alij patientes ſanant, cauſa ſine dubio uel patiendi, uel curandi noſcenda eſt, quæ nõ alia eſſe, quàm patientibus quidem infidelitatis, curantibus uero fidei demõſtratur. Infidelitas enim dum nõ credit futurum iudiciũ dei, peccandi licentiam præbet, peccatũ uero hominẽ paſſionibus obnoxium facit. Fides autem futurum eſſe dei iudiciũ credens, continet homines à peccato: non peccantes

Matth. 7.

cantes uero non ſolum liberi ſunt à dæmonibus & paſſionibus, uerum & aliorum dæmones & paſſiones fugare poſſunt. Ex his ergo omnibus colligitur, quod origo totius mali ab ignorãtia deſcendat, & ipſa ſit malorum omniũ mater, quæ incuria quidem & ignauia gignitur, negligentia uero alitur & augetur, atq; in ſenſibus hominum radicatur: quam ſi quis forte doceat effugandã, uelut antiquis & hæreditarijs ſedibus, moleſte & indignanter auellitur. Et ideo paululũ laborandũ nobis eſt, ut indagantes ignorantiæ præſumptiones ſcientiæ ratione reſecemus, in his præcipue qui in aliquibus minus rectis opinionibus præuenti ſunt, per quas, quaſi ſub ſpecie alicuius ſcientiæ, ignorantia in eis uehementius radicata eſt: nihil enim grauius quàm ſi id quod ignorat quis ſcire ſe credat, & defendat uerum eſſe quod falſum eſt: quod tale eſt, quale ſi quis ebrius ſobrium ſe putet, & agat quidem cuncta ut ebrius, ſobrium ſe tamen & ipſe putet, & dici à cæteris uelit. Ita ſunt ergo & hi qui ignorãtes quod uerum eſt, ſpeciem tamen alicuius ſciẽtiæ tenent, & mala quaſi bona gerunt, atq; ad perniciem, quaſi ad ſalutem feſtinant. Propter quod ante omnia properandum eſt ad agnitionem ueritatis, ut poſſimus quaſi lumine nobis inde ſuccenſo, errorum tenebras depellere: grande enim malum eſt, ut diximus, ignorantia: ſed quia ſubſtantiã non habet, facile ab his qui ſtudioſi ſunt, effugatur. Non enim aliud eſt quidem ignorantia, niſi non agnouiſſe, quod expedit: ubi autem agnoueris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet agnitio, quam nemo alius poteſt adſignare, niſi uerus propheta. Hæc enim porta eſt uitæ, uolẽtibus ingredi: & iter operum bonorum, pergentibus ad ciuitatem ſalutis. Si quis ſane audiens ſermonẽ ueri prophetæ, uelit recipere aut nolit, & amplexiones eius, id eſt, mandata uitæ, habet in ſua poteſtate: liberi enim ſumus arbitrij. Nam ſi hoc eſſet, ut audientes eum iam nõ haberẽt in poteſtate aliud facere quàm audierãt, uis erat quædam naturæ, per quam liberum nõ eſſet ad aliam migrare ſententiam. Aut ſi rurſus ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc naturæ uis erat, quæ unum aliquid ſieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem quia liberum eſt animo in quam uelit partem declinare iudiciũ ſuum, & quam probauerit eligere uiam, cõſtat euidenter ineſſe hominibus arbitrij libertatẽ. Igitur priuſquam audiat quis, quod ei expedit: certum eſt quia ignoret, & ignorans uult & deſiderat quod non expedit agere, propter quod pro hoc nõ iudicatur. Cum uero audierit cauſas erroris ſui, & rationẽ ueritatis acceperit, tunc ſi permanſerit in his erroribus, quibus dudum præuentus, rectè iam uocabitur ad iudicium pœnas daturus, cur uitæ eius ſpatium, quod ad bene uiuendum accepit, in ludibrijs conſumpſit errorum. Qui uero audiens hæc libenter accipit, & gratulatur bonorũ ſibi doctrinam fuiſſe delatã, requirit intentius, & diſcere non deſinit uſq; quo cognoſcat, ſi eſt uere aliud ſeculum, in quo bonis præmia præparata ſunt: & cum certus de hoc fuerit, gratias agens deo, quod ſibi ueritatis lumen oſtenderit, de cætero dirigit actus ſuos in omnibus operibus bonis, quorũ ſibi in futuro mercedem certus eſt præparatã per omnia, demirans & ſtupens cæterorũ hominum errores, & quod ante oculos poſitam ueritatem nemo uideat. Ipſe tamen gaudens ſuper diuitijs ſapientiæ, quas inuenit, inſatiabiliter eis perfrui cupit, & exercitio bonorũ operum delectatur, feſtinans ad ſeculum futurum mundo corde, & pura conſcientia peruenire, ubi etiam uidere deum regem omnium poſſit. His autẽ omnibus carere nos & fraudari, ſola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines quantũ boni habeat ſcientia, ignorantiæ malũ de ſe non patiuntur excludi, neſciunt enim quanta ſit in horũ permutatione diuerſitas. Propter quod conſiliũ do unicuiq; diſcentiũ, libẽter præbere aurem uerbo dei, & cũ amore ueritatis audire quæ dicimus, ut mens optimo ſemine ſuſcepto, per bonos actus lætos adferat fructus. Nam ſi me docẽte ea quæ ad ſalutẽ pertinent, recipere quis abnuit, & animo prauis opinionibus occupato obſiſtere

Ignorantia mater omniũ malorum.

Ignorãtiæ præſumptio, ſciẽtia reſecanda eſt.

Agnitio ueritatis.

nititur, nõ ex nobis, ſed ex ſemetipſo habebit pereundi cauſam. Debet enim iuſto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere quia uerba loquimur ueritatis: ut cognitis his quæ ſunt, ut ſunt, & in bonis actibus dirigens uitam ſuam, regni cœlorum poſſit particeps inueniri, ſubijciens ſibi carnis deſideria, & dominus eorum factus, ut ita demum etiam ipſe fiat dominatoris omniũ iucunda poſſeſſio. Nam qui permanet in malo, & ſeruus eſt mali, non poteſt effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio, ut antè diximus, duo regna ſtatuit deus, & poteſtatem dedit unicuiꝗ hominum, ut illius regni fiat portio, cui ſe ad obediendũ ipſe ſubiecerit. Et quia definitum eſt apud deum, nõ poſſe unum hominẽ utriuſqꝫ regni eſſe ſeruum, omni ſtudio date operam, in boni regis fœdus ac iura concurrere. Propter hoc deniqꝫ uerus propheta cum eſſet præſens nobiſcum, & quoſdam ex diuitibus

Matth. 6.
Mãmona quid ſignificet.

negligentes erga dei cultum uideret, huius rei ita aperuit ueritatem: Nemo poteſt, inquit, duobus dominis ſeruire: nõ poteſtis deo ſeruire, & mammonæ: mammona patria eorum uoce diuitias uocans. Hic ergo eſt uerus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, ut audiſtis: qui ſtans publice ſola iuſſione faciebat cæcos uidere, ſurdos audire, fugabat dæmones, ægris ſanitatẽ reddebat, & mortuis uitam. Cumqꝫ nihil ei eſſet impoſſibile, etiam cogitationes hominum peruidebat, quod nulli eſt poſſibile niſi ſoli deo: hic adnunciauit regnũ dei, cui nos de omnibus quæ dicebat, tanquam uero prophetæ credidimus, firmitatem fidei noſtræ, nõ ſolum ex uerbis eius, ſed & ex operibus adſumentes, quia & dicta legis, quæ ante multas generationes de præſentia eius expoſuerant, in ipſo cõſignabantur, & imagines geſtorũ

Moyſes & Iacob typũ Chriſti tulerunt.

Moyſei, & ante ipſum patriarchæ Iacob, ipſius per omnia typũ ferebant. Tempus quoqꝫ aduentus eius, hoc eſt, ipſum in quo uenerat, prædictum ab eis conſtat: & ſuper omnia quod eſſet à gentibus expectandus, ſacris literis comprehenſum eſt, quæ in eo pariter uniuerſa completa ſunt. Quod autẽ Iudæorũ propheta prædixit eum à gentibus expectandum, ſupra modum in eo fidem ueri confirmat. Si enim dixiſſet à Iudæis expectandum, nõ aliquid eximium prophetaſſe uideretur, quod à contribuli populo, & à propria gente ſperaretur is cuius aduentus ad ſalutẽ mundi fuerat repromiſſus: uideretur enim magis conſequentiæ ratio eſſe, ut hoc fieret, quàm magnificentia prophetalis. Nunc autẽ cum prophetæ dicunt omnem illam ſpem quæ de ſalute mundi repromittitur, & nouitatẽ regni, quæ inſtituenda per Chriſtũ eſt, atqꝫ omnia quæ de eo indicantur, ad gentes eſſe transferenda, iam non ſecundũ conſequentiã rerum, ſed incredibili quodã uaticinationis euentu magnificentia prophetica cõfirmatur. Iudæi nanqꝫ ex initio adfore aliquãdo hunc uirum, per quem cuncta repararentur, ueriſſima traditione ſuſceperant, & quotidie meditantes ac proſpicientes, quando eius fieret aduentus: ubi adeſſe eum uiderunt, &

Inuidia Iudeorũ erga Chriſtum.

ſigna ac prodigia, ſicut de eo ſcriptũ fuerat, adimplentẽ, inuidia excæcati agnoſcere nequiuerunt præſentẽ, in cuius ſpe lætabantur abſentis: intelleximus tamen pauci nos qui ab eo electi ſumus. Hoc autem prouidentia dei factum eſt, ut agnitio boni huius etiã gentibus traderetur, & hi qui nunquam de eo audierãt, nec à prophetis didicerant, agnoſcerent eum: illi uero qui quotidianis meditationibus agnouerãt, ignorarent. Ecce enim per uos nunc qui præſentes eſtis, & deſideratis audire doctrinã fidei eius, & agnoſcere quis, & quomodo, & qualis ſit eius aduẽtus, prophetica ueritas adimpletur. Hoc eſt enim quod prædixerunt prophetæ, qui à uobis quærendus eſſet, qui de eo nunquã audiſtis. Et ideo uidentes in uobis ipſis prophetica dicta cõpleri, huic uni recte creditis, hunc recte expectatis, de hoc recte inquiritis, ut non ſolum expectetis eum, ſed & hæreditatem regni eius credentes conſe-

Ioannis 8.

quamini, ſecundũ quod ipſe dixit, quia unuſquiſqꝫ illius ſit ſeruus, cui ſe ipſe ſubiecerit. Propterea ergo euigilate, & dominum, deumqꝫ noſtrum uobis adſcribite: dominum qui & cœli ac terræ dominus eſt, & ad ipſius uos imaginem ac ſimilitu-

dinem

dinem reformate, ſicut ipſe uerus propheta docet, dicẽs: Eſtote miſericordes, ſicut & pater ueſter cœleſtis miſericors eſt, qui oriri facit ſolem ſuum ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hunc ergo imitamini, & hũc timete, ſicut mandatum datur hominibus: Dominũ deum tuum adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. Expedit enim uobis huic uni domino ſeruire, ut per ipſum cognoſcentes unum deum, à multis quos inutiliter timebatis, liberemini.

Lucæ 6.

Matth. 4.

Qui enim creatorem omnium nõ timet deum, ſed eos timet quos ipſe manibus ſuis fecit, quid niſi uano & inutili ſemetipſum obnoxium facit timori? uilioremq́ ſe & abiectiorem reddit, quàm ſunt illa ipſa, quorum timorem mente cõcepit.

Colentes ſimulacra exanima ſunt ipſis ſtatuis ſtupidiores.

Quin potius per bonitatẽ eius, qui uos inuitat, redite ad priorem nobilitatẽ ueſtram, & ex bonis actibus, quod ipſius creatoris ueſtri imaginem portetis, oſtendite, ut ex contemplatione ſimilitudinis ipſius etiam filij eius eſſe credamini. Incipite ergo à ſenſibus ueſtris abijcere uanas idolorum ſpecies, atq; inutiles & inanes timores, ut ſimul etiam conditionem poſſitis iniquæ ſeruitutis effugere. Domini etenim ueſtri effecti ſunt illi, qui ne ſerui quidem utiles uobis eſſe potuiſſent. Quomodo enim ſimulacra exanima, uel ad ſeruitutem uobis uiderentur idonea, cum neq; audiant, neq; uideant, neq; aliquid ſentiant? niſi quod ipſa ſaltem materia ex qua facti ſunt, ſiue auri, ſiue argenti, uel etiam æris aut ligni, cum poſſit uobis ad uſus neceſſarios prodeſſe, uos ex ea formando deos, ocioſam per omnia eam atq; inutilẽ reddidiſtis. Nos ergo adnunciamus uobis uerum dei cultum, ſimulq́ monemus & hortamur cultores, ut per bonos actus imitentur eum quem colunt, & ad imaginem ac ſimilitudinem eius, ut ſuperius diximus, redire feſtinent. Velim autem dicerent mihi hi qui idola colunt, ſi optant ſimiles fieri his quos colunt, uult ne aliquis ueſtrûm ſic uidere, quomodo illi uident? & ſic audire quomodo illi audiunt? ſic habere ſenſum quomodo illi habẽt? Abſit hoc ab unoquoq; audientium: hoc enim maledictum potius & cõuicium credendum eſt homini, qui imaginem dei in ſe gerit, etiamſi ſimilitudinem perdidit.

Similes erimus deo, ſi opera eius imitamur.

Quales ergo dij habendi ſunt iſti, quos imitari execrabile ſit cultoribus ſuis, quorum ſimilitudinem habere contumelia eſt? Quid ergo? ſoluite ſimulacra inutilia, & facite uaſa utilia: ſoluite ocioſam pigramq́ materiam, & facite humano uſui apta miniſteria. Sed non ſinunt, inquit, leges humanæ. Bene, quia humanæ leges, & non ipſorum uirtus. Quomodo ergo dij ſunt qui humanis legibus & non ſuis uiribus defenduntur? ſicq́ & à furibus, canum uigilijs, & clauſtrorum munitionibus cõſeruantur, & hoc ſi fuerint argentea, uel aurea, uel etiam ærea: nam lapidea & fictilia, ipſa ſui uilitate muniuntur, nemo enim lapideum aut fictilem deum furatur.

Dij gentiũ ocioſi.

Vnde miſerabiliores uidentur hi, quibus precioſius metallum pericula uiciniora cõquirit. Qui ergo furari poſſunt, qui ab hominibus cuſtodiri, qui cõflari & appendi, & malleis cædi, iſti hominibus ſenſum habentibus dij debent uideri? O in quantam miſeriam mortalium decidit intelligentia. Nam ſi mortuos timere ſummæ ſtultitiæ ducitur, quid iudicemus de his qui deterius aliquid quàm ſunt mortui timent? Iſta enim ſimulacra nec in mortuorum numero habenda ſunt, quia nunquam uixerunt: præferenda ſunt eis etiam ſepulchra mortuorum, quoniam licet nunc mortui ſunt, habuerunt autem aliquando uitam. Iſti autem quos colitis, nec eam quidem, quæ eſt omnibus teterrima, ranarum ac bubonum uitam aliquando geſſerunt.

Ranæ præferen de dijs gentiliũ.

Sed quid opus eſt de his plura memorare, cum ſufficiat dicere ei qui adorat ea: Non uides quia quem adoras non uidet? audi, quia quem adoras, non audit? & intellige, quia non intelligit? opus enim mortalis manus eſt, & neceſſariò ſenſu caret. Tu ergo adoras inſenſibilem, cum unuſquiſq; habens ſenſum, nec ea quidem credat adoranda quæ à deo facta ſunt, & habent ſenſum, id eſt, ſolem, & lunam, uel ſtellas, omniaq́ quæ in cœlo ſunt, & ſuper terram. Iuſtum enim putant, non ea quæ pro mundi miniſterio facta ſunt, ſed ipſorum, & mundi totius

creatorem debere uenerari: gaudent enim etiam hæc, cum ille adoratur & colitur, nec libenter accipiũt, ut honor creatoris creaturæ deferatur.

Honor creatoris non debet creaturæ deferri.

Exceptus enim eſt dei ſolius cultus, qui ſolus increatus eſt, omnia autem cætera factura eius ſunt. Sicut ergo proprium eſt eius qui ſolus non eſt factus deum eſſe, ita omne quod factum eſt, deus uere non eſt. Ante omnia ergo intelligere debetis deceptionem ſerpentis antiqui, & callidas eius ſuggeſtiones, qui quaſi per prudentiam decipit uos, & uelut ratione quadam ſerpit per ſenſus ueſtros, atq; ab ipſo uertice incipiens, per interiores dilabitur medullas, lucrum magnum computans deceptionem ueſtram. Interſerit ergo ſenſibus ueſtris opiniones quorumcunq; deorum, tantũ ut uos ab unius dei reuocet fide, ſciens peccatum ueſtrum, ſuum eſſe ſolatium. Ille enim pro nequitia ſua, ab initio terram edere condemnatus eſt, propter eum quem de terra adſumptum, iterum reſolui fecit in terram, uſq; ad tempus quo animæ ueſtræ per ignem traductæ reparentur, ſicut aliàs de hoc plenius edocebimus.

Quare ſerpens condemnatus ſit terrã comedere

Ex ipſo ergo ſunt omnes errores & ambiguitates, quibus ab unius dei fide & credulitate cõturbamini. Et primo omnium ſubijcit cogitationibus hominum, ut ne audiant uerba ueritatis, per quæ malorum ignorantiã fugent. Et hoc facit quaſi occaſione alterius ſcientiæ, adſeuerans eis illam opinionem qua utuntur plurimi, ut putent ſe reos futuros non eſſe, ſi in ignorantia fuerint, nec reddituros eſſe rationem pro his quæ non audierint, & ideo à uerbo declinare eos ſuadet auditũ. Sed accipite cõtra hæc, ipſa per ſemetipſam ignorantia, ualidiſſimũ uenenum eſt, quod ſufficiat animam, nulla extrinſecus quæſita adiectione, perimere.

Ignorãtia nõ excuſabit in die iudicij.

Et ideo nemo eſt qui ignorans, per hoc quod ignorat euadat, ſed certum eſt quod intereat. Naturaliter enim peccatorum uis interimit peccatorem. Sed quoniã iudicium rationabile erit, tam ignorantiæ, quàm uniuſcuiuſq; peccati cauſa & origo requiretur. Is ergo qui ſcire noluit, quomodo poſſit uenire ad uitam, ſed maluit ignorare, ne per hoc reus fieri uideretur, ex hoc ipſo iam quaſi qui ſcierit & habuerit ſcientiã, iudicatur. Agnouit enim quid eſſet quod nolebat audire, & nihil ei conferet ad excuſationẽ ſerpentis artificio quæſita calliditas, cum eo enim erit ei ratio quem non latet cor. Vt autem ſcias quia ignorantia per ſemetipſam generat interitum, anima cum diſceſſerit à corpore, ſi talis exeat quæ ignoret eum à quo creata eſt, à quo in hoc mundo omnia quæ uſibus ſuis erant neceſſaria, cõſequuta eſt, tanquam ingrata & infidelis à regni eius luce proijcitur. Subijcit iterum nequiſſimus ſerpens aliam hominibus opinionẽ, quam plures ueſtrûm proferre ſolent. Vnum eſſe & nos dicimus deum, qui eſt omnium dominus: ſed & iſti, inquiunt, dij ſunt. Sicut enim unus eſt Cæſar, & habet ſub ſe multos iudices, uerbi gratia, præfectos, conſules, tribunos, & cæteras poteſtates: ſimili arbitramur modo, cum unus ſit maior omnium deus, etiam iſtos ad ſimilitudinem earum, quas diximus, poteſtatũ ordinatos eſſe in hoc mundo deos, illi quidem maiori ſubiectos, nos tamen, & quæ in hoc mundo ſunt, diſpenſantes. Audite ergo ad hæc, quomodo in his ipſis quæ ad deceptionẽ proponitis, ueritatis rationibus cõfutemini.

Loqui de deo per comparationes humanas nefas eſt.

Dicitis quia locum Cæſaris teneat deus, iudicium uero eius & poteſtatũ ſpeciem ſeruent hi qui dicũtur dij: ſeruate ergo, ut propoſuiſtis, exemplum Cæſaris, & ſcitote quia ſicut nulli ex iudicibus, uel adminiſtratoribus Cæſaris, id eſt, præfectis, uel procõſulibus, uel ducibus, uel tribunis, fas eſt Cæſaris nomen imponi, alioquin & ille qui ſuſceperit, & illi qui detulerint, pariter interibũt: Ita & de hoc debetis aduertere: quod ſi quis nomen dei alicui quàm præter ipſum impoſuerit, & ille receperit, unũ eundemq; ſortientẽ interitũ, multo deteriore ſorte quàm miniſtri Cæſaris. Hic enim qui deliquit in Cæſarem, interitũ ſuſcipiet temporalem: qui uero in unum, qui ſolus & uerus eſt deus delinquit, in ſeculum luet pœnas, & meritò, ut qui nomen quod eſt unicum, iniurioſa conditione uiolauerit. Quamuis hoc ipſum deus, non nomen ſit dei, ſed hominibus interim uocabulum

iſtud

illud quaſi pro nomine eius cõceſſum eſt: quod tamen, ut dixi, cum contumelioſe tractatur, ad ueri eius nominis refertur iniuriã. Denicꝫ ueteres Aegyptiorũ qui de cœleſti curſu, & aſtrorum natura rationem ſibi uiſi ſunt reperiſſe, obſidente ſenſus eorum dæmone, omnibus nihilominus contumelijs nomen incõmunicabile ſubiecerunt. Nam alij eorum bouem, qui Apis dicitur colendũ tradidere, alij Hircum, alij Gattas, nonnulli Ibin, quidam Serpentem. Piſcem quocꝫ, & Cæpas, & Cloacas, Crepitus uentris, pro numinibus habendos eſſe docuerunt, & alia innumerabilia, quæ pudet etiam nominare. Hæc dicente Petro, riſerunt omnes qui audiebamus. Et Petrus: Ridetis, inquit, uos aliorũ dedecora, quia longa conſuetudine propria non uidetis. Nam Aegyptiorũ quidem ſtultitiam meritò ridetis, qui muta animalia, ipſi cũ ſint rationabiles, colunt. Audite tamen quomodo & illi uos irrideant: aiunt enim: Nos uiuentia colimus animalia, licet moritura: uos uero quę nũquam omnino uixere, hæc colitis, & adoratis. Addunt præterea etiam illud, figuras eſſe, & allegorias uirtutum quarundam, quibus adiutricibus regatur hominum genus. ſed pudoris perfugio hæc & nonnulla his ſimilia connectentes, errorem ſuum uelare nituntur. Sed nõ eſt nũc tempus Aegyptijs reſpondere, & derelicta cura pręſentium, abſentium medicari languores. Certum nanque indicium eſt, uos ab huiuſmodi ægritudine haberi alienos, qui eam non doluiſtis ut propriam, ſed riſiſtis ut alienam. Sed redeamus ad uos, quibus placet haberi deũm ut Cæſarẽ, deos autem ut miniſtros, & procuratores Cæſaris: ſequimini me attentius, & modo uobis oſtendam latebras ſerpẽtis, in argumenti huius curuis anfractibus collocatas. Certum apud omnes eſſe debet, & indubitatum de deo, quia à nullo factus eſt, ſed ipſe fecit uniuerſa, nihil ex facturis ſuis poſſe coæquari: necꝫ enim ita quis inrationalis inueniri poteſt, qui putet quod cõferri poſſit factura factori. Si ergo humana mens non ſolum ratione, ſed & naturali quodam motu, recte hanc opinionem tenet, illud dici deum, cui conferri aut exæquari nihil poteſt: ſed quod cunctis emineat, & cuncta repellat: quomodo nomen illud quod ſuper omnia eſſe creditur, recte his creditur dari, quos ad miniſteriũ & procurationẽ humanæ uitæ putatis eſſe diſpoſitos? Sed & illud addemus: mundus hic ſine dubio factus eſt, & eſt corruptibilis, ſicut etiam poſtmodum latius oſtendemus: interim & factum eum & corruptibilem conſtat. Si ergo mundus deus dici non poteſt, & recte non poteſt, quia corruptibilis eſt, quomodo partes mundi dei nomen accipient? quod enim totus non poteſt eſſe mundus, multo magis non erit pars eius. Igitur ſi redeamus ad exemplum Cæſaris, uidete quàm longe erretis. Cæſari, eiuſdem licet naturæ hominem cuius ipſe eſt (conferri tamen neminem licet deo, qui hoc ipſo quod à nullo factus, ſed ipſe fecit omnia, cuncta ſupereminet) conferri debere aliquem creditis? Sed Cæſaris quidem nomen nulli alij audetis imponere, quia reum ſuum ſtatim punit: dei uero audetis, quia reum ſuum punire propter pœnitentiam differt? Per alios item ſerpens ille proferre uerba huiuſcemodi ſolet: Nos ad honorem inuiſibilis dei imagines uiſibiles adoramus: quod certiſſime falſum eſt. Si enim uere uelitis dei imaginem colere, homini benefacientes, ueram in eo dei imaginem coleretis. In omni enim homine eſt imago dei, non in omnibus uero ſimilitudo, ſed ubi benigna anima eſt, & mens pura. Si ergo uere uultis honorare imaginem dei, nos uobis quod uerum eſt aperimus, ut homini qui ad imaginem dei factus eſt benefaciatis, honorem & reuerentiam deferatis, eſurienti cibum, ſitienti poculum, nudo indumentum, ægro miniſterium, peregrino hoſpitiũ, & in carcere poſito neceſſaria miniſtretis, & hoc eſt quod uere deo delatum reputabitur. Hæc autem in tantum ad honorem dei imaginis cædunt, ut qui iſta non fecerit, contumeliam imagini diuinæ intuliſſe credatur. Quis ergo iſte honor dei eſt, per lapideas & ligneas formas diſcurrere, & inanes atcꝫ exanimes figuras, tanquã numina uenerari, & hominem in quo uere ima

Animalia quæ ſint uirtutũ ſymbola melius eſt colere quàm ſtatuas exanimes.

Vere colere imaginẽ dei, eſt homini benefacere.

go dei eſt ſpernere? imò potius certi eſtote, quod qui homicidium facit, aut adulterium, & quicquid in hominum pœnam, uel iniuriam geritur, in his omnibus dei imago uiolatur. Magna enim impietas in deum eſt, lædere hominem: omne ergo quod ipſe pati non uis, cum facis alij, imaginem dei iniquis mœroribus fœdas. Intelligite ergo, quia latentis intrinſecus ſerpētis eſt iſta ſuggeſtio, quæ perſuadet pios uos uideri poſſe, cum inſenſibilia colitis: & non uideri impios, cum ſenſibiles & rationabiles læditis. Sed ad hæc alio nobis ſerpens ore reſpondet, & dicit: Si nolebat hęc eſſe deus, utiq; non erant. Nondū uobis dico, quomodo ad uniuſcuiuſq; mentis probationē, in hoc mundo permittuntur eſſe multa contraria: ſed illud eſt quod nunc interim cōuenit dici, ſi ſecundum uos omne quod adorandum erat, eſſe non debuit, nihil penè futurū erat in hoc mundo. Quid enim eſt quod reliquiſtis, quod non adoratis? ſolem, lunam, ſtellas, aquam, terram, montes, arbores, lapides, homines, nihil horum eſt quod non adoraſtis. Oportuit ergo, iuxta uocem ueſtram, nihil horum fieri à deo, ne haberetis quod poſſetis adorare: ſed ne homines quidem ipſos eſſe oportuit, qui adorarent. Vere hoc eſt quod deſiderat ille qui intra uos latet ſerpens, nulli ueſtrûm parcit, nullum uult effugere de interitu: ſed non ita erit. Audite enim, quia non delinquit illud quod adoratur, ſed ille qui adorat. Iuſtum nanq; eſt apud deum iudicium, & aliter iniuriam patientem iudicat, aliter inferentem. Sed dicis, oportebat ergo eos qui adorant, quod non licet adorari, ſtatim perimi à deo, ne & alius hoc faceret. Sed nónne es tu prudentior deo ut ei conſilia ſuggeras? ſcit ille quid faciat. Omnibus etenim in ignorantia poſitis patientiam pręſtat, quia miſericors & pius eſt, & præuidet, quia ex impijs multi efficiuntur pij, & ex ipſis qui impura figmenta, & pollutas imagines uenerantur, nonnulli conuerſi ad deum, & reuocantes ſe à peccatis, & agentes bona opera, perueniunt ad ſalutem. Sed debuimus, inquit, omnino nec ad cogitationē iſtam uenire, ut hæc faceremus. Ignoratis quid eſt libertas arbitrij, & latet uos quia ille uere bonus eſt, qui ſuo propoſito bonus eſt? Qui autem neceſſitate retinetur in bono, bonus non poteſt dici, quia non eſt ſuum quod eſt. Quia ergo in unoquoq; libertas eſt in electione bonorum uel malorum, ipſe ſibi uel præmia, uel interitum quærit. Imò, inquit, quicquid cogitamus, deus nobis adducit ad mentem. Quid agitis ô homines? blaſphematis: ſi enim omne quod cogitamus ipſe nobis adducit ad mentem, ipſe ergo nobis cogitationes adulterij ſuggerit, & auaritiæ, & blaſphemiæ, omniſq; luxuriæ? Deſinite quæſo ab huiuſmodi blaſphemijs, & qui ſit deo dignus honor intelligite. Nec dicatis, ut ſolent quidam ueſtrûm, quia deus mortalium honore non indiget. Ille quidem uere nullius indiget, ſed uos debetis agnoſcere, quia uobis prodeſt honor, quē deo defertis. Quid enim tam execrabile, quàm ſi gratiam referre neſciat homo proprio conditori? Sed melius, inquit, facimus nos, qui & ipſi, & omnibus cū ipſo gratias agimus. In hoc ſubuerſionem ſalutis ueſtræ non intelligitis? Tale eſt enim hoc, quale ſi quis æger ad medelam ſui, medicū pariter & uenenarios inuitet, cum illi nocere quidem poſſint, curare non poſſint: uerus autem medicus, uenenis illorum recuſet ſua medicamēta miſcere, ne aut pernicies bono, aut ſanitas nocentibus adſcribatur. Dicis ergo: indignatur, aut inuidet deus, ſi cum ipſe benefaciat, alijs gratię referantur? Etiamſi non indignetur, non uult tamen erroris autor exiſtere, ut ſui operis beneficio inani idolo fides detur. Quid certe tam impium, tam ingratum, quàm à deo beneficium conſequi, & reddere lignis ac lapidibus gratiam? Propter quod expergiſcimini, & intelligite ſalutem ueſtram, deus enim nullius indiget, neque aliquid requirit, neq; in aliquo læditur, ſed nos ſumus qui aut iuuamur, aut lædimur in eo quo grati, aut ingrati ſumus. Nam deo quid confertur ex laudibus noſtris? aut quid aufertur ex blaſphemijs? niſi quod deus animam ſibi gratias agentem, proximam ſibi & familiarem facit, ingratam uero, malus poſſidet dęmon. Sed

Fuiſſe ergo Chriſtianis legē hāc præcipuā, teſtatur Aelius Lamp. Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris.

Quis conſiliarius eius fuit. Rom. 11.

Deus malorum non eſt autor.

& illud

& illud ſcire uos uolo, quod aduerſum huiuſmodi animas, non ipſe deus per ſe ultionem profert, ſed uniuerſa creatura eius inſurgit, & pœnas de impijs ſumit: & quamuis in præſenti ſeculo dei bonitas æqualiter pijs & impijs, mũdi lucem ac terræ miniſteria largiatur, tamen non abſq; dolore ſui lucem ſol impijs præbet, cæteraq; elementa exhibent ſeruitutem.

Creaturæ ſe ab impijs ulciſcuntur.

Deniq; interdum etiam cõtra bonitatem conditoris, fatigata ſceleribus impiorũ uincuntur elementa: & inde eſt quod aut terræ fructus corrumpitur, aut aëris temperies temeratur, aut ſupra modũ ardor ſolis incenditur, uel imbrium, ac frigorũ uis immenſa diffunditur. Inde lues & fames, & mortis facies diuerſa percurrit, feſtinat enim creatura in impios mouere uindictã. Dei tamen bonitas reprimit ea, & ab indignatione impiorũ refrenat, ac ſuæ miſericordię obedire cogit, magis quàm peccatis hominũ & ſceleribus inflammari: expectat enim patientia dei, dum in hoc corpore ſunt, hominũ conuerſionem. Quod ſi qui ad exitum uitæ in impietate perſtiterint, tum iam diſcedens anima quæ immortalis eſt, pro impietatis ſuæ perſeuerantia luet pœnas. Immortales nanq; ſunt etiam impiorũ animæ, quas ipſi fortaſſe uelint pariter cum corporibus ſuis finiri: ſed non ita eſt, perfert enim ignis æterni ſine fine ſupplicia, & ad perniciem ſui naturam nõ habet moriendi. Sed fortaſſe dicetis mihi, terres nos Petre. Et quomodo uobis dicemus quæ in re ſunt? nunquid tacentes adnunciare poſſumus ueritatem? quæ ſunt, aliter quàm ſunt proferre neſcimus.

Epiſcopis non eſt tacendum.

Quod ſi taceamus, cauſam uobis pernitioſæ ignorantiæ nos dabimus, & ſatisfaciemus latenti intra uos, & obſidenti ſenſus ueſtros ſerpenti, qui hæc uobis callide ſuggerit, ut ſemper uos inimicos faciat deo. Sed nos ad hoc miſſi ſumus, ut prodamus uobis latebras eius, & abſoluẽtes inimicitias, reconciliemus uos deo, ut ad ipſum cõuertamini, & placeatis ei in operibus bonis. Inimicitiæ nanq; ſunt homini ad deum, inrationabilis & impius ſenſus, prauumq; propoſitum, maxime cum uidetur ſibi ſcire aliquid, & eſt in ignorantia. Vbi autem abiectis his, eadẽ uobis placere cœperint, quæ deo placent, & eadem diſplicere uobis, atq; ea cœperitis uelle, quæ uult deus, tunc uere amici eius dicemini.

Amicitiam cum deo quomodo adipiſcamur.

Sed fortaſſis aliqui ex uobis dicent: nihil curæ eſt deo de rebus humanis, & cuius ne ad notitiã quidẽ poſſumus peruenire, quomodo ad amicitias perueniemus? Quod deus curam gerat humanarũ rerum, ipſius mundi gubernatio teſtis eſt, cui ſol quotidie deſeruit, cui imbres miniſtrant, cui fontes, flumina, uentiq;, & omnia famulantur elementa, quæ quanto potiora ab hominibus uidentur, tanto curam dei eſſe erga homines indicant. Niſi enim poteſtate excelſi, nunquã potiora inferioribus miniſtrarent: & per hoc non ſolum curam deus erga homines, ſed & grandem quendam habere docetur affectũ, quorum miniſterio tam præclara mancipauit elementa. Quod autem etiã ad amicitias dei perueniant homines, exemplo nobis ſunt hi quorũ precibus tantum indulſit, ut clauderet imbribus cœlum cum uellent, & rurſum cum peterent, relaxaret: & multa alia uoluntatem ſuam facientibus, præſtitit, quæ nõ niſi amiciſſimis pręſtarentur.

Dictum eſt hoc de Helia, de quo 3. Regum.

Sed dices, quid enim læditur deus ſi & iſta colantur à nobis? Si quis ueſtrûm honorẽ patri debitũ, à quo plurima beneficia conſequutus eſt, alij deferat, & alienũ atq; extraneũ quaſi patrem colat, non tibi uidetur impius exiſtere in patrẽ, & exhæredatione digniſſimus? Alij dicunt, impiũ eſt ſi non colamus ea quæ nobis tradita ſunt à patribus noſtris, & religionẽ præuaricamur à maioribus datam. Hac ratione ſi cuius pater latro fuit, aut ſi cuius leno, à patribus ſibi traditam conſuetudinẽ mutare non debet, nec ad meliorẽ uiam à paternis erroribus reuocari: & impiũ ducitur, ſi quis non cũ parentibus peccet, aut cum ipſis impius perſeueret.

Maiorũ inſtituta ſunt imitanda, ſi Chriſto nõ repugnent.

Alij dicunt, nõ debemus moleſti eſſe deo, & ipſum ſemper aut miſeriarũ querelis, aut petitionũ noſtrarũ neceſſitatibus onerare. Quàm ſtulta & abſq; omni ſale reſponſio: moleſtum deo putas, ſi ei pro beneficijs ſuis gratias agas? cui moleſtũ non putas, ſi pro ipſius muneribus, lignis & lapidibus gratias re-

ſeras? Et quomodo, cum ſortè imber longa ſerenitate ſuſpenditur, omnes ad cœlũ oculos tendimus, & ab omnipotente deo pluuiarũ munera flagitamus, omneſq; cum paruulis ad deũ fuſis precibus, miſerationes ipſius exoramus? Sed reuera ingratæ animæ cum impetrauerint, citò obliuiſcunt: collectis enim meſſibus aut uindemijs, cõtinuò ad ſurda & muta ſimulacra primitias frugũ deferũt, & pro his quæ deus conceſſit, in templis aut lucis uota perſoluunt, & ibi ſacrificia dæmonijs offerunt, atq; accepta gratia, permutant gratiæ largitorem. Sed quidã dicunt, hæc lætitiæ gratia, & ad releuandos animos inſtituta, & ad hoc inuenta, ut humana mens aliquantulũ curis & mœroribus relaxetur. Videte quomodo ipſi accuſatores eſtis eorum quę geritis. Si hæc leuandi mœroris & lætitiæ capiendæ cauſa reperta ſunt, quomodo in lucis & ſyluis inuocationes dæmonũ fiunt? quomodo inſani rotatus hominũ, ſectioneſq; membrorũ, & abſciſiones uerendorũ? quomodo in his furor rabidus concipitur? quomodo inuitatur inſania? quomodo mulieres ſparſis crinibus furibundæ iactantur? unde ſtridor & fremitus dentium? unde mugitus cordis & uiſcerũ, & omnia illa quæ uel ſimulata, uel etiam miniſterio dæmonũ compaginata, ad terrorem ſtultorũ, & ignorantium hominũ proferuntur? hæc leuandi animi gratia fiunt, an potius opprimendi? Nõdum ſentitis neq; intelligitis, latentis intra uos ſerpentis hæc eſſe conſilia? qui uos per inrationabiles errorũ ſuggeſtiones, à ratione ueritatis abducit, ut uos libidinis & concupiſcentiæ, ac totius dedecoris ſeruos teneat ac miniſtros.

Feſti dies gentium.

Sed ego clara uos omnes prædicationis uoce conteſtor, quod è contrario religio dei ad ſobrietatẽ uos reuocat & pudicitiam, à luxuria ac furore iubet eſſe continentes, & per patientiã ac manſuetudinẽ, reſecare lapſus iracundiæ, proprijs eſſe contentos, & uirtute parſimonię, ne egeſtate quidem compulſos aliena diripere, ſed in omnibus ſeruare iuſtitiam: ab idolorum uos immolatione penitus remouere: per hæc enim inuitatis dæmones ad uoſmetipſos, & introëundi eis aditum ſponte præbetis, & ex hoc iam uel furoris cauſas, uel inliciti amoris accipitis. Hinc omnis impietatis origo deſcendit, hinc homicidia, adulteria, furta, & ſeminariũ malorum omniũ flagitiorumq; concipitur, dum profanis libaminibus & odoribus indulgetis, ac locũ dominandi in uos, & ius quodãmodo obtinendi malignis ſpiritibus datis. Ingreſſi enim ſenſus ueſtros, quid niſi quæ libidinis, quæ iniuſtitiæ, quæ crudelitatis ſunt operentur, & ad omnia uos quibus ipſi delectantur, ſubigant obedire? permittente reuera hoc deo pati uos ab eis iuſto quodã iudicio, ut ex ipſo dedecore actuum ſenſuumq; ueſtrorũ, intelligatis quàm indignũ ſit dæmonibus, & non deo eſſe ſubiectos. Hinc & ad indecoros & fœdos actus per amicitias dæmonũ peruenitur. Hinc uſq; ad ipſius uitę perniciem, uel per flammã libidinis accenditur, uel per iracundiæ rabiem, aut nimietatem triſtitiæ peruenitur, ut ſæpe notum eſt, etiã manus ſibi intuliſſe nõnullos: quod, ut diximus, iuſta quadam dei ſententia fieri ab his non prohibetur, ut & quibus ſe ſubdiderint intelligant, & quem deſeruerint recognoſcant. Sed dicet aliquis, paſſiones iſtæ interdũ accidunt etiam his qui deum colunt. Non eſt uerũ: etenim nos illum dei dicamus eſſe cultorem, qui uoluntatẽ dei facit, & legis præcepta cuſtodit. Apud deum enim, non ille qui apud homines Iudęus dicitur, Iudæus eſt: neq; qui gentilis uocatur, ille gentilis eſt, ſed qui deo credens legem impleuerit, ac uoluntatẽ eius fecerit, etiamſi non ſit circunciſus. Verus dei cultor eſt is, qui non ſolũ ipſe à paſſionibus liber eſt, uerum & alios ab eis liberos reddit, etiamſi ſint ita graues, ut montibus coæquentur: per fidem qua credit deo, transfert eas: ſed & mõtes uerè cũ arboribus ſuis, ſi neceſſe ſit, per fidẽ transfert. Qui autem uidetur quidẽ colere deum, ſed neq; fide plena, neq; operibus mandatorũ munitur, ſed eſt peccator, pro peccatis locum dedit in ſemetipſo paſſionibus, quæ ad pœnam peccantium cõſtitutæ ſunt à deo, ut ab eis per inlata ſupplicia, exigant debita peccatorũ, & purgatiores eos ad iudiciũ illud omniũ

Vera religio dei in quibus ſita.

Rom. 2.

generale

generale perducant, ſi tamen caſtigationem eorum non deſerat fides. Nam infidelium caſtigatio in præſenti uita indicium eſt, quo alieni exiſtere incipiunt à futuris bonis: deum uero colentium caſtigatio, cum pro peccatis quæ acciderint eis infertur, cõmiſſi ab eis exigit debitum: ut præuenientes iudicium, in præſenti ſeculo peccati debitum ſoluant, & liberentur uel ex parte media ab æternis, quæ illic præparatæ ſunt, pœnis. Sed hæc ita eſſe non recipit, qui non credit futurũ eſſe iudicium dei, & ob hoc præſentis ſeculi uoluptatibus obligatus, ab æternis excluditur bonis. Et ideo nos non negligimus prædicare uobis, quæ ſaluti ueſtræ ſcimus eſſe neceſſaria, & qui ſit uerus dei cultus oſtendere, ut credentes deo, per opera bona poſſitis unà nobiſcum futuri ſeculi hæredes exiſtere. Quod ſi nondũ apud uos certum eſt, uera eſſe quæ dicimus, interim pro hoc primo non debetis ægre accipere & infeſti eſſe, quia quæ putamus bona, hæc uobis adnunciamus, & quod uobis ſalutare eſſe credimus, hoc etiam uobis conferre non inuidemus, omni, ut dixi, ſtudio laborantes, quo cohæredes uos bonorum, quæ ipſi nobis euentura credimus, habeamus. Vtrum autem pro certo uera ſint quæ adnunciamus uobis, non aliter ſcire poteritis, niſi ut obedientes his quæ mandantur, ipſo rerum exitu, & beatitudinis certiſſimo fine doceamini. Et ideo etiamſi latens intrinſecus ſerpens, ſenſus ueſtros mille deprauandi artibus occupet, & impedimenta mille ſubijciat, quibus à ſalutari doctrina ueſtrũ declinet auditũ, eo magis obſiſtere ei debetis, & ſpretis eius ſuggeſtionibus ad audiendum à nobis uerbum, ſuſcipiendamq; doctrinam frequentius conuenire, quia nemo poteſt diſcere aliquid qui non docetur. Cumq; hæc dixiſſet, iuſſit ſibi eos qui languoribus, uel dæmonibus urgebantur, offerri, & impoſuit eis manus cum oratione, atq; ita turbas dimiſit, admonens, ut ad audiendum uerbũ, diebus quibus inibidem moraturus eſſet, frequentarent. Ideo ubi turbæ abſceſſere, Petrus aquis quæ in horto fluebant corpus diluens, unà cũ cęteris uolentibus, humi ſterni iuſſit ſub arbore quadã, cuius umbra erat plurima, & recumbere nos ſecundum ordinem apud Cæſaream ſtatutum præcepit. Atq; ita cibo ſumpto, Hebręorum ritu gratias agens deo, quia adhuc aliquantulũ diei ſupererat, iubet nos de quibus uelimus percõtari. Cumq; eſſemus omnes cũ eo uiginti, unicuiq; de quo quærere uoluit explanauit, quorũ ſingula quæq; libellis cõprehenſa tibi ante iam miſi. Veſpere autem iam facto ingreſſi hoſpitiũ cum ipſo, ſuis quiq; locis requieuimus.

Infideliũ damnatio in hoc ſeculo.

Libelli iſti non extant.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER SEXTVS, RVFINO Torano Aquileienſe interprete.

VBI uero rareſcentibus tenebris primum dies cœpit proferre crepuſculum, Petrus orationis gratia hortũ ingreſſus, exinde egrediens atq; ingrediẽs, uelut excuſare nobis uidebatur, quod tardius ſolito euigilans ueniſſet ad nos. Aiebat ergo: Vbi ueris tẽpus longiorẽ fecerit diem, neceſſe eſt ut nox breuior fiat: ſi quis ergo ſtudiorum cauſa noctis aliquid occupare deſiderat, non in omni tempore eaſdem horas obſeruare debet ad uigilandum, ſed eadẽ temporis ſpatia, ſiue breuior, ſiue longior ſit nox, dormiendo cõſumere, & curare magnopere, ne præſumens ex his ſpatijs quæ habere ad ſtudendũ ſolet, addat ſomno, & uigilandi tempus imminuat. Obſeruandũ nanq; & illud eſt, ne fortẽ ſi nondũ decoctis cibis interrumpantẽ ſomni, indigeſtũ corpus adgrauet mentẽ, & crudos adhuc exhalans ſpiritus, interiorem ſenſum cõfuſum reddat ac turbidum.

Rectũ ergo eſt, ut cõpetenti etiam pars iſta quiete foueatur, quo poſſit ſufficienter his, quæ ſibi debentur, corpus expletis, iuſtum in reliquis menti exhibere miniſteriũ. Et cum hæc dixiſſet, plurimis iam cõſueto in horti loco ad audiendũ congregatis, proceſſit Petrus, & ſalutatis ex more turbis, dicere hoc modo cœpit.

Concio Petri.

Quoniam quidẽ ſicut terra cultore neglecta, ſpinas & tribulos neceſſariò producit: ita ſenſus ueſter longi temporis incuria, multas & noxias opiniones rerũ, & intelligentias falſæ ſcientiæ germinauit. Opus eſt nunc multa diligentia ad excolendũ rus mentis ueſtræ, ut id ſermo ueritatis, qui eſt uerus & diligens cordis colonus, adſiduis excolat diſciplinis.

Euangeliũ colonus cordis noſtri eſt.

Veſtrûm ergo eſt præbere ei obedientiã, & occupationes ac ſolicitudines ſuperfluas amputare, ne bonũ uerbi ſemen enecet noxiũ germen. Poteſt enim fieri, ut multi temporis negligentiã, breuis & adſidua reparet diligentia: incertum nanq; eſt uniuſcuiuſq; uitę tẽpus, & ideo feſtinandũ eſt ad ſalutẽ, ne fortè cunctantem mors repentina præueniat. Et ob hoc acrius intendendũ eſt, ut dum eſt temporis ſpatiũ, collecta malæ cõſuetudinis uitia reſecentur. Quòd non aliter facere poteritis, niſi ut iraſcamini quodammodo aduerſum uoſmetipſos, pro his quæ inutiliter geſſiſtis ac turpiter. Hæc enim eſt iuſta & neceſſaria iracũdia, qua unuſquiſq; in his quibus errauit & perperã geſſit, indignaĩ, & ſemetipſum incuſat: ex qua indignatione accenditur in nobis ignis quidã, qui uelut agro ſterili immiſſus, cõſumptis & excoctis radicibus peſſimæ uoluptatis, bono ſemini uerbi dei fœcundiorem cordis præparat glebam. Puto autẽ quod ſatis dignas habeatis cauſas iracundię, ex quibus iuſtiſſimus ignis iſte coaleſcat, ſi cõſideretis in quantos uos errores deduxit ignorantiæ malũ, quãtosq; lapſus, & quanta pręcipitia ad peccandũ dedit, à quantis uos bonis abſtraxit, & in quæ præcipitauit mala, & quod eſt ſuper omnia grauius, quod uos in futuro ſeculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nónne pro his omnibus, ubi uobis ueritatis lumen obfulſit, ignis iuſtiſſimæ indignationis accenditur, & iracundiæ deo placitæ intra uos cõſurgit incendiũ? quo conſumatur, & radicitus intereat omne germen, ſi quod fortè intra uos malę cõcupiſcentiæ pullulauit. Vnde & ipſe qui miſit nos, cum ueniſſet, & omnẽ mundũ uidiſſet ad malitiã declinaſſe, nõ continuò pacẽ ei in erroribus poſito dedit, ne eum cõfirmaret in malis, ſed ignorantiæ eius ruinis ſcientiam ueritatis oppoſuit, ut ſi fortè reſipiſcerent, & lumen ueritatis aſpicerẽt, deceptos ſe, & in pręcipitia erroris abſtractos meritò dolerent, & iracundiæ ſalutaris ignem aduerſum deceptricẽ ſui cõciperent ignorantiã. Ob hoc itaq; dicebat: Ignem ueni mittere in terram, & quem uolo ut accendatur. Eſt ergo pugna

Vita militia eſt.

quędam, quæ gerenda nobis eſt in hac uita: ſermo enim ueritatis & ſcientię, neceſſariò ſeparat homines ab errore & ignorãtia, ſicut ſæpe uidimus putrefactas & emortuas corporis carnes, à cõnexione uiuentiũ membrorũ ferro ſecante ſeparari. Tale ergo aliquid eſt quod agit ueritatis agnitio: neceſſe eſt enim, ut ſalutis cauſa filius, uerbi gratia, qui ſermonẽ receperit ueritatis, à parentibus ſeparetur incredulis: aut rurſum, pater ſeparetur à filio, aut filia à matre. Et hoc modo inter propinquos & cõſanguineos credentes, atq; incredulos, ſcientiæ & ignorantiæ, ueritatiſq; & erroris pugna cõſurgit.

Matth. 10.

Et ob hoc iterum dicebat qui nos miſit: Non ueni pacem mittere in terram, ſed gladiũ. Quod ſi dicit aliquis, & quomodo iuſtum uideĩ ſeparari à parentibus? Audi quomodo: quia ſi cum ipſis in errore permaneant, neq; illis proderunt, & ipſi cum illis pariter interibunt. Iuſtũ igitur & ualde iuſtum eſt, ſeparari eum qui ſaluari uult, ab eo qui non uult.

Gladius euangelij.

Sed & illud aduerte, quia non ex illis qui rectius intelligunt, uenit iſta ſeparatio, illi enim uolunt eſſe, pariter & prodeſſe eis, & docere meliora: ſed eſt iſtud propriũ ignorantiæ uitiũ, ut confutantem ſe ueritatis lucem nõ ferat habere de proximo, & ideo ex illis iſta naſciĩ ſeparatio. Nam qui ſcientiã ueritatis accipiunt, quia bonitatis plena eſt, tanquã à bono deo datam, cupiunt eam, ſi fieri poteſt, cũ omnibus habere cõmunem, etiã cum his qui oderũt eos & per-

& perſequunt̄: ſciunt enim, quia peccati ipſorū cauſa ignorantia eſt. Propterea deniq; ipſe magiſter cum ab his qui ignorabant eum, duceretur ad crucem, orabat patrem pro interfectoribus ſuis, & dicebat: Pater remitte eis peccatum, neſciunt enim quid faciunt. Imitantes quoq; diſcipuli magiſtrū, etiā ipſi cum paterentur, ſimiliter pro inſectoribus ſuis orabant. Quod ſi diſciplina nobis eſt, orare etiā pro interfectoribus, & perſequutoribus noſtris, quomodo nō etiam parentū & propinquorum perſequutiones ferre, & pro cōuerſione eorū orare debemus? Tum deinde etiam illud diligentius cōſideremus, quæ ſit nobis cauſa parētes diligendi. Pro eo, inquit, quod uitæ noſtræ uidentur autores. Autores quidē uitæ noſtræ parentes nō ſunt, ſed miniſtri: non enim uitam præbent, ſed ingrediendi nobis ad hanc uitam exhibent miniſteriū: autor autem uitæ, unus & ſolus eſt deus. Si ergo autorem uitę diligere uoluerimus, illum nobis ſciamus eſſe diligendū. Sed illum, inquit, cognoſcere nō potuimus, iſtos autē & nouimus, & in affectu habemus. Eſto, non potueris cognoſcere quid ſit deus, quid tamen non ſit deus, perfacile ſcire potuiſti. Nam quomodo latêre potuit hominē quod lignū, aut lapis, aut æs, uel alia huiuſmodi materia, deus nō ſit? Quod ſi in his quę facile deprehēdere potuiſtis, animū ad diſcutiendum noluiſtis intendere, certū eſt quia in agnitione dei impediti eſtis, non impoſſibilitatis, ſed ignauiæ uitio: nam ſi uoluiſſetis, ex his ipſis inutilibus ſimulacris, profecto accepiſſetis intelligētiæ uiam. Certū eſt enim quia per ferrū facta ſunt ſimulacra, ferrum uero per ignē confectū eſt, qui ignis aqua extinguitur, aqua autem per ſpiritū mouetur, ſpiritus autem à deo initium habet. Sic enim dicit Moyſes propheta: In principio fecit deus cœlū & terram, terra autem erat inuiſibilis & incōpoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum, & ſpiritus dei erat ſuper aquas, qui ſpiritus iuſſu dei, quaſi ipſa cōditoris manu, lucem ſeparauit à tenebris, & poſt illud inuiſibile cœlum, iſtud uiſibile produxit, ut ſuperiora quidē habitaculū faceret angelis, inferiora uero hominibus. Propter te ergo dei iuſſu, aqua quæ erat ſuper faciem terræ ſeceſſit, ut terra tibi produceret fructus: cui etiam humorū uenas latenter inſeruit, ut tibi ex ea profluerent fontes, & flumina. Proprer re producere iuſſa eſt animantia, & omnia quæ tuo uſui uoluntatiq; ſeruirenr. Aut non propter te uenti ſpirant, ut ex ipſis cōcipiens fructus tibi terra parturiat? Non propter te imbres profluunt, & tēpora uiciſſitudines mutant? Nō propter te ſol oritur, & occidit, & mutationes luna perpetitur? Propter te mare exhibet famulatū ſuum, ut tibi ingrato cuncta ſubiaceant. Nónne pro his omnibus iſta erit ultionis pœna, quia horū omnium largitorē, quem ante omnia & agnoſcere & uenerari debuiſtis, ſolū præ cæteris ignoraſtis? Sed & nunc eiſdem uos ad intelligentiā uijs duco: uidetis etenim quod omnia gignuntur ex aquis, aqua uero per unigenitum ex initio facta eſt, unigeniti uero omnipotens deus caput eſt, per quem tali ordine, quo ſuprà diximus, peruenit̄ ad patrē: cum autem perueneris ad patrem, agnoſces hanc eſſe uoluntatē eius, ut per aquas quæ primæ creatæ ſunt, denuò renaſcaris. Qui enim regeneratus fuerit per aquā, bonis operibus adimpletis, hæres efficit̄ eius à quo in incorruptione regeneratus eſt. Propter quod paratis animis accedite, quaſi filij ad patrē, ut peccata ueſtra diluant̄, & cauſa eorū ſola ignorātia fuiſſe probet̄ apud deū. Nam ſi poſt agnitionē horum permanetis in incredulitate, uobis iam perditionis ueſtræ cauſa. & nō ignorantiæ reputabit̄. Nec putes quod etiamſi omnē pietatē colas, omnemq; iuſtitiam, baptiſmū uero nō accipias, ſpem poſſis habere apud deum: imò potius maiore pœna dignus erit, qui bona opera non bene operatur: confertur enim meritū homini ex bonis geſtis, ſed ſi ita gerantur ſicut deus iubet. Deus autem iuſſit omnem colentem ſe baptiſmo conſignari: quod ſi tu reniteris, & tuæ uoluntati magis quàm dei obtemperas, contrarius ſine dubio & inimicus es uoluntati eius. Sed dices fortaſſe, quid confert aquæ baptiſmus ad dei cultum? Primo quidem, quia quod

Luc. 23.

Hoc eſt quod opinor impulit Dionyſium ſcribere de Theologia negatiua.

Gen. 1.

Propter hominē omnia creata ſunt.

Baptiſmus neceſſarius.

Opera tum ſunt bona ſi fiunt ita ut deus præcepit.

deo placuit impletur: ſecundo, quia regenerato ex aquis, & deo renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ tibi per hominē facta eſt, amputatur, & ita demū peruenire poteris ad ſalutē, aliter uero impoſſibile eſt. Sic enim nobis cū ſacramēto uerus propheta teſtatus eſt, dicens:

Ioan.3.

Amen dico uobis, niſi quis denuò renatus fuerit ex aqua, nō introibit in regna cœlorū. Et ideo adcelerate, eſt enim in aquis iſtis miſericordiæ uis quædā, quæ ex initio ferebar̃ ſuper eas, & agnoſcit eos qui baptizantur ſub appellatione triplicis ſacramēti, & eripit eos de ſupplicijs futuris, quaſi donum quoddam offerens deo, animas per baptiſmū conſecratas. Cōfugite ergo ad aquas iſtas, ſolæ ſunt enim quæ poſſint uim futuri ignis extinguere; ad quas qui morar̃ accedere, cōſtat in eo infidelitatis adhuc idolum permanere, & ab ipſo prohiberi ad aquas quę ſalutē cōferunt, properare. Siue enim iuſtus ſis, ſiue iniuſtus, baptiſmus tibi per omnia neceſſarius eſt. Iuſto quidē, ut adimplear̃ in eo perfectio, & regenerar̃ deo: iniuſto uero, ut peccatorū quę geſſit in ignorantia remiſſio concedatur. Omnibus ergo feſtinandū eſt ſine mora renaſci deo, quia incertus eſt uniuſcuiuſq; exitus uitæ. Cum autē regeneratus fueris per aquā ex operibus bonis, oſtende in te ſimilitudinē eius, qui te genuit patris. Agnouiſti enim deū, honora patrē: honor autē eius eſt, ut ita uiuas ſicut ipſe uult. Vult autē ita uiuere, ut homicidiū, adulteriū neſcias, odiū, auaritiā fugias, iram, ſuperbiā, iactantiā reſpuas, & execreris inuidiā, cęteraq; his ſimilia penitus à te ducas aliena. Eſt ſanè propria quædā noſtræ religionis obſeruātia, quæ nō tam imponir̃ hominibus, quàm proprie ab unoquoq; deum colente cauſa puritatis expetitur. Caſtimoniæ dico cauſa, cuius ſpecies multæ ſunt, ſed primo ut obſeruet unuſquiſq;, ne menſtruatę mulieri miſcear̃, hoc enim execrabile ducit lex dei.

Leuit.18.

Quod etſi lex de his nō admonuiſſet, nos ut cantari libenter uoluerẽmur in ſtercore? Debemus amplius aliquid habere animalibus, utpote rationabiles homines, & cœleſtiū ſenſuū capaces, quibus ſummi ſtudij eſſe debet, ab omni inquinamēto cordis conſcientiā cuſtodire. Bonū eſt autē & puritati cōueniens, etiā corpus aqua diluere. Bonū uero dico, nō quaſi principale illud in quo mens purificar̃, ſed quod ſequela ſit illius boni hoc in quo caro diluir̃. Sic enim & magiſter noſter quoſdam phariſæorū & ſcribarū, qui uidebanr̃ eſſe cæteris meliores, & à uulgo ſeparati, increpabat, dicēs eos hypocritas, quia ea ſolū quę hominibus uidebanr̃ purificabāt, corda uero quę ſolus deus aſpicit, inquinata relinquebant & ſordida. Ad quoſdam ergo ex ipſis non ad omnes dicebat:

Vetus exēplar cātari habebat, in alio non erat omnino, ſuſpicor autē legendum canterij.

Matth.23.

Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia mundatis calicis & paropſidis quod deforis eſt, intus autē plena ſunt ſordibus. Phariſæe cæce, emūda prius quod intus eſt, & quod deforis eſt, erit mundū. Vere enim ſi mens mundetur luce ſcientiæ, cum ipſa fuerit munda ac ſplendida, tunc etiā eius qui deforis eſt hominis, ipſa neceſſariò curam gerit, id eſt carnis ſuæ, ut & ipſa purificetur. Vbi autem iſta quæ deforis eſt purificatio carnis negligitur, certum eſt ibi neq; de puritate mentis, ac munditia cordis curā geri. Ita ergo fit ut is quidē qui intrinſecus mundus eſt, mundetur ſine dubio & extrinſecus. Non ſemper autē is qui mundatur extrinſecus, etiam intrinſecus mundus eſt, uidelicet cum agit hæc ut hominibus placeat. Sed & illa ſpecies caſtimoniæ obſeruanda eſt, ut ne paſſim, & libidinis ſolius cauſa fœminis coëatur, ſed poſteritatis reparādę gratia. Quę obſeruantia cum in nōnullis etiā pecudibus inueniatur, pudoris eſt ſi nō ab hominibus rationabilibus, & deū colentibus obſeruetur. In tantū autē caſtimonia, uerū dei cultum tenētibus, per has quas ſuprà diximus, aliaſq; horū ſimiles ſpecies, cōſeruanda eſt, ut etiā apud eos qui à diabolo adhuc in erroribus detinenr̃, adtentius obſeruer̃: eſt enim & apud illos nōnulla obſeruantia caſtimoniæ. Quid ergo quod errātes cuſtodiebatis, hoc non obſeruabitis emendati? Sed fortaſſe dicet aliquis ueſtrū: Oportet ergo nos omnia quę fecimus dum coleremus idola cuſtodire? Non omnia, ſed quęcunq; bene fiebant, hæc etiam nunc cōuenit obſeruari: quia ſi quid recte fit ab his,

qui

qui in errore ſunt, certum eſt id à ueritate ſumptũ. Quia & ſi quid in uera religione non recte fit, non eſt dubium quin ab errore mutuatũ ſit: bonum nanque etiamſi ab errantibus geſtum fuerit, bonũ eſt: & malũ, etiamſi ab his qui ueritatem ſequuntur geſtũ fuerit, malum eſt. Aut nunquid ita deſipiemus, ut ſi uideamus eum qui idola colit, eſſe ſobriũ, nos qui deum colimus, ſobrij eſſe recuſemus, ne eadẽ facere quæ ille qui colit idola uideamur? Non ita eſt, ſed ſit nobis ſtudiũ, ut ſi illi qui errant, homicidium non faciũt, nos ne iraſcamur quidem: & ſi illi adulteriũ non admittunt, nos ne concupiſcamus quidem alienam mulierem: ſi illi amant proximos ſuos, nos diligamus etiam inimicos noſtros: ſi illi mutuò dant his qui habent unde reddant, nos etiam his demus à quibus recipere non ſperamus. Et per omnia nos qui æterni ſeculi hæreditatẽ ſperamus, debemus præcellere eos qui præſens tantum ſeculum norunt, ſcientes quia ſi opera illorũ noſtris operibus cõlata, in die iudicij ſimilia inueniantur ac paria, cõfuſio nobis erit, quod æquales inuenimur in operibus, his qui propter ignorantiam condemnantur, & nullam ſpem futuri ſeculi habuerunt. Et uere digna confuſio eſt, ubi nihil amplius geſſimus ab his quibus amplius intelleximus. Quod ſi confuſio nobis erit, æquales eis inueniri in operibus bonis, quid erit nobis ſi inferiores nos, ac deteriores examinatio futura reperiat? Audite ergo quomodo de his nos ipſe uerus propheta docuerit: ad eos enim qui negligunt audire uerba ſapientię, ita ait: Regina auſtri ſurget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam, quia uenit à finibus terræ, audire ſapientiã Salomonis, & ecce plusquam Salomon hic, & non audiunt. Ad eos uero qui de malis actibus gerere pœnitentiam detrectabant, ita ait: Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quia pœnitentiã egerunt in prędicatione Ionæ, & ecce plus quàm Iona hic. Vides ergo quomodo eos qui erudiebantur ex lege, adductis ad exemplũ illis qui ex gentili ignorantia ueniebant, & oſtendens eos nec illis æquales eſſe, qui in errore poſiti uidebantur, ex ipſa tantum cõparatione condemnat. Ex quibus omnibus ſermo quẽ propoſuimus adprobatur, ut caſtimonia, quæ aliquatenus etiã ab his, qui in errore ſunt poſiti, cuſtoditur, multo purius & attentius per ſingulas quaſque, ſicut ſuprà oſtendimus, ſpecies à nobis, qui ueritatẽ ſequimur, teneatur, eo magis quo apud nos obſeruantię eius pręmia ęterna poſita ſunt.

Chriſtiani quibus modis ethnicos uincere debeant.

Luc. 11.

Hæc & his ſimilia cum dixiſſet, turbas dimiſit, & ex more cum familiaribus ſuis cibo ſumpto, quieuit. Hoc autem modo per tres continuos menſes, cum uerbum dei doceret, & plurimos conuerteret ad fidem, ad ultimum ieiunare me iuſſit, & poſt ieiunium in fontibus, qui contigui habentur mari, perennis aquę mihi baptiſmum dedit. Cumque pro regenerationis gratia diuinitus mihi cõlata, feriati cum fratribus & laicis læti egiſſemus, Petrus eos qui ad præcedendum fuerant ordinati, proficiſci Antiochiam iubet, atque ibi tres alios expectare menſes: quibus profectis, ipſe eos qui fidem domini plene receperant, deducens ad fontes, quos mari contiguos ſuprà diximus, baptizauit, & euchariſtiam frangens cum eis, Maronem qui eum hoſpitio receperat, perfectum iam in omnibus, conſtituit eis epiſcopum, & duodecim cum eo presbyteros, ſimulque diaconos ordinat. Inſtituit etiam ordinem uiduarum, atque omni eccleſiæ miniſteria diſponit. Vniuerſosque admonet Maroni epiſcopo, in omnibus quę pręciperet obedire, & ita cunctis competẽter diſpoſitis, cum trium menſium tempus fuiſſet expletum, ualedicentes his qui erant apud Tripolim, Antiochiam proficiſcimur.

Clemens baptizatur à Petro.

Miniſteria eccleſiæ diſpoſita à Petro.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER SEPTIMVS, RVFINO Torano Aquileienſe interprete.

IGRESSI tandem etiam Tripolim Phœnicis urbem, primam in Hortoſiade, haud procul à Tripoli, facimus manſionem: ubi ſequenti quoq; die remorati, quia omnes penè qui domino crediderant, dum diuelli à Petro nequeunt, illò uſq; ſequuti ſunt: inde Antharadum uenimus. Sed quod multi nos comitarẽtur, ait Petrus ad Nicetam ſimul atq; Aquilam: Quoniamquidem plurimæ fratrum turbæ nobiſcum ſunt, & ingredientes ſingulas quaſq; urbes, non parum inuidiæ contrahimus, uidetur mihi prouidendum, ut neq; ipſis ingratũ ſit, ſi prohibeantur ſequi, neq; nobis pompæ alicuius excitet malignus inuidiam. Cenſeo itaq; te Nicetam atq; Aquilam præcedere nos cum ipſis: ita, ut etiam uos in duas partes diuiſam multitudinem ducatis, ut ſparſim magis quàm ſub una congregatione iter agentes, ſingulas quaſq; introëamus gentiũ ciuitates. Scio autem quia triſte uobis uidetur, quod uidemini à me, duorum ſaltem dierum ſpatio ſeparari: credite mihi, quia qua mẽſura diligitis me, decuplo amplior mihi quoq; erga uos affectus eſt: ſed ſi pro affectu, quem adinuicem gerimus, non faciamus quæ conuenientia & honeſta ſunt, inrationabilis huiuſmodi amor uidebitur. Et ideo nequaquam titulo charitatis imminuto, quæ utilia uidentur ac neceſſaria procuremus, maxime cum nullus dies poſſit intercedere, quo non diſputationibus meis intereſſe poſſitis. Per ſingulas enim quaſq; nobiliores prouinciarum ciuitates, propoſui, ſicut etiam uos ſcitis, tres nos docendi gratia reſidere mẽſes. Nũc ergo Laodiciam, quæ eſt urbs proxima, præcedite me, & ego poſt biduum aut triduum, quantum ad propoſitum meum ſpectat, inſequar uos. Operimini autem me ad proximum portæ ciuitatis ſtabulum: & inde iterum ſimiliter, cum dies ibi aliquot tranſegerimus, præcedetis me ad ulteriores ciuitates: & hoc uos facere per ſingulas cupio, declinandæ quantum in uobis eſt, inuidiæ gratia, & ut fratres qui nobiſcum ſunt, ueſtri prouidentia, per ſingulas ciuitates parata inuenientes hoſpitia, minus uagari uideantur. Hæc dicente Petro, neceſſariò adquieſcunt, dicentes: Non ualde nos contriſtat hoc agere quæ à te iubemur, quia omnia & bene agere, & bene conſulere, per Chriſti prouidentiam electus es: ſed & una die, aut ſi multum biduo, quamuis grande ſit, in hoc omni ſpatio non uidere dominum noſtrum Petrum, tamen tolerabile eſt. Cõſideramus enim quid patiantur illi duodecim fratres noſtri, qui præcedunt nos, & menſem penè integrum ex tribus menſibus, quibus per unamquanq; urbem reſides, tanto bono auditus tui, uiſioniſq; fraudantur. Vt ergo iubes, quia recte omnia iubes, agere nõ morabimur. Et his dictis, pręceſſere, acceptis mandatis, ut extra urbem adloquerentur fratres qui ſecũ iter agebant, ne cõſtipati & quaſi cum tumultu, ſed ſparſim & in binos diuiſi, ingrediantur ciuitates. Verum ubi illi profecti ſunt, ego Clemens ualde gauiſus ſum, quod me ſecum eſſe fecit, & aio ad eum: Deo gratias ago, quod me non præmiſiſti cum alijs, nam triſtitia interiſſem. Tum Petrus: Et quid fiet, inquit, ſi neceſſitas exegerit mittere aliquò doctrinæ gratia, ſeparatus à me pro utilitate morieris? nec tibimetipſi imperabis ferre patiẽter quę neceſſitas impoſuerit? Aut ignoras, quia amici ſemper ſimul ſunt, & licet corporibus ſeparenť, memoria tamẽ iunguntur? ſicut è cõtrario nõnulli corporibus unà poſiti, animis diuiduntur. Et ego reſpõdi: nõ putes mi domine, hęc me inrationabiliter pati, ſed certa & cauſa & ratio eſt, huius erga te affectus mei.

Cauet Petrus ne peregrinatio ſua ſpeciem uideat tumultus, id quod facile poterat fieri, præberet.

Te enim

Te enim ſolum pro omnibus meis affectibus habeo, pro patre, pro matre, pro fratribus: ſuper hæc autem omnia eſt, quod mihi ſalutis cauſa, & agnoſcendæ ueritatis tu ſolus exiſtis. Sed & illud non mihi in poſtremo habetur loco, quod iuuenilis ætas quæ in me eſt, concupiſcentiarũ inſidijs ſubiacet, & uereor eſſe ſine te, cuius ſolam præſentiam omnis luxuria, quamuis ratione careat, erubeſcit. Licet cõfidam de miſericordia dei, quod etiam ſenſus meus, ex his quæ per doctrinam tuam concepit, aliud iam aliquid ad cogitationem recipere non poſſit. Præterea memini te apud Cæſareã dixiſſe, ut ſi quis uult me ſalua pietate comitari, comitetur. Salua autem pietate dicebas, ut neminem contriſtaret, cui ſecundum deum deberet adhęrere: uerbi gratia, ne uxorem fidelem relinqueret, uel parentes, uel alias huiuſcemodi perſonas, à quibus ego ualde liber ſum, & ideo aptus ad ſequendum te, atq; utinam mihi concedas, ut tibi etiam ſerui miniſteriũ exhibeam. Tum Petrus ad hęc ridens, ait: Et quid putas Clemens, quod nõ te ipſa neceſſitas mihi faciat ſeruũ? Nam quis mihi poterit alius ſternere ſindones, & ſtragula pulchra componere? Quis ſeruare anulos & indumenta, quæ aſſidue mutare debeam, præparabit? Quis etiã cocis imperabit, & diuerſa atq; electa pulmenta prouidebit, quæ arte ſcitiſſima & uaria præparentur? & omnia illa quæ hominibus molliter inſtitutis, imò potius cupiditati eorũ uelut immaniſſimæ cuidam beſtiæ iniuſtis quęſita ſumptibus cõuectantur. Sed fortaſſe quamuis mecum poſitus uidearis, non agnoueris uitam meam: panis mihi ſolus cum oliuis, & raro etiam cum oleribus in uſu eſt. Indumentũ autem hoc eſt mihi quod uides, tunica cum pallio: & hæc habens, aliud nihil requiro, hoc mihi ſufficit, quia mens mea non ad hæc præſentia, ſed ad illa quę ęterna ſunt aſpicit, & ideo nihil me rerum præſentiũ, uiſibiliumq; delectat. Vnde tuum quidẽ erga me bonum animũ amplector & miror, ac te magis laudo, quomodo cum ſis uir, ex cõſuetudine multæ abundantiæ ueniens, tam citò transferre & aptare te potueris, ad hanc uitam noſtrã, quæ ſolis neceſſarijs utitur. Nos enim à puero, id eſt, ego & frater germanus meus Andręas, nõ ſolũ orphani, ſed & ualde pauperes creuimus, & neceſſitate operarij eſſe cõſueuimus. Vnde & nunc facile uexationes itinerũ ſerimus: ſed potius ſi mihi adquieſceres & permitteres, ego magis homo operarius, facilius tibi poſſem ſerui implere miniſterium. At ego hæc audiens, contremui, & lachrymæ mihi continuò proruperunt, quod talem mihi ſermonem dixerit uir tantus, quo omnis mundus habetur inferior. Tum ille lachrymantem me uidens, cauſam percontatur. Cui ego reſpondi: Quid tantum in te peccaui, ut me tali ſermone onerares? Et Petrus: Si malũ eſt, inquit, quod dixi ut ſeruiam tibi, tu prior peccaſti hoc mihi dicendo. Et ego: Non eſt, inquam, ſimile: me enim decet hoc tibi facere: tu autẽ qui dei ſummi præco ad ſaluandas animas hominũ miſſus es, graue eſt ut hoc mihi dicas. Et Petrus: Adquieſcerem tibi, inquit, niſi dominus noſter, qui ad ſalutẽ totius mundi uenit, & qui erat omni creatura nobilior, ſeruire paſſus eſſet, ut nos ſuaderet, non erubeſcere fratribus noſtris ſeruorũ exhibere miniſteriũ. Tum ego: Si puto quod poſſim te uincere, ualde ſtultus ſum: ueruntamen ago gratias prouidentiæ dei, quod parentũ loco habere te merui. Tum Petrus: Nemo enim, inquit, uere ex genere tibi ſupereſt? Reſpondi: ſunt quidem multi potentes uiri ex Cęſaris proſapia uenientes: nam patri utpote propinquo ſuo, & unà educato, nobilis adæque familiæ Cęſar ipſe iunxit uxorem, ex qua duos geminos ante me filios ſuſcepit, non ualde, ut aiebat pater, ſibi inuicẽ ſimiles, ego enim eos non adeò ſciebam. Sed ne matris quidem ualde memor ſum, ſed quaſi per ſomniũ, ita tenuiter uultus eius ſpeciẽ recolo. Mater ergo mea Mattidia, pater Fauſtinianus uocitatus eſt: fratrum autem meorũ alter Fauſtinus, alter Fauſtus dicebatũ. Interea cum ego quinq; uixdũ eſſem annorũ, mater ſicut à patre didici ſomniũ uidit, quo moneretũ, niſi cum duobus filijs ſuis geminis, confeſtim urbẽ fuiſſet egreſſa, & abfuiſſet annis decem,

Tenuitas et parſimonia Petri.

Petri & Andreæ paupertas

Matth. 20.

Clementis proſapia.

ipſam pariter cum liberis interitu exitiabili perituram. Tum pater, qui tenere diligeret filios, adiunctis ſeruis & ancillis, ac ſumptibus ſufficienter præbitis, naui impoſitos cum matre filios, Athenas mittit erudiendos, me ſibi ſolum filiū ad ſolatium retinens, & in hoc quidem gratias agens, quia non etiam me imperauit ſomniū pariter cum matre diſcedere. Anno autem completo, pater miſit ad eos Athenas homines & ſumptus, ſcire ſimul cupiens quid agant, nec tamē redeunt qui miſſi ſunt. Tertio rurſus anno, mœſtiſſimus pater mittit alios cum pecunijs, qui quarto anno regreſſi, nunciant neq; matrem ſe, neq; fratres uidiſſe, ſed neq; Athenas eos omnino perueniſſe, neq; uſquam alicuius ſaltem qui cum ipſis fuerant, ueſtigium repertum. Pater hæc audiens, & multa triſtitia obſtupefactus, neſciens quô tenderet, aut ubi quæreret, unà mecum deſcendit ad portum, & requirere à nautis cœpit ſic, ubi aliquis eorum uidiſſet aliquando ante quatuor annos corpus mulieris, cum duobus paruulis eiectum. Cum multi multa dicerēt, nec aliquid nobis rati eluceſceret, tam immenſum pelagus perſcrutantibus, pro multo tamē affectu pater quem erga ſuos gerebat, paſcebatur uanis ſpebus, donec uiſum eſt ei, ut me ſub procuratoribus ordinatum Romæ relinqueret, annorū cum eſſem duodecim, & ipſe pergeret ad requirendum: flens itaq; deſcendit ad portum, & nauem conſcendens profectus eſt: ex eo uſq; in hodiernum, neq; literas eius accepi, neq; ſi uiuat, aut defunctus ſit noui. Sed magis ſuſpicor, quia & ipſe obierit, aut triſtitia uictus, aut naufragio: anni etenim uiginti elapſi ſunt, quibus hæc geruntur, & ne nuncius quidē de eo ad me aliquis uenit. Petrus hæc audiēs, ex affectu lachrymas fudit, & ad eos qui aderant familiares ait: Hæc ſi quis in dei cultu poſitus pertuliſſet, quæ huius pertulit pater, ſtatim homines religioni adſcriberent ęrumnarū cauſam: quæ cum accidunt miſeris gentilibus, malorum cauſam fato adſcribūt. Miſeros autem dico eos, quia & hic uexantur erroribus, & ab ſpe futura fraudantur: dei enim cultores cum hęc patiuntur, ad purgationem peccatorū cedit eis, quod perferunt patienter. Poſt hæc dicta, unus ex adſtantibus Petrū rogare cœpit, ut die craſtina maturius ad inſulam proximā, quæ ſex non amplius ſtadijs aberat, Aradum nomine, pergeremus, uidendi in ea gratia mirum aliquod opus, columnas uitreas magnitudinis immenſæ: cui Petrus, ut erat clementiſſimus, adquieſcit, ſed monuit nos, ut cum nauē deſcendiſſemus, non unà omnes concurrere ad uidendum: nolo enim, inquit, notari uos à turba. Cum ergo die poſtera naui ſub momento horæ ueniſſemus ad inſulam, continuò ad locum in quo erant columnæ mirabiles properamus. Erant autem in æde quadam poſitę, in qua Phidię opera permagnifica habebantur, quibus intento unuſquiſq; noſtrûm detinebatur aſpectu. Petrus uero ubi ſolas columnas miratus eſt uitreas, nequaquā raptus picturæ gratia, egreſſus uidit pro foribus mulierculam quandam ſtipem ab introëuntibus depoſcentem, quam attentius conſiderans ait: Dic mulier, quod tibi membrū corporis deeſt, quod huic te iniuriæ ſubiecisti, ut ſtipem petas, & non potius manibus tuis, quas à deo accepiſti, operans, cibum quæras? At illa ſuſpirans ait: Vtinam mihi quidem eſſent manus quæ moueri poſſent: nunc autem ſpecies tantum ſeruata eſt manuum, nam ipſæ ſunt emortuę, & meis morſibus debiles & ſine ſenſu redditæ. Et Petrus: Quę, inquit, fuit cauſa, ut hoc tibi tantum mali ipſa conferres? Ignauia, inquit, nec aliud quicquam: ſi enim fuiſſet in me aliquid uirtutis, potui uel præcipitio uti, uel profundo maris inijcere memetipſam, & finem dare doloribus meis. Tum Petrus: Ecquid putas, ait, mulier quod qui ſemetipſos perimunt, à ſupplicijs liberantur? niſi quia maioribus ſubiaceant pœnis animæ eorum, qui ſibi ipſis intulerint manus. At illa: Vtinam, inquit, iſtud mihi certum fieret, quia uiuunt animæ in inferno, libenter amplecterer etiam pœnas ferre mortis inlatæ, tantum ut dulces mihi natos horam ſaltem unam uiderem. Et Petrus: Quid tantum iſtud eſt, quod te tam graui afficit triſtitia, ſcire uelim.

Religioni enim ſicut & hodie īputata ſunt incōmoda, ſi quæ euenerant.

In uetuſtiſſimo codice legitur Aradū, quæ lectio mihi probatur. Quamuis non ignorē, uel ex libro quinto Plinij poſſe & Anataradū legi

Si enim

Si enim doceres me cauſam, poſſem tibi & ego euidenter oſtendere ô mulier, quod in inferno uiuant animæ: & pro pręcipitio uel profundo, poſſem tibi dare medicamentum aliquod, ut ſine cruciatu ualeas uitam finire. Tūc mulier promiſſione hac gratanter accepta, cœpit dicere: Genus quidem mihi & patria quæ ſit, nec credi facile, nec dici neceſſariū puto: ſed cauſam tantum ſufficit doloris exponere, cur morſibus meis, meas ipſa debiles reddiderim manus. Ego generoſis orta parentibus, & potentis adæque uiri ſortita matrimoniū, duos ſuſcepi geminos liberos, & poſt hos unum alium. Sed frater uiri mei, inlicito in me amore uehementer exarſit: mihi autem cum ſuper omnia chara eſſet pudicitia, & neq; tanto ſceleri adquieſcere, neq; uiro uellem flagitiū fratris aperire, cogitaui quatenus & ego impolluta euaderem, & fratrem inimicum & hoſtem non facerem fratri, ne genus omne, quod erat nobilis familiæ, in obprobriū darem. Patria ergo & urbe, cum duobus meis geminis diſcedere ſtatui, donec inceſtus amor cōquieſceret, quem fortè pręſentiæ meæ palparet & inflāmaret aſpectus. alius ſanè filius, quatenus patri maneret ad ſolatium cogitaui. Sed ut hæc ita fieri poſſent, ſomniū finxi, quaſi adſiſtente mihi per uiſum quodam numine, & dicente, ut confeſtim cum geminis meis urbe diſcederem, & tandiu abeſſem, donec redire me ipſe pręciperet: quod ſi non facerem, cum liberis omnibus me pariter perituram. & ita factum eſt. Statim enim ut ſomniū uiro enarraui, extimuit, & ſociatis mihi duobus filijs, ſeruis quoq; & ancillis, pecunia etiam abundanti data, nauigare Athenas iubet, ubi ſimul & erudire liberos poſſem, manſura, inquit, ibi uſquequo uiſum fuerit ei qui præcepit exire, ut redeas ad nos. Interea nauigans unà cum meis natis, uentorum uiolētia ad hos infelix nocturno naufragio depulſa ſum locos, & cum omnes interiſſent, adreptam me crudelem, ſupra ſaxum quoddā uehementior fluctus eiecit: ubi cum ſederem ea ſola ſpe, qua meos poſſem fortè natos inuenire, in profundum me non præcipitaui, tunc cum adhuc perturbata anima, & doloribus ebria facere hoc & audebat & poterat. Verum ubi dies exortus eſt, & ego cum clamore & ululatu infelicium natorum circumſpicerem, ſicubi uel eiecta poſſim uidere cadauera, miſeratione commoti quidam ex his qui me uiderant, primo per pelagus, tum etiam circa littora requirunt, ſi quem fortè de meis infantibus inuenirent. Sed ubi nuſquam ullus inuentus eſt, miſerantes me mulieres loci, conſolari cœperunt, enarrantes ſingulæ ſuas quæq; miſerias, ut ex ſimilitudine calamitatum ſolatium caperem: quod me magis contriſtabat: non enim tale mihi erat ingenium, ut aliorū mala, mea eſſe ſolatia ducerem. Et cum me multæ hoſpitio cuperent recipere, una quædam paupercula hic habitans, extorſit mihi tugurio eius ſuccedere, dicens, fuiſſe ſibi uirum nautam, eumq; in mari adoleſcentem defunctum, ſibiq; ex eo die cum multi eam accipere in coniugium cuperent, amore uiri uiduitatē fuiſſe chariorem. Erunt ergo, inquit, nobis cōmunia, quęcunq; manibus noſtris operātes, quęrere poterimus: & ne longa ac minus utili narratione utar, libenter habitaui cum ea, propter affectum fidei quam ſeruauerat uiro. Sed non multo pòſt, mihi infelici laceratæ dudum morſibus, reſolutæ ſunt manus, & illa quæ me ſuſceperat, incurrit paralyſin, & domi in lecto iacet. Illarum autem mulierum quæ prius miſerabantur, refrixit affectus: nos ambæ debiles, ego, ut uides, ſedeo ſtipem petens, & ſi quid fortè quæſiero, ſit unus duarum infelicium cibus. Ecce iam quę mea ſunt, ſufficienter audiſti: tu nūc, quid moraris implere quod promiſeras, & dare medicamentū, quo poſſit abſq; cruciatu, ut ais, utraq; noſtrûm miſerabilis uitę ſortem finire? Hęc dicente muliere, multa Petrus cogitatione diſtractus, uelut attonitus ſtabat: & ego Clemens ſuperueniens, dudū inquam, per omnia diſcurrens, quęrebam te, & nunc quid facimus? At ille pręcepit mihi ut ad naui culam præcederem, ibi me, inquit, operire: & quia contradici ei non poterat, quod iuſſit impleui. Ipſe uero, ut mihi cuncta poſterius enarrauit, ſuſpicione quadā pul-

Exemplū pudicitiæ in matre Clementis.

Athenæ.

Naufragiū mulier. ule.

ſatus, requirebat à muliere genus, & patriam ſimul, & nomina filiorũ, quæ ſi mihi, inquit, dixeris, dabo continuò medicamentũ. At illa, quaſi uim ſuſtinens, quia neq; fateri hæc uolebat, & medicamenti cupida erat, finxit alia ex alijs, & ait ſe quidem eſſe Epheſiam, uirum autem Siculum: ſed & filiorũ nomina, ſimiliter immutauit. Tum Petrus, putans eam uerũ reſpondiſſe, ait: Heu mulier, putabam, inquit, grande aliquod gaudium hodierna nobis die oriturũ, ſuſpicabar enim te eſſe quandam mulierem, de qua ſimilia quædam nuper ad fidem didici. At illa adiurabat eum, dicens: Rogo te, ut indices mihi quæ iſta ſit, ut ſciam, ſi eſt ulla inter mulieres me infelicior. Tum Petrus, fallere neſciens, & miſeratione cõmotus, cœpit dicere: Eſt quidam adoleſcens inter eos, qui me ſequuntur, religionis & ſectæ gratia, Romanus ciuis, qui mihi enarrauit, quod patrẽ habuerit, & duos geminos fratres, ex quibus nullus ei ſupereſt. Mater, inquit, mea, ſicut à patre didici, ſomnium uidit, ut Romana urbe ad tempus excederet cum duobus geminis natis, ne fortè exitiali interitu deperierent: quę cum diſceſſiſſet, nuſquã terrarũ ultra comparuit. Pater uero ſuus, poſt hæc ad inquiſitionem uxoris ac filiorũ profectus, nec ipſe inuenitur. Hęc cum dixiſſet Petrus, mulier ſtupore percuſſa conruit. Tum Petrus cõtinere eam, & conſolari cœpit, ac requirere quid eſſet cauſę, aut quid pateretur. At illa uix aliquando ſpiritum reuocans, ac ſemetipſam ad gaudij, quod ſperabat, magnitudinem reparans, ſimulq; adfricans uultum, hic, inquit, eſt quem dicis adoleſcẽs? At Petrus, ubi rem intellexit: Dic, inquit, mihi tu prior, nã uidere eum non poteris. Tum illa: Ego inquit, ſum adoleſcentis mater. Et Petrus: Quod ei nomẽ eſt? At illa, Clemens, ait. Petrus: Ipſe eſt, & ipſe erat, qui paulò ante mecum loquebatur, & quem iuſſi ad nauem præcedere. Tum illa, procidens ad pedes Petri, rogare cœpit, ut feſtinaret ad nauem. Et Petrus: Si mihi, inquit, ſeruas fidem, ut facias quod dico. At illa: Omnia, inquit, facio, tantum mihi, inquit, oſtende unicũ meum natum, puto enim me per ipſum, & geminos meos uidere. Et Petrus: Cũ uideris, inquit, eum, modo interim diſſimula paululum, uſquequo egrediamur ab inſula. Ita, inquit, faciam. Et tenens manũ eius Petrus, adducebat eam ad nauem. Quem ego uidens manum dantem mulieri, ridere cœpi, accedens tamen honoris eius gratia, pro ipſo cœpi uelle ſubijcere manum meam, & ſuſtentare mulierem: ſimul autem, ut manum eius contigi, ululatu ingenti reddito, in amplexus meos inruit, & maternis me cõſectari oſculis cœpit. At ego ignorans omne negotium, quaſi inſanientem mulierem repellebam, ſimul &, cum uerecundia licet, indignabar tamen quodãmodo aduerſum Petrum. At ille: Deſine, inquit, quid agis ô fili Clemens, noli repellere tuam matrem. Ego uero, ubi hæc audiui, continuò lachrymis ſuffuſus, concidi ſupra iacentem matrem, & oſculari eam cœpi. Simul enim ut audiui, paulatim uultũ eius reuocabam ad memoriam, & notior mihi intuenti tanto magis fiebat. Multitudo interim conueniebat plurima, audiens quod mulier quę ad ſtipem petendam ſedebat, recognita eſſet à filio ſuo, uiro quodam bono. Et cum uelimus cõfeſtim enauigare ex inſula, mater ait ad me: Fili dulciſſime, rectum eſt, ut ualedicã mulierculæ, quę me ſuſcepit, eſt enim egens, & paralytica, iacẽs in lectulo. Quibus auditis Petrus, & omnes qui aderant, admirati ſunt bonitatem, ac prudentiam fœminæ, & cõtinuò iuſſit Petrus abire quoſdam, & deferre mulierem in lectulo, ubi iacebat. Cumq; fuiſſet adlata, & in medio turbæ adſtantis poſita, in conſpectu omnium Petrus ait: Si ueritatis ego ſum præco, ad confirmandã fidem horum omniũ qui adſiſtunt, ut ſciant, & credant, quia unus eſt deus, qui cœlum fecit, ac terrã, in nomine Ieſu Chriſti filij eius, ſurgat hæc mulier. Et ſtatim, ut hæc dixiſſet, ſurrexit ſana, & procidit ad pedes Petri, atq; amicam ſuam, ac familiarẽ oſculis petẽs, percontabatẽ ab ea, quid iſtud eſſet negotij. At illa breuiter omnem ei ordinem agnitionis expoſuit, ita, ut etiam turbæ adſtantes mirarentẽ. Tum Petrus: De fide dei ac religionis inſtitutis, quod ad ſe pertinebat,

Petrus ſanat paralyticam.

tinebat, in quantum tempus patiebatur, loquutus ad turbas, addit etiam hoc, ut ſi quis uellet de his diligentius noſcere, Antiochiã ueniret, ubi tribus, inquit, menſibus ſtatuimus reſidere, ut quæ ad ſalutem pertinent, diſcat. Si enim, inquit, negotiandi cauſa, aut militandi, patriam relinquũt homines, ac parẽtes, & longas peregrinationes ſubire non metuunt: pro uita æterna tribus ſaltem menſibus peregrinari, cur oneroſum uideatur ac difficile? Cumq́; hæc & alia his ſimilia dixiſſet, ego mulieri quæ ſuſceperat matrem, & ſanitatẽ receperat per Petrum, mille drachmas donaui, & præſentibus cunctis, cõmendaui eam cuidam uiro bono, primario illius oppidi, qui & libenter ſe facturum, quod imperabamus ſpopondit. Sed & alijs quibuſdam aliquantulum pecuniæ diſtribui, & illis mulieribus, quæ aliquando ſolatæ dicebantur in miſerijs matrem meam, quibus & gratias retuli, & poſt hęc unà cum matre enauigabamus Antharadum. Cumq́; ueniſſemus ad hoſpitium, mater requirere cœpit à me, quonam deueniſſet pater. Cui ego: Ad te, inquam, requirendam profectus, ultra non redijt. At illa audiens, ſuſpirauit tantũ, grande enim pro me gaudium habens, reliquos ſolabatur mœrores. Die autem poſtera ſedens unà cum uxore Petri, iter agebat nobiſcum, & uenimus Balaneas, ubi triduo remorati, inde adceſſimus Patho, & poſt hoc Gabala, & ſic Laodiciam peruenimus, ubi ante portas occurrunt nobis Niceta & Aquila, & oſculantes nos abducunt in hoſpitiũ. Petrus autem uidens amplam ciuitatem & ſplendidam: Dignum eſt, inquit, remorari nos in hac diebus decem, aut etiam amplius. Tum Niceta cum Aquila requirebant à me, quæ eſſet mulier hæc ignota. Et ego reſpondi: mater mea eſt, quam mihi redonauit deus per dominũ meum Petrum. Hæc cum ego dixiſſem, cuncta eis Petrus per ordinem cœpit exponere, & ait: Cum ueniſſemus Aradum, & ego uos præcedere iuſſiſſem, profectis uobis eadem die Clemens, cum incidiſſet ſermonis occaſio, genus ſuum mihi expoſuit ac familiam, & quod parentibus eſſet orbatus, duosq́; habuiſſet priores ſe geminos fratres: & ſicut mihi, inquit, pater enarrauit, ſomniũ uidit aliquando mater, quo iuſſa eſt cum geminis ſuis, ex urbe Roma proficiſci, ne ſubitò & pariter interirent. Cumq́; ſomnium patri indicaſſet, ille qui tenero filios diligeret affectu, ne quid fortè mali paterentur, uxorem pariter ac filios, naui cum omnibus neceſſarijs impoſitos, emittit Athenas erudiendos. Poſt hæc miſit ſemel & iterum qui requirerent, nuſquam ullius ne ueſtigium quidem reperit. Ipſe ad ultimum pater ad inquirẽdum proficiſcitur, & uſq; ad præſens, ne ipſe quidem uſquam eſt. Hæc cum mihi Clemens enarraſſet, acceſſit ad nos quidam, rogans, ut ad inſulam Aradũ, quæ uicina erat, accederemus, uidendi gratia columnas uitreas miræ magnitudinis: adquieui, uentum eſt ad locum, cæteri omnes interiora ædis ingreſſi, mihi animus, neſcio ob quã cauſam, ingrediundi ultra non dedit. Sed dum illos foris operior, mulierem hanc conſiderare cœpi, qua parte membrorum eſſet debilis, ut non labore manuum uictum quæreret, ſed mendicitatis pudorem ſubiret: requiro ergo ab ea cauſas. Illa nobili ſe ortam genere, & nobili nihilominus uiro in matrimonio fuiſſe iunctam fatetur, cuius frater, inquit, in me inlicito amore inflammatus, fraternum thorum polluere cupiebat. Quod ego abhorrens, & rurſum de tanto ſcelere uiro indicare non audens, & ne bellum fratribus, & obprobrium generi indicerem, magis ex patria diſcedere iudicaui, cum duobus geminis filijs meis, iuniore puero ad ſolatium patri relicto. Et ut hæc, inquit, honeſta ſpecie fierent, cogitaui ſomnium fingere, & dicere uiro, adſtitiſſe mihi numen quoddam per uiſum, & dixiſſe ut cum duobus geminis meis cõfeſtim ex urbe proficiſcerer, uſquequo ab ipſo audirem, quãdo redire deberem. Quibus auditis, credidiſſe aiebat uirum, & Athenas ſe geminis cum liberis emiſiſſe inibi erudiendis: ſed tempeſtate graui ad hanc inſulam fuiſſe depulſos, ubi confracta naui, ſe fluctu excuſſam ſupra ſaxum quoddam, ob hoc ſolum mortẽ diſtuliſſe, donec, inquit, infeliciũ nato

Quæ ſumma paulo plus cõſicit ꝙ 33. aureos Rhenenſes.

Vxor Petri unà erat in peregrinatione.

Niceta et Aquila fratres Clemẽtis, antehac dicti ſunt Fauſtinus & Fauſtus.

Mortuos enim legimus aliquot ſubito gaudio.

Fidei Chriſtianæ compendiũ.

rum meorum ſaltem emortua membra cõplecterer, ac ſepulturæ mandarem. Sed cum dies fuiſſet exortus, & turbæ conueniſſent, miſeratione moti proiecerunt mihi indumentũ. At ego infelix fletibus multis rogabam, ut requirerent, ſicubi infelicium natorum poſſint inuenire corpuſcula. Ego autem omne corpus meũ dentibus lanians, planctibus & ululatibus nihil aliud clamabam, niſi, Vbi mihi infelici Fauſtus eſt, ubi Fauſtinus? Et cum hæc diceret Petrus, Niceta & Aquila ſubitò adſurgunt, & ſtupefacti perturbari cœperunt, dicentes: Dominator domine & deus omnium, uerá ne hæc ſunt, an ſomniũ eſt, quod agitur? Tum Petrus: Niſi, inquit, nos inſani ſumus, hęc uera ſunt. At illi paululum remorati, & confricantes faciem, aiunt: Nos ſumus Fauſtinus & Fauſtus. Sed & ab initio, cum narrare cœpiſti, ſtatim in ſuſpicionem incidimus, ne fortè ad nos pertinerent, quæ dicebantur: rurſus tamen conſiderantes, multa ſimilia accidere in uita hominum, reticuimus, licet cor noſtrum ſpe aliqua pulſaretur: aſpiciebamus ergo ad finem ſermonis, ut ſi ad integrum de nobis eſſe conſtaret, tum fateremur. Et cum hæc dixiſſent, lachrymantes ingrediebantur ad matrem: cum reperiſſent quieſcentem, & cõplecti uellent, prohibuit Petrus, dicens: Sinite me prius præparare animos matris, & ita uos afferre ei, ne fortè multo & ſubito gaudio mente excidat, & ſenſus eius turbetur, maxime quia nunc etiam ſomno occupata ſtupet. Igitur ubi mater exurrexit è ſomno, adloqui eam Petrus cœpit, dicens: Scire te uolo mulier religionis noſtrę obſeruantiam. Nos unum colimus deum, qui fecit mundum, huius & legem ſeruamus, qua mandat in primis, ipſum colendum, & nomen eius uenerandũ, parentes honorandos, pudicitiam iuſtitiamq́ ſeruandam. Sed & illud obſeruamus, menſam cum gentilibus non habere cõmunem, niſi cum crediderint, & recepta ueritate baptizati fuerint, ac trina quadam beati nominis inuocatione conſecrati, & tunc cum eis cibum ſumimus. Alioquin etiã ſi pater aut mater ſint, aut uxor, aut filij, aut fratres, nõ poſſumus cũ eis menſam habere cõmunem. Quia ergo religionis cauſa præcipua hoc facimus, non tibi iniurioſum uideatur, quod nõ poteſt filius tuus unà tecum ſumere cibũ, uſquequo eadem tibi ſit, quæ illi ſentẽtia fidei. Quibus illa auditis, Et quid, inquit, uetat hodie me baptizari? quæ etiam priuſquam te uiderem, illos quos dicunt deos, penitus auerſata ſum, quod mihi frequenter & penè quotidie ſacrificanti ſibi, præſtare potuerunt nihil. Nam de pudicitia quid dicam? cum me neq; tunc deliciæ deceperint, neq; nunc egeſtas peccare compulerit. Satis autem puto innotuiſſe tibi, quantus mihi exinde fuerit amor pudicitię, quę ut euaderem inliciti amoris inſidias, ſomnium finxi, ut cum duobus meis geminis peregrinarer, & hunc ſolum filium meum Clementem, ad ſolatium patri reliqui. Si enim mihi duo uix ſufficiebant, quanto magis cõtriſtaſſet patrem, ſi nullum penitus habuiſſet? Erat enim miſer, grandi affectu erga filios, ita, ut uix ei ſomni autoritas extorqueret, Fauſtinũ & Fauſtum Clementis huius fratres, mihi concedere, & ipſe ſolus contentus eſſet Clemente. Hęc illa cum diceret, ultra non ferentes fratres mei, inruunt in complexus matris, cum multis lachrymis, & oſculantur eam. At illa, quid uult, inquit, hoc eſſe? Tum Petrus: Nolo turberis mulier, conſtans eſto, iſti ſunt Fauſtinus & Fauſtus filij tui, quos in profundo periſſe dicebas: quomodo autem uiuant, & quomodo in illa horribili nocte de profundo euaſerint, & quemadmodũ alius ipſorũ Niceta, & alius Aquila dicatur, ipſi tibi exponere poterũt, & unà tecum etiam nos audiemus. Vbi hæc Petrus dixit, mater nimio gaudio intercepta corruit, & tandẽ aliquando reparata, atq; in ſemetipſam regreſſa, ait: Obſecro uos dulciſſimi filij, dicite mihi, quæ acciderint uobis poſt illam feralem, & crudeliſſimã noctem. Tum Niceta cœpit dicere: In illa nocte ô mater, cum nauis fuiſſet reſoluta, & nos innitentes fragmento cuidam tabularũ, per pelagus iactaremur, uiri quidam, quibus per profundum latrocinari artificium eſt, repertos impoſuerũt nos nauiculæ ſuæ, & remis

undarum

undarum uortices ſuperantes, diuerſis itineribus Cęſareā Stratonis perduxerunt, ibiq; adfligētes nos fame, uerberibus, metu, uti ne quod eſſet in uero proderemus: immutatis etiam noſtris nominibus uendiderunt nos cuidam uiduæ, honeſtæ admodum fœminæ, Iuſtæ nomine: quæ cum emiſſet, habuit loco filiorū, ita, ut etiam græcis nos literis, & liberalibus adtentiſſime erudiret. Vbi uero adoleuimus, etiam philoſophorū ſtudijs operam dedimus, quo poſſimus religionis diuinæ dogmata, philoſophicis diſputationibus adſerentes, cōfutare gentiles. Simoni autem cuidam mago, qui nobiſcum unà educatus eſt, pro amicitijs & puerili conſuetudine adhęſimus, ita, ut penè ab eo decipi poſſemus. Fertur enim in religione noſtra ſermo de propheta quodam, cuius ab omnibus, qui religioni huic deſeruiunt, ſperaretur aduentus, per quem immortalis & beata uita, credentibus danda promittitur. Hunc ergo nos putabamus Simonem. ſed hæc tibi mater, opportunius exponētur. Nos interim cum penè iam deciperemur à Simone, quidam collega domini mei Petri, Zachæus nomine, monuit ne falleremur à mago, ſed obtulit nos aduenīēti Petro, ut ab ipſo quæ erant ſana & perfecta doceremur: quod & tibi optamus euenire, ſicut & nobis conceſſit deus, ut poſſimus etiam cibū, & menſam habere cōmunem. hinc ergo fuit mater, quod nos à piratis raptos, tu in mari defunctos eſſe credidiſti. Cū hæc dixiſſet Niceta, mater noſtra procidit ad pedes Petri, rogans & obſecrans, ut & ſeipſam & hoſpitam ſuam euocaret ſine mora, ac baptizaret, uti ne una, inquit, die damnum patiar conſortij & ſocietatis natorū meorum. Similiter autem & nos filij eius rogabamus Petrū. At ille: Quid putatis, inquit, quia ego immiſericors ſum ſolus, & nolo uos matris conuiuio ſociari? ſed neceſſe eſt eam uel una die ieiunare prius, & ita baptizari, & hoc quia ſermonem ab ea quendā audiui, per quem mihi fides eius claruit, & qui indiciū dedit credulitatis eius: alioqui multis eam diebus oportebat antè inſtrui & doceri. Et ego quæſo te, inquam, domine mi Petre, dic quis eſt iſte ſermo, quem dicis dediſſe tibi indicium fidei eius? Et Petrus: Ille ſermo eſt, quo rogauit, ut & hoſpita ſua, cuius beneficijs uicem reddere deſiderat, ſimul baptizetur cum ipſa. Non autem rogaret, ut illi quam diligit præſtaretur hæc gratia, niſi crediddiſſet quod magnum aliquod in baptiſmate munus eſſet. Vnde & ego reprehendo plurimos, qui cum ipſi baptizentur & credant, nihil tamen dignū fide agunt cum his quos diligunt, id eſt uxoribus, uel filijs, uel amicis, quos non ad hoc hortantur, quod ipſi adſequuti ſunt, ſi quidē uere crediderint quod æterna uita per hoc donatur. Deniq; ſi eos ægrotare uideant, aut periculo alicui carnaliter ſubiacere, dolent & lugent, quia in hoc certi ſunt eis imminere perniciem. Ita ergo, ſi & de hoc certi eſſent, quod qui deum non colunt, manet eos pœna ignis æterni, quando ceſſarent monentes & cohortantes? Aut ſi obſiſterent, quomodo non lugerent eos & plangerent, certi ęterna eis imminere ſupplicia? Nunc ergo illam quidem mulierem euocabimus, poſtmodū & uidebimus, ſi amat fidem religionis noſtræ, & prout conſequens fuerit agemus. Hæc autem quoniā fideliter ſenſit de baptiſmo, ieiunet uel una die ante baptiſmum. At illa cum iuramento ſatisfaciebat, præſente uxore domini mei Petri, quia ex quo recognouerit filium, præ multo gaudio cibum capere omnino nequiuerit, niſi heſterna die calicem aquę ſolum biberit. Teſtabatur autem & uxor Petri, dicens ita eſſe. Et Aquila ait: Quid ergo obſtat, cur non baptizetur? Tum Petrus ſubridens: Sed non eſt, inquit, hoc ieiunium baptiſmi, quod nō propter baptiſmum ieiunatum eſt. Et Niceta: Sed fortè, inquit, uolens deus matrem noſtram nec una die agnitis nobis ſeparari à conſortio menſæ noſtræ, pręordinauit hoc ut antè ieiunaret. Sicut enim pudicitiam ſeruauit in ignorantia, ut proficeret ei ad baptiſmi gratiam, ita ieiunauit antequam ſciret ieiunij rationem, ut proficeret ei ad baptiſmum, & ſtatim ab initio agnitionis noſtrę nobiſcū pariter menſæ cōſortio frueretur. Tum Petrus: Non nos, inquit, uincat malignus,

Philoſophiæ ſtudia perdiſcēda ſunt ad refutādos hæreticos

Ieiuniũ ante baptiſmum.

occaſione accepta per affectum matris: ſed magis uos & ego uobiſcum, hodie ieiunemus cum ipſa, & craſtino baptizabitur: neq; enim iuſtum eſt ad gratiam perſonę alicuius & amicitiæ, reſolui & extenuari præcepta ueritatis. Non ergo pigeat nos magis laborare cum illa, quia omne mandatũ præterire peccatum eſt. Doceamus autẽ ſenſus noſtros corporales, qui extrinſecus ſunt, ſeruire interioribus ſenſibus: & non interiores ſenſus, qui quæ dei ſunt ſapiunt, cogamus ſequi exteriores, qui quæ carnis ſunt ſapiunt. Propter hoc enim & dominus mandatum dedit, dicens:

Matth. 5.

Quicunq; uiderit mulierem ad concupiſcendã eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Et his addidit: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eũ, & abijce abs te: expedit enim tibi ut unum membrorũ tuorum pereat, quàm totum corpus tuum mittatur in gehẽnam ignis. Non dixit, ſcandalizauit te, ut poſteaquam peccaueris tunc abijcias cauſam peccati: ſed ſi ſcandalizat te, hoc eſt, ut antequam pecces, cauſam peccati prouocantis te & irritantis, abſcidas. Ne quis autem ueſtrûm putet fratres, quod membrorũ amputationem mandauerit dominus: propoſitũ in hoc uult reſecari, non membra, & cauſas quæ ad peccandum illiciunt, quo cogitatio noſtra aſpectus uehiculo ſubuecta, ad amorem dei ſenſibus corporeis inuiſa contendat.

Eruere oculum quid ſit.

Nec carnalibus oculis, uelut laſciuientibus equis, & extra mandatorum uiam curſum declinare cupientibus, relaxet frena, & habenas indulgeat: ſed reuocet aſpectum corporis ad arbitrium mentis, & oculos noſtros, quos deus operis ſui inſpectores eſſe uoluit & teſtes, non patiatur fieri lenones mali deſiderij. Et ideo cedant legi dei, tam corporei ſenſus, quàm interna cogitatio, & illius uoluntati miniſtrent, cuius ſe opera eſſe intelligunt. Igitur ut ordo myſterij poſcebat & ratio, die poſtera

Poſt baptiſmũ imbuitur Matidia religionis myſterijs.

baptizatur in mari, & regreſſa ad hoſpitium, omnibus conſequenter myſterijs religionis imbuitur. Aderamus autẽ & nos filij ſui, Niceta & Aquila, & ego Clemẽs. Et poſt hæc ſimul cum ea prandimus, & ſimul glorificauimus deũ, referentes gratias ſtudijs, & doctrinæ Petri, qui nobis oſtendit per occaſionem matris, quomodo pudicitię bonum non pereat apud deũ: ſicut è contrario impudicitia, inquit, etiam ſi non ſtatim, tamẽ licet tarde, non effugit pœnam. In tantum autem pudicitia, inquit, deo placita eſt, ut etiam his qui in errore ſunt poſiti, nonnihil gratiæ in præſenti conferat uita. Nam futura beatitudo illis ſolum repoſita eſt, qui per gratiam baptiſmi pudicitiam iuſtitiamq; ſeruauerint. Deniq; exemplo eſt huic rei etiam hoc, quod erga matrem ueſtram geſtum eſt, cuius ſalus hęc omnis pro mercede pudicitiæ reparata eſt, ad quam cuſtodiendam & conſeruandam, non ſufficit ſola continentia, ſed ubi ſenſerit quis inſidias, & deceptionem parari, continuò ſicut ab ignis impetu, aut incurſu canis rabidi refugiat: nec cõfidat quod huiuſmodi inſidias poſſit facile aliquis philoſophando, aut palpando cohibere: ſed, ut dixi, effugiendũ eſt, & longe abſcedendum, ſicut fecit & ueſtra mater, uere & integre bonum diligens pudicitiæ. Propter quod & cõſeruata uobis eſt, ac uos illi, inſuper autem & æternę uitę agnitione donata. Cum hæc & multa alia his ſimilia dixiſſet, ueſpere facto, requieuimus.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER OCTAVVS, RVFINO Torano Aquileienſe interprete.

Lauant in mari priuſquam orarent diſcipuli.

POSTERA autem die Petrus mane adſumptis fratribus meis & me, deſcendit ad portum, ut in mari lauaremus, & poſt hoc ad locum quendam ſecretiorem ſeceſſimus, orationis gratia. Senex autem quidam pauper, & ut apparebat ex habitu, operarius, curioſe ex occulto obſeruare nos cœpit, ut uideret quid ageremus in ſecreto poſiti. Cumq́ nos orantes uidiſſet, expectauit donec exiremus, & ſalutans nos, ait: Si non ægrè accipitis, & quaſi curioſum me, aut importunum notatis, uelim uobiſcum conſerre ſermonem: quia habẽs miſerationem ueſtri, ſub ſpecie ueritatis errare uos nollem, & habere metum de his, quę non ſunt: aut ſi putatis eſſe aliquid ueri, tradite etiam mihi. Si ergo patienter accipitis, poſſum uos paucis edocere, quæ recta ſunt: ſi uero moleſtum eſt, pergam, & meos actus agam. Cui Petrus reſpondit: Dic age, quod tibi uidetur bonum, & libenter accipimus, ſiue id uerum, ſiue etiam falſum ſit: amplectendus enim es, quia quod tibi bonum uidetur, tanquam pater pro filijs ſolicitus, commonere uoluiſti. Tum ſenior cœpit dicere: In mari uos lauiſſe uidi, & poſt hoc ad ſecretum ſeceſſiſſe locum: obſeruans ergo de occulto, quid in ſecreto ageretis, orantes inſpexi: miſeratus igitur errorem ueſtrum, operiri cœpi, uſquequo egreſſos adloquerer, & docerem, ne erretis in huiuſmodi obſeruantia, quia neque deus eſt, neq́ cultus hic aliquis eſt, neq́ prouidentia in mundo, ſed fortuitus caſus, & Geneſis agunt omnia, ſicut ego ex meipſo maniſeſtiſſime comperi, in diſciplina Matheſeos præ cæteris eruditus. Nolite ergo errare, ſiue enim oretis, ſiue non oretis, quod Geneſis ueſtra continet, hoc erit uobis. Et ego Clemens, neſcio quid corde pulſabar, multa quaſi nota mihi recolens in eo: bene enim ait quidã, quia quod ex aliquo natum eſt, etiam ſi multo tempore abfuerit, nũquam tamen ſcintilla propinquitatis extinguitur. Cœpi ergo interrogare ab eo, quis, & unde eſſet, uel quomodo ortus. At ille ad hæc reſpondere nolens: Quid, ait, hoc pertinet ad ea quę dixi uobis? Sed primo, ſi uidetur, ſermo de his quæ propoſuimus habeatur, & poſt hæc, ſi ita res popoſcerit, nomen, & genus, ac patriam, & cætera quæ hæc ſequuntur, inuicem nobis, ut amici amicis, poterimus aperire. Mirabamur tamen omnes eloquentiam uiri, & grauitatem morum, tranquillitatemq́ ſermonis. Petrus autem ſenſim ſermocinando incedens, opportunum ad conloquendum proſpicit locum. Et cum peruidiſſet iuxta portum receſſum quendam ſecretum, reſidere nos fecit, & ita primus ipſe incipit, nec contemptum ſenis habuit, neq́ deſpexit, quod uilis ei amictus eſſet & ſordidus. Ait ergo: Quoniamquidem uideris mihi uir eruditus eſſe, & miſericors, ex eo quod adiſti nos, & quod tibi bonum uidebatur, celatum nobis eſſe noluiſti: uolumus & nos tibi quæ nobis bona & recta creduntur exponere, quæ ſi tibi minus uera uidebũtur, etiam tu noſtrum erga te bonum propoſitum, libenter ſuſcipe, ſicut & nos tuum. Et cum hęc diceret Petrus, plurima multitudo conuenit. Tum Senex: Fortaſſis, inquit, contriſtat uos præſentia multitudinis. Et Petrus: Nequaquam, inquit: niſi hoc ſolum uereor, ne fortè diſputantibus nobis, cum palàm facta fuerit ueritas, tu uerecundiam patiaris, pro præſentia multitudinis cedere & adquieſcere his, quæ uera dici intellexeris. Ad hæc Senex ait: Ego non ita ſtultus conſenui, ut intelligens quod uerum eſt, abnuam id ad uulgi gratiam. Cœpit ergo Petrus dicere: Videntur mihi hi qui loquuntur uerbum ueritatis, & qui inluminant animas hominum, ſimiles eſſe radijs ſolis, qui ut

Geneſis.

Petrus non deſpexit eos q̃ uel parũ idonea adferrent.

Hæc opinor ſuit cauſa cur uulgũ eruditi à diſputationib. abeſſe uoluerunt.

proceſſerint,& apparuerint mundo, celari ultra aut occultari nullatenus poſſunt, dum non tam uidentur ab hominibus, quàm uidere omnibus præſtant. Vnde & bene à quodam dictum eſt ad ueritatis præcones: Vos eſtis lux mundi, & non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, neq; accendunt lucernã, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrũ, ut omnibus luceat qui in domo ſunt. Et Senex: Bene ualde dixit, quiſquis ille eſt. Sed exponat aliquis ueſtrûm, quod ſibi ſequendum uidetur, ut ad certum proſpectum emittamus ſermones noſtros. Non enim ſufficit ad inueniendam ueritatem deſtruere ea, quæ è diuerſo dicunt, ſed & ipſum proferre in medium, quod poſſit, qui è diuerſo eſt, impugnare. Vt ergo partium ſit æqua congreſſio, rectũ mihi uidetur, ut prius, quid uterq; noſtrûm defendat, enunciet: & ſi placet, ipſe primus incipiam. Ego dico, non ſecundum dei prouidentiam gubernari mundum, quia multa in eo iniuſte & inordinate geri uidemus: ſed Geneſim dico eſſe, quæ omnia agit & continet. Ad hæc cum Petrus reſpondere uellet, Niceta præueniens, ait: Indulgeat mihi dominus meus Petrus ad hæc reſpondere, & non uideatur proteruum, quod iuuenis cum ſene habeat, ſed ut filius cum patre conloquar. Et Senex: Non ſolum tu, inquit, fili quod tibi uidetur ut proſequaris uolo, ſed & ſi qui ex ſodalibus tuis, ſi qui etiam de adſtãtibus uidet̃ ſcire aliquid, incunctanter proferat, libenter accipimus: conlatio enim plurimorũ facilius ea quę ignorantur inueniet. Tum ergo Niceta reſpondit: Non me æſtimes pater temere feciſſe, quod inſerui me ſermonibus domini mei Petri, ſed magis pro honore eius hoc mihi facere uiſus ſum. Homo enim dei eſt plenus totius ſcientiæ, quẽ ne Græca quidem latet eruditio, quia ſpiritu dei repletus eſt, quem nihil latet. Sed quia ipſi de cœleſtibus loqui conuenit, ego de his quæ ad Græcorũ loquacitatem pertinent reſpondebo. Poſtea uero, quàm à nobis Græcorũ more fuerit diſputatum, atq; ad id uentum, ubi exitus nullus appareat, tunc ipſe quaſi ſcientia repletus, aperte & dilucide rerum nobis omnium patefaciet ueritatem, ut non ſolum nos, ſed & omnes qui præſtò ſunt auditores, uiam ueritatis agnoſcant. Et ideo nunc ipſe quaſi arbiter ſedeat, ut cum unus aliquis ex nobis ceſſerit, tunc ipſe ſuſcipiẽs, indubitatam ſententiã ferat. Hæc cum dixiſſet Niceta, hi qui conuenerant, inter ſemetipſos conloquebãtur: Hic'ne eſt ille quem audiebamus Petrus, illius qui in Iudæa apparuit, & ſigna ac uirtutes plurimas fecit, diſcipulus probatiſſimus? Et intendẽtes in eum, cum timore ac ueneratione ingenti ſtabant, tanquam boni ſerui honorem domino deferentes. Quod ubi Petrus ſenſit, ait ad eos: Attentius audiamus, rectum tenentes iudicium de his quæ dicentur ab utroq;, & poſt ipſorũ conflictum, quod neceſſariũ uiſum fuerit, addemus & nos. Et cum hæc dixiſſet Petrus, gauiſæ ſunt turbæ. Niceta uero dicere hoc modo adgreſſus eſt. Definiſti pater, quod non per dei prouidentiã mundus regatur, ſed omnia Geneſi ſubiaceant, uel quæ ad mores uniuſcuiuſq;, uel quæ ad geſta pertinent. Ad quę ſtatim quidem potui reſpondere, ſed quia iuſtum eſt ſeruare ordinẽ, definimus & nos quid teneamus, ſicut ipſe fieri rogaſti. Ego dico prouidentia dei gubernari mundũ, his duntaxat quę gubernatione eius indigent. Vnus eſt enim omnia tenens, qui & mundum fecit, iuſtus deus, unicuiq; ſecundũ geſta ſua quãdoq; redditurus. Ecce habes & noſtram definitionem, nunc quod uis proſequere, uel mea deſtruens, uel tua adſerens, ut & ego his quę à te proſequent̃, occurrã. Aut ſi me uis priorẽ dicere, nõ morabor. Et Senex reſpondit: Siue tibi placet fili prius dicere, ſiue hoc magis placet ut ego dicam, nihil intereſt, apud eos præcipue, qui bona uenia diſputant. Dic tamen tu prior, libenter accipio, atq; utinam poſſis etiam quæ à me dicenda ſunt proſequi, atq; his quæ contraria ſunt, obijcere, & ex utrorunq; conlatione oſtendere ueritatem. Niceta reſpondit: Si uis, inquit, poſſum etiam tuas partes dicere, & ad hæc reſpondere. Et Senex: Oſtende mihi prius, quomodo potes ſcire ea quæ nondũ loquutus ſum? & ita tibi credam,

Matth. 5.

Epicureorum ſunt hæc commenta.

Petri eruditio.

Petrus arbiter inter congredientes.

Aſſertiones Nicetæ contra Senem.

credam, quod partes meas proſequi poſſis. Et Niceta: Secta, inquit, tua & ſententia quam definiſti, manifeſta eſt his qui eruditi ſunt in huiuſmodi diſciplinis, certaq́ eſt eius conſequentia. Et quia ego non ſum ignarus quæ ſint definitiones philoſophorum, ex his quæ propoſuiſti, quid conſequatur agnoſco, maxime quia præ cæteris philoſophis, Epicuri ſcholas frequentaui. Frater autẽ meus Aquila, magis Pyrrhonios ſequutus eſt. Alius autem frater noſter Platonicos & Ariſtotelicos: itaq́ cum eruditis tibi auditoribus ſermo eſt. Tum Senex: Bene, inquit, & conſequenter docuiſti, quomodo ex his quæ propoſitæ ſunt definitionibus, etiam ea quę cõſequuntur aduerteres. Sed ego amplius aliquid profeſſus ſum, quàm ſentit Epicurus, quia introduxi Geneſim, eamq́ cauſam omniũ geſtorum hominibus poſui. Cumq́ hæc ſenex dixiſſet, ego Clemens aio ad eũ: Audi pater, ſi te frater meus Niceta obtinuerit, quia non ſine dei prouidentia mundus agitur, in iſta parte quæ ſupereſt de Geneſi, ego tibi potero reſpondere, eſt enim mihi notitia huius ſcientiæ. Et cum hæc dixiſſem, frater meus Aquila: Quid neceſſe eſt, inquit, ut eum patrẽ uocemus, cum in mandatis habeamus, neminem ſuper terram patrem uocare? Et poſt hæc reſpiciens ad ſenem: Non iniurioſe, inquit, accipias pater, quod fratrem meum culpaui, quia te patrem uocaret: habemus enim tale mandatũ, ne aliquem nomine iſto uocitemus. Cumq́ hęc dixiſſet Aquila, riſit omnium adſtantium cœtus unà cum Sene, & Petro. Aquila autẽ requirente cauſam, cur omnes riſerint, aio ad eum, quod tu in quo alios culpas, id ipſe facis, qui ſenem appellaueris patrem. At ille negabat, dicẽs: Vere neſcio ſi eum patrem uocaui. Interea Petrus mouebatur ſuſpicionibus quibuſdam, ſicut ipſe nobis enarrauit poſtmodum, & reſpiciens ad Nicetam, expedi, inquit, quod propoſuiſti. Tum Niceta hoc modo exorſus eſt: Omne quod eſt, aut ſimplex eſt, aut compoſitum. Quod ſimplex eſt, caret numero, diuiſione, colore, differentia, aſperitate, lenitate, pondere, leuitate, qualitate, quantitate, & ob hoc etiam fine. Quod uero compoſitum eſt, aut ex duobus, aut ex tribus, aut etiam ex quatuor compoſitum eſt, aut certe ex pluribus: & quæ compoſita ſunt, neceſſariò etiam diuidi poſſunt. Et Senex audiens hæc: Optime, inquit, & doctiſſime dicis fili. Et Niceta: Igitur illud quod ſimplex eſt, & his omnibus caret, quibus ſolui quod ſubſiſtit, poteſt, ſine dubio incomprehẽſibile & immenſum eſt, neq́ initium ullum neq́ finem ſciens, & ideo unum & ſolum eſt, & ſine autore ſubſiſtẽs. Quod autem compoſitum eſt, & numero, ac diuerſitati diuiſioniq́ ſubiacet, neceſſariò autore aliquo compoſitum eſt, atq́ in unam ſpeciem diuerſitas congregata. Quod ergo immenſum eſt, bonitate pater eſt, uirtute conditor. Neq́ ergo condendi uirtus in immenſo ceſſare potuit, neq́ bonitas ociari, ſed ad ſubſtituenda ea quæ ſunt, bonitate, ad componenda & firmanda, uirtute prouocatur. Subſtituuntur ergo & componuntur quædam, ut diximus, ex duobus, uel ex tribus, quædã uero ex quatuor, alia ex pluribus. Sed quoniam nunc nobis de mundi ratione quæritur, & de ſubſtantia eius, quam ex quatuor elementis eſſe compoſitam conſtat, cui omnes illæ decem differentiæ, quas ſuprà comprehendimus accidunt, ab his inferioribus incipientes gradibus, ad ſuperiora ueniemus. Via enim nobis ad intellectualia & inuiſibilia, ab his quę uidemus & contrectamus datur, ſicut continetur in Arithmeticis diſciplinis, ubi cum de diuinis quærit̃, ab inferioribus ad ſuperiores numeros aſcenditur. Cum uero de præſentibus & uiſibilibus ratio exponitur, de ſuperioribus ad inferiores numeros ordo dirigit̃. Aut nõ ita eſt? Et Senex ait: Valde bene proſequeris. Et Niceta: De mundi nunc ergo ratione proſequendum eſt, cuius prima quæſtio in duas partes diuiditur. Quæritur enim utrum factus ſit, an non. & ſi quidem non eſt factus, ipſe erit illud ingenitum ex quo omnia. Si uero factus eſt, de hoc rurſus quæſtio in duas partes ſcinditur: Vtrum nam ex ſeipſo factus eſt, an ab alio. & ſi quidem à ſemetipſo eſt, excluditur ſine dubio prouidentia. Si prouidentia

Niceta Epicureus olim.

Pyrrhonius fuit Aquila, id eſt, Pyrrhonis aſſecla, qui delectũ rerum ſuſtulit.

Matth. 23.

Simplex.

Compoſitum.

Immenſum.

Per inferiora ad ſuperiora peruenitur.

non recipitur, fruſtra animus ad uirtutē prouocat̄, fruſtra iuſtitia cuſtoditur, quippe ſi non eſt qui iuſto pro meritis aliquando reſtituat. Sed ne anima quidē ipſa immortalis uidebitur, ſi eam poſt abſolutionem corporis, nullius prouidentiæ excipiat diſpenſatio. Nam ſi doceatur eſſe prouidētia, & per ipſam factus eſſe mundus, alia ruſus quę diſcutiantur occurrunt: requiretur enim quomodo ſit prouidentia, utrum generaliter erga omnia, an ſpecialiter erga partes, an & generaliter erga partes, an & generaliter erga omnia, & ſpecialiter erga partes. Generalis autem intelligitur hoc modo, quaſi ab initio deus faciens mundum, ordinem dederit rebus, & curſum ſtatuerit, & ultra eorum curam quæ geruntur, habere ceſſauerit. Specialis uero erga partes, hoc modo eſt, ut quorūdam quidem uel hominum, uel locorum prouidentiam gerat, quorundam uero non gerat. Generalis autem omniū, & ſpecialis partium ſimul, hoc modo eſt, quaſi & ab initio omnia fecerit deus, & uſq; ad finem per ſingulos quoſq; prouidentiam gerat, & unicuiq; reddat pro actibus ſuis. Prima ergo illa propoſitio quæ dicit, quia ab initio deus fecerit omnia, & curſu atq; ordine rebus impoſito, de reliquo nihil ad ſe reuocet, ſecundum Geneſim geri cuncta confirmat. Ad hoc ergo primo reſpondebimus, & his præcipue qui deos colunt, & Geneſim defendunt, qui utiq; cum immolant dijs, & exorant eos, ſine dubio cōtra Geneſim ſe impetraturos aliquid ſperant, & per hoc Geneſim ſoluunt.

Cōtra Geneſim ratio.

Cum uero rident qui ad uirtutē prouocant, & ad continentiā cohortantur & dicunt, quia nemo poteſt facere aliquid, aut pati, niſi quod ei fato decretum eſt, omnē profecto cultum diuinitatis abſcindunt. Quid enim colas eos, à quibus promereri nihil poſſis, quod nō patiat̄ ratio decreti? Hæc interim aduerſus illos dicta ſint. Ego uero mundū dico à deo factum, & ab ipſo quandoq; eſſe ſoluendū, ut ille appareat, qui æternus eſt, & ad hoc factus, ut ſemper ſit, & dignos ſe, recipiat iudicio dei. Quod autem ſit alius inuiſibilis mundus, qui hunc uiſibilem intra ſemetipſum contineat, poſtea quàm de uiſibili mundo diſcuſſerimus, tunc & ad illū ueniemus. Nūc interim, quia factus ſit mundus iſte uiſibilis, teſtantur etiam philoſophorū plurimi ſapientes uiri. Sed ne uideamur quaſi egentes adſertionibus, uti uoluiſſe teſtibus, de principijs eius ſi uidetur quæramus. Corporeū eſſe mundum hunc uiſibilem, eo ipſo quod eſt uiſibilis, ſatis conſtat. Omne autē corpus duas recipit differentias: aut enim cōnexum eſt & ſolidū, aut diuiſum & ſeparatum. Et ſi quidem cōnexum fuit & ſolidū corpus, ex quo mundus factus eſt, & per diuerſas ſpecies parteſq; ſecundum differentias ſui, corpus illud partitum eſt & diuiſum, neceſſe eſt intelligi, fuiſſe aliquem, qui corpus quod erat cōnexum & ſolidum dirimeret, atq; in partes multas duceret, formaſq; diuerſas. Aut ſi ex diuerſis diſperſiſq; corporū partibus, omnis mundi hæc moles compoſita eſt & cōpaginata, neceſſe eſt nihilominus intelligi, fuiſſe aliquem qui in unum diſperſas colligeret, & diuerſas rebus ſpecies induceret. Equidem plures philoſophorum hoc magis ſenſiſſe ſcio, quod ex uno corpore quam illi materiā uocant, diuiſiones ac diſcretiones conditor fecerit deus, quod tamen ex quatuor ſimplicibus, & in unū temperamento quodam diuinæ prouidentiæ admixtis, cōſtaret elemētis. Nam illud ſuperfluò à quibuſdā dictum puto, quod ſimplex corpus, id eſt abſq; ulla coniunctione, ſit mundi, cum conſtet nec corpus poſſe eſſe quod ſimplex eſt, neq; miſceri poſſe, aut propagari, uel ſolui: quæ omnia utiq; mundi corporibus uidemus accidere. Quomodo enim ſolueretur ſi eſſet ſimplex, nec haberet intra ſe aliud à quo reſolui ac diuidi poſſet? Quod ſi ex duobus aut tribus, uel etiā ex quatuor conſtare corpora uident̄, cui non etiam exiguū habenti ſenſum manifeſtū ſit, quod fuerit aliquis, qui in unū plura collegerit, & tēperamenti moderatione ſeruata, ex diuerſis partibus ſolidū corpus effecerit? Hūc igitur nos conditorem mundi dicimus deum, hunc agnoſcimus uniuerſitatis autorē. Nam Græcorum philoſophi de principijs mundi quærentes, alius alia inceſſit uia. Deniq;

Philoſophi etiā aliquot mūdum creatū contendunt.

Atomos intelligit.

Materia.

deniq; Pythagoras elementa principiorum, numeros eſſe dicit, Calliſtratus qualitates, Alcmęon contrarietates, Anaximandrus immenſitatem, Anaxagoras ęqualitates partium, Epicurus atomos, Diodorus amere, hoc eſt, ex his in quibus partes non ſunt, Aſclepiades oncos, quod nos tumores uel elationes poſſumus dicere, Geometrę fines, Democritus ideas, Thales aquam, Parmenides terram, Zenon, Empedocles, Plato, ignem, aquam, aërem, terram: Ariſtoteles etiam quintū introducit elementū, quod acatonomaſton, id eſt, incōpellabile nominauit, ſine dubio illum indicans, qui in unum quatuor elementa cōiungens, mundū fecerit. Siue igitur duo, ſiue tria, ſiue quatuor, aut etiam plura ſint, uel innumera, ex quibus mundus conſtat, omni ex parte, qui plura in unum collegerit, & rurſus collecta in diuerſas ſpecies duxerit, oſtenditur deus: & probat̃ per hæc, non potuiſſe machinā mundi ſine opifice, & prouiſore conſtare. Sed & hoc ipſo quod in cōiunctione elementorum deficiente altero, aut abundante, cætera reſoluuntur & concidunt, oſtenditur ex nihilo accepiſſe principiū. Nam uerbi gratia, ſi deficiat in aliquo humor, nec aridum ſtabit, humore enim paſcitur aridū, ſicut & frigus calido, in quibus, ut diximus, ſi alterū deficiat, penitus cuncta ſoluuntur, & in hoc originis ſuæ, quę ex nihilo facta ſunt, produnt indicia. Quod ſi materia ipſa probatur eſſe facta, quomodo partes eius & ſpecies, ex quibus mundus conſtat, uidebunt̃ infectę? Sed de materia & qualitatibus, non eſt nunc dicendi locus: hoc ſolū docuiſſe ſufficiat, deum eſſe omniū conditorem: quia neq; ſi ſolidum & cōnexum fuit corpus, ex quo mundus conſtat, dirimi & diſcerni ſine conditore, neq; ſi ex diuerſis & diſcretis partibus in unum collectū eſt, congregari & miſceri ſine artifice potuit. Igitur ſi mundi conditor deus eſſe à me euidenter oſtenditur, qui erit Epicuro locus introducendi atomos, & adſerendi quod ex corpuſculis inſenſibilibus, non ſolū ſenſibilia corpora, ſed & mētes intellectuales ac rationales fiant? Sed dices, ut Epicuro uiſum eſt, continuationes atomorū indeſinenti curſu uenientiū, per immenſa & ſine fine tempora miſcentiū ſe, atq; in unum conglobantiū, corpora ſolida efficiuntur. Non uenio ad hęc ut rem fabuloſam, & inepte cōpoſitam dicam: uideamus magis ſi qualecunque iſtud eſt, poteſt ſtare quod dicit̃. Aiunt enim corpuſcula ipſa quę atomos appellant, diuerſis eſſe qualitatibus, & alia quidē humida, & ob hoc grauia, ac deorſum tendētia: alia uero arida & terrena, atq; ob hoc nihilominus grauia: alia autē ignea, & ob hoc rurſum ſemper nitentia: alia uero frigida, & ob hoc pigra & ſemper media. Quomodo ergo cum alia ſemper ſurſum tendant, utpote ignea, & alia ſemper deorſum, utpote humida & arida, alia uero media, & non æquali curſu incedant, coire ſimul potuerunt, & unū corpus efficere? Si quis enim de ſuperioribus, uerbi gratia, minutiſſimas paleas, & ad eandem magnitudinē minutiſſimi plumbi particulas deorſum iaciat, nunquid poterant, quamuis æquales ſint magnitudine, leues paleæ partes plumbi particulas conſequi? longe enim uelocius ad imum grauiora perueniunt. Ita ergo & atomi etiā, ſi magnitudine æquales ſint, pondere tamen inæquales, nunquā poterunt, quę leues ſunt, cōſequi grauiores: quod ſi conſequi nō poſſunt, ſine dubio nec miſceri, nec corpus efficere. Tum deinde ſi indeſinēter feruntur, & ſemper ueniunt, & rebus quarū iam menſura integra conſtat adduntur, quomodo ſtare uniuerſitas poteſt, cū tam immenſis ponderibus noua ſemper pondera cumulent̃? Sed & illud requiro: ſi paulatim coēuntibus corpuſculis extruebatur hic quē uidemus ambitus cœli, quomodo nō in eo ſlico cum cōſurgeret cōruit? ſiquidem hians machinę ipſius ſummitas nullis ſuffulta repagulis ſtringeretur. Sicut enim hi qui ędificiorū tholos in circulum inſtruunt, niſi concluſionē medij uerticis ſtrinxerint, uniuerſum pariter ſoluitur: Ita & mundi circulus quem tam decora ſpecie collectum uidemus, ſi non ſubitò & ſub uno diuinę uirtutis rotatu, potentia cōditoris effectus eſt, ſed paulatim concurrentibus atomis & inſtruentibus, non

Rationes cōtra atomos Epicuri.

ut ratio patebat, ſed ut fortuitus incidiſſet euentus, quomodo non prius quàm colligi poſſet & concludi, dilapſus eſt & diſſolutus? Ad hæc etiam illud requiro, quod ſit munimen, ſuper quod tam immenſæ molis iacta ſint fundamēta? Et rurſus illud ipſum quod dixeris munimen, ſuper quid iaceat? Et itē illud aliud ſuper qd? & eo uſq; interrogando progrediar, donec reſponſio ad nihil & inane perueniat. Quod ſi dicat aliquis, quia atomi igneæ qualitatis coniunctæ, ſibi corpus unum fecerunt, & quia ignis qualitas nō deorſum, ſed ſurſum tendit, impoſitam mundi molem, ad ſuperiora ſemper nitens ignis natura ſubuectat. Ad hæc reſpondebimus: Quomodo potuerunt atomi igneæ qualitatis, quæ ſemper ad ſuperiora contendunt, in inferiora deſcendere, & in profundo, ac ſub omnia demerſo inueniri loco? Cum itaq; grauiores quæq;, id eſt terrenæ uel humidę qualitates præueniant, ut diximus, leuiores, unde & cœlum, uelut ſuperiorem fabricam igneis atomis, quæ & leuiores ſunt, & ſurſum ſemper fugiunt, adſerunt ſtructā: neq; ergo fundamenta ignis, aut alia ulla habere mundus poteſt, neq; atomis grauioribus cum leuioribus, id eſt his quæ deorſum ſemper præcipitant, & his quæ ſemper ſurſum fugiunt, ſocietas aut compaginatio ulla cōueniat. Igitur quod impoſſibile ſit ex atomorū coniunctione, corpora mundi ſolidari, ſufficienter dictum, & quod non potuerint inſenſibilia corpora, etiamſi ulla ratione coire & connecti potuiſſent, formas dare corporibus & menſuras, uel membra fingere, uel qualitates efficere, uel exprimere quantitates, quæ utiq; omnia modulatione ſui manū teſtantur artificis, & opus rationis oſtendunt, quam rationē ego uerbū & deum appello. Sed dicet aliquis hæc à natura fieri: iam in hoc de nomine cōtrouerſia eſt. Cum enim conſtet mentis eſſe & rationis opus, hoc quod tu naturam uocas, ego deum conditorē uoco, conſtat nec potuiſſe nec poſſe uel corporum ſpecies tam neceſſarijs diſtinctionibus inſtitutas, uel animorum ſenſus inrationabili opere, & quod ſenſu careat effici. Quod ſi idonei tibi teſtes uidentur philoſophi, Plato de his teſtatur in Timæo, ubi de mundi factura diſcutiens requirit, utrum nam ſemper fuerit, an initium ſumpſerit: & pronunciat quia factus ſit: Viſibilis enim, inquit, eſt & palpabilis atq; corporeus: omnia autem quæ huiuſmodi ſunt, facta eſſe conſtat: Quod autem factum eſt, aliquem habet ſine dubio autorem, à quo factum eſt: hunc ergo, inquit, factorem parentemq; omnium, & inuenire difficile eſt, & inuentum uulgo enarrare impoſſibile. Hæc quidem Plato dicit: ſed & ſi ipſe alijq; Græcorum philoſophi, de factura mundi ſilere uoluiſſent, nónne omnibus intellectum habentibus, palàm eſſet? Quis enim eſt exigui ſaltem ſenſus homo, qui cum cernat domum, omnia quæ ad uſus neceſſaria ſunt habentem, cuius cameram in ſphæræ gyrum uideat collectam, eamq; uario ſplendore, & diuerſis imaginibus depictam, luminaribus præcipuis & maximis adornatam: quis, inquam, eſt, qui huiuſmodi fabricam uidens, non ſtatim pronunciet, à ſapientiſſimo & potentiſſimo artifice eſſe conſtructam? Et ita quis inuenietur inſipiens, cum cœli opus inſpiciat, ſplendorem ſolis cernat, ac lunæ, aſtrorum curſus, & ſpecies, & uias certis rationibus & temporibus uideat definitas, non tam à ſapiente hæc artifice, & rationabili, quàm ab ipſa ſapientia & ratione clamet effecta? Quod & ſi ſecundum alios Græcorum philoſophos audire uis, & mechanicis imbutus es diſciplinis, de excelſis quæ traduntur, non te ſine dubio latent. Ponunt enim ſphæram æqualiter ex omni parte collectam, & ad omnia ſimiliter reſpicientem, atq; à centro terræ æquis ſpatijs diſtinctam, ipſaq; ſui æqualitate ita ſtabilem, ut eam in nullam partem declinare undiq; æqualitas collecta permittat, & ita à nullo fulcimento ſubuecta ſuſtentatur ſphæra. Quod ſi uere hanc habeat ſimilitudinem mundi machina, euidens eſt opus in ea diuinum. Si uero, ut alijs uiſum eſt, ſuper aquas poſita ſphæra, uel ſuper ipſas fertur, uel in ipſis uoluitur, etiam ſic magni in ea artificis opus declaratur. Sed ne de his quæ non omnibus palàm ſunt,

Naturā eſſe parentem rerum, quomodo intelligendum.

Plato in Timæo mundum teſtatur creatum.

incerta

A curſu aſtrorũ probat prouidentiam.

incerta uideatur adſertio, ad ea ueniamus quæ neminem latent. Quis aſtrorũ curſus tanta ratione diſpoſuit, ortusq́ eorum & occaſus inſtituit, certisq́ & demenſis temporibus unicuiq́ tenere cœli ambitũ dedit? Quis ad occaſum alijs etiam redire in ortum permiſit? Quis impoſuit modum curſibus ſolis, ut horas, & dies, & menſes, & temporũ uiciſſitudines, diuerſis motibus ſignet? & nunc hyemem, inde uer, æſtatem, pòſt & autumnũ, certa curſus ſui dimenſione diſcernat, & ſemper eiſdem uicibus anni orbem inconfuſa uarietate conſtringat? Quis inquã tanti ordinis moderatricem, non ipſam dei pronunciet ſapientiam? Et hæc quidem ſecundum illa nobis dicta ſint, quæ de excelſorum diſciplinis traduntur à Gręcis. Quid autem & de his quæ uel in terris uel in mari uidemus, nónne euidenter edocemur, dei in his non ſolum opus eſſe, ſed & prouidentiam? Nam quod in terra montes excelſi, certis quibuſq́ habentur in locis, ut ex his uelut compreſſus & coanguſtatus aër, ordinatione dei cogatur & exprimatur in uentos, ex quibus & fructus germen concipiant, & ęſtiuus ardor temperiem ſumat, cum pliades ignitę ſolis ardoribus incanduerint. Sed dices: Cur & ardor ſolis ut temperies requiratur? & quomodo fruges humanis uſibus neceſſariæ matureſcerẽt? Sed & illud aduerte, quod ad axem meridianum, ubi plus eſt caloris, non multa datur nubium cõſtipatio, nec abundans copia imbrium funditur, ne morbus habitãtibus generetur: humidæ enim nubes, ſi calore rapido coquantur, aérem corruptum & peſtiferum reddunt. Sed & terra calidum imbrem ſuſcipiens, non nutrimenta ſegetibus, ſed perniciẽ præbet, in quo quis dubitat opus eſſe diuinę prouidẽtiæ? Deniq́ Aegyptus, quia Aethiopicis è uicino flagrat ardoribus, ne inſanabiles corruptelas aëris imbriũ neceſſitate ſuſciperet, campi eius non pluuiã nubibus miniſtratam, ſed terrenũ quodammodo imbrẽ Nilo inũdante ſuſcipiũt. Quid de fontibus dicemus, & fluuijs? qui perẽni in mare fluunt meatu, & per diuinam prouidentiam, nec illis abundans deficit curſus, nec mare tantas aquarum recipiens copias, ullum ſentit augmentũ, ſed in eadem menſura, & ea quæ conferunt, & ea quæ ibi conferuntur elementa perdurant. Sed dicis mihi, ſalſa aqua naturaliter conſumit fluentum dulce, quod ei fuerit infuſum. Et in hoc ergo manifeſtum eſt prouidentiæ opus, ut ſalſum faceret illud elementum, in quod curſus omnium aquarum, quas ad uſum hominibus præſtiterat, declinauit, uti ne per tanta ſeculi ſpatia, repletus maris alueus, inundationem pernitioſam terris & hominibus redderet. Nec ita quiſquam inſipiens erit, ut hanc tantam rationem, tantamq́ prouidentiam ab inrationabili natura arbitretur eſſe diſpoſitam. Quid autem de uirgultis? quid de animalibus dicam? non'ne per prouidentiam factum eſt, ut cum ſenecta temporis reſoluerentur, uirgulta quidem uel plantis, uel ſeminibus quæ ipſa dederint, animalia uero per progeniem reparentur, & mira quadã diſpenſatione prouidentiæ, naſcituro pecori lac præparatur in uberibus, ac ſtatim ut natũ fuerit, nullo docente, ſcit ubi alimonię ſuæ horrea requirat? Gignuntur autem non ſolum mares, ſed & fœminæ, ut ex utroq́ poſſit rurſus conſtare poſteritas. Sed ne, ut putant homines, uiderentur hæc naturæ quodã ordine, & non diſpenſatione fieri conditoris, pauca quædam ad indicium & documentum prouidentiæ ſuæ, mutato ordine genus ſeruare iuſſit in terris, uerbi gratia, ut per os conciperet Coruus, & per aurem Muſtela generaret, ut aues nonnullæ, ſicut Gallinæ, interdum oua uel uento, uel puluere concepta parerent, alia quædã animalia marem uicibus alternis in fœminam uerterent, & ſexum per annos ſingulos commutarẽt, ut Lepores & Hyænę, quas Belluas uocant. Alia etiam ex terra orirenẽ, atq́ inde ſumerent carnem, ut Talpæ, alia ex cinere, ut Viperæ, alia ex putrefactis carnibus, ut Veſpæ quidem equinis, Apes autem bubulis, alia ex fimo boum, ut Scarabei, alia ex herbis, ut de ocimo Scorpius, & rurſus herbę ex animalibus, ut ex cornu cerui uel capræ apij & aſparagi. Et quid opus eſt plura ęnumerare, in quibus

Raræ pluuiæ ad axem meridianum quare ſint.

Calidi imbres peſtilẽtes ſunt

Aqua marina ineffabili prouidentia ſalſa eſt.

Virgulta.

Quedã mutato naturæ ordine gignuntur.

diuina prouidētia, mutato ordine eo, qui à natura datus putatur, multimodis differentijs natiuitatem animalium conſtare uoluit, ex quibus non inrationabilis rerum curſus, ſed ipſius diſpenſatus ratione doceret? Aut non & in hoc pleniſſimē demonſtratur opus diuinæ prouidentiæ, ubi ex terra & aqua, ad uitam hominum ſemina iacta reparantur? Quæ cum terræ fuerint mandata, uoluntate dei humorem quem ſuſceperit gleba, uelut uberibus ſuis ſeminibus immulget: aquis enim ineſt quædam uis ſpiritus à deo dati ex initio, cuius opere, habitus futuri corporis, in ipſo ſtatim ſemine formari incipit, & per culmum ſpicamq́ reſtitui: turgefacto etenim ex humore ſeminum grano, per anguſtos quoſdam uenarum meatus uis illa ſpiritus, quæ ineſſe aquis data eſt, utpote incorporea trāſcurrens, ad incrementum ſemina ſuſcitat, & creſcentium ſpecies formar. Miniſterio igitur humidi elementi, cui uitalis ille ſpiritus inſitus ſemper & ingenitus eſt, efficitur ut non ſolum reparetur, ſed ut per omnia ſimilis ſpecies & forma his quę iacta fuerint ſeminibus redeat. Quæ ratio, cui uel breuem ſenſum habenti, per inrationabilē naturam, & non per diuinam ſapientiam conſtare uidebitur? Deniq́ etiam hæc ad ſimilitudinem humanæ natiuitatis formata ſunt: uidetur enim terra uuluę locum tenere, cui ſemen iniectū per aquæ & ſpiritus uim, ſicut ſuprà diximus, & formatur, & alitur.

Terra humorē tanquam uberibus concipit.

Terra uuluæ habet ſpeciem.

Sed & in hoc admiranda eſt diuina prouidentia, quod uidere nos quidē & agnoſcere fecit, quæ fiunt: quomodo autem & qualiter fiant, in ſecreto poſuit & in occulto, ut non indignis ad agnitionem ſubiaceant, ſed dignis & fidelibus, cum meruerint pateſiant. Vt autem rebus ipſis & exemplis probemus, nihil omnino ex terrena ſubſtātia ſeminibus dari, ſed totum ex elemento aquæ & ſpiritus qui ineſt ei uirtute conſtare: pone mihi uerbi gratia in cratere aliquo ampliſſimæ magnitudinis, inijci terræ talenta centum, & ſeminentur in eo diuerſæ ſpecies ſeminum, uel olerum, uel etiam uirgultorum, his præbeatur ad rigandum aqua ſufficiens, & per annos plures habeatur iſta diligentia: congregentur autem ſemina quæ collecta fuerint, uerbi gratia frumenti, uel hordei, aliarumq́ ſpecierum per ſingulos annos ſeorſim, donec uniuſcuiuſq́ ſeminis aceruus, ad centum talentorum pondus aſcendat, tum etiam arbores auulſæ radicitus adpendantur, & his omnibus ex cratere ſumptis, ſi adpendatur terra, centum ſua nihilominus talenta ſalua reſtituet. Vnde ergo dicemus omne illud pondus, omnemq́ quantitatem ſeminum diuerſorum atq́ arborū ſurrexiſſe? nónne euidenter apparet quia ex aquis? Terra enim quod ſuum eſt integrū tenet, aqua uero quæ per ſingula iniecta eſt, nuſquam prorſus eſt, ob potentē diuinæ conditionis uirtutem, quæ per unam aquæ ſpeciem tantorum ſeminum uirgultorumq́ & ſubſtantias reparat, & ſpecies format, & genus fœnore multiplicato cuſtodit. Ex quibus omnibus ſatis abundeq́ patêre puto, artifici ſenſu, & non inrationabili naturæ opere cuncta effici, & uniuerſa conſtare.

Experimentum aqua & ſpiritu omnia cōſtare.

Sed ueniamus adhuc, ſi uidetur, etiam ad noſtram, id eſt ad hominis ſubſtantiā, qui eſt paruus in alio mundus, & cōſideremus quanta ſit ratione compoſitus: & ex hoc præcipue ſapientiā conditoris intelliges, qui cum ex diuerſis ſubſtantijs conſtet, id eſt, mortali & immortali, per artificē prouidentiā conditoris, ſocietatē diuerſitas non refugit, & quidem longe à ſe ſubſtantijs. Alia nanq́ de terra adſumitur, & à conditore formatur: alia uero ex immortalibus ſubſtantijs datur, nec tamen ei per huiuſcemodi coniunctionem honor immortalitatis infringitur, nec, ut quibuſdam uidetur, affectus quibus ad hæc ſingula moueri poſſit. Nam corpus quod ex oſſibus & carnibus conſtat, initium ſumit ex ſemine uiri, quod è medullis calor eliciens, uuluæ quaſi terræ conſignat: cui inhærens ex fonte ſanguinis, paulatim rigatū in carnem & oſſa producitur, atq́ in ſpeciem autoris iacti ſeminis reformatur. Et uide in hoc artificis opus, quomodo oſſa uelut colūnas quaſdam, quibus caro ſuſtentetur ac portetur, inſeruit. Tum deinde ęqualis ex utraq́ parte, id eſt dextera ac lęua, men-

Semen ex medullis.

Oſſa in corpore humano ſunt ro columnis.

Proportio corporis humani.

ua menſura ſeruetur,ut cõgruat pes pedi,& manus manui,digiti quoq; digitis,ut ſinguli ad ſingulos tota æqualitate concordent: ſed & oculus oculo,& auris auri, quæ non ſolũ conſona ſibi & concordantia,ſed & uſibus neceſſarijs apta formantur. Manus quidem ut operi cõmodæ ſint,pedes ut greſſibus, oculi ut uiſibus ſeruiant, ſuperciliorum excubijs cuſtoditi; aures ad audiendũ ita formatæ,ut cimbalo ſimiles, ſuſcepti uerbi repercuſſum ſonitũ altius reddant, & uſq; ad ſenſum cordis emittant. Lingua autem ad loquendũ inliſa dentibus, plectri reddat officium: ipſi uero dentes alij ut incidãt & diuidant cibos, & interioribus tradãt: interiores uero ut in modũ molæ cõficiant & comminuant,quo opportunius ſtomacho traditi cõquãtur, unde & molares appellati ſunt.

Ideo preciſo res dicti.

Molares.

Sed & nares cõmeandi flatus, & reddendi ac recipiendi gratia factę ſunt,ut innouatione ſpiritus, calor naturalis qui ex corde eſt,uel accẽdi uel refrigerari,cum res popoſcerit queat pulmonis officio,qui pectori inhærere datus eſt, ut mollicie ſui palpet & foueat cordis uigorẽ, in quo uidetur uita cõſiſtere: uita dico,non anima. Nam quid dicam de ſubſtantia ſanguinis,quam uelut fluuius ex fonte procedens,& uno prius alueo inuectus,tum deinde per innumeras uenas, quaſi per areas deriuatus,totam humani corporis terrã, uitalibus rigat fluentis,iecoris opere miniſtratus,quod ad efficaciã digeſtionis ciborum,atq; in ſanguinẽ mutandorũ in dextro latere iacet. In ſiniſtro uero ſplenis eſt locus,qui trahere ad ſe & purgare quodãmodo ſordes ſanguinis poſſit.

Iecur.

Splen.

Inteſtina quare humida.

Inteſtinorũ quoq; ratio quanta eſt? quæ idcirco longis nexibus in circulorũ ordinata ſunt modũ, ut ſuſceptas digeſtiones ciborũ paulatim egerãt, quo neq; ad ſubitũ inanes efficiant locos, & his qui ſuperadditi fuerint non impediantur cibis. Membranæ autem in modũ idcirco facta ſunt,ut ex ipſis ea quę intrinſecus ſunt,humorẽ ſenſim ſuſcipiant,quo neq; ſubitò effuſus exinaniſſet interna,neq; dẽſiore cute prohibitus,arida quæ extrinſecus habẽtur efficeret,& totam hominis fabricã ſitis neceſſitate turbaret.

Vulua.

Porrò uero fœminea poſitio,& uuluę ſinus ad recipiendũ germen,& conſouendũ uiuificãdumq; cõmodiſſimus,quem non ratione & prudentia effecta eſſe,quæ facta ſunt, ſuadeat,quod in ea ſolũ parte mẽbrorũ, à uirili ſpecie fœmina diſcrepat,qua poſteritas ſata ſuſcipitur,& fouetur? & rurſus uirilis habitus ea tantũmodo membrorũ parte immutet̃, qua ei uis ferẽdi & generãdi hominis ineſt. Et in hoc magnũ quidem teſtimoniũ prouidentiæ datur,ex neceſſaria diuerſitate membrorũ,ſed ibi maius ubi in habitus ſimilitudine,uſus diuerſitas,& officij uarietas inuenit̃. Nam mamillę uiris æque ſunt ac fœminis,ſed fœminarum ſolæ ſunt,quę lactis munere replentur,ut ſtatim ubi genuerint, apta ſibi paruulus inueniat nutrimenta. Quod ſi tanta ratione uidemus in homine membra diſpoſita, ut cum in cæteris omnibus ſimilis habitus uideatur,in his tantũmodo diſcrepent, in quibus uſus diuerſitatem requirit, & neq; in uiro aliquid ſuperfluũ aut egens,neq; in fœmina quod deſit uideamus, uel quod abundet, quis ex his omnibus non euidenter agnoſcat rationis opus,& ſapientiã conditoris? His adſtipulatur etiam cæterorum animaliũ rationabilis diuerſitas,& ſuo quodq; uſui miniſterioq; cõueniens. Hæc teſtatur & arborũ uarietas herbarumq; diuerſitas,tam ſpecie uariata,quàm ſuccis. Hæc adſerit & permutatio temporũ,in quatuor diſtincta uiciſſitudines,& certis horis,diebus, menſibus, annum circulus claudens, & ne unam quidem horam ſtatutæ rationis excedens: hinc deniq; etiam mundi ipſius ætas certa & ſtabili ratione,concepto annorũ numero cenſet̃.

Quæſtiones inutiles & curioſe omittantur.

Sed dices,quando mũdus factus eſt,& quare tam tarde? Hoc poſſis obtendere etiamſi ante factus fuiſſet; diceres eñ,cur non & ante hoc? & ita immenſa ſecula trãſcendens,ſemper poſſis requirere,cur non & ante hoc? Sed nobis nunc ſermo non de eo eſt, ſed ſi omnino factus eſt. Si enim factũ cõſtat, neceſſariò potentis & ſummi artificis opus eſt: quod ſi conſtat, quando eum facere uoluerit, ſapientis artificis arbitrio iudicioq; relinquendum eſt. Niſi uideatur tibi omnis hæc

ſapientia, quæ tam immanẽ mundi machinã ſtruxit, & ſingulis quibuſq; rebus, formas & ſpecies dedit, quarum habitum non decori ſolum conuenientem, ſed & futuris uſibus aptiſſimũ & neceſſariũ poneret, hoc eam ſolum ſugerit, quo tam magnifice cõditionis opportunum tempus adſumeret. Eſt apud illum profecto certa ratio, ſunt euidentes cauſæ, cur, & quando, & qualiter fecerit mundũ, quas hominibus, quibus hæc quæ ante oculos poſita ſunt, & de eius prouidentia cõteſtantur, inquirere & intelligere pigrũ fuit, aperiri utiq; non oportuit: quæ enim in occulto habentur, & intra ſapientiæ ſenſus, uelut intra regios theſauros recõdita ſunt, nemini patent, niſi his qui ab illo didicerint, apud quem ſignata ſunt hæc & repoſita. Deus ergo eſt qui fecit omnia, & ipſe à nemine factus eſt: qui autem naturam pro deo nominant, & per naturã facta eſſe cuncta reſtantur, latet eos appellationis ſuę error. Si enim naturã inrationabilem putant, ſtultiſſimũ eſt, rationabilẽ facturam ab inrationabili factore progredi. Si uero ratio eſt, id eſt logos, per quam facta conſtat uniuerſa, ſuperfluò nomen immutant, ubi de conditoris ratione profitenť. Ad hæc ſi quid habes pater, proſequere. Hæc cum Niceta dixiſſet, Senex ita reſpondit: Tu quidẽ fili prudenter, & fortiter proſequutus es, in tantũ ut melius dici poſſe de prouidentia non putem. Sed quoniã hora iam multa eſt, craſtino ad hæc quæ perſequutus es, reſpõdere aliqua uolo, de quibus ſi mihi ſatisfeceris, gratiæ me fateor debitorem. Et his à ſene dictis, ſurrexit Petrus. Quidam uero ex adſtantiũ Laodicenſiũ primâs, rogabat Petrũ & nos, ut Senis indumẽta quæ habebat ſordida & ſciſſa mutaret: quem Petrus & nos amplexi, & conlaudantes pro honeſta & optima uoluntate ſua, dicebamus: Quia nec nos ita inſipientes ſumus, & impij, ut cui tam precioſa uerba cõcredimus, non multo magis etiã hæc quæ ad uſus corporeos ſunt neceſſaria prębeamus, quę eum & libenter ſuſcepturũ credimus, tanquã à filijs patrẽ, ſed & tectũ nobis & uitam communem fore credimus. Hæc cum nos diceremus, & ille primarius ciuitatis, ſumma ui, & blandimentis plurimis auellere à nobis cuperet Senem, nos uero eò uehementius retineremus, omnis populus adclamauit ut illud magis fiat, quod ipſi placet Seni: & cum ſilentium factum fuiſſet, Senex iuramento præuenit, dicens: Hodie apud nullum manebo, neq; ab aliquo quicquam ſuſcipiam, uti ne alterius delectio alterius triſtitia fiat, hæc enim poſtmodum ſi uiſum fuerit, fieri poſſunt. Et cum hæc dixiſſet Senex, Petrus ait ad primarium ciuitatis: Quoniam noſtri præſentia, bonam uoluntatem tuam oſtendiſti, triſtem te non oportet abſcedere, ſed accipiemus abs te gratiam pro gratia, domum tuam nobis oſtende, & præpara eam ut craſtino diſputatio, quæ futura eſt habeatur, & ſi qui uolunt adeſſe ad audiendum permittantur. Quæ cum audiſſet primas ciuitatis, ualde gauiſus eſt, ſed & omnis populus libenter audiuit. Cumq; diſceſſiſſent turbæ, domum ſuam oſtendit: diſcedere autem & Senex cœpit. Ego tamen uni ex pediſequis meis imperaui clàm ſubſequi ueſtigium Senis, & diſcere ubi maneret. Nos autem cum rediſſemus ad hoſpitium, enarrauimus omnia fratribus, quæ nobis cum Sene habita ſunt, & ita ex more cibo ſumpto requieuimus. Die autem poſtera Petrus mature ſurgens, ſuſcitauit nos, & perreximus pariter ad locum ſecretum, in quo et pridie orationis cauſa fueramus, atq; inde poſt orationẽ dum ueniremus ad conſtitutam domum, in itinere monebat nos dicens: Audite me conſerui dilectiſſimi, bonum eſt ut unuſquiſq; ueſtrûm ſecundum quod poteſt, proſit accedentibus ad fidem religionis noſtrę, & ideo non uos pigeat ſecundum ſapientiam, quæ uobis per dei prouidentiã conlata eſt, differentes inſtruere ignaros & docere, ita tamen ut his quæ à me audiſtis & tradita ſunt uobis, ueſtri tantum ſermonis eloquentiam ſocietis. Nec aliquid proprium, & quod uobis non eſt traditum proloquamini, etiam ſi uobis uериſimile uideatur: ſed ea, ut dixi, quæ ipſe à uero propheta ſuſcepta uobis tradidi, proſequamini, etiam ſi minus plenæ adſertionis eſſe uidebuntur.

Ignorãtur quædam ab hominibus cum laude.

Pediſequi Clementis.

Petrus ſermoni ueritatis nihil uult addi niſi eloquentiam.

uidebuntur. Hinc enim ſępe contingit declinare quoſdam à ueritate, dum ſpeciem ſibi ueriorıs & ualidioris ueritatis, proprijs cogitationibus reperiſſe ſe credunt. His à Petro dictis, libenter annuimus, dicentes ei, nihil nos acturos, niſi quod ipſi uideretur. Tum ille: Vt ergo, inquit, ſine periculo exerceamini, me coram diſputate ſinguli, ita ut unus alij ſuccedat, ac ſuas unuſquiſq; explicet quæſtiones. Nunc ergo, quoniam heſterno die Niceta ſufficienter diſſeruit, hodie ſermonē faciat Aquila, & poſt Aquilam, Clemens, inde ego, ſi tamen etiam me res popoſcerit aliquid addere. Interea dum huiuſcemodi ſermones cedimus, ad domum uentum eſt, in qua ſuſcipiens nos paterfamiliàs, introducit ad locum quendam, in ſimilitudinem theatri collectum, & pulchre exædificatū, in quo turbas plurimas ex tempore noctis operientes nos reperimus, inter quos & Senex qui pridie nobiſcum diſputauerat. Itaq; medium habentes Petrum, ingredimur etiam nos, circunſpicientes ſicubi cerneremus Senem: quem prior Petrus uidens in medio turbæ latitantem, euocauit ad ſe, dicens: Clariorem multis animam poſſidens, cur in occulto lates, & uerecundia contegeris? accede huc magis, & quæ tibi uidentur, exequere. Vbi hæc dixit Petrus, ſtatim turbæ locum dare cœperunt Seni. Cumq; acceſſiſſet, ita cœpit: Eorum quæ die heſterno proſequutus eſt iuuenis, etiamſi uerba non memini, ſenſum tamen & ordinem teneo, & ideo neceſſarium puto propter eos qui heſterno non adſuerunt, Anacephalæoſin facere eorum quæ dicta ſunt, & breuiter cuncta repetere, ut etiamſi me aliquid effugerit, ab eo qui proſequutus eſt præſente, commonear. Hic ergo fuit heſternæ diſputationis ſenſus, quod omnia quæ uidentur, quoniam certa menſura & arte, formaq; ac ſpecie conſtant, ſine dubio à ſapiente uirtute facta eſſe, ut rationis ipſius prouidentia mundus regatur, etiamſi nobis ea quæ geruntur in mundo, minus recte geri uideantur. Conſequitur autem, ut ſi creator omnium deus eſt ac mens, ſit etiam iuſtus: quod ſi iuſtus eſt, neceſſariò iudicat, ſi iudicat, neceſſe eſt ut homines de ſuis actibus iudicentur: & ſi de actibus ſuis unuſquiſq; iudicatur, erit ergo inter iuſtos & peccatores iuſtum quandoq; diſcrimen. Hæc fuit, ut opinor, totius uerbi cōtinentia. Si ergo oſtendi poteſt, quod mens ac ratio cuncta condiderit, conſequens eſt, & ea quæ ſequuntur ratione & prouidentia geri. Si uero natura imprudens & cæca gignit uniuerſa, perimitur ſine dubio iudicij ratio, nec diſcuſſio peccatorum, ac benefactorū remuneratio ſperabitur, ubi iudex non eſt. Quia ergo omnia in hoc pendent, & huic capiti adhærent, non indignemini, ſi forte paulò latius diſcuti hæc & pertractari uoluero. In hoc enim mihi ad omnia quæ proponuntur, uelut prima ianua clauditur, & ideo hanc mihi ante omnia aperiri uolo. Nunc ergo audite quæ dico, & reſpondeat mihi ſi quis ueſtrûm uolet: non enim erubeſcam diſcere, ſi audiero quod uerum eſt, & recte dicēti adquieſcere. Igitur heſterno à te habitus ſermo, qui adſerebat quod arte, & menſura, & ratione cuncta conſtarent, non ualde me ſuadet, mentem rationemq; eſſe quæ fecerit mundū: multa enim habeo, quæ oſtendā competenti menſura, ac forma, & ſpecie conſtare, nec tamen per mentem condita ac rationē. Tum præterea uideo multa incondite, incōſequenter, iniuſte geri in mundo, & ſine Geneſis curſu nihil fieri poſſe, quod poſt omnia etiā ex meipſo manifeſtiſſime adprobabo. Hæc cum Senex diceret, Aquila reſpondit: Quoniam ipſe propoſuiſti, ut ad ea quæ diceres haberet copiam reſpōdendi qui uelit, concedit mihi frater meus Niceta hodie facere ſermonē. Et Senex: Proſequere, ait, fili, ut uis. Et Aquila reſpondit: Promiſiſti quod oſtenderes multa eſſe in mundo quæ formam ac ſpeciem æquali ratione collectam gerāt, quæ tamen cōſtet non effici per conditorem deum. Nunc ergo quod promiſiſti oſtende. Et Senex: Ecce arcum uidemus in cœlo circulum tenere omni menſura collectum, & habere ſpeciem ueri, quam fortaſſis nec mens cōdere, nec deſcribere ratio potuiſſet, nec tamen hic ab aliqua mente fit.

Prima ianua ad agnitionē dei.

næ: hæc ſequuntur & aliæ quinque ſtellæ, diuerſos & proprios ſingulæ explicantes curſus. Hæc ergo deus poſuit in cœlo, quibus aëris temperies pro ratione temporum diſpenſetur, & ordo uiciſſitudinum permutationumq́; ſeruetur. Horum autem ipſorum miniſterio, & ſi quando pro peccatis hominum plaga & correptio terris inijcitur, perturbatur aër, lues animantibus, corruptio frugibus, peſtilens per omnia mortalibus annus inducitur: & ita fit, ut uno eodemq́; miniſterio, & ſeruetur ordo & corrumpatur. Etenim palàm eſt incredulis & imperitis, quod curſus ſolis utilis & neceſſarius mundo, per prouidentiam datus ſemper ordinatus habeatur. Lunæ uero ad comparationem curſus ſolis, in augmentis & detrimentis ſuis apud imperitos inordinati curſus uidentur & incompoſiti. Nam ſol certis diſtinctionibus & ordinatis mouetur: ex ipſo enim ſunt horæ, ex ipſo dies cum aſcenderit, ex ipſo etiam nox cum occiderit, ex ipſo menſes & anni numerantur, ex ipſo uiciſſitudines temporum fiunt, dum ad ſuperiora conſcendens uer temperat: ubi autem ad ſummum cœli uenerit, æſtiuos accendit calores; decidens rurſus autumni temperiem reddit; ubi uero ad inferiorem redierit circulum, ex glaciali compage cœli, rigorem nobis hyberni frigoris derelinquit. Sed de his aliàs latius diſſeremus. Nunc interim, cum ſit iſte miniſter bonus, ad uiciſſitudines temporum moderandas, tamen ubi ſecundum uoluntatem dei correptio mortalibus datur, incandeſcit acrius, & urit mundum uehementioribus flammis. Similiter autem & lunæ curſus, atque hæc quæ imperitis uidentur inordinata permutatio, incrementis frugum, & pecudum, omniumq́; animantium cõmoda eſt: augmentis enim eius detrimentisq́; mira quandam prouidentiæ arte, omne quod gignitur, alitur & creſcit: de quibus latius proſequi poſſemus, & aperire de ſingulis rationem, niſi nos propoſitæ quæſtionis ordo reuocaret. His tamen ipſis eiſdemq́; miniſterijs, quibus gignuntur, aluntur, augentur uniuerſa, cum fuerit iuſta aliqua ex cauſa ordinis inſtituti mutata temperies, corruptio oritur & intemperantia, ut in homines, ſicut ſuprà diximus, caſtigatio dei uoluntate procedat. Sed fortaſſe dices: quid, quod in iſta communi caſtigatione ſimilia impij patiuntur & pij? Verum eſt, etiam nos fatemur: ſed pijs caſtigatio ad profectum cedit, ut in præſenti uita adflicti, purgatiores ueniant ad futuram, in qua perpetua eis requies præparata eſt. Simul autem ut & impij aliquantulum ex ipſorum caſtigatione proficiant, aut iuſta in eos feratur iudicij futuri ſententia, cum in eiſdem caſtigationibus, iuſti quidem gratias egerint deo, iniuſti autem blaſphemauerint. Igitur cum in duas partes rerum diuidatur opinio, quod alia per ordinem, alia contra ordinem fiant: ex his quidem quæ ſecundum ordinem fiunt, oportuit credi eſſe prouidentiam: de his uero quæ contra ordinem geruntur, cauſas require ab his, qui eas per doctrinam propheticam didicere: quibus enim innoteſcere potuit ſermo propheticus, ſciunt quando, et ob quam cauſam ęrugo, grando, peſtilentia, & horum ſimilia per ſingulas quaſq́; generationes exorta ſint, & ex quibus peccatis hæc ad uindictã data ſint, unde humano generi cauſa triſtitiæ, unde gemitus ac dolores acciderint, unde etiã tremoris languor aduenerit, & quod hæc ab initio fuerit uindicta paricidij. Nam ab origine mundi nihil horum fuit, ſed ex impietate hominum initium mala iſta ſumpſere, & inde ſemper creſcentibus iniquitatibus, & malorum numerus creuit. Sed idcirco diuina prouidentia iudicium erga omnes ſtatuit, quia præſens ſeculum non erat tale, in quo unuſquiſque poſſit pro meritis diſpenſari. Non ergo ex his, quæ pro peccatis hominum mundo acciderũt, malis, illa contemplanda ſunt, quæ ab initio cum nullæ malæ cauſæ exiſterent, bene & ordinate inſtituta ſunt: deniq́; ad indiciũ eorũ quæ ab initio fuere, inueniuntur nõnullæ gentes alienæ ab huiuſmodi malis. Nam Seres quia caſte uiuunt, expertes habentur horũ omnium, quia neq́; poſt conceptum adiri ultra apud eos fœminam fas eſt, neque cum

Quamobrẽ pij cum impijs affliguntur.

Calamitates nobis in uindictam datæ ſunt.

Seres innocentes.

purgatur, carnibus ſibi immundis nemo ueſcitur, ſacrificia nemo nouit, ſecundum iuſtitiā omnes ſibiipſis iudices fiunt. Idcirco igitur neq; caſtigantur iſtis plagis quas ſuprà diximus, & plurimū temporis in uita durātes, abſq; ægritudine finiunt uitā. Nos autem miſeri uelut cum ſerpentibus peſſimis habitantes, cum hominibus dico iniquis, perferimus neceſſariò cum ipſis adflictionum plagas in hoc mundo, ſed ſpem gerimus, ex conſolatione futurorū bonorum. Si propter iniquitates, inquit Senex, aliorum cruciantur etiam iuſti, oportuit deum tanquam prouiſorem iubere hominibus, ut non facerent ea, ex quibus neceſſe eſſet cum iniuſtis adfligi etiam iuſtos, aut facerent emendationem aliquam, aut purificationem mundo adhiberent. Iuſſit, inquit Aquila, deus hæc, & dedit præcepta per prophetas, quomodo homines uiuere deberent: ſed & hæc contempſerunt, imò uero & eos ſi qui fortè obſeruare cupiebant, diuerſis iniurijs adflixerunt, donec etiam ipſos à propoſita obſeruatione deijcerent, & ad incredulitatis nihilominus uerterent turbam, ſibiq; ſimiles efficerent. Propterea deniq; ab initio cum fuiſſet omnis terra maculata peccatis, deus diluuium mūdo induxit, quod uos ſub Deucalione factum dicitis, & tunc unum quendam iuſtum cum filijs ſuis in arca reſeruauit, & cum eo omnium ſeminum, omniumq; animantium genus. Et tamen etiam qui ex ipſis nati ſunt, tempore intercedente, rurſus ſimilia prioribus agunt: obliuioni enim quæ acciderant data ſunt, ita, ut poſteri ne hoc ipſum quidem crederent, quod diluuium factum eſt. Vnde & ſtatuit deus in præſenti ſeculo ultra non fieri diluuium, alioqui ſecundum rationem peccatorum, neceſſe erat etiam per ſingulas generationes hoc fieri infidelitatis gratia, ſed magis indulſit per ſingulas gentes, angelos quoſdam agere principatum, qui malis gaudent, quibus tamen ea conditione poteſtas aduerſum unūquenq; mortalium data eſt, ſi prius ſe ipſe quis peccando eis feciſſet obnoxium, donec adueniret ille qui bonis gaudet, et compleretur per ipſum numerus iuſtorum, & per omnem mundum creſcente multitudine piorum, aliqua ex parte reprimeretur impietas, & innoteſceret omnibus, quia omne quod bonum eſt, à deo fit. Ex arbitrij autem libertate unuſquiſq; hominū dum incredulus eſt de futuris, per malos actus incurrit mala. Et hæc ſunt quæ uidentur in mundo contra ordinem geri, quibus cauſas, ut eſſent, infidelitas dedit. Mirāda igitur per omnia eſt diuinæ prouidentiæ diſpenſatio, quæ his qui initio fuerint, bonam quidem uiam uitæ incedentibus, bonis incorruptibilibus dedit perfrui: ubi uero peccauerunt, mali originem peccato pariente ſumpſerunt. Et unicuique bono quaſi quodam coniugij fœdere, ex parte peccati ſociatum eſt malum, quoniamquidem humano ſanguine terra polluta eſt, & aræ dæmonibus ſuccenſæ, aërem quoque ipſum inceſto ſacrificiorum fumo temerarunt, & ita demum corrupta prius elementa, hominibus corruptelæ uitium, uelut radices ramis ac fructibus tradiderunt. Vide ergo in hoc, ut dixi, quàm iuſte uitiatis rebus prouidentia diuina ſuccurrit, ut quoniam bonis dei, mala quæ ex peccato originem ſumpſerant, ſociata ſunt, duabus his partibus, duos principes poneret, & ei qui bonis gaudet, bonorum ordinem, quia ad fidem prouidentiæ ſuæ, credentes adducere ſtatuit: ei uero qui malis gaudet, ea quæ contra ordinem & inutiliter geruntur, ex quibus ſine dubio etiam prouidentiæ fides in dubium ueniat, & habita eſt per hoc à iuſto deo iuſta diuiſio. Hinc ergo eſt quod cum ordinatus aſtrorū curſus, fidē faciat manu artificis conditū mundum, rurſum conturbatio aëris, aura peſtilens, fulminum uagi ignes, prouidentiæ opus refellant. Habent enim, ut diximus, ſingula quæque bona, contraria & coniuncta ſibi mala, ut fœcundis imbribus, grando inimica eſt, ut rori placido, rubiginis eſt ſociata corruptio, ut uentis lenibus, procellarum turbines iuncti ſunt, fructuoſis arboribus, infructuoſæ, herbis utilibus, noxiæ, animalibus mitibus, fera & perniciosa connexa ſunt. Hæc autem omnia poſita ſunt à deo, pro eo quod homi-

Peccatū diluuio ultus eſt deus.

Omne bonum à deo.

Malū bono tam quam ex fœdere adhæret.

hominibus uoluntas arbitrij à bonorũ propoſito diſceſſit, et declinauit ad mala. Igitur in omnibus mũdi rebus habetur iſta diuiſio: & ſicut ſunt pij, ita & impij: ut ſunt prophetæ, ita & falſi prophetæ. Sed & apud gentiles ſunt philoſophi, ſunt & falſi philoſophi. Iudæorũ quoq; circuncisionẽ Arabicæ gentes, aliæq; plurimæ ad miniſteriũ ſuæ impietatis imitati ſunt. Sic et diuino cultui eſt contrarius dęmonũ cultus, & baptiſmo baptiſmus, & legi leges, & apoſtolis pſeudapoſtoli, & doctoribus falſi doctores. Et inde eſt unde apud philoſophos, alij adſerant prouidentiã, alij negant, alij unũ deũ, alij plures defendunt. Vſq; ad hoc res deniq; acceſſit, ut cum uerbo dei fugentur dęmones, per quod eſſe prouidentia declaraт̃, inuenerit ars magica ad infidelitatẽ confirmandã, quomodo etiam hoc ex contrarijs imiteт̃. Sic ſerpentum uenena mitigare carminibus inuentũ, & uerbo ac poteſtati dei cõtrarias inducere ſanitates. Angelis quoq; dei contraria reperit ars magica miniſteria, animarũ ſuſcitationes contra hæc, & figmenta dęmonũ ponens. Et ne multa enumerando, ſermonem longius trahã, nihil omnino eſt quod fidem prouidentiæ faciat, & non habeat è contrario aliud ad infidelitatẽ paratũ: & ideo qui ignorant iſtam diuiſionẽ rerum, pro his quæ à ſemetipſis diſcordant in mundo, non putant eſſe prouidentiam. Sed tu pater, quaſi uir ſapiens, ex iſta diuiſione elige partem quæ ordinem ſeruat, & fidem prouidentiæ facit, & non ſolum ſequaris illam partem quæ contra ordinem currit, & prouidentiæ derogat fidem. Ad hæc Senex reſpondit: Da mihi uiam fili qua poſſim ex duobus iſtis ordinibus, quorum alter adſerit, alter refutat prouidentiam, unum aliquem in meis ſenſibus confirmare. Rectum, inquit Aquila, habenti iudicium facile diſcrimen eſt: nam & hoc ipſum, quod ais, ordo & inordinatio, ab artifice fieri poteſt: nam uerbi gratia ponamus de excelſa rupe abruptum ſaxum in præceps ferri, idq; inliſum ſolo in multa fragmenta comminui, nunquid euenire ullo modo poteſt, ut in illa multitudine fragmentorũ, inueniatur unum ſaltem fragmentum, in quo perfecta aliqua ſpecies per omnia habeatur ac forma? Et Senex reſpondit: Non poteſt. Quod ſi adſit, inquit Aquila, ſignorum artifex, exciſum de monte ſaxum manu artifici & ſenſu rationabili formare in quam uelit ſpeciem poteſt. Et Senex: Verum, inquit, iſtud eſt. Ergo, ait Aquila, ubi ſenſus non eſt rationabilis, nulla ſpecies ex integro formari poteſt: ubi autem ſenſus eſt artifex, ibi & forma, & informitas eſſe poteſt: uerbi gratia, ſi excidat è mõte ſaxũ artifex cui formam uelit imponere, neceſſe eſt ut id primo informe cędat et barbarũ, tum deinde paulatim excudens, & ad libram ſuæ artis exculpens, exprimat formam quam mente cõceperit. Ita ergo ex informitate uel deformitate, artificis manu peruenitur ad formam, & utrũq; ab artifice procedit: ſimili igitur modo, & ea quæ in mũdo geruntur, per artificis prouidentiam fiunt, etiamſi minus ordinata uideantur. Et ideo, quia tibi duę iſtę innotuerũt uię, earũq; accepiſti diuiſiones, fuge infidelitatis uiam, ne forte perducat te ad illum principẽ, qui malis gaudet: ſequere fidei uiam, ut peruenire poſſis ad regem illum qui bonis hominibus gaudet. Ad hæc Senex reſpondit: Cur autẽ & princeps ille qui malis gaudet factus eſt, & unde factus eſt, aut non eſt factus? Aquila ait: Alterius temporis eſt iſte tractatus: uerum ne expers abeas etiam huis reſponſionis, pauca tibi de hoc quoque inſinuabo. Præſcius omnium deus ante conſtitutionem mundi, ſciens quia futuri homines alij quidem ad bona, alij uero ad contraria declinabunt, eos qui bona eligerint ſuo principatui, & ſuæ curæ ſociauit, atque hæreditatem ſibi eos propriam nominauit: eos uero qui ad mala declinarent, angelis regendos permiſit, his qui non per ſubſtantiam, ſed per propoſitum cum deo permanere noluerunt, inuidiæ & ſuperbiæ uitio corrupti: dignos ergo dignorum principes fecit. Ita tamen eos tradidit, ut non habeant poteſtatem in eos faciendi quod uolunt, niſi ſtatutum ſibi ab initio terminum tranſeant. Hic eſt autem ſtatutus terminus, ut niſi quis prius fecerit dæ-

Arabes circũciſionem Iudæorũ ſunt imitati.

Abuſus multarum rerum.

Chriſtiani quędam tutius ignorant, quàm inueſtigant.

Clemens matheſeos fuit doctus.

monum uoluntatem, dæmones in eo non habeant poteſtatem. Et Senex ait: Magnifice proſequutus es fili, ſupereſt nunc ut dicas unde eſt ſubſtantia mali. ſi enim à deo facta eſt, fructus malus radicem culpabilem docet, uidetur enim & ipſa malæ naturæ. ſi uero coæterna fuit hæc ſubſtantia deo, quomodo poteſt quod æqualiter ingenitum & coæternū eſt, alteri eſſe ſubiectum? Non ſemper fuit, inquit Aquila: ſed neq; ſi ex deo facta eſt, continuò neceſſe eſt, etiam conditorem eius talem uideri, quale eſt illud, quod ab eo factum eſt: nam ſubſtãtias quidem deus fecit omniū. Sed ſi rationabilis mens quæ à deo facta eſt, nequaquam conditoris ſui legibus adquieſcit, & modum ſtatutæ ſibi temperantiæ excedit: quid hoc ad conditorem ſpectat? uel ſi aliqua eſt ratio hac ſuperior, ignoramus: neq; enim de ſingulis ad perfectum ſcire poſſumus, & de his præcipue pro quibus non ſumus iudicãdi cur ignoremus. Ea uero pro quibus iudicandi ſumus, facillima ſunt ad intelligendū, et penè uno ſermone abſoluuntur. Omnis enim propemodum actuum noſtrorum in eo colligitur obſeruãtia, ut quod ipſi pati nolumus, ne hoc alijs inferamus: ſicut enim ipſe occîdi non uis, caueas oportet, ne aliū occidas. Et ſicut tuū non uis uiolari matrimonium, nec tu alterius macules thorum: furtum pati non uis, nec ipſe facias: & intra hanc regulam humanorum geſtorum ſingula quæq; concurrunt. Tum Senex: Ne ægre, inquit, accipias fili, quod dicturus ſum: ſermones tui quamuis ualidi ſint, non poſſunt tamen flectere me ut credam, fieri aliquid poſſe extra Geneſim. Scio enim omnia mihi neceſſitate Geneſis accidiſſe, & ideo ſuaderi mihi nō poteſt, quia uel bene, uel male agere in noſtra poteſtate ſit: & ſi actus noſtros in poteſtate non habemus, non poteſt credi futurum eſſe iudicium, per quod uel malis pœnæ, uel bonis præmia tribuantur. Deniq; quoniam te imbutum uideo in huiuſcemodi diſciplinis, pauca tibi ex ipſa arte proferam. Si, inquit Aquila, ex ipſa diſciplina adſtruere aliquid cupis, frater meus Clemens tibi diligentius reſpōdebit, qui plenius ſciētiam matheſis adtigit: ego enim alijs uijs adſerere poſſum, quod actus noſtri in noſtra ſint poſiti poteſtate: iſta autem quæ non didici, pręſumere non debeo. Cum hæc Aquila dixiſſet, ego Clemens, craſtino, inquam, dices pater ut uoles, & audiemus libēter, nam & te puto gratè habiturum, quod cum his tibi erit ſermo, qui expertes non ſunt eius quam protuleris diſciplinæ. Cum ergo placuiſſet inter me & Senem, ut ſequenti die diſputatio nobis de ratione Geneſis haberetur, utrum omnia ex ea fierēt, an eſſet aliquid in nobis, quod non Geneſis, ſed animi iudicium gereret, Petrus ſurrexit, & ſermonem facere hoc modo cœpit: Mirum mihi admodū eſt, quod res quæ facile inueniri poſſunt, homines exquiſitis cogitationibus ac uerbis difficiles faciunt, & hi maxime qui uidentur ſibi ſapientes, quiq; uolentes dei uoluntatem comprehendere, quaſi homine utūtur deo, imò & ſi quid minus: nam hominis conſilium uel ſenſum ſcire nemo poteſt, niſi ipſe prodat quid cogitauerit: ſed neq; artem quis diſcere poteſt, niſi multo tempore à magiſtro fuerit imbutus: quãto magis inuiſibilis & incōprehenſibilis dei, neq; ſenſum, neq; opus ſcire quis poteſt, niſi ipſe mittat prophetam, qui enarret conſilium ſuum, et uiam conditionis exponat, in quantum diſcere hominibus fas eſt. Vnde ridiculum puto, cum naturalibus uijs de uirtute dei homines iudicant, & putant hoc quidem ei eſſe poſſibile, illud uero impoſſibile, aut hoc maius, illud minus, ignari omnium, qui cum ſint homines iniuſti, iudicant deum iuſtum, artificem imperiti, incorruptibilem corrupti, factura factorem. Et nolo putetis, quia hæc dicens iudicandi de rebus perimo facultatem, ſed conſilium do ne per diuina quis incedens, ſine fine incurrat errores. Et ideo non ſolum ſapientibus, ſed & omnibus hominibus, qui deſiderium gerunt agnoſcendi quod ſibi expedit, ſuadeo, ut requirãt uerum prophetã, quia ipſe ſolus eſt, qui nouit omnia, & ſcit quid, & quomodo unuſquiſq; quærat. Ineſt enim intra uniuſcuiuſq; noſtrum mentem, ſed in illis quidem, qui deſiderium dei agni-

tionis,

tionis, & iuſtitiæ eius nullum gerunt, ociatur. In his uero qui quod animæ ſuæ expedit quærunt, operatur & ſcientiæ lumen accendit. Propter quod primo omniũ hunc requirite, quem ſi non inueneritis, ab alio uos agnituros aliquid non ſperetis. Inuenitur autem citò ab his qui ueritatis amore perquirunt, & quorũ anima præoccupata non tenetur in malitia. Adeſt enim his qui eum in innocentia ſpiritus ſui deſiderant, qui per patientiam ſuſtinent, & ſuſpiria de profundo cordis, ueritatis amore producunt: fugit autem maleuolas mentes, quia ut propheta, cognoſcit cogitationes uniuſcuiuſq;. Et ideo nemo putet eum per prudentiam ſuam inuenire poſſe, niſi, ut ſuprà diximus, mentem ſuam omni nequitia uacuam effecerit, atque agnitionis eius deſideriũ purum & fidele conceperit. Vbi enim talem ſe quis præparauerit, ipſe, ut propheta, uidens præparatã mentem, ſponte ſe adhibet ad agnoſcendum. Si quis igitur uult omnia diſcere, non per ſingula diſcutiens, neq; enim poterit, cum ſit mortalis, dei inueſtigare cõſilium, & ipſam immenſitatem perſcrutari: ſed ſi diſcere, ut diximus, omnia deſiderat, uerum prophetam requirat. Quem cum inuenerit, non quæſtionibus & diſputationibus, neq; argumentis cum eo agat, ſed ſi quid reſponderit, ſi quid pronunciauerit, hoc certum eſſe, non poteſt dubitari. Et ideo quæratur uerus propheta ante omnia, & eius uerba teneanť: in quibus illud tantummodo diſcutiendum unicuiq; eſt, ut ſatisfaciat ſibi, ſi uere prophetica eius uerba ſunt, id eſt, ſi indubitatam fidem continent futurorum, ſi tempora definita conſignant, ſi rerum ordinem ſeruant, ſi non quæ prima ſunt, nouiſſima, et quæ in nouiſſimis geſta ſunt, prima narrarunt, ſi nihil uerſutũ, nihil magica arte ad decipiendũ compoſitũ continent, aut ſi non quæ alijs reuelata ſunt, ad ſe tranſtulerit, admixtis mendacijs. Et cum his omnibus recto iudicio diſcuſſis, uerba conſtiterit eſſe prophetica, ita demum credi eis de omnibus quibus dixerint, & reſponderint, debet. Etenim cõſideremus diligẽtius opus diuinæ prouidẽtiæ. Nam quod philoſophi introduxerunt uerba ſubtilia quędam & difficilia, ita ut ne ipſa quidem uocabula ſermonum, nota eſſe omnibus poſſent & intelligibilia, deus eos qui ſibi artifices uerborum uidebantur, per omnia imperitos eſſe erga agnitionem ueritatis oſtendit. Simplex enim eſt, & manifeſta, ac breuis rerũ ſcientia, quæ per uerum prophetam traditur, quam iſti per deuia incedentes, & ſcrupeas uerborũ difficultates, tota ignorauerunt uia. Igitur uerecũdis & ſimplicibus mentibus, cum uiderint fieri quæ prædicta ſunt, ſatis abundeq; ſufficit, ut de certiſſima præſcientia, certiſſimam ſcientiam capiant, & de cætero requieſcant, euidenti agnitione ueritatis adſumpta: cætera omnia æſtimatione tractantur, in quibus firmum nihil eſſe poteſt. Quis enim ſermo eſt, qui non recipiat contradictionem? & quæ argumentatio eſt, quæ non poſſit alia argumentatione ſubuerti? & inde eſt quod ad nullum finem ſcientiæ & agnitionis per huiuſmodi diſputationem peruenire homines poſſunt, priuſq; finem uitæ inueniunt, quàm quæſtionũ. Et ideo cum in his omnia habeantur incerta, ad uerum prophetam ueniendum eſt: quem deus pater uolens ab omnibus diligi, hæc quæ homines induxerunt, in quibus nihil poteſt adprehendi, uoluit penitus extinguere, ut eò magis iſte quæreretur, & quam illi obcluſerãt, hic hominibus uiam ueritatis aperiret. Propter hunc enim deus etiam mundum fecit, & ab ipſo mundus repletur, unde & quærentibus ſe adeſt ubiq;, etiãſi in ultimis terrę finibus quærať. Si uero non purè eum quis, nec ſancte, neq; fideliter quærat, intra ipſum quidem eſt, quia ubiq; eſt, & intra ſenſus omnium inuenitur: ſed, ut ſuprà diximus, infidelibus dormit, & abſens habetur his, à quibus eſſe non creditur.

Cumq; hæc & alia huiuſmodi Petrus de uero propheta proſequutus eſſet, turbas dimiſit. Senem uero cum rogaſſet plurimum permanere nobiſcum, obtinere non potuit, ſed & ipſe diſceſſit, alia die, ſicut placuerat, rediturus. Et poſt hæc nos unà cum Petro ingreſſi hoſpitium cibo & quiete ſolito utimur.

Chriſtus in nonnullis hominibus ocioſus eſt.

Prudẽtia humana cæcutit in rebus diuinis.

Habes dbã, ut ita dixerim, lineam ad quam exigas prophetias.

Logodædalos & architectos uerborũ appellat Cicero.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER NONVS, RVFINO Torano Aquileienſe interprete.

SEQVENTI die Petrus unà nobiſcum mature ad locum, in quo pridie habita fuerat diſputatio, properauit, atque ibi cum plurimas iam ad audiendū conueniſſe turbas, & Senem cum eis uideret, ait ad eum: Heſterno die ô Senex, cum Clemente placuerat ut hodie ſermo fieret, & aut tu oſtenderes nihil extra Geneſim fieri, aut Clemēs doceret Geneſim non eſſe. Ad hæc Senex reſpondit: Et quid placuerit memini, & tua uerba teneo, quæ poſt pactiones loquutus es, quibus docuiſti impoſſibile eſſe homini ſcire aliquid, niſi à uero propheta didicerit. Et Petrus: Neſcis, inquit, quomodo dixerim, ſed nunc te ego commonebo: de uoluntate dixi, & conſilio dei, quam habuit priuſquam mundus eſſet, et quo conſilio fecerit mundum, tempora ſtatuerit, legem dederit, iuſtis ad bonorum remunerationem futurum ſeculum promiſerit, iniuſtis pœnas ex iudicij ſententia ſtatuerit: hoc ego dixi conſilium, & hanc uoluntatem dei, ab hominibus inueniri non poſſe, quia nemo hominum poteſt ſenſum dei coniecturis & æſtimatione colligere, niſi propheta ab eo miſſus enunciet. Non ergo de quibuſcūq; diſciplinis, aut ſtudijs dixi, quia inueniri ſine propheta, aut ſciri non poſſint: quippe qui ſciam & artificia, & diſciplinas ſciri, & exerceri ab hominibus, quas non à uero propheta, ſed à magiſtris hominibus didicerint. Quoniam ergo te profeſſus es gnarum eſſe poſitionis ſyderū, & ſtellarum curſus, ex quibus conuinceres Clementē, quod Geneſi omnia ſubiaceant, aut ab ipſo diſceres, quod per prouidentiam reguntur uniuerſa, & eſt etiam aliquid in nobis, hoc expedire uos conuenit. Ad hæc Senex reſpondit: Iam quidem neceſſarium non erat huiuſmodi mouere quæſtiones, ſi poſſibile eſſet nobis à uero propheta diſcere, & audire definita ſententia, quia ſit aliquid in nobis, & in arbitrij poſitum libertate: ualde enim me ſermo tuus mouit heſternus, in quo de uirtute prophetica diſputaſti; unde & ego aſſentio, & confirmo ſententiam tuam, quia nihil poteſt ab homine certum indubitatumq; cognoſci, cui & exiguum uitæ tempus eſt, & breue ac tenue ſpiramen, quo retineri uidetur in uita. Veruntamen quoniam priuſquam de prophetica uirtute aliquid audirem, pollicitus uideor Clementi, ut oſtenderem, quia omnia ſubiecta ſunt Geneſi, aut ab ipſo diſcerem, quia eſt aliquid & in nobis, præſtet mihi ipſe in hoc gratiam, ut primus incipiat, et quæ obijci poſſunt, proponat & abſoluat: ego enim, ex quo paucis à te audiui de uirtute prophetiæ, magnitudinē præſcientiæ conſiderans, obſtupui fateor, nec omnino recipiendum quicquā cenſeo, quod coniecturis & æſtimatione colligitū. Et cum hæc Senex dixiſſet, ego Clemens dicere ita cœpi: Deus per filium ſuum creauit mundum, tanquam duplicem domum, interiectu firmamenti huius, quod cœlum appellatur, diſtinctam, & in ſuperiori quidem angelicas habitare uirtutes, in iſto autem uiſibili mundo, naſci hominum multitudinem dedit, ex quibus eligeret amicos filio ſuo, cum quibus lætaretur, & qui ei tanquam ſponſo, dilecta ſponſa pararentur. Verum uſq; ad nuptiarum tempus, quod eſt præſentia ſeculi uenturi, ſtatuit uirtutem quandam, quæ ex his quæ in hoc mundo naſcuntur, eligat & cuſtodiat meliores, ac ſeruet filio ſuo, ſequeſtratos in loco quodā mundi, qui extra peccatum eſt, in quo iam ſunt aliquāti, qui ibi uelut ſponſa, ut dixi, decora, ad ſponſi præſentiam præparantur. Nam mūdi huius, & præſentis temporis princeps, adultero ſimilis eſt, qui mentes hominum corrumpit, ac uiolat, & à deſiderio ueri ſponſi ſeducens, inlicit ad aliena deſideria.

Cōiecturis non relinquitur locus in rebus diuinis.

Sed

Sed dicit aliquis: Quid ergo neceſſe erat iſtum principem fieri, qui à uero principe mentes hominum declinaret? Quoniam deus qui, ut dixi, filio ſuo amicos uoluit præparare, non eos tales eſſe uoluit, qui neceſſitate naturæ, aliud quid eſſe nõ poſſent, ſed qui arbitrio ſuo, & uolũtate, boni eſſe deſiderarent: quia nec laudabile eſt, quod non eſt deſiderabile: nec bonum iudicatur, quod non propoſito expetitur: nihil enim laudis eſt id eſſe, à quo te mutari naturæ neceſſitas non ſinat. Prouidentia ergo dei, hominũ multitudinem naſci in hoc mundo uoluit, ut ex pluribus eligerentur qui iuſtam diligerent uitam. Et quia præſentem mundum præuidit non aliter poſſe, niſi diuerſitate & inęqualitate conſtare: ſecundum præſentium rerum diuerſitates, unicuiq; menti libertatẽ motuum dedit, & hũc principem poſuit, quo ea quæ contraria uidentur agitante, electio meliorũ uirtutis opere conſtaret. Sed ut planius fiat quod dicimus, per ſingula exponemus. Nunquid omnes, uerbi gratia, oportebat eſſe in hoc mundo reges, aut principes, aut dominos, aut pædagogos, aut legiſperitos, aut geometras, aut aurifices, aut piſtores, aut fabros, aut grammaticos, aut diuites, aut agricolas, aut olitores, aut piſcatores, aut pauperes? hęc certum eſt, quia omnes eſſe non poterant. Omnia tamen hæc officia, & multo plura, præſens uita hominum requirit, & ſine his tranſigi nõ poteſt: eſt ergo neceſſaria in hoc mundo inæqualitas. Non enim poteſt eſſe rex, niſi habeat quos regat, & quibus imperet: neq; poteſt eſſe dominus, niſi habeat cui dominetur: & cætera ſimiliter. Sciens ergo conditor à nullo ſponte ueniri ad agonẽ, dum refugitur labor, hoc eſt, ad exercendas artes iſtas quas ſuprà diximus, per quas uel iuſtitia uniuſcuiuſq;, uel miſericordia manifeſtari poteſt, corpus homini fecit, quod famem, & ſitim, & frigus reciperet, ut reficiẽdi corporis cauſa cõpulſi homines, ad omnes, quas ſuprà expoſuimus, artes, uictus neceſſitate deſcenderent. Cibi enim & potus atq; indumenti gratia, ſingulas quaſq; artes expetere edocemur. Et hic iam uniuſcuiuſque mentis propoſitum declaratur, utrum neceſſitatẽ famis & frigoris, per furta & homicidia, ac periuria ſarciat, perq; alia huiuſmodi ſcelera: an iuſtitiam, miſericordiã, continentiamq; cuſtodiens, artis ſtudio & manuum labore, imminentis neceſſitatis expleat miniſteriũ. Si enim cum iuſtitia & pietate, ac miſericordia, neceſſitatem corporis tranſigat, uelut propoſiti agonis uictor, amicus filij dei, & electus abſcedit. Si uero per fraudes, per iniquitates, & ſcelera, cõcupiſcẽtijs deſeruit corporalibus, principibus mundi, atq; omniũ dæmonũ amicus efficitur: à quibus etiam hoc edocetur, ut ſtellarũ curſibus, malorum ſuorum adſcribat errores, quod non niſi propoſito ac uoluntate delegit. Etenim artes cogente, ut diximus, cibi ac potus uoluptate, diſcuntur & exercentur: quæ uoluptas, cum adceſſerit unicuiq; ueritatis agnitio, infirmior efficitur, ſuccedente parſimonia: quantus enim ſumptus eſt, aqua & pane utentibus, & hunc à deo ſperantibus? Eſt ergo, ut diximus, neceſſaria quædam in diſpenſatione mundi inæqualitas, dum omnes quidem homines, non omnia poſſunt ſcire, uel implere artificia, uſu tamen & miniſterio omniũ, penè omnes indigent: & ob hoc neceſſe eſt alium operari, alium operanti præbere mercedem, alium ſeruire, alium dominari, alium regi, alium regere: ſed hanc inæqualitatẽ quę mortalium uitam neceſſariò ſubſequuta eſt, diuina prouidentia in occaſionẽ iuſtitiæ, miſericordię, humanitatiſq; conuertit, ut dum hæc inter homines aguntur, ſit unicuiq; cauſa iuſte agendi cum eo, cui merces operis exoluenda eſt, & faciendi miſericordiam cum eo, qui debilitate fortaſſis, aut penuria intercedente, debitum ſoluere non poteſt. Sed & humane agendi cum his qui cõditione uidentur obnoxij: manſuetudinem quoq; conſeruandi erga ſubiectos, & omnia prorſus gerendi ſecundum legem dei: dedit enim legem, iuuans per hoc humanas mentes, ut facilius erga unumquodq; qualiter agi deberet, aduerterent, qua uia effugerent malum, & qua ad futura tenderent bona, & ut in aqua regenerati per opera bona, ignem

Venter artis magiſter eſt.

Parſimonia Chriſtianis magnũ uectigal eſt

Duæ natiuitates hominum.

Mundus nobis pro hoſpitio eſt non domo.

Natura hominũ capax boni.

Hæreditaria ſunt liberis multa uitia corporis à parẽtibus.

Cauſa peccati ſimilis eſt ſtuppæ oblitæ pice.

uetuſtæ natiuitatis extinguerent. Prima enim noſtra natiuitas, per ignem concupiſcentiæ deſcendit, & ideo diſpenſatione diuina. Secunda hæc per aquam introducitur, quę reſtinguat ignis naturam, & cœleſti ſpiritu anima inluminata, metum primæ natiuitatis abijciat: ſi tamen ita de reliquo uiuat, ut nullas omnino mũdi huius uoluptates requirat, ſed ſit tanquam peregrinus & aduena, atq; alterius ciuitatis ciuis. Sed fortaſſe dicas, quia in his quidẽ, in quibus naturalis neceſſitas, exigit artium operumq; miniſterium, poteſt unuſquiſq; habere in poteſtate, ſeruare iuſtitiam, & modum, uel deſiderijs, uel actibus quẽ uelit imponere: quid de ægritudinibus dicemus, & infirmitatibus, quæ accidunt hominibus, & quod dæmonibus nonnulli urgentur, & febribus, & frigoribus, nõnulli etiam furore aguntˉ, & mente excidunt, & omnia illa, quæ innumeris caſibus premunt mortalium genus? Ad hæc dicemus, ſi conſideret quis totius miniſterij rationem, hæc illis, quæ ſuprà expoſuimus, iuſtiora eſſe pronunciabit: Deus enim hominibus naturam dedit, per quam & doceri poſſint de bono, & obſiſtere malo, id eſt, ut & artes poſſint diſcere, & obſiſtere uoluptatibus, ac pręferre in omnibus legẽ dei, & ob hoc uirtutes quaſdam contrarias, oberrare mundũ hunc, & obluctari nobiſcũ permiſit, propter cauſas quæ iam ſuperius dictæ ſunt, ut ex earum certamine, oriatur iuſtis palma uictoriæ, & meritum pręmiorum. Ex iſtis ergo accidit interdum, ut ſi qui incontinenter egerint, & non tantũ obſiſtere, quàm cedere atq; in ſemetipſis dare eis uoluerint locum, noxia earum adſpiratione genereˉ intemperata, & uitioſa progenies. Dum enim totum libidini indulgetur, & obſeruatio nulla coëundi eſt, illorum ſine dubio dæmonũ, quibus hæc perurgentibus fiunt, uitia & fragilitates ſuſcipit importuna generatio. Et ideo pro huiuſmodi uitijs natorũ, obnoxij erunt parentes, qui legem ſeruare cõcubitus noluerũt: licet ſint & aliæ cauſæ ſecretiores, quibus his malis obnoxiæ efficiunˉ animæ, quas nũc proferre temporis nõ eſt. Tamen oportet unumquenq; agnoſcere legem dei, ut ex ea generandi obſeruantiã ſumat, & immunditiæ cauſas declinet, ut poſſit mundũ eſſe quod gignitur. Neq; enim fas eſt, ut nõ in plantandis quidem uirgultis, uel in ſeminandis frugibus, opportunũ tempus quęratur, terra purgeˉ, atq; omnia quæ conuenit pręparentur, ne fortè ſemen iactum lædatur & pereat, & in ſolo homine, qui eſt ſuper hęc omnia, ferẽdi obſeruatio nulla habeatur, nulla cautela. Sed quid, quod nõnulli, inquit, cum in prima ętate abſq; uitio fuerint corporali, proceſſu temporis incurrũt hæc mala, ita ut aliquanti etiam uiolenter pręcipitentur in mortem? Etiam de his uicina, & penè eadem ratio eſt: illæ enim, quas diximus contrarias humano generi poteſtates, ad uniuſcuiuſq; cor, per multas & diuerſas concupiſcentias inuitantur quodãmodo, & ingrediendi accipiunt locum: eſtq; hæc in illis uis & poteſtas, quæ hortetur & incitet tantum, non quæ cogat, & perficiat. Si ergo quis adquieſcat eis, ut etiam agat ea quæ male deſiderat, conſenſus ſui & actus, mercedem perditionis & peſſimæ mortis inueniet. Si uero futurũ iudiciũ cogitans, metu ipſo fuerit repreſſus, & reuocauerit ſe, ne actu impleat, quod mala cogitatione concepit, effugiet non ſolũ perniciem præſentem, ſed & futura ſupplicia. Omnis enim cauſa peccati, ſimilis uidetur eſſe ſtuppæ pice oblitæ, quæ ubi calorem ignis acceperit, ſtatim inflãmatur: huius uero ignis incendium opera eſſe dæmonũ intelligantur. Si ergo inueniatur quis peccatis & concupiſcentijs tanquã pice oblitus, ignis ei facillime dominaˉ. Si uero non peccati pice, ſed aqua purificationis & regenerationis infuſa ſit ſtuppa, ignis in ea dæmonũ non non ualebit accendi. Sed dicet aliquis: Et quid faciemus iam nos, quos cõtigit peccatis ſicut pice oblitos? reſpondebo, nihil aliud niſi ut feſtinetis ablui, quo expurgeˉ à uobis ignis materia, per inuocationem ſancti nominis, & de reliquo futuri iudicij metu, cõcupiſcentias refrenetis, atq; aduerſarias poteſtates, cum fortè ad ſenſus ueſtros acceſſerint, tota obſtinatione pellatis. Sed dicis: ſi in amorẽ quis inciderit, quomodo

modo ſe poterit continere, etiamſi ante oculos ſuos, ipſum ignis fluuium, quem pyriphlegetonta nominant, uideat? Hæc excuſatio eſt eorū qui conuerti ad pœnitentiam nolunt. Deniq; nunc nolo pyriphlegetonta adducas in medium: hominū ubi propone pœnas, & uide quantum ualeat metus: poteſt'ne quiſquā, cum pro amoris crimine ad ſupplicium ducitur, & ad ſtipitem conligatur urendus, in illo tempore eius quam amauit, uel deſideriū capere, uel ſpeciem ante oculos proponere? Nequaquā, inquies. Vides ergo, quia præſens metus, reſecat iniqua deſideria. Quod ſi credentes deo, & futurū iudicium, pœnamq; ignis æterni confitentes, non ſe continent à peccato, certum eſt quod non plena fide credunt: ſi enim certa ſit fides, certus ſit & timor: ſi uero minus aliquid eſt in fide, relaxatur & metus, & tunc locū inueniunt introëundi contrariæ poteſtates, quarum perſuaſionibus cum adquieuerint, neceſſe eſt, ut & poteſtati earum obnoxij fiant, & ipſis perſuadentibus agantur ad præcipitia peccati. Igitur Aſtrologi ignorantes huiuſmodi myſteria, putant ſtellarum curſibus iſta contingere: unde & his qui accedunt ad eos, ut de futuris aliquid conſulant, reſpondentes falluntur in plurimis: nec mirum, nō enim ſunt prophetæ, ſed uſu multi temporis autores eorum perfugium quoddam, in his quibus decipiebantur, inueniunt, & climateras quaſdam introducūt, ut de rebus incertis ſcientiam fingant. Climateras enim dicunt, quaſi periculi tempus, in quo interdum perimatur quis, interdum non perimatur, ignorantes quod non ſtellarum curſus hæc, ſed dæmonum gerit operatio, qui ad aſtrologiæ errorem confirmandū, deſeruientes, calculis matheſis decipiunt homines ad peccandū, ut cum uel deo permittente, uel legibus exigentibus, peccati dederint pœnas, uerum dixiſſe uideat̄ aſtrologus: & tamen falluntur etiam in hoc: ſi enim citò conuerſi fuerint ad pœnitentiam, & futuræ pœnæ recordationem conceperint ac metum, conuerſis ad deum per gratiā baptiſmi, reſoluitur pœna mortis. Sed dicet quis: Multi & homicidium, & adulterium, & alia ſcelera cōmiſerunt, & nihil mali paſſi ſunt. Hoc quidem raro accidit hominibus, tamen neſcientibus conſilium dei, frequenter uidetur accidere: deus autem qui nouit uniuerſa, ſcit quomodo, & quare peccet, qui peccat, & quæ unumquenq; cauſa ducat ad peccatum. Hoc tamē generaliter agnoſcendum eſt: quod ſi qui non ita mente, ut actibus mali ſunt, propoſito incitato ad peccandū deuoluunt̄, his uelocior & magis in præſenti uita redditur pœna, ubiq; enim & ſemper deus prout competere iudicat, unicuiq; pro actibus ſuis reddit. Eorū uero, qui propoſito exercent malitiam, ita ut interdum etiam in eos ſæuiant, à quibus bona conſequuti ſunt, & nullam recordationem capiunt ad pœnitentiam, differt pœnas in futurum, non enim merentur iſti, ſicut illi, de quibus ſuprà diximus, in præſenti uita ſcelerum ſuorum finire uindictam, ſed permittitur eis præſens tempus implere, ut uolunt, quia emendatio eorum non eſt iam talis, quæ temporalibus indigeat caſtigationibus, ſed quæ æterni ignis in inferno exigat pœnas, quorum animæ ibi pœnitentiam quærent, ubi inuenire non poterunt. Quod ſi in hac uita poſiti, illas quas ibi patient̄ pœnas, ante oculos poſuiſſent, refrenaſſent utiq; deſideria, & nullo pacto decidiſſent in peccatum. Multum enim poteſt ſenſus in anima, ad reſecandas omnes eius cupiditates, maxime cum cœleſtium ſcientiam cœperit, per quam lumine ueritatis accepto, ab omni obſcuritate malorum actuum declinauit. Sicut enim ſol omnes ſtellas ſplendore ſui fulgoris obtundit, & contegit: ita & mens per ſcientiæ lucem, omnes concupiſcentias animæ inefficaces reddit & ocioſas, futuri iudicij memoriam ſuper eas tanquam radios ſuos emittens, ita ut ne apparere quidem ultra in anima queant. Quod autem timor dei multum ualeat ad deprimendas concupiſcentias, cape humani timoris exemplum. Quotuſquiſq; eſt, qui non inter homines concupiſcat aliena, & tamen metu pœnæ quæ legibus ſtatuta eſt, refrenatur, & continentius agit? Regi propter metum gentes ſubiacent, & armatus

Metus fidei cōiunctus.

Climacterici anni Aſtrologorū

Deus ſolus nouit quemadmodum fiant peccata, non ergo in his quicquā temere ab homine definiendum eſt.

Cognitio ueritatis ut ſol, mētem illuminat.

paret exercitus. Serui cum ſint ualidiores dominis ſuis, propter metum tamen imperia perferunt dominorũ. Beſtiæ ipſæ feræ metu miteſcunt. Tauri ualidiſſimi, iugo colla ſubmittunt, & immanes elephanti magiſtris obtemperant per timorem. Sed cur humanis utamur exemplis, cum etiam diuina non deſint? nonne terra ipſa ſub præcepti metu permanet, quod etiam motu ſui & tremore teſtatur? Mare ſtatutum terminum ſeruat, angeli pacem cuſtodiunt, ſtellæ ordinem tenent, & fluuij meatus, dæmones quoq; certum eſt timore in fugam uerti. Et ne per ſingula ſermonem longius producamus, intuere quomodo unumquenq; timor dei continens, cuncta in harmonia propria, & ordinis ſui cõpage cuſtodiat. Quanto magis ergo certi eſſe debetis, quia & dęmonũ concupiſcentiæ, quę in cordibus ueſtris oriuntur, admonitione timoris dei extingui poſſunt, & penitus aboleri, cum etiam ipſi incentores concupiſcentiæ, metu ſibi dominante diffugiant. Hæc ita ſe habere ſciens, ſi quid tibi reſpondendũ uidetur, incipe. Tum Senex: Sapienter, inquit, filius meus Clemens aptauit proſequutionẽ ſuam, ita ut nihil nobis ad hæc dicendum reliquerit: uerũ omnis eius ſermo, quem de natura hominis diſſeruit, hanc habet continentiam, quia cum eo quod ineſt libertas arbitrij, eſt extrinſecus & aliqua cauſa mali, ex qua per diuerſas concupiſcentias incitantur quidem homines, non tamen coguntur ad peccatũ, pro eo, inquit, quod multo his ualidior eſt timor qui obſiſtat, & impetus deſideriorũ refrenet, ut cum naturales motus deciderint, effugatis his, qui eos incitant & inflammant dæmonibus, peccatum non poſſit admitti. Sed me hæc non adducunt ad fidem: conſcius enim mihi ſum quorundã, ex quibus bene noui, quia compaginatione ſtellarũ, homines aut homicidæ, aut adulteri fiunt, cæteraq; perpetrant mala. Similiter autem & honeſtæ ac pudicæ fœminæ, ut bene agant inde coguntur. Denique cum Mars centrum tenẽs, in domo ſua ex tetragono reſpexerit Saturnum cum Mercurio ad centrum, Luna ueniente ſuper eum plena, in Geneſi diurna, efficit homicidas, & gladio caſuros, ſanguinarios, ebrioſos, libidinoſos, dæmonioſos, ſecretorũ perſcrutatores, maleficos, ſacrilegos, & ſi qua ſunt his ſimilia, præcipue cum bonarũ ſtellarũ nulla reſpexerit. Sed & ipſe rurſus Mars ad Venerem ſchema tetragonum habens, ex parte ad centrũ non reſpiciente aliquo bonorum, adulteros efficit, & ſorores & filias & matres in coniugiũ adducit. Venus cum Luna in finibus & domibus Saturni cum Saturno, ſi fuerit adteſtante Marte, efficit mulieres quidẽ uiragines, ad agriculturam, ad ſtructuram, & ad omne opus uirile promptas, miſceri quibuſcunq; uoluerint, & non argui à uiris pro adulterio, nulla uti mollitie, nõ unguentis, nõ ueſtibus, nõ calciamentis muliebribus, ſed uirorũ forte agentes: uiros autem eſſe ut fœminas, nec quicquam uirile gerere. Cacodæmon Venus cum Marte ſi ſit in ariete, efficit è contrario mulieres, ſi ſit in capræcornu aut aquario. Cumq; multa de his Senex proſequutus eſſet, & unumquodq; ſchema matheſis, ſtellarũ quoq; poſitiones enumeraſſet, uolens per hæc oſtendere, quia timor nõ ſufficiat refrenare cõcupiſcentias, ego rurſus reſpondi: Vere pater doctiſſime & eruditiſſime proſequutus es, & ipſa me ratio inuitat, aliquid ad ea quæ à te diſſerta ſunt, reſpondere, quoniamquidẽ ſciẽtia mihi matheſis nota eſt, & libenter cum erudito uiro habeo ſermonem. Accipe ergo ad ea quæ dixiſti, ut euidenter agnoſcas Geneſim ex ſtellis omnino non eſſe, & quia poſſibile ſit obſiſti aduerſum impugnationẽ dæmonum, ab his qui confugiunt ad deum, ac ſicut prædixi, non ſolũ per timorem dei naturales cohiberi cõcupiſcentias poſſe, ſed & per timorem hominũ, ſicut iam nũc edocebimus, leges ſunt in unaquaq; regione uel regno ab hominibus poſitæ, ſiue ſcriptura, ſiue etiam uſu durantes, quas nemo facile tranſgreditur. Denique primi Seres, qui initio orbis terræ habitant, neq; homicidium, neq; adulterium, neq; ſcortum noſſe, neq; furtum cõmittere, neque idola uenerari, & in illa omni regione quæ eſt maxima, neq; templum inuenitur,

Genethliacorũ de affectibus uanitas.

Timẽt peccare mali formidine pœnæ.

neq;

neq; ſimulacrum, neque meretrix, neq; adultera, neq; fur ad iudicium deducitur, ſed neq; occiſus ibi homo fertur aliquando, & tamen nullius libertas arbitrij ſecundum uos à ſtella Martis ignita, ut ferro uteretur ad hominis necē, nec Venus cum Marte poſita, alienum matrimonium compulit uitiari, cum utiq; apud eos, per ſingulos dies Mars mediū cœli circulum teneat. Sed eſt apud Seres legum metus uehementior, quàm Geneſis conſtellatio. *Seres.* Sunt ſimiliter & apud Bactras in regionibus Indorum immenſæ multitudines Bragmanorum, *Bactræ.* qui & ipſi ex traditione maiorum, moribus, legibuſq; concordibus, neq; homicidium, neq; adulterium cōmittunt, *Bragmani.* neq; ſimulacra colunt, neq; animantia edere in uſu habent, nunquā inebriantur, nunquam malitioſe aliquid gerunt, ſed deum ſemper timent: & quidem cum cæteri Indorum & homicidia, & adulteria cōmittant, & ſimulacra colant, & inebrientur, atq; alia huiuſmodi flagitia exerceant. Sed & in ipſius Indię nihilominus occiduis partibus, regio quædam eſt, ubi hoſpites cum inciderint, capti immolantur & comedūtur, *Scythotauros eos eſſe ex libro quinto Plinij ad paret.* & neq; bonæ ſtellæ uetuerunt eos ab huiuſmodi flagitijs, & ab execrandis cibis, neq; malignæ ſtellæ cōpulerunt Bragmanas, ut aliquid agerent mali. Et rurſus mos apud Perſas, matres accipere in coniugium, & ſorores & filias, *Perſæ.* & ſub illo omni axe inceſta Perſę ineunt matrimonia. Ac ne fortè liceat his qui matheſim ſequūtur, uti illo perfugio quo dicunt, certas quaſdam eſſe plagas cœli, quibus propria quædam habere conceditur, ex ipſa Perſarū gente aliquanti ad peregrina profecti ſunt, qui Maguſæi appellātur, *Maguſæi.* ex quibus uſq; in hodiernū ſunt alij in Media, alij in Parthia, ſed & in Aegypto nōnulli, plures autem in Galatia, & Phrygia, qui omnes inceſtæ huius traditionis formā indeclinabilem ſeruant, ac poſteris cuſtodiendam tranſmittunt, etiam cum plagam cœli mutauerint, nec tamen eos Venus cum Luna in finibus & domibus Saturni, cum Saturno adſtante etiam Marte, compulit habere inter cæteros Geneſim. Apud Gelos quoq; mos eſt, ut mulieres agricolētur, ædificent, & omne opus uirile perficiant, *Gelonum gens talis, qualis eſt apud Soli. Pandes.* ſed & miſceri quibus uolunt licet, nec incuſantur à uiris, aut adulterę appellantur, paſſim enim concubitus miſcent, & pręcipuè cum hoſpitibus, unguenta neſciunt, non induuntur ueſte fucata, non calceis: è contra uiri Gelonum ornantur, pectuntur, indumentis mollibus & uarijs induuntur, auro compoſiti, unguentiſq; delibuti, & hæc non pro diſſolutione uirtū, ſunt enim bellicoſiſſimi, & uenatores acerrimi: nec tamen uniuerſæ Gelonum mulieres, in capræcornu aut aquario cacodæmonē Venerem naſcentes habuere, neq; uiri eorū in ariete cum Marte Venerem poſitam, per quod ſchema, effœminatos & diſſolutos naſci adſerit uiros Chaldaica diſciplina. Porrò uero in Suſis, mulieres unguentis, & quidem optimis utuntur ornamentis, *Suſidæ mulieres.* comptæ ex lapidibus precioſis, miniſterijs quoq; ancillarū fultę procedunt, multo maiore ambitione quàm uiri, nec tamen pudicitiā colunt, ſed indifferens eis cum quibuſcunque uoluerint uſus eſt, & ſeruis & hoſpitibus, tali licentia à uiris permiſſa: & nō ſolum non culpantur pro hoc, ſed & dominantur in uiros. Nec tamen omniū Geneſis mulierū Suſidarum in medietate cœli, cum Ioue & Marte Venerem in Iouis domibus habent. In ulterioribus oriente partibus, ſi puer muliebri ſe ſubſternat iniurię, cum agnitum fuerit, à fratribus, aut parentibus, uel quibuſlibet proximis interficitur, nec ſepultura donatur. Et rurſus apud Gallos lex priſca conſtituit, nuptum tradi publice pueros, nec obprobriū ex hoc aliquod duci: & nunquid poſſibile eſt, ut omnes qui tam turpiter ſuccumbūt apud Gallos, Luciferum cum Mercurio in domibus Saturni & finibus Martis habuerint? In Britanniæ partibus, plures uiri unam habent uxorem, *Britanni multi unam uxorem habent.* in Parthia multæ mulieres unum habent uirum, & utraq; orbis pars, moribus ſuis atq; inſtitutis obſequitur. Amazones omnes non habent uiros, ſed ſicut animalia, ſemel in anno circa uernale æquinoctiū proprios egreſſæ terminos, finitimæ gentis uiris miſcent, ſolennitatē quandā per hoc obſeruantes,

ex quibus cum conceperint, redeunt, & ſi marem pepererint, abijciunt, fœminas nutriunt. Cumq́ unius temporis ſit omnium partus, abſurdum eſt, ut in maribus quidem putetur Mars cum Saturno in tempore æquis eſſe portionibus, in fœminarum uero Geneſi nunquã. Sed neq́ Mercurium cum Venere habuiſſe in domibus proprijs poſitũ, ut uel pictores ſibi, uel ſculptores, uel trapezitas efficiat: aut in domibus Veneris, ut unguentarios, uel uocales, uel poëtas producat.

Mauri. *Germani.* *Sarmatæ.*

Apud Sarracenos & ſuperiores Libes & Mauros, & circa ora maris Oceani habitantes, ſed & in extremis Germanię partibus, & apud Sarmatas, & Scythas, atq́ omnes quę ſub axe Septentrionis iacent, pontici littoris gentes, & in Chryſea inſula, nunquam inuenitur trapezita, nec ſculptor, aut pictor, aut architectus, aut geometres, aut tragœdus, aut poëta: ergo deficit apud eos Mercurij, Venerisq́ conſtellatio.

Canes Medis ſunt pro ſepultura.

Ex omni orbe terrarũ Medi tantũmodo ſumma obſeruantia, adhuc ſpirantes homines, canibus deuorandos abijciunt, & non ob hoc Martem cum Luna per diurnam Geneſim in cancro poſitos habent.

Indi exurunt mortuos.

Indi mortuos ſuos incendunt, cum quibus & uxores defunctorũ, ſponte ſe offerentes exuruntur. Sed non ideo omnes quę uiuæ incenduntur Indorum mulieres, in nocturna Geneſi ſub terra habent ſolem cum Marte in partibus Martis. Germanorum plurimi laqueo uitam finiunt, nec idcirco omnes Lunam cum hora, Saturno & Marte circũcinctas habent: ſed non in omni gente, & in omni die per omnem diuerſitatem Geneſis naſcuntur homines. Ex quibus omnibus apparet, quia metus legum in unaquaq́ regione dominatur, & arbitrij libertas, quę eſt hominibus inſita per ſpiritũ, obtemperat legibus, nec cogere poteſt Geneſis aut Seres homicidium cõmittere, aut Bragmanos carnibus ueſci, aut Perſas inceſta uitare, uel Indos non exuri, aut Medos non à canibus deuorari, Parthos non habere plures uxores, aut mulieres Meſopotamię nõ ſeruare pudicitiam, Græcos nõ exerceri palęſtris, Gallorũ pueros non pati muliebria, uel gentes barbaras Græcorum ſtudijs inſtitui, ſed, ut diximus, unaquæq́ gens ſuis legibus utitur pro libertatis arbitrio, & decreta Geneſis legũ ſeueritate depellit. Sed dicet aliquis eorũ qui in diſciplina matheſis eruditi ſunt, Geneſim in ſeptem partes dirimi, quæ

Septẽ climata.

illi climata appellant, dominari uero unicuiq́ climati, unam ex ſeptẽ ſtellis, & iſtas quas expoſuimus diuerſas leges, non ab hominibus poſitas, ſed ab iſtis principibus ſecundum uniuſcuiuſq́ uoluntatem, & hoc quod ſtellę uiſum eſt, legem ab hominibus obſeruatam. Ad hæc ergo reſpondebimus, quod primo quidem nõ eſt in ſeptem partes orbis terræ diuiſus: tum deinde, & ſi ita eſſet, in una parte & in una regione inuenimus multas differẽtias legum, & ideo neq́ ſeptem ſunt ſecundũ numerum ſtellarum, neq́ duodecim ſecundũ numerum ſignorũ, neq́ XXX. & VI. ſecundũ numerum decanorũ, ſed ſunt innumeræ. Meminiſſe autem debemus eorum quæ ſuprà enumerata ſunt, quod in una Indiæ regione ſunt, & qui hominum carnibus ueſcantur: † & ſunt qui etiã à pecudibus uel auibus, omnibusq́ animantibus abſtineant.

Scythotauri. *† Bragmanes eos eſſe conſtat ex Euſeb. Præ. euang. lib. 6. in quẽ ex Clemẽte ad uerbum multa tranſtulit.*

Et quia Maguſæi non ſolum in Perſide matres ac filias accipiunt in matrimoniũ, ſed & in omni gente, ubicunq́ habitauerint, malorũ ſuorum inceſta inſtituta cuſtodiunt. Tum præterea & innumeras gentes memorauimus, quæ penitus ſtudia neſciunt literarum, ſed & aliquanti ſapientes uiri, ipſas leges in nonnullis cõmutauerunt locis, alię uero etiã ſponte pro ſui uel impoſſibilitate, uel inhoneſtate derelictæ ſunt, certe quod in promptu eſt noſcere, quanti Imperatores gentiũ quas uicerant leges & inſtituta mutarunt, & ſuis eas legibus ſubiecerunt: quod euidenter à Romanis factũ docetur, qui omnem penè orbem, omnesq́ nationes proprijs primo & uarijs legibus inſtitutisq́ uiuẽtes, in Romanorũ ius & ciuilia ſcita uerterunt. Supereſt ergo ut & ſtellę gentiũ, quæ à Romanis uictę ſunt, climata ſua partesq́ perdiderint. Addam adhuc rem, quæ poſſit etiã ualde incredulis ſatisfacere, Iudęi omnes qui ſub lege Moyſi uiuunt, filios ſuos octaua die abſq́ ulla

dilatio

dilatione circuncidunt, & infantis teneri ſanguinē fundunt: à ſeculo autem nullus ex gentibus hoc die octaua perpeſſus eſt, & è contra Iudæorū nullus omiſit. Quomodo ergo in hoc ratio Geneſis ſtabit, cum per cunctas orbis terræ partes, omnes Iudæi admixti gentibus uiuant, & octaua ferrum perferant die, unius in mēbri loco: & nemo gentiliū, ſed ipſi ſoli, ut dixi, hoc faciunt, non ſtella cogente, nec perfuſione ſanguinis perurgente, ſed lege religionis adducti, & in quocunq; orbis loco fuerint, hoc eſt eis inſigne uernaculū? Sed & quod unum nomen omnibus ineſt ubicunq; fuerint, nunquid & hoc per Geneſim uenit? & quod nunquā apud eos infans natus exponitur, & quod ſeptimo quoq; die omnes ubicunq; fuerint, ociū gerunt, nec iter incedūt, nec igni utuntur. Quid eſt ergo, quod nullum Iudæorum in illa die cogit Geneſis, aut iter agere, aut ædificare, aut uendere aliquid, aut emere? Quinimò & maiorem fidem rerum præſentium dabo: ecce enim ex aduentu iuſti & ueri prophetę, uixdum ſeptē anni ſunt, in quibus ex omnibus gentibus cōuenientes homines ad Iudæā, & ſignis ac uirtutibus quæ uiderant, ſed & doctrinæ maieſtate permoti, ubi receperunt fidem eius, abeuntes ad regiones ſuas, inlicitos quoſq; gentilium ritus, & inceſta ſpreuere cōiugia. Deniq; apud Parthos, ſicut nobis Thomas, qui apud illos euangeliū prędicat ſcripſit, non multi iam erga plurima matrimonia diffundunt, nec multi apud Medos canibus obijciunt mortuos ſuos, neq; Perſæ matrū coniugijs, aut filiarū inceſtis matrimonijs delectantur, nec mulieres Suſides licita ducunt adulteria, nec potuit ad crimina Geneſis cōpellere, quos religionis doctrina prohibebat. Ecce ex hoc ipſo conijce, & de his de quibus ſumus locis, cōiecturam cape, quomodo fama tantum perferente ad aures hominū, quod propheta in Iudęa apparuit, qui ſignis & uirrutibus doceret homines unum colere deum, omnes paratis intentisq; animis expectabant, etiam ante aduentum domini mei Petri, ut ſibi aliquis quæ docuiſſet ille qui apparuit, nunciaret. Sed ne multa enumerare uideamur, dicam quo debeant cuncta cōcludi, cum deus iuſtus ſit, & ipſe fecerit hominū naturam, quomodo poterat fieri, ut ipſe poneret Geneſim cōtrariam nobis, quæ nos cogeret ad peccatum, & rurſus ulciſceretur ipſe peccantes? Vnde certum eſt, quod nō aliam ob cauſam deus ſiue in pręſenti, ſiue in futuro ſeculo peccatorem punit, niſi quia ſcit eum potuiſſe uincere, ſed neglexiſſe uictoriā: infert enim & in præſenti ſeculo uindictam in homines, ſicut in eos fecit, qui diluuio perierunt, qui utiq; omnes una die, imò una hora extincti ſunt, cum certum ſit nō eos eſſe ſecundum Geneſis ordinem, una hora natos: abſurdiſſimū eſt autē dicere, quia ex natura nobis accidat pati mala, ſi nō prius peccata præceſſerint. Et ideo ſi ſalutis curam gerimus, ante omnia ſcientiæ debemus operam dare, certi quod ſi mens noſtra in ignorantia perſeueret, nō ſolum Geneſis mala, ſed & alia extrinſecus quæcunq; dæmonibus uiſa fuerint, perferemus, niſi metus legum & futuri iudicij, obſiſtat omnibus deſiderijs, & impetum peccandi refrenet. Nam & humanus timor multa bona, multa etiam mala agit, quæ Geneſis neſcit, ſicut ſuprà oſtendimus. Triplici igitur modo mens noſtra erroribus ſubiacet, ex his quæ per malam conſuetudinem ueniunt, uel ex his quæ corpus naturaliter ſuggerit deſiderijs, uel ex bis quæ contrariæ poteſtates perurgent: ſed his ſingulis obſiſtere & repugnare habet in natura ſua mens, cum ei obfulſerit ueritatis agnitio, per quam ſcientiā timor futuri iudicij datur, qui ſit idoneus animæ gubernator, & qui eam poſſit à concupiſcentiarū præcipitijs reuocare. Quia ergo ſint hęc in noſtra poteſtate, ſufficienter dictū eſt. Nunc & tu Senex, ſi quid habes quod ad hæc reſpondeas, incipe. Pleniſſime, ait, oſtendiſti fili: ſed ego, ſicut dixi ex initio, omni huic incōparabili adſertioni tuæ, à propria conſcientia prohibeor accōmodare conſenſum. Noui enim & meā Geneſim, & coniugis meæ, & ſcio ea quæ unicuiq; noſtrûm dictabat Geneſis accidiſſe, & ab his quæ rebus & operibus comperta ſunt mihi, nunc uerbis tranſ-

Vernaculum inſigne Iudæis eſt circunciſio.

Sabbatū Iudæorum.

Thomas apud Parthos euāgelizauit.

Quare deus puniat.

Tres errorum fontes ſunt.

ferri non poſſum. Deniq; quoniã te adprime imbutum uideo in huiuſcemodi diſciplinis, audi coniugis meæ thema, & inuenies ſchema, cuius exitus accidit: habuit enim Martem cum Venere ſuper centrum, Lunam uero in occaſum in domibus Martis, & finibus Saturni, quod ſchema adulteras facit, & ſeruos proprios amare, in peregrinatione, & in aquis defungi, quod & ita factum eſt: incidit nanq; in amorem ſerui, & periculum ſimul atq; obprobriũ metuens, fugit cum ipſo, & peregre profecta, ubi amori ſuo ſatisfecit, perijt in mari. Et ego reſpondi: Vnde ſcis quia peregre ſeruo ſuo ſociata eſt, & in eius conſortio poſita defungitur? Et Senex: Certiſſime, inquit, ſcio reuera non quia nupſerit ſeruo, quippe qui neque hoc quidem quod eum amaret agnoueram, ſed poſtquam profecta eſt, frater meus mihi enarrauit, dicens, quod primo quidem ipſum adamaſſet, ſed ille quia erat honeſtus utpote frater, noluit thorũ fratris inceſti macula polluere. Sed illa me uerens, & obprobrium non ferens infelix (neq; enim imputandũ ei eſt, quod eam Geneſis facere cõpulit) finxit ſomniũ, & ait ad me: Adſtitit mihi quidã per uiſum, qui iuſſit me cum duobus geminis meis ſine mora ex urbe proficiſci. Hæc ergo cũ audiſſem, pro ſalute eius filiorumq; ſolicitus, confeſtim ipſam & liberos exire feci: unum qui erat iunior, mihi retinui: hoc enim qui reſponſa in ſomnis dederat, permiſiſſe dicebat. Tum ego Clemens intelligens quod ipſe fortaſſis eſt & pater meus, lachrymis oppletus ſum: fratres quoq; meos uolentes proſilire & aperire rem, prohibuit Petrus dicẽs: Quieſcite quoaduſq; mihi placuerit. Reſpondẽs ergo Petrus, ait ad Senem: Quod nomen erat iuniori filio tuo? At ille ait: Clemens. Et Petrus: Si tibi, inquit, hodie coniugem tuam caſtiſſimã cõſignauero, cum tribus filijs tuis, credis quia poteſt pudica mens motus inrationabiles ſuperare, & quod omnia quæ à nobis dicta ſunt uera ſint, & Geneſis nihil ſit? Et Senex: Sicut impoſſibile eſt, inquit, te exbibere quod promiſiſti, ita impoſſibile eſt extra Geneſim fieri aliquid. Tum Petrus: Teſtes, inquit, habere uolo omnes hos, qui præſentes ſunt, me tibi hodie coniugem tuam, cum tribus ueſtris liberis uiuentem pudiciſſime traditurũ: & iam nunc accipe fidem rerum ex eo, quod omnem cauſam multo diligentius ſcio, quàm tu, cunctaq; tibi per ordinem quæ geſta ſunt enarrabo, ut & tu cognoſcas, & qui præſentes ſunt diſcant. Et cum hæc dixiſſet, conuerſus ad turbas, ita cœpit: Hic quem uidetis ô uiri in hac ueſte pauperrima, Romanæ urbis eſt ciuis, ex genere ipſius Cęſaris deſcendens, nomen ei Fauſtinianus, uxorẽ quoq; nobiliſſimã Mathidiam nomine ſortitus eſt, ex qua tres filios ſuſcepit, quorũ duo gemini, unus autem qui erat iunior, cui nomen Clemens, hic eſt. Et cum hoc dixiſſet, digito me oſtendit: gemini autem filij eius, ſunt iſti, Niceta & Aquila, quorũ alius Fauſtinus uocabatur prius, & alius Fauſtus. Simul autem ut nomina noſtra enunciauit Petrus, Senex reſolutis membris omnibus, quaſi interceptus cõcidit. Nos autem filij inruentes ſuper eum, cõplectebamur & oſculabamur, uerentes ſimul ne ſpiritũ reuocare nõ poſſit. Et cum hæc fierent, populus quidẽ admiratione ipſa obſtupefactus eſt. Petrus autẽ ſurgere nos à cõplexibus patris, ne eum necaremus iubet, & ipſe adprehenſa manu eius, quaſi de ſomno quodã profundo eleuans eum, & paululũ recreans, omnia quæ geſta fuerant ſecundum ueritatem cœpit exponere, quomodo frater eius in amorem inciderit Mathidiæ, & illa cum eſſet pudiciſſima, inlicitum fratris amorem uiro indicare noluerit, ne uel bellũ fratribus, uel obprobriũ generi indiceret, ſed ſapienter ſomnium finxerit, quo ex urbe iubetur excedere cum geminis filijs, iuniore apud patrem relicto. Vtq; nauigantes naufragium ui tempeſtatis incurrerint, & ad inſulam Antharadum nomine expulſi, Mathidia quidem ſupra ſaxum quoddam fluctu iactante proiecta ſit, gemini uero liberi rapti à piratis & Cæſaream perducti, religioſæ cuidam fœminæ uenundati ſunt, quæ eos in filiorum loco habens, liberaliter edocuerit & erudiri fecerit, eorumq; nomina piratę immutauerint,

Senex ille qui Fauſtinianus dicebatur, inuenitur pater Clementis.

rint,&Nicetam aliũ,alium Aquilam uocitauerint. Vtq; poſt hæc ſtudiorũ & conſuetudinis cauſa Simoni adhæſerint, atq; ab eo ubi magum & deceptorẽ uiderunt, auerſi acceſſerint ad Zachæum, & ut poſt hęc ſociati ſunt ſibi. Sed &Clemens quo modo ex urbe agnoſcendæ ueritatis cauſa profectus,per Barnabæ notitiam Cæſaream uenerit,ſibiq; innotuerit & adhæſerit,utq; ab eo ſit de fide religionis edoctus. Sed & qualiter apud Antharadum mendicantem repererit & recognouerit matrem, utq; omnis inſula in eius recognitione gauiſa ſit,& de pudiciſſimæ hoſpitę cõtubernio,atq; eius per ſemetipſum conlata ſanitate, & de liberalitate Clementis in eos qui erga matrem benefici extiterant. Vtq; poſt hæc Niceta & Aquila requirentes quænam eſſet peregrina mulier,cum audiſſent à Clemente omne negotium, ſe eſſe geminos eius filios Fauſtinum exclamauerunt & Fauſtum, omnemq; hiſtoriam quæ eos egerit,pateſecerint: utq; poſt hæc matri cautius ne ſubitò gaudio interciperetur,ipſo inſinuante oblati ſint Petro. Sed cum hæc in auditu Senis, narratione gratiſſima turbis exponeret Petrus,ita ut audientes geſtorũ miraculis, & humanitatis miſeratione lachrymarent, neſcio unde audiens mater de recognitione patris,curſu concito inruit in medium noſtri cum clamore,dicẽs: Vbi eſt meus uir, meus dominus Fauſtinianus,qui tam multis temporibus adfligitur, ambulans per urbes ſingulas,& me quærens: Hęc eum illa quaſi amens clamaret, & circumſpiceret,Senex accurrens cum multis lachrymis,amplecti & conſtringere eam cœpit.

Quędam enim in matrimonio licet rectè, pariũt tamẽ uerecũde, et decore in publico ſunt.

Et cum hæc gererentur,Petrus rogauit turbas ut diſcederent, dicens inuerecundũ eſſe ultra perſiſtere, ſed dandum eis locum familiarius inuicẽ ſe uidendi, craſtino autem hic,inquit,ſi qui ueſtrũ uolunt,conueniant ad audiendũ uerbum. His à Petro dictis,ſeceſſerunt turbæ,& cũ uellemus nos quoq; ire ad hoſpitiũ, dominus domus ait ad nos: Turpe eſt & impiũ tales ac tantos uiros manere in ſtabulo,cum ego omnem penè domũ uacantem habeam,lectosq; ſtratos quamplurimos,& quæ neceſſaria ſunt parata. Sed Petro contradicente, uxor patrisfamilias unà cum liberis ſuis proſtrabat ſe ante eum,& exorabat dicens: Obſecro te,mane apud nos.

Puella à dæmonio liberatur ex Petri ingreſſu.

Sed ne ſic quidẽ adquieſcebat Petrus,donec filia eorũ qui rogabant ab immundo ſpiritu temporibus multis uexata, & catenis uincta, quæ fuerat intra conclaue clauſa,effugato à ſe dæmone,& oſtijs patefactis cum catenis ſuis ueniens, procidit ad pedes Petri,dicens: Rectum eſt mi domine,ut agas hodie hic ſalutaria mea, & non cõtriſtes neq; me, neq; parentes meos. Petro autem requirẽte catenarũ ſermonumq; eius cauſam,parentes præter ſpem læti effecti de filię ſanitate,& uelut ſtupore quodam adtoniti,ipſi quidẽ dicere nequeunt: adſtantes autem famuli aiunt: Hæc à ſeptimo ætatis anno dęmone occupata, omnes qui accedere tentaſſent ad eam, ſcindere, dilaniare morſibus,etiam diſrumpere, & hoc per uiginti annos uſq; ad præſens facere nunquã deſtitit,nec ab aliquo potuit curari,ſed ne accedere ad eam quiſquã ualebat: multos enim inutiles reddidit, alios & peremit, omnibus enim uiris ualidior erat,ſine dubio uiribus dæmonis niſa. Nunc autẽ ut uides, ex præſentia tui dæmon quidẽ fugit,oſtia uero quæ ſummo cum munimento clauſa fuerant, aperta ſunt,& ipſa ſana ſtat ante te rogans, ut diem ſalutariũ ſuorum lætum & ipſi, & parentibus facias,& maneas apud eos. Hæc cum ita unus ex famulis enarraſſet, & ipſæ catenæ de manibus eius ac pedibus fuiſſent ſponte reſolutę,Petrus certus quod per ipſum ſanitas hæc reddita ſit puellę,adquieuit manere apud eos. Sed & illos qui remanſerant in hoſpitio, unà cum uxore ſua tranſire iuſſit, & unuſquiſq; acceptis ſeorſum cubiculis manſimus,atq; ex more cibo ſumpto, redditisq; laudibus deo,ſuis ſinguli requieuimus locis.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER DECIMVS, RVFINO Torano Aquileienſe interprete.

MANE autem exorto ſole, ego Clemens & Nicera atq; Aquila unà cum Petro, uenimus ad locum in quo pater ſimul cum matre requieſcebat: & cum adhuc eos dormientes reperiſſemus, pro foribus conſedimus, ubi Petrus talibus apud nos ſermonibus utitur: Audite me dilectiſſimi conſerui, ſcio quia grandem habetis affectum erga patrem ueſtrum, uereor ergo ne ante tempus eum perurgeatis iugum religionis ſuſcipere, nondum ad id paratum, ad quod fortè pro ueſtri gratia uideatur adquieſcere: ſed hoc non eſt firmum: quod enim propter homines fit, probabile non eſt, & citò dilabitur. Ideoq; uidetur mihi, ut cōcedatis ei anno uno uiuere pro arbitrio, in quo poteſt iter agens nobiſcum, dum nos alios docemus, etiam ipſe ſimpliciter audire: & audiens, ſi quidem agnoſcendæ ueritatis rectum propoſitum gerit, ipſe rogabit ut ſuſcipiat religionis iugum, aut ſi non placet ei recipere, permaneat amicus. Hi enim qui non id ex corde ſuſcipiunt, cum cœperint ferre non poſſe, non ſolum abijciunt quod ſuſceperant, ſed quaſi pro excuſatione infirmitatis ſuæ, incipiunt uiam religionis blaſphemare, & male loqui de his quos nequaquam ſequi aut imitari potuerunt. Ad hæc Nicera reſpondit: Non contradico domine mi Petre rectis & bonis conſilijs tuis, ſed dicere aliquid uolo, ut per hoc diſcam quod neſcio. Quid ſi intra annum hunc, quo differri eum iubes, moriatur pater noſter? deſcendet in infernum uacuus, & cruciandus in æternum. Tum Petrus: Amplector, inquit, benignum erga patrem propoſitum tuum, & ignoſco tibi de his quæ ignoras. Quid enim cenſes, quia ſi quis putatur iuſte uixiſſe, iſte cōtinuò ſaluabitur? Non putas eum diſcutiendum ab eo qui occulta hominum nouit, quomodo iuſte uixerit, ne fortè ritu gentilium inſtitutis eorum & legibus parens, uel pro amicitijs hominum, aut pro ſola conſuetudine, aut qualibet alia ex cauſa, uel neceſſitate, & nō propter ipſam iuſtitiam, neq; propter deum? Qui enim propter ſolum deum, & iuſtitiam eius iuſte uixerint, ipſi ad æternam requiem uenient, & perpetuitatem regni cœleſtis accipient. Salus enim non ui adquiritur, ſed libertate, nec per hominum gratiam, ſed per dei fidem. Tum præterea cogitare debet, quia deus præſcius eſt, & nouit ſi hic ſuus eſt: quod ſi nouit eum non eſſe, quid faciemus ad ea quæ ex initio ſtatuta ſunt ab eo? In quo autem poſſum, conſilium do, cum euigilauerit, & ſederimus nos quaſi aliquid diſcere uolentes, proponite ex his duntaxat quæ illi expedit diſcere, & dum nos loquimur inter nos, ille inſtruitur. Sed tamē primo quieſcite, ut ſi fortè ipſe uideat aliquid interrogare: quod ſi fecerit, aptior erit ſermonis occaſio: ſi uero ipſe nihil quęrit, nos ab alterutro, ſicut dixi, diſcere aliquid uolētes, rogemus uiciſſim. mihi ita uidetur, etiā uobis quid placeat dicite. Cumq; cōlaudaſſemus eius rectum cōſilium, ego Clemēs aio: In omnibus rebus plurima ex parte ad initiū reſpicit finis, ſimiliſq; principijs rerū exitus datur: ſpero ergo etiā circa patrem noſtrū, quoniā per te deus bona initia dedit, his cōgruum ſeq; dignū largiat̄ & finē. Veruntamen etiam illud ſuggero, ſi ut dixiſti, cœperimus pręſente patre, quaſi inter nos aliquid tractandi, uel diſcēdi gratia loqui, tu mi domine Petre nō debes eū locū agere, quaſi qui diſcere aliquid debeas, hoc enim ſi uideat, fortaſſe magis offendetur, certus eſt enim, te omnia ſcire diligēter, ſicut & uere eſt: quale ergo erit, ſi te uideat ignorantiā ſimulantē? hoc eū, ut dixi, magis lædere poterit, neſcientē conſiliū tuū. Sed

Homines non ſunt urgendi ad fidem.

Qui propter ſolū deū iuſte uixerint, ſaluabūtur

nos

nos quidem fratres inter nos habentes, ſi in aliquo dubitemus, à te quęſtioni noſtrę finis congruus detur: nam & ſi te cunctantē uideat, aut dubitantem, tunc uere putabit, quod apud nullum erit ſcientia ueritatis. Et Petrus ad hæc reſpondit: Omittamus hæc, & ſi quidem dignum eſt, ut ingrediatur ianuam uitæ, deus occaſionem competentem dabit, eritq́ initium ex deo, & non ex homine. Et ideo ſicut prius dixi, permittite eum iter agentem nobiſcum, audire nos aliquid diſputantes: ſed quoniam feſtinantes uos uidi, idcirco dixi opportunitatē quærendam, quam cum dederit deus, uos quoq; ad ea quæ dixero obtemperate mihi. Hæc nobis ſermocinantibus, uenit puer dicens, uigilare iam patrem, & cum uellemus ingredi ad eum, ipſe uenit ad nos, & oſculo nos ſalutans, cum reſediſſemus, ait: Licet ne percunctari, ſi quid uolet quis, an ſecundum Pythagoricos tacendum ſemper eſt? Et Petrus: Nos ne ſilere ſemper, neq; percũctari cogimus accedentes ad nos, ſed relinquimus ipſorum libertati, facere ut uolunt, ſcientes quod qui curam gerit ſalutis ſuæ, ſi in parte aliqua ſentit animæ ſuæ dolorem, tacere nō patitur. Qui uero negligit ſalutē ſuam, ſi interrogare cogatur, nihil ex hoc utilitati eius conſertur, niſi hoc ſolum, ut ſtudioſus eſſe uideatur & diligens. Quamobrem tu ſi quid diſcere uis, require. Et Senex ait: Eſt quidam ſermo apud Græcorum philoſophos uehemens ualde, qui dicit, in uita hominum, re ipſa neq; bonum eſſe aliquid, neq; malum, ſed quæ uidentur hominibus, uſu & conſuetudine præſentis uitæ, hæc aut mala dicunt, aut bona. Nam neq; homicidiũ reuera malum eſt, quia animam uinculis carnis abſoluit: denique, aiunt, & iuſti quiq; iudices, peccantes perimunt. Quod ſi homicidium ſcirent malum eſſe, non utiq; id iuſti homines facerent. Neq; adulterium malum eſſe dicunt, ſi enim ignoret uir, aut non curet, nihil aiunt mali eſt. Sed neq; furtum malum eſſe, quod enim deeſt alicui, aufert ab alio qui habet, quod quidem oportebat libere ſumi & publice: ſed quia occulte fit, in hoc magis illius à quo clam aufertur inhumanitas redarguitur. Communis enim uſus omnium quæ ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit, ſed per iniquitatem alius hoc ſuum dicit eſſe, & alius illud, & ſic inter mortales diuiſio facta eſt. Deniq; Grçcorum quidam ſapientiſſimus hęc ita ſciens eſſe, ait, Cōmunia debere eſſe amicorum omnia: in omnibus autem ſunt ſine dubio & coniuges, & ſicut non poteſt, inquit, diuidi aër, neq; ſplendor ſolis, ita nec reliqua quę cōmuniter in hoc mundo data ſunt, omnibus ad habendum diuidi debere, ſed habenda eſſe cōmunia. Hæc autem dicere uolui, quoniamquidē cupio me inclinare ab bene agendū, & non poſſum bene agere, niſi prius didicero quid ſit bonū: quod ſi intelligere potuero, ex ipſo etiam quid ſit malū, hoc eſt, huic contrariū, aduertam. Verū ad hæc quæ dixi, unū ē uobis reſpondere uolo, non Petrū: non enim dignum eſt, ab illo uerba & doctrinā cum quæſtionibus capere, ſed ille ſi quid pronunciauerit, hoc abſq; aliqua retractatione teneatur. Et ideo ipſe nobis ſeruet quaſi arbiter, ut ſicubi diſputatio noſtra exitum nō inuenerit, ipſe quod ſibi uiſum fuerit pronuncians, indubitatū finem rebus dubijs imponat. Et nunc ergo poſſem ſola eius ſententia cōtentus credere, ſi quid ei uideretur, quod & ad ultimum faciā, uolo tamen prius uidere, ſi eſt poſſibile diſputando inuenire quod quęritur. Placet ergo ut Clemens primus incipiat, & oſtendat ſi eſt aliquid in ſubſtantia & actibus bonū uel malū. Ad hæc ego reſpondi: Quoniamquidē à me uis diſcere, ſi eſt aliquid natura, aut actu bonū uel malum, an potius uſu frequentis hominibus, bona quædā, & alia uidentur mala, pro eo quod diuiſionē inter ſe rerum fecere cōmunium, quæ deberent, ut ais, ita eſſe cōmunia, ut aër & ſplendor ſolis, puto quod non debeam tibi aliunde adſertiones adhibere, niſi ex his diſciplinis quibus ipſe uteris, & quas ipſe confirmas, ut indubitata tibi ſint quæ dicuntur. Omniū elementorū & ſtellarum certos ponitis fines, quaſq; ſtellas dicitis in quibuſdam abſque noxia coire, ſicut in coniugijs, in alijs uero noxie miſceri, ſicut in adulterijs,

Aduertant theologi.

Hi erant qui in differētiam inuexerunt, quorū præter alios Cic. ſæpe meminit.

Furtum inter Chriſtianos appellari non debebat.

Amicorū omnia communia, Platonis uox eſt.

Et dicitis quædam generalia eſſe omnium, quædam uero non omniū, neq; generalia. Sed ne prolixa diſputatio fiat, breuiter & de re dicam. Terra quæ arida eſt, coniugio & admixtione indiget aquę, ut poſſit generare fructus, qui ſine uita hominibus non eſt: eſt ergo hæc legitima coniunctio. E contra ſi aut pruinæ frigus terræ miſceatur, aut calor aquis, huiuſmodi coniunctio corruptelam facit: & hoc in talibus adulterium eſt. Et Pater reſpondit: Sed ſicut elementorū uel ſtellarum inconſonæ coniunctionis ſtatim proditur noxa, ita deberet & adulterium ſtatim oſtendi quàm malum eſt. Et ego aio: hoc mihi primo cōfirma, ſi, ut etiam ipſe confeſſus es, ex incongrua & inconſona admixtione efficiuntur mala, & iſtud in conſequentibus requiretur. Et Pater ait: ut ſe habet rei natura, ita ais fili. Tum ego reſpōdi: quia ergo diſcere cupis de his, uide quanta ſint quæ mala eſſe apud neminem dubitantur. Non tibi uidetur malum eſſe febris, incendium, ſeditio, ruina, cædes, uincula, ſupplicia, dolores, luctus, & his ſimilia? Et Pater: uerum eſt, inquit, fili hæc mala eſſe, & ualde mala: aut certe qui negat hæc eſſe mala, patiat̃ ea. Et ego reſpondi: quia ergo cū eo mihi ſermo eſt, qui in aſtrologica diſciplina eruditus eſt, ſecūdum ipſam tecum agam, ut de his quæ tibi in uſu ſunt, accipiens rationē, citius adquieſcas. Audi nunc ergo. Confeſſus es mala eſſe ea quæ ſuprà diximus, id eſt, febres, incendia, & his ſimilia: hæc ſecundum uos à malitioſis ſtellis fieri dicuntur, id eſt, ab humido Saturno, & calido Marte: horum uero contraria, à benignis fieri ſtellis, id eſt, à temperato Ioue & humida Venere. aut non ita eſt? Et Pater reſpondit: Ita eſt fili, nec aliter fieri poteſt. Tum ego: quia ergo à bonis ſtellis, Ioue dico & Venere, bona fieri dicitis, uideamus unaquæq; malarum ſtellarū cum admixta fuerit bonis, quid eſt quod efficit: & illud eſſe intelligamus malum. Etenim nuptias facere Venerem ponitis: quæ ſi Iouem habeat in ſchemate ſuo, pudicas efficiat: Ioue autem non reſpiciente, ſi adfuerit Mars, corrumpi nuptias per adulterium pronunciatis. Et Pater: Ita ſe, inquit, habet. Ego reſpondi: Ergo malum eſt adulterium, quandoquidem ex malarum ſtellarum admixtione cōmittitur: & ut compendioſius explicemus omnia, quæ dicitis ex malarū admixtione ſtellarum bonas perpeti ſtellas, mala eſſe ſine dubio pronuncianda ſunt. Iſtæ ergo ſtellæ quarum admixtione diximus febres, incendia, & cętera his ſimilia effici mala, ipſę ſecundū uos etiam homicidia, adulteria, & furta operantur, propter uos etiam & ſtolidos ipſæ efficiunt. Et Pater: Vere, inquit, breuiter & incōparabiliter oſtendiſti, quia ſint mala in actibus: ſed hoc adhuc uelim, quomodo iuſte iudicat deus eos qui peccant, ſicut uos dicitis, ſi peccare eos Geneſis cogit? Tum ego reſpondi: Vereor dicere tibi aliquid pater, quia in omni te honore haberi à me decet, alioquin erat quod poſſim dicere ſi deceret. Et Pater ait: Dic quod tibi occurrit fili, etiamſi iniurioſum uidetur: non enim tu, ſed quæſtionis ratio iniuriam facit, ſicut pudica mulier intemperanti uiro, ſi pro ſalute indignetur & honeſtate. Et ego reſpondi: Si prima quæq; inter nos confirmata & confeſſa nō bene retineamus, ſed ſemper quæ definita ſunt reſoluantur, per obliuionem uidebimur telam texere Penelopes, ea quæ texuimus reſoluentes: & ideo debemus aut non facile adquieſcere, prius quàm diligenter examinetur ſermo propoſitus: aut ſi iam adquieuimus, & confirmata ſententia eſt, ſeruare ſemper quod ſemel diffinitū eſt, ut poſſimus & de alijs quærere. Et pater ait: Bene dicis fili, & ſcio quam ob cauſam dicis, quia heſterno die de naturalibus diſputans cauſis, oſtendiſti quia uirtus quædam maligna, transformans ſe in ordinem ſtellarū, humanas concupiſcentias exagitat, diuerſis modis prouocans ad peccatum, non tamen cogens, aut efficiens peccatum. Cui ego reſpondi: Bene, quia & meminiſti, & cum memineris erraſti. Et Pater: Ignoſce, inquit, fili, nondū enim uſum multum in his habeo: nam & heſterni ſermones tui ueritate ipſa concluſerunt me, ut tibi adquieſcerem; in conſcientia tamen mea ſunt, quaſi quædam reliquiæ febrium, quę paululum me à fide quaſi à ſa-

Inter aquam & terram coniugium eſt.

Adulteria in elementis.

Saturn⁹ qui hic humidus dicitur uno omnium & aſtrologorū & medicorum noſtratum ore, ſic eis putatur.

Præfatione honoris utitur Clemens, eò quod docēti quædam ſint aſperius dicenda, quàm ut poſſit boni conſuli ſine eiuſmodi lenocinio.

nitate

nitate retrahunt: diſcrucior enim, quia ſcio multa mihi, imò penè omnia accidiſſe ſecundũ Geneſim. Et ego reſpondi: Audi ergo pater quæ ſit matheſis natura, & facito ſecundũ ea quæ dico tibi. Vide mathematicum & dic ei primo, quia talia quædam mihi acciderunt mala in illo tempore, unde ergo, aut quomodo, aut per quas mihi acciderint ſtellas, diſcere uolo. Reſpondebit tibi ſine dubio, quia tempora tua malitioſus ſuſcepit Mars, aut Saturnus, aut aliquis eorum apoſtaticus fuit, aut aliquis annum tuum aſpexit ex diametro, aut coniunctus, aut in centro, uel alia his ſimilia reſpõdebit: addẽs, quia in his omnibus aliquis aut aſyndetus fuit cum malo, aut inuiſibilis, aut in ſchemate, aut extra hæreſim, aut deficiens, aut nõ cõtingens, aut in obſcuris ſtellis, & multa alia his ſimilia, ſecundũ rationes proprias reſpondebit, & de ſingulis adſignabit. Poſt hunc alium adito mathematicum, & dicito contraria, quia illud mihi boni contigit in illo tempore, tempus autem hoc idem dicito, & require ex quibus partibus Geneſis hoc tibi euenerit boni, & tempora, ut dixi, eadem quæ de malis interrogaueras, cuſtodito. Cumq; tu fefelleris de temporibus, uide quanta tibi inueniet ſchemata, per quæ oſtẽdat quod tibi in illiſipſis temporibus euenire debuerint bona: impoſſibile enim eſt hominum Geneſim tractantibus, non in omni quam dicunt regione ſtellarum ſemper inuenire quaſdam bene poſitas ſtellas, & quaſdam male: circulus enim eſt æqualiter ex omni parte collectus ſecundũ matheſim, diuerſas & uarias accipiens cauſas, ex quibus occaſionẽ capiant dicendi quod uolunt. Sicut enim fieri ſolet ubi ſomnia aliqua uiderint homines, & nihil certi intelligũt, cum aliquis occurrerit exitus rerum, tunc ad ea quæ acciderint, aptant etiã ſomnij uiſum. Ita eſt & matheſis: antequam aliquid fiat, certi nihil pronũciatur: poſtea uero quàm aliquid acciderit, rei iam geſtæ colligunt cauſas. Deniq; frequẽter cum enarrauerint, & aliter res acciderit, ſemetipſos increpãt, dicentes, quia illa fuit ſtella quæ impediuit quæ occurrit, & nõ uidemus ignorãtes, quia error eorũ nõ ex artis imprudentia, ſed ex totius cauſæ incõuenientia deſcendit: ignorant enim quæ ſint, quæ facere quidem concupiſcamus, non tamen indulgeamus cõcupiſcentijs. Nos autem qui myſterij huius didicimus rationem, ſcimus & cauſam: quia libertatem habentes arbitrij, interdum cõcupiſcentijs obſiſtimus, interdum cedimus: & ideo humanorum geſtorum incertus eſt exitus, quia in libertate pendet arbitrij. Nam concupiſcentiam quidem, quam operatur maligna uirtus, poteſt indicare mathematicus: ſed ſi concupiſcentiæ huius actus uel exitus impleri poſſit, nec ne, quia in arbitrij libertate eſt, ſciri ante effectum rei à nullo poteſt: & hoc eſt quod ignorantes aſtrologi inuenerunt ſibi ut climacteras dicerent, rei ſcilicet incertæ perfugia, ſicut heſterno pleniſſime oſtendimus. Ad hæc ſi quid tibi dicendũ uidetur, dicito. Et pater: Nihil uerius, inquit, fili his quæ proſequutus es. Cumq; hæc loqueremur inter nos, nunciauit quidam plurimũ ſtare populum foris, qui audiendi gratia conuenerint, & Petrus iuſſit his ingrediendi copiam dari, erat enim locus opportunus & amplus. Cumq; ingreſſi fuiſſent, ait ad nos Petrus: Si quis uult ueſtrûm, faciat ad populum ſermonem, & de idololatria diſſerat. Cui ego Clemens reſpondi: multa benignitas tua, & erga omnes lenitas, ac patientia indulget nobis, ut audeamus loqui coram te, & rogare quæ uolumus: & ideo, ut dixi, morum tuorum manſuetudo inuitat omnes, & adhortatur ſalutaris doctrinæ præcepta ſuſcipere: hoc ego uſq; ad præſens apud nullum alium uidi, niſi apud te ſolum, apud quem inuidia nulla eſt, neque indignatio: aut quid tibi uidetur? Et Petrus: Nõ ſolum hæc ex inuidia aut indignatione ueniunt, ſed interdum ineſt aliquibus uerecundia, ne fortè de his quæ proponuntur, plene reſpondere non poſſint, & refugiunt imperitiæ notam. Sed non debet pro hoc quis uerecundiam pati, quia nec eſt aliquis hominum, qui profiteri debeat omnia ſe ſcire: unus enim eſt qui ſcit omnia, ipſe qui & fecit omnia. Si enim magiſter noſter diem & horã, cuius

Luc. 21. etiam ſigna prædixit, neſcire ſe profeſſus eſt, ut totum reuocaret ad patrem: quo-
modo nos turpe ducemus, ſi aliqua nos ignorare fateamur? cum magiſtri in hoc
habeamus exemplum. Hoc tamen unum profitemur ſcire, quæ à uero propheta
Quæ ſunt tradita à Chriſto ſufficiũt ad uitam æternã. didicimus: ea autem à uero propheta nobis eſſe tradita, quæ ſufficere humanæ ſci-
entiæ iudicauit. Tum ego Clemens dicere ita cœpi: Apud Tripolim cum contra
gentiles diſputares, domine mi Petre, ualde miratus ſum te, qui à patribus Hebræo
ritu, & obſeruantijs propriæ legis imbutus, græcæ eruditionis ſtudijs in nullo in-
quinatus es, quomodo tam magnifice, & tam incomparabiliter proſequutus ſis,
ita ut etiam quædam de hiſtorijs deorum quæ in theatris decantari ſolent, contin-
geres: uerum quoniã ſenſi tibi ipſas fabulas, & blaſphemias eorum minus eſſe no-
tas, de his ſi placet, aliqua in auditu tuo repetens, ab ipſa origine diſſeram. Et Pe-
trus: Dic, inquit, bene facis iuuare prædicationẽ noſtram. Tum ego: dicam igitur
quia iubes, nõ ut docens, ſed quàm ſtultas de dijs ſuis opiniones habeant gentiles,
in medium proferens. Cumq́ue uellem dicere, Niceta labrum mordicus ſtringens,
innuebat mihi ut tacerem: quem cum uidiſſet Petrus, ait: Cur ingenium liberale,
& generoſam lædere uis naturam, ut in honorem mei, qui nullus eſt, tacere eum
uelis? Aut neſcis quia ſi omnes gentes poſtquam audierint à me prædicationẽ ue
ritatis, & crediderint, uelint ſe ad docendum conferre, mihi maiorem pariunt glo-
riam, ſi quidem gloriæ me cupidum putas? Quid enim tam glorioſum, quàm Chri
ſto diſcipulos præparaſſe, non qui taceant & ſoli ſalui fiant, ſed qui loquantur quæ
didicerunt, & multis proſint: utinam quidem & tu Niceta, ſed & tu dulciſſime
Aquila iuuaretis me ad prædicandum uerbum dei, eò magis quo ea in quibus er-
rant gentiles, bene uobis comperta ſunt: & non ſolum uos, ſed & omnes qui au-
diunt me, opto, ut dixi, ita audire & diſcere, ut & docere poſſint: multis nanq́ue adiu
toribus indiget mundus, quibus homines ab errore reuocẽtur. Cumq́ue hæc dixiſ-
Clemẽtis oratio de genealogia deorũ gentiliũ. ſet, ait ad me: Tu ergo Clemens exequere quæ cœpiſti. Et ego continuò ſubiunxi:
Quoniam, ut dixi, apud Tripolim diſputans, multa de dijs gentium utiliter, & ne-
ceſſariò diſſeruiſti, cupio de origine eorum ridicula te coram exponere, ut neque
te lateat uanæ huius ſuperſtitionis commentum, & auditores qui adſiſtunt erroris
ſui probra cognoſcant. Aiunt ergo qui ſapientiores ſunt inter gentiles, primo o-
Chaos poëticum oui ſpeciem habuit. mnium Chaos fuiſſe, hoc per multum tempus exteriores ſui ſolidans partes, fines
ſibi & fundum quendam feciſſe, tanquam in oui immanis modum formamq́ue col-
lectum, intra quod multo nihilominus tempore, quaſi intra oui teſtam, fotum ui-
uificatumq́ue eſſe animal quoddam, diſruptoq́ue poſt hæc immani illo globo, proceſ-
Maſculofœmina φαίνω enĩ apparo eſt. ſiſſe ſpeciem quandã hominis duplicis formæ, quam illi Maſculofœminã uocant:
hunc etiam Phanetam nominarunt, ab apparendo, quia cum apparuiſſet, inqui-
unt, tunc etiam lux effulſit, & ex hoc dicunt progenitã eſſe Subſtantiam, Pruden-
tiam, Motum, Coitum: ex his factũ Cœlum & Terram. Ex Cœlo ſex progenitos
Titanes. mares, quos & Titanas appellãt: ſimiliter & de Terra ſex fœminas, quas Titanidas
uocitarunt: & ſunt nomina eorum quidem qui ex Cœlo orti ſunt, hæc, Oceanus,
Coëus, Crios, Hyperion, Iapetos, Chronos, qui apud nos Saturnus nominatur.
Similiter & earum quæ è Terra ortæ ſunt nomina ſunt hæc, Thya, Rhea, Themis,
Mnemoſyne, Thetis, Hebe. Ex his omnibus qui primus fuerat è Cœlo natus, pri
mam Terræ filiam accepit uxorem, ſecundus ſecundam, & cæteri ſimiliter per or-
dinem. Primus ergo primam duxerat, propter eam deductus eſt deorſum: ſecun-
da uero propter eum cui nupſerat, aſcendit ſurſum: & ita ſinguli per ordinem fa-
cientes, manſerũt in his qui eis nuptiali ſorte obuenerant locis. Ex iſtorum coniun
ctionibus, alios quoque innumeros adſerunt progenitos. Sed de illis ſex maribus,
Saturnus. unus qui dicitur Saturnus, qui in coniugium acceperat Rheam, & cum reſponſo
Rhea. quodam commonitus eſſet, quod qui ex eo naſceretur fortior ipſo futurus eſſet,

regnoq́ue

regnoq́ꝫ cum depelleret, omnes qui ei naſcerentur filios, deuorare inſtituit. Huic ergo primus naſcitur filius, quem Aiden appellarunt, qui apud nos Orcus nominatur, *Orcus.* quem pro cauſis, quibus ſuprà diximus, adſumptum deuorat pater. Poſt hunc ſecundū genuit, quem Neptunum dicunt, quemq́ꝫ ſimili modo deuorauit. *Neptunus.* Nouiſſimū genuit eum, quem Iouem appellant, ſed hunc mater miſerans Rhea, *Iupiter.* per artem deuoratori ſubtrahit patri, & primo quidem ne uagitus pueri innoteſceret, Corybantas quoſdam, cymbala fecit ac tympana percutere, ut obſtrepente ſonitu, uagitus non audiretur infantis. Sed cum ex uteri imminutione intellexiſſet pater editum partum, expetebat ad deuorandum: tunc Rhea lapidem ei offerens magnum, Hunc genui, inquit. At ille accipiens abſorbuit, & lapis deuoratus eos quos primo abſorbuerat filios, truſit & coëgit exire. Primus ergo procedēs deſcendit Orcus, & inferiora, hoc eſt, inferna occupat loca. Secūdus utpote illo ſuperior, ſuper aquas detruditur, is quem Neptunū uocant. Tertius qui arte matris Rheæ ſuperfuit, ab ipſa, capræ ſuperpoſitus, in cœlum emiſſus eſt. Hactenus anilis gentilium fabula & genealogia proceſſerit, ſine fine enim eſt, ſi uelim omnes generationes eorū quos deos appellant, & impia geſta proferre. Sed exempli gratia omiſſis cæteris, unius quem maximū & præcipuū habent, quemq́ꝫ Iouem nominant, flagitioſa geſta replicabo. Hunc enim cœlum dicunt tenere, tanquam cæteris meliorem, *Flagitia Iouis.* qui ſtatim ut adoleuit, ſororem propriam, quam Iunonem dicunt, duxit *Iuno.* uxorem, in quo utique ſtatim fit ſimilis pecude. Iuno Vulcanum parit, ſed, ut tradunt, non ex Ioue conceptū. Ex ipſo autem Ioue Medeam genuit, quam reſponſo accepto, quod qui ex ea naſceretur fortior ipſo eſſet, & regno eum depelleret, aſſumens etiam ipſe deuorat, & rurſum genuit de cerebro quidem Mineruam, de *Minerua.* femore uero Liberum. Poſt hæc Thetidem cum adamaſſet, aiunt Prometheum pronunciaſſe ei, quod ſi concubuiſſet cum ea, qui ex ea naſceretur, fortior eſſet patre, & ob hoc ueritus, Peleo cuidam dat eam in matrimoniū: dehinc Perſephone, quæ ei ex Cerere fuerat ſuſcepta miſcetur, ex qua Dionyſium genuit, qui à Titanis diſcerptus eſt: ſed recordatus, inquit, ne fortè pater ſuus Saturnus alium filium generaret, qui etiam ſe fortior naſceretur, regnoq́ꝫ depelleret, oppugnare adgreditur patrem unà cum fratribus eius Titanis: quibus oppreſſis, ad ultimum etiam patrem in uincula coniecit, defectaq́ꝫ eius genitalia in mare proijcit, ſed cruor qui defluxit ex uulnere ſuſceptus, fluctibus & frequēti conliſione in ſpumam uerſus, procreauit eam quam dicunt Aphroditen, quamq́ꝫ apud nos Venerē appellant: ex cuius concubitu quæ erat utique ſoror, huncipſum Iouem ferunt genuiſſe Cyprin, ex qua aiunt & Cupidinem natum. Hæc quidem de inceſtis eius: audi nunc *Iouis adulteria.* & de adulterijs. Europam Oceani coniugem uitiat, ex qua naſcitur Dodonæus. Helenam Pandionis, ex qua naſcitur Muſæus. Eurynomen Aſopi, ex qua naſcitur Ogygias. Hermionen Oceani, ex qua naſcuntur Charites, Thalia, Euphroſyne, Aglaia. Themin ſororē ſuam, ex qua naſcūtur Horæ, Eurinomia, Dice, Irene. Themiſto Inaci, ex qua naſcitur Archas. Idean Minois, ex qua naſcitur Aſterion. Phæniſſam Alphionis, ex qua naſcitur Endymion. Io Inachi, ex qua naſcitur Epaphus. Hippodamiam & Iſionen Danai filias, quarum unam Hippodamiam Olenus, Iſionen uero Orchomenus ſiue Chryſes habuit. Carinean Phœnicis, ex qua naſcitur Critomaris, quæ fuit ſodalis Dianæ. Calliſto Lycaonis, ex qua naſcitur Orcas. Lybeen Munanti, ex qua naſcitur Belus. Latonam, ex qua naſcitur Apollo, & Diana. Leanidam Eurymedontis, ex qua naſcitur Coron. Lyſithean Eueni, ex qua naſcitur Helenus. Hippodamiam Bellorophontis, ex qua naſcitur Sarpedon. Megacliten Macarei, ex qua naſcitur Thebe, & Locrus. Nioben Phoronei, ex qua naſcitur Argus, & Pelaſgus. Olympiadam Neoptolemi, ex qua naſcitur Alexander. Pyrrham Promethei, ex qua naſcitur Helmetheus. Protogeniam &

Pandoram Deucalionis filias, ex quibus genuit Aetheliũ, & Dorum, & Meleram, & Pandorum. Thaicruciã Prothei, ex qua naſcitur Nympheus. Salaminã Aſopi, ex qua naſcitur Saracon. Taygeten, Electran, Maian, Plutiden Athlantis filias, ex quibus genuit ex Taygete quidem Lacedæmonem, ex Electra Dardanum, ex Maia Mercurium, ex Plutide Tantalum. Pthian Phoronæi, ex qua genuit Achæum. Chalceam nympham, ex qua naſcitur Olympus. Charidiam nympham, ex qua naſcitur Alchanus. Cloridam, quæ fuit Ampegi, ex qua naſcitur Mopſus. Cotoniam Lesbi, ex qua naſcitur Polimedes. Hippodamiam Aniceti, Chryſogeniam Penei, ex qua naſcitur Thiſſæus. Sed & alia ſunt plurima eius adulteria, ex quibus nec progeniem ſuſcepit, quæ enumerare ſatis longum eſt. Verum ex his omnibus quas enumerauimus, nonnullas transformatus, utpote magus, uitiauit. Denique Antiopem Myctei uerſus in Satyrum corrupit, ex qua naſcũtur Amphion & Zethus. Alcmenam mutatus in uirum eius Amphitrionem, ex qua naſcitur Hercules. Eginam Aſopi mutatus in aquilam, ex qua naſcitur Eacus. Sed & Ganimeden Dardani, mutatus nihilominus in aquilam ſtuprat. Manthean Phoci, mutatus in urſum, ex qua naſcitur Arctos. Danaën Achryſij, mutatus in aurum, ex qua naſcitur Perſeus. Europen Phœnicis, mutatus in taurum, ex qua naſcitur Minos & Rhadamantus, Sarpedonq́ꝫ. Eurymeduſam Achelai, mutatus in formicam, ex qua naſcitur Myrmidon. Thalian Aetnan nympham mutatus in uulturem, ex qua naſcũtur apud Siciliam Paliſci. Imandram Geneani apud Rhodum, mutatus in imbrem. Caſſiepiam, ex qua naſcitur Anchinos. Lædam Theſi, mutatus in cycnum, ex qua naſcitur Helena: & iterum eandem mutatus in ſtellam, ex qua naſcuntur Caſtor & Pollux. Lamiam mutatus in upupam. Mnemoſynen mutatus in paſtorem, ex qua naſcuntur Muſæ nouem. Nemeſin mutatus in anſerem. Semelen Cadmian mutatus in ignem, ex qua naſcitur Dionyſius. Ex filia autem ſua Cerere, genuit Perſephonen, quam & ipſam corrupit mutatus in draconem: ſed & Europam patrui ſui Oceani uxorem, & ſororem eius Eurynomen adulterat, & patrem punit: & Pluten Athlantis filij ſui adulterat filiam, ex qua natum ſibi filium Tantalum damnat. Ex Lariſſe etiam Orchomenij genuit Tityonem, quem & ipſum ſupplicijs tradidit. Dianam Ixionis filij ſui diripiens uxorem, ipſum perennibus ſubijcit pœnis, & penè omnes quos ex adulterijs genuit filios, uiolentæ mortis conditione damnauit, quorum & ſepulchra penè omnium manifeſta ſunt. Ipſius denique paricidæ, qui & patruos peremit, & uxores eorum uitiauit, ſororibus ſtuprum intulit, multiformis magi ſepulchrũ euidens eſt apud Cretenſes, qui tamen ſcientes & confitentes infanda eius atque inceſta opera, & omnibus enarrantes, ipſi eum confiteri deum non erubeſcunt: unde mirum mihi & ualde mirum uidetur, quomodo is qui ſuper omnes mortales ſcelere & flagitijs eminet, ſanctum, & quod eſt ſuper omne bonum, nomen acceperit, ut pater deorum atque hominum uocaretur: niſi fortè ille qui malis hominũ gaudet, eum quem ſceleribus eminere ſupra cæteros uidit, ſupra cæteros ei honorem conferre infelices animas ſuaſit, ut ad imitationem malorum inuitaret uniuerſos. Sed & filiorum eius, qui apud eos dij putantur, ſepulchra ſingulis quibuſq́ꝫ in locis manifeſtiſſime demonſtrãtur: Mercurij apud Hermopolim, Cypriæ Veneris apud Cyprum, Martis in Thracia, Liberi apud Thebas, ubi diſcerptus traditur: Herculis apud Tyrum, ubi igni crematus eſt. In Epidauro Aeſculapij: quiq́ꝫ omnes non ſolum ut homines defuncti, ſed ut nequam homines puniti pro ſceleribus docentur, & tamen ab ſtultis hominibus ut dij adorantur. Quod ſi argumentari uolunt, & magis hæc loca ortus eorum quàm ſepulturæ uel mortis adfirmant, ex uicinis & adhuc recentibus geſtis, priora & uetera conuincentur, cum docuerimus adorari ab eis eos, quos etiam ipſi homines & defunctos, uel potius punitos eſſe profitentur,

Ex Mnemoſyne Muſæ.

Habet hoc idem Lactantius, ex hoc opinor quædã mutuatus, nã ſeries argumentiq́ꝫ ratio hoc omnino clamat.

tentur, uerbi gratia, ut Syri Adonem, Aegyptij Oſyrin, Ilienſes Hectorem, apud Leuconeſſum Achillem, apud Pontum Patroclum, apud Rhodum Alexandrũ Macedonem, multosq; alios per diuerſa loca, ſinguli ut deos colunt & adorant, quos homines mortuos fuiſſe non dubitant. Vnde conſequens eſt etiam priores ſimili errore prolapſos, mortuis hominibus, qui forté uel potentiæ aliquid, uel artis habuerunt, maximeq; ſi phantaſijs magicis in ſtuporem ſtolidos homines adduxerant, honorem contuliſſe diuinum. Iam hinc additum eſt, ut & poëtæ elegantia uerborum, commenta erroris ornarent, & ſuauitate dicendi immortales effectos eſſe ex mortalibus perſuaderent: imò & amplius aliquid, ex hominibus aiunt ſtellas fieri, & arbores, & animalia, & flores, & aues, fonteſq; ac fluuios: & ni uerboſitas uideretur, omnes penè ſtellas, quas ex hominibus effectas adſerunt, enumerare, uel arbores, uel fontes, ac fluuios poſſem: exempli tamen cauſa ſingula ſaltem ex ſingulis memorabo. Andromedam Cephæi, in ſtellam dicunt eſſe conuerſam, Danaën Ladonis fluuij filiam, in arborem commutatam, Hiacynthum Apollonis dilectum in florem, Calliſto in ſidus quod Arcton uocant, Prognen & Philomelam cum Tereo in aues, Thysben apud Ciliciam in fontẽ, & Piramum inibi in fluuium reſolutos, omneſq; penè, ut dixi, uel ſtellas, uel arbores, fonteſq; ac fluuios, floreſq; & animalia, uel aues, aliquando homines fuiſſe confirmant. At Petrus hæc audiens, ait: Ergo ſecundum ipſos antequam homines mutarentur in ſtellas, uel cætera quæ enumeras, & cœlum ſine ſtellis erat, & terra ſine arboribus & animalibus, nec fontes, nec flumina, nec aues erant: & quomodo ipſi homines uixerunt ſine his, qui in hæc poſtmodum mutati ſunt, cum conſtet nec potuiſſe prorſus ſine his uitam ducere homines in terris? Et ego reſpondi: Sed ne ipſum quidem cultum deorum ſuorum obſeruare cõſequenter norunt, unuſquiſq; enim eorum quos colunt, habet aliquid ſibi dicatum, à quo debent ſe cõtinere cultores, utputa Mineruæ oliuam, Ioui capram ferunt dicatam, Cereri ſemina, Libero uinum, Oſyri aquam, Hammoni arietem, Dianæ ceruum, Syrorum dęmoni piſcem & columbam, Vulcano ignem: & unicuiq;, ut dixi, eſt aliquid proprie dicatum, à quo oportebat abſtinere ſe cultores, ad honorẽ eorum quibus dicati ſunt. Nunc autem ſinguli ab uno aliquo ſe obſeruantes, pro unius honore cæteros omnes iratos habent, quos utique ſi placare uelint, pro honore omnium, abſtinere ſe ab omnibus oportebat, ut ante diem iudicij iuſta à ſemetipſis ſententia condemnati, morte miſerrima per inediam deperirent. Verum ad propoſitũ reuertamur. Quæ, malum, ratio eſt, imò quæ amentia mortalium poſſidet mentes, ut hominem quem impium, ſceleſtum, profanum, Iouem dico inceſtum, patricidam, paricidam, non ſolum ſciunt eſſe, ſed & publice in theatris cantant, hunc ut deum colant & adorent? Aut ſi pro his geſtis deus eſſe meruit, ergo & ſi quos audiunt homicidas, adulteros, paricidas, inceſtos, etiam nunc debent ut deos adorare. Sed quod in alijs execrantur, ſcire omnino non poſſum, cur in illo uenerentur. Et Petrus reſpondit: Quoniam te neſcire dicis, diſce à me cur in illo facinoroſa geſta uenerentur: primo quidem, ut cum ipſi ſimilia egerint, acceptos ſe ei futuros ſciant, utpote quem imitantur in flagitijs. Secundo, quod hæc literis ſcite recondita, & uerſibus eleganter inſerta ueteres reliquerunt. Et nunc puerilis eruditionis obtentu, cum eorum notitia teneris & ſimplicibus adhæſerit mentibus, reuelli ex eis atque abijci difficulter poteſt. Hæc cum dixiſſet Petrus, Niceta reſpondit: Non putes domine mi Petre, non habere eruditos quoſq; gentilium ueriſimilitudiues quaſdam, quibus adſtruant hæc quæ culpabilia uidentur & probroſa, quæ quidem ego non ut confirmans errores eorum dico: abſit enim à me, ut hoc uel ad cogitationẽ meam ueniat: ſed tamen ſcio eſſe apud prudentiores ipſorum defenſiones quaſdam, quibus adſtruere & colorare ſolent hæc, quæ uidentur abſurda. Et ſi tibi placet, ut ali-

Ita factũ eſt, ut deorũ numerus fermè ultra hominum increuerit. Plin.

Transformationes hominum.

Vel unus Terentianus Cherea ſatis locuples erit teſtis hoc ita eſſe, is enĩ quod in uirginem ſibi p̄miſit, Iouis ſe exemplo feciſſe excuſat.

qua ex his proferam, quæ ex parte aliqua retineo: ut iubes faciam. Cumq́ Petrus permiſiſſet, Niceta hoc modo cœpit: Omnis ſermo apud Græcos, qui de antiquitatis origine conſcribitur, cum alios multos, tum duos præcipuos autores habet, *Orpheus.* Orpheum & Heſiodum. Horum ergo ſcripta in duas partes intelligentiæ diui- *Heſiodus.* duntur, id eſt, ſecundum literam, & ſecundum allegoriam: & ad ea quidem quæ ſecundum literam ſunt, ignobilis uulgi turba confluxit. Ea uero quæ ſecundum allegoriam conſtant, omnis philoſophorum & eruditorum loquacitas admirata eſt. Orpheus igitur eſt, qui dicit primo fuiſſe Chaos ſempiternum, immenſum, ingenitum, ex quo omnia facta ſunt: hoc ſane ipſum Chaos non tenebras dixit eſſe, non lucem, non humidum, non aridum, non calidum, non frigidum, ſed omnia ſimul mixta, & ſemper unum fuiſſe, informe aliquando, tamen quaſi ad oui immanis modum, per immenſa tempora effectam peperiſſe, ac protuliſſe ex ſe duplicem quandam ſpeciem, quam illi Maſculofœminã uocant, ex contraria admixtione huiuſmodi diuerſitatis ſpeciem concretam: & hoc eſſe principiũ omnium, quod primum ex materia puriore proceſſerit, quodq́ procedens diſcretionem quatuor elementorum dederit, & ex duobus quæ prima ſunt elementis, fecerit cœlum, ex alijs autem terram, ex quibus iam omnia participatione ſui inuicem naſci dicit & gigni. Hæc quidem Orpheus. Subiungit autem his & Heſiodus, poſt Chaos ſtatim Cœlum dicens factũ eſſe, & Terram: ex quibus ait progenitos illos undecim, *Cœli & Terræ filij.* quos interdum & duodecim dicit: ex quibus ſex mares, quinq́ fœminas ponit: nomina autem dat maribus, Oceanus, Cœus, Chrius, Hyperion, Iapetus, Chronus, qui & Saturnus. Item fœminas, Thya, Rhea, Themis, Mnemoſyne, Thetis: quæ nomina per allegoriam hoc modo interpretantur. Numerum quidem undecim uel duodecim, ipſam dicunt primam naturam, quam & Rheam à fluendo dictam uolunt: reliquos autẽ decem accidentia eius dicunt, quas & qualitates appellant: duodecimum tamen addunt & Chronum, quem apud nos Saturnum dicunt, hunc pro tempore accipiunt. Saturnum ergo & Rheam tempus ponunt, & materiam, quæ ubi cum humido, & arido, & calido, & frigido tempore fuerint admixta, omnia generat. Hæc ergo, inquit, primo omnium tempore multo concretam genuit quandam quaſi bullam, quæ ex ſpiritu qui in aquis erat, paulatim collecta intumuit, & aliquanto tempore circumacta per ſuperficiem materiæ, ex qua quaſi ex uulua proceſſerat, rigore frigoris obdurata, & glacialibus augmentis ſemper increſcens, abrupta tandem demergitur in profundum, ac põdere ipſo pertracta, in infernum deſcendit. Et quia inuiſibilis facta eſt, Aides appellata eſt, qui & Orcus, uel Pluto nominatur. Cumq́ de ſuperioribus mergeretur in inferna, locum confluendi humido præbuit elemento, & pars craſſior, quæ eſt terra, a quis cedentibus patefacta eſt. Hanc ergo aquarum libertatem, quæ prius bulla obtegente premebatur, poſtquam illa inferni ſortita eſt locum, Neptunum eſſe appellatum. Poſt hoc cum elementum frigidum per concretionem glacialis bullæ, ad inferiora fuiſſet abſorptum, & aridum fuiſſet humidumq́ diſcretum, nullo iam impediente elementũ calidum ignis, utpote uigore & leuitate ad ſuperiora conuolauit aëris, ſpiritu & procella ſubuectum. Hanc ergo procellam, quæ καταιγὶς græce appellatur, ægam, id eſt capram dixerunt: & ignem qui ad ſuperna conſcendit, Iouem: & ideo eum capra ſubuectum conſcendiſſe Olympum dicunt. Ipſum uero Iouem *Iupiter unde dictus ſit.* Græci quidem à uiuendo, uel uitam dando: noſtri à iuuando nominatum uolunt. Hanc ergo eſſe uiuentem ſubſtantiam ferunt, quæ in ſuperioribus poſita, ui calo- *Minerua ἀθάνατος propter immortalitatem dicta eſt.* ris uel ut cerebri ambitu, ad ſe trahens cuncta, & cuiuſdam temperamenti moderatione componens, de capite dicitur genuiſſe ſapientiam, quam Mineruam uocant, quæ à Græcis ἀθάνατον, propter immortalitatem nominata eſt: quæ quia pater omnium per ſapientiam ſuam cuncta cõdidit, & ex ipſo capite eius, & principali

omnium

omnium genita dicitur loco, & temperata admixtione elementorum, uniuerſum formaſſe mundum, & adornaſſe perhibetur. Igitur ſpecies quæ materiæ inditæ ſunt, ut fieret mundus, quia ui caloris conſtringuntur, Iouis uiribus contineri dicuntur. Quæ quoniam ſufficienter ſe habent, nec ultra addi ſibi indigent aliquid noui, ſed unumquodq; ſeminis ſui poſteritate reparatur, uinctæ eſſe à Ioue Saturni manus dicuntur: quia nihil noui iam, ut dixi, ex materia tempus producit, ſed calor ſeminum, ſecundum ſui ſpeciem cuncta reſtituit: nec ultra Rheæ partus, hoc eſt, propago materiæ fluentis aſcendit, & ideo ipſam primam elementorum diuiſionem, abſciſionem Saturni nominant, quaſi qui ultra mundum generare non poſſit. Nam de Venere hoc modo allegoriam tradunt, ubi aiunt, ætheri ſubiectum eſt pelagus, cum repercuſſus aquis ſplendor, cœli gratior refulſiſſet, uenuſtas rerum quæ ex aquis pulchior apparuerat, Venus nominata eſt, quæ Aetheri tanquam fratri ſuo ſociata, quod concupiſcibile decus effecerit, Cupidinem genuiſſe memorata eſt. Hoc ergo modo per allegoriam Chronum quidem, qui eſt Saturnus, tempus eſſe, ut diximus, tradunt: Rheam materiã: Aiden, id eſt, Orcum, inferni profundum, Neptunum aquam, Iouem ætherem, id eſt, caloris elementum, Venerem uenuſtatem rerum, Cupidinem concupiſcentiam, quæ ineſt rebus omnibus, per quam poſteritas reparatur, uel etiam rerum ratio, quæ ſapienter inſpecta delectat. Hera, id eſt Iuno, aër iſte medius qui de cœlo uſque ad terram deſcendit, ponitur. Diana, quam ipſam Proſerpinam dicunt, aërem infernе tradunt. Apollinem ipſum etiam Solem dicunt, circumeuntem polum. Mercurium uerbum, quo ratio de ſingulis quibuſq; reddatur. Martem intemperatum ignem, qui cuncta conſumat. Sed ne ſingula enumerando immoremur, ad hanc allegoriæ ſpeciem, de unoquoq; eorum quos colunt, in quibus ſecretior de talibus ineſt peritia, honeſtas ſibi uidentur, & iuſtas reddere rationes. Hæc cum Niceta dixiſſet, Aquila reſpondit: Valde mihi uidetur quiſquis ille eſt autor & inuentor horum, impius extitiſſe, ſi hæc quæ grata & honeſta uidentur abſcondit, & ſuperſtitionis ſuæ ritum, in dedecoroſis & turpibus obſeruantijs conlocauit, cum ea quæ ſecundum literam ſcripta ſunt, manifeſta inhoneſta ſint, & turpia, & tota religionis eorum obſeruantia, in ipſis conſtet, ut per huiuſmodi ſcelera & impietates, deos ſuos quos colunt, doceant imitari. Nam in iſtis allegorijs quæ eis utilitas erit: quæ quamuis honeſta fingũtur, nullus tamen ex eis aut uſus ad cultum peruenit, aut ad mores emendatio. Vnde magis conſtat, quod prudentes uiri cum uiderent communem ſuperſtitionẽ tam probroſam eſſe, tam turpem, nec tamen corrigendi modum aliquem, uel ſcientiam didiciſſent, quibus potuerunt argumentis, & interpretationibus conati ſunt res inhoneſtas honeſto ſermone uelare, & non, ut dicunt, honeſtas rationes, inhoneſtis fabulis occultare: quod ſi eſſet, nunquam utique ipſa eorum ſimulacra, atque ipſæ de eis picturæ, cum ſuis uitijs & criminibus formarentur. Non cygnus adulter Ledæ, nec taurus formaretur Europæ, & in mille monſtra eum, quem putant meliorem omnibus, uerterent. Quod utique ſi magni & ſapientes, qui ſunt apud eos uiri, fictum ſcirent eſſe, non uerum, nónne impietatis arguerent & ſacrilegij, eos qui ad iniuriam deorum huiuſmodi aut picturam ponerent, aut ſculperent ſimulacra: denique regem temporis ſui, depingant in bouis forma, uel anſeris, uel formicæ, uel uulturis, & ſcribant ſuper, regis ſui nomen, atque huiuſmodi uel ſtatuam, uel imaginem conlocent, & iniuriam facti ſentient, & uindictæ magnitudinem: Sed quoniam uera hæc magis ſunt, quæ publica turpitudo teſtatur, & ad excuſationẽ à uiris prudentibus, ſermonibus honeſtis quæſita ſunt, & concinnata uelamina, idcirco non ſolum non prohibentur, ſed & ipſis myſterijs Saturni filios deuorantis, & occultati

Saturni manus à Ioue uinctæ. *Venus.* *Cupido.* *Saturnus.* *Neptunus.* *Iuno.* *Diana.* *Mercurius.* *Allegoriæ de dijs gentiliũ, ad uelãda decora conorũ inuentæ ſunt.*

pueri,per Corybantum & cymbala, & tympanorum ſonitus, exprimuntur imagines. De abſciſione uero Saturni,quæ maior erit probatio ueritatis, quàm ut in honorem dei ſui,ſimili infelicitatis ſorte abſcidantur etiam cultores? Cum ergo hæc manifeſte cernantur, quis tam exigui ſenſus, imò tam ſtolidi inuenietur, cui non palàm ſit,hæc magis uera eſſe de infelicibus dijs, quæ infeliciores cultores etiã corporum ſuorum uulneribus, & abſciſione teſtantur? Quod ſi,ut dicunt,hæc ita honeſte & pie geſta, tam inhoneſto ritu miniſtrantur & impio, ſacrilegus profecto eſt,quiſquis ille, uel ex initio hæc tradidit,uel nunc male tradita perſiſtit implere. Quid autem & de libris dicimus poëtarum, nónne oportuerat eos, ſi honeſta,& pia deorum geſta, turpibus fabulis infamarunt, abijci protinus, atq; in ignem dari,ne perſuaderent teneræ adhuc ætati puerorum, Iouem ipſum deorum principem,paricidam erga parentes, inceſtum erga ſorores & filias, impurum etiam in pueros extitiſſe? Venerem cum Marte,adulteros, & omnia illa quæ iam ſuperius dicta ſunt. Aut quid tibi uidetur domine mi Petre? Tunc ille reſpõdit:Certus eſto dulciſſime Aquila,quia omnia per bonam dei prouidentiam geſta ſunt,ut non ſolum infirma,& fragilis, uerum & turpis eſſet cauſa quæ futura erat contraria ueritati.Si enim ualidior & ueriſimilior fuiſſet erroris adſertio, haud facile quiſquam qui in eo deceptus eſſet,ad iter ueritatis rediret.Si enim nunc cum tam multa probra & dedecora de dijs gentium proferuntur, uix aliquis turpem derelinquit errorem, quanto magis ſi eſſet ibi aliquid honeſtum & ueriſimile? Difficulter nanque transfertur anima ab his, in quibus à prima ætate præuentus eſt:& ob hoc,ut dixi,diuina prouidentia factum eſt,ut erroris ſubſtantia, & infirma eſſet & turpis. Sed & cætera omnia ſimili modo,competenter & commode diſpenſat diuina prouidentia,licet nobis ignorantibus rerum cauſas,bonæ & optimæ diſpenſationis diuinæ nõ liqueat ratio.Cum hæc Petrus dixiſſet, ego Clemens Nicetam rogabam, ut aliqua de allegorijs gentiliũ, quas diligenter adtigerat, agnoſcendi gratia exponeret:utile enim eſt,ut cum gentilibus diſputamus,etiam iſta nos minime lateant. Et Niceta:Si,inquit,permittit dominus meus Petrus,poſſum dicere.Tum Petrus: Hodie,inquit,permiſi uobis dicere aduerſum gentiles ut noſtis. Et Niceta ait : Dic ergo Clemens,de quibus audire uelis.Cui ego aio:Quomodo tradunt de deorum cœna gentiles,quam in Pelei nuptijs habuerunt, & Thetidis,quem dicunt eſſe Paridem paſtorẽ,& quas ponunt in Iunone,Minerua & Venere,quæ apud eum iudicantur,quem'ue Mercurium,uel quod malum, & cætera quæ per ordinem conſequuntur? enarra nobis. Tum Niceta:Cœnæ deorum cauſa hoc modo ſe habet. Conuiuium mundum tradunt:diſcumbendi ordinem deorum,ſtellarum poſitionem,quos Heſiodus cœli & terræ primos filios nominat, in quibus ſex mares,& ſex fœminas,ad duodecim ſignorũ numerũ referunt,quæ uniuerſum circumeunt mundum : dapes autem conuiuij,rationes eſſe & cauſas rerum tradunt,dulces & concupiſcibiles,quæ qualiter regatur & gubernetur hic mundus,ex ſignorum poſitione,& aſtrorũ curſibus colliguntur. Ad libertatis tamen conuiuij modũ,dicunt iſta conſtare, pro eo quod poteſtatẽ habeat uniuſcuiuſq; ſenſus, ſi uelit deguſtare aliquid ex huiuſmodi ſcientia,aut ſi nolit:& ſicut in conuiuio nemo cogitur,ſed ueſcendi libertas penes unumquenq; eſt,ita & philoſophandi ratio,pendet in uoluntatis arbitrio.Diſcordiam,concupiſcentiam carnis dicunt,quæ inſurgit aduerſum propoſitum mentis, & philoſophandi impedit ſtudium : ideo deniq; & tempus illud eſſe aiunt,in quo de nuptijs agitur. Peleum uero & Thetydem nympham,aridum & humidũ ponunt elementũ,ex quorum admixtione ſubſtantia corporum conſtat.Mercuriũ uerbũ eſſe tradunt,per quod ſenſui doctrina cõfertur.Iunonem pudicitiam.Mineruam fortitudinem. Venerem libidinẽ dicunt. Paridem ſenſum.

Prouidentia dei omnia ſunt infirma et palàm inhoneſta,quæ ueritati repugnãt.

Allegoria elegantiſsima cœnæ deorũ,quæ apud poëtas deſcribitur.

Selecti ſunt hi teſte Auguſt. de ciuit.dei.

Si

Si ergo aiunt, accidat in homine barbarum eſſe, & imperitum ſenſum, & rectum iudicium neſcientē, ſpreta pudicitia, & uirtute, libidini palmam, quod eſt malum, dabit, per quod non ſolum ſibi, ſed & ciuibus & uniuerſæ genti ſubuerſio & pernicies aderit. Hæc ergo licet illis componere ex qualibet materia uiſum ſit, tamen aptari ad omnem hominem poſſunt, quia ſi quis paſtoralem & ruſticum atque imperitum habeat ſenſum, nec uelit erudiri, ubi corporis calor de libidinis ſuauitate ſuggeſſerit, continuò ſpretis ſtudiorum uirtutibus, & ſcientiæ bonis, ad uoluptates corporum animum confert. Et hinc eſt unde impacata bella conſurgunt, urbes ruunt, patriæ concidunt, ſicut & Paris, rapta Helena, ad mutuum Græcos & Barbaros armauit exitium. Et Petrus conlaudans proſequutionem eius, ait: Multas ut uideo, ingenioſi homines, ex his quæ legunt, ueriſimilitudines capiunt, & ideo diligenter obſeruandum eſt, ut lex dei cum legitur, non ſecundum proprij ingenij intelligentiam legatur. Sunt enim multa uerba in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt trahi ad ſuum ſenſum, quem ſibi unuſquiſq; ſponte præſumpſit: quod fieri non oportet. Non enim ſenſum quem extrinſecus attuleris alienum, & extraneum debes quærere, quem ex ſcripturarum autoritate confirmes, ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere ueritatis: & ideo oportet ab eo intelligentiā diſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus, ſecundum ueritatem ſibi traditam, ſeruat, ut & ipſe poſſit ea quæ rectè ſuſcepit, cōpetenter adſerere. Cum enim ex diuinis ſcripturis integram quis ſuſceperit, & firmam regulam ueritatis, abſurdum non erit, ſi aliquid etiam ex eruditione communi ac de liberalibus ſtudijs, quæ fortè in pueritia adtigit, ad adſertionem ueri dogmatis conferat: ita tamen ut ubi uera didicit, falſa & ſimulata declinet. Et cum hæc dixiſſet, ad patrem noſtrū reſpiciens, ait: Tu ergo ſenex ſi quidem ſaluti animæ tuæ conſulis, ut cum corpore fuerit reſoluta, pro breui hac conuerſione, requiem inueniat ſempiternam, require de quibus uis, & conſule ut poſſis ſi quid in te eſt dubitationis abijcere: incertum enim eſt etiam iuuenibus uitæ tempus, ſenibus autem iam nec incertū eſt: non enim dubitatur, quin quantumcunq; eſt quod putatur ſupereſſe, breue ſit. Et ideo tam iuuenes quàm ſenes oportet de conuerſione, & pœnitētia ualde eſſe ſolicitos, & ſatagere ut de reliquo ornent animam ſuam ornamentis digniſſi[…]is, id eſt, dogmatibus ueritatis, decore pudicitiæ, ſplendore iuſtitiæ, candore pietatis, alijsq; omnibus quibus comptam decet eſſe rationabilem mentē. Tum præterea declinare à conſortijs inhoneſtis & infidelibus, & ſocietates habere fidelium, atq; illos frequentare conuentus, in quibus de pudicitia, de iuſtitia, de pietate tractatur. Orare ſemper deum ex corde, & ab ipſo petere quæ decet à deo poſci, ipſi gratias agere, ueram pœnitudinem gerere præteritorum geſtorum. Aliquantulum etiam, ſi poſſibile eſt, per miſericordias pauperum iuuare pœnitentiam, per hæc enim facilior uenia dabitur, & indulgenti citius indulgebitur. Quod ſi prouectioris ætatis ſit is, qui ad pœnitentiam uenit, eò magis gratias agere debet deo, quod poſtquam fractus eſt omnis impetus cōcupiſcentiæ carnalis, ſcientia ueritatis accepta, nulla ei imminet pugna certaminis, per quam inſurgentes aduerſum animam, reprimat corporis uoluptates. Supereſt ergo in agnitione ueritatis, & miſericordiæ operibus exerceri, ut adferat fructus dignos pœnitentiæ, nec putet quia in temporis longitudine documentum conuerſionis oſtenditur, & nō in deuotionis ac propoſiti firmitate: deo enim manifeſtæ ſunt mentes, qui non temporum rationem colligit, ſed animorū: ipſe enim probat ſi quis agnita ueritatis prædicatione non diſtulit, neq; tempus negligendo cōſumpſit, ſed ſtatim, & ſi dici poteſt eodem momento, præterita perhorreſcens, futurorum deſiderium cœpit, & in amorem regni cœleſtis exarſit. Propter quod nemo ueſtrûm ultra diſſimulet, nec retro reſpiciat, ſed ad euangelium regni dei libēter accedat. Non dicat pauper, quia cum diues factus fuero, tunc conuertar: non requirit à te deus pecu

Inde etiā nomen quidam Mercurij inueniſſe teſtantur.

Petrus ne quidē cognitionē fabularū dānat, ſed uetat id fieri in ſcripturis quod indulgemus nobis etiā cum gratia in fabulis.

Retro reſpicere, eſt moras texere, aut cauſari aliud qd̄ prius te agere expediat.

niam,ſed animum miſericordem, & piam mentem. Neque diues conuerſionem ſuam differat,pro ſolicitudine ſeculari,dum cogitat quomodo diſpenſet abundantiam frugum: neq; dicat intra ſemetipſum,quid faciam,ubi recondã fructus meos? neque dicat animæ ſuæ, babes multa bona repoſita in annos multos, epulare,lætare: nam dicetur ei: Stulte,hac nocte auferetur abs te anima tua,& quæ præparaſti cuius erunt? Itaq; feſtinet ad pœnitentiã omnis ætas,omnis ſexus,omnisq; conditio,ut uitam cõſequatur æternam. Iuuenes quidem in eo grati ſint, quod in ipſo impetu deſideriorum, ceruices ſuas iugo ſubijciunt diſciplinæ. Senes & ipſi laudabiles,quia multi temporis conſuetudinem, in qua male præuenti ſunt, pro dei timore cõmutant. Nemo ergo differat,nemo cunctetur: quæ enim cauſa cunctandi eſt ad bene agendum? aut times, ne cum benefeceris,ibi remunerationem non inuenias ut putaſti? & quid ſenties detrimenti, ſi benefeceris gratis, nonne etiam ſola in his ſufficeret conſcientia? Quod ſi inueneris, ut præſumis, nonne pro paruis,magna,& pro temporalibus,æterna recipies? uerum ego hæc propter incredulos dixi. Nos autẽ quæ prædicamus,ita ſe habent: quia nec aliter eſſe poſſunt,quæ prophetica uoce promiſſa ſunt. Si quis uero cupit examuſſim ueritatem noſtræ prædicationis agnoſcere, conueniat ad audiendum, & quid ſit uerus propheta cognoſcat, & tunc demum omnis in eo ceſſabit ambiguitas: ſi tamen non obſtinatis animis reſiſtat his,quæ uera eſſe compererit.

Nonnullis non ſunt cõmittẽda uerba uitæ, ne iniuriam patiatur prophetia.

Sunt enim quidam qui quolibet modo,ad hoc tantum reſpiciunt,ut uincant,& laudem pro hoc magis quàm ſalutem quærant,quibus nõ eueniat uel dici aliquid, ne & ſermo nobilis patiatur iniuriam, & iniuriæ ſuæ reum æterna morte condamnet. Quid enim eſt in quo aduerſari prædicationi noſtræ quis debeat? aut in quo contra ueri honeſtiq; fidem ſermo prædicationis noſtræ deprehenditur? qui dicit honorandum eſſe deum,& patrem omnium conditorem,eiuſq; filium, qui ſolus eum & uoluntatem eius nouit,cuiq; ſoli de omnibus credendum eſt, quæ præcepit: ſolus enim eſt lex,& legiſlator,& iudex iuſtus,cuius lex diſcernit,honorandum eſſe deum, dominum omnium,per uitam ſobriam,caſtam,iuſtam, miſericordem, & in ipſo ſolo omnem cõlocandam ſpem.

Inter ſalubria philoſophorũ & Chriſti præcepta quid interſit.

Sed dicet aliquis,etiam à philoſophis huiuſmodi præcepta dari. Nihil eſt ſimile: nam de iuſtitia quidem ab eis,& ſobrietate mandatur: ſed remuneratorẽ deum, geſtorum bonorum malorumq; non norunt,& eò leges & præcepta eorum,accuſatorem tantummodo publicum uitant,conſcientiã uero purificare non poſſunt. Quid enim timeat in occulto peccare, qui occultorum eſſe arbitrũ & iudicem neſcit? Addunt præterea philoſophi in præceptis ſuis, etiam deos,qui ſunt dæmones, honorandos: quod ſolum,etiamſi in alijs probabiles uiderẽtur, grauiſſimæ eos poteſt impietatis arguere,& proprijs condemnare ſententijs: qui unum quidem eſſe pronunciant deum, pro adſentatione tamen erroris humani,plures mandent colendos.

Deũ nõ iraſci quorſum pertineat.

Aiunt autẽ & illud philoſophi,deum non iraſci,neſcientes quid dicant. Ira enim mala eſt, ubi mentem turbat, ut rectum conſiliũ perdat: illa uero quæ malos punit, perturbationem menti nõ infert: ſed unus, ut ita dixerim, idemq; affectus eſt,qui & bonis præmia,& malis retribuit pœnam:

Ira non ſemper mala.

nam ſi bonis & malis bona reſtituat,& ſimili remuneratione erga pios utatur, & impios, iniuſtus potius quàm bonus uidebitur. Sed ais: nec deus debuit facere malum. Verum dicis: neque facit: ſed qui ab eo creati ſunt, dum iudicandos ſe eſſe non credunt,indulgentes uoluptatibus ſuis, à pietate & iuſtitia deuoluti ſunt. Sed dices, ſi iuſtum eſt punire malos, ſtatim ut male agunt, puniri debent. Tu quidem bene feſtinas, ſed ille

Prolixa patientia dei.

quia æternus eſt, & quem nihil latet, & quanto nullus ei finis,tanto & prolixa patientia eſt, & non ad uelocitatem uindictæ, ſed ad ſalutis reſpicit cauſas: delectatur enim non tam morte,quàm conuerſione peccantis. Ideo deniq; & ſanctum baptiſma largitus eſt hominibus,ad quod ſi quis uenire feſtinet,& de reliquo maneat

Ioan. 12.

emen

emendatus, delentur ex eo omnia peccata, quæ per ignorantiam commiſſa ſunt. Nam philoſophi quid contulerunt uitæ mortalium, dicendo hominibus nõ iraſci deum? nempe ut docerent eos nullũ habere uindictæ alicuius, uel iudicij metum, & per hoc tota peccantibus frena laxarent. Aut quid illi humanum genus iuuarunt, qui dixerunt nõ eſſe deum, ſed caſu omnia, & fortuitò agi? nónne ut hæc audientes homines, & arbitrantes nullum eſſe iudicem, nullum prouiſorem rerum, ad omne facinus, quod uel furor, uel auaritia, uel libido dictaſſet, neminem uerendo præcipites agerentur? Nam illi multum reuera iuuerunt mortalium uitam, qui dixerunt nihil poſſe ſine Geneſi fieri, ſcilicet ut unuſquiſq; peccati ſui cauſam Geneſi adſcribens, ſemetipſum in ſceleribus ſuis pronunciaret innoxiũ, dum crimen ſuum non pœnitendo diluit, ſed factum culpando congeminat. Nam de illis quid dicam philoſophis, qui deos colendos eſſe introduxerunt, & tales deos, quales paulò ante audiſtis? Quid fuit aliud decernere, niſi ut uitia, niſi ut crimina, niſi ut flagitia colerentur? Pudet, miſeretq; me ueſtri, ſi creditis quod indigna hæc eſſe & impia, atq; execrabilia, aut nõ deprehendiſtis hactenus, aut deprehenſa & intellecta, mala pro bonis & optimis coluiſtis. Tum præterea & illud quale eſt, quod præſumpſerunt nõnulli philoſophorum, uel de deo loqui, cum ſint mortales, & opinione ſola de inuiſibilibus dicere, uel de mundi origine, ubi nõ aderant cum fieret, uel de fine eius, uel de animarũ in infernis diſpenſatione & iudicio, neſcientes quia præſentia quidem & uiſibilia noſſe, hominis eſt rationabilis? Præterea uero, & futura, & inuiſibilia ſcire, ſolius propheticæ præſcientiæ eſt. Non ergo hæc coniecturis & opinionibus colligenda ſunt, in quibus ualde falluntur homines, ſed fide propheticæ ueritatis, ſicut ſe habet hæc noſtra doctrina. Nos enim nihil ex nobis loquimur, nec humana æſtimatione collecta adnunciamus, hoc enim decipere eſt auditores: ſed ueri prophetæ autoritate nobis tradita, & manifeſta prædicamus. De cuius præſcientia & uirtute prophetica, ſi quis, ut dixi, ad liquidum uult documenta ſuſcipere, ſolicitus conueniat, & impiger ſit ad audiendum, & euidentes dabimus probationes, quibus uim propheticæ præſcientiæ, nõ ſolum auribus audire, ſed & oculis etiam uidere, ac manu contrectare ſe credat. De quo cum certam fidem cõceperit, iugum iuſtitiæ & pietatis abſq; ullo labore ſuſcipiet, tantamq; in eo ſentiet ſuauitatem, ut non ſolum nihil ei laboris ineſſe cauſetur, uerum & amplius aliquid addi ſibi deſideret, & imponi. Cumq; hæc & alia his ſimilia dixiſſet, & nonnullos ex his qui aderant infirmos, & dæmonibus obſeſſos curaſſet, gratulantes, & deum conlaudantes turbas dimiſit, præcipiens *eis* ut ad eundem locum, etiam conſequentibus diebus audiendi gratia conuenirent. Cumq; domi iam inter nos eſſemus, ac pręparemus ad edendum, ingreſſus quidam nunciat Appionem Pliſtonicenſem, cum Anubione nuper ueniſſe ab Antiochia, & hoſpitari cum Simone. Tum pater audiens, gauiſus eſt, & ait Petro: Si permittis, uolo ire & ſalutare Appionem, & Anubionem, quia ualde amici mihi ſunt. Fortaſſis autem Anubionem etiã ſuadere potero diſputare cum Clemente de Geneſi. Et Petrus: Permitto, inquit, & laudo quod amicos colis: ueruntamen conſidera, quomodo per prouidentiam dei omnia tibi ex ſententia concurrunt: ecce enim non ſolum aſfectio tibi propria deo præſtante reparata eſt, ſed & amicorum præſentia procuratur. Et pater: Vere, inquit, aduerto ita eſſe, ut dicis. Et cum hæc dixiſſet, abijt ad Anubionem. Nos autem cum Petro poſiti per totam noctem interrogando de diuerſis, & diſcendo ab eo, delectatione ipſa doctrinæ, & ſuauitate uerborum peruigiles manſimus. Et cum iam auroreſceret, Petrus intuens me ac fratres meos, ait: Miror quid uiſum ſit patri ueſtro. Cumq; hæc diceret ſuperuenit pater, & inuenit Petrum nobis de ſe loquentem. Cumq; ſalutaſſet, ſatiſfacere cœpit, & cauſam exponere, ob quam foris manſiſſet. Nos autẽ reſpicientes ad eum,

Vitia culta pro dijs.

De rebus diuinis loqui humanis coniecturis, quàm friuolũ.

Appion.

Anubion.

Transformatio Simonis in Fauſtinianum, in altera editione quam Rufinus ut meliorem ſequutus eſt, non continetur, & quæ nec mihi ſatis ꝓbetur. Sed quia uetuſtiſſimus codex, qui Baſileæ eſt in bibliotheca Canonicorū, id habebat, libuit præmonere lectorē.

Cornelius centurio is qui actorum X. iuſtus & timens deum dicitur.

expauimus, uultum in eo Simonis uidentes, uocem tamen patris noſtri audiebamus. Cumq; refugeremus eum, & execraremur, ſtupebat pater quod tam auſtere cum eo ageremus & barbare. Solus tamen Petrus erat, qui uultum eius naturalē uidebat, qui & ait ad nos: Cur execramini patrem ueſtrum? Cui nos unà cum matre reſpōdimus: Hic nobis Simon uidetur, uocem habens patris noſtri. Et Petrus: Vobis quidē uox eius quæ maleficijs mutata non eſt, ſola nota eſt: mihi autē etiam uultus eius, qui alijs arte Simonis mutatus apparet, Fauſtiniani patris ueſtri notus eſt: & intuens patrem ait: Cauſa quæ coniugē tuam conturbat, ac filios, hæc eſt: ſpecies uultus in te non uidetur illa quæ fuit, ſed facies execrandi Simonis in te apparet. Et cum hæc diceret, ingreſſus quidam ex his qui Antiochiam præceſſerunt, dicebat ad Petrum: Scire te uolo domine mi Petre, quia Simon apud Antiochiam publice multa faciens ſigna, & prodigia, nihil aliud populo perſuaſit, niſi quæ ad tui odium pertinent, magum te nominans, maleficum, homicidam, & in tantum eos aduerſum te odium cōcitauit, ut magnopere deſiderent, ſi te uſquam inuenire queant, etiā carnes tuas deuorare: & ob hoc nos qui præmiſſi ſumus, uidentes ualde commotam contra te ciuitatem, occulte in unum conuenientes, conſiderabamus quid fieri oporteret. Cumq; nullū uideremus exitum rei, ſuperuenit Cornelius centurio, miſſus à Cæſare ad præſidē Cæſareæ, publici negotij gratia: hunc adcerſimus ad nos ſolū, cauſamq; ei qua mœſti eſſemus exponimus, ac ſi quid poſſet, ut iuuaret, hortamur. Tum ille promptiſſime repromittit, ſe eum protinus fugaturum, ſi tamen conſilio eius etiam nos adniteremur: cumq; nos polliceremur impigre cuncta geſturos, ait: Cæſar in urbe Roma, & per prouincias maleficos inquiri iuſſit ac perimi, ex quibus plurimi iam perempti ſunt. Ego igitur diuulgabo per amicos, me ut iſtum magum caperem, ueniſſe, & ob hoc miſſum à Cæſare, quo etiam hic cum cæteris ſuis ſocijs puniatur. Veſtri ergo qui cum ipſo ſunt, occulte quaſi undecunq; audierint, dicent ei quod ego ad ipſum capiendum miſſus ſim: & certū eſt, quod cum audierit, fugiat: aut ſi uos aliquid melius uidetis, dicite. Quid plura, ita factum eſt à noſtris, qui cum ipſo erant, explorandi gratia ſimulati. Vbi didicit Simon uentum eſſe ad ſe, tanquam ingens ſibi beneficium conlatum ab eis accipiens, in fugam uerſus eſt. Diſcedens igitur ex Antiochia, cum Athenodoro huc uenit, ſicut audiuimus. hoc ergo uiſum eſt nobis omnibus qui præceſſimus, ut interim nunc aſcendas Antiochiam, uſquequo uideamus ſi illo diſcedente, odium quod de te populo ſeminauit, aliqua ex parte uacuet. Cum hæc inſinuaſſet is qui de Antiochia uenerat, Petrus reſpiciens ad patrem noſtrum, ait: Fauſtiniane, à Simone mago transformatus eſt uultus tuus, ſicut apparet: putans enim quod à Cæſare quæreretur ad pœnam, tertius fugit, & ſuum uultū tibi impoſuit, ſi fortè tu pro ipſo capereris, & ad mortem duci poſſis, ut filijs tuis triſtitiam moueret. Pater uero ubi hæc audiuit, cum lachrymis exclamans: Recte, inquit, æſtimaſti Petre, nam & Anubion, quia mihi ualde amicus erat, ſub myſterio quodam mihi indicare cœperat de inſidijs eius, ſed infelix non credebam, quia nihil in eum commiſeram mali.

Simon in Iudæam fugit.

Cumq; omnes unà cum patre triſtitia & lachrymis ageremur, interea & Anubion uenit ad nos, indicans nobis Simonem fugiſſe per noctem, Iudæam petentem. Videns autem patrem noſtrum plangentem & lamentantem ſe, ac dicentem, Infelicem me, qui eum magum audiens non credebam: quid mihi miſero accidit, ut una die recognitus ab uxore, & filijs, lætari non potuerim cum eis, ſed ad priores miſerias quas in errore pertuli, reuolutus ſum? Mater autē multo grauius ſparſis & laceratis crinibus plangebat: nos quoque in permutatione uultus patris ſtupentes, nec quid rei eſſet intelligere poteramus. Sed & Anubion omnes nos ita uidens adfligi, uelut mutus ſtabat. Tunc Petrus nos intuens filios eius, ait: Mihi credite, quod hic ipſe eſt pater ueſter: propter quod & moneo uos, ut quaſi patrem ſerue-

tis

tis eum. Dabit enim deus occaſionē aliquam, qua depoſito Simonis uultu, euidentem patris ueſtri, id eſt ſuam recuperare poſſit effigiem. Et ad patrem cōuerſus ait: Ego tibi permiſeram ſalutare Appionem, & Anubionem, quos tibi amicos à puero fuiſſe dixeras, non tamen ut cum Simone loquereris. Et Pater: Peccaui, inquit, fateor. Tum Anubion: Et ego, inquit, cum ipſo rogo & deprecor te, ut ignoſcas ſeni, uiro bono, & generoſo: ſeductus eſt infelix, & ludibrio factus, à nominato mago: dicam enim quomodo res geſta eſt. Vbi uenit ad ſalutandos nos, contigit ut in ipſa hora circunſtaremus Simonem, audientes eum dicentem quod fugere uelit, in ipſa nocte: audiſſe enim ſe, quod uenerint quidam etiam ad hanc Laodiciæ ciuitatem, qui eum ex præcepto imperatoris cōprehenderent: uelle autem ſe in hunc qui nuper ingreſſus eſt Fauſtinianum, omnem conuertere furorem. Et ait ad nos: tantum, inquit, uos facite eum cœnare nobiſcum, & ego ungentum quoddā componam, quo cœnatus perungat faciem ſuam, ut ex eo meum uultum omnibus habere uideatur: uos autem herbæ cuiuſdam ſucco facies perungemini prius, ut non fallimini de immutatione uultus eius, ita ut exceptis uobis, alijs omnibus Simon eſſe uideatur. Et cum ille hæc diceret, aio ad eum: Et quid tibi ex hoc facto conferetur lucri? Tum Simon: primo, inquit, ut ipſum comprehendant qui me quærūt, & me deſinant quærere. Si uero punitus fuerit à Cęſare, ut luctum maximum habeant filij ſui, qui me derelicto, confugerunt ad Petrum, & ſunt modo adiutores ipſius. Ego autem confiteor tibi Petre quod uerum eſt: timui tunc Fauſtiniano indicare hæc: ſed neq; ſpatium nobis ipſe Simon dedit, ut poſſemus ſecretius loqui, & plenius ei cōſilium Simonis aperire. Interea circa mediam noctem, Simon in Iudęam petens aufugere, deduxit autem eum Athenodorus & Appion, ego autem ſimulaui inęqualitatem corporis, ut dormire manens, facerem hunc uelocius ad uos redire, ſi fortè poſſit aliquo modo occultari apud uos, ne ab his qui Simonē quærunt comprehenſus, ad Cæſarem perducatur, & pereat gratis, & nūc ſolicitus pro ipſo, ueni uidere eum, & redire antequam ſuperueniant illi qui deduxerunt Simonem. Et cōuerſus ad nos Anubion ait: Ego Anubion patris ueſtri uerum uultum uideo reuera, quia perunctus ſum prius ab ipſo Simone, ſicut narrauit nobis, ut oculis meis uera Fauſtiniani facies appareret, unde ſatis ſtupeo & admiror artem Simonis magi, quod uos ſtantes modo nō agnoſcitis patrem ueſtrum. Flentibus autem patre & matre, ac nobis omnibus pro his quæ acciderant, motus miſeratione etiam Anubion flebat. Tum Petrus miſericordia permotus, reſtituturū ſe promittit faciem patris noſtri, dicens ad eum: Audi Fauſtiniane, cum nobis prius utilitatis aliquid contulerit error iſte transformati uultus tui, & miniſtrauerit ad ea quæ uolumus, tunc ego ueram tibi uultus tui imaginem reddam, ſi tamen prius quæ à me tibi fuerint imperata, profligaueris. Cumq; pater meus impleturum ſe cuncta quæ iuberet, omni promitteret pacto, tantum ut propriā recuperaret effigiem, Petrus ita cœpit: Ipſe auribus tuis audiſti quod unus ex his qui pręmiſſi fuerant, regreſſus ex Antiochia, nunciauerit quomodo Simon ibi poſitus, turbas aduerſum me concitauerit, atq; in odium mei totam inflammauerit ciuitatem, magum me & homicidam, ac deceptorem confirmans, in tantum ut deſiderent, ſi me uideant, etiam carnes meas deuorare. Fac ergo quod ego dico tibi, relinquens apud me Clementem, præcede nos Antiochiam cum coniuge tua, & Fauſto ac Fauſtino filijs tuis. Sed & alios mittam tecū, quos mihi uidebitur, qui obtemperent his quę præcepero. Cum ergo unà cum ipſis Antiochiam ueneris, quandoquidem Simon uideris, publice ſtans prædica pœnitentiam tuam, & dic: Ego Simon denuncio uobis & confiteor me omnia fefelliſſe de Petro: ille enim neq; ſeductor eſt, neq; magus, neq; homicida, neq; horum aliquid quæcunq; contra eum loquutus ſum, ſed dixi illa omnia furore cōmotus. Obſecro ergo uos ipſe ego qui dudum cauſas odij uobis cōtra eum

Nec illa habentur in nonnullis codicibus, nec mihi arrident.

dederam, ut nihil tale de eo ſentiatis: ſed deponite odium, ceſſate ab indignatione, quia uere à deo ad ſalutem mundi, miſſus eſt diſcipulus ueri prophetæ, & apoſtolus. Propter quod ſuadeo, hortor, & moneo, ut ipſum audiatis, ipſi credatis prædicanti uobis ueritatem, ne forte ſi ſpreueritis eum, ipſa etiam ſubitò ciuitas ueſtra pereat. Quam uero ob cauſam hæc nunc uobis confitear, indicabo. Hac nocte angelus dei corripuit me impium, & cur inimicus eſſem ueritatis præconi, uehementiſſime flagellauit. Deprecor ergo uos, ut etiam ſi egoipſe poſt hæc ueniens ad uos, aliquid tentauero aduerſum Petrum dicere, ne ſuſcipiatis nec credatis. Confiteor enim uobis, ego magus, ego ſeductor, ego deceptor fui, ſed pœnitentiam ago, licet enim per pœnitentiã priora male geſta delere. Cum hæc Petrus intimaret patri, ille reſpondit: Scio quid uelis, ne labores ultra, intellexi enim & noui, quid oporteat, cum ad locum uenero, proſequi. Et Petrus iterum ſuggerebat ei, dicẽs: Cum ergo ueneris ad locum, & uideris populũ ex ſermone tuo conuerti, & depoſitis odijs recipere deſideriũ noſtri, mitte & manda mihi, & ſtatim ueniam. Cum autem uenero, ſine mora alienum hunc à te uultum effugabo, & tuum propriũ qui tuis omnibus notus eſt reddam. Et his dictis fratres meos proficiſci cum ipſo iubet, ac Mathidiam matrem noſtram, & quoſdã ex familiaribus ſimul. Sed mater recuſabat proficiſci ſimul, & aiebat: Quaſi adultera mihi futura uideor, ſi uultui Simonis coniuncta ſim: quod etſi cogar ſimul ire, impoſſibile tamẽ eſt ut in eodem lectulo cum ipſo iaceam, ſed neſcio ſi proficiſci ſimul adquieſcam. Et cum ualde renueret, Anubion hortari eam cœpit, dicens: Crede mihi & Petro, ſed & ipſa uox non tibi Fauſtinianum eſſe perſuadet coniugem tuum, quem uere non minus ego diligo quàm tu? Deniq; etiam egoipſe uobiſcum ueniam. Et cum hæc dixiſſet Anubion, promiſit mater ſimul ſe profecturam. Tum ego, competenter, aio, deus negotia noſtra componit: habentes enim nobiſcũ & Anubionem aſtrologũ, cum quo ſi Antiochiam uenerimus, de Geneſi adtentius diſputabimus. Cumq; poſt medium noctis pater noſter, cum his quos iuſſerat Petrus, & Anubione profectus eſſet, mane priuſquã procederet ad diſputandũ Petrus, regreſſi ſunt illi qui deduxerunt Simonẽ, id eſt, Appion & Athenodorus, & uenerunt ad nos requirentes patrem meum. Petrus uero ubi cognouit, iuſſit eos introire. Et cum conſediſſent, ubi eſt, aiunt, Fauſtinianus? Petrus reſpondit, neſcimus: ueſpere enim poſtquam ad uos uenit, ultra nulli ſuorũ uiſus eſt: heſterno tamen die mane Simon uenit, quærens eum, & quia nihil illi reſpondimus, neſcio quid ei uiſum ſit, Fauſtinianum ſe eſſe dicebat: quod cum ei nemo crederet, flens & dolens cõminabatur peremptuꝛum ſemetipſum, & poſt hæc abijt ad mare uerſus. Hæc cum audiſſet Appion & qui cum ipſo erant, ululatum dederunt grandem, dicentes: Quid hoc feciſtis, cur nõ recepiſtis eum? Et cum uelit Athenodorus dicere mihi, quia ipſe erat Fauſtinianus pater tuus, Appion præueniens eum: Cõperimus, inquit, à quodã qui cum Simone profectus eſt, ipſo Fauſtiniano deprecante eũ, pro eo quod nollet filios ſuos uidere, quia Iudęi erant. Nos ergo cum audiſſemus hæc, uenimus eum hic requirere: ſed quia hic non eſt, apparet quia uere dixit, qui nunciauit eum cum Simone profectũ: hoc ergo nunciamus uobis. Ego autẽ Clemens ubi intellexi conſiliũ Petri, quia uoluerit eis ſuſpicionẽ dare, quod ab ipſis quęrendus eſſet ſenex, ut timerent & fugerent, cœpi iuuare conſiliũ eius, & aio ad Appionem: Audi chariſſime Appion, nos quod bonũ credimus, etiã patri tradere uolumus: quod ſi noluerit recipere, ſed magis, ut dicis, exhorreſcens nos fugit, aſperũ ſit fortaſſe quod dico, nec nos de eo curamus. Et cum hæc dixiſſem, quaſi execrantes crudelitatẽ meam diſcedunt, ueſtigia Simonis, ut ſequenti die cõperimus, inſequentes. Interea cum Petrus ex more quotidie populum doceret, & uirtutes multas ac ſanitates efficeret, poſt dies decem uenit quidã noſtrorũ ab Antiochia, miſſus à patre, adnuncians nobis quomodo publice ſtaret

pater,

Fauſtini.cum ſubditítius Simon Antiochiæ plebem reconciliat.

pater, Simonem quidem qui in uultu uidebatur accuſans, Petrum uero immenſis laudibus præſerens, & omni populo cōmendans, ac deſiderabilē faciens, ita ut omnes ex eius ſermone mutati, deſiderarent eum uidere, multos autem tantū in Petri amorem ueniſſe, ut ſæuirent in patrem, quaſi in Simonem, & manus ei uelint inijcere, uelut qui tantum mali cōmiſiſſet in Petrum: propter quod, aiebat, adpropera, ne fortè perimatur: in timore enim magno poſitus, ueFlociter miſit me, ut ſine mora uenias, quo uiuentem eum occupes, ſimul & creſcenti erga tui deſiderium ciuitati, opportunus appareas. Aiebat etiam quomodo mox ut urbem Antiochiam pater ingreſſus eſſet, quaſi ad Simonem, omnis populus ad eum collectus eſt, & cœpit omnibus cōfiteri publice ſecundum ea quæ populi reſtauratio flagitabat: nam quicunq; omnes ſimul nobiles, & diuerſi ſimul diuites ac pauperes conueniſſent, ſperātes aliqua ab eo more ſolito prodigia poſſe fieri, omnes hac uoce adloquitur: Diu eſt quod me Simonem infeliciſſimū hominum patientia diuina ſuſtinet: nam quicquid in me mirati eſtis, non ueritatis myſterio, ſed dæmonū mendacijs & artibus geſtum eſt, ut ueſtrā fidem euerterem, & meam animā condemnarem. Confiteor me omnia de Petro fuiſſe mentitum: ille enim neq; magus, neq; homicida unquam fuit, ſed à deo ad ſalutem ueſtram omniū miſſus eſt, quem ſi ex hac hora contemnendū putaueritis, certū ſit apud uos, quod poſſit ipſa ciuitas ueſtra repēte deperire. Quæ autem cauſa ſit, ut hæc uobis ultro confitear, ab angelo dei hac nocte uehementer correptus ſum, & cur ei inimicus extiterim, uehementiſſime flagellatus. Deprecor ergo uos, ut ſi egoipſe ex hac hora aperuero os meum contra eum, proijciatis me ab aſpectu ueſtro: ille enim immundus dæmon, ſaluti hominū inimicus, per os meum contra ipſum loquitur, ne per eum uos pertingatis ad uitā. Quid enim ars magica per me uobis potuit uirtutis oſtēdere? Canes feci æreos latrare, & ſtatuas mouere, ſiguras mutare hominū, & ſubitò ab aſpectibus hominū abſentari, & per hæc debuiſtis artem magicam execrari, quæ ut uobis miraculū inane prætenderem, animas ueſtras diabolicis laqueis innodabat, ne crederetis Petro, qui & languentes in nomine eius, à quo miſſus eſt curat, & dæmonas fugat, ac cæcos inluminat, & paralyticis ſalutem reddit, & mortuos ſuſcitat. Hæc & his ſimilia multa proſequente, execrari cœpit populus, & dabant fletum & gemitū, quia peccaſſent in Petrum, credētes eum eſſe magum, & impiū. Eodem uero die ad ueſperam reſtituta eſt in Fauſtiniano facies propria, & abſceſſit ab eo aſpectus Simonis magi. Audiens autem Simon uultum ſuū in eo ad Petri gloriam proſeciſſe, feſtinus præuenit Petrum, & agere cupiens arte ſua, ut Fauſtiniano eius ſimilitudo recederet, cum iam hoc iuxta uerbum apoſtoli ſui Chriſtus impleſſet. Videntes autem Niceta & Aquila poſt prædicationem neceſſariam, paternam faciem reſtitutam, gratias agentes deo, non eum permiſerunt ulterius adloqui populum. Simon autem cœpit, licet occulte, per amicos ſuos & familiares ambulare, & amplius Petro derogare quàm antea. Tunc omnes expuentes in faciem eius, expulerunt eum de ciuitate, dicentes: Tu eris reus mortis tuę, ſi ulterius loquutus cōtra Petrum, huc tibi crediderıs eſſe ueniendū. Quibus cognitis, Petrus poſtera die cōuenire populo iubet, & uno ex his qui ſequebanť eum, ordinato eis epiſcopo, alijs etiā presbyteris, baptizatis quoq; plurimis, & omnibus qui erant uexati languoribus, uel dæmonibus, ſanitati redditis, demoratus ibi aliud triduū, cunctis rite cōpoſitis, ualedicens eis, proficiſcitur à Laodicia multū deſiderabilis Antiochenſium plebi: & cœpit per Nicetam & Aquilam tota ciuitas audire, quia Petrus aduentaret. Omnis autem populus Antiochiæ ciuitatis, audiens Petrum uenire, occurrerūt ei, & penè omnes maiores natu & nobiles, cinere aſperſi in capite, pœnitentiā agentes, qui contra prædicationē eius, magum Simonē ſuſcepiſſent. Hæc & his ſimilia proſequentes, offerunt ei uexatos languoribus, & dæmonijs fatigatos, paralyticos quoq;, & diuerſa

Fauſtiniano natiua facies reſtituitur.

Simon eiectus Antiochia.

Deo referendũ acceptũ ſi quid geſtũ fuerit ab hominibus pau lò diuinius.

Cathetra Petri

Fauſtinianus quantũ promouerit.

periſcula patientes: & erat infinita multitudo ſimul languentium. Quos uidens Petrus non ſolum pœnitudinẽ agere, quod de eo male ſenſiſſent per Simonem, uerumetiam & iam integram fidem exhibere iubebat deo, ut etiam omnes, diuerſas ægritudines patientes, crederẽt per eum poſſe ſaluari, expandit ad cœlum manus ſuas, & cum lachrymis orationẽ effundens, gratias referens deo dicebat: Benedicte pater prædicande, qui omne uerbum & promiſſum filij tui adimplere dignaris, ut cognoſcat omnis creatura, quia tu ſolus deus in cœlo & in terra. Hæc & his ſimilia dicens, aſcendit in eminentiori loco, & iuſſit ante ſe poni omnẽ multitudinẽ ęgrotantiũ, quos omnes hac uoce adloquutus eſt: Similem uobis hominẽ me eſſe uidẽtes, nolite putare quod à me poſſitis recuperare ſalutẽ ueſtram: ſed per eum qui de cœlo deſcendens, oſtendit credentibus ſibi, integram animę & corporis medicinã: unde uox ueſtra teſtem habeat hunc omnem populum, quia ex toto corde creditis in domino Ieſu Chriſto, ut ſciant etiam ſeipſos ab ipſo poſſe ſaluari. Cumq; omnis multitudo infirmantiũ una uoce clamaret, hunc eſſe uerũ deum, quem Petrus adnunciat, ſubitò immenſum lumen gratiæ dei in medio plebis apparuit, & cœperunt paralytici currere ad pedes Petri ſani, cæci recuperato uiſu clamare, claudi reſtaurato greſſu gratias agere, languentes recepta ſanitate gaudere: nonnulli etiam ſolo flatu uiuentes, iam ſine ſenſu & ſine uoce recuperati ſunt: omnes quoq; lunatici, & pleni dęmonijs liberati ſunt. Tantam itaq; ſpiritus ſanctus in illa die gratiam ſuæ uirtutis oſtendit, ut omnes à minimo uſq; ad maximum, una uoce confiterentur dominum: & ne multis immorer, intra ſeptem dies, plus quàm decem millia hominum credentes deo, baptizati ſunt, & ſanctificatione cõſecrati, ita, ut omni auiditatis deſiderio, Theophilus qui erat cunctis potentibus in ciuitate ſublimior, domus ſuæ ingentem baſilicam, eccleſiæ nomine conſecraret, in qua Petro apoſtolo cõſtituta eſt ab omni populo cathedra, & omnis multitudo quotidie ad audiendũ uerbum conueniens, credebat ſanæ doctrinæ, quam ſanitatum efficacitas adfirmabat. Tum ego Clemens cum fratribus meis & matre patrem adloquimur, utrum aliquæ infidelitatis in eo reliquiæ remanſiſſent. At ille: Venite, ait, & uidebitis coram Petro, quantum in me fidei creuerit incrementum. Tunc adcedens Fauſtinianus, procidit ad pedes Petri dicens: Semina uerbi tui quę ager meę mentis accepit, iam nata ſunt, atq; ita ad fœcundam maturitatem prouecta ſunt, ut nihil deſit, niſi ut à paleis me ſpiritali illa tua deſeces falce, & reponas me in horreo dominico, faciens me menſæ diuinę participẽ. Tum Petrus cum omni alacritate adprehendens manum eius, tradidit eum mihi Clementi, & fratribus meis, dicens: Sicut tibi patri filios reſtituit deus, ita & patrem filij reſtituunt deo. Indixit autem ieiunium omni plebi, & ueniente die dominica, baptizauit eum, atq; in medio populo, ex conuerſione eius materiam ſumens, omnes caſus eius expoſuit, ita, ut omnis ciuitas quaſi angelum eum ſuſciperet, & non minorem ei gratiam quàm apoſtolo exhiberet.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS LIBRI DECIMI ET VLTIMI FINIS.

IN ERVDITAS SIMVL ET CHRISTIANAS ALIQVOT EPISTOLAS VETERVM pontificum, qui à Chriſto nato annis CCC. Romanæ Eccleſiæ præfuerunt, IO. Sichardi præfatio.

INTER eos quorum egregia ſunt in noſtra ſecula merita, humaniſſime Lector, hi mihi potiſſimum uidentur bene nobis conſulere, qui huc operam ſuam conducunt, ut pietas, cuius iandiu ne nomen quidem ſatis tenuimus, quamproxime hominibus commendetur: & inde hauriatur maxime, ubi de impoſtura ne quidem tantula poſſit in mẽtem uenire ſuſpicio. Eiuſmodi uero ſunt libri quos nunc bibliacos uocamus, & ut quiſq; his propius acceſſerit: quales fuiſſe in animũ nobis inducimus eos, qui ipſis partim apoſtolorum temporibus uixere, partim tam fuere uicini, ut id quod ad Chriſti eccleſiam, moresq; pie formãdos pertineret, ab ipſis apoſtolis, tanquã per manus acceperint. In quorũ numero hauddubie antiquiſſimi quique pontifices Rom. fuere, eos dico qui à Chriſto nato annis plus minus CCC. ſedi pręfuerunt, uiri cum uitæ ſanctimonia inſignes, tum ſingulari eruditione præditi: in quorũ uita, doctrina, moribus, ut non ſit cuiquam procliue quicquã arrodere, ita uidentur mehercle digni, quorum ſcripta in hũc uſq; diem, quod ego ſaltem ſciam, orbi incognita, in manibus habeantũ: præſertim cum pleraq; hodie eccleſiæ eiuſmodi uideantur, quæ cum ferri diutius non poſſint, uix tamen appareat, ita rebus paſſim exulceratis, ratio qua poſſint corrigi. Et qui id agere ingrediantur, non paulò ſint & impudentiores & ſtolidiores, quàm illi ipſi qui uulgò creduntur, legibus in nos ſuis plus ſibi ſatis indulſiſſe, atq; in his omnibus & ferendis & antiquandis, magis in conſilio ambitionẽ, auaritiam, tyrannidisq; affectationẽ habuiſſe, quàm rei Chriſtianę bene adminiſtrandæ ſtudium. Quod ut donem de nõnullis, nec enim obſcurum id eſt, nec tale quod à quouis negari poſſit, non tamen largiar, omnibus fuiſſe eandem mentem, ijsq; præcipuè qui diuum Petrum ſecuti, in extrema rerum omniũ inopia, cum deſperatiſſimis hominũ moribus confligentes, contra inſidias, inſultus improborũ, atq; exquiſita tormentorũ genera, in quæ pro Chriſti gloria uolentes inciderunt, nihil animi habuiſſe mihi perſuadeo, quàm ut officiũ, quod tot nominibus uiderant Chriſtum Petro cõmendaſſe, pro dignitate adminiſtrarent. Quos epiſtolæ illæ, locupletiſſimi animorũ teſtes, ſatis uindicant ab his uitijs, à quibus, fateor, non ita multum abhorruerunt ij, qui annis ab hinc aliquot, uicarios ſe Chriſti profeſſi ſunt. Eos uero noſtra ætate cum quidã in ordinẽ cogere inſtituunt, à ceremonijs tanquã auſpicato exordiuntur, & quod minime oportebat, malarũ cauſam cum optimis quibuſq; cõiungunt, ut uideantur fruſtra laboraturi, quicunq;

 iam populo perſuadere contendant, fuiſſe unquã bonum pontificẽ, eò
quod quædã cum eſſent antiquitus honeſtis de cauſis recepta, & libe-
re, ea cœperint durius exigere tanquã penſum nouitij pontifices. Nec
interim cõſiderant, quod ea quæ tum ſunt à Chriſtianæ religionis pro
ceribus cõſtituta, ad iſtius ætatis geniũ ita fuerũt attẽperata, ut uel cere
monijs, uel affectata etiã pietatis ſpecie, paucitati Chriſtianorũ duxe-
rint ſuccurrendũ. Nunc uero cũ huc uentũ eſt dei benignitate, ut leno
cinijs eiuſmodi amplius nõ debeat eſſe locus, quis neget, poſſe quædã
iure optimo, adeoq́ bono noſtro mutari? Nec enim hac una in re tam
ſtulte ueterũ debemus eſſe tenaces, ut præ his, quæ humanitus ad hoc
poterãt ſeculũ magis è re noſtra accõmodari, faſtidiamus. Imò hoc uel
unicũ debebat eſſe eccleſię antiſtitib. ſtudiũ, ne quid hic inoleſcere per
negligentiã ſinerent, quod fidei noſtræ remorã adferret, & inolita per
occaſionẽ abrogarẽt, ſi qua modo eius eſſent generis, quibus iam cum
uſus nullus eſſet, ſuperuacaneũ nihilo tamen minus locũ uſu cepiſſent,
ne cũ fœdis nõnullis abuſibus patrocinamur, de his etiã in dubiũ ue-
niamus, ſine quibus ne quidẽ ullo pacto id quod Chriſtiani dicimur,
tueri poterimus. Nã abrogandarũ ceremoniarũ tanta nonnullos libi-
do inceſſit, ut in uniuerſum citraq́ delectũ omnes peſſundare geſtiant.
Quod ut cõſequantur, nunquã tamẽ defuturi ſunt, qui tanquã loco mo
tis, alias ſuccenturiãt, eaſq́, ut ferè fit, deteriores. Etenim inter multos
hodie ſacra tractãtes, quotus quæſo quiſq́ eſt, qui nõ angue peius ode
rit id omne, quod uel ceremonię ſpeciẽ habet? eò quod aliò ſunt fortè
detortæ, quàm eſſent ab initio inſtitutæ. At quid nõ potius rem ad fon
tes reuocãt, & in uiam redigũt, quod ſuapte natura frugi erat, at ſeculi
uitio fermentatũ eſt? Mea ergo in his, alijsq́ id genus rebus hęc eſt ſen
tẽtia, ut principio ſpectandũ putem, ſit ne uel mica honeſtæ frugis in
his: quod ſi uel tantulã deprehẽderis, non id tolli è medio, quẽadmodũ
ingreſſi ſunt nõnulli facere, ſed quoad fieri poteſt q̃ emendatiſſimũ pro
rogari cupiã. Ad hoc uero utamur Epiſtolis illis tanq̃ amuſſi, quę, ut alia
taceã ſane plurima, tanta ſunt ſcriptæ eruditione ac prudentia, ut planè
magnã me à bonis omnibus gratiã initurũ cõfidã, nimirũ ea proferẽs,
quæ citra inuidiã, id quod fuit mihi magnopere optandũ, poterãt pon
tifices, epiſcopos, presbyteros, demũ omnes ſui officij admonere, & ſi-
mul ueluti digito uiã oſtẽdere, qua poſſint, ipſis etiã pontificibus autori
bus, nõnulla tollere, in quæ tãto uidemus quoſdã ſtomacho uociferari:
& deſinant tandẽ rerũ imperiti impetũ facere in ea, quę ſunt tanto non
modo ſeculorũ, ſed & eccleſiarũ inter ſe conſenſu aſſerta. Nec interim
puto quenquã eſſe paulò cordatiorẽ, qui neget per ceremonias quaſdã
ueluti nebulas ſtare, ne clare agnoſcatˀ Chriſtus, ita ut maxime expedie-
bat. Eas tamẽ ſi tollas, cogas plebẽ per ſe animi, iudicijq́ expertẽ, planè
obbruteſcere, dũ altiſſimarũ rerũ, ut quas aſſequi nequeat, cogitationẽ
abijcit, & illis quæ utcunq́ Chriſtũ eis adumbrant, interdicitˀ. Vale.

NOn admodum his repugnauerim qui epiſtolam iſtam Clementis, Recognitionibus præfigendam cenſuerunt, ut quæ à Rufino latinitate donata ſit ante recognitiones. Attamen cum in præfatione ad Gaudentiū epiſcopum, Rufinus eius rei ipſe meminerit, nolitq; uerſionis tempus obſeruari, uiſum fuit ſubiniquum, autori iniuriam facere, præſertim huc nos ſerie hiſtoriæ inuitante. Nam quid eſt ueriſimilius, quàm tum demum ad conſtituendum eccleſiæ ſtatum Petrum animum adiecisse, cum iam uideret mortis diem adpetere? Quod uero Clemens hic ſe primum à Petro epiſcopum Romæ ordinatum aſſerit, à Rufino eſt ſatis ſuperq; excuſatum, dum Apoſtoli & Epiſcopi peculiaria munera, inter ſe differre dicit.

DIVI CLEMENTIS

AD IACOBVM FRATREM DOMINI EPISTOLA PRIMA, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

CLEMENS Iacobo fratri domini, & epiſcopo epiſcoporum, regenti Hebræorū ſanctam eccleſiam in Hieroſolymis. Sed & omnibus eccleſijs quæ ubiq; dei prouidentia fundatæ ſunt, cum presbyteris & diaconibus, & cæteris omnibus † fratribus, pax ſit ſemper. [*† patribus*] Notum tibi facio domine, quia Simon Petrus qui ueræ fidei merito, & integræ prædicationis obtentu, fundamentū eſſe eccleſiæ definitus eſt, qua de cauſa, etiā domini ore diuino cognominatus eſt Petrus, [*Petri nomen unde.*] qui fuit primitiæ electionis domini, apoſtolorū primus, cui & primo deus pater filium reuelauit, cui & Chriſtus competenter beatitudinem contulit, qui & uocatus eſt, & electus conuiua domini, & comes electus, tanquā bonus & probatiſſimus diſcipulus, qui occidentem obſcuriorē mundi plagam, uelut omnium potentior, inluminare præceptus eſt, quiq; integre potuit implere præceptū. Sed quouſq; ſermonē protraho, fugiens indicare quod triſte eſt, quod quidem neceſſe eſt, licet tarde, proferre? Hic deniq; ipſe Petrus qui pro immenſa charitate, quam erga omnes homines gerebat, palàm cum omni fiducia, aduerſante etiā tyranno totius mundi, [*Neronē intelligit, ſub quo etiā paſſus eſt.*] bonum prædicare non deſtitit, & regem omnium ſeculorum per orbem terræ, & uſq; ad ipſius Romanæ huius urbis notitiam, ut etiam ipſa ſaluaretur, inuexit: hic inquam, pro pietate pati uolens præſentem uitam finiuit. In ipſis autem diebus, quibus uitæ finem ſibi imminere præſenſit, in conuentu fratrum poſitus, adprehenſa manu mea, repente cōſurgens in auribus totius eccleſiæ, hæc protulit uerba: Audite me fratres & conſerui mei, quoniam ſicut edoctus ſum ab eo qui miſit me domino & magiſtro meo Ieſu Chriſto, dies mortis meæ inſtat, Clementem hunc epiſcopū uobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis & doctrinæ cathedrā † credo, [*† trado*] qui mihi ab initio uſq; ad finem comes in omnibus fuit, & per hoc ueritatē totius meæ prædicationis agnouit, qui in omnibus tentationibus meis ſocius extitit, fideliter perſeuerans, quē ex præteritis expertus ſum deum colentem, & homines diligentē, caſtū, diſcendi ſtudijs deditū, ſobrium, benignū, iuſtum, patientem, ſcientē ferre nōnullorum etiā ex his qui in uerbo dei † inſtruunt iniurias. [*† inſtituuntur*] Propter quod ipſi trado à domino mihi † datā poteſtatē ligandi & ſoluendi, [*† traditam*] ut de omnibus quibuſcunq; decreuerit in terris, hoc decretū ſit & in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari, & ſoluet quod expedit ſolui, tanquā qui ad liquidū eccleſiæ regulam nouerit. Ipſum ergo audite, ſcientes quia quicunq; contriſtauerit doctorem

Qui uerbo præſunt, peritos medicos debēt imitari, id quod & 1.Corin.2. Paulus ſcriptū reliquit.

ueritatis, peccat in Chriſtū, & patrem omniū exacerbat deum, propter quod & uita carebit. Ipſum autem qui præeſt cæteris, oportet medici uicem agere, & non feræ beſtiæ furore cōmoueri. Hęc eo dicente, ego procidens ad pedes eius rogabam, excuſans me, & declinans honorē cathedrę, ſimul & poteſtatē. At ille reſpondens: Pro hoc, inquit, ne me rogaueris, hoc enim fieri ſtatutū eſt mihi, & eò magis quo te excuſas, quia hæc cathedra eum qui cupit eam & audaciter expetit, non requirit, ſed ornatū moribus, & in uerbo dei eruditum. Quod ſi eſſet alius melior, qui mihi adiutor tam ſedulus adſtitiſſet, aut tam plenæ doctrinę meę rationem cœpiſſet, ſed & eccleſiaſticas diſpoſitiones à me tam plene didiciſſet, habens alium talem, non te cogerem bonum opus ſuſcipere nolentem. Superfluū ergo eſt aliū quærere, cum primitias eorum qui ex gentibus per me ſaluantur, & pręcipue huius urbis, te primum obtulerim deo. Sed & illud intuere, quia ſi periculū peccati timens, ſuſcipere refugis eccleſię gubernacula, certus eſto quia amplius peccas, quàm ſi populū dei, uelut in fluctibus poſitū & periclitantem, cum poſſis iuuare ſubterfugis, tui tantūmodo habens conſideratione͂, & non quod in cōmune, & omnibus expedit prouidens. Sed certus eſto, quod neceſſe eſt te ſuſcipere omne periculum, quia nec ego pro ſalute omniū, ab obſecrādo ceſſabo. Quanto ergo citius mihi adquieueris, tanto me citius † mœroris & triſtitię labore releuabis. Noui etiā hoc ô Clemens, quod tibi tædia & moleſtias, pericula etiam & obprobria inerudit i uulgi, indociliſqꝫ conciliem, quę tu tamē ſcio quod fortiter & cōſtanter feras, reſpiciens ad illā ſpem, quę tibi apud deum patientiæ pręparat coronam. Sed & illud te cupio mecum iuſta ratione perſpicere, quando maxime opera tua indiget Chriſtus, nunc cum inimicus aduerſum ſponſam eius cōmouet bellum: nam in futuro tempore, quando iam Chriſtus poſt uictoriā triumphabit, nec ultra ullius ope indigebit. Quis nō etiam parui ſenſus intelligat, quod iſtud eſt temporis, in quo operam tuam Chriſtus requirit? Tota igitur mente in præſenti neceſſitate præbe operam tuam, & auxiliū in prælijs exhibe regi optimo, remunerationes magnificas poſt uictoriam redditurо. Libenter ergo ſuſcipe epiſcopatus officium, eò maxime quod eccleſiaſticas diſpenſationes à me probabiliter didiciſti, ut ſalus eorum, qui per nos confugerunt ad deum, nequaquam uacillet. Veruntamen & breuiter te de ipſius diſpenſationis ordine coram omnibus cōmonere neceſſarium duco. Te quidem oportet inreprehenſibiliter uiuere, & ſummo ſtudio niti, ut omnes uitæ huius occupationes abijcias, ne fideiuſſor exiſtas, ne aduocatus litium fias, néue in ulla aliqua occupatione prorſus inueniaris mundialis negotij cuiuſcunqꝫ occaſione perplexus: neqꝫ enim iudicem aut cognitorem ſecularium negotiorū hodie te ordinare uult Chriſtus, uti ne præſocatus præſentibus hominum curis, non poſſis uerbo dei uacare, & ſecundum ueritatis regulam, ſecernere bonos à malis. Iſta nanqꝫ opera, quę tibi minus cōgruere ſuperius expoſuimus, exhibeant ſibi inuicem diſcentes, id eſt laici, & te nemo occupet ab his ſtudijs, per quæ ſalus omnibus datur. Sicut enim tibi impietatis crimen eſt, neglectis uerbi dei ſtudijs, ſolicitudines ſuſcipere ſeculares, ita unicuiqꝫ laicorum peccatum eſt, niſi inuicem ſibi etiam in his, quæ ad communis uitæ uſum pertinent, operam fideliter dederint. Te uero ſecurum facere ex his, quibus non debes uacare, omnes cōmuniter elaborent. Quod ſi fortè à ſemetipſis hoc laici non intelligunt, per diaconos edocendi ſunt, ut tibi ſolius eccleſiæ ſollicitudinem derelinquant, quo ipſam, ut dignum eſt, diſpenſare ſufficias, & ueritatis uerbo abundantius poſſis & ſtudioſius deſeruire. Si enim mundialibus curis fueris occupatus, & teipſum decipies, & eos qui te audiunt: non enim poteris quæ ad ſalutem pertinent, plenius ſingulis quibuſqꝫ diſtinguere. Et ex eo fit, ut & tu, tanquam qui non docueris quæ ad ſalutem hominum pertinent, deponaris, & diſcipuli per ignorantiam pereant. Idcirco ergo tu quidem ad hoc ſolum uacato, uti op-

† Laboris & triſtitiæ meæ mœrore.

Diaconorū officium.

Epiſcopis eccleſiarum tantummodo cura demandatur.

uel opportune,& ſine intermiſſione,doceas uerbum dei, per quod ſalutem conſequi poſſint. Illi uero cum tanta reuerẽtia tua uerba ſuſcipiant,ut qui ſciant legatum te & præconem eſſe ueritatis,& quodcunq; ligaueris ſuper terram,eſſe ligatum in cœlo, & quæcunq; ſolueris, etiam & ibi eſſe ſoluta: quandoquidem & tu,ut dixi, quæ oportet ligabis,& quæ expedit ſolues. Ad te quidem qui præes iſta ſint moni ta,& his ſimilia. Ad presbyteros uero ſint iſta, ante omnia ut pudicitiæ ſtudentes, adoleſcentes nuptijs iungant,quo calorem feruentis ætatis coniugali lege præueniant: ſed ne in prouectioribus quidem curam habere huiuſmodi negligant, quia in multis,etiam cum ſenuerit corpus,concupiſcentia uiget. Ne forte ergo fornicationis labes occaſione accepta,tanquam uenenum peſſimum ſerpat in uobis,caue re & anteuenire neceſſariũ eſt,ne quod in uobis adulterij occultũ coaleſcat incendium. & quod in omnibus peccatis adulterio grauius : ſecundum nanq; in pœnis obtinet locum, quoniamquidẽ primum illi habent,qui aberrant à deo, etiamſi ſobrie uixerint. Propter quod uos ô presbyteri eccleſiam excolite, & adornate ſponſam Chriſti ad pudicitiam.Sponſam autem dico omnem eccleſiam,id eſt, congregationem credentiũ, quæ ſi pudica fuerit inuenta ab ſponſo ſuo, ingentibus ab eo donis & muneribus honorabitur,& uos uelut miniſtri ſponſæ,& amici ſponſi,ingenti gaudio ac lætitia perfruemini. Si uero ſponſa hęc reperta fuerit commaculata peccatis, ipſa quidem tanquam indigna trudetur à regalibus thoris. Vos autem pœnas dabitis,ſi forte per ueſtram negligentiam uel deſidiam obrepſerit contagio ſæua peccati. Idcirco igitur ante omnia ſobrietatis & pudicitiæ ſolicitudinem gerite:ualde enim apud deum graue crimen ducitur fornicatio, cuius ſpecies quidem ſunt plures, ſicut & ipſe uobis Clemens diligenter exponet. Veruntamen prima ſpecies adulterij eſt, uirum propria ſolũmodo uxore non eſſe contentum, & mulierem non proprio tantum ſeruare ſe uiro. Si ergo caſtus fuerit quiſpiam, poteſt & humanus & miſericors fieri,per quod & ipſe æternam à deo miſericordiam con ſequatur. Sane ſicut adulterium uenenum cunctis malis pernicioſius eſt,ita amor fraternus & charitas totius boni faſtigium tenet. Et ideo diligite omnes fratres ueſtros,& cum religione ac miſericordia reſpicite ad omnes. Orphanis exhibete uoſmetipſos parentes. Viduis uirorum curam impendite,cum omni caſtitate quę neceſſaria ſunt prębentes. Iuniores tamen uiduas nuptijs copulate. His qui ignorant artificia, exquirite honeſtas aliquas occaſiones, quibus uictum neceſſarium quærant:artificibus uero operam prouidete, debilibus miſericordiã facite. Scio autem hæc omnia facturos uos, ſi charitatem præ cæteris ante omnia in ueſtro corde defigatis:cuius charitatis recipiendæ & habendæ maximum erit fomentũ,ſi frequenter inter uoſmetipſos cõmunem cibum ueſtrum menſamq; faciatis,& in quantum unuſquiſq; præualet,crebrius panes ac ſales ſuos cum ſuis fratribus ſumat. Per hęc enim præcipue charitas comparatur,& cauſa totius boni in huiuſmodi cõmunione conſiſtit. Vbi autem pax & bonitas, ibi & ſalus. Propter quod cõmunes facite cibos ueſtros, cum his qui ſecundum deum fratres ſunt, quia per hæc temporalia officia,pacis & charitatis fructibus,gaudia æterna merebimini. Multo autem ſolicitius eſurientes reficite, & ſitientibus potum date, nudis ueſtimentum, ægrotos uiſitate,& eos qui in carcere ſunt,prout poſſibile eſt iuuate,peregrinos ſatis promp te in domibus ueſtris ſuſcipite. Et ne omnia nũc ſingillatim dicam,omne bonum, ipſa per ſe ſi in uobis fuerit charitas, facere uos docebit. Sicut ẽ cõtrario eos qui à ſalute alieni ſunt, omne malum facere,odium docet. Si qui ex fratribus negocia habent inter ſe, apud cognitores ſeculi non iudicentur, ſed apud presbyteros eccleſiæ,quicquid illud eſt dirimat̃,& omnimodo obediant ſtatutis eorũ. Super omnia aũt auaritiã fugite,quę homines,occaſione pręſentis lucri,ab ęternis ſeparat bonis. Põdera,mẽſuras,ſtateras pro locis quibuſq; æquiſſima cuſtodite, depoſita fidelitec

Presbyterorum in eccleſia functio.

Adulterium.

Fornicationis uariæ ſpecies.

Iſtam cõmunẽ mẽſam Chriſtianorũ, Agapam dictam fuiſſe, à dilectione, teſtatur Tertull. in apolog.

reſtituite: quæ omnia, & ſi qua ſunt his ſimilia, ita demum ſollicite & diligenter implebitis, ſi futurũ dei iudicium ſine intermiſſione in ueſtro corde uoluatis. Quis enim peccare poterit, ſi ſemper ante oculos ſuos dei iudicium ponat? quod in fine mundi certum eſt agitandũ, ut tandem qui in hac uita bene egēre, cōſequantur repoſita bona, peccatores autem ut conſequantur præparatas & reconditas pœnas, de quibus ita futurũ dubitare omnino non poſſumus: ſiquidem hæc omnia ita eſſe uentura, uerus nobis propheta prædixerit. Vnde & uos qui eſtis ueri prophetæ diſcipuli, abijcite à cordibus ueſtris ante omnia, diſcordias & animorũ diſſenſiones, ex quibus omne opus malum procedit, & benignitatē ac ſimplicitatem tota mente ſeruate. Quod ſi fortè alicuius cor, uel liuor, uel infidelitas, uel aliquod malũ ex his quæ ſuperius memorauimus, latenter irrepſerit, non erubeſcat qui animę ſuę curam gerit, confiteri hæc huic qui præeſt, ut ab ipſo per uerbum dei, & conſiliũ ſalubre curetur, quo poſſit fide integra, & operibus bonis, pœnas ęterni ignis effugere, & ad perpetuę uitę prēmia peruenire. Diacones uero eccleſiæ, tanquam oculi ſint epiſcopi, oberrantes & circumluſtrantes cum uerecūdia, actus totius eccleſię, perſcrutantes diligentius, ſi quem uideant uicinum fieri præcipitio, & proximum eſſe peccato, ut referant hæc ad epiſcopum, ut cōmoneri ab eo poſſit is qui in præcipitium lapſurus eſt, uti reuocetur & nō corruat in peccatum. Negligentiores quoq;, & eos qui rarius ad audiendum uerbum dei accedunt, nec ſolicite ad epiſcopi tractatum ueniunt, ipſi cōmoneant & hortentur. Si enim adſidui ſint ad audiendum, non ſolum uitæ æternæ ex ſalubri commonitione capient lucra, uerum & quęcunque illæ ſunt triſtitiæ uel mœrores, qui ex pręſentis uitæ neceſſitatibus, & cladibus temporum ueniūt, quæq; malorum ſermonibus, in corde ſuo ueluti iacula defixa circunferunt, abijcientur omnia prædicatione ueritatis, & uitę æternę doctrina, & eruditione purgata. Alioquin ſi multo tempore auditum ſubtrahant à uerbo dei, ut remaneant in cultu uitiorum, ſine dubio ſpinis erunt ac ſentibus occupati: & quid aliud niſi ad ignem talis hæc terra præparabitur? De his ergo, ut diximus, diaconibus cura ſit. Sed & eos qui ſecundum carnem ægrotant, ſollicite perquirant, & plebi, ſi fortè ignorat, indicent de his, ut & ipſi uiſitent eos, & quæ neceſſaria ſunt præbeant eis, cum conſcientia eius qui præeſt, quod tamen etiam ſi clàm fecerint, non peccabunt. Sed & de peregrinis ſimiliter epiſcopo ſuggerant refouendis, & cætera his ſimilia, quæ ad cultum eccleſiæ, & diſciplinam eius pertinent, diaconis curæ ſint. Qui catechizant, hoc eſt, qui uerbo inſtruunt incipientes, hi primo oportet inſtructi ſint: de anima enim agitur hominum, & oportet eum qui docet, & inſtruit animas rudes, eſſe talem, ut pro ingenio diſcentium ſemetipſum poſſit aptare, & uerbi ordinē pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipſe adprime eſſe eruditus & doctus, inreprehenſibilis, maturus, impauidus, ſicut ipſi probabitis ſorte Clementem hunc poſt me. Multum eſt autem, ſi ego nūc de ſingulis, quæ unuſquiſq; habere debeat, proſequar. Veruntamen illud eſt quod præ cæteris ab omnibus uobis cupio in cōmune ſeruari, ut concordiam teneatis, per quam ſolam poteſtis portum quietis intrare, & ciuitatem regis ſummi, quæ pax nominatur, habitare. Similis nanq; eſt omnis eccleſię ſtatus naui magnę, quę per undoſum pelagus, de diuerſis locis & regionibus uiros portat, ad unam potentis regis urbem properare cupientes. Sit ergo nauis huius portus dominus ipſe omnipotens deus, gubernator uero ſit Chriſtus. Tum deinde proreti officium epiſcopus impleat, presbyteri nautarũ, diacones diſpenſatorũ teneant locum. Hi qui catechizant nautologis conferant, epibatis autē totius fraternitatis multitudo ſit ſimilis, ipſum quoq; mare hic mundus habeatur, uentorũ uero uarietates & turbinũ, diuerſis tentationibus conferantur, perſequutiones ac tribulationes & pericula fluctibus exequant. Terreni uero ſpiritus, qui uel de torrentibus, uel de conuallibus ſpirant, pſeudoprophetarum

Cōfiteri eſt conſilium petere.

Diacones epiſcoporum ſunt oculi.

Epiſcopus eruditus.

Nam & pacis urbs Hieruſalē aliquoties in ſacris libris dicitur.

phetarum & ſeductorum ſeu prauæ doctrinę uerba ducantur. Promontoria uero & loca confragoſa, hi qui in poteſtatibus ſeculi ſunt iudices, & pericula minantur ac mortes. Bithalaſſa uero loca, quæ duplicibus undæ fallacis æſtibus uerberantur, dubijs mente & de promiſſionū ueritate nutantibus conſerantur, atq; his qui inrationabili fidem noſtram ratione diſcutiunt. Hypocritæ uero & doloſi, piratis ſimiles habeanẽ. Iam uero rapidus uortex & tartarea Charybdis, & ſaxis inliſa naufragia, ac mortiferæ ſubuerſiones, quid aliud ęſtimanda ſunt quàm peccata? Reſtat igitur quo hęc nauis curſu proſpero, tuta poſſit portum deſideratę urbis intrare, ita deo precem ſundere conuenit, ut mereantur nauigantes audiri. Audiri autē à deo ita demum merebitur, ſi orationes ipſæ bonis moribus, & bonis operibus adiuuentur. Sed ante omnia, cum quiete & ſilentio epibatæ, id eſt, laici, in ſuis unuſquiſq; reſideant locis, ne fortè per inquietudinē & incōditos inutileſq; diſcurſus, ſi paſſim uagari cœperint, uel ab officio ſuo nautas impediāt, uel in alterū latus per inquietudinē eorum nauis preſſa demergaẽ. Nautologi de mercedibus cōmoneant, & nihil omnino quod ad diligentiā, uel diſciplinā pertinet, diacones negligant. Presbyteri uelut nautæ, aptent ſingula ad inſtructionē nauia diligenter, & inſtruant quæ in ſuo tempore requirenda ſunt. Epiſcopus tanquam proreta uigilanter & ſolicite gubernatoris uerba cuſtodiat Chriſti. Saluator dominus, gubernator eccleſię ſuę, diligatur ab omnibus, & ipſius ſolius pręceptis ac iuſſis credat & obediat omnis eccleſia: deo quoq; indeſinenter ſupplicetur à cunctis de proſperitate uentorū, ut nauigantes omnem tribulationē, & omne periculum ſuperent, tanquā in mare profundum mundi iſtius, & uitæ humanæ pelagus nauigantes, in quo & eſuriendum ſit & ſitiendū, nuditatē quoq; ferendā, morbos etiam corporis, & ęgritudines tolerandas: inſuper & hominū inſidijs ac dolis ſæpe laborandū, quippe qui & diſpergendos ſe nonnunqnā nouerint, ſed aliquando etiā congregandos. Vomitus quoque & ſuggillationes ferendas, cum ex confuſione peccatorū, & reiectione criminum, uelut male congregatis in uiſceribus ſellis, iactura facienda eſt, & abijcienda prorſus è corde, omnis intrinſecus latens amaritudo peccati, ſi qua forte ex deſiderijs iniquis, uelut ex cibis noxijs congregata eſt. Quam utiq; cum euomuerit quis & abiecerit, ingentis ægritudinis liberabitur morbo, ſi tamen poſt uomitum, quæ ad ſanitatem pertinent ſumat. Veruntamen ſcitote cuncti, quod ſupra omnes uos laboret epiſcopus, quia unuſquiſq; ueſtrûm ſuum propriū fert laborem, ille uero & ſuum & ſingulorum. Propter quod ô Clemens, tanquam qui omnibus præeſſe te noueris, ſingulos prout potueris iuua, & ſingulos releua, qui & ſingulorū onus ac ſolicitudinem portas. Vnde & ego nunc tibi iniungens diſpenſationem, ſcio quod accipiam gratiam magis quàm præſto. Sed eſto confidens, & fortiter ferens, certus quia laboris tui meritum recipies, cum ad portum quietis incolumem hanc prouexeris nauem, ubi mercedes & præmia pro omniū ſalute ſuſcipies, ſi hic pro omnium incolumitate uigilaueris. Itaque ſi te multi ex fratribus, propter rigorem iuſtitiæ odio habuerint, ex eo quidem non læderis, ſed ex huiuſcemodi odijs amor tibi cōciliabitur dei. Et ideo ſatage, & refuge ne lauderis ab iniquis, & ne à peſſime agentibus diligaris, ſed potius ut propter iuſtitiæ diſpenſationem & æquiſſimam regulam diſciplinæ, à Chriſto conlaudari merearis. Hæc cum dixiſſet, & his ſimilia quamplurima, rurſum reſpiciens ad populum, dixit: Sed & uos chariſſimi fratres & conſerui mei, huic qui pręſidet uobis ad ueritatem docendam, in omnibus obedite, ſcientes quod ſi quis hunc contriſtauerit, Chriſtum, qui ei docendi credidit cathedram, non recipit, & tanquam qui Chriſtum non ſuſceperit, nec deum patrem ſuſcepiſſe iudicabitur, & ideo nec ipſe ſuſcipietur in regno cœlorū: propter quod ſatagite, ad omnem collectam congregationem ſemper conuenire, uti non uelut negligentes & deſides, à Chriſto iudice condemnemini. Conuenientes uero

Al. Bimaria.

Epibatæ.

Epiſcopus pro omnibus ſolicitus ſit.

Inuidiam ex iuſtitia conflatam nō magnificiāt uerbi dei præcones.

ſemper ad Clementem, omnes date operã pro ipſo ſentire, & ſummo ſtudio fauorem ueſtrum erga ipſum dependere, ſcientes quod propter ſingulos uos ipſum magis ſolum infeſtat inimicus, & in ipſum maiora ſuſcitat bella. Oportet ergo uos ſummo ſtudio niti, ut omnes erga illum uinculo amoris innexi, pleniſſimo erga eum inhæreatis affectu. Sed & uos quoq; ipſi, unanimes in omni cõcordia perdurate, quo facilius etiã illi obedire omnes pariter cõſenſu & unanimitate poſſitis, per quod & uos ſalutem conſequi, & ille obtemperantibus ſibi, promptius impoſiti oneris pondus uehere queat. Etiã ex uobiſipſis intelligere debetis, ſi qua ſint quæ ipſe propter inſidias hominũ malorũ, nõ poteſt euidentius & manifeſtius proloqui: uerbi gratia, ſi inimicus eſt alicui malorũ pro actibus ſuis, uos nolite expectare, ut ipſe uobis dicat, cũ illo nolite amici eſſe: ſed prudenter obſeruare debetis, & uoluntati eius abſq; communicatione obſecundare, & auertere uos ab eo, cui ipſum ſenſiſtis auerſum. Sed nec loqui his, quibus ipſe non loquitur, ut unuſquiſq; qui in culpa eſt, dum cupit omnium ueſtrûm amicitias ferre, feſtinet citius reconciliari ei, qui omnibus præeſt, & per hoc redeat ad ſalutem & ſanitatem, cum obedire cœperit monitis præſidenti. Si uero quis amicus fuerit his, quibus ipſe amicus non eſt, & loquutus fuerit cum bis quibus ipſe nõ loquit̃, unus eſt & ipſe ex illis, qui exterminare dei eccleſiã uolunt, & cum corpore uobiſcum eſſe uideatur, mente & animo contra uos eſt, & eſt multo nequior boſtis hic, quàm illi qui foris ſunt, & euidenter inimici ſunt. Hic enim per amicitiarum ſpeciem, quæ inimici ſunt gerit, & eccleſiam diſpergit ac uaſtat. Et cum hæc dixiſſet in medio coram omnibus, manum mihi impoſuit, & in cathedra ſua, ingenti uerecũdia fatigatum me compulit. Cumq; ſediſſem, hęc ad me rurſum loquutus eſt: Deprecor te Clemens coram omnibus qui pręſentes ſunt, ut poſteaquam, ſicut naturale debitũ eſt, uitæ præſentis finem fecero, Iacobo fratri domini deſcribas breuiter, uel quæ ad initium fidei tuæ ſpectant, uel etiam quos ante fidem animos geſſeris. Sed & qualiter mihi ab initio uſq; ad finem, comes itineris & actuũ fueris, quæq; per ſingulas ciuitates me diſputante ſolicitus auditor exceperis: quippe qui in pręclicationibus meis uerborũ fuerit ordo & actuũ, ſed & qui me finis in hac urbe repererit, ſicut dixi, omnia quàm potes breuiſſime cõprehenſa, ad ipſum te deſtinare nõ pigeat. Nec uerearis ne fortè multũ de meo exitu cõtriſtandus ſit, cum me id pro pietate ſuſtinere nõ ambigat. Erit autem ei grande ſolatium, cum didicerit, quod poſt me nõ imperitus uir aliquis, aut indoctus, aut ignorans diuini uerbi myſteriũ, eccleſiaſtici ordinis diſciplinã, uel doctrinę regulã neſciens, ſuſceperit cathedrã meam. Scit enim quia ſi indoctus & inſcius, officium doctoris accipiat, ſine dubio diſcipuli & auditores ignorantiæ tenebris obuoluti, in interitũ demergentur. Vnde & ego domine mi Iacobe, cum hæc ab eo præcepta ſuſceperim, neceſſe babui implere quod iuſſerat, indicans tibi, & de his ipſis ſimul, & de illis breuiter cõprehẽdens, quid per ſingulas quaſq; urbes digrediens, aut in prædicationis ſermone protulerit, aut in geſtorũ uirtute perfecerit: quamuis tibi, de his plurima iam, & plenius ante deſcripta, ipſo iubente tranſmiſerim, ſub eo titulo quem ipſe præcepit adfigi, id eſt, Clementis itinerarium, non prædicationis Petri. Sed & nunc iam exponere quæ præcepit incipiam. Pœnitemini, inquit, & ueram agite pœnitentiam. Omnes ergo bomines qui Chriſtiano cenſentur uocabulo, patrem & filium & ſpiritum ſanctum, unum deum & dominum ueraciter credere & confiteri, eumq; tota mente, & toto corde, & tota uirtute diligere, & proximos ſuos tanquam ſemetipſos, docibileſq; uſque ad perfectam doctrinam, ad hæc perficienda ſummopere oportet. Fides enim & dilectio, totius bonitatis eſt fundamentum, ſine fide autem placere deo nemo poterit. Cbriſto itaque reſurgente, & aſcendente in cœlum, miſſo ſancto ſpiritu, conlata apoſtolis ſcientia linguarum adhuc in uno poſitis, ſymbolum, quod fidelis nunc tenet eccleſia, unuſquiſque quod

ſenſit

Cauſa cur cũ ex cõmunicatis nõ loquantur ij qui Chriſtiani uolunt cenſeri.

Compendiolũ fidei Chriſtianæ.

ſenſit dicendo, condiderunt, ut diſcedentes ab inuicem, hanc regulam per omnes gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei catholicæ recenſentes, in qua et integritas credulitatis oſtenditur, & unius dei omnipotentis, id eſt ſanctæ trinitatis æqualitas declarať, & myſterium incarnationis filij dei, qui pro ſalute humani generis à patre de cœlo deſcendens, de uirgine naſci dignatus eſt: quoq; ordine, uel quando mortem pertulerit, quomodo ſepultus ſurrexerit, & in carne ipſa ad cœlos aſcenderit, ad dexteramq; patris conſederit, & iudex uenturus ſit: ac qualiter remiſſionem peccatorum, ſacro baptiſmate renatis contulerit, & reſurrectionem humani generis in eadem carne in uitam æternam futuram, ſic docuerunt σύμβολον enim græcè, latine collectio dicitur, quod hoc prædicti ſancti apoſtoli inter ſe, per ſpiritum ſanctum ſalubriter, ut dictum eſt, condiderunt. Dicitur & indicium, quod per illud is qui rectè crediderit, indicatur. Ergo cunctis credentibus, quæ continentur in præfato ſymbolo, ſalus animarum, & uita perpetua bonis actibus præparatur. Et quod in primordio eiuſdem ſymboli præponitur: Credo in deum patrem omnipotentem: præclarum fidei teſtimoniū & fundamentum in prima fronte monſtratur, quia ſaluus eſſe poterit, qui rectè crediderit. Credere enim oportet accedentem ad deum, quoniam corde creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit ad ſalutem. Vnde ait propheta: Credidi, propter quod loquutus ſum. Et illud: Iuſtus ex fide uiuit. Et: Niſi credideritis, non intelligetis. Ergo ſanè in rebus humanis nullum opus incipitur, niſi labor omnis ad effectum uenire credatur: unde credendum eſt in deum, à quo tam præſens uita, quàm futura tribuať. Deus autem appellatio eſt ſubſtantiæ ſempiternæ, ſiue timoris diuini: igitur deus ſine principio, ſine fine, ſimplex, incorporeus, & incomprehenſibilis. Patrem autem cum audis, agnoſce quod habeat filium ueraciter genitum: ſicut poſſeſſor dicitur, qui aliquid poſſidet: & dominus, qui habet cui dominetur. Deus ergo pater, ſecreti ſacramenti uocabulū eſt, cuius uere filius eſt, uerbum, & ſpeculū, et character, et imago uiuens patris uiuentis, in omnibus patri ſimilis, eiuſdē naturæ, & in diuinitate genitus, & genitori per omnia coæqualis. Nec quæratur quomodo genuit filiū, quod & angeli neſciunt, prophetis incognitum eſt: unde illud dictum eſt: Generationem eius quis enarrabit? quam ſecretā originem, cum proprio filio nouit ipſe ſolus qui genuit. Nec à nobis deus diſcutiendus eſt, ſed credendus, qui in nobiſipſis neſcimus quod ſapimus, quomodo ſapientia, ingenium, aut intellectus, aut conſilium, aut mens noſtra generat uerbum. Sed ſufficit noſſe, quia lux genuit ſplēdorem, ſicut ait propheta: In ſplendoribus ſanctorum, ex utero ante luciferū genui te. Et illud: Hic deus noſter, & non reputabitur alter ad eum, & poſt in terra uiſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt. Diligere ergo deum unumquenq; ex toto corde, & tota anima, ut præfixū eſt, & tota fortitudine oportet, & proximum tanquā ſemetipſum, reſpondente domino cuidam ſcribarū, ac dicente: Primū omnium mādatum eſt: Audi Iſraël, dominus deus tuus, deus unus eſt. Et diliges dominū deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mēte tua, & ex tota uirtute tua. Hoc eſt primū mandatum. Secundū autem ſimile eſt illi: Diliges proximum tuum tanquam teipſum. Maius horum aliud mandatū non eſt, quod maius eſt omnibus holocauſtomatibus & ſacrificijs. Vnde & in ueteri teſtamento ſcriptum habetur: Quod tibi fieri non uis, alteri ne feceris. Et dominus ait: Omnia quæcunq; uultis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis ſimiliter. Quibus utriſq; mandatis, per unum malitia compeſcitur, & per alterū benignitas propagatur, ut ne malum quis inferat, ſed bonum impendat: primum ut caueat lædere, ſecundum ut norit bonum præſtare. Si enim fratrem quem uides non diligis, deum quem non uides, quomodo potes diligere? Sic ergo docet nos exercere curam noſtri, & ſic diligere nos, ut non negligatur dilectio proximi, quia dei dilectio morti comparatur, dicente Sapientia.

Summa Chriſtianæ fidei. — *Symbolū apoſtolorum.* — *Rom. 10* — *Pſal. 115* — *Dei nomen.* — *Deus pater.* — *Eſa. 53* — *Pſal. 109* — *Baruch. 3* — *Deut. 6* — *Matth. 22* — *Matth. 7*

Cant. 8

Valida eſt dilectio ut mors. Idcirco quia ſicut mors uiolenter ſeparat animam à corpore, ita dilectio dei uehementia ſui, debet ſeparare animam à mundano & carnali amore: qui enim, inquit dominus, diligit me, mandata mea ſeruabit. Nam qui dei

Ioan. 15

præcepta contemnit, deum non diligit. Vnde ſcriptum eſt: Nolite putare quod maneatis in dilectione mea, ſi non ſeruaueritis præcepta mea: neq; enim regem diligimus, ſi odio leges eius habuerimus. Neq; etiam ex toto corde poterit is deum diligere, qui noſcitur † erga proximum carere dilectione: quia per dilectionē proximi,

† In proximi corruere dilectione

peruenitur ad charitatem Chriſti: quoniam, ut præmiſſum eſt, his duobus præceptis, tota lex pendet & prophetę. Docibiles ergo, qui perfecte docti non ſunt ad hæc peragenda, oportet omnes eſſe, ut & ipſi docti ſint, & alios prudenter inſtruere, & perfecte poſſint docere, iuxta Danielem prophetam qui ait: Populus autem

Dan. 9

ſciens deum ſuum, obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt plurimos. Omnes docere promptos, ut etiam iam dictum eſt, qui docti ſunt, eſſe oportet: ſed ſacerdotes doctiores cæteris in populo neceſſe eſſe dicebat, quia ſi cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. Sacerdotes uero ſal terræ, & mundi lumen docens, præcipiebat ipſis præ cæteris in ſplendore operũ patrem glorificare deum,

Matth. 5

de quibus dominus ait: Beati eſtis cum maledixerint uobis, & perſequuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum uos mentientes, propter me, gaudete & exultate, quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cœlis; ſic enim perſequuti ſunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Vos eſtis ſal terræ: quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? id ad nihilũ ualet ultra, niſi ut foras mittatur, & cõculcetur ab hominibus. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, neq; accendũt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſupra candelabrũ, ut luceat omnibus qui in domo ſunt, ut qui ingrediuntur, lumen uideant. Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant bona opera ueſtra, & glorificēt patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Epiſcopos autem per ſingulas ciuitates, ad quas ille non miſerat, & doctos, & prudētes ſicut ſerpentes, ſimplicesq; ſicut columbas, iuxta domini præceptum nobis mittere præcepit, quod etiam facere iam cœpimus, & domino opem ferente, facturi ſumus. Vos autem per ueſtras diœceſes epiſcopos facite, & mittite, quia nos ad alias regiones, quod ipſe iuſſit agere curabimus. Aliquos uero ad Gallias, Hiſpaniasq; mittemus, & quoſdam ad Germaniam & Italiam, atque ad reliquas gentes dirigere cupimus. Vbi autē ferociores & rebelliores gentes fore cognouerimus, illuc dirigere ſapientiores & ſeueriores neceſſe duximus, qui quotidie non ceſſent diuina ſeminare ſemina, & multos Chriſto domino lucrari, & ad rectam fidem, & uiam ueritatis perducere, ut plures manipulos domino ualeant pręſentare. In illis uero ciuitatibus in quibus olim apud Ethnicos Archiflamines eorum, atq; primi legis doctores erant, epiſcoporum primates poni, uel patriarchas ordinauit, qui reliquorum epiſcoporum iudicia, & maiora quoties neceſſe fuerit, negocia in fide agitarent, & ſecũdum dei uoluntatem, ſicut conſtituerunt ſancti apoſtoli, & ita, ut ne quis iniuſte periclitaretur, definirent. In illis autem ciuitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant Archiflamines (quos tamen minoris ducebant quàm memoratos Primates) Archiepiſcopos inſtitui præcepit, qui nõ tamē Primatũ, ſed Archiepiſcoporũ fruerentur nomine. Epiſcoporum quoq; iudicia, ut ſuperius memoratum eſt, & maiora Eccleſiarum negocia, ſi ipſi reclamauerint, aut fortaſſis aliquem timorem, aut hos, aut illos ſuſpectos habuerint, ad iam dictos Primates ſeu Patriarchas, ne quis innocenter periret, transferri iuſſit. In ſingulis uero reliquarum ciuitatum, ſingulos, & non binos uel ternos, aut plures Epiſcopos conſtitui præcepit, qui non Primatũ, aut Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorũ nomine, quia matres ciuitatũ non tenent, ſed Epiſcoporũ tantum uocabulo potirentur, quoniã nec inter ipſos Apoſtolos par inſtitutio fuit, ſed unus omnibus præfuit. Hoc tamen præuidendũ inſtituit,

In ſingulis ciuitatibus maiuſculis ſinguli Epiſcopi ſint.

inſtituit, ne in uillis, aut caſtellis, aut modicis ciuitatibus inſtituerentur Epiſcopi, ne uile nomen eorum fieret. Epiſcopos ergo uicem apoſtolorũ gerere, dominum docuiſſe dicebat, & reliquorũ diſcipulorũ uicem tenere presbyteros debere inſinuabat. Et ſi quis aliquem ex his ſcãdalizaret, grauiſſimã illi pœnã inferri debere prædicabat. Cunctos ſe inuicem diligere, & adiuuare debere, & neminem ab adiutorio fratris ſe ſubtrahere docebat. Homicidas uero & adulteros, & cunctos criminalibus nexibus implicitos, & eos qui ipſis forte æquales non eſſent, ab illorũ uexatione & accuſatione, iubente domino prohibebat: & nõ niſi à coæqualibus aliquid eis inferri debere docebat, quia diſcipulũ ſupra magiſtrũ eſſe, aut ullã ei iniuriã irrogare, nullatenus decet. Infames quoque omnes, et quos adminiſtratores legũ ſeculi non recipiunt, ſed & laicos ab eorum accuſatione, & uexatione ſemper repellere debere rogabat, & cunctos illis ſubditos eſſe præcipiebat, & cunctorũ etiam ſacerdotũ uitam, ſuperiorẽ, ſanctioremque, ac diſcretã à ſecularibus & laicis hominibus eſſe. Et ſpirituales quoſque atque ſacerdotes, ſuper carnales ac laicos ſemper cõſtituendos docebat, quoniam pro minimo nobis eſſe debet, ut à talibus arguamur & iudicemur, uel ab alio humano die. Maiores uero à minoribus, nec accuſari, nec iudicari ullatenus poſſe dicebat, quoniã non ſolum diuinas, ſed & leges ſeculi hoc inhibere conſtaret. Omnes ergo legum diuinarũ ſponte uiolatores, & ſacrarũ inſtitutionũ uoluntarie perturbatores, eccleſiaſtica indignos regula, & ſancta cõmunione iudicabat. Operatores uero earundem, eiſque obedientes, utrarunque ac cæterorum honore dignos eſſe dicebat, unde & prophetas in teſtimonium ſumebat: Audite cœli & auribus percipe terra, quoniam dominus loquutus eſt: Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui, Iſraël autẽ non cognouit me, populus meus non intellexit. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis. Dereliquerunt dominum, blaſphemauerunt ſanctũ Iſraël, abalienati ſunt retrorſum. Super quo percutiã uos ultra addentes præuaricationẽ? Omne caput languidũ, & omne cor mœrens: à planta pedis uſque ad uerticem non eſt in eo ſanitas. Vulnus & liuor, & plaga tumens non eſt circunligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Terra ueſtra deſerta, ciuitates ueſtræ igne ſuccenſæ, regionem ueſtram coram uobis alieni deuorant, & deſolabitur ſicut in uaſtitate hoſtili, & derelinquetur. Væ, inquit, qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarũ. Propterea captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius ſiti exaruit. Propterea dilatauit infernus animã ſuam, & aperuit os ſuum abſque ullo termino, & deſcendent fortes eius & populus eius, & ſublimes glorioſique eius ad eum, & incuruabitur homo, & humiliabitur uir, & oculi ſublimium deprimentur: & exaltabitur dominus in iudicio, & dominus ſanctus ſanctificabitur in iuſtitia. Carnales ſpiritualibus reſiſtere prohibebat, et de his qui ceruices ſuas contra magiſtros & ſeniores ſuos erigebant, in exemplum adducebat: Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, cecidit cadauer tuum, ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt uermes. Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? corruiſti in terram qui uulnerabas gẽtes? qui dicebas in corde tuo, In cœlum aſcendam, ſupra aſtra dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti in lateribus aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo. Veruntamen ad infernum traheris, in profundum laci. Qui te uiderint, ad te inclinabuntur, teque proſpicient. Nunquid iſte uir eſt qui conturbauit terram, qui concuſſit regna, qui poſuit orbem deſertum, & urbes eius deſtruxit, uinctis eius nõ aperuit carcerem? Ebrietatem oppido prohibebat, & ebrioſos corpore & animo mortuos eſſe dicens, de quibus & in exemplum aiebat: Væ qui conſurgitis mane ad

Marginal references: 1.Corin.4 · Eſa.1 · Eſa.5 · Eſa.14 · Eſa.5

ebrietatem ſectandam, & potandũ uſq; ad ueſperam, ut uino æſtuetis. Cithara, & lyra, & tympanũ, & tibia, & uinum in conuiuijs ueſtris, & opus domini non reſpicitis, & opera manuum eius non conſideratis. Et iterum: Væ qui potentes eſtis ad bibendũ uinũ, & uiri fortes ad miſcendã ebrietatẽ, qui iuſtificatis impium pro muneribus, et iuſtitiã iuſti auſertis ab eo. Propter hoc ſicut deuorat ſtipulã lingua ignis, & calor flammæ exurit, ſic radix eorum quaſi fauilla erit, & germen eorum ut pulуis aſcendet: abiecerunt enim legem domini exercituum, & eloquium ſancti Iſraël blaſphemauerunt. Ideo iratus eſt furor domini in populo ſuo, & extendit manum ſuam ſuper eum, & percuſſit eum, & conturbati ſunt montes, & facta ſunt morticinia eorum quaſi ſtercus in medio platearum. In omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta. Nullum etiam presbyterũ, in alicuius epiſcopi parochia aliquid agere debere abſq; eius permiſſu docebat, & cũctos presbyteros proprijs epiſcopis in omnibus abſq; mora, inſtituente domino, obedire. Nullum item aliena concupiſcere aut præſumere eorum, ſed unumquenq; ſuis ſibi & commiſſis cõtentum abire oportere. Neminem etiam quicquam alteri facere, niſi quod ſibi uellet fieri, inſtruebat. Sanctam quoq; eccleſiam immaculatã, omnes ſeruare debere euangelizabat, cuius claues Epiſcopos nominabat, ipſi enim habent poteſtatẽ claudere cœlum, & aperire portas eius, quia claues cœli facti ſunt. Amouere autem eos, neminem debere docebat: quia oculi domini ſunt, & qui eos tangit, tangit pupillã oculi eius. Et quanta pœna dignus ſit is qui eos ſcãdalizat, ipſum dominũ docuiſſe dicebat, ubi ait: Qui ſcandalizauerit unũ de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendat̃ mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundũ inferni. Væ mundo à ſcandalis: neceſſe enim eſt ut ueniant ſcandala, uerum tamen uæ homini illi, per quem ſcandalum uenit. Si autem manus tua uel pes tuus ſcãdalizat te, abſcide eum & proijce abs te: bonũ eſt tibi ad uitam ingredi debilem uel claudum, quàm duas manus uel duos pedes habentẽ, mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & proijce abs te: bonũ eſt tibi unum oculum habẽtem, in uitam intrare, quàm duos oculos habentẽ, mitti in gehennã ignis. Videte ne contemnatis unũ ex his puſillis. Amen dico uobis, quæcunq; alligaueritis ſuper terrã, erunt alligata & in cœlo, & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Iterũ dico uobis, quia ſi duo ex uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quacunq; petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis eſt: ubi enim ſunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Et iterũ per prophetam loquitur, dicens: Expauit, inquit, cœlum ſuper hoc, & horruit amplius uehementer, dicit dominus. O intolerabilẽ malignitatem, ô linguã iniquitatẽ loquentem cõtra deum, & mentem in altitudinẽ cornu extollentẽ. Et iterum: Impone homo tuæ linguæ oſtium & ſeram, ceſſa cornu in altitudinẽ extollens, & loquens iniquitatem aduerſus deum & proximũ tuum. Quouſq; inſultas patienti Chriſto & fratribus? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes eorum infirmã conſcientiã, in Chriſtũ grauiter peccatis, & rei iudicio effecti, infames efficiemini, & iuſte repellemini. Et iterũ per prophetã loquitur, dicens: Vos autẽ ſacerdotes domini uocabimini, miniſtri dei noſtri dicetur uobis. Fortitudinẽ gentiũ comedetis, & in gloria eorũ ſuperbietis. Pro confuſione ueſtra duplici et rubore, laudabunt patrẽ eorũ. Propter hoc in terra ſua duplicia poſſidebũt, & lætitia ſempiterna erit eis, quia ego dominus diligens iudiciũ, & odio habens rapinã in holocauſtũ, & dabo opus eorũ in ueritate, & fœdus perpetuum feriam eis, & ſcietur in gentibus ſemen eorum, & germen eorũ in medio populorũ. Omnes qui uiderint eos cognoſcent eos, quia iſti ſunt ſemen cui benedixit dominus. Gaudens gaudebo in domino, & exultabit anima mea in deo meo, quia induit me ueſtimẽto ſalutis, & indumẽto iuſtitiæ circumdedit me, quaſi ſpõſum decoratũ corona, & quaſi ſponſam ornatã monilibus ſuis.

Claues cœlorũ ſunt penes epiſcopos.

Matth.18

Matth.5

Matth.16

Mar. 11

Eccle. 28

Eſa.61

Sicut enim terra profert germē ſuum, & ſicut bortus ſemen ſuum germinat, ſic dominus deus germinabit iuſtitiam, & laudem coram uniuerſis gentibus. Eos autem à ſolo domino, aut iudicandos, aut remouendos, & non ab alijs, idcirco adſtruebat, quia ſui ſunt, & non alterius. Et quis eſt, qui alterius iudicet ſeruum? nam ſi iſta Rom.14 non patiuntur bomines, nec deus deorum, et dominus dominantium hæc ullatenus patitur. Vnde & propbetas eius rei teſtes proferebat, per quos dominus loquitur, dicens: Ecce excoxi te, ſed non quaſi argentum, elegi te in camino pauper- Eſa.48 tatis. Propter me faciam, ut non blaſphemer, & gloriā meam alteri non dabo. Audi me Iacob, & Iſraël quem ego uoco. Ego ipſe, ego primus, & ego nouiſſimus. Manus quoq; mea fundauit terram, & dextera mea menſa eſt cœlos. Ego uocabo Eſa.51 eos & ſtabunt ſimul. Me inſulæ expectabunt, & brachium meum ſuſtinebunt. Salus autem mea in ſempiternum erit, & iuſtitia mea non deficiet. Audite me qui ſcitis iuſtum, populus lex mea in corde eorum. Nolite timere obprobria hominum, & blaſphemias eorum ne metuatis. Sicut enim ueſtimentum, ſic comedet eos uermis, & ſicut lanam, ſic deuorabit eos tinea. Salus autem mea in ſempiternum erit, & iuſtitia mea in generatione generationum. Et iterum: Abſcondita eſt uita mea à Eſa.40 domino, & à deo meo iudicium tranſibit. Nunquid neſcis aut non audiſti? Deus ſempiternus, deus qui creauit terminos terrę non deficiet, neq; laborabit, nec eſt inueſtigatio ſapientiæ eius. Qui dat laſſo uirtutem, & ijs qui non ſunt, fortitudinem & robur multiplicat. Deficient pueri & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Qui autem ſperant in domino, mutabunt fortitudinem, & aſſument pennas ſicut aquilæ, current et non laborabunt, ambulabunt & non deficient. Tranſeant ad me inſulæ, & gentes mutent fortitudinem. Accedant, & tunc loquantur, ſimul ad iudicium propinquemus. Eos autem qui illos uetant, aut amouere, aut damnare nituntur, dominus per propbetam damnat, & uſque ad ſatisfactionem eorum, etiam eccleſiæ damnatos eſſe declarat, ubi per propbetam ait: Talia elegerunt Eſa.66 in uijs ſuis, & in abominationibus anima eorum delectata eſt. Vnde & ego eligam illuſiones eorū, & damnationē adducā eis, quia locutus ſum eis & non audierunt, feceruntq; malū in oculis meis, & quæ nolui elegerūt. Audite uerbū domini qui tremitis ad uerbū eius, dixerūt fratres ueſtri odientes uos, & abijciētes propter nomē meum, glorificetur dominus, & uidebimus in lætitia ueſtra, ipſi autem confundentur. Non enim laborabūt fruſtra in cōturbatione præſules mei, quia ſemen benedictionum domini eſt. Antequā clament ego audiam, & adhuc illis loquentibus ego exaudiam. Ad glorificandū ſe, et diuina mandata ſeminanda & euangelizāda, eos dominus elegit, & non ut prohibeātur aut perturbent, quoniā qui eos lædit, eum lædit, cuius legatione fungūtur. Prædicare alebat eos aſſidue, & mandata domini ſine intermiſſione annunciare rogabat: opera eorū bona, corā hominibus monſtrare, & conſcientiam bonam coram deo babere inſinuabat, omnesq; principes terræ & cunctos bomines illis obedire, & capita ſua ſubmittere, eorumq; adiutores exiſtere præcipiebat, ut omnes pariter fideles & cooperatores legis dei monſtrarentur, ne de eis dicatur: Cōfundentur & erubeſcent omnes, qui pugnant aduerſum Eſa.41 te, & erunt quaſi non ſint. Et peribunt uiri qui cōtradicunt tibi, quęrens eos, & non inuenies uiros rebelles tuos, et erunt quaſi non ſint, & ueluti conſumptio bominis, bellantes aduerſum te. Omnes ergo qui illis contraueniunt, ita damnatos & infames uſq; ad ſatisfactionem eſſe uoluit, & ſi non conuertantur, à liminibus eccleſiæ extorres eſſe præcepit. Homicidiorum uero tria genera eſſe dicebat, & pœnā eo- Homicidij tria genera ſunt. rum parem eſſe. Nam ſicut homicidas interfectores fratrum, ita & detractores eorum eosq; odientes, bomicidas eſſe manifeſtabat: quia & qui occidit, & qui odit fratrem ſuum, & qui detrahit, pariter homicidam eſſe monſtrat ſcriptura. Omnes etiam à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſum animam, abſtinere, & bo

nam eorum conuerſationem ac innocentem, omnibus monſtrare poſtulabat, & ex corde cunctos attentius ſe inuicem diligere,& ueram fraternitatem inter ſe habere docebat. Quotidiana uero illius prædicatio, inter cætera diuina hæc erat mandata, quam in exemplum, etiam tibi frater chariſſime ſignificare curaui. Bonorum, inquit, operũ inter cætera ſemina ac negocia ſunt, quantũ unuſquiſq; ſapit, & poteſt totius intimi cordis, ut prætactũ eſt, uiſceribus deum diligere, & proximũ uelut ſeipſum: abnegare ſeipſum ſibi, ut Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrũ ſequatur, & nihil eius amori præponere. Veritatẽ corde & ore profiteri, & totã ſpem ſuam deo ſemper cõmittere. Actus uitæ ſuæ omni hora cuſtodire, & eum in omni loco deum reſpicere, firmiter ſcire. Cogitationes malas cordi ſuo aduenientes, mox ad Chriſtũ allidere, & ſacerdotibus domini manifeſtare. Os ſuum à malo uel prauo colloquio cuſtodire, & uerba uana aut mendacia non dicere: quia os quod mentitur occidit animã. Verba diuina libenter audire, & ſacerdotibus ſuis obtemperare, obedientesq; eſſe docebat. Prædicationi & orationi ac lectioni frequenter incumbere, & eleemoſynas ueras perficere. Deſideria carnis non amare, ſed propriam frangere uoluntatẽ. Boni aliquid in ſe cum uiderit, deo, non ſibi attribuere. At malum, à ſe factũm cognoſcere, ſibiq; ipſi imputare. Multũ loqui non amare, ſed cuſtodire labia ſua, ne dolũ aut malũ loquatur: diem iudicij timere, gehennã expaueſcere, uitamq; æternã omni cõcupiſcentia deſiderare. Non occidere, non adulterare, non furtum facere, non rem proximi cõcupiſcere, non falſum teſtimoniũ dicere, ſed omnes homines honorare. Corpus cuſtodire, uanasq; & caducas non amplecti delicias. Ieiunium & uigilias ſanctas amare, pauperes recreare, nudos ueſtire, infirmos uiſitare, ſitientes potare, mortuos ſepelire, et diligenter eorum exequias peragere, pro eisq; orare, & eleemoſynas erogare, dolentes conſolari, & ſuis bonis refouere, & à malis actibus ſe alienũ efficere. Non eſſe ſuperbũ, non uinolentũ, nec multũ edacem, non ſomnolentũ, non pigrum, non murmuratorẽ, non detractorẽ: quia qui detrahit, non ſolũ ſe, ſed & multos alios occidit. Irã non perficere, nec iracundiæ tempus reſeruare, dolũ in corde nõ tenere, nec pacem falſam prætendere, charitatẽ non derelinquere, nec iurare, ne fortè in periuriũ, quod abſit, incurratur. Malũ pro malo nõ reddere, nec iniuriã facere, ſed factã patienter tolerare. Inimicos diligere, maledicentes ſe non rurſus maledicere, ſed magis benedicere, & perſequutionẽ pro iuſtitia ſuſtinere. Charitatẽ amare, & nulliũ odio habere, quia qui odit fratrem ſuum, ipſe homicida eſt. Elationem fugere, zelum malum non habere, inuidiã non exercere, nec cõtentionẽ diligere, cum diſcordantibus ante ſolis occaſum in gratiã redire, & de dei miſericordia nunquã deſperare, ſeniores uenerari, & iuniores diligere. Epiſcopos, ſacerdotes ſuos, ac cũctos reliquos eccleſiæ miniſtros, atq; omnem plebem ſibi cõmiſſam, uerbo diuino & mandato inſtruere, atq; amare, hosq; omnes ſuos Epiſcopos, cum omni uirtute, ut proprios oculos amare, quia oculi ſunt illorũ. Eorum præceptis in omnibus obedire, etiamſi ipſi aliter (quod abſit) agant, memores ſancti illius dominici præcepti: Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Ipſi autem Epiſcopi ſi exorbitauerint, ab iſtis non ſunt reprehẽdendi uel arguendi, ſed ſupportãdi, niſi in fide errauerint. Illi ergo ſuper iſtos ſunt, non autem iſti ſuper illos, quoniã maior à minore non argui, nec iudicari poteſt. Nullus ſe extollat erga doctores, ac magiſtros ſuos, quia diſcipulus ſupra magiſtrũ eſſe non debet, neq; poteſt. Nullus uelit dici ſanctus antequã ſit, ſed prius ſit, quo uerius dicatur. Præcepta domini, doctorũq; ac magiſtrorũ, factis quotidie adimplere, & in Chriſti nomine pro inimicis orare oportet: obedietia enim & humiliatio quæ magiſtris exhibetur, domino exhibetur. Timor domini delectabit, & dabit lætitiã & gaudiũ in longitudinem dierum. Timenti deum bene erit in extremis, & in die defunctionis ſuæ benedicetur. Væ diſſolutis corde, qui non crediderunt deo, & reſiſtunt mandatis

Cõmunia quędam Chriſtianę fidei.

Matth. 23

Eccle. 1

datis eius, & inobedientes ac contumaces ſunt ijs, qui eius legatione funguntur, & ideo non proteguntur ab eo. Væ his qui perdiderunt ſufferentiam, qui dereliquerunt uias rectas, & diuerterunt in uias prauas: & quid facient cum inſpicere cœperit dominus? Qui timent dominũ, non erunt increduli uerbo eius: & qui diligunt *Eccle.2* illum, obſeruabunt uiam illius. Qui timent dominum, inquirent quæ beneplacita ſunt illi: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipſius. Qui timent dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. Qui timent dominum, cuſtodient mandata ipſius, & patientiam habebunt uſq; ad aduentum illius, dicentes: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus dei, & non in manus hominum: ſecundum enim magnitudinem illius, ſic & miſericordia eius cum ipſo eſt. Venite, inquit, filij audite me, timorem domini docebo uos. Currite *Pſalm.33* dum uitæ lumen habetis, ne tenebræ mortis uos comprehendant. Omnis qui uult uitam, & cupit dies uidere bonos, prohibeat linguam ſuam à malo, & labia ſua ne loquantur dolum: diuertat à malo, & faciat bonum, inquirat pacem & perſequatur eam, quia oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum. Vultus autem domini ſuper facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Propterea nolite *Pſalm.31* fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, ſed lætamini in domino & exultati iuſti, & gloriamini omnes recti corde. Quia multi uenient ab oriente & oc *Matth.8* cidente, domino dicente, atq; à ſeptentrione ac meridie, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob. Propter quod deprecor te frater chariſſime, ut doceas attentius hunc prædicationis ordinem, & abſolutionis diem, ut ſaluentur animæ hominum, quæ occulta dei uirtute, quem debeant diligere, prius quàm doceãtur, agnoſcãt. Operum uero ratio, poteſtati & arbitrio uniuſcuiuſq; permittitur: et hoc ipſo *De libero arbitrio.* rum eſt proprium. Deſiderium uero habere erga doctorem ueritatis, hoc à patre cœleſti donatum eſt. Sed ſalus in eo eſt, ut uoluntatem eius, cuius amorem & deſiderium, deo largitore, conceperis, efficias, ne dicatur ille ſermo eius ad nos, quem ipſe dixit: Quid autem dicitis me domine domine, & non facitis ea quæ dico? Eſt *Luc.6* ergo proprij muneris, ut ſit unuſquiſque prout dominus noſter dederit, perfectus in eccleſia, mittensq; ſemina diuina, ut de nobis non prædictus ſermo, ſed ille dicatur quem alibi dixit dominus noſter: Ideo, inquit, omnis ſcriba doctus in regno cœ *Matth.13* lorum, ſimilis erit homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & uetera. Nullus ergo, inquit, impediat ordinẽ, aut locum occupet irrationabiliter, uel temporum permutet uices, ſed primo quæ ſit iuſtitia eius, quæ uoluntas, requiramus, ut bonis operibus, ac dei gratia repleamur. Deus enim ijs qui recte ſentiunt, & bona agunt, præſtò eſt, quoniam illis manifeſtat ſeipſum: nam ſi quis uelit ante quàm actus ſuos emendet, de ijs requirere, quæ non poteſt inuenire, ſtulta & inefficax erit huiuſmodi inquiſitio. Tempus enim breue eſt, & in iudicio dei geſtorum cauſa agitur, non quæſtionum: ideoq; ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter oporteat agere, ut æternam uitam conſequi mereamur. Nam ſi exiguum hoc uitæ tempus, per inanes occupemus & inutiles quæſtiones, inanes ſine dubio & uacui ab operibus bonis pergemus ad deum, ubi iudicium operum noſtrorum fiet. Vnaquæque etenim res ſuum tempus habet, & locum. Operum hic locus, hoc tempus eſt, meritorum ſeculum futurum. Currant igitur per uiam mandatorum dei, & ab eorum, & præceptorum domini inſtitutis, & à ſpiritus ſancti doctrina non recedatur. Quapropter præparanda ſunt corda noſtra ac corpora, ſancte mandatorum eius, ſuorumq; epiſcoporum ac prædicatorum obedientiæ militatura, ut ſuæ gratiæ iubeat nobis auxilium miniſtrare, & fugientes gehennæ pœnam, ad uitam ualeamus omnes peruenire æternam. Hæc itaque frater chariſſime Iacobe, ab ore beatiſſimi Petri iubentis excepi, tibiq;, ut optabas, inſinuare ſtudui, ut ſeruari omnia immaculata præcipias, quia eccleſiaſtica non opor-

tet negligẽter, ſed diligẽter expleri negocia. Hæc ergo præcepta nemo credat abſq; ſui periculo negligenda, aut diſſimulanda, quia iudicio dei ignis æterni tormenta ſuſtinebit, qui eccleſiaſtica decreta neglexerit. Qui uero te audierit, ut iuſſerat miniſter Chriſti Ieſu, gloriam accipiet. Qui autem te non audierit, imò loquenrẽ domi num per te, ipſe ſibi damnationem accipiet. Curandum igitur & attendendum eſt nobis omnibus, ut quod perpetuum eſt expetat, & Chriſti paſſionibus per patien tiam participemus, atq; regni eius mereamur eſſe conſortes, Amen.

ARGVMENTVM SECVNDAE EPISTOLAE CLEMENTIS, PER IO. SICHARDVM.

Poſtquam ordines miniſteriorum in Eccleſiis, quos per capita, ut uiſum fuit naſcenti Chriſtianiſmo conuenire, Clemens digeſſerat, propius aliquanto nunc officia docet, & ſummam Chriſtianæ uitæ totam compendio complectitur. Præter alia tamen, eorum officium quale eſſe debeat oſtendit erga Epiſcopos, qui uitæ ab his præcepta capiunt. Per occaſionem hic principes, magiſtratus, plebem ipſosq; adeo Epiſcopos obteſtans, ne ſcripturæ diuinæ ita ſe accommodent, ut alienum aliquem ſenſum, & Chriſto indignum aliunde afferant, ſed ex ipſa ſcriptura, autore uero Propheta, exculpant. Vnde uidetur planè epiſtola illa, præter alias faciem habere ſyncerae illius doctrinæ primitiuæ eccleſiæ, quam tamen hac tempeſtate, tantis errorum & diſsidiorum fluctibus iactati, uix per tranſennã agnoſcimus amplius. Porrò admonendus eſt lector, ea quæ hic legũtur pulcherrime cõmixta, tanquam cumulo, hæc eadem in Recognitionum libris ſparſim legi, ut ueriſimile uideatur mihi, hanc à ſtudioſo aliquo Clementis cõſcriptã potius, quàm ab ipſo Clemẽte: quod tamẽ nec urgere nos magnopere debet, magis de re ſolicitos, quàm autore, cũ extra cõtrouerſiã ſit, eiuſmodi hanc eſſe epiſtolã, quæ uel publice in eccleſijs legi poſsit.

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI EPISTOLA SECVNda, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

CLEMENS urbis Romę epiſcopus, omnibus coëpiſcopis, preſ-
byteris, diaconibus, ac reliquis clericis, & cunctis principibus,
maioribus, minoribus'ue omnibus generaliter fidelibus, bene
dictio, claritas & gloria, in gratia dei quę data eſt nobis in Chri-
ſto Ieſu domino noſtro. Vrget nos fratres multus amor ueſter,
et religioſa inuitat deuotio, quia debitores ſumus, ut quędã uo
Rom. 1 bis ſcribamus. Vobis ergo qui ſacerdotio domini fruimini et in
ſpecula eſtis poſiti, plus ſcire oportet, ut ſubditos uobis populos pleniter docere poſ
ſitis, eiſq; ad regna cœlorũ ducatũ præbere domino annuẽte ualeatis. Vnde & ipſa
Matth. 4 per ſe ueritas ait: Vobis datũ eſt noſſe myſteriũ regni dei, cæteris aũt in parabolis.
Propter quod cõſiliũ do unicuiq; ueſtrũ cõſtãter docere uerba diuina, & diſcẽtibus
libẽter accõmodare aurẽ uerbo dei. Veſtrũ eñ qui legatione Chriſti fungimini, eſt
docere populos, eorũ uero eſt uobis obedire ut deo. Si aũt uobis epiſcopis nõ obe-
dierint omnes presbyteri, diaconi, ſubdiaconi, et reliqui clerici, omneſq; principes tã
maioris ordinis, q; et inferioris, atq; reliquæ populi tribus & linguę nõ obtempera-
uerint, non ſolũ infames, ſed extorres à regno dei et cõſortio fideliũ, à liminibus ſan
ctæ dei eccleſiæ alieni erũt. Nam ueſtrũ eſt eos inſtruere, eorũ uero eſt uobis obedi-
Luc. 10 re, ut deo, cuius legatione fungimini, dicẽte domino; Qui uos audit, me audit: &
qui uos ſpernit, me ſpernit: & qui uos recipit, me recipit; & qui me recipit, reci-
pit eum qui me miſit. Nihil enim iniuſtius uel inhoneſtius eſt, quàm filios patribus
rebelles, aut clericos uel laicos, doctoribus, ſeu diſcipulos magiſtris inobediẽtes uel
proteruos exiſtere. Nouimus eñ primũ hominẽ per inobedientiã cecidiſſe, idcirco
1. Pet. 5 omnes hoc uitiũ ſummopere cauere monemus. Et quia dominus ſuperbis reſiſtit,

humilibus

humilibus autem dat gratiam, dominus noſter mittens nos uice ſua loco apoſtolorum ad prędicandum, præcepit nobis docere omnes, omnesq; nobis fideliter obedientes exiſtere, quoniam nec aliter terra pariet fructus ſuos, niſi culta receperit ſemen, & irrigata germinauerit, & pariet quæ eſt paritura. Sic & omnis homo, qui libenter non receperit uerbum dei, illudq; in corde ſuo germinare non ſiuerit, ac minime crediderit doctoribus et epiſcopis ſuis, nõ beneuolus, ſed rebellis atq; inobediens extiterit, fructum non germinabit, nec pariet, ſed ſimilis arbori illi erit, de qua dominus ait: Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Primus enim pontifex Aaron chriſmate compoſitionis perunctus, princeps populi fuit, et tanquam rex, primitias & tributum per capita accepit à populo, & iudicandi plebem ſortem ſuſcepit, de mundis immundisq; iudicabat. Sed etſi alius ex ipſo ungento perunctus eſt uirtute inde concepta, etiam ipſe rex, aut propheta, aut pontifex fiebat. Quod ſi temporalis gratia, & ab hominibus compoſita, tantum potuit, intellige iam quantum ſit illud ungentum, quod à deo de uirgulto uitę prolatum eſt, cum hoc quod ab hominibus factum eſt, tam eximias inter homines conferat dignitates. Quid enim in præſenti ſeculo propheta glorioſius, pontifice clarius, rege ſublimius? Omnis enim pontifex ſacro chriſmate perunctus, et in ciuitate conſtitutus, ſcripturis ſacris eruditus, charus & precioſus hominibus oppido eſſe debet, quem quaſi Chriſti locum tenentem, honorare omnes debent, eiq; ſeruire, & obedientes ad ſalutem ſuam fideliter exiſtere, ſcientes quod ſiue honor, ſiue iniuria quæ ei defertur, in Chriſtum redũdat, & à Chriſto in deum. Audire ergo eum attentius oportet, & ab ipſo ſuſcipere doctrinam fidei, monita autem uitæ à presbyteris inquirere, à diaconibus uero ordinem diſciplinæ. Propter quod deprecor uos cõſeruos, & adiutores meos, ut diſcatis attentius animarum curam gerere, & pro omnibus ſtare, maxime tamen pro his qui in cultu diuino laborant. Eccleſiarũ omnium curam habetote, ſeruisq; eorũm adiutorium præbete, uiduarum religioſam curam gerite, pupillos enixius iuuate, pauperibus miſericordiam facite, iuuenes pudicitiam docete: & ut breuiter totum dicam, alterutrum uos, in quibus res popoſcerit, ſuſtentate. Deum colite, qui creauit cœlum, & terram, & Chriſto credite, inuicem uos diligite, & miſericordes eſtote in omnes, non uerbo ſolo, ſed opere & rebus replete charitatem. Agitote pro uiribus conſerui dilectiſſimi, quia bonum eſt, ut unuſquiſque ueſtrûm ſecundum quod poteſt, proſit accedentibus, ad fidem religionis noſtræ. Et ideo non uos pigeat ſecundũ ſapientiam, quæ nobis per dei prouidentiam collata eſt, inſtruere ignaros & docere. Deſiderium ergo habere omnes erga doctorem ueritatis, eumq; ut oculos ſuos amare oportet, quia & ipſum populum ſibi commiſſum ceu proprios filios amare et docere eum decet: hoc enim à patre cœleſti ei donatum eſt. Sed & ſalus in eo eſt, ut uoluntatem eius, cuius amorem & deſiderium, deo largiente, conceperint, faciant. Si quis ergo fidelis uoluerit exiſtere, & deſiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cœleſtium ex geſtis proprijs fiat.

Accedet autem qui uult ad ſacerdotem ſuum, & ipſi det nomen ſuum, atque ab eo audiat myſteria regni cœlorũ, ieiunijs frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, ut tribus menſibus iam conſummando, in die feſto poſſit baptizari. Baptizetur autem unuſquiſq; in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe, perunctus primum oleo per orationem ſanctificato, ut ita demum per hoc conſecratus, poſſit percipere locum cum ſanctis. Nullus enim propter obprobrium ſenectutis, uel nobilitatẽ generis, aut iuuentutis, à paruulis et minus eruditis (ſi quid fortè eſt) utilitatis aut ſalutis inquirere aliquid negligat. Qui enĩ rebelliter uiuit, & diſcere atq; agere bona recuſat, magis diaboli quàm Chriſti membrũ eſſe oſtendit, & potius infidelis quàm fidelis mõſtratur. Quomodo ergo

1. Petri 5

Matth. 3

Miſericordes ſimus opere non uerbis.

Baptizari uolentes quid facere debeant.

non omnibus hoc amabile eſt, cunctiſq; exoptatum, ut quæ ignorat diſcat, & quæ didicerit doceat? Certiſſimum nanq; eſt, quod neq; amicitia, neq; propinquitas generis, neq; regni ſublimitas homini debet eſſe pretioſior ueritate, quia nihil eſt pretioſius anima. Dominus autem creator omnium, ex initio ad imaginē ſuam hominem fecit, eiq; dominationem terrę, mariſq;, & aëris ipſius dedit, ueritatemq; inquirere præcepit, ſicut uerus nobis propheta enarrauit, & ipſa rerum ratio docet. Solus enim homo eſt rationabilis, et conſequens eſt, ut ratio inrationabilibus dominetur. Hic enim ab initio, cum adhuc iuſtus eſſet, cunctis uiribus, & omni fragilitate ſuperior erat: ubi autem peccauit, & factus eſt ſeruus peccati, ſimul & fragilitati efficitur debitor obnoxius. Quod idcirco ſcriptum eſt, ut ſciant homines, quia ſicut ex impietate paſſibiles facti ſunt, ita per pietatem poſſunt eſſe impaſſibiles, & non ſolum impaſſibiles, uerum & parua in deum fide, aliorū paſſiones curantes. Ita enim uerus ipſe propheta promiſit, dicens: Amen amen dico uobis, ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic tranſi hinc, & tranſiet. Huius uocis etiam uos ipſi documenta cœpiſtis, & iam facta quædam per magiſtros noſtros, ipſos uidelicet apoſtolos non ignoratis, quia aſtantibus nobis, eorum meritis, dæmones cum paſſionibus quas hominibus inuexerant, tranſierunt & fugati ſunt. Quia ergo alij quidem homines patiuntur, alij patientes curāt, cauſa ſine dubio uel patiendi uel curandi noſcenda eſt: quæ non alia eſſe in patientibus, quàm quidem infidelitatis, curantibus uero fidei demonſtratˀ. Infidelitas enim dum non credit futurum dei iudicium, peccandi licentiam præbet: peccatū uero hominem paſſionibus obnoxium facit: fides autem futurum eſſe dei iudicium credens, continet homines à peccato. Non peccantes uero, non ſolum liberi ſunt à dæmonibus & paſſionibus, uerum & aliorū dæmones & paſſiones fugare poſſunt. Ex his enim omnibus colligitur, quod origo totius mali, ab ignorantia deſcendat, & ipſa ſit malorū omnium mater, quæ incuria quidem & ignauia gignitur, negligētia uero alitur & augetur, atq; in ſenſibus hominum radicatur, dum amatur. Quam ſi quis fortè doceat effugandam, uelut antiquis & hæreditarijs ſedibus, moleſte & indignanter auellitur. Et ideo paululum laborandum nobis eſt, ut indignantes, ignorantię præſumptionem ſcientiæ ratione reſecemus, in his præcipue, qui in aliquibus minus rectis opinionibus præuenti ſunt, per quas quaſi ſub ſpecie alicuius ſcientiæ, ignorantia in his uehementius radicata eſt. Nihil enim grauius, quàm ſi id quod ignorat quis, ſcire ſe credat, & defendat uerum eſſe, quod falſum eſt. Quod tale eſt, quale ſi quis ebrius, ſobrium ſe putet, & agat quidem cuncta ut ebrius, ſobrium ſe tamen & ipſe putet, & dici à cæteris uelit. Ita ſunt ergo & hi qui ignorantes quod uerum eſt, ſpeciem tamen alicuius ſcientiæ tenent, & mala quaſi bona gerant, atq; ad perniciem, quaſi ad ſalutem feſtinant. Propter quod ante omnia properandum eſt ad agnitionem ueritatis, ut poſſimus quaſi lumine nobis inde ſuccenſo, errorum tenebras depellere. Grande enim malum eſt, ut diximus, ignorantia, ſed quia ſubſtantiam non habet, facile ab his qui ſtudioſi ſunt effugatur. Non enim aliud eſt ignorantia, niſi non agnouiſſe quod expedit: ubi autem cognoueris, perit ignorantia. Quæri ergo in agone debet ueritatis agnitio, quam nemo alius aſſignare poteſt, niſi uerus propheta. Hæc enim porta eſt uitam uolentibus ingredi, & uia operum bonorū pergentibus ad ciuitatem ſalutis. Si quis ſanè audiens ſermonem ueri prophetæ, uelit recipere aut nolit, & amplecti onus eius, id eſt mandata uitæ, habet in ſua poteſtate, liberi enim ſumus arbitrij. Nam ſi hoc eſſet, ut audientes ea iam non haberent in poteſtate aliud facere, quàm audierant, uis erat quædam naturæ, per quam liberum non eſſet, ad aliam migrare ſententiam. Aut ſi rurſum ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc naturæ uis erat, quæ unum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum: nunc autem quia liberū eſt animo, in quam uelit partem

declinare

Gene.1

Matth.17

Ignorantia quid.

declinare iudicium ſuum, & quam probauerit eligere uiam, conſtat euidenter ineſſe hominibus arbitrij libertatem. Igitur priuſquam audiat quis, quod ei expedit, certum eſt, quia ignoret, & ignorans uult & deſiderat quod nõ expedit agere, propter quod pro hoc non iudicat. Cum uero audierit cauſas errotis ſui, & rationem ueritatis acceperit, tunc ſi permanſerit in his erroribus, quibus dudum fuerat præuentus, rectè iam uocatur ad iudicium, daturus pœnas, quia uitæ huius ſpacium, quod ad bene uiuendum accepit, in ludibrijs conſumpſit errorum. Qui uero audiens hæc libenter accipit, & gratulatur bonorum ſibi doctrinam fuiſſe delatam, requirat inentius, & diſcere non deſinat, uſquequò cognoſcat, ſi eſt uere aliud ſeculum, in quo bonis præmia præparata ſunt: & cum certus de hoc fuerit, gratias agat deo, quod ſibi ueritatis lumen oſtenderit: de cætero dirigat actus ſuos in omnibus operibus bonis, quorum ſibi in futuro mercedem certus eſt præparatã: admirans per omnia & ſtupens cæterorum hominum errores, & quòd ante oculos poſitam ueritatem nemo uideat, ipſe tamen gaudens ſuper diuitijs ſapientiæ quas inuenit, inſatiabiliter his perfruatur, & exercitio bonorum operum delectetur, feſtinans ad ſeculum futurum mundo corde, & pura conſcientia peruenire, ubi etiam uidere deum regem omnium poſſit. His autem omnibus carere nos, & fraudare ſola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines, quantũ boni habeat ſcientia, ignorantiæ malum de ſe non patiuntur excludi: neſciunt enim quanta ſit in horum permutatione diuerſitas. propter quod conſilium do unicuique diſcentium, libenter præbere aurem uerbo dei, & cum amore ueritatis audire quæ dicimus, ut mens optimo ſemine ſuſcepto, per bonos actus lætos afferat fructus. Nam ſi me docente ea quę ad ſalutem pertinent recipere quis abnuit, & animo prauis opinionibus occupato obſiſtere nititur, non ex nobis, ſed ex ſemetipſo habebit pereundi cauſam. Debet enim iuſto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere quia uerbo loquimur ueritatis, ut cognitis his quæ ſunt, & in bonis actibus dirigens uiam ſuam, regni cœlorũ poſſit particeps inueniri, ſubijciens ſibi carnis deſideria, & dominus eorum factus, ut ita demum etiam ipſe fiat dominatoris omnium iucunda poſſeſſio. Nam qui permanet in malo, & ſeruus eſt mali, non poteſt eſſe portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio, ut antea iam diximus, duo regna ſtatuit deus, & poteſtatem dedit unicuiq; hominũ, ut illius regni fiat portio, cui ſe ad obediendum ipſe ſubiecerit. Et quia definitum eſt apud deum, non poſſe unum hominem utriuſq; regni eſſe ſeruum, omni ſtudio date operam, ut in boni regis aulam ac iura poſſitis concurrere. Propter hoc deniq; uerus propheta cum eſſet præſens nobiſcum, & quoſdam ex diuitibus negligentes erga dei cultum uideret, huius rei ita aperuit ueritatem: Nemo poteſt, inquit, duobus dominis ſeruire. Et: Non poteſtis deo ſeruire & mammonæ: Mammonam patria eorum uoce diuitias uocans. Hic ergo uerus Propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, ut audiſtis, qui ſtans publice, ſola iuſſione faciebat cæcos uidere, ſurdos audire, fugabat dæmones, ægris ſanitatem reddebat, & mortuis uitam: cumq; nihil ei eſſet impoſſibile, etiam cogitationes hominum præuidebat, quod nulli eſt poſſibile, niſi ſoli deo. Hic annunciauit regnum dei, cui nos de omnibus quæ dicebat, tanquam uero prophetæ, credimus, firmitatē fidei noſtræ non ſolum ex uerbis eius, ſed ex operibus aſſumētes: quia dicta legis quæ ante multas generationes de præſentia eius expoſuerunt, in ipſo conſignantur, & imaginem geſtorũ Moyſes, & ante ipſum Patriarcha Iacob, ipſius per omnia typũ gerebant. Tempus quoq; aduētus eius, hoc eſt, ipſum in quo uenerat, prædictũ ab his cōſtat: & ſuper omnia quod eſſet à gentibus expectādus, ſacris literis comprehenſum eſt, quæ in eo pariter uniuerſa completa ſunt. Quod autem Iudæorũ propheta prędixit eum à gentibus expectandũ, ſupra modũ in eo fidē firmat. Si enim dixiſſet à Iudæis expectandũ, non aliquid eximiũ prophetaſſe

Duo regna.

Matth. 6

Patriarchæ Chriſti typũ geſſerunt.

uideretur,quod à cōtribuli populo, & à propria gente ſperaretur,cuius aduentus ad ſalutē mundi fuerat repromiſſus:uideretur enim magis conſequentię ratio eſſe, ut hoc fieret, quàm magnificentia prophetalis. Nunc autem cum prophetæ dicāt, omnem illam ſpem quæ de ſalute mūdi repromittitur,& nouitatem regni quæ inſtruenda per Chriſtum eſt, atq; omnia quæ de eo iudicantur, ad gentes eſſe transferenda, iam non ſecundum conſequentiam rerum,ſed incredibili quodam uaticinationis euentu,magnificentia prophetica confirmatur. Iudæi nãq; ex initio affore aliquando hunc uirum,per quem cuncta reparentur,ueriſſima traditione ſuſceperant,& quotidie meditātes ac proſpicientes,quando eius fieret aduentus,ubi adeſſe eum uiderunt,& ſigna ac prodigia,ſicut de eo ſcriptum fuerat adimplentem,inuidia excæcati,agnoſcere nequiuerunt præſentem, in cuius ſpe lætabantur abſentis. Intellexerūt tamen ſancti apoſtoli qui à deo electi ſunt, & nos qui pòſt ab eis electi ſumus. Hoc autem prouidentia dei factū eſt,ut agnitio boni huius, etiam gentibus traderetur, & hi qui nunquam de eo audierant, nec à prophetis didicerant, agnoſcerent eum:illi uero qui quotidianis meditationibus euanuerāt,ignorarent. Ecce enim per uos nunc qui præſentes eſtis, & deſideratis audire doctrinam fidei eius, & agnoſcere quis,& quomodo, & qualis ſit eius aduentus, prophetica ueritas adimpletur. Hoc enim eſt quod prædixerant prophetæ, quia à uobis quærendus eſſet qui de eo nunq̃ audiſtis. Et ideo uidentes in uobis ipſis prophetica dicta cōpleri,huic uni rectè creditis,hunc rectè expectatis,de hoc rectè inquiritis,ut nō ſolum expectetis eum, ſed & hæreditatē regni eius credentes cōſequamini, ſecundū quod ipſe dixit,quia unuſquiſq; illius ſit ſeruus, cui ſe ipſe ſubiecerit. Propterea ergo uigilate, & dominū deumq; noſtrū uobis cōſcribite dominū, qui & cœli ac terræ dominus eſt,& ad ipſius uos imaginem ac ſimilitudinē reformate,ſicut ipſe ue-
Luc.6 rus propheta docet, dicens: Eſtote boni & miſericordes, ſicut & pater ueſter cœleſtis miſericors eſt,qui oriri facit ſolem ſuum ſuper malos & bonos,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hunc ergo imitamini,& hunc timete,& ſicut mandatum datur hominibus,dominum deum tuum timebis,& illi ſoli ſeruies. Infidelibus quidem dormit dominus, & abſens habetur his à quibus eſſe non creditur, & mandatis eius non obediūt,atq; ob id illis uidet̄ quaſi dormire dominus,quia pro peccatis ſuis nō exaudiuntur. Quapropter cunctis fidelibus,et ſummopere omnibus presbyteris, & diaconibus,ac reliquis clericis, attendendum eſt, ut nihil abſq; Epiſcopi proprij licentia agant. Non utiq; miſſas ſine eius iuſſu quiſq; presbyterorum in ſua parochia agat,nō baptizet,nec quicquam abſq; eius permiſſu faciat. Similiter et reliqui populi maiores ſcilicet ac minores, per eius licentiam quicquid agēdum eſt, agant, nec ſine eius permiſſu à ſua parochia abſcedāt, uel in ea aduentantes morari præſumant. Animę uero eorum ei creditę ſunt:ideo omnia eius conſilio agere debent,& eo inconſulto nihil. Quicunq; enim obediunt Epiſcopis ſuis, uidentur quidem aliquid gratiæ conferre deo. Qui autem eis non obediunt, indubitanter rei & reprobi exiſtunt. Porrò ipſi à deo donum ſummi muneris conſequuntur, qui per iuſtitiæ & præceptorum eius ſemitas incedentes, ſuis doctoribus,qui rectè epiſcopi intelliguntur, libenter obediunt. De quibus & beatus Petrus, inſtructor & ordinator noſter, princeps apoſtolorum, manifeſte cunctos audientes inſtruebat dicens: Videntur mihi qui loquuntur uerbū ueritatis, & qui illumināt animas hominum, ſimiles eſſe radijs ſolis,qui ut proceſſerint et apparuerint mundo,celari ultra aut occultari nullatenus poſſunt, dum non tam uidentur ab hominibus,quàm uidere o-
Matth.5 mnibus præſtant. Vnde & bene ipſa per ſe ueritas, ad ueritatis præcones ait: Vos eſtis lux mundi,& non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita,neque accendunt lucernam,& ponunt eam ſub modio,ſed ſuper candelabrum, ut omnibus luceat qui in domo ſunt. Si quis ergo his obedierit, deo, ut dictum eſt,magnū munus offert:

offert: qui autem his reſtiterit, aut inobediens extiterit, non his, ſed domino ſaluatori noſtro, cuius legatione funguntur, reſiſtit. Propter quod primũ eſt omniũ, [Matth.6.] iuſtitiam dei regnumq́ eius inquirere, & ſuis iuſſionibus obtemperare: iuſtitiam quidem, ut recte agere doceamur: regnũ uero, ut quæ ſit merces poſita laboris & patientiæ, nouerimus, in quo eſt bonis quidem æternorũ bonorum remuneratio, his autem qui contra uoluntatem eius egerunt, pro uniuſcuiuſq́ actis pœnarũ digna reſtitutio. Hic ergo, hoc eſt in præſenti uita poſitis, oportet nos agnoſcere uoluntatem dei, ubi & agendi & ſacrificandi eſt locus: quoniam in alijs locis ſacrificare, & miſſas celebrare non licet, niſi in his in quibus epiſcopus proprius iuſſerit, aut ab epiſcopo regulariter ordinato, tenente uidelicet ciuitatem ubi conſecratus fuerit. Aliter enim non ſunt hæc agenda, nec rite celebranda, docente nos nouo & ueteri Teſtamento. Hæc Apoſtoli à domino acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus, uobisq́ & omnibus abſq́ reprehenſione tenere & docere, quibus agendum eſt mandamus. Vnaquæq́ etenim res ſuum tempus habet & locũ: operum hic locus eſt, tempus uero eſt meritorum ſeculum futurum. Ne ergo impediamur ordinem locorũ ac temporum permutantes: primo quæ ſit dei iuſtitia requiramus, & tanquam iter acturi, abundanti uiatico ac bonis operibus repleamur, quo poſſimus ad regnum dei, tanquam ad urbem maximã peruenire: deus enim his qui recte ſentiunt, per ipſa opera mũdi quæ fecit manifeſtus eſt, ipſius creaturæ ſuæ utens teſtimonio. Et ideo cum de deo dubitatio eſſe non debeat, de ſola nunc eius iuſtitia requiramus & regno. Ideo perſuadeo primum iuſtitiam eius eſſe requirendam, ut per hanc iter agentes, & in uia ueritatis poſiti uerum prophetã inuenire poſſimus, non uelocitate pedum, ſed bonorũ operum uelocitate currentes, ut ipſo duce uſi, nullum uiæ huius patiamur errorem. Si enim ipſum ſequentes, ingredi merebimur illam quô peruenire cupimus ciuitatem, omnia iam de quibus quæritur, oculis uidebimus, tanquã hæredes omniũ facti. Intelligite itaq́ uiam eſſe hunc uitæ noſtræ curſum, uiatores eos qui nos inſtruunt, uel qui bona opera gerunt, portam uero prophetã, de quo dicimus, urbem regnũ eſſe, in quo reſidet omnipotens pater, quem ſoli uidere poſſunt hi qui mundo ſunt corde. Non ergo nobis difficilis uideatur huius itineris labor, quia in fine eius requies erit, nam & ipſe uerus propheta, ab initio mundi per ſeculum currens feſtinat ad requiem. Adeſt enim nobis omni die, & ſi quãdo neceſſe eſt, apparet, & corrigit nos, ut obtemperantes ſibi ad uitam perducat æternã. De his autem qui negligunt uiam ſuæ ſalutis, & ob hoc nõ bene fideles, & præceptis eius ſuorumq́ pontificum iuſſionibus inobedientes uel contumaces eis exiſtant, dominus noſter Ieſus Chriſtus mittens diſcipulos ſuos, præcepit nobis, dicens: In quancunq́ ciuitatem aut domum introieritis, dicite, Pax [Matth.10.] huic domui: & ſi quidem fuerit, inquit, ibi filius pacis, ueniet ſuper eum pax ueſtra: ſi uero non fuerit, pax ueſtra ad uos reuertetur. Exeuntes autem de domo uel de ciuitate illa, etiã puluerem qui adhæſerit pedibus noſtris excutiamus ſuper eos: tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati uel domui. Quod utiq́ ita demum fieri præcepit, ſi prius in ciuitate uel domo ueritatis ſermo prædicetur, ex quo uel recipientes ueritatis fidem filij pacis, & filij dei fiant, uel non recipientes arguantur quaſi inimici pacis & dei. Ita ergo & nos magiſtri inſtituta ſectantes, pacem primo proponimus auditoribus, ut abſq́ ulla perturbatione poſſit uia ſalutis agnoſci. Quod ſi quis pacis uerba nõ ſuſcipit, neq́ adquieſcit ueritati, ſcimus aduerſus eum pugnam uerbi mouere, & urgere acrius cõfutando ignorantiam; & redarguendo peccata. Neceſſariò igitur pacem proponimus, ut ſi quis eſt filius pacis, pax noſtra ueniat ſuper eum, ab eo autem qui ſe alienum pacis effecerit, regredietur ad nos pax noſtra. Et ſi iterum in mandatis habemus, ut uenientes ad ciuitatem, diſcamus prius quis in ea dignus ſit, ut apud eum

Matth. 7. cibum ſumamus: quanto magis cõuenit noſcere, quis, qualiſue ſit is, cui immortalitatis uerba credenda ſunt? Soliciti enim & ualde ſoliciti eſſe debemus, ne margaritas noſtras mittamus ante porcos. Sed & alias ob cauſas utile eſt uiri huius habere notitiã. Si enim ſciam quia in his de quibus non poteſt dubitari, quod bona ſint, emendatus eſt & inculpabilis, hoc eſt, ſi ſobrius, ſi miſericors, ſi iuſtus, ſi mitis & humanus eſt, quæ bona eſſe nullus ambigit, tunc conſequens uidebitur, ut ei qui obtinet bona uirtutũ, etiam quod deeſt fidei & ſcientiæ conferatur, & in quibus maculari uidetur eius uita, quæ eſt in reliquis probabilis, emẽdetur. Si uero in his quę palàm ſunt, peccatis inuolutus permanet, & inquinatus, non me oportet aliquid de ſecretioribus, & remotis diuinæ ſcientiæ proloqui, ſed magis obteſtari, & cõuenire eum ut peccare deſinat, & actus ſuos à uitijs emendet. Quod ſi ingeſſerit ſe & prouocauerit nos dicere, quæ eum minus rectè agentem, nõ oporteat audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omnino reſpondere, auditorũ cauſa utile non uidetur, ne fortè æſtiment nos reſponſionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur non intelligentia propoſiti noſtri. Magna contumelia & graue nobis erit peccatũ, ſi ita deſipiamus ut uideamus eum qui idola colit, eſſe ſobriũ, nos qui deum colimus ſobrij eſſe recuſemus: non hoc ſit inter nos, ſed magnũ habeamus ſtudiũ, ut ſi illi qui errant, homicidiũ non faciunt, nos nec iraſcamur quidẽ. Et ſi illi adulteriũ non cõmittunt, nos nec concupiſcamus quidem alienam mulierem. Si illi amant proximos ſuos, nos diligamus etiam inimicos noſtros. Si illi mutuò dant his qui habent unde reddant, nos etiam his demus à quibus accipere non ſperamus. Et per omnia nos quia æterni ſeculi hæreditatẽ ſperamus, præcellamus eos qui præſens tantũ ſeculũ norunt: ſcientes quia ſi opera illorũ noſtris operibus conlata, in die iudicij ſimilia inueniantur ac paria, confuſio nobis erit, quod æquales inuenimur in operibus, his qui propter ignorantiã condemnantur, & nullam ſpem futuri ſeculi habuerunt. Et uere digna confuſio eſt, ubi nihil amplius geſſimus ab his quibus amplius intelleximus. Quod ſi confuſio nobis erit, æquales his inueniri in operibus bonis, quid erit nobis ſi inferiores nos ac deteriores examinatio futura reperiat? Audite ergo quomodo de his nos ipſe uerus propheta docuerit, *Matth. 12.* ad eos autẽ qui negligenter audiunt uerba ſapiẽtiæ ita ait: Regina auſtri ſurget in iudicio cum generatione hac, & cõdemnabit eã, quia uenit à finibus terrę audire ſapientiã Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic, & nõ audiunt. Ad eos uero qui de malis actibus gerere pœnitentiã detrectabant, ita ait: Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & cõdemnabunt eam, quia pœnitẽtiã egerũt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quàm Iona hic. Videtis ergo quomodo eos qui erudiebantᷣ ex lege, adductis ad exemplũ illis qui ex gentili ignorantia ueniebant, & oſtendens eos nec illis æquales eſſe qui in errore poſiti uidebantur, ex ipſa tantum cõparatione condemnat. Ex quibus omnibus, ſermo quem propoſuimus approbatᷣ, ut caſtimonia quæ aliquatenus etiã ab his qui in errore ſunt poſiti, cuſtoditur, multo purius & attentius, & per ſingulas quaſq;, ſicut ſuprà oſtendimus, ſpecies à nobis qui ueritatem ſequimur teneatur, eò magis quo apud nos obſeruantiæ eius præmia æterna ſunt poſita. Aliter enim nemo ſaluus eſſe poterit, niſi obſeruationibus pro uiribus operam dederit. Deus uos in ſuauoluntate, unumquenq; in ſuo ordine ſemper cuſtodiat fratres, & ſibi placere in omnibus concedat, Amen.

IN TERTIAM EPIST. DIVI CLEMENTIS ARG. PER IOAN. SICHARDVM.

Contra inſidias hæreticorum, quibus iam tum cœperant omnia eſſe infeſta, attentos iubet Clemens eſſe epiſcopos, ut doctrinæ ueritatis obſtruatur aditus lupis, qui poterant per occaſiones in gregem domini graſſari. Eos uero qui aliò iam fuerant quorundam perſuaſionibus traducti, quàm Chriſtianæ regulæ præſcriptum ferrei,

ret, & palàm quorundam pſeudoprophetarum decretis ſubſcripſerant, obteſtatur, ne tanquam transfugæ, ab eorum ſtent partibus, quorum tota profeßio, ignorantiæ nebulis adumbrata, nullò pertineat, niſi ut ſubuertantur qui iam pulchre uidebantur ſibi in cognitione ueri prophetæ promouiſſe. Atq; hic in ignorantiam, ut qua uix ſit peſtis ulla capitalior, totis uiribus inuehitur, eiq; deberi dicit, quod à uero, erga quod noſtropte ſumus ingenio melius affecti, abhorreamus, & noſtra culpa æternis nos ſupplicijs obnoxios faciamus. Per cōtentionem uero cognitionem ueritatis nobis ita commendat, ut putet parentum, quibus alioqui uita debeatur, reſpectum non tanti eſſe oportere, ut in eorum gratiam diutius quàm ſit noſtræ ſaluti integrum, in ignorantia permaneamus. Ne uero habeant cōtentionum ſtudioſi, quod morbo ſuo prætexant, addit, eam diſsidij anſam non eos, qui iam uero prophetæ nomen dederint, quæſituros, ſed qui ignorantiam præoptantes, alijs hoc ipſum inuident, unde inuiti licet, coguntur tamen profiteri ſalutem pendere.

DIVI CLEMENTIS AD IVLIVM ET IVLIANVM EPISCOPOS EPISTOLA TERTIA.

CLEMENS Romanæ urbis epiſcopus, chariſſimis fratribus Iulio & Iuliano, ac reliquis conſodalibus noſtris gentibusq; quæ circa uos ſunt. Oportet fratres omnes doctores, qui ad ſalutem animarum inſtituti ſunt, & ad lucrandas animas epiſcopi ſunt conſecrati, pro cunctis ſolicitudinem gerere, & errantes ad uiam ueritatis, & ad portū ſalutis reducere. Et licet propter gentes quæ circa uos ſunt, in modico uos erraſſe contigerit, melius tamen eſt redire ad ueritatis uiam, quàm diutius in ipſo errore perdurare. Quoſcunq; enim de his, qui uos errare fecerunt, uel de his, qui adhuc uerbum prædicationis non audierunt, poteſtis, uobiſcum adſumite, & ad uiam ueritatis reducite, ne infructuoſi, ſed fructuoſi domino inueniamini. Quoniamquidem ſicut terra cultore neglecta, ſpinas & tribulos neceſſariò producit, ita ſenſus ueſter longi temporis incuria, multas & noxias opiniones rerum, & intelligentias falſæ ſcientiæ germinauit. Opus eſt nunc multa diligentia, ad excolendum rus mentis ueſtræ, ut hic ſermo ueritatis, qui eſt uerus & diligens cordis colonus, aſſiduis excolat diſciplinis. Veſtrûm ergo eſt præbere obedientiam, & occupationes, ac ſolicitudines ſuperfluas amputare, ne bonum uerbi ſemen, enecet noxium germen. Poteſt enim fieri, ut multi temporis negligentiam, breuis & aſſidua reparet diligentia. Incertum nanq; eſt uniuſcuiuſq; uitæ tempus, & ideo feſtinandum eſt ad ſalutem, ne fortè cunctantes mors repentina præueniat: & hoc acrius adnitendum eſt temporis ſpatio, ut dum eſt tempus, collecta malæ cōſuetudinis dediſcamus: quod non aliter facere poteritis, niſi ut iraſcamini quodāmodo aduerſum uoſmetipſos, pro his quæ inutiliter geſſiſtis ac turpiter. Hæc enim eſt utilis uita, & iuſta & neceſſaria iracundia, ut unuſquiſq; in his quibus errauit & perperàm geſſit indignetur, & ſemetipſum accuſet: ex qua indignatione accēditur in nobis ignis quidam, qui uelut agro ſterili immiſſus, conſumptis & excoctis radicibus peſſimæ uoluntatis, bono ſemini uerbi dei fœcundiorē cordis præparet glebam. Puto autem quod ſatis dignas habeatis cauſas iracundiæ, ex quibus iuſtiſſimus ignis concaleſcat, ſi conſideretis in quantos uos errores deduxerit ignorantiæ malum, quantosq; lapſus, & quanta præcipitia ad peccandum dederit, à quantis uos bonis abſtraxit, & in quæ præcipitauit mala, & quod eſt ſuper omnia grauius, quod uos in futuro ſeculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nónne pro his omnibus ubi uobis ueritatis lumen effulſit, ignis iuſtiſſimæ indignationis accenditur? & iracundiæ deo placitæ intra uos conſurgit incendium, quo cōſummatur & radicitus intereat omne ger-

Animus humanus confertur agro, qui incuria ſordeſcit.

men, ſi quod forte in terra malæ concupiſcentiæ pullulauit. Vnde & ipſe qui miſit nos, cum ueniſſet, & omnem mundum uidiſſet ad malitiam declinaſſe, non continuò ei pacem in erroribus poſito dedit, ne eum confirmaret in malis, ſed ignorantiæ eius ruinis, ſcientiã ueritatis oppoſuit, ut ſi qui forte reſipiſcerẽt, & lumen ueritatis aſpicerent, deceptos ſe & in præcipitia erroris abſtractos meritò dolerent, & iracundię ſalutaris ignem aduerſum deceptricem ſuam conciperent ignorantiam.

Matth.12. Ob hoc itaqꝫ dicebat: Ignem ueni mittere in terram, quem uolo ut accendatur. Eſt ergo pugna quædam quæ gerenda nobis eſt in hac uita: ſermo enim ueritatis & ſcientiæ, neceſſariò ſeparat homines ab errore & ignorantia. Sicut ſæpe uidemus putrefactas & emortuas corporis carnes, à connexione uiuentium membrorũ ferro ſecãte ſeparari, tale ergo aliquid eſt, quod agit ueritatis agnitio. Neceſſe eſt enim ut ſalutis cauſa filius, uerbi gratia, qui ſermonem receperit ueritatis, à parentibus ſeparetur incredulis, aut rurſum pater ſeparetur à filio, aut filia à matre. Et hoc modo inter propinquos & cõſanguineos credentes atqꝫ incredulos, ſcientiæ atqꝫ ignorantiæ, ueritatiſqꝫ & erroris pugna cõſurgit. Et ob hoc iterum dicebat qui nos miſit: *Matth.10.* Non ueni pacem mittere in terram, ſed gladiũ. Quod ſi dicit aliquis, & quomodo iuſtum uidetur ſeparari filios à parentibus? Audi quomodo: quia ſi cum ipſis in errore permaneant, neqꝫ illis proderũt, & ipſi cum illis pariter interibunt. Iuſtum igitur & ualde iuſtum eſt, ſeparari eum qui ſaluari uult, ab eo qui non uult. Sed & illud aduerte, quia non ex illis qui rectius intelligunt, uenit iſta ſeparatio, ille enim uult intereſſe pariter & prodeſſe his, & docere meliora: ſed eſt iſtud propriũ ignorantiæ uitium, ut confutantem ſe ueritatis lucem, non ferat habere de proximo, & ideo illis iſta naſcitur ſeparatio. Nam qui ſcientiam ueritatis accipiunt, quia bonitatis plena eſt, tanquam à bono deo datam, cupiunt eam, ſi fieri poteſt, cum omnibus habere communem, etiam cum his qui oderunt eos, & perſequuntur: ſciunt enim peccatum ipſorum cauſam ignorantiæ eſſe. Propterea idem ipſe magiſter, cum ab his qui ignorabant eum duceretur ad crucem, orabat patrem pro interfectoribus ſuis, & dicebat: *Luc.23.* Pater, dimitte his peccatũ, neſciunt enim quid faciunt. Imitantes quoqꝫ diſcipuli magiſtrum, etiam ipſi cum paterentur, ſimiliter pro interfectoribus ſuis orabant. Quod ſi diſciplina nobis eſt orare etiam pro interfectoribus & perſecutoribus noſtris, quomodo non etiam parentum, & propinquorum perſecutiones ferre, & pro conuerſione eorum orare debemus? Tum deinde etiam illud diligentius conſideremus, quę ſit nobis cauſa parentis diligendi. Pro eo, inquiunt, quod uitæ noſtræ uidentur autores. Autores quidem uitæ noſtrę parentes non ſunt, ſed miniſtri: *Parentes miniſtri ſunt ad uitã.* non enim uitam præbent, ſed ingrediendi nobis ad hanc uitam exhibent miniſterium: autor autem uitæ unus & ſolus eſt deus. Si autem autorem uitæ diligere uolumus, illum nobis eſſe diligendum ſciamus. Sed illum, inquiunt, cognoſcere nõ potuimus, iſtos autem & nouimus, & in affectu habemus. Eſto non potueritis cognoſcere quid ſit deus, quid tamen nõ ſit deus perfacile ſcire potuiſtis: nam quomodo latere potuit hominem, quod lignum, aut lapis, aut æs, uel alia huiuſmodi materia non ſit? Quod ſi in his quæ facile deprehendere potuiſtis, animum ad diſcutiendũ noluiſtis intendere, certum eſt quia in agnitione dei impediti eſtis, non impoſſibilitatis, ſed ignauiæ uitio. Nam ſi uoluiſſetis, ex ipſis inutilibus ſimulacris profecto accepiſſetis intelligentiæ uiam. Certum eſt quia per ferrum facta ſunt ſimulacra, ferrum uero per ignem confectum eſt, qui ignis aqua extinguitur, aqua autem per ſpiritũ mouetur, ſpiritus autem à deo initium habet. *Gen.1.* Sic enim dicit Moyſes propheta: In principio fecit deus cœlum & terram, terra autem erat inuiſibilis, & incompoſita, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & ſpiritus dei erat ſuper eam. Spiritus iuſſu dei quaſi in ipſa conditoris manu lucem ſeparauit à tenebris, & poſt illud inuiſibile cœlum, iſtud uiſibile produxit, ut ſuperiora quidem

quidem habitaculum faceret angelis, inferiora uero hominibus. Propter uos ergo iuſſu dei aqua quæ erat ſuper faciem terræ receſſit, ut terra uobis produceret fructus: cui etiam humorum uenas latenter inſeruit, ut uobis ex ea profluerent fontes, & flumina. Propter uos producere iuſſa eſt animantia, & omnia quæ ueſtro uſui, uoluntatiq́ ſeruirent. Aut non propter uos uenti ſpirant, ut ex ipſis concipiens fructus uobis terra parturiat? Non propter uos imbres perfluunt, & tempora uiciſſitudines mutant? Non propter uos ſol oritur & occidit, & mutationes luna perpetitur? Non propter uos mare exhibet famulatum ſuum, ut uobis ingratis cuncta ſubiaceant? Nónne pro his omnibus iuſta erit ultionis pœna, quia horum omnium largitorem, quem ante omnia & agnoſcere, & uenerari debuiſtis, ſolum præ cæteris ignoratis? Sed & nunc uos ad hanc intelligentiam eius duco. Videtis etenim quod omnia gignuntur ex aquis, aqua uero per unigenitum ex initio facta eſt, unigeniti uero omnipotens deus caput eſt, per quem tali ordine, ut ſuprà diximus, peruenitur ad patrem. Cum autem perueneritis, agnoſcite hanc eſſe uoluntatem eius, ut per aquas quæ primæ creaturæ ſunt, denuò renaſcamini. Qui enim regeneratus fuerit per aquam, bonis operibus repletus, hæres efficitur eius à quo in incorruptionem generatus eſt. Propter quod paratis animis accedite quaſi filij ad patrem, ut peccata ueſtra diluantur, & cauſa eorum ſola ignorantia fuiſſe probetur apud deum. Nam ſi poſt agnitionem horum permanetis in incredulitate, uobis iam perditionis ueſtræ cauſa, & non ignorantiæ reputabitur. Nec putetis quod etiamſi omnem pietatem colatis omnemq́ iuſtitiam, baptiſmũ uero non accipiatis, ſpem poſſitis habere apud deum, imò maiori pœna digni eritis, qui bona opera non bene operati eſtis: confertur enim meritum boni hominis, ex bonis geſtis, ſed ſi ita gerantur ſicut deus iubet. Deus autem iuſſit omnem colentem ſe baptiſmo conſignari: quod ſi renueritis, & ueſtræ uoluntati magis quàm dei obtemperetis, contrarij ſine dubio & inimici eſtis uoluntati eius. Sed dicitis fortaſſe: Quid confert aquæ baptiſmus ad dei cultum? Primo quidem, quia quod deo placuit impletur: ſecundo, quia regenerati ex aquis & deo, renouata fragilitas prioris natiuitatis, quæ uobis per hominem facta eſt, amputatur, & ita demum peruenire poteritis ad ſalutem, aliter impoſſibile eſt. Sic enim nobis cum ſacramẽto uerus propheta teſtatus eſt dicens: Amen dico uobis, niſi quis denuò renatus fuerit ex aqua uiua, non introibit in regnum cœlorum. Et ideo accelerate, eſt enim in aquis iſtis miſericordia eius quædam, quæ ex initio ferebatur ſuper eas, & agnoſcit eos qui baptizantur ſub appellatione triplicis ſacramenti, & eripit eos de ſupplicijs futuris, quaſi donum quoddam offerens deo, animas per baptiſmum conſecratas. Confugite ergo ad aquas iſtas, ſolæ ſunt enim quæ poſſunt uim futuri ignis extinguere: ad quas qui moratur accedere, conſtat in eo infidelitatis adhuc idolum permanere, & ab ipſo prohiberi ad aquas, quæ ſalutem conferunt, properare. Siue enim iuſtus, ſiue ſit iniuſtus, baptiſmum per omnia neceſſarium eſt: Iuſto quidem, ut adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur deo: iniuſto uero, ut peccatorum quæ geſſit, remiſſio concedatur. Omnibus ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci deo, & demum conſignari ab epiſcopo, id eſt, ſeptiformem gratiam ſpiritusſancti percipere, quia incertus eſt uniuſcuiuſq́ exitus uitæ. Cum autem regeneratus fuerit per aquam, & poſtmodum ſeptiformi ſpiritus gratia ab epiſcopo, ut memoratum eſt, confirmatus (quia aliter perfectus eſſe Chriſtianus nequaquam poterit, nec ſedem habere inter perfectos, ſi non neceſſitate, ſed incuria aut uoluntate remanſerit) ut habeat quod à Petro accepimus, & cæteri ſancti apoſtoli præcipiente domino docuerunt, & demum ex operibus bonis oſtendit in ſe ſimilitudinem eius, qui eum genuit patris. Poſt hæc uero agnoſcat deum honorare: honor

Baptiſmus quid proſit.

Ioan. 3.

Id uulgò hodie appellamus confirmationem.

autem eius eſt, ut ita uiuat, ſicut ipſe uult. Vult autem unumquenq; ita uiuere, ut homicidium & adulterium neſciat, odium & auaritiam fugiat, iram, ſuperbiam, iactantiam reſpuat, & execretur: inuidiam quoq;, & cætera his ſimilia, penitus à ſe ducat aliena. Eſt ſanè propria quædam noſtræ religionis obſeruantia, quæ non tam imponitur hominibus, quàm proprie ab unoquoq; deum colente cauſa puritatis expetitur. De caſtimoniæ dico cautela, cuius ſpecies multæ ſunt, ſed prima, ut obſeruet unuſquiſq; ne menſtruatæ mulieri miſceatur, hoc enim execrabile dicit lex dei: quod etſi lex de his non admonuiſſet, nos ut canterij libenter uolueremur in ſtercore? Debemus aliquid amplius habere animalibus, utpote rationabiles homines, & cœleſtium capaces ſenſuum, quibus ſummum ſtudium eſſe debeat, ab omni inquinamento cordis conſcientiam cuſtodire. Bonum eſt autem & puritati conueniens, etiam corpus aqua diluere. Bonum uero dico, non quaſi principale illud in quo mens purificatur, ſed quod ſequela ſit illius boni hoc in quo caro diluitur. Sic enim & magiſter noſter quoſdam phariſæorum & ſcribarum, qui uidebantur eſſe cæteris meliores, & à uulgo ſeparati, increpabat, dicens eos hypocritas, quia ea ſolummodo quæ hominibus uidebantur purificabant: corda uero, quæ ſolus deus aſpicit, inquinata relinquebant & ſordida. Ad quoſdam ergo ex ipſis non ad omnes dicebat: Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia mundatis calicis & paropſidis quod deforis eſt, intus autem plena ſunt ſordibus: phariſæe cæce munda prius quod intus eſt, & quod deforis eſt erit mundum. Vere enim ſi mens mundetur luce ſcientiæ, cum ipſa fuerit munda ac ſplendida, tunc etiam eius qui deforis eſt hominis, ipſa neceſſariò curam gerit, id eſt carnis ſuæ, ut & ipſam purificet. Vbi autem iſta quæ foris eſt purificatio carnis negligitur, certum eſt ibi neq; de puritate mentis ac munditia cordis curam geri. Ita ergo ſit ut is qui intrinſecus mundus eſt, mundetur ſine dubio & extrinſecus: non ſemper is qui mundatur extrinſecus, etiam intrinſecus mundus eſt, uidelicet cum agit hęc ut hominibus placeat. Sed & illa ſpecies caſtimoniæ obſeruanda eſt, ut ne paſſim & libidinis ſolius cauſa fœminis coëat quis, ſed poſteritatis reparandæ gratia: quæ obſeruantia cum etiam in nonnullis pecudibus inueniatur, pudori eſt ſi non ab hominibus rationabilibus, & deū colentibus obſeruetur: ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio dei. Propter quod chariſſimi ſectamini ſemper charitatem, & æmulamini meliora & ſpiritualia, & adiuuate uos inuicem, ut deo ſemper in omnibus placere ualeatis, Amen.

Matth. 23.

IN QVARTAM DIVI CLEMENTIS EPISTOLAM ARG. PER IOAN. SICHARDVM.

Miremur uero, ſi libet, quędam tanto ſeculorum interuallo aliò decidiſſe, quàm ſunt inſtituta, quędam uero penitus in deſuetudinem abyſſe, cùm ex hac epiſtola non obſcure liceat cognoſcere, illam menſæ, totusq; cultus rationem, quam inter ſe Chriſtiani peculiarem habuere, paulatim ſenuiſſe, ipſis etiam Clementis temporibus: apparetq; eam obſoleuiſſe citius, quàm eſſet paulò propius cognita: magna enim epiſtolæ pars in eo conſumitur, ut in memoriam redigat id uictitandi genus, quod non temere à dilectione apud Græcos nomen inuenit, qua refrigeſcente ſenſim precia uitæ peſſum iere, & ut quidq; fuit honeſtius inſtitutum. At deum immortalem quantulo poſt apoſtolos tempore! Eiuſmodi autem tum fuit Chriſtianorum uita, quemadmodum in actis apoſtolicis deſcribitur, ut ſublata priuatarum rerum nomenclatura, in publicum quicquid uſpiam eſſet abierit, indeq; ut uiſa fuit cuiuſq; neceſsitas poſtulare, expenſum ab epiſcopo tanquam œconomo. Res fuit per ſe honeſta, ut uix alia æque, ſed quæ lucri cupidioribus feneſtram quodãmodo aperuerit, qua ad diuitias, quas pro ruderibus ducere debebant, per fas atq; nefas aſpirarent. Diſpertiebant enim ueteres illi pontifices, ut de quorum fide nemini eſſe

Menſa enim illa Chriſtianorũ ἀγάπη dicitur

dubium

bium poſſet, prout omnium ratio tulit, tantumq́; abfuit, ut eorum quicquam abraderent, ut etiam uitam ſi quo opus fuiſſet, impendere nihil eſſent grauati. Vſi ſunt re honeſtiſſima poſteriores aliquot pontifices ad quæſtus aucupium, & quod in hunc uſum publico addiceretur, cœptum eſt primo decimari, paulò poſt, ubi res ſucceſſit, & uita illa lautior arriſit, & ſordium eos piguit, abiecta fronte palam pro ſuo omne id habuerunt, quod erat uſibus omnium deſtinatum. Nihil addam amplius, ne argumentum ſcribens, imprudentius hic, quod nolim, Camarinam iſtam commoueam.

DIVI CLEMENTIS EPISTOLA QVARTA AD ECCLESIAM HIEROSOLYMITANAM.

DILECTISSIMIS fratribus & condiſcipulis, Hieroſolymis cũ chariſſimo fratre Iacobo coëpiſcopo habitantibus, Clemens epiſcopus. Communis uita fratres omnibus eſt neceſſaria, & maxime his qui deo irreprehenſibiliter militare cupiunt, & uitam apoſtolorum, eorumq; diſcipulorum imitari uolunt. Communis enim uſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit: ſed per iniquitatem, alius hoc ſuum dicit eſſe, & alius illud, & ſic inter mortales facta diuiſio eſt. Deniq; Gręcorum quidam ſapientiſſimus, hæc ita ſciens eſſe ait, Communia debere eſſe amicorum omnia: & ſicut non poteſt, inquit, diuidi aër, neq; ſplendor ſolis, ita nec reliqua quæ communiter in hoc mundo omnibus data ſunt ad habendum, diuidi debere, ſed habenda eſſe communia. Vnde & dominus per prophetam loquitur, dicens: Ecce quàm bonum, & quàm iucundũ habitare fratres in unum. Iſtius enim (Pſal.132.) conſuetudinis more retento, etiam apoſtoli, eorumq; diſcipuli, ut prædictum eſt, unà nobiſcum & uobiſcum cõmunem uitam duxere. Vnde ut bene noſtis, erat (Act.4.) multitudinis eorum cor unum, & anima una, nec quiſquam eorum aut noſtrûm, de his quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed omnia illis & nobis erant communia, nec quiſquam egens erat inter nos. Omnes uero qui domos uel agros poſſidebant, uendebant eos, & precia eorum, & reliquas res quas habebant, afferebant, ponentes ante pedes Apoſtolorum, ſicut nobiſcum quidam ueſtrûm cognouerunt, & uiderunt, & diuidebatur ſingulis prout cuiq; opus erat. Ananias autẽ uir auſterus, & Zaphira uxor eius, qui mentiti ſunt apoſtolis de precio agrorum (Act.5.) ſuorum quos uendiderant, nobis præſentibus in conſpectu omnium circunſtantium, à conſpectu apoſtolorum, propter peccatum eorum & mendacium quod fecerunt, mortui delati ſunt ambo. Cætera quæ de talibus cognouimus & uidimus, nec recordatione, nec demonſtratione digna ſunt: quapropter hæc uobis cauenda mandamus, & doctrinis & exemplis Apoſtolorum obedire præcipimus, quia hi qui mandata eorum poſtponunt, non ſolum rei, ſed extorres fiunt: quæ non ſolum nobis cauenda, ſed & omnibus prædicanda ſunt. Relatum eſt etiam nobis, quod quidam ueſtris in partibus cõmorantes, aduerſant̃ ſanis doctrinis, & prout eis uidetur, non ſecundũ traditionem patris, ſed iuxta ſenſum ſuũ docere uidentur. Multas enim quidam, ut audiuimus, ueſtrarũ partium, ſecundum ingenium hominũ, ex his quæ legunt ueriſimilitudines capiunt: & ideo diligenter obſeruandum eſt, ut lex dei cum legitur, nõ ſecundũ propriam ingenij intelligentiam legatur uel doceat̃: ſunt enim multa uerba in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi unuſquiſq; ſponte præſumpſit: ſed fieri non oportet: non enim ſenſum quẽ extrinſecus attuleris alienũ, & extraneum debetis quæ-

rere, aut quo modo ipſum ſcripturarum autoritate confirmare, ſed ex ſcripturis ſenſum capere ueritatis. Et ideo oportet ab eo intelligentiã diſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus ſecundum ueritatem ſibi traditam ſeruauit, & ipſe poſſit ea quæ rectè ſuſcepit competēter aſſerere. Cum enim ex diuinis ſcripturis, integram quis & firmam regulam ueritatis ſuſceperit, abſurdum non erit ſi aliquid ex eruditione communi, ac liberalibus ſtudijs, quæ fortè in pueritia attigit, ad adſertionem ueri dogmatis conferat, ita tamen ut ubi uera didicit, falſa & ſimulata declinet. Incertum eſt enim, etiam iuuenibus uitæ tempus, ſenibus autem nec incertum eſt: non enim dubitatur quin quantumcunq; eſt quod putatur ſupereſſe, breue ſit. Et ideo tam iuuenes, quàm ſenes oportet de conuerſione & pœnitentia ualde eſſe ſolicitos, & ſatagere, ut de reliquo ornent animam ſuam ornamentis digniſſimis, id eſt dogmatibus ueritatis, decore pudicitiæ, ſplendore iuſtitiæ, candore pietatis, alijsq; omnibus quibus comptam decet eſſe rationabilem mentem. Vnde conſilium dantes, ueſtram prudentiam hortamur, ut ab apoſtolicis regulis non recedatis, ſed cõmunem uitam ducentes, & ſcripturas ſacras rectè intelligentes, quæ domino ſunt placita, uos ea ſalubrè adimplere ſatagatis, ut oratione aſſidua, cum dei gratiam merueritis, tunc ſine ſuſpicione mali interitus, uota poſſint celebrari feſtiua. Deus autem pacis ſit cum omnibus uobis, Amen.

IN DIVI ANACLETI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

Magni referre D. Paulus non ab re exiſtimat, quem quiſque ſuæ doctrinæ habeat autorem. Nec ita multo ſecus Tertullianus, de præſcriptionibus contra hæreticos, hoc plus eſſe cuiq; deferendum cenſet, quo ſaniore ſit is, atq; meliore nixus ſuæ ſententiæ principe. Indeq; eſſe quod Clementem pro ſe quiſq; pluris facere debeat: nam is ut doctrinæ ſuæ inſtituta è Petro hauſit, ita prærogatiuam quodammodo docendi ab eo tulerit. Atque ita demum cuiuslibet eccleſiæ dignitatem eſſe colligendam, ſi quamplurimos autorum habuerit ſimiles. Ea in re quis non uidet, Anacletum eſſe, qui cum Clemente ſit antiquior, quem hoc nomine uel maxime ſuſpicere debeamus? Eius enim epiſcopatus, cui magna innocentia XII. annis præfuit, cum in Domitiani cruentiſsimi Imperatoris tempora incidiſſet, qui hanc ſibi operam popoſcerat, ut ferro igneq;, quod in ſe erat, Chriſtianorum penuriam ad internitionem redigeret, eſſentq; non pauci defectionem iam, ob diutinum periculorum metum, cogitantes: eos ad patientiam Anacletus animat, adfirmans eam eſſe, qua ueluti militari teſſera, eius nos Imperatoris eſſe milites teſtemur, ad cuius ſumus imaginem creati. Vbi autem hoc ſe euiciſſe putat, dilectionem proximi, ut quæ patientiæ umbra ſit, illis commendat, exemplo Chriſti, qui cum fratrum nomen unice nobis conciliare ſtuderet, ex æquo uoluit & dici, & eſſe omnium parens.

DIVI ANACLETI EPISTOLA
OMNIBVS ECCLESIIS SCRIPTA.

ANACLETVS ſeruus Chriſti Ieſu, in ſede apoſtolica domino ſeruiens, epiſcopis omnibus & cæteris cunctis fidelibus, qui coæqualem nobiſcum ſortiti ſunt fidem. Gratia uobis, & pax, atq; conſolatio multiplicentur à domino in eccleſia. Bene dictus deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecũdum magnã miſericordiã ſuã, regenerauit nos in ſpem uiuam, per reſurrectionẽ Chriſti Ieſu ex mortuis, in hæreditatem incorruptibi-

ruptibilem, & incontaminatam, & inmarceſſibilem, conſeruatam in cœlis, in uobis qui in uirtute dei cuſtodimini per fidem & ſalutem, paratam reuelari in tempore nouiſſimo, in quo exultabitis, etſi modicum nunc oportet contriſtari in uarijs tentationibus, ut probatio ueſtræ fidei multo precioſior ſit auro, quod per ignem probatur: ſi tamen in tribulationibus experti, probati inueniamini. Patientes eſtote dilectiſſimi, *Rom. 5.* quia patientia probationem operatur, probatio uero ſpem, ſpes autem non confundit. Ecce agricola expectat precioſum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſerotinum. Si agricolæ hæc patienter ferunt pro temporalibus fructibus, quanto magis uos pro æternis patientes eſſe debetis? Eſtote ergo patientes & confirmate corda ueſtra, ut adueniente iudice Chriſto, lęti & probati eſſe ualeatis. Nolite ingemiſcere in alterutrum, ne iudicemini: ecce iudex ante ianuam aſſiſtit: exemplum capite chariſſimi laboris & patientiæ, prophetas, qui loquuti ſunt in nomine domini, etenim beatificamus qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Iob audiſtis, & finem domini uidiſtis, quoniam miſericors & miſerator eſt deus. Tribulationes ueſtras audiuimus fratres tam per ueſtros, quàm & per aliorum apocriſiarios, ſuper quibus ualde dolemus, uobiſcq́ compatimur, & auxilium ferre, prout ipſe largitus fuerit, qui pro nobis non ſolum tribulatus, ſed etiam paſſus eſt, parati ſumus. Nolite mirari chariſſimi, qui perſequutiones patimini, quaſi noui uobis aliquid contingat, ſed communicantes Chriſti paſſionibus gaudete, ut & in reuelatione gloriæ eius, gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis, quoniam quod eſt honoris, gloriæ, & uirtutis dei, & qui eſt eius ſpiritus, ſuper uos requieſcet. Nemo autem ueſtrûm patiatur quaſi homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienorum appetitor: ſi autem ut Chriſtianus, nõ erubeſcat, glorificet autem deum in iſto nomine, quoniam tempus eſt ut incipiat iudicium de domo dei. *1. Pet. 4.* Si autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt dei euangelio? & ſi iuſtus uix ſaluabitur, impius & peccator ubi apparebunt? Itaq́ & ij qui patiuntur ſecundum uoluntatem dei, fideli creatori commendant animas ſuas in benefactis. Nam & ait Clemens beatus anteceſſor noſter, *Libro nono recognitionum.* ſimilis eſt omnis eccleſiæ ſtatus naui magnæ, quæ per undoſum pelagus, diuerſis è locis & regionibus uiros portat, ad unam potentis regni urbem properare cupientes. Sit ergo nauis autor huius, dominus ipſe omnipotens deus, gubernator uero ſit Chriſtus, tum domini prorę officiũ epiſcopus impleat, presbyteri nautarũ, diaconi diſpenſatorũ locum teneant, hi qui catechizant nautologis conferantur, epibatis autem totius fraternitatis multitudo ſit ſimilis. Ipſum quoq́ mare hic mundus habeatur, uentorũ uero uarietates & turbinũ, diuerſis tentationibus cõferantur. Perſequutiones, tribulationes, ſiue pericula, fluctibus exequentur. Terreni uero ſpiritus, qui de torrentibus uel cõuallibus ſpirant, pſeudoprophetarũ, & ſeductorũ, ſeu prauæ doctrinæ uerba docentes. Promontoria uero & loca cõfragoſa, hi qui in poteſtatibus ſunt, ſeculi iudices, & pericula minanẽ ac mortes. Bithalaſſa uero quæ duplicibus undæ fallacis æſtibus uerberantur, dubijs mente & repromiſſionũ ueritate nutantibus cõferantur, atq́ his qui irrationabili fidem noſtram ratione diſcutiunt. Hypocritæ uero & doloſi piratis ſimiles habeanẽ. Iam uero rapidus uortex, & tartarea charybdis, & ſaxis illiſa naufragia, ac mortiferæ ſubmerſiones, quid aliud æſtimanda ſunt quàm peccata? Reſtat igitur ut hęc nauis curſu proſpero tuta poſſit portum deſideratæ urbis intrare, & ita deo precem fundere, ut nauigãtes mereantur audiri. Audiuimus fratres quod quidam & detrahunt & accuſant ſacerdotes dei, cupientes eos damnari, nõ intelligentes forſitan, quod iniuria ſacerdotum, ad Chriſtum pertinet, cuius uice funguntur: nec hoc aſpiciunt, quod beatus princeps apoſtolorum inſtructor noſter ait: *1. Petr. 2.* Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes ratio-

nabiles, ſine dolo lac concupiſcite, ut in eo creſcatis in ſalutem. Et dominus per pro
Pſal.33. phetam inquit: Qui uult uitam diligere, & uidere dies bonos, coërceat linguam
ſuam à malo, & labia eius ne loquantur dolum. Qui autem iſta tranſgrediuntur,
profectò tranſgreſſores legis dei, & contemptores, atq; inobedientes eius præce-
Iaco.2. ptis exiſtũt. Vnde & beatus Apoſtolus ait: Si diligitis proximos ſicut uoſmetipſos,
bene facitis: ſi autem perſonas accipitis, peccatũ operamini, redarguti à lege qua-
ſi tranſgreſſores. Et beatus apoſtolus ac præceſſor noſter Clemens, uir apoſtoli-
cus, & ſpiritu dei plenus, cum reliquis ſanctis collegis ſuis ſtatuit dicens: Accuſan-
di uel teſtificandi licentia denegetur omnibus, qui Chriſtianæ religionis & nomi-
nis dignitatem, & ſuæ legis, uel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita, ne
Apoſtatæ. glexerint: tranſgreſſores enim ſponte legis ſuæ, eiusq; uiolatores, apoſtatæ nomi-
nantur: omnis enim apoſtata refutandus eſt, & ante reuerſionem ſuam non in ac-
Prouer.6. cuſatione rectè agentium, aut teſtimonio ſuſcipiendus, quia uir duplex animo in-
Iaco.2. conſtans eſt in omnibus uijs ſuis. Quicunq; autem, ut ait Iacobus apoſtolus, totam
legem ſeruauerit, offendit autem in uno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit,
non mœchaberis, dixit & non occides: quod ſi non mœchaberis, occides autem,
factus es tranſgreſſor legis. Sic loquimini, & ſic facite ſicut per legem libertatis inci-
pientes iudicari: iudicium enim ſine miſericordia, illi qui non fecit miſericordiam:
Ezech.33. ſuperexcellit autem miſericordia iudicio. Et dominus ait: Nolo mortem peccato-
ris, ſed ut conuertatur & uiuat. & multa alia horum ſimilia. Nemo enim, inquit
Rom.14. Apoſtolus, noſtrûm ſibi uiuit, & nemo ſibi moritur: ſiue ergo uiuimus, ſiue mori-
mur, domini ſumus. In hoc enim Chriſtus mortuus eſt, & reuixit, ut & mortuo-
rum & uiuorum dominetur: tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare
ſpernis fratrem tuum? omnes enim ſtabimus ante tribunal dei. Scriptũ eſt enim,
Viuo ego dicit dominus, quoniam in eo flectetur omne genu, & omnis lingua
confitebitur deo. Itaq; unuſquiſq; ueſtrûm per ſe rationem reddet domino. Non
ergo amplius inuicem iudicemus, ſed hoc iudicate magis, ne ponatis offendicu-
lum fratri uel ſcandalum. Scimus enim quia multum derogatio præualet, quan-
do derogator creditur fide dignus. Ideo fratres uarijs detractationibus non opor-
tet labefactari iudices, & primates eccleſiæ, ſed magis apoſtolorum & doctorum
regulis informari & roborari. Vnde iuſtum eſt, omnes in uniuerſo Romanorum
orbe doctores legis, ea quæ legis ſunt, rectè ſapere, & operari, & non regulas na-
ſcentis eccleſiæ conſundere, aut fidem, ac doctrinam apoſtolorum uarijs macula-
re doctrinis, nec fratres infeſtare. Si autem omnia in hoc ſeculo uindicata eſſent,
locum diuina iudicia non haberent: ſuperuacuis enim ad beneficia laborat impen
dijs, qui ſolem certat facibus adiuuare. Ideo ſi aliquis putat deo in hoc placere,
quod ſeruos ſuos accuſat, & ut meliores fiant, dicit ſe hoc agere, in uanum labo-
rat, & plus inuidiæ ſtimulis agitatur, quàm charitatis, quoniam gratiæ plenitudo
adiectione non indiget, nec ulla requirit commendationis augmenta. Erigunt er-
go doctores conſcientias ſuas, & ſi quando incertis temporum flatibus opponun-
tur, ſuſtinent mala, quæ ſeculis magis ſunt adſcribenda quàm meritis. Datam enim
ſcimus ſatanæ poteſtatem, ut ſeruos Chriſti cribraret, ut quod de tritico inueniri
poſſit, horreis ingereretur, & quod de paleis ad ignium alimenta tranſiret. Ad uos
Luc.2. ſpecialiter dictum eſt: Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri ueſtro, da
re uobis regnum. Venit inter uos gladius perfidorum, ut marcida eccleſiæ mem-
bra reſecaret, & ad cœleſtem gloriam perduceret. Quos habeat Chriſtus milites,
Milites Chriſti certamen oſtendit: qui triumphũ mereantur, per bella cognoſcuntur. Scimus au-
certamẽ palàm tem multos ob id infeſtare doctores, ut eos perdãt, & propriæ uolũtatis placita ad-
faciet. impleant. Nõ propterea tamẽ doctores, in quantũ uires ſuppetũt, à recta ęmulatio
ne & bona intẽtione recedere debẽt, ſciẽtes quia beati pauperes qui perſequutionẽ
patiun-

patiuntur propter iuſtitiam. Nihil autem paſtore miſerius, qui luporum laudibus gloriat̃, quibus ſi placere uoluerit, atq; ab his amari delegerit, erit hinc ouibus magna pernicies. Nullus ergo paſtorũ placere lupis & gregibus ouium poteſt, perdit enim laboris memoriã, mens terrenis obligata carceribus. Sicut artiũ in ſuo quæq; opere inuenitur mater inſtantia, ita nouerca eruditionis eſt negligentia. Nullus ergo præiudicium alteri faciat, neq; quod ſibi fieri non uult, exerceat. Nemo dictum de aliquo inueniat, quod in eius actibus non agnoſcat. Ego autem labefactatã non ſolum quietem meam, ſed & ſalutem iniquorũ ualetudine, & rumorum procellis agnoſco: potens eſt diuinitas, immenſæ tempeſtatis incerta, bono ſerenitatis amouere. Et quid aliud Chriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquẽs exemplum, niſi ut ſequamur tam doctrinã eorum, quàm & exemplum? & patiamur aduerſa pro Chriſto, & cum patribus atq; cum fratribus crucem portemus, eorumq; tribulationibus compatiamur, ut Chriſti ueri diſcipuli inueniamur, qui dicit: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Præſumptio eſt, ſi dominorũ beneficia famuli nõ ſequantur: obſequium ergo æſtimandum puto, quod pariturus impendo. Quid eſt hoc, quod plus creditur filij uocabulum ualere, quàm obſequium? & non quæritur quid in amoris lance promoueas, ſed quale ad præiudicium æſtimanti nomen apponas, cum apud prudentes fruſtra ſobolem dicimus, niſi exhibeat quod uocatur. Ego uero uolo errore meo alienas culpas aſſerere, ut factũ quod doleo, admiſiſſe conuincar. Odiſti, inquit dominus per prophetam, omnes operantes iniquitatem, perdes loquentes mendacium. Virum ſanguinum & doloſum abominabitur dominus, ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ introibo in domum tuam, adorabóq; in templo ſancto tuo in timore tuo. Domine deduc me in iuſtitia tua, propter inimicos meos, dirige ante faciem meam uiam tuam. Non eſt in ore eorum rectum, interiora eorum inſidiæ. Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguam ſuam lenificant, cõdemna eos deus. Decidant à conſilijs ſuis iuxta multitudinẽ ſcelerum eorum, & expelle eos, quoniam prouocauerunt te. Et lætentur omnes qui ſperant in te, in ſeculum laudabunt te. Et proteges eos, & lætabuntur in te qui diligunt nomen tuum, quia tu benedicis iuſto. Domine ut haſta placabilitatis coronabis eum. Deo enim perfecte ſacrificantes, non debent uexari, ſed portari, conſolari, atq; ab omnibus uenerari. Ipſi autem quando domino ſacrificant, non ſoli hoc agere debent, ſed teſtes ſecum adhibeant, ut domino perfecte, in ſacratis deo ſacrificare locis probentur: ait nanq; autoritas legis diuinæ: Vide ne offeras holocauſta tua in omni loco quem uideris, ſed quem elegit dominus deus tuus. Epiſcopus deo ſacrificans, teſtes, ut præfixum eſt, ſecum habeat, & plures quàm alius ſacerdos: ſicut enim maioribus honoris gradibus fungitur, ſic maiori teſtimonij incremẽto indiget. In ſolennioribus quippe diebus, aut VII. aut V. aut III. diaconos, qui eius oculi dicuntur, & ſubdiaconos atq; reliquos miniſtros ſecum habeat, qui ſacris induti ueſtimentis, in fronte & à tergo, & preſbyteri è regione dextra læuaq;, contrito corde & humiliato ſpiritu, ac prono ſtent uultu, cuſtodientes eum à maleuolis hominibus, & cõſenſum eius præbeant ſacrificio. Peracta autem cõſecratione, omnes cõmunicent, qui noluerint eccleſiaſticis carere liminibus, ſic enim & apoſtoli ſtatuerunt. Seruite, inquit dominus per prophetam Dauid, in amore & exultate ei cum tremore. Adorate purè, ne fortè iraſcatur & pereatis de uia: ille enim nõ perit de uia, qui rectè graditur, & præcepta cuſtodit maiorum. Doceri ergo omnes oportet, qui domini ſacerdotio funguntur, ut & cæteros inſtruant, & ſibi proficiant. Scriptũ eſt autem. Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Et alibi: Populus autem ſciens deum ſuũ, obtinebit & faciet, & docti in populo docebũt multos. Ipſa enim ueritas per ſe infert, & dicit: Beatus eſt

Negligẽtia nouerca eruditionis.
1.Pet.2.
Luc.9.
Pſal.5.
Diaconi, ab oculis ſunt epiſcoporum.
Omnes communicent.
Pſalm.2.
Dan.12.
Dan.11.

Matth.11. qui nõ fuerit ſcandalizatus in me. Ille proculdubio ſcandalizatur in deo, qui recte non docet, & qui eius ſcandalizat epiſcopum, uel ſacerdotem: impie nanq; agentes ſunt impij: neq; intelligent omnes impij, porrò docti intelligẽt, omnes enim in in- *1.Ioan.4.* uicem humilitatẽ inſinuate, quia deus ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. Nolite, inquit Ioannes apoſtolus, omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſint, quoniam pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Et idem ipſe alibi ait: Vos quod audiſtis ab initio, in uobis permaneat: ſi in uobis permanſerit, quod ab initio audiſtis, & uos in filio & patre manebitis: & hæc eſt repromiſſio, quam ipſe pollicitus eſt nobis, uita æterna. Hæc ſcripſi uobis de his qui ſeducũt uos, & unctio quam accepiſtis ab eo, maneat in uobis. Et non neceſſe habetis ut aliquis doceat uos, ſed ſicut unctio eius docet uos de omnibus, & uerum eſt, & non eſt mendaciũ, & ſicut docuit uos, manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduẽtu eius. Scitis quoniã iuſtus eſt, ſcitote quoniã & omnis qui facit iuſtitiã, ex ipſo natus eſt. Videte qualẽ charitatẽ dedit nobis pater, ut filij dei nominemur, & ſimus: propter hoc mũdus nõ nouit nos, quia nõ nouit eum. Chariſſimi nũc filij dei ſumus, & nondũ apparuit, quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam uidebimus eum ſicuti eſt, & omnis qui habet ſpẽ hanc in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt. Omnis qui facit peccatũ, & iniquitatẽ facit, & peccatũ eſt iniquitas, & ſcitis quia ille apparuit, ut peccata tolleret, & peccatum non eſt in eo. Omnis qui in eo manet, non peccat, & omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos ſeducat: qui facit iuſtitiam, *Ioan.8.* iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Qui facit peccatũ, ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat: in hoc apparuit filius dei, ut diſſoluat opera diaboli. Omnis qui natus eſt ex deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniã ex deo natus eſt. In hoc manifeſti ſunt filij dei, & filij diaboli: omnis qui non eſt iuſtus, non eſt ex deo, & qui nõ diligit fratrem ſuum: quoniam *1.Ioan.3.* hæc eſt annũciatio quam audiſtis ab initio, ut diligamus alterutrũ. Non ſicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrẽ ſuũ, & propter hoc occidit eũ, quoniã opera eius maligna erant, fratris autem eius iuſta. Nolite mirari fratres, ſi odit uos mundus: nos ſcimus, quoniã tranſlati ſumus de morte in uitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: & ſcitis, quoniã omnis homicida nõ habet uitam æternam in ſe manentem. In hoc cognouimus charitatẽ dei, quoniã ut ille pro nobis animã ſuam poſuit, ita & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit ſubſtantiã mundi, & uiderit fratrem ſuum neceſſitatẽ habere, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, nõ diligamus uerbo neq; lingua, ſed opere & ueritate. In hoc cognoſcimus quoniam ex ueritate ſumus, & in conſpectu eius ſuademus cordi noſtro: quoniam ſi reprehenderit nos cor noſtrum, maior eſt deus corde noſtro, *Conſciẽtia noſtra arguit nos delinquentes.* & nouit omnia. Chariſſimi, ſi cor noſtrũ non reprehẽderit nos, fiduciam habemus ad deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus. Et hoc eſt mandatũ, ut credamus in nomen filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus alterutrum, ſicut dedit mandatũ nobis: & qui ſeruat mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo, & in hoc ſcimus quoniã manet in nobis, de ſpiritu quem dedit nobis. Et ſicut deus creator, qui hominem ad ſimilitudinẽ ſuam creauit, charitas eſt, bonus, iuſtus, patiens, atq; mitis, & miſericors, & reliqua uirtutum ſanctarum inſignia, quę de ipſo leguntur: ita homo crea- *Imago dei multarum nos uirtutũ admonere debbat.* tus eſt ut charitatem haberet, ut bonus & iuſtus, ut patiens atq; mitis, mundus, & miſericors foret. Quas uirtutes quanto plus quiſq; in ſeipſo habet, tanto propior eſt deo, & maior eſt, atq; ſui conditoris gerit ſimilitudinem. Si uero, quod abſit, aliquis per deuia uitiorũ, & diuortia criminum, ab hac nobiliſſima ſui cõditoris ſimilitudine

ſitudine deuius aberrat, tunc fiet de eo quod ſcriptum eſt: Homo cum in honore [Pſal. 48.] eſſet, non intellexit, & comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quis maior honor potuit homini eſſe, quàm quod ad ſimilitudinē ſui factoris conderetur: & eiſdem uirtutum ueſtimentis ornaretur, quibus & cōditor: de quo legitur: Dominus regnauit, decorem indutus eſt, id eſt, omnium uirtutum ſplen- [Pſal. 92.] dore, & totius bonitatis decore ornatus. Vel quod maius homini poteſt eſſe dedecus, aut infelicior miſeria, quàm ut hac ſimilitudinis gloria ſui conditoris amiſſa, ad informem & irrationabilem brutorum iumentorumq́ delabatur ſimilitudinem: Quapropter quiſq́ diligentius adtendat primæ conditionis ſuæ excellentiam, & uenerandam ſanctæ trinitatis in ſeipſo imaginem agnoſcat, honoremq́ ſimilitudinis diuinæ, ad quam creatus eſt, nobilitatē morum, executionem uirtutū, dignitatem meritorum habere contendat, ut quando apparuerit qualis ſit, tunc ſimilis ei appareat, qui ſe mirabiliter ad ſimilitudinem ſuam in primo Adam condidit, mirabiliusq́ in ſecūdo reformauit. Omnis igitur homo qui ad imaginē dei factus eſt, illum debet imitari, cuius ad imaginē cōditus eſt: illius debet ſequi ueſtigia, qui eum ad imaginem ſuam condidit. Conſiliariū uero ac protectorem meliorem reperire non poterit, quàm illum qui eum ad imaginē ſui condidit, qui eum precioſo ſanguine ſuo redemit, & propter eum homo fieri non eſt dedignatus. Quem procul dubio inueniet, ſi in eum totam ſpem ſuam, iuxta Pſalmiſtæ uocem proiecerit: ait nanq́: Proijce ſuper dominum curam tuam, & ipſe te enutriet, nec dabit in æter- [Pſal. 54.] num fluctuationem iuſto. Omnis enim homo ſua cauſa deficiens, & in ſuis hæſitans conſilijs, quærit ſibi amicum fidelem, in cuius conſilijs confidat, qui in ſuis diffidebat, & talem fiduciam habet in illo, ut omne ſecretum ſui pectoris ei pandat & aperiat. Quid dulcius eſt, quàm habere illum cum quo omnia poſſis loqui ut tecum: Si iſta cum hominibus fiunt, quanto magis cum deo hoc eſt agendum, qui omnes uult ſaluos fieri, & neminē perire: Nam ſi ueraciter deum credimus, eumq́ diligimus ut debemus, & proximū ſicut noſmetipſos, in eumq́ totam ſpem proiecerimus noſtram, ipſe nos eripiet, & conſolabitur. Et ſicut per angelum ſuum, [Dan. 14.] Abacuc prophetam cum prandio in lacum leonum ad Danielem uatem miſit, & Philippum unum de ſeptem diaconibus, ad eunuchum: ita dabit uobis liberationē [Act. 8.] & conſolationem. Hęc ſectamini chariſſimi, & nulli unquam nocete. Fratres eſtis, inuicem uos diligite, ut ueri dei diſcipuli dici & eſſe mereamini: nam qui rancida corda uiuorū inficit, malitiam inter homines ſpargit: & qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt: & qui abſtulerit aliquid patri uel matri, dicitq́, hoc peccatū non eſt, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio deus eſt, qui nos creauit: mater uero noſtra eccleſia, quæ nos in baptiſmo ſpiritaliter regenerauit. Ergo qui Chriſti pecunias, & eccleſiæ rapit, aufert, uel fraudat, homicida eſt, atq́ homicida ante conſpectum iudicis eſſe deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam, uel res eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit. Priuilegia enim eccleſiarū & ſacerdotum, ſancti apoſtoli, iuſſu ſaluatoris, intemerata & inuiolata omnibus decreuerunt manere temporibus. Leges eccleſiæ apoſtolica firmamus autoritate, & peregrina iudicia ſummouemus. Vnde & dominus mētionem [Gen. 19.] faciens Loth, per Moyſen loquitur, dicens: Ingreſſus es, inquiūt, ut aduena, nunquid ut iudices: Vnaquæq́ enim prouincia tam iuxta eccleſiaſticas quàm iuxta ſeculi leges, ſuos debet iuſtos, & non iniquos habere iudices: & non externos, niſi apoſtolicæ huius ſedis decreuerit autoritas, quatenus quicunq́ cauſam habuerit, apud ſuos iudices iudicetur, & non ad alienos cauſa uagandi ſtimulante proter- [xij. iudices eiuſq́ prouinciæ] uia, ſuam deſpiciens patriam tranſeat, ſed ad duodecim eiuſdem prouinciæ iudices, ad quorum iudicium omnes cauſæ ciuitatum referūtur, deferatur negocium. Si autem fuerit eccleſiaſticū, apud epiſcopos, interueniente primate, ſi maior cauſa

fuerit: ſi uero minor, metropolitano: ſi uero fuerit ſeculare, apud eiuſdem ordinis uiros, iudicio tamẽ Epiſcoporum: cum apoſtolus priuatorum Chriſtianorum cauſas, magis ad eccleſias deferri, & ibidem ſacerdorali iudicio terminari uoluit. Omnis enim oppreſſus, libere ſacerdotum, ſi uoluerit, appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, ſed ab his fulciatur, & liberetur. Si autẽ difficiles cauſæ, aut maiora negocia orta fuerint, ad maiorem ſedem referantur. Et ſi illic facile diſcerni non poterint, aut iuſte terminari, ubi fuerit ſummorum congregatio cõgregata, quod per ſingulos annos bis aut ter fieri ſolet & debet, iuſte & deo placite coram patriarcha, aut primate eccleſiaſtico, & coram patritio, ſecularia iudicentur negotia in commune. Quod ſi difficiliores ortæ fuerint quæſtiones, aut Epiſcoporũ uel maiorum iu- *treſtrantur* dicia, aut maiores cauſæ fuerint, ad ſedem apoſtolicam, ſi appellatũ fuerit † appelletur: quoniam hoc apoſtoli ſtatuerunt, iuſſione ſaluatoris, ut maiores & difficiliores quæſtiones ſemper ad ſedem referantur apoſtolicã, ſuper quam Chriſtus uniuerſam conſtruxit eccleſiam, dicente ipſo ad beatum principem apoſtolorum Pe- *Matth.16* trum: Tu es, inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Sit ergo fratres conſtantia ueſtra aduerſus contentiones eorum, qui aduerſa ſapiunt, & *Matth.10* non quæ dei ſunt, & erit fortior petra, cõſtantia ueſtra, ſicut ſcriptum eſt: Ne timueritis ab eis, & neq; terreamini à facie eorum qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere. Quod autem in aure auditis, prædicate in lumine, illum ti- *2.Cor.10* mentes qui poteſt animã & corpus occidere, & mittere in gehẽnam. Fratres mei, in carne enim ambulantes, non ſecundum carnem militamus, arma enim militiæ noſtræ, non carnalia, ſed potentia ad deſtructionẽ munitionũ, cõſilia deſtruentes, & omnem exaltationẽ extollentem ſe aduerſum ſcientiam dei, & in captiuitatem redigentes, omnem cogitationem in obſequium Chriſto perducentes. De cætero fratres confortamini in domino, ut in potentia fortitudinis eius, & pax uobis multa, & gratia à deo & domino noſtro Ieſu Chriſto miniſtreẽ. Amplectimur & oſculamur, ac ſi præſentes, charitatem ueſtram, in unitate ſpiritus, & in uinculo pacis et charitatis Chriſti: propter quod chariſſimi expectantes ſatagite immaculati, & inuiolati inueniri in pace, & domini noſtri longanimitatem ſalutem arbitramini. Si- *Epiſtolæ Pauli.* cut & chariſſimus frater noſter Paulus, ſecundum datam ſibi ſapientiã ſcripſit uobis, ſicut in omnibus epiſtolis loquens in eis de his, in quibus ſunt quædã difficilia intellectu, quę indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam perditionem. Vos igitur fratres præſcientes cuſtodite, ne inſipientiũ errore tranſducti, excidatis à propria firmitate: creſcite uero in gratia & cognitione domini noſtri Ieſu Chriſti & ſaluatoris. Vos autem chariſſimi, memores eſtote uerborũ quæ prædicta ſunt ab apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dicebant uobis, quoniam *In epiſt. Iudæ.* in nouiſſimo tempore uenient illuſores, ſecundũ ſua deſideria ambulantes in impietate, hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritũ non habentes. Vos autem chariſſimi ſuperędificantes uoſmetipſos ſanctiſſimæ ueſtrę fidei, in ſpiritu ſancto orantes, ipſos uos in dilectione dei ſeruate, expectantes miſericordiam domini noſtri Ieſu Chriſti, in uitam æternam. Et hos quidẽ arguite iudicatos, illos uero ſaluate de igne rapientes, aliis autẽ miſeremini in timore, odientes eam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam. Ei autẽ qui potens eſt uos cõſeruare ſine peccato, & conſtituere ante conſpectũ gloriæ ſuæ immaculatos, in exultatione ſoli deo ſaluatori noſtro, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, gloria, magnificentia, & imperiũ, & poteſtas ante omnia ſecula, & nunc & in omnia ſecula ſeculorum, Amen.

IN PRIMAM EVARISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

Diu multumq; de receptis eccleſiæ inſtitutis cogitantem, torſit me aliquandiu illa in ſpeciem ambitioſa, diaconis ceremonia, præſertim cui ne ullæ ueteris illius functionis reliquiæ apparerent. Eam tamen ut non

libuit

libuit indicta cauſa condemnare, ita uiſa eſt inſolentior, quàm ut credi à quoquam facile poßit apoſtolos habuiſſe autores. Reliqua enim eccleſiæ ex magna parte eius ſunt loci, ut etiamſi otioſa plerisq; uideantur, ipſæ tamen qualeſcunq; ruinæ ſatis declarant, quàm ab honeſto principio degenerauerint. Hæc autem ſola, extra cæterarũ propè omnium ſortem, regium quendam imitata apparatum, in eo tantum occupata eſt, ut non modo epiſcoporum, eos dico qui in eccleſijs hodie ſacrificant, iuſſa capeſſant, uerum & ad nutum inſeruiant. Deoſculantur enim manus, mouent capita, deducunt, reducunt ad altaria, atq; demum hic omnia licet conſpicere, quæ uel in potentißimi regis aula poterant accidere. Anacleti autem epiſtolam cum legiſſem, & eam quæ nunc in manibus eſt Euariſti, ſtatim animaduerti circa diaconos uſu ueniſſe, quod nuſquam non, nimirum ab honeſtis partibus, rem in mollitiem quandam decidiſſe, & à loco quem poterat cum dignitate tueri, in nugas quaſdam plus quàm pueriles uocatam. Præter alia enim quæ eſſent diaconorũ curæ credita, hoc erat non poſtremũ, ut obſeruarent tanquam excubitores, epiſcopos omnibus modis rebus ſacris intentos, atq; hac de cauſa de ſe parum ſolicitos, ne aduerſariorum incurſione, id quod factum fuiſſe ueriſimile eſt, ſacra turbarẽtur, aut aliquà ipſis rei ſacræ operantibus noceretur. Proinde iſtiuſmodi inſidijs cum eſſent omnia ſuſpecta, fuere aliquandiu ab oculis epiſcoporum. Nunc cum altißima ſit, quod huc pertinet, ſecuritas, poterant illa pulchre abrogari, ne, quod ſolet fieri, dum illa paulò acutioribus riſum mouent, dent etiam occaſionem, qua de maximis quibuſq; nihilo melius ſentiant. Hactenus de diaconis. Cæterum quod ad matrimonium pertinet, docet Euariſtus ea tantummodo rata eſſe debere, quæ teſte populo, ſolenni ritu eſſent peracta, oblatione antea facta. Hic non dubito exorituros, qui tanquam anile, hoc quicquid eſt rei, putent abijciendũ. His uelim in memoriam ueniat noſtrorum ſeculorũ ſiniſteritas, quo uix utcunque durant nuptiæ his auſpicijs quæ ab Euariſto præſcribuntur exorſæ. Quid ergo futurum exiſtimamus, ſi clandeſtino id fiat aſſenſu, remotis arbitris? cum facile cuique eſſet, quod recepiſſet uxori inficiari, aut pro re nata excludere omnino quam habuiſſet uſurariam. Oblationum uero eiuſmodi quæ fiebant nuptiarum die, meminit etiam Tertullianus in eo libello cui titulũ fecit, de corona militis, cum ſcilicet quædam conferrent in menſam, quæ in eccleſia tum publice pauperibus ſeruiebat, ut & ad illos tanquam partes celebritatis huius peruenirent, unde reficerentur. Eius nimirum rei ſunt in hunc uſque diem, niſi fallor, in Germania, ex ipſa uetuſtate durantia ueſtigia. A ſacro enim ut primum fuerint cum noua nupta reuerſi domum, pro ipſis foribus, mißilia quædam in confluentem turbam, quæ officij gratia comitatur, pro cuiuſque facultatibus mittunt.

Leuitæ hodie uocantur.

PRIMA EVARISTI EPISTOLA AD ECCLESIAM AFRICANAM.

DILECTISSIMIS fratribus, uniuerſis Africę regionis epiſcopis, Euariſtus. Conſulentibus uobis fratres chariſſimi, quid ſuper his quæ in ueſtris continebantur ſcriptis, uiſum nobis eſſet, uel quid docilis ratio perſuaderet, aut quid à beatis apoſtolis nobis traditum, aut cuſtoditum remaneret, optantes, ut retuliſtis, noſtris inſtrui documentis. Siquidem dilectio ueſtra normam ſequuta prudentium, ad ſedem apoſtolicam referre maluit, quaſi ad caput, quid deberet de rebus dubijs cuſtodire, potius quàm uſurpatione præſumere. Diaconi, qui quaſi oculi uidentur eſſe epiſcopi, in unaquaq; ciuitate, iuxta apoſtolorum conſtituta, ſeptem debent eſſe, qui cuſtodiant epiſcopum prædicantem, ne aut ipſe ab inſidiatoribus quoquo modo infeſtetur, aut lædatur à ſuis, aut uerba diuina detrahendo, aut inſidiando polluantur, uel deſpiciantur, ſed ueritas ſpiritali redoleat feruore, pax prædicata labijs, animi cum uoluntate cõcordet. Similiter cuſtoditum & traditum habemus, ut uxor legitime uiro iungatur: aliter enim legitimum, ut à patribus accepimus, & à ſanctis apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus traditũ inuenimus, non fit coniugiũ, niſi ab his qui ſuper ipſam fœminã dominationẽ habere uidentur, & à quibus cuſtoditur, uxor petatur, & à parentibus, propinquioribus, ſponſetur, & legibus detur, & ſuo tempore ſacerdotaliter, ut mos eſt, cum precibus & oblationibus à ſacerdote benedicatur, & à paranymphis, ut cõſuetudo docet, cuſtodita, & ſociata à proximis, tempore congruo peti-

VII. diaconi in qualibet ciuitate.

Coniugia quæ ſint legitima

ta, legibus detur, & ſolenniter accipiatur, & biduo uel triduo orationibus uacent,
& caſtitatē cuſtodiant, ut bonæ ſoboles generentur, & domino ſuis in actibus pla-
ceant. Taliter enim & domino placebunt, & filios non ſpurios, ſed legitimos atꝗ
hæreditabiles generabunt. Quapropter filij chariſſimi, & merito illuſtres, fide ca-
tholica ſuffragante, ita peracta legitima ſcitote eſſe coniugia: aliter uero præſum-
pta, non coniugia, ſed aut adulteria, aut contubernia, aut ſtupra, uel fornicationes,
potius quàm legitima coniugia eſſe non dubitate, niſi uoluntas propria ſuffragata
fuerit, & uota ſuccurrerint legitima: nam fructus diuinus eſt, præcepta diuina cu-
ſtodire, ea quoꝗ deſerere præſumptionē fieri nulli dubium eſt. Cur ergo indignũ
eſt unitatē eccleſiæ cuſtodire, cum idem omnes pariter & ſentiamus & pronũcie-
mus? Si aliter enim præſumpta fuerint, perdunt profecto ipſi tranſgreſſores ſe-
ipſos, qui ſemetipſos decipiunt. Hæc cuncta, recitanda per omnes Africanas eccle
ſias, ſcripta dirigite, & iſtis connectite quas adiunximus literas præfectorum, ut de
his quæ inique laudantur, ſi quid tale probari poterit, iudiciũ fiat, & inhibita coër-
ceantur, & præterita mala, & illicita coniugia ſi doceantur admiſſa, digna ſeuerita-
te corripiantur. De cætero uero caueantur talia per omnes eccleſias, ne eccleſię ſan
ctitas, per noſtram fatigata negligentiam, perdat priuilegia, quæ eſt per uiros uene
rabiles conſequuta. De his uero quibus ab inſidiatoribus fatigamini, unde & nos
cõſulere, & à nobis edoceri inter cætera uoluiſtis, eo quod ſint quidã qui arbitran-
tur de patre ſolo dictum eſſe, quia ipſe ſolus habet immortalitatē, & lucem habi-
Hæreſis de luce tat inacceſſibilem, ita eos apoſtolicis repercutite ferulis, & diuinis redarguite præ-
inacceſſibili. ceptis. Non enim ſolus pater ſine filio, lucem inacceſſibilem habitat, quia ubi pater
eſt, ibi etiã filiũ eſſe indubitabili fide credendũ eſt: nam ſi ſolus pater ſine filio, quod
dicere nefas eſt, lucem habitat inacceſſibilē, neceſſe eſt ut ſequeſtratam pater à filio
habeat manſionē. Quod ſi ita eſt, quonã modo idem filius ad dexterã patris ſtans,
Act.7. à beato martyre Stephano dicitur conſpici? ſi ſecundũ eos ſolus dicitur ſedibus lu-
cis cõtineri. Abſit hoc à ſenſu fideliũ, Chriſto in unitate fidei adhærentiũ: quoniã
ſicut non obeſt filio, cum ſolus pater dicitur lucem inacceſſibilē habitare, ita non
obeſt patri, cum ſapientia, quæ eſt filius, gyrũ cœli ſola dicitur circuire. Pater itaꝗ
cum ſit inuiſibilis, & ingenitus in ſe, in filio uiſus apoſtoli teſtimonio cõprobatur,
& in filio, à ſe inenarrabiliter genito, manſiſſe ac requieuiſſe monſtratur, ipſo filio
Eccl.24. in propheta loquente: Qui genuit me, requieuit in tabernaculo meo. Et in euan-
Ioan.14. gelio: Pater in me manens facit opera hæc. Et: Deum nemo uidit unquã, niſi unige
Ioan.1. nitus filius, qui eſt in ſinu patris. Si in ſinu patris erat filius ab initio, & ex corde pa
Pſal.44. tris uerbũ bonum eructatũ eſt, quomodo non ex corde paterno cõſiſtens, lucem
cum eodem inacceſſibilem habitaſſe credendus eſt? Nunquid pater abſꝗ ulla lu-
ce in filio potuit cõmanere, aut in tabernaculo filij ſine eadem potuit requieſcere?
cum idem filius candor ſit æternæ lucis, & ſpeculũ ſine macula deitatis, quam Sa-
lomon ſuper ſalutem ſuam dilexiſſe ſe dicit, in cuius ſpecie ſemper delectari geſti-
Sap.17. uit: Super ſalutem & ſpeciē, inquit, dilexi illam, & pro luce propoſui habere eam,
quoniã inextinguibile eſt lumen eius. Hanc igitur lucem Dauid propheta deſide-
Pſal.42. rans, anxius proclamabat dicens: Emitte lucem tuam & ueritatē tuam. Et iterum:
In lumine tuo uidebimus lumen. In huius igitur luminis claritate, filius ſeipſum in
Ioan.17. monte tribus diſcipulis præoſtendit, qui metu mortis perterriti, proſtratiꝗ in faci-
em, finem ſibi uitæ adeſſe ſenſerunt. Hanc inquam lucem in ſe fuiſſe demonſtrans
Ioan.12. filius proclamabat, & ut in eadē incederent, diſcipulos præmonebat: Dum lucem
habetis, inquit, ambulate in luce. Et iterũ: Ego ſum lux huius mundi, qui ſequitur
Ioan.1. me, nõ ambulat in tenebris, ſed habebit lumen uitæ æternæ. Et Euangeliſta: Erat
lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundũ. Si hæc lux
quæ credentibus promittitur, in filio eſſe probatur, & cum æterno æterna eſſe dici-

tur,

tur,quomodo à uobis ab inacceſſibili luce patris filius ſeparatᷓ? Si enim filius deus uerus, & uita æterna eſt, ſine dubio in hac luce ſimul cum patre habitare credendus eſt, quam nullus modo noſtrũ,in hoc mortali corpore cõſtitutus,potis eſt aliquatenus cõtueri, ſed cũ apparuerit,tũc uere illũ uidebit ſicuti eſt,qui eius cõſpectibus dignus fuerit coaptari:& nõ ſicut Moyſes,cæteriq́ʒ prophetæ per ęnigmata & figuram,ſed ipſam ueraciter in filio,ſecundũ apoſtolũ,contuebitur deitatis imaginem. Nam ſi hunc eundemq́ʒ prophetæ teſtimonio ſubſequenter ſereno mentis intutu inueſtigare uolueris, inuenies filium nõ poſſe ab hac luce patris penitus ſeparari: quoniam cum ſolum filium dixerit in terra cum hominibus conuerſatum, patrem ab illo non eſt credendum fieri alienum. Si teſtimonium enim hominũ accipimus,teſtimonium dei maius eſt: quoniam hoc eſt teſtimonium dei quod maius *1.Ioan.5.* eſt,quia teſtificatus eſt de filio ſuo. Qui credit in filium dei, habet teſtimoniũ quod teſtificatus eſt de filio: & hoc eſt teſtimonium, quoniam uitam æternam dedit nobis deus,& hæc uita in filio eius eſt. Qui habet filium,habet uitam: qui non habet filium dei,non habet uitam. Hæc ſcribo uobis,ut ſciatis, quoniam uitam æternam habebitis,qui creditis in nomine filij dei: & hęc eſt fiducia quam habemus ad eum, quia quodcunq́ʒ petierimus, ſecũdum uoluntatem eius,audit nos, & ſcimus quia audit nos quicquid petierimus. Scimus quoniam habemus petitiones quas poſtulemus ab eo. Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortẽ,petat,& dabitur ei uita peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis: omnis iniquitas peccatum eſt, & eſt peccatum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus eſt ex deo, non peccat, ſed generatio dei conſeruat eum, & malignus nõ tangit eum. Scimus quia ex deo ſumus,& mundus totus in maligno poſitus eſt. Et ſcimus quoniam filius dei uenit,& dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus uerũ deum,& ſimus in uero filio eius: hic eſt uerus deus,& uita æterna. Hæc uero fratres prædicate,hæc omnibus nunciate,uos uero inuicẽ exhortamini,perfecti eſtote,ſemperq́ʒ gaudete: pacem autem ſectamini in omnes, & deus pacis & dilectionis erit uobiſcum. Deo autem & patri noſtro gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Data IX. Calend. Aprilis, Valente & Vetere VV. CC. COSS.

Lego doctiſſimorũ uirorum iudicio, Viris clariſſimis conſulibus.

IN ALTERAM EVARISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IOAN. SICHARDVM.

Eccleſiæ, cuius ſancti modulatiſſima inter ſe proportione membra ſunt, Chriſtum conſtituit hæc epiſtola caput & ſponſum, cuius dicto ita per omnia iubet ſponſam eſſe audientem, ut in animum nihil ſibi facere inducat, niſi id ex ſumma mariti uoluntate fiat. Eius uero ſponſæ paranymphos quodammodo, epiſcopos facit, quibus hoc datum eſt negotij, dent operam ne ullæ adulterij ſpeciei obnoxia fiat. Adulterij autem tum de ſe præbet ſuſpicionem, cum præ nugis quibuſdam hominum, ſegnius obit quod à uero marito in mandatis habet, aut cum paſtorum partes his credas, quorum fidem in leuiuſculis non ſis ad plenum ante periclitatus. Qui cum hoc maxime ſpectare debebãt, ut à procorum lenocinijs tuta eſſet ſponſa, uolentes accerſunt diſcrimina, ex pernicie ouium, Chriſtiq́ʒ coniuge conſtuprata precium, atq́ʒ, ſi dijs placet, popularem etiam plauſum ſperantes. Cæterum accuſationis epiſcoporum, quoniam nulla epiſtola non meminit, & propediem aliàs erit opportunior locus, quo id tractem exquiſitius, ſatis fuerit ſi in præſentia rem ueluti ſuſpenſa manu attingam. Non quilibet temere eſt ad eorum inſectationem admittendus, niſi illuſtria quædam bene actæ ſuperioris uitæ extent exempla, ne litem aliqui malevolentia non re ipſa adducti, intendere malint, quàm iuſto ſacramento contendere. Quod autem circa epiſcopos obſeruari uult Euariſtus, uelim poſſet eadem opera perſuaderi omnibus iudicibus: quemadmodum enim innocens eſſe nullus poterit, dicente Iuliano Cæſare, ſi accuſaſſe ſufficiet, ita tranquille uiuere nunquam ſatis licebit, ſi quibuslibet promiſcue ſit præbitum hoc accuſationis tanquam telum, quod impune in optimos quoſque pro libidine detorqueant.

ALTERA EVARISTI EPISTOLA AD FRATRES AEGYPTI.

EVARISTVS urbis Romæ epiſcopus, omnibus per Aegyptum conglutinatis fratribus in domino ſalutem. Vnum nos fratres ſentire oportet & agere, ut ſicut legimus, in nobis unum cor, & una anima eſſe probetur. Scimus nanq; ſicut à patribus accepimus, Chriſtum eſſe caput, cuius & membra ſumus: ipſe enim ſponſus, & eccleſia ſponſa, cuius filij nos ſumus, & ideo unum patrem habemus deum in cœlis. Sacerdotes uero uice Chriſti legatione funguntur in eccleſia: & ſicut ei ſua eſt coniuncta ſponſa, id eſt eccleſia, ſic epiſcopi iunguntur eccleſiæ unicuiq; proportione ſua. Et ſicut uir non debet negligere uxorem ſuam, ſed diligere, & caſte cuſtodire, ſic & epiſcopus debet eccleſiam ſuam & amare, atq; prudenter regere.

Collatio epiſcopi & boni mariti.

Et ueiut uxor quæ ſub manu eſt uiri, obedire debet uiro ſuo, eumq; amare, & diligere: ita debet etiã eccleſia epiſcopo ſuo in omnibus obedire, eumq; amare, & diligere ut animam ſuam debet, quia illud ſit carnaliter, iſtud ſpiritualiter. Et ſicut uir non debet adulterare uxorem ſuam, ita nec epiſcopus eccleſiam ſuam, id eſt, ut illam dimittat, ad quam ſacratus eſt, abſq; ineuitabili neceſſitate, aut apoſtolica uel regulari mutatione, & alteri ſe ambitus cauſa coniungat. Et ſicut uxori non licet dimittere uirum ſuum, ut alteri ſe, uiuẽte eo, matrimonio ſociet, aut eum adulteret, licet fornicatus ſit uir eius, ſed iuxta apoſtolum, aut uiro ſuo debet reconciliari, aut manere innupta: ita eccleſię non licet dimittere, aut ab ea ſegregare epiſcopum ſuum, ut alterum uiuente eo accipiat, ſed aut ipſum habeat, aut innupta maneat, id eſt, ne alterum Epiſcopum ſuo uiuente accipiat, ut fornicationis aut adulterij crimen incurrat. Nam ſi adulterata fuerit, id eſt, ſi ſe alteri epiſcopo iunxerit, aut ſuper ſe alterum epiſcopũ adduxerit, aut eſſe fecerit, uel deſiderauerit, per acerrimam pœnitentiam aut ſuo reconcilietur epiſcopo, aut innupta permaneat. Vnde & dominus in euangelio loquitur, dicens:

Matth. 5

Si quis uiderit mulierem ad concupiſcendum, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Epiſcopum uero oportet opportune & importune, atq; ſine intermiſſione eccleſiam ſuam docere, eamq; prudenter regere, & amare, ut à uitijs ſe abſtineat, & ſalutem conſequi poſſit æternam. Et illa cum tanta reuerentia, eius doctrinam debet ſuſcipere, eumq; amare & diligere, ut legatum dei & præconem ueritatis:

Matth. 16

quia atteſtante ueritate, quodcunq; ligauerit ſuper terram, erit ligatum & in cœlo, & quodcunq; ſoluerit ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Nimis timenda eſt fratres hæc ſententia, & præuidendum uobis, ne offendatis eos, qui tantam à domino habent poteſtatem. Et ideo potius obediendi, diligendi, & ſummopere ſunt uenerandi, non detrahendi, uel lacerandi, aut eijciendi, ſed amandi, ipſo

Luc. 10

dicente domino: Qui uos audit, me audit, & qui uos ſpernit, me ſpernit. Ideo hæc uobis omnibus fidelibus ſcribimus fratres, ut ab his uos caueatis, & poſteris ueſtris non malum, ſed bonum exemplum relinquatis, quoniam iniuria epiſcoporum ad Chriſtum pertinet, cuius uice funguntur. Audiuimus enim quoſdam à uobis infamatos, & dilaceratos epiſcopos, à ciuitatibus propulſos, quia alibi epiſcopi conſtitui non poſſunt, niſi in ciuitatibus non minimis, & alios in eis ipſis uiuentibus conſtitutos: Ideo hæc uobis ſcribimus, ut ſciatis hoc fieri nõ licere, ſed proprios reuocari, & integerrime reſtitui debere: illos uero qui adulterina fœditate ſuas ſponſas, quas & uxores eorum præfixo tenore eſſe intelligimus, tenent, eijci ut adulteros atq; infames fieri, eoſq; ab eccleſiaſticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduerſus eos aliquam quereiam habueritis, his peractis, inquirendum erit & autoritate huius ſanctæ ſedis terminandũ.

Charitas optimus bonorum præceptor.

Et ne omnia nunc ſingillatim dicamus, omne bonũ, ſi ipſa per ſe in uobis fuerit, charitas facere uos docebit, ſicut è contrario eos

qui

qui à ſalute alieni ſunt, omne malū ſacere odium docet. Vnde & uos qui ueri dei eſtis diſcipuli, abijcite à cordibus ueſtris ante omnia diſcordias, & animorū diſſenſiones, ex quibus omne opus malum procedit, & benignitatē ac ſimplicitatē tota mente ſeruate. Veruntamen ſcitote cuncti, quia ſupra omnes uos laboret epiſcopus: quia unuſquiſq; ueſtrûm ſuum propriū fert laborē, ille uero & ſuum, & ſingulorum. Et ideo ſicut ille pro uobis omnibus, ita & uos omnes pro eo ſummopere laborare debetis, in tantū ut ſi etiam neceſſe fuerit, animas ueſtras pro eo ponatis, ſicut & ipſe animā ſuam pro uobis, ſi neceſſe fuerit, ponere debet, ipſo dicente ſaluatore: Bonus paſtor animā ſuā dat pro ouibus ſuis. Vos uero obedite eis, & uigi- *Ioan. 10* late pro eis, quia ipſi peruigilant, quaſi rationē pro animabus ueſtris redditurí, ut cum gaudio hoc faciant, non gementes. Nō eſt itaq; à plebe, aut uulgaribus hominibus arguendus, uel accuſandus epiſcopus, licet ſit inordinatus, quia pro meritis ſubditorū, diſponitur à deo uita doctorū, exemplo Dauid peccantis, ad cōparationem principū, qui ex merito plebis præuaricātur. Sacerdotes enim exquirere debent peccata populorū, & ſagaci ſolicitudine unumquenq; probare, iuxta teſtimoniū domini ad Hieremiā dicentis: Probatorē, inquit, dedi te populo meo robu- *Hiere. 6* ſtum, ut ſcias & probabis uiam eorū. Ideo iſta dico, quia inſidiator bona ſæpiſſime ſolet cōuertere in malū, & in electis ponit maculā. Vnde ſi qui ſunt uituperatores, aut accuſatores epiſcoporū, uel reliquorū ſacerdotū, nō oportet eos à iudicibus eccleſiæ audiri, ante quàm eorū diſcutiaẽ æſtimationis ſuſpicio, uel opinio, qua intentione, qua fide, qua ueritate, qua cōſcientia, quóue merito, ſi pro deo, aut pro uana gloria, aut inimicitia, uel odio, aut cupiditate iſta ſumpſerint nec ne. Hæc omnia fideliter ſunt perſcrutanda, & diligenter pertractanda. Nam ſunt nōnulli qui prępoſitos ſuos peruerſe reprehendūt, ſi uel parū ipſis moleſti extiterint: idcirco recto oculo primatibus eccleſiarū præuidendū eſt, ne quiſquā eorū innocens uexetur, aut ſcandalizetur, intendentes ſententiæ domini, quæ ait: Si quis ſcandalizauerit *Mat. 9* unum de puſillis iſtis, melius eſt illi ut ſuſpendaẽ mola aſinaria in collo eius, & demergaẽ in profundū maris, & reliqua. Deus omnipotens ut nos à præcipitatæ ſententiæ prolatione cōpeſceret, cum omnia nuda & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, prius quàm maniſeſte agnoſceret, quę dicebantur. Vnde ipſe ait: Deſcendā & uidebo utrum clamorē qui uenit ad me opere *Gen. 18* cōpleuerint, an nō eſt ita, ut ſciam. Deus omnipotens cui nihil abſconditū eſt, ſed omnia ei maniſeſta ſunt, etiā ante quàm fiant, non ob aliud hæc & alia multa, quæ hic prolixitatē uitantes, non inſeruimus, per ſe inquirere dignatus eſt, niſi ut nobis exemplū daret, ne præcipites in diſcutiendis & iudicandis negotijs eſſemus, & ne *Ne ſimus ad iudicandū præcipites.* mala quorundā prius pręſumamus credere, quàm probare. Cuius exēplo monemur, ne ad proferendā ſententiā unquā pręcipites ſimus, aut temere, indiligēterq; indiſcuſſa quæq; quoquomodo iudicemus, dicente ueritatis uoce: Nolite iudica- *Matth. 7* re, ut nō iudicemini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Nā mala audita nullū moueant, nec paſſim dicta abſq; certa probatione quiſquā unquā credat, ſed ante audita, diligēter inquirat, ne præcipitando quiddā aliquis agat. Si enim dominus omniū Sodomorū mala, quorū clamor ad cœlum uſq; peruenerat, omnia ſciens, prius nec credere, nec iudicare uoluit, quàm ipſe ea cum fidelibus teſtibus diligēter inueſtigans, quæ audierat, opere ueraciter cognoſceret: multo magis nos humani & peccatores homines, quibus incognita ſunt occulta iudicia dei, hęc pręcauere, & nullū ante uerā iuſtamq; probationē iudicare, aut dānare debemus, maniſeſte apoſtolo dicēte Paulo, qui ait: Tu quis es, qui iudicas alienū ſeruū? ſuo enim *Rom. 14* domino ſtabit aut cadet. Vnde per prophetā Dauid dominus loquiẽ, dicēs: Nolite *Pſal. 74* exaltare in excelſum cornu ueſtrū, loquētes in ceruice ueteri. Quia neq; ab Oriente, neq; ab Occidente, neq; à ſolitudine montiū: ſed deus iudex hūc humiliabit, &

hunc exaltabit, quia calix in manu domini, & uino meraco ad plenum mixtus, & propinabit ex eo. Veruntamen feces eius potabunt bibentes omnes impij terræ. Ego autem annunciabo in ſempiternum, pſallam deo Iacob. Et alibi idem ait pro- *Pſal.75.* pheta: Ab increpatione tua deus Iacob, conſopitus eſt & currus & equus. Tu terribilis, & quis ſtabit aduerſum te? ex tunc ira tua. De cœlo auditum feciſti iudicium, terra timuit & tacebit. Cum ſurrexerit ad iudicandū deus, ut ſaluos faciat omnes *Rom.12.* mites terræ. Et Apoſtolus ait: Mihi uindictam, ego retribuam. Et alibi idem inquit *2.Cor.2.* Apoſtolus: Sufficit unicuiq; obiurgatio, quæ fit à pluribus, ita ut magis donetis & conſolemini, ne fortè abundantiori triſtitia abſorbeatur is qui in anguſtia eſt. Propter quod obſecro uos, ut confirmetis in illo charitatem. Et dominus in euangelio *Matth.22.* ait: Diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & proximum tuum ſicut teipſum: dilectio enim proximi ma- *Rom.2.* lum non operatur. Propter quod, iuxta Apoſtolum, inexcuſabilis es ô homo omnis qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, teipſum cōdemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Scimus enim quoniam iudicium dei eſt ſecundum ueritatem in eos qui talia agunt. Exiſtimas autem hoc ô homo omnis qui iudicas eos qui talia agūt, & facis ea, quia tu effugies iudicium dei? an diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Secūdum duritiam autem tuam, & impœnitēs cor, theſaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet unicuiq; ſecūdum opera eius: his quidem qui ſecundum patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærentibus uitam æternā: his autem qui ex contentione, & qui non acquieſcunt ueritati, credūt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum & Græci. Glo- *Rom.3.* ria autem & honor & pax omni operanti bonū. Et alibi idem Apoſtolus: Cauſati enim ſumus omnes ſub peccato, eſſe ſicut ſcriptum eſt, quia non eſt iuſtus quiſquam, non eſt intelligens, nō eſt requirens deum. Omnes declinauerūt ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt uſq; ad unum. Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant, uenenū aſpidum ſub labijs eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, ueloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem: contritio & infelicitas in uijs eorum, & uiam pacis non cognouerunt, non eſt timor domini ante oculos eorum. Scimus autem quoniam quæcunq; lex loquitur, his qui in lege ſunt loquitur, ut omne os obſtruatur & ſubditus fiat omnis mundus deo, quoniam ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo: per legem enim cognitio peccati. Nunc autē ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt, & teſtificata à lege & prophetis. Iuſtitia autem dei per fidem Ieſu Chriſti ſuper omnes qui credunt. Non enim eſt diſtinctio: omnes enim peccauerunt & egent gloria dei, iuſtificati gratis per gratiā ipſius, per redemptionem quæ in Chriſto Ieſu, quem propoſuit deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionē præcedentiū delictorum in ſuſtentationē dei, ad oſtenſionē iuſtitię eius in hoc tēpore, ut ſit ipſe iuſtus & iuſti- *Rom.8.* ficans eum qui ex fide eſt Ieſu Chriſti. Item idem: Quis accuſabit aduerſus electos dei? deus qui iuſtificat. Quis eſt qui cōdemnet? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imò & reſurrexit, qui eſt ad dexteram dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? ſicut ſcriptum eſt: Quia propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim quia neq; mors, neq; uita, neque angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque inſtantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia, poterit nos ſeparare à chari-

charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Debemus autem nos (ut ait idem apoſtolus) firmiores imbecillitates infirmiorum ſuſtinere, & non nobis placere. Vnuſquiſq; ueſtrûm proximo ſuo placeat in bonum ad ędificationem. Etenim Chriſtus non ſibi placuit, ſed ſicut ſcriptum eſt, improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me. Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum & deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, ut poſſimus & ipſi conſolari eos qui in omni preſſura ſunt, per exhortationem qua exhortamur ipſi à deo: quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Siue autem tribulamur, pro ueſtra exhortatione & ſalute: ſiue exhortamur, pro ueſtra exhortatione quæ operatur in uobis tolerantiam eorundem paſſionum quas & nos patimur, & ſpes noſtra firma eſt pro uobis, ſcientes quoniam ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & cōſolationis. Fidelis autem deus qui non patietur uos tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam prouentum ut poſſitis ſuſtinere. Propter quod chariſſimi ſectamini charitatem inuicem, & æmulamini meliora & ſpiritualia, & adiuuate uos inuicem, ut deo ſemper in omnibus placere ualeatis. Deus autem pacis ſit cum omnibus uobis, Amen. Data Calend. Nouembris, Gallio & Bradua Conſulibus.

EPISTOLA PRIMA ALEXANDRI DE SACERDOTIBVS NON VEXANDIS, NEC SCRIPTIS AB EIS PER METVM, AVT ALIQVAM fraudem exigendis: de paſſione Domini in conſecratione corporis eius miſcenda: de aqua, cum ſale populis benedicenda: de fide ſanctæ Trinitatis.

ALEXANDER epiſcopus omnibus orthodoxis per diuerſas prouincias, Chriſto domino famulantibus. Cogitantibus nobis metū diuini iudicij, fratres chariſſimi, & poſt uitam hanc unumquenq; prout geſſerit recepturum, quid ueniat in quęrelam, tacere non licuit, ſed nobis uobis loqui neceſſitas imperauit, dicente propheta: Exalta ut tuba uocem tuā: & cui omnium [*Eſa.40.*] eccleſiarum cōmiſſa eſt cura, ſi diſſimulem, audiam, domino dicēte: Reieciſtis mandatum dei, ut ſtatuatis traditiones ueſtras. [*Matth.15.*] Quid enim aliud eſt reijcere mandatum dei, quàm priuato conſilio, iudicio humano nouis rebus conſtituendis liberius delectari? Vnde & alibi ſcriptum eſt: Ne tranſgredia- [*Prouer.22.*] ris terminos antiquos quos poſuerunt patres tui. Terminos indubitanter tranſgreditur qui ſtatuta patrum poſtponit atque confundit. Peruenit nanque ad conſcientiam apoſtolicæ ſedis, quod nonnulli ſunt tam ſtolidi qui dominica præcepta & apoſtolorum, eorumq; ſucceſſorum ſtatuta minime obſeruant, & eos de quibus dominus ait: Qui uos tangit, tangit pupillam oculi mei: non ſolum tan- [*Zach.2.*] gere minime dubitant, ſed etiam perſequi non formidant. Et licet nos perſequantur, quia nec nos ſine illis, nec illos ſine nobis perſequi poſſunt, quoniam illius ſumus diſcipuli qui animas pro fratribus pręcepit ponere, tamen eis pericula & perditiones eorū nō ſumus auſi celare, ne prophetica (quod abſit) damnemur ſententia, quę ait: Si annunciaueris iniquo iniquitatē ſuam, animā tuā liberaſti. [*Ezech.3.*] Si autem nō annunciaueris ei, ſanguinē eius de manu tua requirā. Eſt etiam & hoc ad hanc

ſanctam ſedem perlatum (quod pudet dicere) & non ſolum ſacerdotali, ſed etiam
omni chriſtiano nomini eſt inimicum, id eſt, quod nonnullos epiſcopos uel ſacer-
dotes aut metu compellunt, aut ui extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas con-
feſſionis ſuæ in alteram partem quàm debeant, aut pro ſuarum nō requiſitione re-
rum, aut quod deterius eſt alieni erroris ſecta, ſcripturas facere & proprijs mani-
bus roborare, & coram populis recitare atq; confiteri. Aliquos dicunt carceribus
& ergaſtulis recludi, ut taliter his territi inſidijs deuient domini ſacerdotes, & ſuis
faueant uoluntatibus. Relatum inſuper eſt ad huius ſanctæ & apoſtolicæ ſedis api
cem, cui ſummarū diſpoſitiones cauſarum & omnium negotia eccleſiarū ab ipſo
domino tradita ſunt, quaſi ad caput, ipſoq; dicente principi apoſtolorum Petro:
Matth. 16 Tu es Petrus, & ſuper hanc petram eccleſiam meam ædificabo: quod quidā æmu
li Chriſti, eiusq; ſanctæ eccleſiæ inſidiatores, ſacerdotes dei ad iudices publicos ac-
cuſare præſumant, cum magis apoſtolus chriſtianorum cauſas ad eccleſias deferri,
& ibidem terminari præcipiat. Taliter præuaricantes præuaricati ſunt in domi-
num ſuum, & non obediunt præceptis eius, de quibus dominus per prophetam
Oſee. 4 Oſee loquitur, dicens: Quaſi uaccæ laſciuientes declinauerunt, & dilexerunt affer
Cap. 7. re ignominiam protectoribus ſuis. Et idem: Væ eis quoniam receſſerunt à me, ua-
ſtabuntur, quia pręuaricati ſunt in me, & ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra
me mendacia, & non clamauerunt ad me in corde ſuo, ſed ululabant in cubilibus
ſuis, ſuper triticum & uinum ruminabant & receſſerunt à me. Ego erudiui & con
fortaui brachia eorum, & in me cogitauerunt malitiam. Reuerſi ſunt ut eſſent abſ-
que iugo, facti ſunt quaſi arcus doloſus. Abijciet eos dominus (ait idem propheta)
quia non audierunt eum, & erunt uagi in nationibus. De his enim clericis uel lai-
cis qui epiſcopos uel reliquos ſacerdotes prius tam ad primates eorum quàm ad
reliquos accuſant iudices, quàm auribus eorum à quibus ſe læſos æſtimant, incul-
cent, ut ab eis aut ius ſuum aut iuſtam recipiant apologiam. Item per eundem ait
Cap. 5 dominus prophetam: Audi domus Iſraël, & domus regis auſculta, & attendite ſa-
cerdotes, quia uobiſcum iudicium eſt, quoniam laqueus facti eſtis ſpeculationi &
& rete expaſſum ſuper Thabor, uictimasq; declinaſtis in profundum. Et ego eru
Cap. 5 ditor omnium ueſtrûm. Et alibi: Omnes calefacti eſtis quaſi clibanus, quia deuo-
ratis iudices ueſtros. Ipſi autem declinant uictimas domini in profundum, qui eos
deuorant uel iniuſte lacerant, quia oculi domini dicũtur. Nam ſi modo quiſquam
principis ſecularis oculos laceraret aut amoueret, eſſet reus maieſtatis an non?
profecto aut morti traderetur, aut perpetua notaretur infamia. Si pro ſeculi pote-
ſtatibus talia ab hominibus fiunt, quid pro his fieri putatis, de quibus dominus ait:
Qui uos tangit, tangit pupillam oculi mei. Proculdubio hi qui eos perſequuntur
& amouere nituntur iniuſte, contra apoſtolicam autoritatem, ſi à morte prohiben
tur, dicente domino, nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat, perpe-
tua tamen notantur infamia, & exilio digni iudicantur finitimo, de quibus à tem-
poribus apoſtolorū & infra iſta tenemus, atq; decreta habemus, eorū accuſandi epi
ſcopos, uel teſtificandi in eos uocē obſtruimus, quos non humanis ſed diuinis acti-
Cap. 5 bus mortuos eſſe ſcimus: de quibus dominus loquitur per eundē prophetā: Calū-
niam patiēs Ephraim fractus eſt iudicio, quoniā cœpit abire poſt ſordē, & ego qua
ſi tinea Ephrain, & quaſi putredo domui Iuda. Et uidit Ephrain languorē ſuum &
Iudas uinculū ſuum, & abijt Ephrain ad Aſſur, & miſit ad regē ultorē, & ipſe non
poterit ſanare uos, nec ſoluere poterit à uobis uinculū. Qui enim ſacrilega perſe-
quunt̄ perſuaſione, & lacerare nituntur epiſcopos, uel eos qui domino recte ſacri-
ficant, indubitanter eum perſequunt̄ & dilaniant cuius uice fungunt̄, ut ait domi-
Cap. 3. nus per Iohel prophetā: Nūquid ultionē reddidiſtis mihi? Et ſi ulciſcimini uos con
tra me, citò uelociter reddam uiciſſitudinē uobis ſuper caput ueſtrū. Et per Oſee

prophe-

prophetam dominus inquit: Quis ſapiens, & intelliget iſta, intelligens & ſciet ea? Oſee.14 Quia rectę uiæ domini, & iuſti ambulabunt in eis, præuaricatores uero corruent in eis. Et ipſa per ſe ueritas ait: Qui uos audit me audit, & qui uos ſpernit me ſpernit. Luc.10 His & alijs fulti quamplurimis dominicis præceptis uetantes hominum perditiones, cũ omnibus huius ſanctæ ſedis, quam dominus caput totius eccleſię conſtituit membris, talia fieri prohibemus, ne cõfundatur populus domini in ęternũ. Nam & à prædeceſſoribus noſtris inhibitum legimus, ut nemo contriſtet doctores, neq; accuſationem aduerſus eos ſuſcipiat. Ipſe nanq; apoſtolorum princeps in ordinatione beati Clementis populum inſtruens ait: Quicunq; contriſtauerit doctorem ueritatis peccat in Chriſtum, & patrem omnium exacerbat deum, propter quod uita carebit. Et doctor gentium inquit: Si præoccupatus fuerit homo in ali- Gala.6. quo delicto, uos qui ſpirituales eſtis, ſuſtentate illum, in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris: alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legē Chriſti. Has conſiderantes pietates, & pericula uitantes animarũ, unà cum omnibus domini ſacerdotibus, qui uobiſcũ in hanc ſacram conuenerũt urbem, & cum omnibus huius capitis membris, ſicut à beatis apoſtolis, & à reliquis ſanctis patribus, & à ſucceſſoribus eorum accepimus, ſtatuentes decreuimus, omnes qui ſanctos patres perſequuntur, aut amouere, uel dilacerare manifeſte nituntur, infames eſſe, & alienos à liminibus eccleſię, uſq; ad ſatisfactionē fieri: quia ſic odit deus eos, qui aduerſus patres armantur, ut patrum inuaſores, uel deſtructores: qui ideo infames efficiuntur, quia patres perſequũtur. Quod ſi nec loqui eis licet, quibus doctores ſummi (quos epiſcopos uocamus) propter eorũ ſcelera aduerſantur, quanto magis eis, qui eos infeſtant, nec conſentiendũ eſt, nec loquendum, ne participes eorum inueniantur ſceleribus, quia non ſolum qui faciunt, ſed qui cõſentiunt facientibus rei ſunt. Vnde & beatus princeps apoſtolorum Petrus in ordinatione ſancti prædeceſſoris noſtri Clementis inſtruens clerum & populum ait: Si inimicus fuerit Clemens alicui pro actibus ſuis, uos nolite expectare ut ipſe uobis dicat, cum illo nolite amici eſſe: ſed prudenter obſeruare debetis, & uoluntati eius abſq; communicatione obſecundare, & auertere uos ab eo cui ipſum ſentitis aduerſum, ſed nec loqui his quibus ipſe nõ loquitur, ut unuſquiſq; qui in culpa eſt, dum omnium ueſtrûm cupit amicitias ferre, feſtinet citius reconciliari ei qui omnibus præ eſt, & per hoc redeat ad ſalutem, cum obedire cœperit monitis præſidentis. Si uero quis amicus fuerit his quibus amicus non eſt, & locutus fuerit his quibus ipſe non loquitur, unus eſt & ipſe ex illis qui exterminare eccleſiam dei uolunt, & cum corpore uobiſcum eſſe uideatur, mente & animo contra uos eſt, & eſt multo nequior hoſtis hic, quàm illi qui foris ſunt, & euidenter inimici ſunt. Hic enim per amicitiarum ſpeciem quæ inimica ſunt gerit, & eccleſiam diſpergit, ac uaſtat. Similiter ſi huiuſmodi perſonis, quædam ſcripturæ quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per uim extortę fuerint, uel ut ſe liberare poſſent, quocunq; modo ab eis conſcriptæ uel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præiudicium, aut nocumentum peruenire cenſemus, neq; ullam eius infamiam, uel calumniam, aut à ſuis ſequeſtrationem bonis unquam, autore domino & ſanctis apoſtolis eorumq; ſucceſſoribus, ſuſtinere permittimus. Confeſſio uero in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet, ipſo atteſtante qui ait: Ex corde enim procedunt homici- Matth.15 dia, adulteria, fornicationes, blaſphemiæ, & cætera quæ ſunt ad hæc pertinentia. Nec tantum attendenda ſunt quæ fiunt, quantum quo animo fiant: quorum exempla, ſi omnia ſcribere cœperimus, antè dies quàm exempla deficient. Vnde & illud eſt quod dominus ad munera Abel reſpexit, & non ad Cain, quia magis intendit ad offerentes animum, quàm ad ea quæ offeruntur. Inde & dominus per Prophetam inquit: Dominus ſcit cogitationes hominum. Et per Pſal.93

la

Cap.8. Oſee ait: In gutture tuo ſit tuba quaſi aquila ſuper domū domini, & reliqua. Et dominus Matth.6. inquit in euangelio: Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum, & clauſo oſtio ora patrem tuum. Omnis enim confeſſio quæ fit ex neceſſitate, fides non eſt. Rom.10. Et Apoſtolus ait: Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Amplius autem reſpicit deus ad cogitationes, & ſpontaneas uoluntates, quàm ad actus qui per ſimplicitatē, aut per neceſſitatem fiunt. Cōfeſſio enim non extorqueri debet in talibus, ſed potius ſponte profiteri: peſſimū eſt enim de ſuſpicione, aut extorta confeſſione quenquā iudicare, cum magis inſpector cordis ſit dominus quàm operis, & potius requirit dominus cogitationes puras, & uoluntates bonas, quàm labia mendacia. Vnde & dominus per prophetā loquens ait: Po- Eſa.29. pulus iſte labijs me honorat, cor eorū autem longe eſt à me. Peius malum fore nō æſtimo, q̄ chriſtianos ſuis inuidere ſacerdotibus. Nouit enim dominus qui ſunt eius. Non poteſt autem humano condemnari examine, quem deus ſuo reſeruauit iudicio. Si omnia nanq; in hoc ſeculo uindicata eſſent, locum diuina non haberent iudicia. Quod autē ad alios iudices prius non debeant, quàm ad ſacerdotes, uel auditores eccleſiæ accuſare, ita à tempore apoſtolorū & infra obſeruatum & diffinitum inuenimus. Si quis erga epiſcopū uel actores eccleſiæ quālibet querelam aut actionem iuſte habere crediderit, ipſe redemptoris ſui (cuius actio noſtra eſt inſtitutio) uiarū non immemor, ſed ſectator egregius, qui cum malediceretur, nō maledicebat, ſed tanquā ouis coram tondente ſe obmutuit, ac pro ſuis perſecutoribus in cruce pendens apud patrem interceſſit, non prius primates, ſuperiores, aut alios iudices adeat, quàm ipſos à quibus ſe læſum æſtimat conueniat familiariter, & non ſemel, ſed ſępiſſime, ut ab eis aut ſuam iuſtitiam accipiat, aut iuſte excuſationē. Boni nempe & uere chriſtiani hominis eſt rem ipſam omnibus amicitiæ, ac pacis legibus prius tentare quàm in iudicio (ubi frequenter amariſſimus animæ rancor inaſcitur) ſuum ius pertinaciter experiri. Si quis enim cum deo, qui pacis eſt autor, habitare cupiat, ei neceſſe eſt ut pacem inquirat. Si ergo ſecus egerit, ab ipſis & ab alijs cōmunione priuetur, tanquam apoſtolorū, patrumq; aliorum contemptor, de quibus ait propheta: Erunt quaſi non ſint, & peribunt uiri, qui contradicunt uobis. In ſacramentorū quoq; oblationibus, quæ inter miſſarum ſolennia domino offeruntur, paſſio domini miſcenda eſt, ut eius, cuius corpus & ſanguis conficitur, paſſio celebretur: ita ut repulſis opinionibus ſuperſtitionū, panis tantum & uinum aqua permixtum, in ſacrificio offerantur. Non debet enim (ut à patribus accepimus, & ipſa ratio docet) in calice domini, aut uinum ſolum, aut aqua ſola, offerri, ſed utrunq; permixtum, quia utrunq; ex latere eius, in paſſione ſua profluxiſſe legitur. Ipſa uero ueritas nos inſtruit calicem & panem in ſacramento offerre, quando ait: Accepit Ieſus panem & benedixit, deditq; diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & manducate, hoc eſt enim corpus meum, quod pro uobis tradetur. Similiter poſtquam cœnauit, accepit calicem, deditq; diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes, quia hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro uobis fundetur in remiſſionem peccatorum. Crimina enim atq; peccata, oblatis his domino ſacrificijs delentur: idcirco & paſſio eius in his commemoranda eſt, qua redempti ſumus, & ſæpius recitanda, atq; hæc domino offerenda: talibus hoſtijs delectabitur, & placabitur dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in ſacrificijs maius eſſe poteſt quàm corpus & ſanguis Chriſti. Nec ulla oblatio hac potior eſt, ſed hæc omnes pręcellit. Quę pura conſcientia domino offerenda eſt, & pura mente ſumenda, atque ab omnibus ueneranda. Et ſicut potior eſt cæteris, ita potius excoli & uenerari debet. Aquam enim ſale conſperſam populis benedicimus, ut ea cuncti aſperſi ſanctificentur ac purificentur, quod & omnibus ſacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Nam ſi cinis uitulæ aſperſus ſanguine populum ſanctificabat atq; mundabat

bat atque mundabat: multo magis aqua ſale aſperſa diuiniſq; precibus ſacrata, populum ſanctificat atque mundat. Et ſi ſale aſperſo per Heliſæum prophetam, ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis diuinis precibus ſacratus, ſterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos ſanctificat, atque mundat, & expurgat, & cætera bona multiplicat, & inſidias diaboli auertit, & à phantaſmatis uerſutijs hominum defendit. Nam ſi tactu fimbriæ ueſtimenti ſaluatoris, ſaluatos infirmos eſſe non dubitamus, quanto magis uirtute ſacrorum eius uerborum diuinitus ſacrantur elementa, quibus ſanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas. His ergo & alijs inſtructi documentis, uota ſingulorum domini ſacerdotes reſpicite, & in uirtute ſpiritus ſancti diuinis precibus, per miniſterium uobis diuinitus collatū perficere certate. Elementa quoque tam ea quæ prædiximus, quàm cętera diuinis apta uſibus & humanis neceſſaria infirmitatibus ſacrare, infirmos curate, & cætera quæ ad uos pertinent diligenter perficite, ipſe em̄ ſaluator tribuendo nobis exemplum, diſcipulis ſuis ait: In nomine meo dæmonia eijcite, infirmos *Luc.10* curate, ægros ſanate leproſos mundate &c. Super infirmos etiam manus imponite & bene habebunt. Fidem quoque ſanctæ trinitatis ſic docendam à patribus accepimus, uobiſq; tradendam ſubditis deſtinamus. Eſaias nanq; propheta ait: Vidi dominum ſabaoth ſedentem ſuper thronum excelſum, & ſeraphim ſtabant in *Eſa.6* circuitu eius, ſex alæ uni, & ſex alæ alteri, duabus uelabant faciem, duabus autem uelabant pedes, & duabus uolabant, & clamabant ad alterutrū, dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus ſabaoth. Si trinitas non eſt, quare tertio ſanctus dixerūt? Aut ſi unitas non eſt, quare ſub trina repetitione unum deum ac dominum intimarunt? Si trinitas non eſt, cur in Geneſi dicitur, dixit deus, fecit deus, & bene dixit deus? Si unitas non eſt, quare tertio deus, & deos plurali numero non commendauit? Si trinitas non eſt, quare in Exodo dictum eſt tertio: Domine, domine, *Exod.34* domine miſerator et miſericors? Si unitas nō eſt, quare dum tertio domine diceret, poſtea miſerator & miſericors, ſingulariter dicit, & nō miſeratores, ut plures oſtenderet, intimauit? Si trinitas nō eſt, cur Abrahā ad ilicem Mambræ ſedens, tribuſq; *Gene.18* occurrens, uni domine dixit, & non ut uiderat, tribus ſalutationis obſequium reddidit? Si unitas non eſt, cur cum Moyſi deus Abrahā, deus Iſaac, & deus Iacob tertio diceretur, unitatē oſtendens, hoc mihi nomen eſt dixit, non hęc ſunt noſtra nomina deſignauit? Si trinitas non eſt, quare Dauid tertio dixit: Benedicat nos deus *Pſalm.66* deus noſter, benedicat nos deus? Si unitas non eſt, quare cum deū tertio nominaſſet, benedicat dixit, & non benedicant adiunxit? Si trinitas non eſt, cur Eſaias denuò dicit, dominus deus ſabaoth, deus Iſraël, qui ſedes ſuper cherubim? Si unitas non eſt, quare qui ſedes dixit, et non qui ſedetis aſtruxit? Si trinitas non eſt, quare in Regnorum libro dicitur, dominus deus omnipotens, dominus deus Iſraël, ſermones tui fideles ſunt? Si unitas non eſt, quare tui dicitur, & non ueſtri potius intimatur? Si trinitas non eſt, cur in pſalmo cantatur: Domine deus uirtutum deus Iſraël, *Pſalm.59* intende ad uiſitandas omnes gentes? Si unitas nō eſt, quare intende poſuit, & non intendite intimauit? Si trinitas non eſt, quare in Apocalypſi tertio dicit, ſanctus dominus deus omnipotens, qui eſt, & qui erat? Si unitas non eſt, quare non qui ſunt, & qui erant pluraliter deſignatur? Si trinitas non eſt, quare in Deuteronomio dictum eſt: Dominus deus tuus miſericors eſt, & audiet uocem tuam? Si unitas non *Deut.4* eſt, quare audiet, & non audient intimauit? Si trinitas non eſt, quare in Hieſu dicitur libro, deus deus eorum eſt? Si unitas nō eſt, quare eſt dixit, & nō ſunt, more loquutionis induxit? Si nō trinitas eſt, quare Helias adorando, domine domine deus *3.Reg.18* Iſraël, oſtende quia tu es deus meus, dixit? Si unitas non eſt, quare oſtende, & non oſtendite poſuit? Si trinitas non eſt, cur Mardochæus orādo domine domine deus omnipotens, omnia in poteſtate tua ſunt, dixit? Si unitas non eſt, quare in tua po-

ſuit,& non in ueſtra ſignificauit? Si trinitas non eſt,cur etiam Iudith orando dixit, *Iudith.6* domine domine deus omnipotens omnium uirtutũ reſpice in orationẽ meam? Si unitas nõ eſt,quare reſpice, & non reſpicite deſignauit? Si trinitas non eſt, quare in *Hiere.10* Hieremia dicitur,dominus deus ueſter deus uerax eſt? Si unitas non eſt, quare uerax eſt dixit,& non ueraces potius intimauit? Si trinitas non eſt,cur in Apocalypſi *Apoc.1* ſcriptum eſt , dominus deus & ſpiritus prophetarum miſit angelum ſuum , oſtendere ſeruis ſuis quę oportet fieri citò? Si unitas non eſt,quare cum patrem & filium & ſpiritum ſanctum nominaſſet,miſit dixit, & non miſerunt,ſub prætaxato trium perſonarum & nominum numero introduxit? Si trinitas non eſt,quare in Deute*Deut.6*ronomio dicitur,dominus deus ueſter hic eſt deus? Si unitas non eſt, quare hic eſt, & non hi ſunt, plurali numero deſignauit? Si trinitas nõ eſt,quare in eodem dicitur libro, dominus deus tuus,deus magnus & potens eſt? Si unitas non eſt,quare ma*Tob.7.*gnus et potens ſingulariter nominantur? Si trinitas non eſt,cur Tobias cum filium ſuũ in Rages ciuitatẽ,cum Raphaële angelo mitteret,benedicens eos ita dixiſſe docetur: Deus Abraham,deus Iſaac, deus Iacob,ipſe impleat benedictionem ſuam in uobis? Si unitas nõ eſt,quare ipſe impleat dixit,& nõ ipſi impleãt intimauit? Poſtre*Matth.ult.*mo ſi trinitas nõ eſt,quare dominus diſcipulos ſuos in nomine patris , & filij & ſpiritus ſancti uniuerſas gentes miſit baptizare? Si unitas non eſt,quare in nomine dixit,& non nominibus præcipiendo perdocuit? Si trinitas nõ eſt,quare Apoſtolus *Rom.11.* Paulus ait: Ex ipſo,& per ipſum,& in ipſo ſunt omnia? Si unitas non eſt,quare ex ipſo poſuit,& non ex ipſis aſtruxit? Si enim certo certius uolueritis unitatem trinitatis agnoſcere,à ſępe dicto doctore gentiũ apoſtolo poteritis uniuerſa condiſcere, *2.ad Cor.ult.* & ſequi catholicam fidem,& horum reſpuere prauitatẽ. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, inquit, & charitas dei, & cõmunicatio ſpiritus ſancti, ipſe eſt patris & filij & ſpiritus ſancti gratia, & ſic ſidem ſanctæ trinitatis, & intelligere, & diſcere,domino adiuuãte, pleniter poteſtis. Idcirco ergo chariſſimi, fidei regulas iuxta huius epiſtolæ finem poſuimus,ut in eius cõfeſſione fideliter perſeueremus, & domino auxiliante bonam fidem habere mereamur. Quicũq; ergo uoluerit amicus eſſe ſeculi huius,inimicus dei conſtituitur. Aut putatis,quia inaniter ſcriptura dicit? Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitat in uobis,maiorem autẽ dat gratiam : propter *1.Pet.5.* quod dicitur; Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autẽ dat gratiã. Subditi igitur eſtote deo,reſiſtite autem diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate domino,& appropinquabit uobis : & mũdate uobis manus peccatores,& purificate corda uobis duplices animo. Miſeri eſtote, & lugete, & plorate, riſus ueſter in luctũ conuertatur, & gaudiũ in mœrorem. Humiliamini in conſpectu domini, & exaltabit uos. No*Iacob.4.*lite detrahere alterutrũ fratres mei, quia qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum,detrahit legi,& iudicat legem: ſi autem iudicat legem, nõ eſt factor legis,ſed iudex. Vnus eſt enim legislator & iudex , qui poteſt perdere & liberare: tu autem *Iacob.5* quis es qui iudicas proximũ? Agite nunc diuites, plorate ululantes in miſerijs ueſtris, quæ aduenient uobis : diuitiæ ueſtræ putrefactæ ſunt , & ueſtimenta ueſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum & argentum ueſtrum ęruginauit, & ęrugo eorum in teſtimoniũ uobis erit, & manducabit carnes ueſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis uobis iram in nouiſſimis diebus. Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones ueſtras, quæ fraudata eſt à uobis clamat , & clamor eorũ in aures domini Sabaoth introibit. Epulati eſtis ſuper terram , & in luxurijs enutriſtis corpora ueſtra, in die occiſionis condemnaſtis & occidiſtis iuſtum, & nõ reſiſtit uobis. Væ fratres his qui tribulant , uos uero quanto amplius tribulamini , tanto purgatiores atq; beatiores efficiamini, ſi tamen ipſa tribulatio patienter fuerit ſupportata. Vnde & ipſa ueri*Matth.5*tas per ſe dicit: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Et alibi: Beati eritis cum uos oderint homines, & perſequuti fuerint, & eiecerint nomen ueſtrum

tanquã

tanq̃ malũ: gaudete in illa die & exultate, quoniã merces ueſtra multa eſt in cœlo.

DATA IX. CAL. AVGVSTI, Traiano & Eliano VV. CC. COSS.

IN SECVNDAM ALEXANDRI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

ORationum quanti ſint fructus, declarat hæc epiſtola, ad quas magnopere nos inuitat: eam tamen magis celebrat, quæ communi multorum inter ſe adfectione fit. Si enim Chriſtianis debent omnia eſſe cõmunia, uotis etiam communibus, quibus impetremus quod uolumus, opus eſſe docet. Si qui uero, ut neceſſe eſt in promiſcua multitudine aliquando accidere, epiſcopos in miniſterio importunius interpellãt, aut turbant, eos arcendos aliquandiu à Chriſtianorũ commercio ducit, ut uel iſthoc pacto ad cor reuerſi, Chriſto lucrifiant. Proinde ad dilectionem mutuam hortatur, cum alios, tum ipſos maxime epiſcopos, ut communibus auxilijs, ſcuto fidei, & gladio uerbi hoſtes profligant, aut in ditionẽ redigant. In eo certamine, ut humanitus fermè fit, ſi quem ex fratribus uiderint durius acceptum, aut ab aduerſarijs præualentibus proſcriptum, iubet eos qui integri etiam dum ſunt condolere, ut ethnicos, ſi nullis alijs machinis debellare poſſint, patientiæ tamen & concordiæ inter ſe glutino labefacient. Non enim raro patientia plus proficitur, quàm ſi uel omnia omnium generum tormenta adhibeas, præſertim ſi animus nullius mali ſibi conſcius, innocentia pro muro uti poterit.

SECVNDA ALEXANDRI EPISTOLA OMNIBVS FRATRIBVS SCRIPTA.

DILECTISSIMIS fratribus, omnibus epiſcopis, per diuerſas conſtitutis regiones, Alexãder epiſcopus. Nulli fratres dubium eſt, quia boni à malis ſemper perſecutionẽ patiuntur & tribulãtur, propter quod nos humiliari oportet ſub potẽti manu dei, ut liberet nos in tempore tribulationis: Nam ſicut leo *1.Petri 5.* rugiens circuit, quærens quem deuoret, ſic diabolus nõ ceſſat circuire & quærere, quos ex fidelibus perdat, & maxime illos, quos ardentiores in ſeruitio ſaluatoris, eiq́ familiariores inuenerit. Familiariores dico eos quos ſibi ſacrari, & in ordine apoſtolatus conſtitui uoluit. Ipſi enim pro populo interpellant, & peccata populi comedũt, quia ſuis precibus & oblationibus ea delent atq́ conſumunt: qui quanto digniores fuerint, tanto facilius pro neceſſitatibus quibus clamant exaudiuntur. Multum enim, ut ait beatus apoſtolus Iacobus, ualet deprecatio iuſti aſſidua: qui enim uos perſequitur, ipſum, cuius uice lega *Iacobi 5.* tione fungimini, perſequitur. Quia ſicut ipſe filius dei mediator fuit dei & hominũ, ita & uos eius uice, in eccleſia eſtis conſtituti, ut inter deũ & homines legatione fungimini. Si quis autem ueſtrã legationẽ impedit, non unius, ſed multorum profectum auertit. Et ſicut multis nocet, ita à multis arguendus eſt, & bonorum ſocietate coërcendus: & quia dei cauſam impedit, & ſtatum conturbat eccleſiæ, ideoq́ ab eius liminibus arceatur. Ab omnibus hominibus quoq́ talis eſt cauẽdus, & nõ *Excõmunicatio* in cõmunionem fideliũ, uſque ad ſatisfactionem recipiendus. Eſt enim ſtatutum olim, ut qui ſtatum conturbat eccleſiæ, ab eius liminibus arceatᷣ, nec cum fidelibus cõmunicet, qui eorũ bona auertit. Vos ergo ſi dilectionẽ habueritis ad inuicem, & unanimes fueritis, facile tales ſuperare poteritis. Si uero, quod abſit, diſcordes fueritis, & canino dente uos derodere cœperitis, nõ ſolũ eos nõ ſuperabitis, ſed & uobis *Canino dẽte arrodere.* ipſis nocebitis, atq́ ab eis ſuperabimini, & innocenter fortè peribitis. Qui autẽ ex ueſtro collegio fuerit, & ab auxilio ueſtro ſe ſubtraxerit, magis ſchiſmaticus quàm ſacerdos eſſe probabitur. Ecce, inquit propheta, quàm bonũ & quàm iocundum habitare fratres in unum. Illi uero non in unum habitant, quia fratrũ ſe ſolatio ſubtrahunt, & quod deterius eſt, fratribus inſidias præparant, aut laqueos ponũt. De his enim & eorum ſimilibus dominus per Oſeam prophetã loquitur dicens: Pro *Oſee 4.* pter uos lugebit terra, & infirmabiᷣ omnis qui habitat in ea. In ea beſtiæ agri, & uo-

eo adminiculante implendo, orando, uigilando, et uoluntatē eius in quantum ipſe
largitus fuerit, perficere ſtudeamus. Nec enim negligendam gratiam nobis domi-
nus dedit, ſed fideliter exercendā tribuit. Dilectio enim ſine ſimulatione in nobis
eſſe & apparere debet: quia omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: qui uero
diligit eum, in deo manet, & deus in eo. Vnde Apoſtolus ait: Nolite iudicare fra- Rom. 14.
tres in inuicem, ſed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratribus uel ſcan
dalum. Et dominus inquit: Quod tibi non uis fieri, alteri ne facias. Et alibi: In hoc Ioan. 13.
cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.
Et Salomon ait: Sacrificium ſalutare eſt, attendere mandatis, & diſcedere ab omni
iniquitate. Summa enim iniquitas eſt fratres, detrahere & accuſare. Vnde ſcriptū
eſt: Omnis qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt, & omnis homicida non habet par- 1. Ioan. 3.
tem, aut hæreditatem in regno dei. Et alibi: Cauete uos fratres chariſſimi, ne partici- Ephes. 5.
pes efficiamini, quod abſit, malis eorum: & non ſolum uos cauete à talibus, ſed &
alios cauere ab eis, et auertere docete. De his enim dominus ait per prophetam Mi
chæam: Væ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus ueſtris, in luce Mich. 2.
matutina faciunt illud, quoniam contra deum eſt manus eorum. Et concupierunt
agros, & uiolenter tulerunt, & domos rapuerunt, & calumniabantur uirum & do
mum eius, uirum & hæreditatem eius. Idcirco hæc dicit dominus: Ecce ego cogito
ſuper familiam iſtam malum, unde non auferetis colla ueſtra, & non ambulabitis
ſuperbi, quoniam tempus peſſimum eſt. In die illa ſumetur ſuper uos parabola, &
cantabitur canticū, cum ſuauitate dicentium: Depopulatione uaſtati ſumus, pars
populi mei commutata eſt. Quomodo recedet à me cum reuertatur qui regiones
noſtras deuorat? Propter hoc non erit tibi mittens funiculum ſortis in cœtu domi-
ni. Ne loquamini loquentes: Non ſtillabit ſuper iſtos, non comprehendet confu-
ſio, dicit domus Iacob. Nunquid abbreuiatus eſt ſpiritus domini, aut tales ſunt co-
gitationes eius? Nónne uerba mea bona ſunt cum eo qui recte graditur? Et è con-
trario populus meus in aduerſarium conſurrexit. Deſuper tunicam pallium ſuſtu-
liſtis, eos qui tranſiebāt ſimpliciter, conuertiſtis ad bellum. Et contrà de his qui accu
ſantur uel tribulantur, per Naum prophetam confortans eos, ſic loquitur domi-
nus: Et confortans in die tribulationis, & ſciens ſperantes in ſe. Et diluuio præte- Naum. 1
reunte conſummationem faciet loci eius, & inimicos eius perſequentur tenebræ.
Quid cogitatis contra dominum? conſummationem ipſe faciet. Non conſurget du
plex tribulatio, quia ſicut ſpinæ ſe inuicem complectuntur, ſic conuiuium eorum
pariter potantium. Conſumentur quaſi ſtipula ariditate plena. Ex te exibit cogi-
tans contra dominū malitiam, mente pertractans præuaricationem. Hæc dicit do-
minus: Si perfecti fuerint & ita plures, ſic quoque attondentur & pertranſibit. Af-
flixi te, & non affligam te ultra. Facile eſt fratres uerbo fallere hominem, ſed non
deum: ſapiens non eſt qui nocet, nec uir linguoſus in malum ſe diriget in terra. Ni-
hil uero mali uult qui fidelis eſt, malo enim & prauo ingenio fides aliena eſt. Ait a-
poſtolus de infideliū ignorantia: Si enim cognouiſſent, nunquā dominum gloriæ
crucifixiſſent: crucifigunt enim dominū qui eum in ſacerdotibus ſuis perſequun-
tur: quia crux à cruciatu dicitur: magnum uero cruciatum ſuſtinet qui uim patitur.
Sed tamen beati qui perſequutionē patiuntur propter iuſtitiam, ecce, ait Iudas apo
ſtolus, ueniet dominus in ſanctis millibus ſuis facere iudiciū, & perdere omnes im
pios, & arguere omnem carnem de omnibus operibus impietatis eorum. Hæc fra
tres ualde timenda ſunt, & perpendenda, ne ueniens unuſquiſq; ad iudiciū, pœ-
nam cum impijs recipiat, ſed cum iuſtis gloriā: quod pius dominus præ-
ſtare dignetur, qui uiuit & regnat per ſecula cuncta. DATA
CAL. MAII, Eitano & Vetereo VV. CC.
CONSVLIBVS.

IN XISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

Xiſtus ab apoſtolis ſextus Rom. epiſcopus, trinitatis myſterium paucis attingit: uerius quàm tractat, cui tanquam rei peruulgatæ, & quæ extra controuerſiæ aleam eſſe debeat, ab omnibus, quotquot Chriſtiano cenſemur uocabulo, aſſentiendum docet, aperte hoc præ ſe ferens, ut de rebus, quarum agnitio non ad plenum noſtræ imbecillitati conſtare poſſit, potius pie & liberaliter ſuſpicemur, quàm ut curioſius & ob id incautius inueſtigemus: Quod enim noſtræ ſalutis intereſt, id fermè totũ ſitum eſt loco illuſtri, ut nec poſſit ignorari etiam ab his qui uel huius profeſſionis limen ingreſſi fuerint. Trinitati autem ſacroſanctæ, indiuiduã coniungit unitatem, ita ut tantundem deferatur filio, quantum patri, nec ſit quicquam honorificum patris, quod non idem filio competat: quod uſqueadeo uiſum eſt indignum Ebionitis, ut gradibus aliquot ſuperiorem fecerint patrem, filium autem interuallo quodam ſequentem. [*Ebionitarum hæreſis.*] *Porrò nec deſunt alij, qui dum anxie magis quàm pie huic rei inſudant, in admirabilem illam trinitatem, tanquam in ſcopulos impegerunt. Iudiciorũ uero quia hucuſque ex induſtria non meminimus, & nulla eſt omnino epiſtola, quæ nõ obiter ſaltem eorum mentionẽ inijciat, dicam ſemel, ſed prolixius paulò. A ſecularibus, ita enim loquuntur, nõ donant alicuius criminis inſimulari epiſcopũ, niſi de accuſatoris iam antea fide, integritate, ſit apud nos teſtatum. Eſt hoc equidem uel maximum ueteris innocentiæ argumentum, quod cum à bonorum eſſent criminationibus ſuapte innocentia ſatis muniti, ſecularibus uero tantum occurrendũ ducerent. Ne uero hic quenq̃ ſecularium nomen torqueat, uideo eos hoc uocabulo dicere uoluiſſe, quos ferè ſycophantas hodie appellãt, qui cum à fide chriſtiana eſſent remoti, magni quiddã ſe conſequutos exiſtimabant, ſi conficto pro tempore crimine, negociũ epiſcopis faceſſerent, & tanquã remoram inijcerent, quo minus poſſent ex animi ſententia miniſterio uerbi inſeruire.* [*Seculares qui appellentur.*]

XISTI EPISTOLA DE VNITATE DEI OMNIBVS FRATRIBVS SCRIPTA.

OMNIBVS in deo patri & domino noſtro Ieſu Chriſto dilectis fratribus, in charitate domini noſtri Ieſu Chriſti, Xiſtus Romanæ urbis archiepiſcopus, ſalutem. Chariſſimi fideliter agite in omnibus, ut fideles & non infideles inueniamini. Nolite imitari malũ, ſed quod bonum eſt agite, quia qui bene agit ex deo eſt, qui autem male, non ex deo, ſed ex diabolo eſt. Fidem enim rectam uos tenere oportet, ut diſſentientes ab apoſtolica nõ ſitis doctrina. Vnum enim uerũ deum, patrẽ & filium à prophetis & apoſtolis oſtendimus prædicatũ, à quibus etiam ſpiritum ſanctum credimus non eſſe diſcretum, [*Eſaie. 45*] Eſaia propheta dicente: Ego ſum deus, & non eſt alius pręter me. Et per meipſum iuro, quia exiuit ex ore meo ueritas, & ſermo meus non reuertetur, quia mihi inclinabitur omne genu, & omnis lingua confitebitur per dominum, dicens: Iuſtitia & gloria ad eum ueniet. Et ut in hoc teſtimonio patrem ſimul & filium fuiſſe cognoſcatis, [*Philipp. 2.*] Paulum apoſtolum audite dicentem: Vt in nomine Ieſu omne, inquit, genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorũ, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei omnipotentis. Quod ſi ſecundum aliquos filius minor eſt patre ſuo, ergo minorata eſt & gloria patris in filio. Et ubi eſt quod in Salomone ſcriptura loquitur, dicens: Sicut etiam in conſpectu eorum, inquit, magnificatus es in nobis, ita in conſpectu noſtro magnificaberis in illis, ut cognoſcant te ſicut & nos cognouimus, quoniam non eſt deus præter te domine. Diligenter attende, & agnoſce filium eſſe, qui magnificabitur in iudicio, dum uenerit uiuos & mortuos iudicare. [*Eſaie. 46*] Item Eſaias: Audite domus Iacob & reſidui domus Iſraël, qui egredimini ex utero, & erudimini à puero uſque ad ſenectutẽ, ab initio ego ſum, & quouſq; ſeneſcatis ego ſum, ego uos feci, & ego ſuſtineo, ego remittã, ego ſuſcipiam dicit dominus. Et iterum: Ego ſum deus, præter me non eſt alius deus, annuncians nouiſſima priuſq̃ fiant. [*Eſa. 41.*] Audite me Iacob & Iſraël quem ego feci, ego ſum dominus deus tuus, & nõ eſt alius pręter me. Item alibi: Ego ſum dominus primus, &

ego

ego nouiſſimus, & in ea quę ſuperuentura ſunt in nouiſſimo ego ſum. Itē ibi: Ego ſum deus qui te creaui, qui te adiuui, & cōmuniui dextera mea. Et unitatē patris & filij aſſignans, loquiť dicens: Ego teſtis ueſter dicit dominus deus, & puer meus tu [Eſa.45.] quem ego elegi, ut ſciatis & credatis, quia ego ſum, & ante me nō fuit alius deus, et poſt me nō erit. Vnū hi, qui non ſanè ſapiūt, eligant è duobus: aut fateātur patrē & filiū unum deū, aut ſi ſolū patrem deū eſſe contendūt, ergo illis dominus Ieſus Chriſtus deus filius, non erit deus, quia ſcriptū eſt: Ante me nō eſt alius deus, & poſt me non erit. Si ſecundū tales ita eſt, cur apoſtolus talia prædicat, & eundē filium deum ſuper omnia benedictū inſinuat? quorū patres, inquit, ex quibus Chriſtus ſecun- [Rom.9.] dum carnē, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Item Eſaias dicit: Dominus deus Iſraël qui liberauit eū de Aegypto: ego ſum primus, & ego poſt hæc, & pręter me nō eſt deus ſicut ego ſum, qui ſtet & uocet, & præparet mihi, ex quo hominē feci in ſeculo. Item alibi: In te eſt deus, et neſciebamus, et nō eſt alius pręter te. Tu eſt es deus, & neſciebamus, deus Iſraël ſaluator. Vnus deus nō ſunt pater & filius? Quis eſt hic deus, in quo eſſe diciť deus pater, quē alium deum nō eſſe propheta ſæpenumero proteſtatur? Et Hieremias: Hic deus noſter, ait, & non adplicabitur alter ad eū, qui inuenit omnē uiam ſcientię, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſraël dilecto ſuo, poſt hęc in terris uiſus eſt, & inter homīes cōuerſatus eſt. Et in Salomone habeť: Miſerere nobis deus omniū, et oſtende nobis lumē miſerationis, & [Eccle.36.] immitte timorē tuum ſuper gentes, quæ nō exquiſierūt te, ut cognoſcant quoniā non eſt alius deus, niſi tu. Item alibi: Domine deus Iſraël, nō eſt tibi ſimilis in cœlo [Deut.4.] ſurſum. Et in pſalmo: Quoniā quis deus pręter dominū, aut quis deus præter deū [Pſalm.17.] noſtrū? Et in Geneſi: Et pluit dominus à domino ignē & ſulphur ſuper Sodomā et [Gen.19.] Gomorrhā, & euertit ciuitates illas. Si ſolus pater deus eſt, quis pluit ignem & ſulphur à domino ſuper prædictas ciuitates, uel eas euertit? quæſo reſpōde. Et in Deuteron. Dominus ſolus deducebat eos, & nō fuit cū illis deus alienus. Et Paulus apo- [Deut.32.] ſtolus: Vnus deus qui iuſtificat circunciſionē ex fide, & præputiū per fidem. Et ad [Rom.3.] Corinth. Deus erat in Chriſto, mundū reconcilians ſibi. Et iterum: Non eſt deus [2.Cor.5.] niſi unus. Et ad Gal. Mediator autē unius non eſt, deus autē unus eſt. Et unitatem [Gal.3.] patris & filij & ſpiritus ſancti demonſtrans, Epheſijs ſcribens, ita cōfirmat: Suffe- [Ephe.4.] rentes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis, unū corpus & unus ſpiritus, ſicut uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ, unus dominus, una fides, unū baptiſma, unus deus. Si non ſanè ſapientes, unitatē fidei uoluerint ſimplici corde recipere, ex hoc itaq; teſtimonio, in uno ſpiritu poterūt ſimul patris & filij unitatem cōdiſcere. Patrē igitur, ut ſuperius cōprehenſum eſt, in diuinis literis genitum proprie poſitū, nec legere poſſunt penitus, nec probare: ſed quia id ipſum fides exigit Chriſtiana, abſq; ulla dubitatione ingenitus crediť, qui tamen ſecundū ſeriem ſcripturarum, in filio à ſe genito † uiſus eſſe monſtratur. [† unus] Cęterum placuit propter malorum hominē infeſtationē, ut in accuſatione domini miniſtrorū, primo perſona, fides, uita, & cōuerſatio blaſphemantiū enucleatim perſcruteť. [In accuſantibus quæ ſint ſpectanda.] Nam fides omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide infidelis eſt, nec eis omnino eſt credendū, qui ueritatis fidem ignorant, nec recte cōuerſationis uitā ducunt, quoniam tales facile et indifferenter lacerāt, & criminātur recte & pie uiuentes. Ideo ſuſpicio eorū diſcutienda eſt primum & corrigenda, neq; accuſatoribus ſuſpectis uel de inimicorū domo ꝓdeuntibus eſt credendū. Erāt enim quidam qui prius uidebanť eſſe ex nobis, ſed nō erāt ex nobis: ſi uero eſſent ex nobis, manſiſſent utiq; nobiſcū, & nō cōturbaſſent fratres. Exacuerūt em̄, ut ait propheta, lin- [Pſal.51.] guas ſuas ſicut ſerpentes, uenenū aſpidū ſub labijs eorū. Quapropter hi reſpuendi ſunt, ſi incorrigibiles apparuerint, & uitandi, ne domino decipiāt famulantes. State ergo dilectiſſimi ſuper uias, aſpicientes & interrogātes de ſemitis domini antiquis,

& uidete quæ eſt uia domini bona & recta, & ambulate in ea, & inuenietis requiē
animabus ueſtris. DATA XVII. CAL. MAI. ſub Adriano & Vero.

IN EPISTOLAM HYGINI ARGVMENTVM, PER IOANNEM SICHARDVM.

COmmendaturus nobis humilitatem, animiq́; ſubmiſsionem Hyginus, ut auſpicatius id faciat, à capite Chriſto rem repetit, qui cum eſſet in forma dei, non rapinam arbitratus eſt, ut eſſet deo ſimilis, ſed ſemetipſum inaniuit, forma ſerui ſumpta, in ſimilitudine hominum conſtitutus, & figura repertus ut homo, humiliauit ſeipſum, factus obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis: dicente diuo Paulo ad Philippenſes: Eius autem cum omnis uita, rerumq́; geſtarum ſeries, ſit nobis ad imitationem propoſita, tamen ægre reperies aliud, in quo propius erga nos diuinæ uoluntatis affectum agnoſcas, quàm quod extra omnem huius mundi iniuriam poſitus, uolens tamen pro hominum ſalute, omnes calamitates ſubierit, ſuo nos exemplo inuitans, ut quo ſimus ſuperiores, hoc nos geramus ſubmiſsius.

PRIMA HYGINI EPISTOLA CATHOLICA.

HYGINVS in Chriſti nomine almæ urbis Romæ epiſcopus,
cunctis Apoſtolica fide & doctrina uigentibus, ſalutem. Cha-
riſſimi, Deus filium ſuum miſit in ſimilitudinem carnis peccati,
& de peccato damnauit peccatum in carne, ut iuſtitia legis im-
pleretur. Filius non ſecundū deitatem ſolam à patre miſſus eſt,
ſed ſecundum carnem, quam clementer & pie pro nobis aſſu-
mere non dedignatus eſt. Nam quod ſemetipſum (exinanita
Philip.2. maieſtatis ſuæ potentia) id eſt, ſe filius miſerit, Apoſtolus teſtatur, qui ait: Semet-
ipſum exinaniuit, formā ſerui accipiens, & humiliauit ſemetipſum, factus obediēs
Eſaie.35. uſq; ad mortem, mortē autem crucis. Et Eſaias: Non legatus neq; angelus, ſed ipſe
Eſaie.65. dominus ueniet, & ſaluabit eos. Item alibi: Palàm apparui non quærentibus me.
Hiere.20. Et Hieremias: Dereliqui domum meam, & dimiſi hæreditatem meam, ueni & fa-
ctus ſum illis in opprobrium. Et in Michæa: Ecce dominus ueniet, & cōmouebun-
Zach.1. tur montes ſub eo. Et in Zacharia: Gaude et exulta filia Sion, quia ecce uenio ego,
1.Tim.1. & commorabor in medio tui, dicit dominus. Et Apoſtolus ad Timoth. Humanus
ſermo, et omni acceptione dignus, quoniā Chriſtus Ieſus uenit in hunc mundum,
peccatores ſaluos facere. Et Michæas: Ecce ſubitò ueniet in templo ſancto ſuo do-
minus quem uos quæritis, & angelus teſtamenti quē uos uultis. Et in euangelio:
Luce.5 Nō ueni uocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitentiā. Itē alibi: Quid nobis, et quid
Matth.8. tibi Ieſu fili dei, ueniſti ante tempus perdere nos? Item alibi: Ego ueni ut uitam ha-
Ioan.10. beant, & abundantius habeant. Item alibi: Nemo aſcendit in cœlū, niſi qui de cœlo
deſcendit, filius hominis qui eſt in cœlo. Nunquid in his tantis ac talibus teſtimo-
nijs, quibus ſe filius dei à ſemetipſo ueniſſe teſtatus eſt, poterit quis dicere, ab alio,
& non à ſemetipſo ueniſſe? dum manifeſtū eſt eum qui carnem noſtrā dignanter
aſſumpſit, uolūtarie & nō ab alio miſſum aduenisse: nam qui in patre manēs, ubiq;
potentia ſua cōſiſtit, quô à patre mitteret omnino non habuit. Quoniā nulla pars
cœlorū ac terrę, à cōſpectu patris excipitur, ubi ſecundū uos à patre filius mitteret.
Ephes.4. Et Paulus: Renouamini, inquit, ſpiritu mentis ueſtræ, & induite nouū hominem,
Hebr.2. qui ſecundum deum creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate ueritatis. Et ad Hebræos: In
eo enim in quo paſſus eſt, ille tentatus eſt, nam potens eſt ei qui tentatur auxiliari.
Vnde ſanctæ uocationis ſemper cœleſtis participes, conſiderate apoſtolū, & pon-
tificē confeſſionis noſtrę Ieſum fidelē exiſtentem ei qui creauit eum. Et ad Coloſſ.
Coloſ.3. Nunc autem deponite & uos uniuerſa, iram, indignationem, malitiaq; ex ore ue-
ſtro non procedat. Nolite mentiri inuicem, expoliantes uos ueterem hominem
cum actibus ſuis, & induite nouum, eum qui renouatur in agnitione ſecundum
imaginem

ſmaginem eius qui creauit eum. Nunquid is qui uniuerſam creaturam, uiſibilia
& inuiſibilia, propria poteſtatis uirtute procreauit ac fecit, ſeipſum antè aut poſt-
modũ, quod dicere nefas eſt, creauit uel facere potuit? Et dominus in Euãgelio ait:
Qui me uidet, uidet & patrem. Et iterum: Qui me odit, & patrem meũ odit. Et ite- Ioan. 14.
rum: Vt omnes honorificẽt filiũ, ſicut et honorificãt patrẽ. Et iterũ: Vt ſint in nobis Ioan. 15.
unum, ſicut & nos ſumus unũ: tu in me, et ego in eis. Et iterũ: Omnia mea tua ſunt. Ioan. 5.
Et iterum: Ego in patre, & pater in me. Et iterum: Pater in me manens, facit opera Ioan. 14.
hæc. Et Ioannes Euangeliſta ait: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Ioan. 1.
deum, & deus erat uerbum. Et iterum ipſe alio loco: Tres ſunt, inquit, qui teſtimo 1. Ioan. 5.
nium perhibent in terra, aqua, ſanguis, et caro. Tres in nobis ſunt qui teſtimonium perhibent in cœlo, pater, uerbum, & ſpiritus, & hi tres unum ſunt. Nos itaq; in natura deitatis, quia unum ſunt pater & filius & ſpiritus ſanctus, nec patrẽ credimus aliquo tempore præceſſiſſe, ut maior ſit filio, nec filium poſtea natum eſſe, ut deitate patris minoretur. Cæterum fratres, ſaluo in omnibus Romanæ eccleſiæ priuilegio, nullus metropolitanus abſq; cæterorũ omnium cõprouincialium Epiſcoporũ inſtantia aliquorum audiat cauſas eorum, quia irritę erunt aliter actę quàm in conſpectu eorum omniũ uentilatę, & ipſe ſi fecerit coërceatur à fratribus. Criminationes maiorum natu per alios non fiant, niſi per ipſos qui crimina intendunt, ſi tamẽ ipſi digni & irreprehenſibiles apparuerint, & actis publicis docuerint, omni ſe ſuſpicione carere & inimicitia, atq; irreprehenſibilem fidem ac cõuerſationẽ ducere, necnon & peregrina negotia & iudicia prohibemus: quia indignum eſt, ut ab externis iudicentur, qui prouinciales & à ſe electos debent habere iudices. Nos quidem ex omni parte carpendo occaſiones abſcidimus. Nos enim ſupernæ memores diſciplinæ, quibuſcunq; cadentibus dexteram porrigimus, & à ruinæ præcipitio quos poſſumus releuamus, & defenſiones atq; adminiculum totis uiribus præbere cupimus. Certe uel ſi mens ſit recti conſcia, uindicta dignus eſt qui alij exiſtit cauſa periculi: qui uero innocentem uel fratrem quocunq; ingenio perſequitur, ipſe in iugulum mortis impingit, ut ait diuinus & beatus præco: Noli detrahere ne eradiceris: noli accuſare, ne accuſeris: noli iudicare, ne iudiceris: quia in quo iudicio iudicaueris, iudicabitur de te. Nemo creditur nos odiſſe, quorum relatione non læditur. Dicit enim dominus: Omne regnũ in ſe diuiſum, nõ ſtabit; & omnis ſciẽtia & regula aduerſum ſe diuiſa, non ſtabit. Ideoq; neceſſe eſt ut cõcorditer ſalubres ſuſcipiatis hortatus, nihil per contentionem agentes, ſed ad omne ſtudium deuotionis, unanimes diuinis & apoſtolicis cõſtitutionibus pareatis. DATA XVII. CALEND. OCTOBRIS, Magno & Camerino COSS.

IN ALTERAM HYGINI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

Athenienſes, quos etiã dum circa idola pueriliter ineptire uidit, familiariter admonet Hyginus hac epiſtola, ut tandem dediſcant idolorũ cultum, & à putribus, ut Lactantius appellat, dijs gentium, ad uerũ deum animos adplicent. Quos uero eouſq; in fide promouiſſe cognouerat, ut præ uero deo idola contemnerent, certo conſilio ab eorum commercio, qui admoniti ad ueri prophetæ cognitionem proficere nollent, ſibi temperare iubet, ne mali huius contagio ex conuictus familiaritate clanculũ ſerpens, eos etiam inficiat, qui Chriſtum quidem amplexi, quauis tamen perſuaſione poterant aliorſum impelli. Si enim abluti baptiſmo, ex profeſſionis præſcripto cum illotis non ueſcebantur: etſi commiſſum eſt apoſtolis, ut prædicationis gratia uenientes in ciuitates, uideant qui ſint digni apud quos cibum capiant: quanto magis conuenit, ab eorum communione eſſe nos immunes, quibus gratum eſſe nihil planè poteſt, niſi quod morem ſuum reſipiat? Et quia plerique Chriſtianorum grauiter ob id audirent, atq; aſperius in idola loquuti, paſſim etiam exudarent, iubet bono animo diem iudicij expectare, ut tanta mercedis ſpe, leuiora fiant, quæ ethnici, ridiculis ſuis dijs excæcati, in Chriſtianos ſtatuebant.

ALTERA HYGINI EPISTOLA
ATHENIENSIBVS SCRIPTA.

HYGINVS EPISCOPVS Athenienſibus ſalutem. Mul-
ta mihi fiducia eſt apud uos fratres, & multa gloriatio pro uo-
bis: repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni
tribulatione noſtra. Tribulor enim quando de uobis audio
quod non oportet. Conſolor uero quoties ea inter uos fieri co
gnouero, quę bonos Chriſtianos decet implere. Nolite fratres
iugum ducere cum infidelibus. Vnde doctor gentium loqui-
2.Cor.6. tur, dicens: Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? quis autem templo dei con-
ſenſus cum idolis? Vos enim eſtis templum dei uiui, ſicut dicit dominus, quoniam
inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum deus, & ipſi erunt mihi in po-
2.Petri.2. pulos. Si enim deus angelis peccantibus non pepercit, ſed catenis noctis in in-
fernum detractos, in tartarum tradidit ad iudicium cruciandos reſeruari, & origi-
nali mundo non pepercit, ſed octauum Noë iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, dilu-
uium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorrhęorum
in cinerem redigens, euerſione damnauit, exemplum eorum qui impie acturi
ſunt ponēs: quid putatis iniquis & impijs perſeuerantibus in nequitia eorum erit?
Iuſtum uero Loth oppreſſum à nefandorũ iniuria & conuerſatione eruit, aſpe-
ctu enim & auditu iuſtus erat, habitans apud eos qui in diem de die animam iu-
ſtam iniquis operibus cruciabant. Nouit dominus pios de tentatione eripere, ini
quos uero in diem iudicij cruciandos reſeruare, magis autem eos qui poſt carnem
in cōcupiſcentia immũditiæ ambulant, dominationemq́ contemnũt, audaces, ſibi
placentes, ſectas non metuunt facere, blaſphemantes. Vnde alieni erroris ſocium
à ſui propoſiti tramite recedentē, aut Apoſtolicæ ſedis iuſſionibus inobedientem
ſuſcipere non poſſumus inter fideles, nec impedire recte credentes, uel ſanctorum
patrum ſuorum iuſſionibus obtemperantes, permittimus: quia inter fideles & in-
fideles magna debet eſſe diſtinctio. Si deus, fratres, iuſtis nō pepercit, quid de nobis
peccatoribus fieri putatis? Cuſtodite uos ab omni inquinamento carnis & corpo-
ris ut ſalui ſitis in aduentu domini. Illud autē hoc non lateat uos, ut ait Apoſtolus,
2.Petri 3. chariſſimi, quia unus dies apud deum ſicut mille anni, et mille anni ſicut unus dies:
non tardat dominus promiſſis, ſed patienter agit propter uos, nolens aliquos peri
1.Theſſ.5. re, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. Adueniet autem dies domini ut fur, in qua
cœli magno impetu tranſient, elementa uero calore ſoluentur. Cum hæc igitur
omnia diſſoluenda ſunt, quales oportet uos eſſe in ſanctis cōuerſationibus, & pie-
tatibus? expectantes & properantes in aduentu diei, per quem cœli ardentes ſol-
uuntur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Nos uero cœlum & nouam terram,
& promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat. Deus autem omnis gra-
tiæ, qui uocauit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu, modicũ paſſos ipſe
perficiet, cōfirmabit, ſolidabitq́, ipſi gloria & imperiũ in ſecula ſeculorum, Amen.
DATA X. CAL. MAR. Magno & Camerino coss.

IN SOTERI EPISTOLAM, ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

Diuerſitas naturarum in Chriſto efficit, ut proprie loquentes alio atq; alio modo de humana natura, atq; diuina dicant. Eò enim quod deus eſt, in ſcripturis genitus, homo uero factus dicitur. Ea autem prædicata, ut ſcholaſticorum more loquar, maxime huc conducunt, ut intelligamus de rebus diuinis circumſpecte pronunciandum eſſe. Sunt enim omnium profeſſionum uſq; ad carbonariam, ſolennes dicendi ritus, quos miſcere graue ſit piaculum

culum. Etſi quælibet ars etiam mechanica conſecrata quædam & peculiaria habet nomina, quibus inter ſe iiſdem artibus initiati utuntur, multo religioſius profectò obſeruandum eſt in ſacris, ne dum illoto de tantis rebus ore loquimur, ipſis uideamur etiam cerdonibus ſtultiores, qui de artis ſuæ myſterijs, non niſi uerecunde loqui conſueuerunt.

SOTERI EPISTOLA EPISCOPIS CAMPANIAE SCRIPTA.

SOTER apoſtolicæ ſedis archiepiſcopus, Campanis omnibus
ſaluteȝ in domino. Gaudere uos oportet fratres, quod diuina
largiente gratia, familiares domini uocamini, eiusq́ ſacerdotij
dignitate fungimini. Nunc autē rogo uos, ut circa plebes uo-
bis commiſſas laborare dignemini, & fructuoſos manipulos
domino reportare nitamini. Paulus enim apoſtolus de fide lo
quitur, ita dicens: Quod ante promiſerat per prophetas ſuos, *Rom. 1.*
in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundū carnem.
Item ipſe ad Galatas: Poſtquam autem uenit plenitudo temporis, miſit deus filium *Gal. 4.*
ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege. Et ad Philippenſes: In ſimilitudinem ho *Philip. 2.*
minum factus, & habitu inuentus ut homo. Et Pſalm. Infirmata eſt in paupertate *Pſalm. 30.*
uirtus mea, & oſſa mea conturbata ſunt, & ſuper omnes inimicos meos factus ſum
obprobrium. Item: Obliuioni traditus ſum tanquam mortuus à corde, factus ſum
tanquam uas perditum. Et idem: Tanquam prodigiū factus ſum multis, & tu adiu *Pſalm. 70.*
tor fortis. Et idem: Vt iumentū factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. Et idem: *Pſalm. 72.*
Mater Sion dicet homo, & homo factus eſt in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus. *Pſalm. 86.*
Et idem: Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos liber. Et idem: Et fa- *Pſalm. 87.*
ctus ſum obprobriū illis, uiderunt me, & mouerunt capita ſua. Et idem: Vigilaui, *Pſalm. 109.*
& factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Et in euangelio: Verbum caro factum *Pſalm. 101.*
eſt, & habitauit in nobis. Filius igitur ſecundum carnem dicitur factus: nam ſecun- *Ioan. 1.*
dum diuinitatem, à patre nuſquam legitur factus, ſed genitus. Dum enim pater lo
quitur, filius loquitur, & cum filius loquitur, pater in illo loquens documentis cœ-
leſtibus comprobatȝ, Paulo atteſtante, qui ait: Multis partibus, multisq́ modis olim *Heb. 1.*
deus loquutus eſt patribus in prophetis, nouiſſime autem loquutus eſt nobis in fi-
lio. Et ut eundem filium, excepto patris præcepto, doceam fuiſſe locutū, ex Eſaiæ
prophetæ uolumine proferimus documentum. Hæc dicit dominus, in illa die ſciet
populus meus, quoniam ego ſum ipſe qui loquebar in ſeruis meis prophetis, euan
gelizans auditum pacis, & ecce adſum. Item alibi: Cogitaui & locutus ſum, & ad-
duxi, & creaui, & feci. Et apoſtolus: An experimentum quæritis eius qui in me lo- *2. Cor. 13.*
quitur Chriſti? Et in pſalmo: Loquebar in teſtimonijs tuis in conſpectu regum, & *Pſalm. 118.*
non confundebar. Et ipſe dominus in euangelio cæco à ſe inluminato dicit: Et ui-
diſti eum, & qui loquitur tecum ipſe eſt. Et Samaritanæ mulieri ait: Ego ſum qui lo
quor tecum. Et ad diſcipulos inquit: Verba quæ ego locutus ſum uobis, ſpiritus & *Ioan. 6.*
uita ſunt. Et ad patrem: Ego ad te uenio, & hoc loquor in mundo. Et iterum Iu-
dæis dicit: Loquor uobis, & nō audiſtis, ſi autem uenerit alius, illum audietis. Et ite
rum: Hæc loquutus eſt dominus in gazophylacio, docens in templo, & nemo ap *Ioan. 8.*
prehendit eum, quia nondum uenerat hora eius. Ecce in his omnibus quæ ſupe-
rius iam enarrata ſunt, non docetur filius præcepto patris fuiſſe loquutus, ſed mul
magis proprium exercuiſſe in loquendo ſermonem. Eſaias quoq́ propheta ait:
Hæc dicit dominus, ego feci terram ſenſu meo, & hominem ſuper eam, ego ſolida *Eſaie 48.*
ui cœlum manu mea, ego omnibus ſyderibus mandaui ut lucerent in cœlo. Item
ibi: Ego omne conſiliū meum ſtatui, & omnia quæcunque cogitaui, ego feci. Item
ibi ſic dicit dominus: Qui conſtituit cœlum & terrā, & fecit eam, & fundauit eam.

Item alibi: Ego primus, & ego in æternum, manus mea fundauit terram, dextera mea ſolidauit cœlum. Item ibi: Ego feci terram in fortitudine mea magna, & in bra-
Hiere. 51 chio meo excelſo. Et in Hieremia: Dominus fecit terram in uirtute ſua magna, & erexit orbem terræ in ſapientia & prudentia ſua, extendit cœlum et poſuit ſonum aquæ in cœlo. Defendite chariſſimi rogamus contra maleuolos homines incōcuſſum eccleſiæ ſtatum, ut uos Chriſti dextera defendat in æuum. DATA NON. MAII, Aquilino, & Aquilino IIII. VV. CC. COSS.

IN EPISTOLAM VICTORIS ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

De ſacramentorum adminiſtratione non ſatis conuenerat Epiſcopis Africæ, ob id poſt longas eaſq; capitales diſſenſiones, res uidebatur in apertum bellum eruptura. Neceſſe eſt enim quotieſcunq; de rebus ſummis controuertitur, & quæ uenerari nos decebat, ſcurriliter deridenda propinemus, ut quod mutuæ inter nos concordiæ cauſa donatum ſit, ſimultatum fiat ſeminarium. Nam cum per baptiſmi, corporiſq; dominici, atq; aliarum rerum communionem, Chriſtus amicitias uellet coaleſcere, atque in omnem poſteritatem propagari, accidit ut inexpiabilium odiorum fierent initia. Quod tum maxime ſolet contingere, quando de adminiſtratione pugnatur, & uſus rei in dubio eſt. Quamobrem eos qui proprium ſibi quendam adminiſtrationis ſacramentorum modum excogitauerant, abhorrentem ab Euangelij regula, hortatur Victor, ueluti in nullam orbis partem, pro hominum ſalute non intentus, ut depoſitis cōtentionibus in gratiā redeant, potiuſq; cogitent ſacramentorum commoda, quàm litium ſtudioſi aucupentur cauſas, quibus ex induſtria diſſideant.

VICTORIS EPISTOLA EPISCOPIS AFRICANIS SCRIPTA.

VICTOR Rom. eccleſiæ & urbis archiepiſcopus, uniuerſis epiſcopis per Africā conſtitutis, in domino ſalutem. Semper enim in æterno conſilio dei manſit, humani generis incōmutabiliter præordinata reparatio, ſed ordo rerum per dominum Ieſum Chriſtum temporaliter gerendarum, diſpoſitione uerbi diuini ſumpſit exordium. Quapropter oportet uos fratres unanimes eſſe & adminiculum uiciſſim ferre: in recta ergo fide, & in ſacramentis diuinis non diſcrepare, ſed concordes eſſe: quia licet pauci ſitis, malorū comparatione, ſi tamen concordes fueritis, facile auxiliante domino ueſtros inſidiatores ſuperabitis: ſi uero diſcordes, quod abſit, fueritis, non ſuperabitis, ſed ſuperabimini. Perlatum eſt enim ad noſtram ſedem aliquos ueſtrûm nocere fratres uelle, & ut cadant decertare, ſimiliter in ſacramentis diſcrepare, & ob id contentiones & æmulationes inter uos fieri: à quibus diſſenſionibus uos auertere & in his omnibus concordare, & opem ferre uiciſſim mandamus. Nam ſi hoc agere citò neglexeritis, & uiciſſim reconciliari nō ſtudueritis, ab apoſtolicæ ſedis, & totius eccleſiæ cōmunione uos pellere non dubitetis. Nec adtenditis chariſſimi, qualiter
Eſa. 24 dominus talibus per Eſaiam prophetam cōminatus eſt, dicēs: Dominus enim loquutus eſt uerbum hoc: luxit & defluxit terra, & infirmata eſt: defluxit orbis, & infirmata eſt altitudo populi terræ, & terra interfecta eſt ab habitatoribus ſuis, quia tranſgreſſi ſunt leges, mutauerūt ius, diſſipauerunt fœdus ſempiternum. Propter hoc maledictio uorabit terram, & peccabūt habitatores eius. Ideoq; inſanient cultores eius & relinquentur homines pauci. Luxit uindemia, infirmata eſt uitis, ingemuerunt omnes qui lætabantur corde. Ceſſauit gaudium tympanorum, quieuit ſonus lætantium, conticuit dulcedo citharæ. Cum cantico non bibent uinum,

amara

amara erit potio bibentibus illam. Attrita eſt ciuitas uanitatis, clauſa eſt omnis domus, nullo introeũte, clamor erit ſuper uino in plateis, deſerta eſt omnis lætitia, & tranſlatum eſt gaudium terræ. Relicta eſt in urbe ſolitudo, & calamitas opprimet portas: quia hæc erunt in medio terræ, & in medio populorum. Quomodo ſi paucæ oliuæ quæ remanſerunt excutiantur ex olea, & racemi cum fuerit finita uindemia. Hi leuabunt uocem ſuam atq; laudabunt, cum glorificatus fuerit dominus hinnient de mari. Propter hæc in doctrinis glorificate dominum, in inſulis nomen domini dei Iſraël. Et dominus in oratione quam diſcipulos ſuos docuit orare, ait: Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum. In bonis & iuſtis ho- Matth.6 minibus ſanctificatur nomen domini, & in malis blaſphematur. Et ipſa per ſe ueritas ait: Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus ha- Matth.5 bet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & poſtea offeres munus tuum. Nullis uero liceat doctrinam euangelicam deſerere, & ſacerdotali honore gaudere. Data Calend. Septemb. Laterano & Rufino XIIII. VV. CC. COSS.

IN ZEPHYRINI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IOAN. SICHARDVM.

IN legibus non ſolum ueteribus, ſed & noſtratibus cautum eſt, ne quicquam nobis aut in rem, aut in dignitatem hominis permittamus liberius, prius quàm ſit iudicio de his pronunciatum. Et cum in primis hoc ſit legum ingenium, ut uno ore omnibus loquantur, erant qui Chriſtianis hoc negari contenderent, tanquã his quos, cum nouam & in ſpeciem ridiculam religionẽ inueherent, merito ſuo dij homineſq; odiſſent. Atq; ob id à nummarijs quibuſdam iudicibus, prædæ inhiantibus, conductitij quidam accuſatores, & circumforanei allegabantur, qui ſimul atq; in uulgus abſurdum aliquod commentum, domi per inſidias confictum, ſparſiſſent de Chriſtianis, in eorũ fortunas mox fiebat impetus, qui non modo criminum non fuerant conuicti, ſed ne litis quidem eſſet dies denunciata. Appellat Zephyrinus leges diuinas ac humanas, quibus tanquam uinculis cum publica tranquillitas confirmetur, non licere ait, ut eijciantur malis modis, mulctentur fortunis, coniſciantur in carceres, quales quales fuerint profeſſione, niſi de criminibus iam ante conſtiterit. Et quia tot eſſent ubiq; paratæ inſidiæ presbyteris etiam innocentibus & eruditis, facile ſuſpicans quid demum eſſet futurum de indoctis, & quorum uitæ ratio non conſtaret, admonet idem ut in electione nouorum presbyterorũ ſint circumſpecti, adhibeantq; iudicium, ne parum eruditos huc loci proueherent, aut indignos. Vellem equidem uel ſerò paterentur ſibi epiſcopi noſtræ tempeſtatis perſuaderi, ut aduigilarent quoad fieri poſſet, ne ſine delectu obuium quemque in presbyterorum numerum referrẽt, quibus, dicam libere, cum debemus optimarum quarunq; rerum interitũ, tum & ipſi epiſcopi contemptum, durius hoc fortaßis eſt, at uerum, in quem, dum gratioſi ſtudent uideri & clementes nimium, inciderunt. Quod ergo pro temporis ratione à Zephyrino de eruditione & uitæ innocentia eſt dictum, quid probibet quo minus noſtri ſeculi rationẽ conſiderantes, de numero ſtatuatur? Quis enim non uidet miniſtrorum numerum? hoc enim eſt eorum nomen in ſacris receptum, propemodum creuiſſe ultra eorum numerum quibus inſeruire debebant. At hic interim uſqueadeo nihil eſt uidere ſeruile, ut ipſis ſint aliquando tyrannis nocentiores, mentiar uero niſi ſatis hoc ille ſtatus rerum per ſe clamet. Olim multitudo principum Cariam, hodie ſacrificulorum indoctorum, totum firmè orbem in bella coniecerat, à quibus ita nos aſſeruit bonus quidam genius, ut uideantur de integro capitalius exoritura, niſi tandem epiſcopi hoc eſſe incipiant, quod nomine præ ſe ferunt.

ZEPHYRINI EPISTOLA DE PATIENTIA CATHOLICA.

ZEPHYRINVS Romanæ urbis archiepiſcopus, omnibus fratribus per Aegyptum in domino militantibus, ſalutem. Tantam à domino huius ſanctæ ſedis & apoſtolicæ eccleſiæ fundatore, & beato Petro principe apoſtolorum, accepimus fiduciam, ut pro uniuerſali, Chriſti ſanguine redempta eccleſia, impigro laboremus affectu, & omnibus

domino famulantibus ſuccurramus, & cunctis pie uiuentibus apoſtolica autoritate opem feramus. Omnes qui in Chriſto uolunt pie uiuere, neceſſe eſt ut ab impijs & diſſimilibus patiantur opprobria, & deſpiciantur tanquã ſtulti & inſani, ut meliores & purgatiores efficiantur, qui temporalia bona perdunt, ut percipiant æterna. Eorum uero deſpectio & irriſio in ipſos retorquebitur qui eos affligunt, & contumelijs afficiunt, cum & abundantia eorum in egeſtatem, & ſuperbia tranſierit in confuſionem. Nunciatum eſt enim nobis per apocryſiarios ueſtros, quoſdã fratrum noſtrorum, epiſcoporũ uidelicet, ab eccleſijs & ſedibus proprijs pelli, ſuaq; ab eis auferri ſupellectilia, & ſic nudos & expoliatos ad iudicia uocari, quod omni ratione caret, cum ſtatuta Apoſtolorũ, eorumq; ſucceſſorum, & præcepta imperatorum, ac conſtitutiones legum idipſum prohibeant, & apoſtolicæ ſedis autoritas idipſum fieri nolit. Præceptum eſt ergo in antiquis ſtatutis, epiſcopos eiectos atq; ſuis rebus expoliatos in eccleſijs proprijs recipi, & primo ſua omnia eis reddi, & demum ſi quis eos iuſte accuſare uoluerit, æquo periculo facere: Iudices eſſe decernentes epiſcopos recta ſapientes, & in eccleſia conuenientes, ubi teſtes eſſent ſingulorum qui oppreſſi uidebantur, nec prius eos reſpondere debere, quàm omnia ſua eis & eccleſijs eorum legibus integerrime reſtituantur. Nec mirum fratres, ſi uos perſequuntur, cum caput ueſtrum Chriſtum dominũ noſtrum, uſq; ad mortem ſint perſequuti: ipſæ tamẽ perſequutiones patienter portandæ ſunt, ut eius diſcipuli eſſe cognoſcamini, pro quo & patimini. Vnde & ipſe ait: Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam. His ſuffulti ſuffragijs non multum debemus timere obprobrium hominũ, neq; eorum exprobrationibus uinci, quoniam hoc nos dominus iubet, per Eſaiam prophetam dicens: Audite me qui ſcitis iudicium populus meus, in quorum cordibus lex mea eſt. Nolite timere obprobrium hominum, & blaſphemias eorum ne timeatis. Conſiderantes quod in pſalmo ſcriptum eſt: Nónne deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcondita cordis, & cogitationes talium hominum, quoniam uanæ ſunt. Vana autem loquuti ſunt unuſquiſq; ad proximũ ſuum, labia doloſa, & in corde loquuti ſunt mala, ſed diſperdet deus uniuerſa labia doloſa & linguam magniloquam. Qui dixerunt, labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter eſt dominus? Nam ſi hæc in memoria retinerent, minime ad tantam proſilirent iniquitatem. Non enim propter probabilem & paternã doctrinam hoc faciunt, ſed ut ſuam exerceant in ſeruos dei uindictam. Scriptum eſt namque: Via ſtulti recta in oculis eius, & ſunt uiæ quæ uidentur homini iuſtæ, nouiſſima autem earum deducunt ad mortem. Nos enim qui hæc patimur iudicio dei, hæc reſeruare debemus, qui reddet unicuiq; ſecundum opera eius, qui etiam per miniſtros ſuos intonuit dicens: Mihi uindictam, ego retribuam. Vos enim in recta fide & operibus, bona uoluntate ſuccurrite uiciſſim, nec aliquis à ſupplemento fratri ſubtrahat manum, quoniam in hoc, ait dominus, cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Vnde & ipſe per prophetã loquitur dicens: Ecce quàm bonum & quàm iocundũ habitare fratres in unum. Spiritali dico habitaculo, & concordia quæ in deo eſt & unitate fidei, huius delectabilis ſecundum ueritatem inhabitaculi, qui uidelicet in Aaron magis decorabatur, atq; ſacerdotalem induentibus dignitatem, ſicut ungentum ſuper caput principalem intellectum irrigans, & uſq; ad ipſam extremam ſcientiam deducens. In hoc enim habitaculo benedictionis æternã uitam promiſit dominus. Huius igitur propheticæ uaticinationis meritum amplectentes, præſentem fraternam ſyllabam expoſuimus, noſtra propter charitatem minime quærentes, aut quæſituri: nõ enim detrahentibus bonum eſt detrahere, aut palo, ſecundum uulgarem fabulam, excutere palum. Abſit, non ſunt noſtra iſta, hęc enim auertat diuinitas. Iuſto iudicio dei plerunq; datur peccatoribus poteſtas, qua ſanctos ipſius perſequantur, ut qui ſpi-

ritu

Accuſandi, ſunt in integrum reſtituendi.

Matth. 5

Eſa. 51

Pſal. 43

Prou. 12

Ioan. 13.

ritu dei iuuantur & aguntur, fiant per laborem exercitia clariores, ipſis tamen qui eos perſequuntur, atq; detrahunt, erit proculdubio, uæ uæ uæ illis qui detrahunt ſeruis dei, quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius miniſterium agunt & uice funguntur. Oramus autem, oſtium circunſtantiæ, qui neminem perire, aut labijs ſuis pollui uolumus, eorum moribus imponi, & uerbum minime nociuum concipere, nec ore proferre. Vnde & dominus per prophetam loquitur, dicens: Dixi *Pſal. 38* cuſtodiam uias meas ut non delinquam in lingua mea. Dominus omnipotens, & huius unigenitus filius, & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, hoc uobis tribuat incitamentum, ut omnibus fratribus, quibuſcunq; tribulationum moleſtijs laborantibus, uiribus quibus poteſtis ſuccurratis, & eorum, ut dignum eſt, iniurias, ueſtras æſtimetis, maximum adminiculum eis uerbis & factis præbeatis, ut eius diſcipuli inueniamini ueri, qui fratres ut ſe, omnibus diligere præcepit. Ordinationes uero presbyterorũ & leuitarum tempore congruo, & multis coram aſtantibus ſolenniter agite, & probabiles ac doctos uiros ad hoc opus conſtituite, ut de eorum ſocietate & adiumento plurimum gaudeatis. Ponite indeſinenter corda ueſtra in uirtute dei, & enarrate hęc & cætera diuina uerba in progenies alteras, quoniam hic eſt deus noſter in æternum, & ipſe reget nos in ſecula. DATA VIII. CAL. NOVEMB. Saturnino & Gallicano CC.

IN EPISTOLAM VRBANI ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

IN hunc uſque diem fuere Chriſtianis inter ſe omnia communia, eo modo quem Acta apoſtolorum præſcribũt, nempe ut uendentes agros ac poſſeſsiones, id precij quod ex rebus diuenditis cõflauerant, pro ſe quiſque in medium proferret, ne eſſet uſpiam gentium quod cogitationes Chriſto per omnia deſtinatas auerteret. Auſus eſt Vrbanus, quàm feliciter ipſe uiderit, nonnihil immutare hic, id tamen quod exiſtimauit bono futurum Chriſtianis, & non precium agrorum in cõmunem uſum, ut ſolitum eſt fieri, deferri, ſed agros ipſos ſatius putat incorporari, hoc enim uerbo utar, eccleſijs, ut nõ ſolum diurnos ex his caperent fructus, ſed & contra ingruentem rerum penuriã, quod fortè poterat accidere, eſſent annuo prouentu ſecuri. Epiſcopos autem tanquam patresfamiliás conſtituerunt, qui diuiderent ea quæ annuò prouenirent pro cuiuſque uſu. Hic, ut opinor, non eſt difficile coniectatu, quî factum fuerit ut ſenſim ueteri obliterato more, omnia illa apud paucos quoſdam ſubſederint, atque eiuſmodi plerunque ad quos ſi recte agerentur omnia, ne quidem eorum minima portio peruenire debebat. Apparet & hic, niſi fallor, ratio, qua ſpes fiat poſſe quędam longe lateq; à ueteri inſtituto delapſa, reuocari ad frugem.

VRBANI EPISTOLA DE RERVM COMMVNIONE.

VRBANVS epiſcopus, omnibus Chriſtianis in ſanctificatione ſpiritus, in obedientiam & aſperſionem ſanguinis Chriſti, ſalutem. Decet omnes Chriſtianos, chariſſimi, ut eum imitẽtur cuius nomen ſortiti ſunt. Quid prodeſt, fratres mei, ait Apoſtolos Iacobus, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non *Iac. 3.* habeat? Nolite plures magiſtri fieri fratres mei, ſcientes, quoniam maius iudicium ſumpturi ſimus: in multis enim offendimus omnes. Qui ſapiens & diſciplinatus eſt inter uos, oſtendat ex bona cõuerſatione operã ſuam in manſuetudine ſapientię. Scimus uos nõ ignorare quia hactenus uita cõmunis inter bonos Chriſtianos uiguit, & adhuc gratia dei uiget, & maxime inter eos qui in ſorte dei ſunt electi, id eſt clericos, ſicut in actibus legit̃ apoſtolorum: Multitudinis autẽ credentiũ erat cor & anima una, nec quiſquã eorum *Act. 4.* quę poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia cõmunia, & uirtute

magna reddebant apoſtoli teſtimoniũ reſurrectionis Ieſu Chriſti domini, & gratia magna erat in omnibus illis. Neq; enim quiſquã egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorũ aut domorum erant, uendentes afferebant precia eorum quæ uendebant, & ponebant ante pedes apoſtolorũ. Diuidebatur autem ſingulis prout cuiq; opus erat. Ioſes autem qui cognominatus eſt Barnabas ab apoſtolis, quod eſt interpretatum, filius conſolationis, Leuites, Cyprius genere, cum haberet agrum, uẽdidit illum, & attulit precium, & poſuit ante pedes apoſtoli, & reliqua. Videntes autem ſacerdotes ſummi, & alij, atq; leuitæ, & reliqui cõfideles, plus utilitatis poſſe afferre, ſi hęreditates & agros quos uendebant, eccleſijs, quibus pręſidebant epiſcopi, traderent, eo quod ex ſumptibus eorum, tam pręſentibus quàm futuris temporibus, plura & elegantiora poſſent miniſtrare fidelibus, cõmunem uitam ducentibus, quàm ex precio ipſorũ, cœperunt prædia & agros, quos uendere ſolebant, matricibus eccleſijs tradere, & ex ſumptibus eorum uiuere. Ipſæ uero res in ditione ſingularũ parheciarum epiſcoporũ, qui locum tenent apoſtolorum, erant & ſunt uſq; adhuc, & futuris ſemper debent eſſe tẽporibus. E quibus epiſcopi & fideles diſpenſatores eorũ, omnibus cõmunem uitam degere uolentibus, miniſtrare cuncta neceſſaria debent, prout melius potuerint, ut nemo in eis egens inueniatur. Ipſæ enim res fidelium oblationes appellantur, quia domino offerũtur. Non ergo debent in alijs uſibus ꝗ eccleſiaſticis, & prædictorũ Chriſtianorũ fratrũ, uel indigentium cõuerti, quia uota ſunt fideliũ, & precia peccatorũ, ac patrimonia pauperũ, atq; ad prædictũ opus explendum domino tradita. Siquis autem, quod abſit, ſecus egerit, uideat ne damnationem Ananiæ & Saphiræ percipiat, ut reus ſacrilegij efficiatur, ſicut illi fuerunt, qui precia prędictarũ rerũ fraudabant, de quibus legitur in Apoſtolorũ actibus: Vir autem quidã nomine Ananias, cum Saphira uxore ſua, uendidit agrum & fraudauit de precio agri, conſcia uxore ſua, & afferens partem quandã, ad pedes Apoſtolorũ poſuit. Dixit autem Petrus Ananię: Cur tentauit ſatanas cor tuum mentiri ſpiritui ſancto, & fraudare de precio agri? Nonne manens tibi manebat, & uenundatũ in tua erat poteſtate? nõ es mentitus hominibus, ſed deo. Audiens autem Ananias hæc uerba, cecidit & expirauit, & factus eſt timor magnus in omnes qui audierant. Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & efferentes ſepelierunt. Factum eſt quaſi horarũ trium ſpacium, & uxor ipſius neſciens quod factum fuerat, introiuit. Reſpõdit autem ei Petrus: Dic mihi, ſi tanti agrum uẽdidiſtis? At illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autẽ ad eam: Quid utiq; cõuenit uobis tentare ſpiritũ domini? Ecce pedes eorum qui ſepelierunt uirum tuum ad oſtium, & efferent te. Cõfeſtim cecidit ante pedes eius & expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuenerũt illam mortuam, & extulerunt ad uirũ ſuum. Et factus eſt timor magnus in uniuerſam eccleſiã, & in omnes qui audiebant hęc. Hæc fratres ualde cauenda ſunt & timenda, quia res eccleſiæ non quaſi propriæ, ſed ut cõmunes, & domino oblatæ, cum ſummo timore non in alios quàm in præfatos uſus ſunt fideliter diſpenſandæ, ne ſacrilegij reatũ incurrant, qui eas inde abſtrahunt quô traditæ ſunt, ne pœnam & mortem Ananiæ & Saphiræ incurrant. Et quod peius eſt, anathema maranatha fiant, & ſi non corpore ut Ananias & Saphira, qui mortui ceciderunt, anima tamen quæ potior eſt corpore, mortua & alienata à cõſortio fideliũ cadat, & in profundũ barathri labatur. Vnde attendẽdum eſt omnibus, & fideliter cuſtodiendum, & illius uſurpationis cõtumelia depellenda, ne prędia uſibus decretorum cœleſtium dicata, à quibuſquã inruẽtibus uexentur. Quod ſi quis fecerit, poſt debitæ ultionis ſacrimoniã, quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt, perpetua damnetur infamia, & infernali carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis uratur: quoniã iuxta Apoſtolum, tradere oportet huiuſmodi hominẽ ſatanæ, ut ſpiritus ſaluus ſit in die domini. Memoratis ergo augmen tationi-

Epiſcopi diſpenſatores erant rerũ cõmunium.

Res eccleſiarũ quô debeant inſumi.

Act. 5

1. Cor. 5

tationibus ac cultibus, in tantum eccleſiæ, quibus epiſcopi præſident, domino adminiculante creuerunt, & in tantis maxima pars earum abundat rebus, ut nullus ſit in eis cõmunem uitam agens indigẽs, ſed omnia neceſſaria ab Epiſcopo, ſuisq; miniſtris percipit. Ideo ſi aliquis extiterit, modernis aut futuris tẽporibus, qui hoc auellere nitatur, iam dicta damnatione feriatur de ſede epiſcopi. Quod autẽ ſedes in epiſcoporum eccleſijs excelſæ conſtitutæ & præparatę inueniuntur in throno, ſpeculationem & poteſtatem iudicandi & ſoluendi atq; ligandi, à domino ſibi datam materiem docent.

Epiſcoporũ ſedes quia altiores ſunt, admoneãt eos ſpeculæ.

Vnde ipſe ſaluator in euangelio ait: Quæcunq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo. Et alibi: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittũtur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Ideo iſta prætulimus chariſſimi, ut intelligatis poteſtatem epiſcoporũ ueſtrorũ, in eisq; dominum ueneremini, & eos ut animas ueſtras diligatis: & quibus illi non cõmunicant, non cõmunicetis: & quos eiecerint, non recipiatis. Valde enim timenda eſt ſententia epiſcopi, licet iniuſte liget aliquem, quod tamen ſummopere præuidere debet. Vos autem hortantes monemus omnes qui chriſtianitatẽ ſuſcepiſtis, & à Chriſto uocabulum chriſtianũ ſuſcepiſtis, ne in aliquo chriſtianitatẽ ueſtram irritam faciatis, ſed deſponſionẽ, quam domino in baptiſmo feciſtis, firmiter teneatis, ne reprobi, ſed condigni coram eo inueniamini. Et quicunq; ueſtrûm cõmunem uitam ſuſceptam habet, & uouit ſe nihil proprium habere, uideat ne pollicitationem ſuam irritam faciat, ſed hoc quod domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat, ne damnationem, ſed præmium ſibi adquirat: quoniam ſatius eſt non uouere, quàm uotum prout melius poteſt, non perficere: grauius enim puniuntur, qui uotum fecerunt, aut fidem perceperunt, & uotum non perfecerunt, aut male uitam finierunt, quàm illi qui ſine uoto aut fide mortui ſunt, & tamen bona egerunt opera.

Votũ paupertatis hinc habet à presbyteris originem.

Ad hoc enim ſenſum rationabilem naturæ munere & ſecundum natiuitatis reparationem ſuſcepimus, ut ſecundum Apoſtolum, magis quæ ſurſum ſunt ſapiamus, non quæ ſuper terram, quia ſapientia huius mundi, ſtultitia eſt apud deum.

Ad Coloſſ. 3

Quid autem ſuadet, chariſſimi, ſapientia huius ſeculi, niſi nocitura quęrere, & amare peritura, negligere ſalutaria, pro nihilo reputare perpetua? Cupiditatem commendat, de qua dicitur, radix omnium malorum eſt cupiditas, quæ in primis hoc malum habet, quod dum ingerit tranſitoria, abſcondit æterna, & dum foris poſita conſpicit, intra ſe latentia non introſpicit, & dum aliena quærit, ſectatori ſuo ſemetipſum reddit alienum.

Sapiẽtia carnis.

Ecce quid ſuadet ſeculi ſapientia? uiuere in delitijs. Vnde dicitur: Vidua quæ in delitijs eſt, uiuẽs mortua eſt.

1. Tim. 5.

Suadet ergo molliſſimis ſuauitatibus, peccatis, uitijs, & flammis nutrire carnẽ, cibi & uini intemperantia animam premere, ac uitam ſpiritus intercludere, & contra ſe hoſti ſuo de ſe gladium miniſtrare. Ecce quid ſuadet ſeculi ſapientia? ut qui boni facti ſunt, mali eſſe malint, & per errorem mentis, fieri etiam ſtudeant peccatores, & non cogitant illam terribilem dei uocem, cum exurentur peccatores ſicut fœnum. Omnes enim fideles per manus impoſitionem epiſcoporum, ſpiritum ſanctum poſt baptiſmum accipere debent, ut pleni Chriſtiani inueniant. De ſpiritu ſancto accipimus ut ſpiritales efficiamur, quia animalis homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei, quia cum ſpiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, ad cõſtantiam dilatatur. De ſpiritu ſancto accipimus, ut ſapiamus inter bonum malumq; diſcernere, iuſta diligere, iniuſta reſpuere, ut malitiæ ac ſuperbiæ repugnemus, ut luxuriæ ac diuerſis illecebris, & fœdis indignisq; cupiditatibus reſiſtamus. De ſpiritu ſancto accipimus, ut amore & gloriæ ardore ſuccenſi, erigere è terrenis mentem ad ſuperna & diuina ualeamus. DATA NONIS SEPTEMB. Antonio & Alexandro VV. CC. COSS.

IN EPISTOLAM PONTIANI ARGVMENTVM PER IOAN. SICHARDVM.

Pacis commoda enumerat in hac epiſtola Pontianus, atq; ad eam nos ſummo ſtudio hortatur, eò quod angelorum hanc fuiſſe uocem in ſacris legamus, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, ut quam Chriſtus uoluerit nobis unicè cõmendatam. Præterea de officio epiſcopi in fine pauca quædam dicit, quæ abunde declarant, quàm ſint alia ingreßi uia ueteres illi & germani pontifices, atq; noſtri.

PONTIANI EPISTOLA CATHOLICA.

PONTIANVS ſanctæ & uniuerſalis eccleſiæ epiſcopus, omnibus recte deum colentibus, & diuinum cultum amantibus,
Luc.2. ſalutem. Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Hæc uerba, chariſſimi, non hominum ſunt, ſed angelorum, & non humano ſenſu excogitata, ſed ab angelis in ortu ſaluatoris adnunciata. Quibus indubitanter ab omnibus intelligi poteſt, quod non malæ uoluntatis, ſed hominibus bonæ, pax ſit à domino data. Vnde & dominus per prophetã loquitur, dicẽs: Quàm
Pſal.72 bonus deus Iſraël, his qui recto ſunt corde. Mei autem penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei, quia æmulatus ſum contra iniquos pacem impiorum ui-
Matth.5 dens. De bonis uero ipſa per ſe ueritas ait: Beati mundo corde, quoniam ipſi deum uidebunt. Mundi enim non ſunt corde, qui mala cogitant, aut nociua aduerſus fratres ſuos, quia nihil mali uult qui fidelis eſt. Fidelis ergo homo magis amat audire quæ oportet, quàm dicere quæ non oportet. Et ſi quis fidelis eſt, uideat ne male loquatur, aut cuiquam inſidias ponat. In hoc ergo diſcernuntur filij dei, & filij diaboli: filij nanq; dei, ſemper cogitant & agere contendunt quæ dei ſunt, & fratres indeſinenter adiuuant, & nulli nocere uolunt: & filij diaboli econtra mala & nociua ſemper meditantur, quia opera eorum mala ſunt. De quibus loquitur domi-
Hier.18 nus per Hieremiam prophetam, dicens: Loquere iudicia mea cum eis ſuper omni malitia eorum, propterea iudicio adhuc uobiſcũ, ait dominus, & cum filijs ueſtris diſceptabo. Ecce ego fingo contra uos malum, & cogito contra uos cogitationem. Hæc, fratres, ualde ſunt timenda, & ab omnibus cauenda, quoniam ſuper quem iudicium dei ceciderit, non exiet impunitus. Et ideo unuſquiſq; præuideat, ne hoc machinetur aut agat in fratrem, quod ipſe pati noluerit, & nec in ſuſpicionem ueniat homo fidelis, ut dicat aut faciat ea quę pati nõ uult. Vnde ſuſpectos aut inimicos, aut facile litigantes, & eos qui non ſunt bonæ conuerſationis, aut quorum uita eſt accuſabilis, & qui rectam non tenent & docent fidem accuſatores, & anteceſſores noſtri apoſtolica repulerunt autoritate, & nos ſubmouemus, atq; temporibus futuris excludimus, ne libenter labi poſſint, quos nos tenere & ſaluare debebus, ne, quod abſit, prædictum dei iudicium, non tantum ſuper utroſq; ueniat, ſed
Eccl.32 nos eorum uitio, quod deus auertat, pereamus. Scriptum eſt enim: Rectorem te poſuerunt, curam illorum habe, ut læteris propter illos, & ornamentum gratię accipias coronam, & dignationem conſequaris correctionis: uerbum enim nequam immutabit cor, ex quo quatuor partes oriuntur, bonum & malum, uita & mors, & dominatrix eſt aſſidua lingua. Pro talibus prædicti uitandi admodum ſunt, & priuſquam prędictæ enucleatim examinentur opiniones, & ab eis alieni inueniantur, non ſunt ſuſcipiendi: quoniam ſacrificium ſalutare eſt attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate; beneplacitum eſt domino recedere ab omni iniquitate,

tate, & laudatio, recedere ab iniuſtitia. Quoniam ſcriptum eſt: Dilige proximum, [*Eccl.27*] & coniunge fidem cum illo, quoniam ſi denudaueris abſconſa illius, non proſequêris poſt eum. Sicut enim homo qui perdit amicum ſuum, ſic qui perdit amicitiam proximi ſui. Et ſicut qui dimittit auem de manu ſua, ſic qui dereliquiſti proximum tuum, & non eum capies. Non illum ſequaris, quoniam longe abeſt: effugit enim quaſi caprea de laqueo, quoniam uulnerata eſt anima illius. Vltra eum non poteris colligare, & maledicta eſt cõcordatio. Denudare autem amici myſteria, deſperatio eſt animæ infidelis. Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abijciet. In conſpectu oculorum tuorum conculcabit os ſuum, & ſuper ſermones tuos admirabitur. Nouiſſime autem peruertet os ſuum, & in uerbis tuis dabit ſcandalum. Multa audiui, & non coæquaui ei, & dominus odiet illum. Qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadit, & plaga doloſi diuidet uulnera. Qui fodit ſo- [*Eccl.27*] ueam, decidet in illam: & qui ſtatuit lapidem proximo, offendit in eo, & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti nequiſſimum conſilium ſuper ipſum deuoluetur, & non agnoſcet unde adueniat illi. Illuſio & improperium ſuperborum & uindicta, ſicut leo inſidiabitur illi. Laqueo peribunt, qui oblectantur caſu iuſtorum: dolor autem cõſumet illos antequam moriantur. Ira & furor utraq; execra- [*Eccl.28*] bilia, & uir peccator continens erit illorum. Qui uindicari uult, à deo inueniet uindictam, & peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tũc deprecanti tibi peccata ſoluẽtur. Homo homini ſeruat iram, & à deo quærit medelam? In hominẽ ſimilem ſibi non habet miſericordiã, & de peccatis ſuis deprecatur altiſſimum? Ipſe dum caro ſit, ſeruat iram, & propitiationem petit à domino? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari, tabitudo enim & mors imminent in mandatis. Memorare timorem domini, & non iraſcaris proximo. Memorare teſtamenti altiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi. Abſtine te à lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & uir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna ſyluæ, ſic ignis exardeſcet, & ſecundum uirtutem eius hominis iracundia illius erit, & ſecundũ ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam. Certamen feſtinatum incendit ignem, & lis feſtinans effundit ſanguinem, & lingua teſtificans adducet mortem. Si ſufflaueris quaſi ignis exardebit, & ſi ſpueris ſuper illam extinguetur, & utraq; ex ore proficiſcunẽ. Suſurro & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia multos commouit, & diſperſit illos de gente in gentem. Ciuitates munitas diuitum deſtruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum cõcîdit, & gentes fortes diſſoluit. Lingua tertia mulieres † uiratas eiecit, & priuauit illas de laboribus ſuis. Qui reſpicit illam nõ [*† tunitas*] habebit requiem, nec habebit cum quo requieſcat. Flagelli plaga liuorem facit, plaga autem linguæ comminuit oſſa. Multi ceciderunt in ore gladij, ſed non ſic quomodo qui interierit per linguam ſuam. Beatus qui tectus eſt à lingua nequam, & qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non adtraxit iugum eius, & uinculis illius non eſt ligatus, iugum enim illius iugum ferreũ. Quia & uinculum illius uinculum æreum eſt, mors illius mors nequiſſima, & utilis potius infernus quàm illa. Perſeuerantia illius nõ permanebit, ſed obtinebit uias iniuſtorũ, & flamma ſua nõ comburet iuſtos. Qui derelinquunt deum incidunt in illã, & exardeſcet in illis, & nõ extinguetur, & immittet in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos. Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguã nequã, & ori tuo fac oſtia, & feras auribus tuis. Aurum tuum & argentũ conſla, & uerbis tuis facito ſtaterã, & frenos ori tuo rectos, & adtende ne fortè labaris in lingua tua, & cadas in cõſpectu inimicorũ inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortẽ. Nõ tardes cõuerti ad dominũ, & ne differas de die in diem. Subito enim ueniet ira illius, & in tempore uindictæ

diſperdet te. Noli anxius eſſe in diuitijs iniuſtis, nihil enim proderũt tibi in die obductionis & uindictę. Non uentiles te in omnem uentum, & non eas in omni uia, ſic enim peccator probatur duplici lingua. Eſto firmus in uia dei, & in ueritate ſenſus tui & ſcientia, & proſequatur te uerbum pacis & iuſtitiæ. Eſto manſuetus ad audiendum uerbum ut intelligas, & cum ſapientia fer reſponſum uerum. Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo: ſin autem, ſit manus tua ſuper os tuum, ne capiaris in uerbo indiſciplinato & confundaris. Honor & gloria in ſermone ſenſati, lingua imprudentis ſubuerſio ipſius. Non appelleris ſuſurro, & in lingua tua ne capiaris, & confundaris, ſuper ſurem enim cõfuſio & pœnitentia, & denotatio peſſima ſuper bilinguem. Suſurratori autem odium & inimicitia & contumelia, iuſtifica puſillum & magnum ſimiliter. Noli fieri pro amico inimicus proximo, improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Non extollas te in cogitatione animę tuę ſicut taurus, ne fortè elidatur uirtus tua per ſtultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris uelut lignum aridum in heremo. Anima enim nequam diſperdet qui ſe habet, & in gaudium inimici dat illum, & deducet in ſortem impiorum. Chariſſimi oppreſſos erigere ſtudete, & neceſſe habentes ſemper adiuuate: quoniam qui fratrem derelictum leuat, adprehenſum eripit, mœrentem conſolatur, ab illo ſibi retribui cui

Matth. 25 totum impendit non dubitet, qui ait: Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Talia enim bona indeſinenter agere ſtudete, ut fructum boni operis & hic cõſequamini, & in futuro gratia dei perfruamini, quatenus cœleſtis regni aulam introire poſtea mereamini. DATA III. CALEND. MAII. Seuero & Quintiano VV. CC. COSS.

IN EPISTOLAM ANTHERI ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

QVemadmodum non eſt ſitum in cuiuſuis poteſtate, ſcipſum ultro pro epiſcopo eccleſijs obtrudere, ita ſi uitæ ſanctimonia, & eruditionis adiumento, demum populi ſuffragijs fretus quaſpiam in hunc locum peruenerit, non poterit, integra ſaltem officij ſemel ſuſcepti dignitate, ſtatione iſta ueluti deſerta, miſeriarum ſatietate, aut amplioris ſpe lucri ſolicitatus, aliam ambire eccleſiam, niſi id publicæ utilitatis ratio, cui tota epiſcopum uita ſeruire debet, ſuaſerit. Quæ ſi adparet re ipſa, non modo abitionis donanda erit gratia, uerumetiam noſtrapte uoluntate, ſi uel nullum ea de re præceptum Euangelij extaret, id agere debemus, ut ſi nos feliciter iam in Chriſto adoleuerimus, eum per quem in tantum profecerimus cognitionis profectum, æquiſsimis animis patiamur aliò etiã properare, præſertim ſi cauſa ſit, cur ſperemus non uulgare alibi poſſe eius præſentiam operæprecium adferre: id eſt, ubi meſsis iamiam matureſcens, plena ſpei, manus operariorum nobis deſiderare uideatur. Eius enim rei nõ deſunt exempla grauiſsimorum uirorum, quandoquidem inter omnes conſtat, D. Petrum ab Antiochia, cui annis aliquot egregiam operam nauaſſe uiſus ſibi erat, Romam iter inſtituiſſe, ut & iſthic pro uirili ſua aliquot Chriſto lucrifaceret.

ANTHERI EPISTOLA DE TRANSLATIONE EPISCOPORVM.

CHARISSIMIS atq; dilectiſſimis fratribus per Beticam atq; Toletanã prouincias epiſcopis conſtitutis, Antherus epiſcopus in domino ſalutem. Optarem fratres chariſſimi ſemper dilectionis & pacis ueſtrę ſynceritatis gaudia audire, ita ut uiciſſim diſcurrentibus literis, ſoſpitatis indicia iuuarentur, ſi quietos nos ab incurſione ſua uacare hoſtis antiquus

quus

quus ſineret, qui ab initio mendax, inimicus ueritatis, æmulus hominis, quem ut deciperet, ſe antè decepit, pudicitię aduerſarius, luxuriæ magiſter, crudelitate paſci tur, abſtinentia punitur, odit ieiunia, miniſtris ſuis prædicantibus quædam ſuperflua, ſpem non habentibus de futuris, apoſtoli ſententia repercuſſit dicentis: Manducemus & bibemus, cras enim moriemur. O inſelix audacia, ô deſperata mentis aſtutia: ipſe enim hortatur odia, & fugat concordiam, & quia facile ad deteriorem partem mens humana tranſducitur, uolens magis per ſpatioſam uiam ambulare, quàm arctæ uiæ iter cum labore trãſire. Quare fratres dilectiſſimi ſectamini meliora, & ſemper relinquite deteriora, bona agite, mala uitate, ut ueri diſcipuli domini eſſe inueniamini. De mutatione ergo epiſcoporum, unde ſanctam ſedem apoſtolicam conſulere uoluiſtis, ſcitote eam communi utilitate atq; neceſſitate fieri licere, ſed non libitu cuiuſquam, aut dominatione. Petrus ſanctus magiſter & princeps apoſtolorum, de Antiochia utilitatis cauſa translatus eſt Romam, ut ibidem potius proficere poſſet. Euſebius quoq; de quadam parua ciuitate, apoſtolica autoritate mutatus eſt Alexandriam. Similiter Felix, de ciuitate qua ordinatus erat, electione ciuium propter doctrinam & bonam uitam quam habebat, communi epiſcoporum & reliquorum ſacerdotum, ac populorum conſilio, translatus eſt Epheſum. Non enim tranſit de ciuitate ad ciuitatem, qui non ſuo libitu aut ambitu hoc facit, ſed utilitate quadam aut neceſſitate, aliorũ hortatu & conſilio potiorũ transfertur. Nec transfertur de minore ciuitate ad maiorem, qui hoc non ambitu, non propria uoluntate facit, ſed aut ui à propria ſede pulſus, aut neceſſitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non ſuperbe, ſed humiliter ab alijs translatus & intronizatus eſt, quia homo uidet in facie, deus autem in corde. Et dominus per prophetam loquitur, dicens: Dominus ſcit cogitationes hominum quoniam uanæ ſunt. Non ergo mutat ſedem qui non mutat mentem, nec mutat ciuitatem qui non ſua ſponte, ſed conſilio & electione aliorum mutatur. Non igitur migrat de ciuitate ad ciuitatem, qui non auaritiæ cauſa, non ſponte dimittit ſuam, ſed, ut iam dictum eſt, aut pulſus à ſua, aut neceſſitate coactus, aut electione & exhortatione ſacerdotum & populorũ translatus eſt ad alteram ciuitatẽ. Nam ſicut epiſcopi habent poteſtatem ordinare regulariter epiſcopos, & reliquos ſacerdotes, ſic quoties utilitas aut neceſſitas expopoſcerit, ſupradicto modo & mutare & intronizare poteſtatẽ habent. Hæc ut petiſtis, licet uobis ignota non ſint, tenenda mandamus, ne ignorantia quorundã, meliora & utiliora uitentur, & inutiliora ſumantur, ſicut in ſancto legitur euãgelio: Vę uobis hypocritæ, quia decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere, duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes: quod licet, non licet, & quod non licet, licet. Quemadmodum Iamnes & Mambres reſtiterunt ueritati, ſic & illi mente reprobi, amantes uoluptatem magis quàm deum, quod licet, docent non licere, id eſt, epiſcopos migrare de ciuitate ad ciuitatem, prætaxato modo. Et quod nõ licet, docent licere, id eſt, miſericordiã nõ agere circa patientes neceſſitatẽ. Hoc tamẽ eis qui epiſcopũ non habent, & ſacro epiſcopali indigent miniſterio, epiſcopum de alia ciuitate cauſa utilitatis uel neceſſitatis tribui, & epiſcopis perſequutionem aut neceſſitatẽ patientibus, aliam cathedram dari negant. Contradicunt etiam ſacræ ſcripturæ, quæ teſtatur malle deum miſericordiam quàm ſacrificium. Quę precor maior charitas, aut efficacius pietatis patrocinium poteſt à quoquam alicui impendi, quàm ſi ignorantiæ tenebras, & imperitiæ caliginem ab eo repellat? Demum ueræ fidei doctrinæ pabulo, non ad quæſtum, non ad ambitionẽ, ſed eruditionẽ, & ędificationẽ reficere: tanquam enim mutilo ſit manus, claudo pes, oculus cæco, qui ignorantiæ tenebris obuoluto ſapientiæ & ſcientiæ theſaurũ referat & candorem lucis, uiasq;

1.Cor.15 — Petrus ab Antiochia translatus Romam eſt. — Pſal.93 — Matth.23 — Exod.7 — 2.Tim.3 — Oſee.6

Oſee.6 domini benigniter aperit. Vtriſq; autem, id eſt, & famem uerbi dei patientibus, & epiſcopis neceſſitatem quandam, quando intronizantur propter communem utilitatem in alijs ciuitatibus, nõ modica exhibetur miſericordia. Negantes autem hæc, licet ſpeciem habeant pietatis, uirtutem tamen eius abnegant: nam in tali negocio proſapiam non agnoſco. Si quis tamen ſapientium, quos inſipientibus tempeſtatis huius procella ſociauit; alijs autoribus facinorum participatione maculatur, ſplendor ſapientis etſi communionem criminum incurrit, neſcit tamen ducem ſe præbere peccantibus. Alia eſt quoq; cauſa utilitatis & neceſſitatis, & alia auaritiæ & præſumptionis, atq; propriæ uoluntatis. Auaritiæ uero cauſa & præſumptionis, aut propriæ uoluntatis, non ſunt Epiſcopi mutandi de ciuitate ad ciuitatem, ſed utilitatis & neceſſitatis, quod nemo negat, niſi hi de quibus ſcriptũ eſt:

Eſa.28 Errauerunt in ebrietate, neſcierunt uidentem, ignorauerunt iudiciũ. Nam ſi enarrando conarer aperire tranſacta, oſtenderem uobis nullum euenire ſolatium de comparatione factorum. Cęterum ſtate chariſſimi ſuper uias, aſpicientes & interrogantes de ſemitis domini antiquis, & uidete quæ eſt bona & recta uia, & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Et ut iuxta Sapientiæ uocem di-

Sap.1 camus: Diligite iuſtitiam qui iudicatis terram, ſentite de domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quęrite illum, quoniam inuenitur ab his qui non tentant illum, apparet autem eis qui fidem habent in illum. Peruerſæ enim cogitationes ſeparãt à deo, probata autem uirtus corripit inſipientes. Quoniam in maliuolam animam nõ introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine intellectu, & corripietur à ſuperueniente iniquitate. Benignus eſt enim ſpiritus ſapientiæ, & non liberabit maledictum à labijs ſuis, quoniam renum illius teſtis eſt deus, & cordis eius ſcrutator eſt uerus, & linguæ illius auditor. Quoniam ſpiritus domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, ſcientiam habet uocis. Propter hoc qui loquitur iniqua non poteſt latêre, nec præteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impij interrogatio erit, ſermonum autem illius auditio ad dominum ueniet, & ad correptionem iniquitates illius. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abſcondetur. Cuſtodite ergo uos à murmuratione, quæ nihil prodeſt, & à detractione parcite linguæ. Quoniam ſermo obſcurus in uacuum non ibit, os quod mentitur occîdit animam. Nolite zelare mortem in errore uitæ ueſtræ, neq; adquiratis perditionem in operibus manuum ueſtrarum. Quoniam deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione uiuorũ. Creauit enim ut eſſent omnia, & ſanabiles eſſe uoluit nationes orbem terrarum. Non eſt in illis medicamentũ exterminij, nec inferorũ regnum in terra uiuentiũ. Iuſtitia perpetua eſt & immortalis, iniuſtitia autem mortis eſt adquiſitio. Impij autẽ manibus & uerbis accerſieũrt illam, & æſtimantes illam amicam defluxerunt, & ſponſiones poſuerunt ad illam, quoniã morte digni ſunt qui ſunt ex parte illius. Dixerunt enim apud ſe cogitantes nõ recte: Exiguum & cum tædio eſt tempus uitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis. Quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquam non fuerimus. Quoniã fumus & flatus eſt in naribus noſtris, & ſermo ſcintillæ ad commouendũm cor noſtrum. Quia extinctum eſt uelut cinis cor noſtrum, & ſpiritus diffundetur tanquam mollis aër. Et tranſibit uita noſtra tanquam ueſtigium nubis, & ſicut nebula diffundetur, quæ fugata eſt à radijs ſolis, & à calore illius aggrauata. Et nominis noſtri obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum noſtrorum. Vmbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrum, & non eſt reuerſio finis noſtri, quoniam conſignata eſt, & nemo reuertetur. Propterea unicuique præuidendum eſt, ut ſummopere ſe cuſtodiat, & utiliter ſe præuideat, ut

cum

cum dies extrema finiſq; uitæ aduenerit, non tranſeat ad perpetuam mortem, ſed ad uitam æternam. Facta enim ſubditorũ iudicantur à nobis, noſtra uero iudicantur à deo. Ex merito uero plebis nonnunquã epiſcopi deprauantur, quatenus procliuius cadant qui ſequunt̃: capite langueſcente cętera corporis membra inficiuntur. Deteriores ſunt qui uitam moreſq; bonorum corrumpũt, his qui ſubſtantias aliorum, prædiaq; diripiunt. Caueat unuſquiſq;, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes: id eſt, ne aut ipſe alijs detrahat, aut alios audiat detrahentes. Sedens, inquit, aduerſus fratrem tuum loquebaris detrahẽdo, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum, &c. *Pſal. 49* Parcant ſinguli detractioni linguæ, cuſtodientes ſermones ſuos, & ſciant, quia cuncta quæ de alijs loquuntur, ſua ſententia iudicabuntur. Nemo inuito auditori libenter refert officij miniſteriũ: ſic dilectiſſimi non ſolũ oculos caſtos ſeruate, ſed & linguam: nec quid in cuiuſquã domo agatur, alia domus per eos unquã nouerit. Habeant omnes ſimplicitatẽ columbæ, ne cui machinentur dolos: & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplantentur inſidijs. Non eſt humilitatis meæ neq; menſuræ iudicare de cæteris, & de miniſtris eccleſiarum ſiniſtrum quippiam dicere. Abſit ut quicquam ſiniſtrum de his loquar, qui apoſtolico gradu ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos nos etiam Chriſtiani ſumus, qui claues regni cœlorum habentes, ante iudicij deum iudicant. Veteri quidem lege habetur, quicunq; ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra po- *Deut. 17* ſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta contentum expiabant cruorem. Nũc uero inobediens ſpirituali animaduerſione truncatur, aut eiectus de eccleſia rabido dæmonum ore decerpitur. Oportet enim, ut qui deum hæreditate poſſident, abſq; ullo impedimento ſeculi deo ſeruiant, ut dicere poſſint: Dominus *Sap. 12* pars hæreditatis meæ. O quàm bonus & ſuauis eſt ſpiritus tuus domine in omnibus: parcis autem omnibus, quoniam tua ſunt domine qui animas amas. Ideoq; hos qui errant ex partibus corripis, & de quibus peccant admones & alloqueris, ut relicta malitia credant in te domine. Tu autem deus noſter ſuauis & uerus es, *Sap. 15* patiens, & in miſericordia diſponens omnia: etenim ſi peccauerimus, tui ſumus, ſcientes magnitudinem tuam, & ſi non peccauerimus, ſcimus quoniam apud te ſumus computati: ſpiritus timentium deum quærentur ab eo, & in reſpectu illius benedicentur. Quapropter fratres chariſſimi omnis ſermo malus ex ore ueſtro nõ procedat, ſed ſi quis bonus eſt ſpectet ad ædificationem opportunitatis, ut det gratiam audientibus. Et nolite contriſtari ſpiritum ſanctum dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à uobis cum omni malitia. Eſtote autem inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem ſicut & deus in Chriſto donauit uobis. Eſtote ergo imitatores dei ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione ſicut & Chriſtus dilexit uos, & tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. Fornicatio autem & omnis immunditia aut auaritia non nominetur in uobis ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas quę ad rem nõ pertinet, ſed magis gratiarũ actio. Hoc enim ſcitote, intelligẽtes quod omnis fornicator aut immundus aut auarus, quod eſt idolorũ ſeruitus, nõ habet hæreditatẽ in regno Chriſti & dei. Nemo uos ſeducat inanibus uerbis, propterea enim uenit ira dei in filios diffidẽtię: nolite ergo effici participes eorũ. Eratis enim aliquando tenebrę, nũc autẽ lux in domino, ut filij lucis ambulate. Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & ueritate, probantes quid ſit beneplacitũ deo. Et nolite cõmunicare operibus infructuoſis tenebrarũ, magis autẽ redarguite. Quę enim in occulto fiunt ab ipſis turpe eſt dicere. Omnia autẽ quę arguũtur à lumine manifeſtanť, omne enim quod manifeſtatur lumẽ eſt: propter quod dicit, ſurge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Videte itaq; fratres, quomodo caute

ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed ut ſapientes, redimentes tempus, quoniã dies mali ſunt. Propterea nolite fieri imprudentes, ſed intelligẽtes quæ ſit uoluntas dei: & nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria: ſed implemini ſpiritu ſancto loquentes uobiſmetipſis in pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in cordibus ueſtris domino, gratias agentes ſemper pro omnibus, in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, deo & patri, ſubiecti inuicem in timore Chriſti. State itaq; fratres, & tenete traditiones apoſtolorum & apoſtolicæ ſedis, ut dominus noſter Ieſus Chriſtus, & pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem ęternam, & ſpem bonam in gratia, exhortetur corda ueſtra, & confirmet in omni opere & in ſermone bono. De cætero fratres orate pro nobis ut ſermo domini currat & clarificetur ſicut & apud uos, & ut liberemur ab importunis & malis hominibus. Non enim omnium eſt fides. Fidelis autem deus eſt qui confirmabit uos, & cuſtodiet à malo. Quapropter ponite indeſinenter corda ueſtra in uirtute dei, & reſiſtite ſemper malis, & enarrate hæc, iuxta uocem prophetæ, in progenies alteras, quoniã hic eſt deus deus noſter in æternum, & ipſe reget nos in ſecula. Vnde uos qui in ſpecula à domino eſtis conſtituti, cõprimere & repellere eos ſummopere debetis, qui fratribus inſidias præparant, aut in eos ſeditiones, & ſcandala excitant: facile eſt enim hominem uerbo fallere, ſed non dominum. Ideo hos reprehendere, & ab his uos auertere oportet, quatenus extincta funditus huiuſmodi caligine lucifer eis reſplendeat, & lætitia oriatur in cordibus eorum. Confidimus autem de uobis fratres in domino, quoniam quæ præcepimus & facitis, & facietis. Quanto enim beneficia ueſtra his amplius exhibetis, tanto maiorem uiciſſitudinem ab omnipotenti deo, cui ſeruiunt, expectatis. Omnipotens deus ſua uos protectione cuſtodiat, honoremq́ præceptumq́ ſeruare concedat, & gloria honorq́ deo patri omnipotenti, eiusq́ unigenito filio ſaluatori noſtro cum ſpiritu ſancto ſit in ſecula ſeculorum, Amen.

IN EVTYCHIANI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

Sub Felice pontifice Rom. quem mox Eutychianus ſequutus eſt, orta eſt Manichæorum hæreſis, neſcio ſtolidior ne an ſtultior, de Chriſti diuinitate, & permixtione naturarum. In quos quantum eſt perexiguum illud uitæ tempus, quo præfuit Rom. eccleſiæ licitum, quod fuit, Euſebio teſte, X. menſium, ita Eutychianus inuehitur, ut appareat hoc quæſiſſe maxime optimum uirum, ut abiecto priſtino errore, ad unitatẽ eccleſiæ reuerterentur, docens quædam à Chriſto ita dici, ut uideantur magis noſtro captui adcommodata, quàm quod ratio diuinitatis in eo ita tulerit.

EVTYCHIANI EPISTOLA BETICAE PROVINCIAE SCRIPTA.

CHARISSIMIS fratribus Ioanni, & omnibus per Beticam prouinciam conſtitutis epiſcopis, Eutychianus epiſcopus in domino ſalutem. Hortatur nos æquitas poſtulationis, deſiderio fraternitatis tuæ gratanter annuere, & conſultis tuis breuiter reſpondere. Et quamuis dilectionem tuam ſciam ad omne opus bonum eſſe deuotam, ut tamen efficacior fiat, ad illos qui ſanè non ſapiunt, qualiter de incarnatione ſaluatoris noſtri informare debeas, mandamus. Vnum igitur hoc immobile fundamentum, una hęc felix fidei petra Petri ore cõfeſſa, Tu es, inquit Chriſtus, filius dei uiui, tanta in ſe argumenta ſuſtinens ueritatis, quantæ peruerſitatis quęſtiones & infidelitatis calumniæ mouebuntur. Iam in cæteris diſpenſatio uoluntatis paternæ ſit erga partus & corpus,

Matth. 16

corpus, poſtquam crux, mors, inferi, ſalus noſtra eſt. Humani enim generis cauſa, dei filius natus ex uirgine eſt & ſpiritu ſancto, ipſo ſibi in hac operatione famulante, & ſua, dei uidelicet inumbrante uirtute, corporis ſibi initia conſeuit, & exordia carnis inſtituit, ut homo factus ex uirgine, naturam in ſe carnis acciperet, per quam huius admixtionis ſocietatem, ſanctificatũ in eo uniuerſi generis humani corpus exiſteret. Et quemadmodum omnes in ipſo per id quod corporeum ſe uoluit conderentur, ita rurſum in omnes ipſe per id quod eius inuiſibile erat, † reformaret. *† reformetur* Dei igitur imago inuiſibilis, pudorem humani exordij non recuſauit, & per conceptionem, partum, uagitum, & cunas, omneſq; naturæ noſtræ contumelias tranſcurrit. Quid tandem dignum à nobis tanto dignationis affectui rependetur? Inenarrabilis à deo ergo originis unus unigenitus deus, in corporis humani formam ſanctæ uirginis utero inſertus, adcreſcit: qui omnia continet, intra quem, & per quẽ cuncta ſunt, humani partus lege profertur: ad cuius uocem archangeli tremunt, cœlum & terra, & omnia huius mundi reſoluuntur elementa. Vagitus infantię auditur. Qui inuiſibilis & incõprehenſibilis eſt, non uiſu, ſenſu, tactuq; moderandus, cunis eſt obuolutus. Hæc ſi quis indigna deo recolit, tanto ſe maioris officij obnoxium confitetur, quanto minus hæc dei conuenerũt maieſtati. Num ille indiguit homo effici, per quem homo factus eſt? ſed nos eguimus, ut deus caro fieret, & habitaret in nobis: id eſt, aſſumptione carnis, unus interna uniuerſæ carnis incoleret: humilitas eius noſtra nobilitas eſt: contumelia eius, honor noſter. *Humilitas Chriſti noſtra nobilitas eſt.* Quod ille deus in carne conſiſtit, hoc nos uiciſſim in deum ex carne renouati: nam is planè uitam ſuam neſcit, qui Chriſtum Ieſum ut uerum deum, ita & uerum hominem ignorat: & eiuſdem periculi eſt, Ieſum Chriſtũ, uel ſpiritum ſanctũ deum, non credere, uel carnem noſtri corporis denegare. Omnis ergo qui *Matth. 10* cõfitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cœlis eſt. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis. Hæc uerbum caro factum loquebatur, & homo Ieſus Chriſtus, dominus maieſtatis docebat. Mediator ipſe in ſe ad ſalutem eccleſiæ conſtitutus, & ipſo illo inter deum & hominem mediatoris ſacramento utrinq; unus exiſtens, ex unitis in idipſum naturis. Naturæ uero utriuſq; res eadem eſt, ita tamẽ ut neutra careret in utroq;, ne fortè deus eſſe, homo naſcendo defineret, & homo rurſum deus manendo non eſſet. Hæc itaq; humanæ beatitudinis fides uera eſt, deum & hominem prædicare, uerbũ & carnem confiteri, neq; deum neſcire quod homo ſit, neq; carnem ignorare quod uerbum ſit. Natus igitur unigenitus deus ex uirgine homo, & ſecundũ plenitudinem temporũ in ſemetipſo profuturus in deum hominem, hunc per omnia euangelici ſermonis modum tenuit, ut ſe dei filium credi doceret, & hominis filium prędicaret & admoneret, loquens & gerens homo quæ dei ſunt, loquens & gerens deinde deus uniuerſa quæ hominis ſunt, ita tamẽ ut in ipſo illo utriuſq; generis ſermone, nũquam niſi cum ſignificatione & hominis loquutus & dei ſit. Hæc itaq; fallendi ſimplices atq; ignorantes, hæreticis occaſio eſt, ut quæ ab eo ſecundũ hominem dicta ſunt, dicta eſſe ſecundum diuinę naturæ infirmitatem mentiantur. Et quia unus idem eſt loquens omnia, quæ loquitur de ſemetipſo, omnia eum de diuinitate loquutum eſſe cõtendant. Nec ſanè negamus, totum illum, qui ei manet, naturæ ſuæ eſſe ſermonem. Sed ſi Ieſus Chriſtus, & homo & deus, & neq; cum homo ſit, tum primum deus, neq; tum cum & homo ſit & deus, tum non etiam deus, neq; per hominem in deo, nõ totus homo, totus deus unũ atq; idem eſt, neceſſe eſt dicatur eius ſacramentũ eſſe totius generis. Et cum in eo ſecundũ tempus diſcernis hominem à deo, dei tunc atq; hominis diſcerne ſermonem: & cum deum atq; hominem in tempore confiteris, dei atque hominis in tẽpore dicta diiudica. Cum uero ex homine & deo rurſum totius ho=

minis, totius iam dei tempora intelligis, ſi quidem illud ad demonſtrationem temporis dictum eſt, tempori coaptato quæ dicta ſunt, ut cum aliud ſit ante hominem deus, aliud ſit homo & deus, aliud ſit poſt hominem & deum, totus homo & totus deus, non confundas temporibus & generibus diſpenſationis ſacramentum, cum pro qualitate generū, ac naturarū, alium cum ſacramento hominis neceſſe eſt ſermonē fuiſſe nō nato, alium adhuc morituro, alium etiā & non. Noſtri igitur cauſa hæc omnia Ieſus Chriſtus gerens, & corporis noſtri homo natus, ſecundū conſuetudinem naturæ noſtræ loquutus eſt, non tamen omittens naturæ ſuæ eſſe quod deus eſt. Nam etſi in partu, & paſſione, & morte, naturæ noſtræ rem peregerit, res tamen omnes uirtute naturæ ſuæ geſſit. Vides'ne ita deum & hominē prædicari, ut mors homini, deo uero carnis excitatio deputetur? Non tamen ut alius ſit qui mortuus eſt, & alius ſit per quem mortuus reſurgit. Spoliata enim carne Chriſtus eſt mortuus, & rurſum Chriſtū à mortuis excitans, idem Chriſtus carne ſe expolians. Naturā dei in uirtute reſurrectionis intellige, diſpenſationē hominis in morte agnoſce. Et cum ſint utraq; ſuis geſta naturis, unum tamē Chriſtum Ieſum eum memēto eſſe, qui utrunq; eſt. Hæc igitur demonſtranda à me paucis fuere, ut utriuſq; naturæ formā tractari in domino Ieſu Chriſto meminiſſemus: quia qui manēs in forma dei, formā ſerui ſuſcepit, ipſe diuinitatem nequaquā amiſit. Cæterum fra-
Eccl.5 tres hortamur uos, ut moneatis eos conuerti ad deum: unde ſcriptū eſt: Fili nō tardes conuerti ad dominū, & ne differas de die in diem. Subitò enim ueniet ira illius, & in tempore uindictæ diſperdet te. Noli anxius eſſe in diuitijs iniuſtis, nihil proderunt tibi in die obductionis & uindictæ. Non uentiles te in omnem uentum, & non eas in omni uia. Sic enim peccator probatur duplici lingua. Eſto firmus in uia dei, & in ueritate ſenſus tui & ſcientia, & proſequatur te uerbum pacis & iuſtitiæ. Eſto manſuetus ad audiendū uerbum dei, ut intelligas, & cum ſapientia proferes reſponſum uerū. Si eſt tibi intellectus reſponde proximo: ſin autem, ſit manus tua ſuper os tuum, ne capiaris in uerbo indiſciplinato, & cōfundaris. Honor & gloria in ſermone ſenſati, lingua imprudentis ſubuerſio illius. Non appelleris ſuſurro, & lingua tua capiaris & cōſundaris. Super furem enim eſt cōfuſio & pœnitentia, & denotatio peſſima ſuper bilirguem. Suſurratori autem odiū & inimicitia & contu-
Eccl.6 melia. Iuſtifica puſillū, & magnum ſimiliter. Noli fieri pro amico inimicus proximo, improperiū enim & contumeliā malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Non te extollas in cogitatione animæ tuæ uelut taurus, ne fortè elidatur uirtus tua per ſtultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris uelut lignū aridum in eremo. Anima enim nequam diſperdit qui ſe habet, & in gaudiū inimici dat illum, & deducit in ſortem impiorū. Talibus uos exhortationibus fratres uiciſſim monete, & bona ſemper ſectamini, malaq; uitate. Magnis enim ſtudijs, ſecundū beatum apoſtolū, præcauendū eſt, ne fides & diſciplina domini blaſphemetur, etſi illa nonnunquā ſinenda ſunt, quę ſi cęterorū conſtet integritas, ſola nocere non ualeant, illa tamen ſunt magnopere præcauenda quę recipi ſine manifeſta decoloratione nō poſſunt. Et ſi ea ipſa quę nullo detrimēto aliquoties indulgenda creduntur, rerum temporumq; cogit intuitus, uel accelerratæ prouiſionis reſpectus accuſat, quanto magis illa nullatenus ſunt mutilanda, quæ nec ulla neceſſitas, nec eccleſiaſtica prorſus extorquet utilitas? Idcirco fratres iſta prætulimus, ut hæ ſpecies quas non licet offerri ſuper altare iuxta conſtitutionem Apoſtolorū, eorumq; ſucceſſorū, ad domum ſacerdotū deferantur, & à ſacerdotibus benedicantur, & per ſimplicē benedictionē benedicta demū populis ſumantur. Fabæ tantum & uuæ, & cætera quæ Apoſtoli conſtituerunt, ſuper altare offerantur. Optamus igitur fratres chariſſimi, & totis omnipotentē dominū precibus exoramus, ut dilectionem ueſtram in amoris ſui conſtantiam faciat magis magiſq;

giſq;

giſq; ſeruefcere, atq; in pace eccleſiæ in una uos concedat manere concordia. Admonemus etiam fraternitatem ueſtram, ut in commiſſis uobis animabus, ſolerter inuigiletis, animarumq; magis lucris, quàm cōmodis uitæ præſentis intendatis. In continendis uero ac in diſponendis rebus eccleſiaſticis diligentes cuſtodes exiſtatis, ut omni ex parte, ſuſceptum uos condigne geſſiſſe paſtoris officium, uenturus iudex cum ad iudicandum uenerit, debeat approbare. Omnipotens autem deus ſua uos protectione cuſtodiat, honoremq; à domino uobis collatum, moribus ſeruare concedat, atq; cum multiplici fructu animas uobis cōmiſſas ad paſcua æterna adducere, & ſibi cōdigne repræſentare adiuuet, uosq; inter ſanctos & electos ſuos collocare dignetur. DATA pridie idus Aprilis, Aureliano & Marcello V.V. CC. COSS.

IN CONSTANTINI IMP. CONFESSIONEM ARGVMENTVM PER IOANNEM SICHARDVM.

SVperuacaneum eſt hic, poſt tot egregios rerum ſacrarum ſcriptores, admonere cuiuſmodi antiquitus fuerit confeßio: tamen quod huius loci eſt, obiter uelut digito oſtendam. Solebant enim & Imperatores palàm teſtari ſententiam ſuam, id quod ex Euangelijs agere iubemur. Qui enim, inquit Chriſtus, me confitebitur apud homines, & ego confitebor eum apud patrem meum, qui eſt in cœlis. Fiebant autem ab Imperatoribus maiore adparatu, ut quo longius illud emanaret, hoc eſſent plures qui non dubitarent huic fidei nomen dare, quam ladiſſent iam Imperatorem ipſum amplexum. Et quia in alijs tales ferè ſumus, quales uidemus principes qui rebus præſunt, fecit hic quoq; illa de fide Chriſtiana profeßio uulgo animum, ut eſſe principibus quam ſimillimi uellent, impunitate præſertim iam data, & præeunte ipſo Imperatore. Ita paßim in antiquis bibliothecis licet uidere confeßiones Iuſtiniani, Carli Magni, & Friderici tertij, quibus tanquam ſigno dato, ad fidem Chriſtianam uocarentur, quibus per principum tyrannidem hoc non ſatis tutò antea licebat.

Confeßio.

Carlus Magnus.

CONFESSIO CONSTANTINI IMPERATORIS.

IN NOMINE ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, patris ſcilicet, & filij, & ſpiritusſancti, Imperator Cæſar Flauius Conſtantinus, in Chriſto Ieſu, uno ex eadem ſancta trinitate, ſaluatore domino deo noſtro, fidelis, mãſuetus, maximus, beneficus, Alamannicus, Goticus, Sarmaticus, Germanicus, Britãnicus, Hunnicus, pius, felix, uictor, ac triũphator ſemper auguſtus, Sanctiſſimo ac beatiſſimo patri patrum Syluestro urbis Romę epiſcopo, atq; omnibus eius ſucceſſoribus, qui in ſede beati Petri uſq; in finē ſeculi ſeſſuri ſunt pontificibus, necnon & omnibus Reueren. & deo amabilibus catholicis epiſcopis eidem ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, per hanc noſtrã Imperialem conſtitutionem ſubiectis, in uniuerſo orbe terrarũ, nunc & in poſterum cunctis retro temporibus conſtitutis, Gratia, pax, charitas, gaudiũ, longanimitas, miſericordia à deo patre omnipotēte, & Ieſu Chriſto filio eius, & ſpiritu ſancto cum omnibus uobis. Ea quæ ſaluator & redemptor noſter dominus noſter Ieſus Chriſtus altiſſimi patris filius, per ſuos ſanctos apoſtolos Petrum & Paulũ, interueniente patre noſtro Syluestro ſummo pontifice, mirabiliter dignatus eſt, liquida narratione per huius noſtræ Imperialis inſtitutionis paginam, ad indaginem omnium populorũ, in uniuerſo orbe terrarũ, noſtra ſtuduit propagare manſuetiſſima ſerenitas. Primum quidem fidem noſtram, quam à præfato beatiſſimo patre & oratore noſtro Syluestro uniuerſali pontifice edocti ſumus, intima cordis confeſſione, ad inſtruendas omnium ueſtrûm mentes, proferentes, & ita demum miſericordiã dei ſuper nos diffu

ſam annunciantes. Nos enim uos ſcire uolumus, ſicut per anteriorem noſtram ſacram pragmaticam iuſſionem ſignificauimus, nos à culturis idolorum, ſimulacris mutis & ſurdis, manufactis, diabolicis compoſitionibus, atq; ab omnibus ſatanæ pompis receſſiſſe, & ad integram Chriſtianorũ ſidem, quæ eſt uera lux, & uita perpetua, perueniſſe: credentes, iuxta id quod nos idem almificus ſummus pater, & doctor noſter Syluester inſtruit pontiſex, in deum patrem omnipotentẽ, factorem cœli & terræ, uiſibilium omniũ & inuiſibilium, & in Ieſum Chriſtum filium eius, unicum dominũ noſtrum, per quem omnia facta ſunt, & in ſpiritũ ſanctum dominum & uiuificatorẽ uniuerſæ creaturæ: hoc eſt, patrem, & filiũ, & ſpiritũ ſanctum confitemur, ita ut in trinitate perſecta, & plenitudo ſit diuinitatis, & unitas poteſtatis, pater deus, filius deus, & ſpiritus ſanctus deus, & tres unũ ſunt in Chriſto Ieſu: tres itaq; formæ, ſed una poteſtas. Nam deus ſemper ſapiens, edidit ex ſe per quod eſſent gignenda ſecula uerbum. Et quando eodem ſolo ſuæ ſapientiæ uerbo, uniuerſam ex nihilo formauit creaturam, cum eo erat, cuncta ſuo arcano componens myſterio. Igitur perſectis cœlorũ uirtutibus, & uniuerſis terræ materijs, pio ſapientiæ ſuæ nutu, ad imaginem & ſimilitudinem ſuam primũ de limo terrę fingens hominem, hunc in paradiſo poſuit uoluptatis, quem antiquus ſerpens, & hoſtis inuidens diabolus, per amariſſimum ligni uetiti guſtum, exulem ab eiſdem effecit gaudijs, eoq; expulſo non deſinit ſua uenenoſa multis modis protelare iacula, aut à uia ueritatis humanũ abſtrahens genus, idolorum culturæ, uidelicet creaturæ & non creatori deſeruire ſuadeat, quatinus per hoc eos quos ſuis uoluerit irretire inſidijs, ſecum æterno afficiat cõcremandos ſupplicio. Sed deus noſter miſertus plaſmę ſuę, dirigens ſanctos ſuos prophetas, per quos lumen futuræ uitæ ad aduentũ uidelicet filij ſui domini dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti annuncians, miſit eundem filium ſuum unigenitũ, & ſapientiæ uerbũ, qui deſcendens de cœlis, propter noſtrã ſalutem, natus de ſpiritu ſancto, ex Maria uirgine, uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: non amiſit quod fuerat, ſed cœpit eſſe quod non erat. Deum perfectum, & hominẽ perſectum, ut deus, mirabilia perficiens, & ut homo, humanas paſſiones ſuſtinens: ita uerum hominẽ, & uerum deum, uerum hominẽ fuiſſe nullo modo ambigamus. Electisq; XII. apoſtolis, miraculis coram eis & innumerabilis populi multitudine coruſcauit. Confitemur eundem dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, & impleſſe legem & prophetas, paſſum, crucifixum ſecundũ ſcripturas, tertia die à mortuis reſurrexiſſe, aſſumptũ in cœlos, atq; ſedentem ad dexteram patris, inde uenturum iudicare uiuos & mortuos, cuius imperij non erit finis. Hæc eſt enim fides noſtra orthodoxa, à beatiſſimo patre noſtro Sylueſtro ſummo pontifice nobis prolata. Exhortantes idcirco omnem populum, & diuerſas gentiũ nationes, hanc fidem tenere, colere, ac prædicare, & in ſanctę trinitatis nomine baptiſmi gratiam conſequi, & dominũ Ieſum Chriſtum ſaluatorẽ noſtrum, qui cum patre & ſpiritu ſancto per infinita uiuit & regnat ſecula, quem Sylueſter beatiſſimus noſter pontifex in uniuerſali prędicat, corde deuoto adorare. Ipſe enim dominus deus noſter miſertus mihi peccatori, miſit ſanctos ſuos apoſtolos ad uiſitandũ nos, & lumen ſui ſplendoris infulſit nobis, & abſtractum à tenebris, ad ueram lucem & agnitionem ueritatis me peruenire gratulamini. Nam dum ualida ſqualloris lepra totam mei corporis inuaſiſſet carnem, & multorũ medicorum conuenientium cura adhiberetur, nec unius quidem promerui ſalutem. Ad hæc aduenerunt ſacerdotes Capitolij, dicentes mihi debere fieri fontem in Capitolio, & cõpleri hũc innocentium ſanguine calente, & in eo loco me poſſe mundari. Et ſecundum eorum dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum uellent ſacrilegi paganorum ſacerdotes eos mactare, & ex eorum ſanguine fontem repleri, cernens ſerenitas noſtra lachrymas matrum eorum, ilico exhorrui facinus, miſertusq; eis,

proprios illis reſtitui præcepimus filios ſuos, datiſq; uehiculis, & donis conceſſis, gaudentes ad propria relaxauimus. Eadem igitur tranſacta die, nocturno nobis facto ſilentio, dum ſomni tẽpus adueniſſet, adſunt apoſtoli, ſanctus Petrus & Paulus, dicentes mihi: Quoniam flagitijs poſuiſti terminum, & effuſionem ſanguinis innocentis horruiſti, miſſi ſumus à Chriſto domino deo noſtro, dare tibi ſanitatis recuperandæ conſilium. Audi ergo monita noſtra, & fac quodcunq; indicamus tibi. Sylueſter epiſcopus ciuitatis ad montẽ Soracten perſequutiones tuas fugiens, in cauernis petrarum cum ſuis clericis latebras fouet, hunc cum ad te adduxeris, ipſe tibi piſcinam pietatis oſtendat, in qua dum te tertio merſerit, omnis te ualitudo iſta deſerat lepræ: quod cum factum fuerit, hanc uiciſſitudinem tuo ſaluatori compenſa. Te autem ipſum in hac parte purifica, ut relicta omni ſuperſtitione idolorum, deum uiuum uerum, qui ſolus eſt & uerus, adores & excolas, & ad eius uoluntatem attingas. Exurgens igitur à ſomno protinus iuxta id quod à ſanctis apoſtolis admonitus ſum peregi, aduocatoq; eodem præcipuo & magnifico patre, & illuminatore noſtro Sylueſtro, omnia à ſanctis apoſtolis mihi pręcepta dixi uerba, percunctatiq; eum ſumus, qui iſti dij eſſent Petrus & Paulus. Ille uero ait, non eos deos uere dici, ſed apoſtolos ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Et rurſus interrogare cœpimus eundem Sylueſtrum, utrum ipſorum apoſtolorũ imaginem expreſſam haberet, ut ex pictura diſceremus, hoc eſſe quod reuelatio docuerat. Tunc idem uenerabilis pater imagines eorundem apoſtolorũ per diaconem ſuum exhiberi pręcepit, quas dum aſpicerem, & eorũ quos in ſomno uideram figuratos in ipſis imaginibus cognouiſſem uultus, ingenti clamore corã omnibus ſatrapibus meis confeſſus ſum eos eſſe, quos in ſomno uideram. Ad hæc beatiſs. Syluester indixit nobis pœnitentiæ tempus intra palatium noſtrum Lateranẽſe, in uno cilicio, ut omnia quæ à nobis impie peracta, atq; iniuſte diſpoſita fuerant, uigilijs, ieiunijs, atque lachrymis, & orationibus apud ſaluatorem noſtrũ Ieſum Chriſtũ impetraremus. Deinde per manus impoſitionem clericorum uſq; ad ipſum præſulem ueni, ibiq; abrenuncians ſatanę pompis, & operibus eius, uel uniuerſis idolis manufactis, credere in deum patrem omnipotentem, factorem cœli ac terræ, uiſibilium & inuiſibilium, & in Ieſum Chriſtũ filium eius unicum dominum noſtrum, qui natus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria uirgine, ſpontanea uolũtate coram omni populo profeſſus ſum. Benedictoq; fonte illic me trina merſione unda ſalutis purificauit. Leuatoq; me de uenerabili fonte, indutus ueſtibus candidis, ſeptiformis ſpiritus ſancti conſignationem adhibuit, beati chriſmatis unctione, & uexillum ſanctæ crucis in mea fronte liniuit, dicens: Signat te deus ſigillo fidei ſuæ, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, in conſignationẽ fidei. Cunctuſq; clerus reſpondit, Amẽ. Et adiecit præſul: Pax tibi. Prima itaq; die poſt perceptum ſacri baptiſmatis myſterium, & poſt curationem corporis mei à lepræ ſquallore, agnoui non eſſe alium deum, niſi patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, quem beatiſſimus Syluester prædicat, trinitatem in unitate, unitatem in trinitate. Nam omnes dij gentium, quos uſq; hactenus colui, dæmonia, opera hominũ manufacta comprobantur. Etenim quantam poteſtatem idem ſaluator noſter ſuo apoſtolo beato Petro contulerit in cœlo ac terra, lucidiſſime nobis idem uenerabilis pater edixit, dum fidelem eum in ſua interrogatione inueniens, ait: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Aduertite potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magiſter & dominus ſuo diſcipulo adiunxit, inquiens: Et tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum in cœlis, & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum in cœlis. Et dum hęc prędicante beato Syluestro agnoſcerẽ, ex beneficijs ipſius beati Petri integrę me ſanitati cõperi redditũ.

DE PRIMITIVA ECCLESIA ET SYNODO NICENA.

NEMO qui ſcripturas diuinas legit, ignorat, quod in principio naſcentis eccleſiæ diſcipulis in unum congregatis cum multitudine credentium, in quibus erat cor unum, & anima una, quiq; uendentes prędia & poſſeſſiones ſuas afferebant, & diuidebatur ſingulis prout cuiq; opus erat. Futurã nanq; eccleſiam in gentibus apoſtoli præuidebant, maximeq; quia dominus illis prædixerat, euntes in mundum uniuerſum prædicate Euangelium. Vel quia expellendi erant à Iudæa, nouerant ſe in gentibus diſpergendos, eccleſiamq; congregandam ex rudi populo. Idcirco prędia in Iudęa minime ſunt adepti, ſed precia tantummodo ad fouendos egentes. At uero cum inter turbines & aduerſa mundi ſuccreſceret eccleſia, euſq; peruenit ut non ſolum gentes, ſed etiam Romani principes (qui penè totius orbis monarchiam tenebant) ad fidem Chriſti & baptiſmi ſacramenta concurrerent. Ex quibus uir religioſiſſimus Conſtantinus primus fidem ueritatis patenter adeptus, licentiã dedit per uniuerſum orbem ſuo degẽtes imperio non ſolum fieri Chriſtianos, ſed etiam fabricandas eccleſias, & prædia tribuenda cõſtituit. Deniq; idem præfatus princeps donaria immenſa, & fabricam templi primæ ſedis beati principis apoſtolorũ inſtituit, adeò ut ſedem imperialem quam Romani principes poſſederant, relinqueret, & beato Petro ſuiſq; præſulibus profuturam cõcederet. Idem uero præſidens in ſancta ſynodo quæ apud Nicenum congregata eſt, cum querelam quorundam cõſpiceret coram ſe deferendam, ait: Vos à nemine dijudicari poteſtis, quia ſolius dei iudicio reſeruamini, dij etenim uocati eſtis; idcirco non poteſtis ab hominibus iudicari. Ab illo etenim tempore & deinceps uiri religioſiſſimi non ſolum poſſeſſiones, & prædia quæ poſſederant, ſed etiam ſemetipſos domino cõſecrarunt, ędificantes baſilicas in ſuis fundis in honore ſanctorũ martyrum, per ciuitates ac monaſteria innumera, in quibus cœtus domino ſeruientium conueniret. Deniq; reges & præſides ac magiſtratus non ſolum hanc licentiam tribuere, ſed etiam ipſi propria largiti ſunt per uniuerſa regna terrarum, unde alerentur egentes qui nihil in mundo poſſidebant, eccleſiæq; dei fabricarent atq; reſtaurarentur, deoq; & eccleſiæ eius rite famulantibus ſeruiſq; illius ſupplementa (ut abſq; neceſſitate eſſent) tribuerentur, ut hæc accipientes poſſent ſecundum monita apoſtoli orationes, poſtulationes, obſecrationes, gratiarum actiones facere pro omnibus hominibus, pro regibus, & qui in ſublimitate ſunt, ut quietam & tranquillam uitam habeant. Et hoc bonum & acceptum eſſe coram deo idem magiſter gentium proteſtatur, cui ſolicitudo omnium eccleſiarum incumbit, quiq; epiſcopos regere per 1.Pet.5 ſpiritum ſanctum conſtituit eccleſiam dei. Quibus ait: Paſcite qui in uobis eſt gregem dei, prouidentes non coacte ſed ſponte ſecundũ deum, neq; turpis lucri gra- 1.Tim.2 tia, ſed uoluntarie. Cum enim dicat: Nemo militans deo implicat ſe negotijs ſecularibus: quæ enim ſunt negotia ſecularia ſancti canones manifeſtant, & inhibent perſpicue, quod quidã qui in clero uidentur electi, propter lucra turpia conductores alienarum poſſeſſionũ fiant, & ſecularia negotia ſub cura ſua accipiant, dominiquidem miniſterium paruipendentes, ſecularium uero diſcurrentes domos, & propter auaritiam patrimoniorum ſolicitudinem ſumentes: decreuit ſancta ſynodus, nullum deinceps clericum aut poſſeſſiones conducere, aut negotijs ſecularibus ſe miſcere, præter pupillorum & orphanorum, aut ſi fortè epiſcopus ciuitatis eccleſiaſticarũ rerum ſolicitudinẽ habere præcipiat, ut liquidò patet, quia alia ſunt negotia ſecularia alia eccleſiaſtica. Nónne Moyſes in ſeculo erat cum crebro tabernaculum intraret & exiret, qui intus contemplatione raptus, foris infirmantium

negotijs

negotijs urgebatur: intus dei arcana conſiderans, foris onera carnalium portabat. Cuius typũ ſacerdotes in eccleſia agere debent, ut dum foras exeunt ad exequenda negotia pro neceſſitatibus ſubditorum, intus ad ſe redeant per contemplationem mandatorum: ſicut Paulus qui cœleſtibus ſecretis inſeritur, & tamen per condeſcenſionis uiſcera carnalium cubile perſcrutatur. Sic & Iacob aſcendentes & deſcendentes angelos uidit, quia uidelicet rectores eccleſiæ non ſolum deo contemplando ſuperna appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius miſerando deſcendunt. Et dum ſacerdotes horum facta imitantur, & ſe cuſtodiunt, & ſubditorum onera portant, uidentur tales eſſe, quales idem egregius prædicator dicit, ut qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non poſſidentes.

EDICTVM DOMINI CONSTANTINI IMPERATORIS.

IN NOMINE ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, patris ſcilicet & filij, & ſpiritus ſancti, Imperator Cæſar Flauius Conſtantinus in Chriſto Ieſu uno ex eadem trinitate ſancta ſaluatore domino deo noſtro, fidelis, manſuetus, beneficus, alemanicus, gothicus, ſarmaticus, germanicus, britannicus, unicus, pius, felix, uictor, ac triũphator ſemper auguſtus, ſanctiſſimo ac beatiſſimo patri Syluestro urbis Romæ Epiſcopo & Papæ, atque omnibus eius ſucceſſoribus qui in ſede beati Petri uſq; in finem ſeculi ſeſſuri ſunt pontificibus, necnon & omnibus reuerẽdiſſimis & deo amabilibus catholicis epiſcopis, eidem ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ per hanc noſtram imperialem conſtitutionem ſubiectis, in uniuerſo orbe terrarũ nunc & in poſteris cunctis retro temporibus conſtitutis, gratia, pax, charitas, gaudium, longanimitas, miſericordia à deo patre omnipotente, & Ieſu Chriſto filio eius, & ſpiritu ſancto, cum omnibus uobis. Ea quæ ſaluator & redemptor noſter dominus noſter Ieſus Chriſtus altiſſimi patris filius per ſuos ſanctos Apoſtolos Petrum & Paulũ, interueniente patre noſtro Sylueſtro ſummo pontifice & uniuerſali Papa, mirabiliter dignatus eſt operari, liquida narratione per huius noſtræ imperialis inſtitutionis paginã ad cognitionem omnium populorum in uniuerſo orbe terrarũ ſtuduit propagare noſtra manſuetiſſima ſerenitas. Primum quidem noſtram fidem quam à præfato beatiſſimo patre & oratore noſtro Sylueſtro uniuerſali pontifice docti ſumus, intima cordis confeſſione ad inſtruendas omnium ueſtrûm mentes proferentes, & ita demum dei miſericordiam ſuper uos diffuſam annunciantes. Noſſe enim uos uolumus, ſicut per anteriorem noſtram ſacram pragmaticam iuſſionem ſignificauimus, nos à culturis idolorum, ſimulacris mutis & ſurdis, manufactis, diabolicis cõpoſitionibus, atq; ab omnibus ſatanæ pompis receſſiſſe, & ad integram chriſtianorum fidem quæ eſt uera lux & uita perpetua perueniſſe, credentes, iuxta id quod nos idem almiſicus ſummus pater & doctor noſter Syluester pontifex inſtruxit, in deum patrẽ omnipotentẽ factorem cœli & terræ, uiſibiliũ omniũ & inuiſibilium. Et in Ieſum Chriſtum filium eius unigenitum dominum noſtrum, per quem creata ſunt omnia. Et in ſpiritum ſanctum dominum & uiuificatorem uniuerſæ creaturæ. Hos patrem & filium & ſpiritũ ſanctum confitemur ita, ut in trinitate perfecta & plenitudo ſit diuinitatis & unitas poteſtatis: pater deus, filius deus, & ſpiritus ſanctus deus, & tres unum ſunt in Ieſu Chriſto. Tres itaq; formæ, ſed una poteſtas. Nam ſapiẽs retro ſemper deus, edidit ex ſe per quod ſemper erant gignenda ſecu-

la uerbum. Et quando eodem ſolo ſuæ ſapientiæ uerbo uniuerſam ex nihilo formauit creaturã, cum eo erat, cuncta ſuo arcano componens myſterio. Igitur perfectis cœlorum uirtutibus, & uniuerſis terræ materijs, pio ſapientiæ ſuæ nutu ad imaginem & ſimilitudinem ſuam primum de limo terræ fingens hominẽ, hunc in paradiſo poſuit uoluptatis. Quem antiquus ſerpens & hoſtis inuidens diabolus per amariſſimum ligni uetiti guſtum, exulem ab eiſdem fecit gaudijs, eoq; expulſo non deſinit ſua uenenoſa multis modis protelare iacula, ut à uia ueritatis humanum abſtrahens genus, idolorum culturæ, uidelicet creaturæ, & non creatori deſeruire ſuadeat, quatenus per hos eos, quos ſuis uoluerit irretire inſidijs, ſecũ ęterno efficiat contremandos ſupplicio. Sed deus noſter miſertus plaſmatis ſui, dirigens ſanctos ſuos prophetas, per quos lumen futuræ uitæ, aduentum uidelicet filij ſui domini dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti annuncians, miſit eundem unigenitum filium ſuum & ſapientiæ uerbũ. Qui deſcendens de cœlis propter noſtram ſalutem, natus de ſpiritu ſancto, ex Maria uirgine, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, non amiſit quod fuerat, ſed cœpit eſſe quod non erat. Deum perfectum & hominem perfectum, ut deus mirabilia perficiens, & ut homo humanas paſſiones ſuſtinens, ita uerbum hominem & uerbum deum prædicante patre noſtro Syluestro ſummo pontifice intelligimus, ut uerum deum uerũ hominem fuiſſe nullo modo ambigamus. Electiſq; duodecim Apoſtolis, miraculis coram eis & innumerabilis populi multitudine coruſcauit. Confitemur eundem dominum Ieſum Chriſtum adimpleſſe legem & prophetas, paſſum, crucifixum ſecundum ſcripturas, tertia die à mortuis reſurrexiſſe, aſſumptum in cœlos, atq; ſedentem ad dexteram patris, inde uenturum iudicare uiuos & mortuos, cuius imperij non erit finis. Hęc eſt enim fides noſtra catholica & orthodoxa, à beatiſſimo patre noſtro Syluestro ſummo pontifice nobis prolata. Exhortans idcirco omnem populum & diuerſas gentium nationes hanc fidem tenere, colere, & prædicare, & in ſanctæ trinitatis nomine aptiſſime gratiam conſequi, & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſaluatorem, qui cum patre & ſpiritu ſancto per infinita ſecula uiuit, & regnat, quẽ Syluester beatiſſimus pater noſter uniuerſalis pontifex prædicat, corde deuoto adorare. Ipſe enim dominus noſter miſertus mihi peccatori, miſit ſanctos ſuos Apoſtolos ad uiſitandum nos, & lumen ſui ſplendoris infulſit nobis, & abſtractum à tenebris ad ueram lucem & agnitionem me ueniſſe gratulamini. Nam dum ualida ſqualloris lepra totam mei corporis inuaſiſſet carnem, & multorum medicorũ conuenientium cura adhiberetur, nec ullius quidem cura promeruiſſemus ſalutẽ. Ad hoc uenerunt ſacerdotes Capitolij dicentes, mihi debere fieri fontem in Capitolio, & cõpleri hunc innocentiũ ſanguine, & in eo calente loco me poſſe mundari. Et ſecundũ eorum dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum uellent ſacrilegi paganorũ ſacerdotes eos mactari, & ex eorum ſanguine fontem repleri, cernens ſerenitas noſtra lachrymas matrum eorum, ilico exhorrui facinus, miſeratuſq; eas proprios illis reſtitui præcepimus filios ſuos, datiſq; uehiculis & donis conceſſis, gaudentes ad propria relaxauimus. Eadem igitur tranſacta die, nocturna nobis facta ſilentia, dum ſomni tempus aduenisſet, aſſunt Apoſtoli ſanctus Petrus & Paulus dicentes mihi; Quoniã flagitijs poſuiſti terminũ, & effuſionem ſanguinis innocentis horruiſti, miſſi ſumus à Chriſto domino deo noſtro dare tibi ſanitatis recuperandæ conſilium. Audi ergo monita noſtra, & fac quodcunq; indicamus tibi. Syluester epiſcopus huius ciuitatis ad montem Soracten perſecutiones tuas fugiens, in cauernis petrarum cum ſuis clericis latebram fouet, hunc ad te cum adduxeris, ipſe tibi piſcinam pietatis oſtendet, in qua dum te tertio merſerit, omnis te ualitudo iſta deſeret lepræ. Quod dum factum fuerit, hanc uiciſſitudinem tuo ſaluatori compenſa, ut omnes iuſſu tuo per totum

orbem reſtaurentur eccleſiæ. Te autem ipſum in hac parte purifica, ut relicta omni ſuperſtitione idolorũ, deum uiuum & uerum, qui ſolus eſt & uerus, adores & excolas, ut ad uoluntatẽ attingas. Exurgẽs igitur à ſomno, protinus iuxta id quod à ſanctis apoſtolis admonitus ſum, peregi: aduocatoq; eodem præcipuo & magnifico patre & illuminatore noſtro Syluestro uniuerſali Papa, omnia à ſanctis Apoſtolis mihi præcepta dixi uerba. Percontati ſumus ab eo qui iſti dij eſſent Petrus & Paulus. Ille uero non eos deos uere dici, ſed Apoſtolos ſaluatoris noſtri domini dei Ieſu Chriſti reſpondit. Et rurſum interrogare cœpimus eundem beatiſſimum Papam, utrum iſtorum apoſtolorũ imagines expreſſas haberet, ut ex pictura diſceremus hos eſſe quos reuelatio docuerat. Tunc idem uenerabilis pater imagines eorundem Apoſtolorũ per diaconũ ſuum exhiberi præcepit: quas dum aſpicerem, & eorum quos in ſomno uideram figuratos in ipſis imaginibus cognouiſſem uultus, ingenti clamore coram omnibus ſatrapis meis confeſſus ſum eos eſſe quos in ſomno uiderã. Ad hæc beatiſſimus idem Syluester pater noſter urbis Romæ epiſcopus indixit nobis pœnitentiæ tempus intra palatium noſtrum Lateranenſe, in uno cilicio, ut omnia quæ à nobis impie peracta atq; iniuſte diſpoſita fuerant, uigilijs, ieiunijs atq; lachrymis & orationibus apud dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum ſaluatorẽ impetraremus. Deinde per manus impoſitionẽ clericorũ, uſq; ad ipſum preſulem ueni, ibiq; renuncians ſatanę pompis & operibus eius, uel uniuerſis idolis manufactis, credere me in deum patrem omnipotentem factorem cœli & terrę, uiſibilium & inuiſibilium, & in Ieſum Chriſtum filium eius unicum dominum noſtrum, qui natus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria uirgine, ſpontanea uolũtate coram omni populo profeſſus ſum. Benedictoq; fonte illic me trina merſione unda ſalutis purificauit. Poſitoq; me in fontis gremio, manum de cœlo me contingentem proprijs oculis uidi: de qua mundus exurgens, ab omni me lepræ ſquallore mundatum agnoſcite, leuatoq; me de uenerabili fonte, indutus ueſtibus candidis ſeptiformis gratiæ ſancti ſpiritus conſignationem adhibuit beati chriſmatis unctione, & uexillum ſanctæ crucis in mea fronte liniuit dicens: Signet te deus ſigillo fidei ſuæ, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, in conſignatione fidei. Cunctusq; clerus reſpondit, Amen. Et adiecit pręſul, pax tibi. Prima itaq; die poſt perceptum ſacri baptiſmatis myſterium, & poſt curationem corporis mei à lepræ ſqualiore, agnoui non eſſe alium deum niſi patrem & filium & ſpiritum ſanctum, quem beatus Syluester Papa pręḋicat, trinitatem in unitate, unitatem in trinitate. Nam omnes dij gentium quos uſq; hactenus colui, dæmonia, opera hominũ manufacta comprobantur. Etenim quantã poteſtatẽ idem Saluator noſter ſuo Apoſtolo beato Petro contulerit in cœlo ac terra, luciḋiſſime nobis idem uenerabilis pater edixit, dum fidelem eum in ſua interrogatione inueniẽs ait: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Aduertite potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magiſter & dominus ſuo diſcipulo iniunxit, inquiens: Quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. Mirum eſt hoc ualde & glorioſum, in terra ligare & ſoluere, & in cœlo ligatum & ſolutum eſſe. Et dum hæc prædicante beato Syluestro agnoſcerem, & beneficijs ipſius beati Petri integerrime ſanitati me comperi reſtitutum, utile iudicauimus unà cum omnibus noſtris ſatrapis & uniuerſo ſenatu, optimatibus meis, etiam & cuncto populo Romano gloriæ Imperij ſubiacenti, ut ſicut in terris uicarius filij dei eſſe uidetur conſtitutus, etiam & pontifices qui ipſius principis Apoſtolorum gerunt uices, principatus poteſtatem amplius quàm terrena Imperialis noſtræ ſerenitatis manſuetudo habere uidetur, conceſſam à nobis noſtroq; Imperio obtineant, eligentes nobis ipſum principem Apoſtolorum uel eius uicarios firmos apud deum eſſe patronos. Et ſicut noſtra eſt terrena Im-

perialis potentia eius ſacroſanctam Romanam eccleſiam decreuimus ueneranter honorare & amplius quàm noſtrum Imperium, & terrenum thronum ſedem ſacratiſſimam beati Petri glorioſe exaltari, tribuentes ei poteſtatem & gloriæ dignitatem atq; uigorem & honorificentiam Imperialem, atq; decernentes ſancimus, ut principatum teneat tam ſuper quatuor præcipuas ſedes, Antiochenam, Alexandrinam, Conſtantinopolitanam, & Hieroſolymitanã, quamq́; etiam ſuper omnes in uniuerſo orbe terrarum dei eccleſias. Et pontifex qui pro tempore ipſius ſacroſanctæ Romanæ eccleſię extiterit, celſior & princeps, cunctis ſacerdotibus totius mundi exiſtat, & eius iudicio quæq; ad cultum dei uel fidei Chriſtianorum ſtabilitatem procurandam fuerint, diſponantur. Iuſtum quippe eſt, ut ibi lex ſancta caput teneat principatus, ubi ſanctarum legum inſtitutor ſaluator noſter beatum Petrum apoſtolatus obtinere præcepit cathedram, ubi & crucis patibulum ſuſtinens beatæ mortis ſumpſit poculum, ſuiq; magiſtri & domini imitator apparuit. Et ibi gentes pro Chriſti nominis cõfeſſione colla flectant, ubi eorum doctor beatus Paulus Apoſtolus pro Chriſto extenſo collo martyrio coronatus eſt: illic uſq; in finem quærant doctorem, ubi ſanctum doctoris quieſcit corpus: & ibi proni ac humiliati cœleſtis regis dei ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti famulentur officio, ubi ſuperbi terreni regis ſeruiebant imperio. Interea noſſe uolumus omnem populum uniuerſarum gentium ac nationum per totum orbem terrarum, conſtruxiſſe nos intra palatium noſtrum Lateranenſe eidem ſaluatori noſtro domino Ieſu Chriſto eccleſiam à fundamentis, cum baptiſterio: & duodecim nos ſciatis de eius fundamentis, ſecundum numerum duodecim apoſtolorum, cophinos terræ onuſtatos proprijs aſportaſſe humeris, quam ſacroſanctam eccleſiam caput & uerticem omnium eccleſiarũ uniuerſo orbe terrarum dici, coli, uenerari ac prædicari ſancimus, ſicut per alia noſtra Imperialia decreta conſtituimus. Conſtruximus itaq; eccleſias beatorum Petri & Pauli primorum apoſtolorum, quas auro & argento locupletauimus, ubi & ſacratiſſima eorum corpora cum magno honore recondentes, thecas ipſorum ex electro, cui nulla fortitudo præualet elementorum, conſtruximus, & crucem ex auro puriſſimo & gemmis precioſiſſimis per ſingulas eorum thecas poſuimus, & clauis aureis confiximus. Quibus pro concinnatione luminariorũ, poſſeſſionum prædia contulimus, & rebus diuerſis eas ditauimus, & per noſtram Imperialem iuſſionem ſacram, tam in oriente quàm in occidente, uel etiam ſeptentrionali & meridiana plaga, uidelicet in Iudæa, Græcia, Aſia, Thracia, Aphrica & Italia, uel diuerſis inſulis noſtra largitate eis conceſſimus, ea prorſus ratione, ut per manus beatiſſimi patris noſtri Syluestri pontificis ſucceſſorumq́; omnia diſponantur. Gaudeat enim unà nobiſcum omnis populus & gentium nationes uniuerſo orbe terrarum, exhortantes omnes, ut deò noſtro & ſaluatori Ieſu Chriſto immenſas unà nobiſcum referatis gratias, quoniam ipſe deus in cœlis deſuper & in terra deorſum, qui nos per ſuos ſanctos apoſtolos uiſitans, ſanctum baptiſmatis ſacramentum percipere, & corporis ſanitate dignos effecit, pro quo concedimus ipſis ſanctis apoſtolis dominis meis beatiſſimis Petro & Paulo, & per eos etiam beato Syluestro patri noſtro ſummo pontifici, & uniuerſalis urbis Romæ Papæ, & omnibus eius ſucceſſoribus pontificibus qui uſque in finem mundi in ſede beati Petri erunt ſeſſuri, atq; de præſenti concedimus palatium Imperij noſtri Lateranenſe, quod omnibus in toto orbe terrarum præfertur atque præcellit palatijs, deinde diadema, uidelicet coronam capitis noſtri, ſimulq́; pallium, uel mitram phrygiam, necnon & ſuperhumerale, uidelicet lorum quod imperiale circundare aſſolet collum, uerumetiam & chlamidem purpuream atq; tunicam coccineam, & omnia Imperialia indumenta, ſed & dignitatem Imperialium præſidentiũ equitum, conferentes etiam & Imperialia ſceptra, ſimulq́; & cuncta ſigna atque banna etiam,

& diuerſa

& diuerſa ornamenta Imperialia, & omnem proceſſionem Imperialis culminis & gloriam poteſtatis noſtræ. Viris enim reuerendiſſimis, clericis diuerſis ordinibus eidem ſacroſanctę Rom. eccleſię ſeruientibus, illud culmen, ſingularitatem, potentiam & pręcellentiam habere ſancimus, cuius ampliſſimus noſter ſenatus uidetur gloria adornari, id eſt, patritios atq; conſules effici, necnon & cæteris dignitatibus Imperialibus eos promulgantibus decorari. Et ſicut imperiales militia, ita & clerum ſanctæ Romanæ eccleſiæ ornari decernimus. Et quemadmodum Imperialis potentia officijs diuerſis, cubiculariorum nempe, oſtiariorum, atq; omnium excubiarum ornatu, ita & ſanctam Romanā eccleſiam decorari uolumus. Et ut ampliſſime pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, ut clerici eiuſdem ſanctę Romanæ eccleſiæ manipulis & linteaminibus, id eſt, candidiſſimo colore decorari equos, & ita equitari. Et ſicut noſter ſenatus calciamentis utitur cum udonibus, id eſt, candido linteamine illuſtrati, ut ſicut cœleſtia, ita & terrena ad laudem dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuentes ipſi ſanctiſſimo patri noſtro Sylueſtro urbis Romę Epiſcopo & Papę, & omnibus qui poſt eum in ſucceſſum & perpetuis temporibus aduenerint beatiſſimis pontificibus, pro honore & gloria Chriſti dei noſtri, in eadem dei magna catholica & apoſtolica eccleſia, ex noſtro iudicio, quem placatus proprio conſilio clericare uoluerit, & in numero religioſorum clericorū connumerare nullum ex omnibus præſumentem ſuperbe agere. Decreuimus itaq; & hoc, ut idem uenerabilis pater noſter Syluester ſummus pōtifex, uel omnes eius ſucceſſores pontifices diadema, uidelicet coronam quam ex capite noſtro illi conceſſimus, ex auro puriſſimo & gemmis precioſis uti debeant, & eorum capite ad laudem dei pro honore beati Petri geſtare. Ipſe uero beatiſſimus Papa ſuper coronam clericatus quam gerit ad gloriam beati Petri, omnino ipſa ex auro non eſt paſſus uti corona. Phrygiū quoq; candido nitore ſplendidam reſurrectionē dominicam deſignans eius ſacratiſſimo uertici manibus noſtris impoſuimus, & tenentes frenum equi illius pro reuerentia beati Petri, ſtratoris officium illi exhibuimus, ſtatuentes eodem phrygio omnes eius ſucceſſores ſingulariter uti in proceſſionibus, ad imitationem Imperij noſtri. Vnde ut pontificalis apex non uileſcat, ſed magis amplius quàm terreni Imperij dignitas & gloriæ potentia decoretur, ecce tam palatium noſtrum, ut prædictum eſt, quámque Romanæ urbis, & omnes Italiæ ſeu occidentalium regionum prouincias, loca & ciuitates præfato beatiſſimo pontifici noſtro Syluestro uniuerſali Papæ concedimus atque relinquimus, & ſucceſſorum ipſius pontificum poteſtati & ditioni firma Imperiali cenſura per hanc diualem noſtram ſacram poteſtatem & pragmaticum conſtitutum decernimus diſponendum, atque iuri ſanctę Romanæ eccleſiæ concedimus permanſurum. Vnde congruum proſpeximus noſtrum Imperium & regni poteſtatem orientalibus transferri & tranſmutari regionibus, & in Byzantiæ prouinciæ in optimo loco nomini noſtro ciuitatem ædificari, & noſtrum illic conſtitui Imperium, quoniam ubi principatus ſacerdotum & Chriſtianæ religionis caput ab Imperatore cœleſti conſtitutum eſt, iuſtum non eſt ut illic Imperator terrenus habeat poteſtatem. Hæc uero omnia quæ per hanc noſtram Imperialem ſacram, & per alia diualia decreta ſtatuimus atque confirmauimus, uſque in finem mundi illibata & incōcuſſa permanenda decernimus. Vnde coram deo uiuo, qui nos regnare præcepit, & coram terribili eius iudicio obteſtamur per hoc noſtrum Imperiale conſtitutum, omnes noſtros ſucceſſores, Imperatores, uel cunctos optimates, ſatrapas etiam, ampliſſimum ſenatum, & uniuerſum populum in toto orbe terrarum, nunc & in poſterum, cunctis retro temporibus Imperio noſtro ſubiacentem, nulli eorum quoquo modo licere hæc quæ à nobis Imperiali ſanctione ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, uel eius omnibus pontificibus con-

ceſſa ſunt refragari aut cõfringere uel in quoquã conuellere. Si quis autem (quod
non credimus) in hoc temerator aut contemptor extiterit, æternis condemnatio-
nibus ſubiaceat innodatus, & ſanctos dei principes apoſtolorũ Petrum & Paulum
ſibi in præſenti & futura uita ſentiat contrarios, atq; in inferno inferiori concrema
tus cum diabolo & omnibus deficiat impijs. Huius uero imperialis decreti noſtri
paginam proprijs manibus roborantes, ſuper uenerandũ corpus beati Petri prin-
cipis apoſtolorum poſuimus, ibiq; eidem cum apoſtolo ſpondẽtes nos cuncta in-
uiolabiliter cõſeruare, & noſtris ſucceſſoribus imperatoribus cõſeruanda in man-
datis relinqui, patri noſtro Syluestro ſummo põtifici & uniuerſali Papę, eiusq; cun
ctis ſucceſſoribus pontificibus domino deo & ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto annu
ente tradimus perhenniter atq; feliciter poſſidenda. Et ſubſcriptio imperialis, diui-
nitas uos conſeruet per multos annos ſanctiſſimi ac beatiſſimi patres. Datum Ro-
mæ ſub tertio die Calend. Aprilium, domino noſtro Flauio Cõſtantino Auguſto
quarto, & Gallicano quarto, uiris clariſſimis conſulibus.

Quo tempore actum ſit Nicenum Concilium.

CAnones generalium cõciliorum à temporibus Conſtantini cœperũt. In prę-
cedentibus nanq; annis perſecutione feruente docendarũ plebium, niſi quæ
à Romana proceſſerunt ſede, minime dabatur facultas. Inde chriſtianitas in diuer
ſas hæreſes ſciſſa eſt, quia non erat licentia epiſcopis in unum conuenire niſi tem-
pore ſupradicti Imperatoris, ipſe enim dedit facultatem Chriſtianis libere congre
gari. Sub hoc etiam ſancti patres in concilio Niceno de omni orbe terrarum con
uenientes, iuxta fidem euangelicam & apoſtolicam ſecundum poſt apoſtolos ſym-
bolum tradiderunt.

NICENI CONCILII PRAEFATIO.

BEATISSIMO Syluano in urbe Roma Apoſtolicę ſedis antiſti
te, Conſtantino Auguſto & Licinio Cæſare, conſulatu Palini
& Iuliani uirorum clariſſimorũ, ab Alexandro CCC. XXXVI.
anno menſe Iulio. XIII. Calend. Iulij, propter inſurgentes hęre
ſes fides catholica expoſita eſt apud Nicæam Bythiniæ, quam
ſancta & reuerendiſſima Romana complectitur & ueneratur
Eccleſia, quippe quam trecenti decem & octo patres, median-
tibus Victore atq; Vincentio religioſiſſimis Romanæ ſedis presbyteris, inſpirante
deo, ad obſtruenda Arrij uenena protulerunt. Nam & nõnullæ regulæ ſubnexæ
ſunt, quas memorata ſuſcipiens confirmauit Eccleſia. Sciendum eſt ſanè ab omni-
bus catholicis, quoniam ſancta Eccleſia Romana nullis ſynodicis decretis prælata
eſt, ſed euangelica uoce domini, & ſaluatoris noſtri primatũ obtinuit, ubi dixit bea-
Matth. 16 to Petro apoſtolo: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo Eccleſiam meam,
& portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorũ,
& quæcunq; ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunq; ſolueris
ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Adhibita eſt etiam ſocietas in eadem Roma-
na urbe beatiſſimi apoſtoli Pauli uaſis electionis, qui uno die, unoq; tempore glo-
rioſa morte cum Petro ſub principe Nerone agonizans coronatus eſt, & ambo pa
riter Eccleſiam ſanctam Romanam Chriſto domino conſecrauerunt, alijsq; om-
nibus urbibus in uniuerſo mundo ſua præſentia, atq; uenerando triumpho præ-
tulerunt. Et licet pro omnibus aſſidua apud dominum omnium ſanctorum fun-
datur oratio, his tamẽ uerbis Paulus beatiſſimus Apoſtolus Romanis proprio chi
Rom. 1 rographo pollicetur, dicens: Teſtis enim mihi eſt deus, cui ſeruio in ſpiritu meo, in
Euangelio filij eius, quod ſine intermiſſione memoriam ueſtri facio in orationibus
meis.

meis. Prima ergo ſedes cœleſti beneficio Romanæ eccleſiæ, quã beatiſſimi Petrus atque Paulus ſuo martyrio dedicarunt. Secunda autem ſedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius diſcipulo atq; Euangeliſta conſecrata eſt, quia & ipſe in Aegypto primus uerbũ ueritatis directus à Petro prædicauit, & glorioſum ſuſcepit martyrium. Cui uenerabilis ſucceſſit Abilius. Tertia uero ſedes apud Antiochiam eiuſdem beati Petri apoſtoli habetur honorabilis, quia illic priuſquã Romam ueniret, habitauit, & Ignatium epiſcopum conſtituit, & illic primum nomen Chriſtianorum nouellæ gentis exortum eſt. Nam & Hieroſolymitanus epiſcopus pro tanti loci reuerentia ab omnibus habetur honorabilis, maxime quod illic primus beatiſſimus Iacobus qui dicebatur Iuſtus, qui etiam ſecundum carnem frater domini nuncupatus eſt, à Petro, Iacobo, & Ioanne apoſtolis eſt epiſcopus ordinatus. Itaque ſecundum antiquorũ patrum diffinitionem ſedes prima in Hieroſolymis eſſe minime dicitur, ne fortè ab infidelibus aut idiotis ſedes domini noſtri Ieſu Chriſti (quæ in cœlo eſt) in terra eſſe putaretur. Etenim ſedes eius cœlum, terra autem ſcabellum pedum eius, quoniam ipſe eſt, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil, quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſecula ſeculorum, Amen. Apud Epheſum uero beatiſſimus Ioannes apoſtolus & euangeliſta multo tempore poſt domini reſurrectionẽ & aſcenſionẽ in cœlos, diuina inſpiratione euangeliũ conſcripſit, atque requieuit. Et ob hoc epiſcopus Epheſinus pro tanti Apoſtoli & Euangeliſtæ memoria, cæteris epiſcopis metropolitanis in ſynodis honorabiliorem obtinet ſedem.

Sed quoniam de concilio Niceno diſſerendum eſt, quæ hæc fecit cauſa, ut poſt illam apoſtolorũ glorioſam prædicationẽ, quæ in omnem terram mirabiliter diffuſa eſt, ſub Conſtantino Auguſto, tanti congregarent̃ epiſcopi: Rufini nobis decimus liber, qui coniunctus eſt nouẽ libris Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, quos uir eruditiſſimus Euſebius Cæſarienſis ædidit, neceſſariò profertur ad medium, ut pauca quæ eius inter initia de Arrij peruerſitate conſcripta ſunt, memorẽtur: quia dubium nõ eſt, ideo trecentos decem & octo ſanctiſſimos patres ex uniuerſo orientali orbe in Nicęa Bythiniæ congregatos, ut Arrij impium dogma Chriſti auxilio funditus damnaretur, & ſalubri prouidentia conſtituerẽt, quid in ſancta catholica Eccleſia debeat obſeruari. Iam ad locum ex lib. x. Rufini: Igitur cum apud Alexandriam poſt Achillem qui Petri martyrio ſucceſſit, ſuſcepiſſet Alexander ſacerdotiũ, quia pax noſtris & quies à perſecutionibus erat, atq; Eccleſiarũ gloria confeſſorum meritis gaudebat, proſperitas rerũ noſtrarũ domeſtica contentione turbabatur. Etenim presbyter quidam apud Alexandriã nomine Arrius, uir ipſe & forma magis quàm uirtute religioſus, ſed gloriæ laudiſq; & nouitatis improbè percupidus, praua quædã de Chriſti fide proferre, & quæ arte inquiſitionis inuenerat cœpit. Abſcindere enim ac ſeparare ab illa æterna & ineffabili dei patris ſubſtantia uel natura, filium conabatur. Quæ res in Eccleſia plurimos conturbabat, & à dulci mentis tranquillitate dimouebat. Sed cum Alexander epiſcopus natura lenis, & quietus, aſſidue cõmonitionibus Arrium cuperet à prauo incepto & aſſertionibus impijs reuocare, nec tamen res ex ſententia procederet, & quod pleroſque quodam contagio peſtiferæ aſſertionis infecerat, non ſolum apud Alexandriam, uerum & per alias prouinciæ diſperſerat urbes, pernicioſum fore credens, ſi diſſimularet à talibus, plurimis conſacerdotibus ſuis rem indicat. Quæſtio laicis innoteſcit. Sermo uſque ad aures religioſi principis (quippe qui omni ſtudio & diligẽtia curaret quæ noſtra ſunt) peruenit. Tum ille ex ſententia ſacerdotum apud urbem Nicæam epiſcopale concilium conuocat, ibique Arrium trecentis decem & octo epiſcopis reſidentibus adeſſe iubet, ac de eius propoſitionibus & quęſtionibus iudicare. Sed in eo concilio admirabile factum principis non puto reticendum. Etenim cum ex

omnibus penè locis epiſcopi conueniſſent, & (ut fieri ſolet) diuerſis ex cauſis inter ſe quædam iurgia detuliſſent, interpellabatur frequenter à ſingulis, offerebantur libelli, culpæ proferebantur, & magis ad hæc quàm ad id pro quo fuerat uentũ, animos dabāt. At ille uidens quod per huiuſmodi iurgia cauſa ſummi negocij fruſtraretur, diem certum ſtatuit quo unuſquiſque epiſcoporum, ſi quid querimonię haberet uideretur, deferret. Cum reſediſſet, ſuſcepit à ſingulis libellos: quos ſimul omnes in ſinu ſuo continens, nec in eis quod contineretur aperiens, ait ad epiſcopos: Deus uos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatẽ uobis dedit de nobis quoque iudicandi: & ideo nos à uobis rectè iudicamur, uos autem non poteſtis ab hominibus iudicari. Propter quod dei ſolius inter uos expectate iudicium, ut & ueſtra iurgia quæcunque ſunt, ad illud diuinum reſeruentur examen, uos etenim nobis à deo dati eſtis dij. Conueniens non eſt, ut homo iudicet deos, ſed ille ſolus de quo ſcriptum

Pſal. 81.

eſt: Deus ſtetit in ſynagoga deorũ, in medio autẽ deos diſcernit. Et ideo his omiſſis alia quæ ad fidem dei pertinent, abſque ulla animorũ contentione diſcutite. Cum hæc dixiſſet, omnes querimoniarũ libellos iuſſit exuri, ne innoteſceret illi odium & ſugillatio ſacerdotum. Verum cum per dies multos in epiſcoporũ concilio de fide quæſtio uerteretur, & nonnulli diuerſa ſentirent ac uehementer cœptis Arrij fauerent, plures tamen erant qui impiũ execrarentur incœptum. Cúmque in eodem concilio eſſet confeſſorum magnus numerus ſacerdótum, omnes Arrij nouitatibus aduerſabantur. Fauebant uero ei uiri in quæſtionibus callidi, & ob id ſimplicitati fidei aduerſabantur. Quantã uero habeat uirtutem fidei ſimplicitas, etiã ex his quæ ibi geſta ſunt, cognoſcimus. Etenim cũ pro ſtudio religioſi imperatoris ex omni terra ſacerdotes dei conueniſſent, opinione commoti philoſophi quoque & dialectici ualde nobiles & opinatiſſimi conuenerunt. In quibus quidam inſignis in arte dialectica per dies ſingulos conflictum ſummi certaminis cum epiſcopis noſtris uiris æque in dialectica non improbabiliter eruditis mouebat. Et fiebat ingens ſpectaculum conuenientibus ad audiendum doctis & literatis uiris, nec tamen ullo genere philoſophus concludi à quoquã poterat aut conſtringi. Tanta enim dicendi arte obiectis quæſtionibus occurrebat, ut ubi maxime putaretur aſtrictus, uelut anguis lubricus elaberetur. Sed ut oſtenderet deus, quia non in ſermone regnum dei, ſed in uirtute conſiſtit, quidam ex confeſſoribus ſimpliciſſimæ naturæ uir, & nihil aliud ſciens niſi Chriſtum Ieſum, & hunc crucifixum, inter cæteros auditores epiſcopos aderat. Qui cum uidiſſet philoſophum inſultantem noſtris, & callida ſe diſputationis arte iactantem, poſcit ab omnibus locum, uelle ſe paucis cum philoſopho ſermocinari. Tum uero noſtri qui ſimplicitatem uiri & imperitiam in ſermone duntaxat noſſent, pauere, & uelut pudorem quendam pati, ne fortè apud callidos homines riſui efficeretur ſancta ſimplicitas. Perſtitit tamen ſenior & hinc mouit ſermonis exordium. In nomine, inquit, Ieſu Chriſti, philoſophe audi quæ uera ſunt. Deus unus eſt qui fecit cœlum & terram, quiq; homini quẽ de limo terræ formauerat ſpiritum dedit, uniuerſa quæ uidentur ſibi uirtute uerbi ſui creauit, & ſpiritus ſui ſanctificatione firmauit: hoc uerbum ac ſapientia quam nos filium dicimus, humanos miſeratus errores, ex uirgine naſcitur, & per paſſionem mortis à perpetua nos morte liberauit, ac reſurrectione ſua æternam nobis contulit uitam, quem expectamus iudicem omnium quæ egerimus eſſe uenturum. Credis hęc ita eſſe philoſophe? At ille ac ſi nunquam ullum ſermonẽ contradicendi didiciſſet, ita obſtupefactus uirtute dictorum mutus ad omnia hoc ſolum potuit reſpondere. Ita ſibi uideri, nec aliud uerum eſſe quàm dixerat. Tunc ſenior: Hęc, inquit, ſi ita eſſe credidiſti, ſurge & ſequere me ad dominicum, & huius fidei ſignaculũ ſuſcipe. Et ita philoſophus chriſtianus effectus tandẽ ſe gratulatus eſt uictum.

In illo etiam concilio fuit Paphnutius homo dei epiſcopus Aegypti, in quo tanta

uirtute

uirtute inerat gratia, ut ſigna per eum non minus quàm dudum per apoſtolos fierent. Quo etiam in tempore & Spyridion Cyprius epiſcopus inſignis habebatur. Tales igitur in illis adhuc temporibus multi uiri in eccleſijs domini refulgebant, ex quibus plurimi in illo concilio fuerunt. Interea per dies ſingulos agitabatur conuentus, nec facile aut temere tanta ſtatuere audebāt, & uocabatur Arrius frequenter in concilium, & aſſiduo tractatu aſſertiones eius diſcutiebantur, & quod aduerſum hæc tenere deberent ac ſtatui, ſumma cum deliberatione quęrebant. Verum poſt diutinum multumq; tractum, placuit omnibus ac uelut uno cunctorum ore & corde decernitur Homouſion conſcribi debere, id eſt, eiuſdē cum patre ſubſtantiæ filium confiteri, atque firmiſſima omnium ſententia pronunciatur. Decem & ſeptem ſoli tunc fuiſſe dicuntur quibus Arrij magis fides placeret, extrinſecus creatum dei filium ex nullis ſubſtantibus, & non ex ipſa patris deitate progenitum confirmantes. Defertur ad Conſtantinum ſacerdotalis concilij ſententia, ille tanquam à deo prolatam ueneratur. Cui ſi quis tentaſſet obniti, uelut contra diuina ſtatuta uenientem, in exilium ſe proteſtatur acturum.

CANONES NICENI CONCILII QVOD actum eſt ſub Conſtantino Imperatore, Paulino & Iuliano Conſulibus fratribus, CCCLXIII. III. Calendas Iulij.

CVM conueniſſet hoc ſanctum & magnū concilium apud Nicæam ciuitatē prouinciæ Bythiniæ, ſtatuta ſunt ab eis hæc quę infra ſcripta ſunt, ex græco in latinum uerſa ſermonem.

1 Si quis in ægritudine uel à medicis ſectus eſt, uel à barbaris caſtratus, placuit ut iſte permaneat in clero. Si quis autem ſanus ſeipſum abſcindat, etiam ſi eſt in clero, ceſſare debet, & ex hoc nullum talem oportet ordinari. Sicut autem de his qui uel affectauerint hæc, uel auſi ſunt ſeipſos abſcindere, hæc quæ dicimus ſtatuta ſunt, ita ſi qui à barbaris uel à dominis ſuis ſecti & probabilis uitæ ſint, tales ſuſcipit eccleſiaſtica regula in clerum.

2 Quoniam multa ſiue per neceſſitatē, ſiue ex quacunque cauſa contra regulam geſta ſunt, ita ut homines ex uita gentili nuper adhuc catechizati, uel inſtituti, ſtatim ad ſpiritualem baptiſmum ueniſſent, & continuò cum baptizati ſunt, etiam ad epiſcopatum, uel ad presbyterium prouecti ſunt. Recte igitur uiſum eſt de cætero nihil tale debere fieri. Nam & tempore opus eſt ut ſit catechuminus, & poſt baptiſmum multa probatione indiget. Euidens nanq; eſt apoſtolicū præceptum dicens: Non neophytum, ne fortè elatus in iudicium incurrat & laqueum diaboli. Si uero procedente tempore aliquod peccatū admiſerit, & conuictus duobus uel tribus teſtibus fuerit, ceſſet à clero qui huiuſmodi eſt. Si quis uero præter hæc facit tanq̄ contraria ſtatutis ſancti concilij gerens, ipſe periclitabitur de ſtatu ſui cleri.

3 Omnibus modis interdixit ſancta ſynodus, neque epiſcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli clericorū omnino licere habere ſecum mulierem extraneam, niſi fortè mater, aut ſoror, aut auia, aut amita, uel matertera ſit: in his nanq; ſolis perſonis, & harum ſimilibus, omnis quę ex mulieribus eſt ſuſpicio declinatur: qui autem præter hæc agit, periclitatur de clero.

4 Epiſcopum oportet ab omnibus epiſcopis, ſi fieri poteſt, qui ſunt in prouincia eius ordinari. Si uero hoc difficile fuerit, uel aliqua urgente neceſſitate, uel itineris longitudine, certe tres epiſcopi debent in unum eſſe congregati, ita ut etiam cæterorum qui abſentes ſunt, conſenſum literis teneant, & ita faciant ordinationem.

Poteſtas ſanè uel confirmatio pertinebit per ſingulas prouincias ad metropolitanum epiſcopum.

5 Seruetur iſta ſententia, ut hi qui ab alijs excõmunicantur, ab alijs ad communionem non recipiantur. Requiratur ſanè ſi fortè aliqua indignatione, aut contentione, aut qualibet commotione epiſcopi ſui excommunicati ſint. Vt ergo digna hæc poſſint examinatione perquiri, rectè uiſum eſt per ſingulos annos in ſingulis prouincijs bis in anno epiſcoporum concilium fieri, ut ſimul in unum conuenientes ex communi prouincia huiuſmodi examinent quæſtiones, ut ita demum hi qui ob culpas ſuas epiſcoporum ſuorum offenſas meritò contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati ſimiliter habeantur, quouſque in communi uel ipſi epiſcopo ſuo uiſum fuerit humaniorem circa eos ferre ſententiam. Habeatur autem ſemel concilium ante dies quadrageſimæ, ut omnibus ſi quæ ſunt ſimultatibus amputatis, mundum ſolenne deo munus poſſit offerri. Secundum uero agatur circa tempus Autumni.

6 Mos antiquus perduret in Aegypto, uel Libya, & Pentapoli, ut Alexandrinus epiſcopus horum omniũ habeat poteſtatẽ, quoniamquidem & Romano epiſcopo parilis mos eſt. Similiter autem & apud Antiochiam cæteraſq; prouincias honor ſuus unicuique ſeruetur eccleſiæ. Per omnia autem manifeſtũ eſt, quod ſi quis præter uoluntatem & conſcientiam metropolitani epiſcopi fuerit ordinatus, hunc concilium magnum & ſanctum cenſuit non debere eſſe epiſcopum. Sanè ſi communi omnium conſenſu rationabiliter probato ſecundum eccleſiaſticam regulam duo uel tres animoſitate ducti per cotentionem contradicant, obtineat plurimorum ſententia ſacerdotum.

7 Quoniam mos antiquus obtinuit, & uetuſta traditio, ut Eliæ Hieroſolymorum epiſcopo primus honor deferatur, habeat conſequenter honorem, manente tamen metropolitanæ ciuitatis propria dignitate.

8 Si qui uoluerint uenire ad eccleſiam catholicam ex Nouatianis, placuit ſancto concilio ut ordinentur, & ſic maneant in clero. Ante omnia autem hanc habeant confeſſionem quam per ſcripturam exigi oportet, ut fateantur ſe communi conſenſu catholicæ eccleſiæ ſtatuta obſeruaturos, id eſt, communicaturos ſe & his qui fortè ſecundas nuptias experti ſunt, uel his qui perſecutionis tempore lapſi ſunt, quibus tamen lapſis pœnitentiæ modus & tempus aſſcriptum eſt, ut in omnibus ſequantur ea quæ in eccleſia catholica obſeruantᷓ. Et ſicubi ijdem ipſi fuerint inuenti ſiue in uicis ſeu in urbibus clerici ordinati à catholicis, ſic etiam in clero perſiſtant, unuſquiſque tamen in ſuo ordine. Si uero epiſcopus uel presbyter catholicæ eccleſiæ fuerit ad quem aliqui ex his accedunt, certum eſt quod epiſcopus quidem catholicus ſuam habeat dignitatem. Similiter autem presbyteri & diaconi habeant. Hi uero qui ab iſtis ueniunt, ſi fortè epiſcopus fuerit habeat ſacerdotij dignitatem, niſi fortè placeat epiſcopo catholico concedere ei etiam epiſcopalis nominis honorem. Si uero non placuerit, inueniat ei locum ut ſit in parochia coepiſcopus, aut in clero presbyter, & in ciuitate una non uideantur duo epiſcopi eſſe, & ille omnimode in clero permanere uideatur.

9 Si qui examinatione promoti presbyteri ſunt, & poſtea examinati confeſſi ſunt peccata ſua, & cum confeſſi fuiſſent contra regulã uenientes, homines manus eis temere impoſuerunt, hos eccleſiaſticus ordo non recipit. In omnibus enim quod irreprehenſibile eſt defendit eccleſia.

10 Quicunque ex lapſis per ignorantiam ſunt ordinati, uel contemptum eorum qui eos ordinauerunt, hoc non præiudicat regulæ eccleſiaſticæ, cum enim compertum fuerit deponantur.

11 Placuit ſanctæ ſynodo, licet indigni ſint miſericordiæ, tamen aliquid circa eos huma-

humanitatis oſtendi. Si quos ergo ex animo pœnitet, tribus annis inter pœnitentes habeantur. Si tamen fideles ſunt, ſeptem annis alijs inter pœnitentes ſint, duobus autem annis ijdem ſine oblatione in oratione ſola participent populo. Si qui uero per dei gratiam uocati primo quidem oſtenderunt fidem ſuam, depoſito militiæ cingulo, poſt hæc autem ad proprium uomitum reuerſi ſunt, ut & pecunias darent, & ambirent redire rurſum ad militiam, iſti decem annis ſint inter pœnitentes, poſt primum triennium quo fuerint inter audientes. Ab omnibus uero illud præcipue obſeruetur, ut animus eorũ & fructus pœnitentiæ obſeruetur. Quicunque enim cum omni timore & lachrymis perſeuerantibus & operibus bonis conuerſationẽ ſuam non uerbis ſolis, ſed opere & ueritate demonſtrant, cum tempus ſtatutum etiam ab his fuerit impletũ, & orationibus iam cœperunt communicare, licebit etiam epiſcopo humanius circa eos aliquid cogitare. Qui uero indifferenter habuerint lapſum, & ſufficere ſibi quod eccleſiam introierunt arbitrantur, iſti omnimodo tempora ſtatuta complebunt.

12 De his uero qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula obſeruabitur etiam nunc, ita ut ſi forte quis recedit ex corpore neceſſario uitæ ſuæ uiatico non defraudatur. Quod ſi deſperatus aliquis recepta cõmunione ſuperuixerit, ſit inter eos qui ſola oratione communicant. De omnibus tamen his qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem & cura & probatio ſit epiſcopi.

13 Placuit hoc ſancto & magno concilio de catechuminis qui lapſi ſunt, ut tribus annis inter audientes uerbum ſint tantummodo, poſt hæc uero orent cum catechuminis.

14 Peruenit ad ſanctum concilium quod in locis quibuſdam & ciuitatibus, preſbyteris ſacramenta diaconi porrigant, hoc neque regula, neque conſuetudo tradidit, ut hi qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatẽ, his qui offerunt corpus Chriſti porrigant. Sed & illud innotuit, quod quidam diacones etiam ante epiſcopos ſacramenta ſumunt. Hæc omnia amputentur, & accipiant ſecundum ordinẽ poſt presbyteros ab epiſcopo uel à presbytero ſacram communionem. Quod ſi non fuerit in præſenti uel epiſcopus uel presbyter, tunc ipſi proferãt & edant. Sed nec ſedere quidem licet in medio presbyterorum diacones. Si quis autem non uult his ſufficiens eſſe, poſt hanc diffinitionem ceſſet eſſe diaconus.

15 Propter multas perturbationes & frequentes tumultus ſeditionum quæ fieri ſolent, placuit omnimodo iſtam abſcindi conſuetudinem quæ contra regulam eſt, ſicubi tamen ſit, id eſt, ne de ciuitate in ciuitatem tranſeat uel epiſcopus, uel presbyter, uel diaconus. Si quis uero poſt hæc ſtatuta ſancti huius concilij tale aliquid agere tentauerit, infringeť omni genere huiuſcemodi conatus, & reſtituatur propriæ eccleſiæ in qua ordinatus eſt.

16 Si qui uero timorem dei ante oculos non habentes, neque eccleſiaſtica ſtatuta cuſtodientes, receſſerint ab eccleſia ſua, ſiue presbyter ſiue diaconus, uel in quocunque eccleſiaſtico ordine poſiti fuerint, non debent ſuſcipi in eccleſia, ſed cum omni neceſſitate cogantur ut redeant ad eccleſiam ſuam: quod ſi permanſerint, excommunicare eos oportet.

17 Si quis auſus fuerit aliquem qui ad alterum pertinet ordinare in ſua eccleſia, cum non habeat conſenſum epiſcopi ipſius à quo receſſit clericus, irrita erit huiuſmodi ordinatio.

18 Quoniam multi clerici auaritiæ cauſa turpia lucra ſectantes, obliti ſunt diuini præcepti, quo dictum eſt, Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram, fœnerantes centeſimas exigant: ſtatuit hoc ſanctum conciliũ, ſi quis inuentus fuerit poſt hanc diffinitionem uſuras accipere uel ex quolibet tali negocio turpia lucra ſectari, uel etiam ſpecies frumentorũ ad ſextuplum dare, omnis qui tale aliquid conatus fue-

rit ad quæſtum deijciatur à clero, & alienus ab eccleſiaſtico habeatur gradu.

19 Si quis confugit ad eccleſiam catholicam de Paulianiſtis & Catafrigis, ſtatutum eſt rebaptizari eos debere. Si qui uero clerici erant apud eos, ſi quidem inculpati fuerint, & irreprehenſibiles, rebaptizati rurſus etiam ordinẽtur ab epiſcopo Eccleſiæ catholicę. Si uero examinati minus fuerint apti deprehenſi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa diacones, & de omnibus qui in eodem clero inueniuntur, eadem forma ſeruabitur. Commemorauimus autem diaconiſſas quæ in hoc ordine inuentę ſunt, quæ nec manus impoſitionẽ aliquam habeant, ut omnimodo inter laicas habeantur. Similiter autem diaconiſſæ quæ in catholico canone non habentur, ſimili loco, id eſt laicæ & tanquam non conſecratę deputentur.

20 Quoniam ſunt in die dominica quidam ad orationem genua flectentes, & in diebus pentecoſtes, propterea eſt itaque ſtatutum à ſancta ſynodo, quoniam conſona & conueniens per omnes Eccleſias cuſtodienda conſuetudo eſt, ut ſtantes ad orationem domino uota reddamus.

SYMBOLVM EIVSDEM NICENI CONCILII.

CRedimus in unum deum patrem omnipotentem, uiſibilium & inuiſibilium conditorem. Et in unum dominũ Ieſum chriſtum filium dei, natum de patre unigenitum, hoc eſt de ſubſtantia patris, deum de deo, lumen de lumine, deum uerum de deo uero, natum, non factum, conſubſtantialem patri, id eſt unius ſubſtantiæ cum patre (quod Gręci homouſion dicunt) per quem omnia facta ſunt quæ in cœlo & in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutẽ deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt, atque homo factus, paſſus, mortuus eſt, & reſurrexit tertia die, aſcẽdit ad cęlos, uenturus iudicare uiuos & mortuos. Et in ſpiritũ ſanctum. Eos autem qui dicunt, erat quando non erat, & antequam naſceretur nõ erat, & quod ex nullis exiſtentibus factus eſt, aut ex aliqua ſubſtantia uel natura, eum dicentes eſſe mutabilem, & conuertibilẽ filium dei perhibendo, hos anathematizat & condemnat catholica & apoſtolica Eccleſia. Hæc eſt fides quam expoſuerũt patres primum quidem aduerſus Arrium blaſphemũ, dicentem creaturam eſſe filium dei, & aduerſus omnem hæreſim, Sabellij, Fotini, Pauli Samoſateni, Manichæi, Valentini, Martionis, & aduerſus omnem omnino hęreſim, ſi qua inſurrexerit contra catholicam & apoſtolicã eccleſiam, quam omnes condemnauerũt Nicæa congregati epiſcopi trecenti decem & octo.

CONCILIVM CONSTANTINOPOLITANVM, HABITVM AB CL. EPIſcopis, ſub Theodoſio maiore, Siagrio & Eucherio conſ. era. CCCCXIX. aduerſus Macedoniũ.

HAE regulæ ſiue diffinitiones ſunt expoſitæ ab Epiſcopis CL. qui in unum Conſtantinopolim conuenerunt, quando beatus Nectarius epiſcopus ordinatus eſt, damnato Maximo Cinico, quorum nomina & prouinciæ continentur in Græco.

Canon primus: Non ſpernendã eſſe fidem patrum trecentorum decem & octo, qui in Nicæa Bythiniæ conuenerũt, ſed manere eam ratam oportet: & anathematizare omnem hæreſim, ſpecialiter autem Eunomianorum, imò Anomianorum, qui latine ſine lege dicuntur, & Arrianorum ſiue Eudoxianorum ſemina Arrianorum, nec non Pneumatomachorum, id eſt qui contra ſpiritum ſanctum pugnant: & Sabellianorum

&

& Marcellianorum & Fotinianorum & Apollinariſtarum.

Epiſcopi qui extra diœceſim ſunt, ad eccleſias quæ extra terminos eorum ſunt, non accedant, neque confundant & permiſceant eccleſias ſecundum regulas conſtitutas. Alexandriæ quidem epiſcopi ſolius Orientis curam gerant, ſeruatis honoribus primatus eccleſiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicenæ ſynodi continentur. Sed & Aſianæ diœceſis epiſcopi ea quæ ſunt in Aſia, & quæ ad Aſianam tantummodo diœceſim pertinent, gubernẽt. Ponti autem epiſcopi, Ponticæ tantum diœceſis habeant curam. Thraciæ uero, ipſius tantummodo Thraciæ.

3 Non inuitati epiſcopi ultra diœceſim accedere non debent ſuper ordinandis aliquibus, uel quibuſcunq; diſponendis eccleſiaſticis cauſis, ſeruata regula quæ ſupra ſcripta eſt, de unaquaq; diœceſi: manifeſtum nanq; eſt, quod per ſingulas quaſq; prouincias prouincialis ſynodus adminiſtrare & gubernare omnia debeat, ſecundum ea quæ ſunt in Nicæa definita.

4 Eccleſias autem dei quæ ſunt in Barbaricis gentibus conſtitutæ, regere atq; adminiſtrare oportet ſecundum conſuetudinẽ quę à patribus obtinuiſſe dinoſcitur.

5 Conſtantinopolitanæ ciuitatis epiſcopum habere oportet primatus honorem poſt Romanum epiſcopum, propter quod ſit noua Roma.

6 Propter totius indiſciplinationis eius doctrinã quę Conſtantinopoli orta eſt, ut neq; maximus fuiſſe aut eſſe etiam putetur epiſcopus ſtatutum eſt; neq; hi qui ab eo ſunt ordinati qualemcunq; gradum clericatus obtineant, omnibus ſcilicet quæ circa eum uel ab eo geſta ſunt in irritum reuocatis.

SYMBOLVM EIVSDEM CONCILII CONSTANTINOPOLITANI.

CRedimus in unum deum patrem omnipotentem factorem cœli & terræ, uiſibilium omnium & inuiſibilium conditorem, & in unum dominum Ieſum Chriſtum filium dei unigenitum ex patre natum ante omnia ſecula, deum ex deo, lumen ex lumine, deum uerũ ex deo uero, natum non factum, homouſion patri, hoc eſt, eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt quæ in cœlo & quæ in terra, qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria uirgine homo factus, paſſus eſt ſub Pontio Pilato, ac ſepultus, et tertia die reſurrexit, aſcendit in cœlos, ſedet ad dextram patris, inde uenturus eſt cum gloria iudicare uiuos & mortuos, cuius regni non erit finis. Credimus in ſpiritum ſanctum dominum & uiuificatorem ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & conglorificandum, qui locutus eſt per prophetas, unam catholicam & apoſtolicam eccleſiam. Confitemur unum baptiſma in remiſſionem peccatorum, expectamus reſurrectionem mortuorum, & uitam futuri ſeculi, Amen.

Nomina CL. Sectarius Conſtant. Timotheus Alexandrię, Dorotheus à Corintho, Cyrillus Hieroſolymitanus, Calaſius Cæſarien. Macer Hiericõtius, Dionyſ. Dioſpolitanus, Priſcianus Nicopolitanus, Saturninus, Sebaſtien. Auxentius Aſcalo. Elianus Ranienſis, Zenon Tyrius, Paulus Sydo. Deisbus à Ptolomaida, Philip. Damaſ. Varachus Peneaclenſis, Timotheus, Baſilides, Abbibo, Mochinius Araclenſis, & cæteri.

SYNODVS EPHESINA PRIMA DVCENTORVM EPISCOPORVM, HABITA ADVERSVS NEſtorium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, qui purum hominem ex ſancta uirgine Maria natum aſſeruit, ut aliam perſonam carnis, aliam faceret deitatis, nec unum Chriſtum in uerbo dei & carne ſentiret, ſed ſeparatim atq; ſeiunctim alterū filium dei, alterū hominis prædicaret. Cōuenit autem hæc ſynodus Theodoſio iuniore tertiodecimo, & Valentiniano tertio cōſulibus, era. CCCCLXVIII. Cui ſynodo præſedit beatiſs. quondam Cyrillus Alexandriæ Epiſcopus, qui cum omni concilio ad eundem Neſtorium hæc ſynodalia decreta tranſmiſit.

EPISTOLA EPHESINI CONCILII ad Neſtorium.

RELIGIOSO & deoamabili conſacertoti Neſtorio Cyrillus, uel quicunq; ſunt apud Epheſi ſynodum. Cum ſaluator noſter aperte pronunciet, qui diligit patrē aut matrem ſuper me, non eſt me dignus: & qui diligit filiū aut filiam ſuper me, non eſt me dignus: quid nos patiemur qui depoſcimur à tua religione, ut te ſuper Chriſtum ſaluatorē omnium diligamus? Quid enim nobis in die iudicij proderit, aut quam ſatisfactionē reperire poterimus propter tam diuturnum ſilentium de prolatis à te contra eum blaſphemijs? Et ſi quidem te tantummodo læderes, docens iſta uel ſentiens, ſolicitudo nobis minor exiſteret. Cum uero totam ſcandalizaueris eccleſiam, & fermentum inſolitæ prauitatis & nouæ hæreſis miſcueris in populis, nec tantum ibidem poſitis, ſed ubiq; conſiſtentibus (nam tuarum expoſitionum libri per cuncta uulgati ſunt) pro noſtro ſilentio quæ oratio ultra uel excuſationis ſermo ſufficiat? Aut quomodo non neceſſe ſit meminiſſe Chriſti domini ſic dicentis: Non putetis quod uenerim pacem mittere in terram: non ueni pacem mittere ſed gladiū: ueni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam. Nam cum lęditur fides, parentū reuerentia uelut inutilis & periculoſa deſpicitur, & amor erga filios fratresq; uitatur, ad poſtremum etiam ſuper ipſam uitam mors potius à pijs uiris eligitur, ut meliorem reſurrectionem (ſicut ſcriptum eſt) conſequantur. Ecce itaq; te ſimul cum ſancta ſynodo quę apud amplam urbem Romam cōgregata eſt, pręſidente ſanctiſſimo et reuerendiſſimo patre & cōſacerdote noſtro Cœleſtino epiſcopo, his ſcriptis ſynodicis te etiā tertio cōuenimus, conſiliū dantes ut à tam prauis abſtineas dogmatibus quæ & ſentire cognoſceris & docere: recipias uero fidem rectam eccleſijs per beatiſſimos apoſtolos & euangeliſtas ab initio traditam, qui & oculis inſpexerunt, & miniſtri uerbi fuiſſe monſtrantur. Quod ſi hoc religio tua facere diſtulerit, iuxta dilationem literis præfinitam ſanctiſſimi & reuerendiſſimi conſacerdotis noſtri Romanæ præſulis eccleſię Cœleſtini, ſcias te nullam ſortē habere nobiſcum, nec locum aut conuiuium cum dei ſacerdotibus & epiſcopis obtinere. Non eñ fas eſt conteri non ſolū eccleſias ita turbatas & ſcandalizatas populis, fidemq; rectiſſimā uiolatā diſſipatamq;, quinetiā gregem quē cuſtodire debueras, ſi quidē iuxta nos amator recti dogmatis extitiſſes, ſanctorū patrū ueſtigia pia cōſectans. Omnes itaq; quos propter fidem tua religio à cōmunione remouit, aut ab ordine ſuo depoſuit laicos & clericos in noſtrā cōmunionē recipimus, nō eñ iuſtū eſt eos tuis decretis opprimi qui nouerūt recta ſentire: qui etiā benefacientes tibi prudentiſſime reſtiterūt, hoc idem nanq; in epiſtola quam miſimus ad præſulem

amplæ

amplæ Romæ ſanctum & coëpiſcopũ noſtrum Cœleſtinũ ſignificare curaſti. Nõ autem ſufficit uel tuæ religionis tantummodo fidei ſymbolum cõfiteri, quod expoſitum eſt per idem tempus, ſpiritu ſancto largiente, & uenerando & magno cõcilio apud Nicæam cõgregato. Hoc enim nõ intellexiſti, nec recte interpretatus es, quinimo peruerſe, licet ſono uocis eadẽ uerba protuleris. Sed conſequens eſt etiã tureiurãdo fateri te quod anathematizes quidẽ tua polluta et prophana dogmata, ſentias aũt & doceas quæ nos uniuerſi per orientẽ ſeu per occidentẽ epiſcopi & magiſtri, præſulesq; populorum credimus & docemus. Epiſtolis autẽ ab Alexandria tuæ religionis directis eccleſia cõſenſum præbuit, tam ea quæ apud urbem Romanam cõuenit ſancta ſynodus, quàm etiã nos omnes uelut recte irreprehẽſibiliterq; conſcriptis. Subdidimus autem his noſtris quæ ſentire oporteat & docere, & à quibus abſtinere conueniat, hæc eſt enim fides catholicæ eccleſiæ, cui cuncti conſentiunt orthodoxi per orientem occidentemq; pontifices.

CRedimus in unum deum patrem omnipotentẽ, omnium uiſibiliũ & inuiſibilium conditorẽ, & in unum dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ filium dei, natũ de patre unigenitũ, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, deum ex deo, lumẽ de lumine, deũ uerũ ex deo uero, natum non factũ, Homouſion patris, hoc eſt, unius cũ patre ſubſtãtię, per quẽ omnia facta ſunt in cœlo & in terra, qui propter nos homines & propter noſtrã ſalutẽ deſcendit de cœlis, Et incarnatus eſt, & homo factus paſſus eſt, & reſurgẽs tertia die aſcendit in cœlos, inde uenturus iudicare uiuos & mortuos. Et in ſpiritũ ſanctũ. Eos autẽ qui dicunt, erat tempus quando nõ erat, & antequã naſcerẽ non erat, et quia ex nullis exiſtẽtibus factus eſt, aut ex alia ſubſtãtia uel eſſentia eſſe dicunt, aut cõuertibilẽ uel cõmutabilẽ dei filium, anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia. Sequentes itaq; omniũ ſanctorũ patrũ confeſſiones, quas loquente in eis ſancto ſpiritu protulerũt, & intentioni quæ eſt in eorũ intellectibus ęquis ueſtigijs inhęrentes, atq; iter ambulantes regiũ, profitemur q̃d ipſum unigenitũ dei uerbũ natũ ex ipſa patris eſſentia de deo uero deus uerus, lumẽ de lumine, per quẽ omnia facta ſunt, ſiue in cœlis ſiue in terra, ſalutis noſtrę cauſa deſcendẽs ad exinanitionẽ ſeſe dignatus eſt inclinare: natus aũt & homo factus, id eſt, carnem de uirgine ſancta ſuſcipiens, eamq; propriã faciẽs, natiuitatẽ noſtrã ex uulua ſuſtinuit, homo de muliere procedens, nec quod erat abijciens. Nam licet factus ſit in aſſumptione carnis & ſanguinis, tamẽ etiã quod erat deus natura ſcilicet & ueritate perſiſtens. Nec carnẽ itaq; dicimus in naturã deitatis eſſe cõuerſam, nec in ſubſtantiam carnis inſeparabilẽ dei uerbi eſſentiã cõmutatam. Incõuertibilis eſt enim & incommutabilis, idemq; ipſe iuxta ſcripturas iugiter permanẽs. Viſus eſt aũt & paruulus, poſitusq; in cunabilis, & ſinibus genitricis uirginis cõſtitutus uniuerſam creaturã replebat, ut deus genitori ſuo indiuiſus exiſteret. Quod diuinũ eſt enim, ſine quantitate, & ſine mole cognoſcitur. Ne cullis terminis cõtineri uerbum dei ſecundum ſubſiſtentiã conſitentes, unũ adoramus filium & dominũ Ieſum Chriſtũ, non ſeorſum ponentes, et determinantes hõminẽ deum uelut inuicẽ ſibi dignitatis & autoritatis unitati coniunctũ, hoc enim nouitas uocis eſt, & nihil aliud: nec item Chriſtum ſpecialiter nominantes dei uerbũ quod ex deo eſt, nec alterũ ſimiliter Chriſtũ ſpecialiter qui de muliere natus eſt, ſed unũ ſolummodo Chriſtũ dei patris uerbũ cum propria carne cognoſcimus. Tunc enim etiam iuxta nos unctus eſt, quamuis ſpiritum dignis ipſe cõtulerit, & non ad menſurã, ſicut beatus Ioannes Euangeliſta aſſeruit. Sed nec illud dicimus, quod dei uerbũ uelut hominẽ cõmunem qui de ſancta uirgine natus eſt habitauerit, nec deũ homo Chriſtus habitatorẽ poſſidere credatẽ. Quamuis enim habitauerit in nobis, & dictum ſit in Chriſto habitare omnẽ plenitudinem deitatis corporaliter, attamen intelligimus uerbum quod caro factum eſt, non ſicut in ſanctis habitare dicitur, nec talem in ipſo habitationem factam diffinire

tentabimus, ſed unus iuxta naturam nec in carnem penitus commutatus talem ſibi fecit habitationem, qualem & anima hominis habere creditur, ad proprium corpus. Vnus igitur eſt Chriſtus & dominus, non uelut coniunctione qualibet in unitate dignitatis & autoritatis hominis habentis ad deū. Non eṁ poteſt unire naturam ſola dignitatis æqualitas. Deniq; Petrus & Ioānes æqualis ſunt ad alterutrū dignitatis, propter quod apoſtoli & ſancti diſcipuli eſſe mōſtranť, ueruntamē uterq; non unus eſt. Nec iuxta collationē uel connexionē modum cōiunctionis aduertimus, hoc eṁ ad unitatem non ſufficit naturalē: nec ſecundum participationis effectum nos etiam ſicut adhærentes domino unus cum eo ſpiritus ſumus, imò potius coniunctionis nomen euitamus, tanquā non exiſtens idoneū quod ſignificat unitatis arcanū. Sed neq; deum aut dominū Chriſti uerbū dei patris aſſerimus, ne iterū manifeſtius in duo diuidamus, unum Chriſtū filium & dominū, & in crimen ſacrilegij recidamus, deū illi ſeipſum facientes & dominum. Vnitus quippe ſicut ſuperius diximus deus uerbū carni ſecundum ſubſtantiā, deus quidem eſt omniū & dominator uniuerſitatis. Veruntamē nec ſeruus eſt ſibijpſi nec dominus, quoniā ineptū eſt uel potius impiū hoc ſentire uel dicere. Quamuis eṁ dicat deum ſuū patrē, cum ſit deus & de ſubſtantia eius, tamē nullatenus ignoramus quod manens deus homo quoq; factus eſt, qui ſub deo debitā legē naturę humanitatis aſſumeret. Ipſe uero ſibi quomodo uel deus poterit eſſe uel dominus? ergo ſicut homo quantū decenter exinanitionis menſurę cōgruit ſub deo eſſe, nobiſcū eſſe decreuit. Hoc etiā quomodo ſub lege factus eſt, quamuis ipſe promulgauerit legem, & legiſlator ut deus exiſteret, cauemus de Chriſto dicere. Propter aſſumentē ueneror aſſumptū. Et propter inuiſibilē adoro uiſibilē. Horrendū uero ſuper hoc eſt etiā illud dicere, is qui ſuſceptus eſt cū eo qui ſuſcipit nuncupať deus. Qui eṁ hęc dicit, diuidit iterū in duos Chriſtos eū qui unus eſt, hominē ſeorſum in parte, & deū ſimiliter in parte cōſtituens. Euidenter eṁ denegat unitatē, ſecundum quā non alter cum altero coadoratur, aut nuncupať deus, ſed unus intelligiť Chriſtus Ieſus filius dei unigenitus, una ſeruitute cum propria carne uenerandus. Cōfitemur etiā quod idem ipſe qui ex deo patre natus eſt filius unigenitus deus, licet iuxta naturā ſuam expers paſſionis extiterit, pro nobis tamen ſecundū ſcripturas carne percuſſus uel perpeſſus ſit, & erat in crucifixo corpore proprie carnis impaſſibiliter ad ſe referens paſſionem. Gratia uero dei pro omnibus guſtauit mortē, tradens et propriū corpus, quāuis & naturaliter ipſe uita ſit, & reſurrectio mortuorū. Nam ut mortē ineffabili potentia proculcaret, ac prius in ſua carne primogenitus deus licet iuxta naturā ſuam mortis expers, ex mortuis fieret primitię dormientiū, uiamq; faceret humanę naturę ad incorruptionis recurſum, gratia dei ſicut ſuprà dictum eſt pro hominibus guſtauit mortē, et tertia die reſurgēs expoliauit infernū. Idcirco q̄uis dicať quod per hominē facta ſit reſurectio mortuorū, tamen intelligimus hominē factū uerbū quod ex deo eſt, et per ipſum mortis imperiū fuiſſe deſtructū. Veniet aūt tēporibus præfinitis ſicut eſt unus filius & dominus in gloria patris, ut iudicet orbē terrarū in ęquitate, ſicut ſcriptura teſtať. Neceſſariò igiť et hoc adijcimus: annunciantes eṁ ſicut ſecundum carnem mortē unigeniti filij dei, id eſt, Ieſu Chriſti & reſurrectionē eius, & in cœlis aſcenſionē pariter cōfitentes, incruentā celebramus in eccleſijs ſacrificij ſeruitutem: ſic etiam ad myſticas benedictiones accedimus, & ſanctificamur participes ſancti corporis & precioſi ſanguinis Chriſti omniū noſtrū redemptoris effecti, non ut cōmunē carnem percipientes (quod abſit) nec ut uiri ſanctificati & uerbo cōiuncti ſecundū dignitatis unitatē, aut ſicut diuinā poſſidentes habitationē, ſed uere uiuificatricē & ipſius uerbi propriā factā. Vita eṁ naturaliter ut deus exiſtens, quia ꝓprie carne unitus eſt, uiuificatricē eam eſſe profeſſus eſt. Et ideo q̄uis dicat ad nos,
Ioan. 6. Amē amē dico uobis, niſi manducaueritis carnē filij hoīs, et biberitis eius ſanguinē

non

nõ tamẽ eam ut hominis unius ex nobis exiſtimare debemus: quomodo eñ iuxta naturã ſuam uiuificatrix eſſe caro poterit hominis? ſed ut uere propriã eius factã, qui propter nos filius hominis eſt factus & uocatus. Eas aũt uoces, quas ſaluator in euangelijs protulit, non in duabus ſubſtantijs aut perſonis omnino patimur. Non enim duplex eſt unus Chriſtus & deus ſolus, quamuis ex duabus diuerſisq́ rebus ad unitatem cognoſcitur indiuiduam conueniſſe, ſicut homo quoque ex anima cõſtat & corpore, nõ duplex unus, ſed potius eſt ex utroq́. Humanas ergo & diuinas inſuper uoces ab uno Chriſto dictas animaduertentes recte ſentimus. Cum enim de duobus digniſſime loquitur de ſeipſo; Qui me uidet, uidet & patrem: &, ego & pater unum ſumus: diuinam eius intelligimus ineffabilemq́ naturã, ſecundum quam unus eſt cum patre ſuo propter unam eandemq́ ſubſtantiam, imago & character ſplendor gloriæ eius exiſtens. Cum uero humanæ naturæ menſuram nullatenus ignorans Iudæos alloquitur: Nunc me quæritis occidere hominem qui ueritatem loquutus ſum uobis: item non minus eum qui in ſimilitudinem & ęqualitatem patris eſt deum uerum etiam in menſuris humanitatis eius agnoſcimus. Si autẽ neceſſariò creditur quod natura deus exiſtens, factus ſit caro, imò potius homo animatus anima rationali, quæ cauſa eſt ut in eius quilibet uocibus erubeſcat, ſi eas homine dignas effatus eſt? Quod ſi ſermones homini congruentes abijcit, iuxta nos hominem fieri quid coëgit? Cum uero ſe propter nos ad exinanitionem ſpontaneam miſericorditer inclinauerit, quam ob cauſam dignos examinatione ſermones effugerit? Vni igitur perſonæ cuncta eius in Euangelio aſcribimus, uni ſubſtantiæ uerbi ſcilicet incarnati, quia unus eſt dominus Ieſus Chriſtus, ut ſcriptum eſt. Appellatum uero ab apoſtolo pontificem confeſſionis noſtrę tanquam ſacrificantem deo & patri fidei noſtræ confeſſionem, quæ à nobiſipſis ipſi deo patri inceſſanter offertur, iterum ipſum eſſe dicimus ex deo ſecundum naturam filium unigenitum, nec homini præter eum alteri ſacerdotij nomen & officium deputamus, factus eſt enim mediator dei & hominum, & reconciliator ad pacem, ſemetipſum deo & patri pro nobis offerens in odorem ſuauitatis. Ideoq́ dicebat: Sacrificium & oblationem noluiſti, holocauſta pro peccato non tibi placuerunt, *Pſal. 39.* corpus autem perſeciſti mihi, tunc dixi, ecce uenio. In capite libri ſcriptum eſt de me, ut facerem deus uoluntatem tuam. Obtulit enim proprium corpus non pro ſe, ſed pro nobis in odorem ſuauitatis. Nam qua pro ſe uel oblatione uel ſacrificio indigeret, omni peccato liber ut deus exiſtens? Quod ſi omnes peccauerint, & egent gloria dei ſecundum hoc quod ſumus ad mutabilitatis exceſſum proniores effecti peccatis, ęgrotauit humana natura. Ipſe uero non ita: ideoq́ nos gloria eius egemus. Cur erit ultra iam dubium, quod agnus uerus pro nobis ſit immolatus? Qui autem dicit, quia ſeipſum tam pro ſe quàm pro nobis obtulerit, nullatenus impietatis crimen effugiet, cum nihil prorſus iſte deliquerit, nec ullum fecerit omnino peccatum. Qua igitur egeret oblatione nullo ſuo exiſtente facinore? pro quo ſi eſſet ſatis admodum conuenienter offerret.

De ſpiritu quoq́ cum dicit, Ille me clarificabit, hoc rectiſſime ſentientes, unum Chriſtum dominũ & filium non uelut alterius egentem gloria cõfitemur à ſpiritu ſancto gloriam conſecutum, quia eius ſpiritus, nec melior nec ſuperior ipſo eſt. Sed quia humana opera faciẽs ad demonſtrationẽ ſuę deitatis uirtute ꝓprij ſpiritus utebač, ab ipſo glorificari dicit̃, quod uirtus ſua uel diſciplina quęlibet unũquenq́ clarificet. Quamuis eñ in ſua ſit ſubſtantia ſpiritus eius, & intelligat̃ in perſona proprietas iuxta id quod ſpiritus eſt & non filius, attamen alienus ab illo non eſt. Nam ſpiritus appellatus eſt ueritatis, & ueritas Chriſtus eſt, unde & ab iſto ſimiliter ſicut ex deo patre ꝓcedit. Deniq́ hic & ipſe ſpiritus etiã per ſanctorũ manus apoſtolorũ miracula glorioſa perficiẽs dominũ glorificauit Ieſum Chriſtũ, poſtq̃ aſcẽdit in coe

lum. Nam creditus eſt Chriſtus natura deus exiſtens, per ſuum ſpiritũ uirtutes efficiens: ideoq́ dicebat, de meo accipier, & annunciabit uobis. Nequaquã uero participatione alterius idem ſpiritus ſapiens aut potens dicitur, quia per omnia perfectus eſt, & nullo prorſus indigens bono. Nam paternæ uirtutis & ſapientiæ, id eſt, filij ſpiritus creditur, & ideo ipſe re & ſubſiſtente uirtute uirtus & ſapientia cõprobatur. Igitur quia deum carne unitum iuxta ſubſiſtentiã ſancta uirgo corporaliter peperit, idcirco eam dei genitricem eſſe profitemur, nõ quod uerbi natura exiſtendi principium de carne ſortita ſit. Erat enim in principio uerbum, & deus erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & ipſe conditor ſeculorum patri coæternus & uniuerſitatis conditor: ſed quod ſuperius diximus, iuxta ſubſiſtentiam ſibimet uniens humanã naturam, natiuitatẽ ſuſtineret ex ipſa uulua corporea. Non quod eguerit neceſſariò propter ſuam naturam natiuitate quæ eſt in extremis ſeculi facta temporibus, ſed ut ipſas benediceret ſubſtantiæ noſtræ primitias. Et dum deũ carne unitum mulier ædidiſſet, illa quæ aduerſus omne genus humanum maledictio fuerat prolata deſineret, nec iam morti noſtra corpora deſtinaret. Illud quoq́ quod dictum eſt, in triſtitia paries filios, ipſe diſſoluẽs uerum eſſe monſtraret quod prophetę uoce prædixerat, Abſorpta eſt mors in uictoria. Et iterum: Abſtulit deus omnem lachrymã ab omni facie. Propter hanc enim cauſam dicimus eum diſpenſatorie, & ipſis tunc benedixiſſe nuptijs, cum in Chana Galilææ cũ ſanctis uocatus fuit Apoſtolis. Hæc ſapere edocti ſumus tam à ſanctis Apoſtolis quàm Euãgeliſtis, & ab omni ſcriptura diuinitus inſpirata, necnon & à beatis patrum cõfeſſionibus ueritate ſubnixis. His omnibus etiam religionem tuam concordare, & præter aliquem dolum conſentire conuenit. Quæ uero huic religioni tuæ anathematizare neceſſe eſt, huic epiſtolæ noſtræ ſubiecta ſunt.

CONCILII EPHESINI DECRETA. I.

SI quis nõ confitetur deum eſſe ueraciter Emanuel, et propterea dei genitricem ſanctam uirginem, peperit enim ſecundũ carnem, carnem dei factum uerbum, ſecundũ quod ſcriptum eſt, uerbum caro factum eſt, anathema ſit.

2 Si quis non confitetur carni ſecundum ſubſtantiã unitum dei patris uerbum, unumq́ eſſe Chriſtum cum propria carne eundem, ſcilicet deum ſimul & hominem, anathema ſit.

3 Si quis in uno Chriſto diuidit ſubſtantias poſt unitatem, ſola eas connexione coniungens ea, quæ ſecundum carnis dignitatem fit, uel etiam autoritatem & poteſtatem, ac non potius cõuentu qui per unitatẽ factus eſt naturalẽ, anathema ſit.

4 Si quis perſonis duabus uel ſubſiſtentijs eas uoces quæ in apoſtolicis ſcriptis continentur & Euangelicis diuidit, uel quæ de Chriſto dicuntur à ſanctis uel ab ipſo, & aliquas quidem ex his uelut homini qui præter dei uerbum ſpecialiter intelligatur aptauerit, illas autem tanquam dignas deo ſoli dei patris uerbo deputauerit, anathema ſit.

5 Si quis audeat dicere hominẽ Chriſtum theophoron, id eſt, deiferum, ac non potius deum eſſe ueraciter dixerit, tanquã filium per naturam ſecundũ quod uerbum factũ eſt caro, & cõmunicauit ſimiliter ut nos carni & ſanguini, anathema ſit.

6 Si quis dicit deum eſſe uel dominum Chriſti dei patris uerbum, & non magis eundem ipſum cõfitetur deum ſimul & hominem, propterea quod uerbum caro factum eſt ſecundum ſcripturas, anathema ſit.

7 Si quis uelut hominem Ieſum operante deo uerbo dicit adiutum, & unigeniti gloriam tanquam alteri pręter ipſum exiſtenti tribuit, anathema ſit.

8 Si quis audet dicere, aſſumptum hominem coadorandum deo uerbo, & cōglorificandum & connuncupandum deum tanquam alterum cum altero: nam *cum* ſyllaba ſuperadiecta hæc cogit intelligi: ac nō potius una ſupplicatione ueneratur Emanuel, unamq; ei glorificationem dependit, iuxta quod uerbum caro factum eſt, anathema ſit.

9 Si quis unum dominum Ieſum Chriſtum glorificatū dicit à ſpiritu ſancto, tanquam qui aliena uirtute per eum uſus fuerit, & ab eo acceperit efficaciā contra immundos ſpiritus, poſſe & coram hominibus diuina ſigna perficere, ac non potius proprium fatetur eius ſpiritum per quem diuina ſigna expleuit, anathema ſit.

10 Pontificem & apoſtolum confeſſionis noſtræ factum eſſe Chriſtū diuina ſcriptura cōmemorat. Obtulit enim ſemetipſum pro nobis in odorem ſuauitatis deo & patri. Si quis ergo pontificem & apoſtolum noſtrum dicit factum nō ipſum dei uerbum, quando caro factum eſt & homo iuxta nos homines, ſed uelut alterū præter ipſum ſpecialiter hominem ex muliere, aut qui dicit quod pro ſe obtuliſſet ſemetipſum oblationem, & non potius pro nobis ſolis, nō enim eguit oblatione qui peccatum omnino neſciuit, anathema ſit.

11 Si quis non confitetū carnem domini uiuificatricem eſſe, & propriam ipſius uerbi dei patris, ſed uelut alterius præter ipſum coniuncti eidem per dignitatē, aut quaſi diuinam habentis habitationem, ac non potius uiuificatricem eſſe, quia facta eſt propria uerbi uiuificare ualentis, anathema ſit.

12 Si quis non confitetur dei uerbum paſſum carne, & crucifixum carne, & mortem carne guſtaſſe, factum primogenitum ex mortuis ſecundum quod uita eſt, & uiuificator ut deus, anathema ſit.

13 Ait igitur magna & ſancta ſynodus, ipſum qui eſt ex deo patre naturaliter natus, filium unigenitum deum de deo uero, lumē de lumine, per quem & cum quo omnia fecerit pater, hunc deſcendiſſe, incarnatum eſſe, & hominem factum, paſſum eſſe, & reſurrexiſſe tertia die, aſcendiſſe rurſus in cœlos. Hæc nos ſequi uerba debemus, his nos conuenit obtemperare dogmatibus, cōſiderantes quid ſit incarnatum eſſe, & hominem factum dei uerbum. Non enim dicimus quod dei natura conuerſa uel immutata ſit, ſed magis quod carnem animatam anima rationali ſibi copulauerit, uerbumq; ſubſtantialiter ineffabiliter & incomprehenſibiliter factus ſit homo, & nuncupatus ſit etiam filius hominis non nuda tantūmodo uoluntate, ſed nec aſſumptione ſola perſonæ, ſed quod diuerſæ quidem naturę in unum conuenerunt, unus tamen ex ambòbus Chriſtus & filius non euacuata uel ſublata diuerſitate naturarū per cōiunctiones, ſed quia ſimul nobis effecerūt, ut unum deum & Chriſtum & filium, id eſt, diuinitas & humanitas per arcanam illam ineffabilemq; copulationem ad humanitatem. Itaque is qui ante ſecula omnia eſt natus ex patre, etiam ex muliere carnaliter eſt procreatus. Non quia diuina ipſius natura de ſacra uirgine ſumpſit exordium, nec propter ſeipſum opus habuit ſecundo naſci poſt illam natiuitatem quam habebat ex patre. Eſt enim ineptum & ſtultum hoc dicere quod is qui ante omnia ſecula & conſempiternus patri, ſecundæ generationis eguerit, ut eſſe inciperet: ſed quia propter noſtram ſalutem naturam ſibi copulauit humanam, & proceſſit ex muliere, idcirco dicitur eſſe natus carnaliter. Neq; enim primum natus eſt homo cōmunis de ſancta uirgine, & tunc demum inhabitauit in eo uerbum, ſed in ipſa uulua uteroq; uirginali ſecum carnem coniunxit & ſuſtinuit generationem carnalem, carnis ſuæ natiuitatem faciens. Sic illum diximus paſſum eſſe & reſurrexiſſe, non quia deus uerbum in ſua natura paſſus ſit aut plagas, aut clauos, & transfixiones, aut alia uulnera ſuſceperit: Deus nanq; incorporalis & extra paſſionem eſt: ſed quia corpus illud quod ipſius proprium factū eſt, hoc ſuſtinuit. Ideo hæc omnia pro nobis ipſis dicitur paſſus, inerat

enim in eo corpore quod patiebatur, deus, qui pati non poterat. Simili modo & mortem ipſius intelligimus: immortale enim & incorruptibile eſt naturaliter & uita & uiuificans deus uerbum: ſed quia corpus ipſius propriū gratia dei, iuxta Pauli uocem, pro omnibus mortē guſtauit, idcirco ipſe dicitur mortem paſſus pro nobis. Non quod ipſe mortem eſſet expertus, quantū ad ipſius naturam pertinet (inſania enim eſt hoc uel ſentire uel dicere) ſed quod (ut diximus) uera caro ipſius mortem guſtauit. Ita & reſurgente carne ipſius rurſus reſurrectionē dicimus, nō quia in corruptionem ceciderat (quod abſit) ſed quia eius reſurrexit corpus. Ita Chriſtum unum, & dominum confitemur, non tanquam hominē cum uerbo coadorantes, ut diuiſionis quędam ſpecies inducatur, ſed unum iam & eundem adorantes, quia nō eſt alienū à uerbo corpus ſuum cum quo ipſe etiam aſſidet patri. Nec hoc ita dicimus quaſi duobus filijs aſſidentibus, ſed unà cum carne per unitatem: quia ſi talem copulationē factā per ſubſtantiā, aut quaſi prępaſſibilē, aut quaſi parum decorā uoluerimus accipere, in id incidemus, ut duos filios eſſe dicamus. Neceſſe eſt enim diſcernere, & dicere hominem ſeparatim fuiſſe, ſola filij appellatione honoratū: & rurſus uerbum quod eſt ex deo in homine in ueritate filium dei. Sed diſcernere in duos filios non debemus unum dominū Ieſum Chriſtū. Neq; enim adiuuat rectam fidei rationē, licet nonnulli copulationē neſcio quam perhibeant perſonarū. Non enim dicit ſcriptura, uerbū dei perſonam ſibi hominis aſſumpſiſſe, ſed carnē factum eſſe. Id autem eſt oſtendere dei uerbum ſimiliter ac nos principium habuiſſe carnis & ſanguinis, & corpus noſtrum proprie ſuum feciſſe, & hominem ex muliere proceſſiſſe, non abiecta uel depoſita deitate, ut generationem illam amitteret, quam habebat ex patre, ſed manſiſſe etiam in aſſumptione carnis deum quod erat. Hoc itaq; rectæ fidei ratio proteſtatur. In tali ſenſu ſanctos patres fuiſſe comperimus, ideoq; illi non dubitauerunt ſanctam uirginē dicere theotocon, nō quia uerbi natura deitasq; in ſancta uirgine ſumpſit exordiū, ſed quod ex ea natum ſit ſacrum illud corpus animatum anima rationali, cui ſubſtantialiter adunatum dei uerbū, carnaliter natū eſſe dicitur. Hæc igitur pro charitate in Chriſto ſcribo tibi, quærens tanquā fratrē & cōteſtans coram deo & electis eius angelis, ut hæc nobiſcum ſentias ſimul & doceas, ut Eccleſiarum pax ſaluetur, & concordiæ charitatisq; uinculum indiſſolubile maneat ſacerdotibus.

CONCILIVM CHALCEDONENSE

DCXXX. EPISCOPORVM, VALENTINIANO VI. & Ahino conſulibus, era. CCCC. LXIX. aduerſus Euticen & Dioſcorum.

CONSVLATV pijſſimi & amatoris Chriſti, Flauij Martiani perpetui Auguſti, die Idus Octobris, ſynodus facta in Chalcedonenſi ciuitate metropoli prouincię Bythinię, ex decreto ſynodorū & fideliſſimorū uerborum Imperatorū Valentiniani & Martiani, cōuenientibus in eccleſia ſanctę ac triumphatricis martyris Leuſemię, glorioſiſſimis principibus, id eſt, magnificentiſſimo & glorioſiſſimo magiſtro militum ex præfecto & ex cōſule patritio Anatholio, & magnificentiſſimo & glorioſiſſimo præfecto ſacri prætorij præfecturæ Palladio, & magnificētiſſimo præfecto urbis Tatiano, & magnificentiſſimo & glorioſiſſimo magiſtro diuini officij Vincemalo, & magnificentiſſimo & glorioſiſſimo magiſtro Martiali, & glorioſiſſimo & magnificētiſſimo comite domeſticorū Sporatio, & magno comite rerum priuatarū Genetholio, appo-

ſitis

ſitis etiam ex glorioſo ſenatu, id eſt, magnificentiſſimo & glorioſiſſimo exprȩfecto prætorij ſexies exconſule ordinario & patritio Florentio, & magnificentiſſimo & glorioſiſſimo exconſule ordinario & patritio ſenatore, & magnificentiſſimo & glorioſiſſimo magiſtro exconſule ordinario patritio Nomo, & magnificentiſſimo & glorioſiſſimo expræfecto & exconſule ordinario & patritio Protogenio, & magnificentiſſimo & glorioſiſſimo magiſtro expræfecto Zoilo, & magno & glorioſo exprȩfecto urbis Apollonio, & magnificentiſſimo exprȩpoſito urbis Artaxerſe. Cõcilio autem totius orbis ſecundũ diuinũ præceptũ in Chalcedona ciuitate cõgregato, id eſt, Paſchaſino & Lucentio epiſcopis, & Bonifacio presbytero, conuenientibus legatis uenerabilis & ſancti archiepiſcopi antiquæ Romæ Leonis, conueniente & ſancto Anatholio archiepiſco magnificentiſſimo Conſtantinopolitano nouæ Romæ, & reliquis ſanctiſſimis & reuerendiſſimis ſexcentis triginta epiſcopis: Ecce aduenientibus omnibus ante cancellos ſancti altaris cum magnificentiſſimo & eximio ſenatu, adueniente etiã pijſſimo Imperatore Martiano in ſupradicta ſanctiſſima Baſilica, præſente etiã zelo diuino, calore fidei accenſa, pijſſima & fideliſſima regina Auguſta pulcherrima, ſanctã ſynodũ allocutus eſt ſic: Cum primũ per electionẽ in regnum de ſecreto dei prouecti ſumus, inter tantas publicas utilitates nullũ magis nos cõſtrinximus ad negotiũ, quàm rectam & ueram fidẽ Chriſtianorum, quȩ ſancta & ueneranda conſiſtit, indubitatã omnibus declarare. Manifeſtũ eſt enim quod ex auaritia uel uano ſtudio, hi qui præcedentibus tẽporibus diuerſa ſapuerunt, & docuerunt populũ prout eis placuit, nõ prout conuenit, neq; quod ueritas, aut doctrina patrũ exquirit, multi ad errorẽ ſeducti ſunt: unde ſanctã ſynodum ſcilicet ad iſtam fieri perfectionẽ properamus, & laborẽ uobis arbitrati ſumus imponere, ut omni errore caliginis deterſo, ſecundum quod ipſa diuinitas hominibus ſe fieri manifeſtã eſſe uoluit, & patrũ demõſtrauit doctrina, ſic fides noſtra quȩ pura & ſancta cõſiſtit, in omniũ ingrediens animas proprię ueritatis effulgeat luce. De cætero audeat nemo de natiuitate domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti aliud diſputare, præter quod apoſtolicũ procœmiũ CCCXVIII. ſanctorũ patrũ conſonans huic doctrinȩ, tradidiſſe noſcitᷓ, ſicut ſanctiſſimi Papȩ Leonis, qui apoſtolicũ gubernat thronũ, ad ſanctæ memorię Flauianũ regiæ urbis Cõſtantinopolitanȩ quondã epiſcopũ teſtanᷓ literæ. Nos enim ad confirmandã fidem, nõ ad oſtendendã uirtutem, exẽplo Imperatoris Cõſtantini, adeſſe ſynodo excogitauimus, ne in poſterũ multitudo populi inſtitutionibus prauis attracta inueniatᷓ diſſentiens: facile enim ſimplicitas quorundã cõmentis ceu locuti ſumus uſq; nunc deluſa eſt, quoniã manifeſte diuerſorũ prauis doctrinis diſcordiæ & hæreſes oſtenſæ ſunt. Nobis autem omne ſtudiũ adhibendũ eſt, populum propter uerã ſanctamq; doctrinã idipſum ſentientẽ uni rectæ applicare eccleſiæ: & ideo uerã fidem catholicamq; etiam exponere ſecundũ patrũ doctrinã, concordantibus animis ueſtris, ueſtra properet reuerentia, ut qualiter in Nicȩna ſynodo uſq; in hoc tempore abſciſſo errore uera fides eſt hominibus cognita, ſic & nunc per hanc ſanctã ſynodũ depoſita nebula quæ in eis paucis annis (ut ſuperius diximus) ex prauitate & auaritia quorundam uiſa eſt exoriri, ſemper ſeruenᷓ quæ ſtatuta ſunt. Erit quidẽ diuinæ prouidentiæ, quod pie fieri uolumus in ſecula hoc conſeruare firmiſſime. Et poſt regis hæc uerba, omnes epiſcopi clamauerunt Martiano nouo Cõſtantino, multi anni regi, multi anni reginæ, orthodoxis multi anni, Martiani amatoris Chriſti regnum in ſecula permaneat, digni orthodoxȩ fidei amatoris Chriſti. Sit à nobis procul inuidia. Et poſt hȩc Etius archidiaconus Conſtantinopolis nouæ Romæ, & primicerius notariorum dixit: Nutu ſupernæ gratiæ, zelo diuino ſerenitatis ueſtræ, pijſſimi, quibus à deo omne regnũ cõceſſum eſt, Imperatores, circa ſanctionẽ ueſtrã cõgregata hæc ſancta & magna totius mundi ſynodus, ſicut cum plurima multorũ dierum uocatione

& diuina diligentia omnem quidē in præterito quomodo exorta eſt contra rectam & inuiolabilem catholicā noſtram fidē uerbo ueritatis diſcordiā effugauit, omnem abigēdo innouationē, ſicut in ſcriptis per ſecula quę ſubſequunt̃ acta demōſtrant. Terminū uero ſimplicē ſtatuit diuinarū ſcripturarū uirtute munitum, & ſanctorū ac beatiſſimorū in ipſo conſeruat ſententiā, ad ueram quidē ſcientiā ſyncere legentium, & ad longęuam coronā ueſtri Imperij. Et habeo ipſum præ manibus, & ſi uidetur nutui ueſtræ ſerenitatis perlegam. Pijſſimus & fideliſſimus Imperator dixit, perlege. Etius archidiaconus perlegit. Sancta & magna & uenerabilis ſynodus quæ ſecundum gratiam dei ex decreto pijſſimorū Imperatorum Valentiniani & Martiani auguſtorum cōgregata eſt in Chalcedonenſi ciuitate metropoli prouinciæ Bythiniæ, in baſilica ſanctæ ac triumphatricis martyris Euſemiæ, ſtatuit quæ ſubter comprehenſa ſunt.

Ioh. 14 DOminus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus fidei agnitione proprios confirmans diſcipulos ait: Pacem meam do uobis, pacē meā relinquo uobis, ut nulla fidei diſſentio in proximos oriatur, ſed ex ęquo ueritatis prędicatio oſtendat̃. Sed quia non deſinit malignus in ipſis pietatis ſeminibus zizania ſua inſerere, & noui aliquid aduerſus ueritatē ſemper excogitare, idcirco dominus noſter humano generi ſolito cupiens prouidere, pijſſimū hunc & fideliſſimū Imperatorem erexit ad zelum, qui undiq; ſacerdotum pontifices ad ſe cōuocauit, ut gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cooperante, omnem mēdacij peſtilentiā ab ouibus Chriſti remoueat eaſq; ueritatis germinibus reficiat, quod ex communi decreto peregrinas erroris quidē ſectas abijcientes, & patrum rectam fidem renouantes, trecentorū decem & octo ſymbolū omnibus prædicantes. Et uelut horum domeſticos centū quinquaginta patres qui Conſtantinopolim cōuenerunt, huic pijſſimo titulo aſcribimus, quoniā & ipſi eandem fidem ſubſignauerunt. Statuimus igitur ordinē, & omnes fidei formulas cuſtodientes, etiam ſanctam ſynodū Epheſi factam, cuius autores fuerūt uenerabilis memoriæ Cœleſtinus Romanæ urbis, & Cyrillus Alexandrinæ eccleſiæ ſacerdotes, ut præfulgeat quidem rectæ & inculpabilis fidei expoſitio trecentorum decem & octo ſanctorum patrum qui in Nicęa ſub Conſtantino pię memoriæ Imperatore conuenerunt, contineatur & centū quinquaginta ſanctorum patrum in urbe Conſtantinopolitana decretum ad peremptionem quidem ſectarum tunc pullulantium, confirmationem uero ipſius catholicæ atq; apoſtolicæ noſtræ fidei.

SYMBOLVM NICENI CONCILII.

CRedimus in unum deum patrem omnipotentem, omnium uiſibilium & inuiſibilium conditorem. Et in unum dominū Ieſum Chriſtū filium dei, de patre natum unigenitū, hoc eſt, de ſubſtantia patris, deum uerū de deo uero, natum non factū, Homouſion patris, hoc eſt, eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, per quē omnia facta ſunt quæ in cœlo & quæ in terra, qui propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt. Homo factus paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlos, inde uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctū. Eos autem qui dicunt, erat quando nō erat, & antequā naſceret̃ non erat, & quia ex nullis exiſtentibus factus eſt, aut ex alia ſubſiſtentia uel ſubſtantia dicūt eſſe, aut cōuertibilem filium dei, anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia, & idipſum centū quinquaginta patrum ſymbolū: Credimus in unum deum patrem omnipotentē, factorem cœli & terræ, uiſibilium & inuiſibilium conditorem. Et in unum dominum Ieſum Chriſtum filium dei unigenitū, ex patre natum ante omnia ſecula, deum de deo, lumen de lumine, deum uerum de deo uero, natum non factū, Homouſion patri, id eſt, eiuſdē cum patre ſubſtantię, per quem omnia facta ſunt, qui propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendit. Et incarnatus eſt de

ſpiritus

ſpiritu ſancto ex Maria uirgine, & homo factus, paſſus eſt ſub Pontio Pilato, ſepultus eſt, tertia die reſurrexit à mortuis, aſcendit in cœlos, ſedet ad dexteram dei patris, iterum uenturus iudicare uiuos & mortuos, cuius regni nõ erit finis. Et in ſpiritum ſanctum dominum & uiuificantem, ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & glorificandum, qui locutus eſt per prophetas. Vnam catholicam & apoſtolicam eccleſiam. Confitemur unum baptiſma in remiſſionem omnium peccatorum. Expectamus reſurrectionem mortuorum, & uitam futuri ſeculi, Amen. Sufficeret quidem ad pleniſſimam pietatis agnitionem & confirmationem, cautiſſimum & ſalutare diuinæ gratię ſymbolum: de patre enim & filio, & ſpiritu ſancto doctrinam perfectã edocet, & incarnationem dominicam fideliter ſuſcipientibus manifeſtat. Sed quoniã hi qui prædicationẽ ueritatis deſtruere conantur, quaſdam propriæ hęreſeos nouitates parturiũt: quidam enim myſterium pro nobis actum diuinæ diſpenſationis audent corrumpere, & uocem illam diuini patris factam ad uirginem denegant: alij temperamentũ confuſionemq́ inducentes, & unam eſſe naturam carnis & deitatis inſenſate cõponentes, paſſibilem unigeniti diuinam naturam tali confuſione prodigioſe diuulgant. Idcirco omnem aduerſus ueritatem opponendã ab ipſis machinationẽ uolens excludere ſancta & magna uniuerſalis ſynodus, hanc prędicationẽ immobilẽ docens ſtatuit, pręcipue trecentorũ decem & octo ſanctorũ patrum fidem incontaminatã manere. Et propter eos qui ſpiritui ſancto aduerſantur, centum quinquaginta patrũ paulò poſteriore tempore in urbe Conſtantinopolitana cõuenientium, de ſubſtantia ſpiritus ſancti traditam doctrinã corroborat, quam etiam illi omnibus inſinuauerunt, non quod in præcedentibus aliquid deeſſet adijcientes, ſed de ſpiritu eorundem intellectum, aduerſus eos qui deitatis eius dominationẽ nituntur demergere, ſcripturarum teſtimonijs plenius manifeſtantes. Propter eos ſanè qui diſpenſationis myſterium tentant corrumpere, & purum hominẽ eſſe, qui ex ſancta Maria uirgine natus eſt, imprudenter diuulgant, beatiſſimi quondã Cyrilli Alexandrinę Eccleſię ſacerdotis ſynodicas epiſtolas, tam ad Neſtoriũ quàm ad cæteros per orientem congruas & ſibi cõſentientes, ſuſcepit, ad confutationẽ quidem Neſtorianę amentię, & ad interpretationem eorum qui religioſo zelo ſalutaris ſymboli cupiunt intellectum. Quibus & epiſtolã ſancti ac beatiſſimi primæ ſedis archiepiſcopi Leonis ſcriptam ad Flauianum ſanctæ recordationis archiepiſcopũ, ad perimendam Euticetis malignitatẽ, quæq́ magni Petri confeſſioni concordantem, cõmunem quandam pugnam cõſiſtentem cõtra eos qui non recte glorificant, ad confirmationem catholicæ religionis euidẽter ſubiunxit. Nam eos qui in duos filios diſpenſationis dominicæ myſteriũ ſcindere moliũtur execrati, & eos qui paſſibilem diuinitatem unigeniti filij audent aſſerere, de concilio ſacerdotũ repellit, & eis qui in duabus naturis Chriſti permixtionẽ, uel confuſionẽ argumentantur, aduerſatur. Et qui cœleſtem aut alterius cuiuſq́ ſubſtantiã exiſtere formam ſerui quam ex nobis aſſumpſit, inſaniendo aſſerunt, procul abijcit. Et eos qui duas ante adunationẽ naturas domini delirant, unam uero poſt adunationẽ confingunt, anathematizat. Cõſentientes ſanctis patribus, unum eundemq́ filium confiteri dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum cõſona uoce edocemus, pariter perſectum eundem in deitate deum, & hominẽ uerum eundem ex anima rationali & corpore, ſecundũ diuinitatẽ unius cum patre naturæ, ſecundũ humanitatẽ eundẽ unius naturæ nobiſcum, per omnia ſimilem nobis abſq́ peccato, ante ſecula quidẽ ex parte natum ſecundũ diuinitatem, in nouiſſimis uero diebus eundẽ propter nos & propter noſtrã ſalutem hominem factũ, hunc unum eundemq́ Chriſtũ filium dominũ unigenitũ in duas naturas, inconfuſe, immutabiliter, indiuiſe, inſeparabiliter cognoſcendum, in nullo naturarũ differẽtias propter unitatẽ perimendas, magis autẽ ſalua utriuſq́ naturę

proprietate & in una coëunte perſona, unoq́ ſtatu cõcurrente nõ in duabus perſonis partiendũ, uel diuidendũ, ſed unum eundemq́ filium unigenitũ deum uerbum dominũ Ieſum Chriſtũ, ſicut ab exordio Prophetę de eo, & ipſe nos erudiuit, & nobis tradidit ſymbolum. His itaq; cum omni undiq; ſubtilitate & diligentia à nobis ordinatis, ſtatuit ſancta & uniuerſalis ſynodus aliã fidẽ nulli licere profiteri, aut ſcribere, aut docere, aut dicere aliter. Qui autẽ audent exponere aliam fidem, aut proferre, aut docere aliud ſymbolum, uolentibus conuerti ad ſcientiam ueritatis, ex gentilibus, ex Iudæis, uel hæreticis quibuſcunq;, ſi quidem epiſcopi aut clerici fuerint, alienos eſſe epiſcopos ab epiſcopatu, & clericos à clero. Si uero monachi uel laici fuerint anathema fieri.

CONCILII CHALCEDONENSIS DECRETA. I.

REgulas ſanctis patribus in unaquaq; ſynodo uſq; nunc prolatas, proprium robur obtinere ſtatuimus.

2 Si quis epiſcoporũ accepta pecunia ordinationẽ fecerit, & ſub preciũ deduxerit imprecíabilem gratiam, atq; ordinauerit per pecunias epiſcopum, ſiue coëpiſcopum, ſiue presbyterum, ſiue diaconum, aut quemcunq; alium qui connumeratur inter clericos, aut accepta pecunia ordinauerit œconomum, id eſt, defenſorem ſiue paramonarium: quicunq; ergo hæc meditatus fuerit, ſiue conuictus fuerit, ipſe quidem ſubeat gradus ſui periculum: & qui ſic ordinatus fuerit, nullum habeat fructum ex huiuſmodi mercimonio & creatione probroſa, ſed ſit alienus & dignitatis & ſolicitudinis eius quam per pecunias intrauit: ſed & ille qui tam turpibus & illicitis interceſſor apparuit, ſi quidem clericus fuerit, de proprio diſcedat gradu, ſi uero laicus ſiue monachus fuerit, anathema ſit.

3 Peruenit in ſanctam ſynodum, quia de his qui in clero cõnumerantur, quidam propter turpis lucri gratiã maiorum poſſeſſionũ conductiones & cauſas ſeculares ſuſcipiunt, & ſeipſos quidẽ à miniſterijs ſanctis per deſidiã ſeparant, ad domos autẽ ſeculariũ concurrunt, & ſubſtantiarũ eorum gubernationes auaritiæ cauſa ſuſcipiunt. Decreuit ergo ſancta & magna ſynodus, neminẽ deinceps eorũ, hoc eſt, nõ epiſcopũ, ſiue clericũ, aut monachũ cõducere poſſeſſiones, aut miſceri ſecularibus procurationibus, niſi fortè qui legibus ad minorũ tutelas ætatum, ſiue curationes inexcuſabiles attrahuntur, aut cui ipſius ciuitatis epiſcopus eccleſiaſticarũ rerum cõmiſerit gubernacula, uel orphanorũ, aut uiduarũ quæ indefenſæ ſunt, aut earũ perſonarum quæ maxime eccleſiaſtico indigent adminiculo, propter timorẽ dei. Si quis uero tranſgreſſus fuerit ſtatuta, correptioni eccleſiaſticæ ſubiaceat.

4 Qui uerè & purè ſolitariã eligunt uitam, digni ſunt conuenienti honore. Quia tamen quidã monachi habitu utentes indifferenter, per ciuitates, necnon & monaſteria, ſeipſos propria præſumptione cõmendant, placuit neminem, aut ędificare, aut conſtituere monaſteria, aut oratorij domum ſine conſcientia ipſius ciuitatis epiſcopi. Eos uero qui per ſingulas ciuitates ſeu poſſeſſiones in monaſterijs ſunt, ſubiectos eſſe debere epiſcopo, & quieti operã dare, atq; obſeruare ieiunia & orationes in locis in quibus ſemel deo ſe deuouerunt permanentes, & neq; cõmunicare eccleſiaſticas neq; ſeculares aliquas attrectare actiones relinquentes propria monaſteria, niſi fortè iubeantur propter urgentes neceſſitates ab ipſius ciuitatis epiſcopo: & neminem ſeruorum ſuſcipi in monaſterium ut ſit cum eis monachus, niſi cum domini proprij conſcientia. Prætereuntem uero hæc, decreuimus extra cõmunionem eſſe, ne nomen domini blaſphemetur. Conuenit ergo ciuitatis epiſcopo, curam ſolicitudinemq́ neceſſariam monaſtęrijs exhibere.

5 Pro-

5 Propter eos epiſcopos ſiue clericos qui de ciuitate ad ciuitatem tranſeunt, placuit definitiones datas à ſanctis patribus habere propriam firmitatem.

6 Neminem abſolute ordinari presbyterũ uel diaconum, nec quemlibet in eccleſiaſtica ordinatione conſtitutũ, niſi manifeſte in eccleſia ciuitatis ſiue poſſeſſionis, aut in martyrio, aut in monaſterio hic qui ordinat̃ mereat̃ ordinationis publicare uocabulũ. Eorũ qui abſolute ordinantur, decreuit ſancta ſynodus uacuam habere manus impoſitionẽ, & nullum tale factũ ualere ad iniuriã eius qui eum ordinauit.

7 Eos qui ſemel in clero taxati fuerunt, ſiue in monaſterijs deputati, decreuimus neq; ad militiam, neq; ad honores ſeculares uenire. Eos autem qui hoc auſi fuerint facere, & nõ actum rei pœnitere maluerint, ut ad hoc idem reuertantur, quod ante obtentum dei propoſuerunt ſibi, anathematizari.

8 Clerici in parochijs, monaſterijs, aut martyrijs conſtituti, ſub poteſtate ſint eius qui in ea eſt ciuitate epiſcopus, ſecundum traditionem ſanctorũ patrum, nec per præſumptionem recedant à ſuo epiſcopo. Eos uero qui auſi fuerint reſcindere huiuſmodi inſtitutionem quocunq; modo, uel ſi noluerint ſubiacere proprio epiſcopo, ſi quidem fuerint clerici, pro perſonarum ordinatione ſubiaceant condemnationibus canonum: ſi uero monachi ſeu laici fuerint, communione priuentur.

9 Si clericus aduerſus clericum habeat negotiũ, non relinquat ſuum epiſcopum, & ad ſecularia iudicia cõcurrat, ſed prius negotium agitetur apud propriũ epiſcopum: uel certe ſi fuerit iudicium ipſius epiſcopi, apud arbitros ex utraq; parte electos audiatur negotium. Si quis uero contra hæc fecerit, canonum ſubiaceat correptionibus. Et ſi clericus aduerſus ſuum uel alium epiſcopũ habeat cauſam, apud audientiam ſynodi prouinciæ conqueratur. Si uero contra ipſius prouinciæ metropolitanum epiſcopum, epiſcopus ſiue clericus habeat controuerſiam, pergat ad ipſius diœceſis primatem, aut certe ad Conſtantinopolitanæ regiæ ciuitatis ſedem, ut eorum ibi proprium negotium exquiratur.

10 Non licere clericum in eccleſijs duarum ciuitatum ordinari, ſed in ea in qua ab initio ordinatus eſt, & cuius expetitio erat ante profugium. Et ſi propter uanæ gloriæ deſiderium contigerit, ut poſt ad maiorem eccleſiam confugerit, eum indubitanter reuocari debere ad eam in qua ab exordio ordinatus eſt, & ibi tantummodo miniſtrare. Si quis uero iam translatus eſt ab alia in aliam eccleſiam, nihil habeat commune cum priore eccleſia, ſiue ſub eccleſia conſtitutis martyrijs, ſiue in parochijs uel xenodochijs, aut eorum negotijs. Eos uero qui auſi fuerint poſt ordinationem huius magnæ & uniuerſalis ſynodi agere quæ prohibita ſunt, ſtatuit ſancta ſynodus cadere de proprio gradu.

11 Omnes pauperes & indigentes eccleſiaſticis auxilijs, cum proficiſcuntur, ſub probatione epiſtolij, ſiue pacis, quæ dicuntur eccleſiaſticæ, tantummodo cõmendari ſtatuimus, & non commendatitijs epiſtolis, quia commendatitias epiſtolas quas dicimus, eos tantum accipere conuenit qui in opere ſunt clariores, ut eis tantummodo præbeantur.

12 Peruenit ad nos, eo quod quidam præter eccleſiaſticos ordines affectantes potentiã, per pragmaticã formam unam prouinciam in duas diuidant, ita ut ex hoc inueniantur duo metropolitani epiſcopi in eadem una eſſe prouincia. Statuit ergo ſancta ſynodus deinceps nihil tale attentari à quolibet epiſcopo. Eos uero qui tale aliquid tentauerint, de proprio gradu cadere. Si quæ uero antè ciuitates per pragmaticam imperialem metropolitani nominis honore decoratæ ſunt, nomine ſolo perfruantur: & qui eccleſiam eius regit epiſcopus, priuilegio metropolitano, epiſcopo iure proprio reſeruato.

13 Extraneum clericum & lectorem extra ciuitatem ſuam ſine commendatitijs literis proprij epiſcopi nuſquam penitus liceat miniſtrare.

14 Quia in quibuſdam prouincijs conceditur pſalmiſtis & lectoribus uxores accipere, ſtatuit ſancta ſynodus prorſus non licere cuiquam ex his alterius ſectæ accipere uxorem. Si quis uero præuenit, & habet iam de tali connubio filios, ſi fortè præuenerit eos iam apud hæreticos baptizari, debet eos offerre ſanctę eccleſię catholicæ, ut ibi cõmunicent. Qui uero adhuc baptizati non ſunt, omnimodo non poſſe eos in hæretica eccleſia baptizari, nec in matrimonio iungi hæretico, Iudæo uel pagano, niſi fortè ſpoponderit ſe uenire ad orthodoxam fidem, dum coniungitur ſponſæ orthodoxæ. Si quis uero hanc diffinitionem ſanctæ ſynodi præterierit, regularum condemnationibus ſubiaceat.

15 Diaconiſſam nõ debere ante quadraginta annos ordinari, & hoc cum diligenti probatione. Si uero ſuſceperit ordinationem, & quantocunq; tempore obſeruauerit miniſterium, & poſtea ſe nuptijs tradiderit, iniuriam faciens dei gratiæ, hæc anathema ſit, cum eo qui in illius nuptijs conuenit.

16 Si qua uirgo ſe dedicauerit deo, ſimiliter monachus, non licere eis iungi nuptijs. Si uero inuenti fuerint hoc facientes, maneant excõmunicati. Statuimus uero poſſe in eis facere humanitatem, ſi ita probauerit loci epiſcopus.

17 Per ſingulas eccleſias ruſticanas, parochias, ſiue poſſeſſiones, manere immobiles apud eos qui eas retinent epiſcopos, & maxime qui eas ſine uiolentia iam per triginta annos tenentes gubernauerunt. Si uero intra triginta annos iam facta fuerit, aut fiat de his altercatio, licere eis qui ſe dixerũt læſos propter eas mouere apud ſynodum prouinciæ certamen. Si quis uero putauerit ſe à proprio metropolitano grauari, apud primatẽ diœceſeos, aut apud Conſtantinopolitanæ ciuitatis ſedem, agat iudicium, ſicut dictum eſt. Si uero quælibet ciuitas per autoritatem imperialem renouata eſt, aut ſi renouetur in poſterũ ciuilibus & publicis ordinationibus, etiam eccleſiarum parochianarum ſequatur ordinatio.

18 Coniurationum & conſpirationum crimen (quod apud Græcos dicitur fratria) publicis etiam legibus certum eſt penitus inhiberi: hoc multo magis in ſancta dei eccleſia ne fiat, conuenit abdicari. Si qui uero clerici uel monachi inuenti fuerint coniurantes, aut fratrias uel factiones cõponentes aliquas ſuis epiſcopis, aut alijs clericis, omnino cadant de proprio gradu.

19 Peruenit ad aures noſtras, quod in prouincijs conſtituta epiſcoporum concilia minime celebrẽtur. Ex hoc probatur, quod multæ quæ correctione opus habeant eccleſiaſticæ res negligantur. Statuit igitur ſancta ſynodus hæc ſecundum patrum regulas, bis in anno in unum cõuenire per ſingulas prouincias epiſcopos, ubi ſingula quæ emerſerint, corrigantur. Qui uero noluerint cõuenire epiſcopi, conſtituti in ſuis ciuitatibus, & hoc maxime cum ſui corporis ſanitate conſiſtentes, etiam omnibus alijs urgentibus & inexcuſabilibus negotijs liberi ſunt, licere eos fraternæ charitatis admonitionibus corripi.

20 Clericos in ſuis eccleſijs cõſtitutos, ſicut iam definiuimus, nõ licere in alterius ciuitatis eccleſijs ordinari, ſed adquieſcere in ea in qua ab initio miniſtrare meruerunt, exceptis illis qui proprias ciuitates perdiderunt, & ex neceſſitate ad alias eccleſias migrauerũt. Si uero quicunq; epiſcopus poſt diffinitionem iſtam ad alium epiſcopum pertinentem clericum ſuſceperit, placuit ſanctæ ſynodo & hunc qui ſuſceperit, & eum qui ſuſceptus eſt, tandiu excommunicatos manere, quandiu ipſe clericus ad propriam reuertatur eccleſiam.

21 Clericos ſiue laicos qui accuſauerint epiſcopũ aut clericos temere, atq; indifferenter, nõ debere ſuſcipi in accuſationẽ, niſi prius eorũ opinio fuerit perſcrutata.

22 Non licere clericis poſt mortem epiſcopi rapere pertinentes ad eum res, ſicut iam præcedentibus regulis ſtatutũ habetur. Si uero hæc fecerint, periclitari ſe nouerint à proprio gradu.

23 Peruenit ad aures ſanctæ ſynodi, quia clerici quidam & monachi nihil ſibi habentes iniunctum à proprio epiſcopo, interdum uero etiam illi qui ab eo fuerant excommunicati, ueniant ad regiam ciuitatem Conſtantinopolitanam, & multis temporibus in ea conſiſtentes perturbationes tranquillitati eccleſiaſticæ ferant, & diuerſorum domos corrumpant. Statuit ſancta ſynodus hos quidem primũ commonere per defenſorem Conſtantinopolitanæ ſanctæ eccleſiæ, ut exeant de regia ciuitate. Si autem in eodem propoſito improbè perdurauerint, etiam inuitos eos ipſe expellat defenſor, ut ad ſua loca perueniant.

24 Quæ ſemel conſecrata fuerint monaſteria, cum iudicio ſui epiſcopi maneant perpetua, & pertinentes ad ea res conſeruari ipſis monaſterijs decreuimus, nec ulterius poſſe ea fieri ſecularia habitacula. Qui uero permiſerint hæc fieri, ſubiaceant his condemnationibus, quæ per canones conſtitutæ ſunt.

25 Quoniã quidam metropolitanorũ, ſicut ad nos perlatum eſt, negligunt creditum ſibi gregem, & differunt ordinationes facere epiſcoporũ, placuit ſanctæ ſynodo intra tres menſes fieri ordinationes epiſcoporũ, niſi fortè inexcuſabilis neceſſitas coëgerit tẽpus ordinationis amplius prorogari. Si autẽ quis epiſcoporũ hęc nõ obſeruauerit, ipſum debere eccleſiaſticæ condemnationi ſubiacere, redditus uero eiuſdẽ uiduatę eccleſiæ integros reſeruari apud œconomũ eiuſdẽ eccleſiæ placuit.

26 Quia in quibuſdam eccleſijs, ſicut ad nos peruenit, ſine œconomo epiſcopi res eccleſiaſticas tractant, placuit omnes eccleſias epiſcopos habentes, habere œconomos de proprio clero, qui gubernent eccleſiæ res cum arbitrio ſui epiſcopi, ut non ſine teſtimonio ſit gubernatio ipſarum rerum eccleſiaſticarum, & ex hoc deueniat diſpergi eiuſdem res eccleſiæ, & ſacerdotali dignitati obtrectatio generetur. Si uero quis non obſeruauerit hæc, diuinis ſubiaceat regulis.

27 Eos qui ſibi rapiunt uxores, uel eos qui eis auxilium pręſtiterint, ſtatuit ſancta ſynodus, ſi quidem clerici fuerint, cadere de proprio gradu. Si uero laici fuerint, anathema ſint.

SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM.

Paſchaſius epiſcopus ciuitatis Lilibitanæ, uicem agens beatiſſimi epiſcopi Leonis, definiens ſubſcripſit. Lucentius epiſcopus ciuitatis Auſculitanæ, id eſt, uicem agens ſanctiſſimi Leonis epiſcopi, definiẽs ſubſcripſit. Bonifacius presbyter urbis Romæ, uicem agens apoſtolicæ ſedis, definiens ſubſcripſit. Anatholius epiſcopus Conſtantinopolitanæ ciuitatis nouæ Romę definiens ſubſcripſit. Iuuenculus epiſcopus Hieroſolymitanus definiẽs ſubſcripſit. Maximus epiſcopus Antiochenus definiens ſubſcripſit. Quintilius epiſcopus Cappadociæ Cęſarienſis definiens ſubſcripſit. Palaſindus epiſcopus Eracleę Macedonienſis, uicem agens ſanctiſſimi uiri Anaſtaſij definiens ſubſcripſit. Stephanus epiſcopus Epheſinus definiens ſubſcripſit. Lucianus epiſcopus Bizenſis uicem agens ſanctiſſimi epiſcopi Quiriaci Eracliæ Tracienſis, definiens ſubſcripſit. Euſebius epiſcopus Galatiæ Anquirienſis definiens ſubſcripſit. Diogenes epiſcopus Quirenſis definiens ſubſcripſit. Petrus epiſcopus Corinthienſis definiens ſubſcripſit. Florus epiſcopus Sardinienſis definiens ſubſcripſit. Eunomius epiſcopus Nicomedienſis definiens ſubſcripſit. Anaſtaſius epiſcopus Nicenſis definiens ſubſcripſit. Eleutherius epiſcopus Chalcedonenſis definiens ſubſcripſit. Idem omnes epiſcopi DCXXX. definientes ſubſcripſerunt.

POſtquã recitata eſt, pijſſimus Imperator ad ſanctũ conciliũ dixit: Dicat ſanctũ conciliũ, ſi ex cõſenſu omniũ epiſcoporũ definitio quę nũc lecta eſt, prolata ſit. Omnes reuerendiſſimi epiſcopi reſponderũt: Omnes ſic credimus, unà fides, una ſentẽtia, omnino idẽ faciamus. Omnes cõſentientes ſubſcripſimus. Omnes orthodoxi ſumus, hęc fides patrũ, hęc fides apoſtolorũ, hæc recte credentiũ, hæc eſt fides

quæ orbem terrarũ ſaluat. Martiano, nouo Conſtantino, nouo Paulo, nouo Dauid, Imperatori pijſſimo domino Auguſto uita eius. Et poſt has uoces pijſſimus & fideliſſimus Imperator ad ſanctam ſynodum dixit: Veneranda catholica fides à ſancta & uniuerſali ſynodo ſecundũ patrum expoſitionem manifeſtata eſt. Et ſi laborem reuerentiæ ueſtræ & conuiciũ fecimus, maximas agimus gratias omnipotenti deo ſaluatori noſtro, quia multorũ errantiũ circa fidem amputata diſcordia, in unam eandemq́ fidem omnes nũc cõuenimus, ſperantes celebrẽ ueſtris precibus, & meliorẽ ſuper omnes partẽ à deo donari. Sancta ſynodus iterũ exclamauit: Hęc digna ueſtri Imperij, hæc propria ueſtri Imperij, hæc correctio ueſtri Imperij, digna Chriſto, digna Imperij fide, propterea pacificatẽ orbis terræ. Et poſt has uoces pijſſimus & fideliſſimus Imperator ad ſanctam ſynodum dixit: Venerandã catholicam fidem ſanctæ uniuerſalis ſynodi ſecundũ patrũ expoſitionẽ manifeſtam, iuxta legem & conuenientẽ eſſe ueſtra tranquillitas probet, & omnẽ in poſterum contentionis occaſionem circa ſuam fidem amputari. Si quis igitur idiota, uel militaris, ſeu clericus, publice turbam cõgregans ſub obtentu diſpoſitionis tumultum fecerit, ſi quidem idiota, proſcriptus expellatur à regia urbe, militaris uero ſeu clericus gradus ſui periculum ſuſtinebit, & alijs pœnis ſubiacebit.

EDICTVM MARTIANI IMPERATORIS IN confirmatione Concilij Chalcedonenſis.

IMPERATORES Valentinianus, Martianus Auguſti, uniuerſis populis. Tandem aliquãdo quod ſummis uotis atq; ſtudijs optabamus euenit: remota eſt de orthodoxa Chriſtianorũ lege cõtentio: tandem remedia culpabilis erroris inuenta ſunt, & diſcors populorũ ſentẽtia in unum conſenſum cõcordiamq́ conuenit: ab uniuerſis etiam prouincijs religioſiſſimi ſacerdotes Chalcedonã uenerunt, iuxta noſtra præcepta, & quid obſeruari in religione debeat perſpicua diffinitione docuerunt. Diſceſſit igitur iam prophana cõtentio. Nam uere impius atq; ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotum ſententiã opinioni ſuæ aliquid tractandũ reliquit. Extremę quippe dementiæ eſt, in medio & perſpicuo die cõmentitium lumẽ quęrere. Quiſquis enim poſt ueritatẽ repertã aliquid ulterius diſcutit, mẽdaciũ quærit. Nemo itaq; uel clericus, uel militans, & alterius cuiuslibet conditionis, de fide Chriſtiana publice terminata coadunatis & audiẽtibus tractare conetur in poſterũ, ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens. Nam iniuriam facit iudicio religioſiſſimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicata, recte diſpoſita reuoluere, & publice diſputare cõtendit, cum ea quæ nũc de Chriſtiana fide ſtatuta ſunt iuxta apoſtolicas expoſitiones, & inſtituta ſanctorum patrũ CCC. X. octo & CL. definita eſſe noſcunẽ. Nam in cõtemptoribus huius legis pœna non deerit, quia nõ ſolum contra fidem bene cõpoſitam ueniũt, ſed etiam Iudęi & pagani & huiuſcemodi certamine prophanant ueneranda myſteria. Igitur ſi clericus erit qui publice tractare de religione auſus fuerit, à cõſortio clericorum remouebitur. Si uero militia præditus ſit, cingulo expoliabitur. Cæteri etiam huius criminis rei de hac ſanctiſſima urbe pellentur pro uigore iudiciario, etiam competentibus ſupplicijs ſubiugandi. Conſtat enim hęreticę inſaniæ ex ordia fomitemq́ nutriri, dum publice quidam diſputant atq; contendunt. Vniuerſa ergo quæ à ſancta ſynodo Chalcedonia conſtituta ſunt, cuſtodire debebunt, nihil poſtea dubitaturi. Hoc itaq; commoniti noſtræ ſynceritatis edicto, obſiſtite prophanis uocibus, ulterius deſinite de diuinis diſputare quod nephas eſt, quia nõ ſolum diuino iudicio peccatum hoc (prout credimus) punietur, uerumetiam legum & iudicum autoritate coërcebitur. Propoſita VII. Calend. Februarij Conſtantinopoli Patritio conſule.

SANCTIO SACRA VALENTINIANI ET MARTIANI Auguſtorum poſt Concilium Chalcedonenſe, in confirmatione eiuſdem Concilij & damnatione hæreticorum.

IMperatores Valẽtinianus & Martianus Auguſti, Palladio præfecto prætorij: Diuinæ ſemper potentiæ referendæ atq; agendæ ſunt gratiæ, quæ autores hæreſis, quæ occulta nec latêre concedit, nec durare impunita permittit. Quorum unum malorũ legendi habet plenam facultatem, alterũ præcauendi cæteris præſtat exemplum. Curæ igitur eſſe diuinitati hominum actus, & maxime reuerentiam religionis, proxime in confirmanda catholica fide euidenter apparuit, cum nec Euticen ſceleratorum dogmatum ſectatorem negligere quod diu latuerat ſciuit, nec patefacto ſcelere paſſa eſt pœnam ſceleris euitare. Sententijs itaq; diuinis humaniſq; damnatus, ſynodicum decretum (ut merebatur) accepit, reus diuinitati, cui faciebat iniuriam, reus hominibus, quos decipere conabatur. Proxime etenim innumerabiles ex toto orbe beatiſſimi Epiſcopi Chalcedone congregati, improba prędicti Euticetis unà cũ ſynodo eius cauſa habita, expulere cõmenta, ſicut ſanctorum definita maiorũ quæ uel apud Nicæam à trecentis decem & octo conſtituta ſunt, uel in hac poſtea alma urbe à centũ quinquaginta ſunt epiſcopis declarata, uel apud Epheſum, cum Neſtorij eſt error excluſus, præſidentibus Romanæ urbis Cœleſtino, & Cyrillo Alexandrinæ ciuitatis epiſcopis. Ea igitur quæ ſunt iuxta priſtinã diſciplinã à uenerabili ſynodo Chalcedonenſi definita, illa fide qua deum colimus per omnia ſeruanda cenſuimus atq; cenſemus: quia ualde conſequens eſt, ut ſacerdotum pura mente deum colentiũ definita, quę pro orthodoxorũ fide ſacroſancta ſecundũ patrum regulas præceſſerũt, unà cũ ueneratione cõſeruare. Quoniã principalis prouidentię eſt, omne malũ inter initia opprimere, & ſerpentẽ morbũ legum medicina reſecare. Hac lege decernimus eos qui Euticetis errore decipiunt, ad exemplũ Apollinariorũ quos Eutices ſecutus eſt, quos uenerabiles patrũ regulæ, id eſt, eccleſiaſtici canones & diuorũ principũ ſacratiſſimæ ſanctiones condemnant, nullũ epiſcopũ, nullum presbyterũ, nullos creare uel appellare clericos, ipſumq; Euticen nomine presbyteri quo indigne utens expoliatus eſt, in totũ carere. Si qui tamen cõtra definita noſtra epiſcopos, presbyteros, cęteroſq; clericos auſi fuerint ex his creare, tam factos q̃ facientes uel præſumentes ſibi cunctorũ bonorũ amiſſioni periculoq; ſubiacere exilij perpetui pręcipimus. Cõgregandi autẽ monachos, aut ędificandi monaſteria nullũ eorũ iubemus habere licentiã, loca fortè in quę auſi cõuenire aliquãdo tentauerint cõfiſcari, ſi tamẽ domino loci ſciente cõuenerint. Quod ſi ignorante autore cõuenerint, cõductores loci fuſtibus cęſos deportationẽ ſubire cẽſemus. Ipſos præterea nihil ex teſtamẽto cuiuſcunq; capere, nihil eis qui eiuſdẽ erroris ſint relinquere per teſtamenta, ad nullã eos patimur ſpirare militiã, niſi fortè ad cohortalinã uel limitaneã. Si quis etiã extra prædictã militiã inuentus fuerit militare, uel quia eius in religione ignorabat̃ peruerſitas, uel quia poſt adeptũ cingulũ ad hunc deuenit errorẽ, ſolutus militia infidelitatis ſuę fructũ hũc habeat, ut optimorũ & palatij cõmunione priuet̃, nec alibi q̃ in quo natus eſt uico uel ciuitate uerſet̃. Quod ſi qui eorũ in hac alma urbe, quod credi nephas eſt, geniti ſunt, tam de hac ciuitate uenerabili q̃ ſacratiſſimo comitatu, & ex omni excludantur metropolitana ciuitate. Et hoc quidẽ generaliter circa omnes cõſtituimus, qui hac clade pollutionis polluti ſunt uel polluunt̃. Eos autẽ qui ante clerici orthodoxorũ fidei, & monachi quidã qui Euticis habuere diuerſoriũ, q̃d neq; monaſteriũ dicendũ eſt, eo q̃d in ſe religionis habuit inimicos, q adhuc uſq; in tantã inſaniã receſſerũt, ut relicto uenerabilis cultu religionis in ſynodico decreto Chalcedonico, q̃d totius penè orbis adunati definiere ſacerdotes, infauſtã Euticetis ſecuti ſunt aſſertionẽ, q uera luce deſerta tenebras eligẽdas eſſe crediderũt, omnibus pęnis quę pręcedẽtibus legibus aduerſus

hęreticos definitę ſunt, iubemus teneri, imò extra Romanum expelli ſolum, ſicut præcedentes religioſiſſimæ conſtitutiones de Manichæis conſtituere, ne eorũ uenenatis fraudibus ſceleratisq́ cõmentis innocentum uel infirmorũ animi decipiantur. Comperimus præterea quædam eos in contumeliã religionis & inuidiam uenerabilis ſynodicæ diffinitionis fuiſſe mentitos, conſcriptisq́ libris & chartarũ tomis plura finxiſſe, quæ eorum inſaniam aduerſus ueram fidem aperte ſignarent: atq; ideo præcipimus ubicunq; huiuſmodi ſcriptura reperta fuerit, ignibus cõcremari. Eos uero qui ſequendi ſtudio audierint ſic ſcelerata diſſerentem, denarum librarum auri mulctatione cõpeſcimus. Eos uero qui uel ſcripſerint uel alijs legenda tradiderint docendi ſtudio uel diſcendi, cenſemus deportatione puniri: delenda eſt enim hæc infauſta hæreſis, ſicut pridem edictis ſerenitatis noſtræ continetur. Omnibus autem adimimus facultatẽ, quia ultimo ſupplicio coërcebuntur qui illicita docere tentauerint: ita enim materia ſubtrahetur erroris, ſi peccatorum & doctor defuerit & auditor, Palladi parens chariſſime atq; amantiſſime. Illuſtris itaque & magnifica autoritas tua edictis propoſitis omnibus faciat nota quæ iuſſimus, ut cognoſcentibus moderatoribus prouinciarũ eorumq́ officiarijs, defenſoribus etiã ciuitatum, quod ſanctam ueramq́ fidem ſancto propoſito cuſtodiendam eſſe cenſemus. Quam ſi neglexerint aut permiſerint temerari, denarũ librarum auri mulctatione percuſſi, ut religionis legumq́ proditores, etiam de æſtimatione laborabunt. DATA XV. Calend. Auguſti Cõſtantinopoli, Aſpirato, & qui fuerit nunciatus, conſulibus.

ALIA SANCTIO MARTIANI IMPERATORIS CONTRA EOSDEM HAERETICOS.

IMPERATOR Martianus Auguſtus Palladio prętori. Licet iam ſacratiſſima conſtitutione manſuetudinis meæ cautum ac definitum ſit, quia in eos ſeueritas exercenda ſit, qui Euticetis uel Appollinaris hæreticam peruerſitatem ſecuti à religione & fide catholica deuiarunt, Alexandrinæ tamẽ urbis ciues atq; habitatores tantis Apollinaris infecti ſunt uenenis, ut neceſſarium fuerit ea quę ante ſanximus, repetita etiam lege nunc decernere. Quicunq; ergo uel in hac ſacra urbe, uel in Alexandrina ciuitate, uel in omni Aegyptiaca diœceſi & diuerſis alijs prouincijs, Euticetis profanam peruerſitatem ſequuntur, & ita non credunt ut trecenti & octo ſancti patres tradiderunt, catholicam ſanctam fidem in Nicæa ciuitate fundantes, uel ita ut CL. alij uenerabiles epiſcopi, qui in hac alma urbe Cõſtantinopolitana poſtea conuenerunt, ſicut Athanaſius & Theophilus & Cyrillus ſanctæ recordationis epiſcopi Alexandrinæ ciuitatis crediderunt, quos etiam Epheſina ſynodus (cui beatæ memoriæ Cyrillus præſuit) in qua Neſtorij error expulſus eſt, uniuerſos ſecuta eſt, quos & nuper uenerabilis Chalcedone ſynodus eſt ſecuta, prioribus cõcilijs ſacerdotum ex omni prorſus parte conſentientibus, nihilq́ adimens à ſacroſancto ſymbolo, neq; adijciens, ſed Euticetis dogmata funeſta cõdemnans, ſciant ſe eſſe hęreticos. Apollinaris enim facinoroſiſſimam ſectam Eutices & Dioſcorus ſunt ſecuti. Ideoq́ omnes hi qui Apollinaris uel Euticetis peruerſitatem ſequuntur, illis pœnis quas diui retro principes contra Apollinariſtas uel ſerenitas noſtra poſtmodũ cõtra Euticianiſtas ſanxit, nouerint ſe eſſe plectendos. Idcirco Apollinariſtas, hoc eſt Euticianiſtas, quibus etſi eſt in appellatione diuerſitas, eſt tamen in hæreſi coniunctio, & diſpar quidem nomen, ſed idem ſacrilegium, ſiue in hac alma urbe, uel in Alexandrina ciuitate, ſeu intra Aegyptum ſunt, neq; ita credunt ſicut prædicti uenerabiles credebant, neq; uiro Reuerendiſſimo Alexandrinæ urbis antiſtiti Proterio fidem orthodoxã tenenti cõmunicant, ſecundum diuorũ retro principum conſti-

conſtitutiones quæ de Apollinariſtis promulgatæ ſunt, non habeant poteſtatē faciendi teſtamentum, neq; id acquirant quod ipſis ex teſtamento cuiuſquam fuerit relictum, nihil etiã ex donatione aliqua conſequantur, ſed ſi quid ipſis uel liberalitate acciderit, uel uiuentis uel morientis fuerit uolũtate collatum, id protinus fiſco noſtro addicatur: ipſi uero in nullos aliquid ex rebus ſuis donare poſſint. Epiſcopos quoq; uel presbyteros aliosq; clericos illis creare & babere non liceat: ſcientes tam Euticianiſtæ quàm Apollinariſtæ qui auſi fuerint cuiquam epiſcopi uel presbyteri uel clerici nomen imponere, quàm hi qui conati fuerint impoſitum nomen ſacerdotale retinere, exilio, rerumq; ſuarũ amiſſione plectendos. Eos uero qui de hac catholica Roma eccleſiarũ clerici, uel orthodoxæ fidei monachi fuerunt, derelicto uero dei cultu, Apollinaris uel Euticetis hæreſim ſectati ſunt, uel poſt hęc ſectabuntur, omnibus pœnis quæ uel prioribus legibus aduerſus hæreticos conſtitutæ ſunt iubemus teneri, & extra ipſum quoq; Romani Imperij ſolum pelli. Vniuerſi præterea Apollinariſtæ uel Euticianiſtæ non eccleſias, nõ monaſteria ſibi cõſtruant, neq; ſynaxes, neq; cõuenticula contrahant, neq; ad domum, neq; ad poſſeſſionem cuiuſcunq;, neq; ad monaſterium, neq; ad quemcunq; alterius locũ operatores ſectæ funeſtiſſimæ congregentur. Quod ſi fecerint, & hoc factum fuiſſe domino uolente cõſtiterit, poſtremo iudicialiter notum, domus uel poſſeſſio in qua conuenerint, fiſco ſocietur, monaſterium uero eius ciuitatis orthodoxæ eccleſiæ in cuius territorio eſt, iubemus addici. Si uero ignorante domino, ſciente uero qui diſpenſationes domus exigit, uel cõductore, uel procuratore, uel prędij paraſynaxis conuenticula interdicta conuenerint, cõductor uel procurator ſiue autor uel quicunq; in domum uel poſſeſſionem uel monaſteriũ receperint, uel paſſi fuerint illicitas paraſynaxes, cõuentusq; celebrari, ſi uilis & abiectæ cõditionis ſint, fuſtibus publice & in pœnam ſuam, & in aliorum exerceantur exemplum. Si honeſtæ uero perſonæ ſunt, decem libras auri fiſco noſtro cogantur inferre. Nullum præterea Apollinariſtam uel Euticianiſtam ad aliquã iubemus aſpirare militiam, niſi ad cohortalem uel limitaneam: ſi qui uero contrà fecerint, ſoluto cingulo honeſtorũ hominum & palatij cõmunione priuentur, nec in aliqua, niſi in ea qua nati ſunt ciuitate uel uico ac regione uerſent̃. Si qui uero in hac alma urbe nati ſunt, tam ſacratiſſimo comitatu, quàm omni per prouinciã metropolitana ciuitate pellant̃. Nulli inſuper Euticianiſtæ uel Apollinariſtæ publice uel priuatim aduocandi cœtus, aut peruerſitatem facinoroſi dogmatis aſſerendi ſit facultas. Nulli etiam cõtra uenerabilem Chalcedonenſem ſynodum liceat aliquid uel dictare, uel ſcribere, uel legere, atq; emittere: nemo huiuſmodi habere libros audeat. Quod ſi in his criminibus fuerint inuenti, perpetua deportatione damnent̃. Hi uero qui diſcendi ſtudio audierint de infauſta hæreſi diſputantes, decem librarum auri quæ fiſco noſtro applicabuntur, ſubeant diſpendium. Omnes uero chartæ ac libri qui funeſtum Euticetis dogma fuerint complexi, cõcrementur. Parens chariſſime, tua illuſtris igitur autoritas, quæ hac ſacratiſſima conſtitutione decreuimus in hac alma urbe, diuerſisq; prouincijs, ac præcipue in Alexandrina ciuitate, & per uniuerſam Aegyptiacam diœceſim, edictis ex more propoſitis, ad omnium notitiam faciat peruenire, ut cuncta quæ ſtatuimus, in eos qui rei fuerint deprehenſi, ſeueritas protinus exerceatur, ſcientibus moderatoribus prouinciarum eorumq; apparitoribus qui legis huius quę religioſiſſima ſanctione cuſtodienda decreuimus, aut neglexerint, aut aliqua permiſerint temeritate uiolari, denarum librarũ auri mulctam fiſco noſtro cogant̃ inferre, inſuper etiã exiſtimationis ſuæ periculũ ſuſtinebunt. Ea quoq; quæ de paganis per omne Romanũ Imperiũ æqualiter ualitura elegimus, inſtantiſſime in eos exerceantur quos conſtiterit prophanos ritus celebrare. Data ſub die Calend. Auguſti, Conſtantinopoli, Diuo VIII. & Antemio IIII. CC. conceſſ.

GRęca elementa literarum numeros etiam exprimere, nullus qui uel tenuiter græci ſermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epiſtolis canonicis, quas mos latinus formatas appellat, aliqua fraus falſitatis temere præſumeretur, hoc à patribus trecentis decem & octo Nicęa congregatis ſaluberrime inuentum eſt & conſtitutum, ut formatæ epiſtolæ hanc calculationis ſeu ſupputationis habeant rationem: id eſt, ut aſſumantur in ſupputationem prima gręca elementa, patris & filij & ſpiritus ſancti, hoc eſt, π υ α. quæ elementa & octogenarium & quadrigenteſimum & primum ſignificant numerum. Petri quoque apoſtoli prima litera, id eſt, π, quę numerum 80. ſignificat. Eius quoq; qui ſcripſit epiſtolã prima litera, cui ſcribitur ſecũda litera, accipientis tertia litera, ciuitatis quoq; de qua ſcribitur quarta, & indictionis quæcunq; eſt temporis, idem qui fuit numerus aſſumatur, atq; ita his omnibus græcis literis, quę (ut diximus) numeros exprimũt, in unum ductis, unam quæcunq; fuerit collecta ſummã epiſtola teneat: hanc qui ſuſcipit, omni cum cautela requirat expreſſe, addat præterea ſeparatim in epiſtola nonagenarium & nouum numerum qui ſecundum gręca elementa ſignificant. Valete in domino.

MARCELLINI PAPAE EPISTOLA PRIMA AD SALOMONEM COEPISCOPVM,

in qua filium æqualem patri oſtendit.

MARCELLINVS epiſcopus ſanctę eccleſię catholicæ urbis Romanę, Salomoni coëpiſcopo in domino ſalutem. Quàm laudabiliter pro catholicæ fidei ueritate mouearis, & ꝗ ſolicite dominico gregi deuotionẽ officij paſtoris impendas, tradita nobis per diaconũ tuum fraternitatis tuæ ſcripta demõſtrant, quibus notitiæ noſtræ inſinuare curaſti qui errorũ morbi in regionibus ueſtris modo exorti ſunt. Nam epiſtolę ſermo, & cõmonitorij ſeries, & libelli tui textus eloquitur, quod quidã errore decepti dicunt ideo patrem maiorẽ filio eſſe, quia illi ſoli ſacrificiũ immolatur, & quod filius nullã cum patre cõmunionis operã habeat, & quod illud propheticũ de ſolo patre dictum ſit: Sciant gentes quoniã nomẽ tibi deus, tu ſolus altiſſimus ſuper omnem terrã. Siue quod ideo minor eſt filius, quia ipſe in cruce pendens dixit: Deus deus meus quare me dereliquiſti. Quibus cõpetens & congruũ reddaĩ reſponſum: quia ſicut patri, ita etiam filio non ſolũ chriſtianis temporibus, uerumetiã à priſcis tẽporibus ſacerdotibus uarijs multisq; modis probamus ſacrificiũ fuiſſe oblatũ, Daniele propheta dicente: Non eſt locus (inquiunt tres pueri) ad ſacrificandũ nomini tuo, & inuenire miſericordiã, ſed in anima contrita & in ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur. Et ſicut holocauſtomata arietũ & taurorũ agnorumq; pinguiũ, ita fiat ſacrificiũ noſtrum in cõſpectu tuo hodie ut placeat tibi. Et ut filiũ fuiſſe agnoſcas, cui hi tres pueri ſacrificiũ ſe cõfeſſi ſunt obtuliſſe, ex ipſius regis ac tyranni qui eos in fornacẽ ignis mitti præceperat confeſſione addiſce, qui ſe cum tribus, quartũ in ipſo æſtuantis camini incendio ſociatũ prodidit cõſpexiſſe. Nónne, inquit, tres uiros miſimus in fornacẽ uinctos? Et dixerũt ei, Vere rex. Et dixit: Ecce ego uideo quatuor uiros ſolutos, & deambulantes in medio ignis, & aſpectus quarti ſimilis filio dei eſt. Idem dei filius per prophetã loquiĩ, dicens: Tibi offerent reges munera. Et ut hæc de filio dei ſe dixiſſe doceret, dixit: Reges Tharſis & inſulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes reges, omnes gentes ſeruient ei.

Et ut

Et ut hæcomnia ſuperius deſignata Chriſto filio dei doceamus fuiſſe oblata, in natiuitate eiuſdē dei quæ ſecundū carnem facta eſt, probamus fuiſſe cōpleta, euāgelio cōprobante: Cum natus eſſet Ieſus in Bethleem Iudæ in diebus regis Herodis, ecce magi ab oriente uenerunt Hieroſolymā, dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? Et infra: Et intrantes domum inuenerunt puerū cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurū, thus, & myrrham. Sacrificiū itaq; quod à chriſtianis ſacris altaribus admouet̃, non ſolum deo patri, ſed etiam filio cōmuni deuotione offertur, quoniā nec patri ſine filio poteſt offerri, neq; à filio ſine patre ſentiri. Quod autem cōmunem operam habeant pater & filius, hoc modo docetur, dum primi hominis plaſma deus ad imaginē dei cōmuni operationis uirtute feciſſe fertur, ſcriptura dicente: Faciamus hominē ad imaginem & ſimilitudinē noſtram. Item ibi: Deſcendamus & cōfundamus ibi linguam eorū. Et: Pluit dominus à domino ignem & ſulphur ſuper Sodomam. Et in euangelio: Pater meus uſq; modo operat̃ & ego operor. Similiter &, opera quę ego facio non ſunt mea, ſed eius qui miſit me patris. Quę omnia nō diſcretam patris & filij potentiā monſtrant, ſed unam diuinitatis operationē annunciant. Et is qui paternum opus exequitur, à paternis operibus alienus eſſe nō creditur. Si autem ex Euangelio filiū dei cognoſceres altiſſimū nuncupatū, nunquam filio derogans hoc de ſolo deo patre dictum poneres teſtimoniū, cum ſcriptum ſit: Tu puer propheta altiſſimi uocaberis. Et ut filius cum patre indiſcrete in altiſſimis habitaſſe credatur, Salomonis teſtimonio cōprobatur: Ego (ſapientia inquit) habitaui in altiſſimis, & thronus meus in columna nubis. Et in Pſalmo 92. Tu autē altiſſimus es in æternum domine, quoniā ecce inimici tui peribunt. Nam cum diabolus thronū ſuum cōtra creatoris ſui thronū in altiſſimis collocaret elatus ſuperbia, hæc auſus eſt nephando ore depromere: Ponā ſedem meam ad aquilonē (inquit) aſcendam ſuper ſydera cœli, ſedebo ſuper montes excelſos, & ero ſimilis altiſſimo. Item in Salomone: Ne dixeris, peccaui, & quid accidit mihi triſte? Altiſſimus enim patiens eſt redditorū. Si auditū cordis tui ſcripturis non uis accōmodare diuinis, quæ filium doceant altiſſimū nuncupatum, uel diabolo crede, qui cōtra opificis ſui thronū ſedem ſibi uoluit collocare. Vt eum agnoſcatis filiū à patre (ut uos ſuſpicamini) nō fuiſſe penitus derelictū, hoc de ſe in Euangelio poſuit teſtimoniū: Pater qui me miſit mecū eſt, & nō reliquit me ſolū, quia quæ placita ſunt ei facio ſemper. Vnde pro ſurreptione mandamus, ut omnis cura atque ſolicitudo inuigilet, ne fides temeretur aut uioletur. Iam nullus eſt ignorantiæ locus, nullus utatur ſimpliplicitatis excuſatione præterita. Scienti peccare neceſſaria eſt cōfuſio, & quod errore contraxit ſcientia reformetur. Iſta frater tene & hæc doce. Vtinam ad plenioris affatus ſatietatē præſentiæ tuæ nobis gaudia contigiſſent, ut gratularemur nos & colloquio & præſentia tui frui, quam ſumus ante ſcripta cōplexi. Veruntamē probaſti dilectiſſime frater quo chriſtianā fidem uenerаris affectu, dum ea quæ ad regulas patrū pertinēt, & ad mandata catholica, ſine aliqua culpæ tranſgreſſione ſeruare, & ſpreta erratica & nociua doctrina, catholica & apoſtolica tenere pręcepta, & rectæ fidei regulas docere atq; ſeruare ſatagis. Hæc frater chariſſime & alia quæ patrum regulis continentur, in labijs & cordibus noſtris indiuiſa retractatione meditemur, & ſicut ſcriptum eſt, narremus ea filijs noſtris, ut ea meditentur in cordibus ſuis, ſedentes in domo, ambulantes in itinere, dormientes atq; ſurgentes, quia beatus in domino qui in lege eius meditabitur die ac nocte. Hoc & magiſter gentium ſecutus, diſcipulum ſuum inſtruens admonet, hæc meditare, in his eſto, ſubijciens plenitudinem, attende tibi & doctrinæ, quoniā ſi fidelibus ſine intermiſſione incumbimus inſtitutis, ſeparamur à uitijs, dum impenſa cura diuino operi, humano locum non relinquit errori. Quod ſi ea quæ prædicta ſunt ualidis teneantur

fixa radicibus, nec à paterna traditione receditur, & cõſtanter quęſtionibus obuiatur, ac prauorum intentio caſſatur, bonorumq́ fides & cõſtantia roboratur. Data VIII. Idus Septemb. Diocletiano & Conſtantino conſulibus.

ALTERA MARCELLINI AD ORIENTALES FRATRES EPISTOLA ADHORTATORIA, docens nulli presbytero licere in foro publico contra fratrẽ litigare, ſed potius omnia iuxta charitatis regulã inter Chriſtianos eſſe componenda.

DILECTISSIMIS fratribus uniuerſis epiſcopis per orientales prouincias cõſtitutis, Marcellinus epiſcopus. Quid tam dulce ſolicito, quàm quod mihi de uobis innoteſcũt illa quę cupio? Quid tam religioſis cõueniens inſtitutis, quàm ut inter ſe ſacerdotes pacẽ (quam neceſſe eſt alijs pro officio annũciare) cõſeruent? Plena fateor gratulatione ſuſcepi, quod uotiua mihi de charitate quæ inter uos eſt eccleſiarũ pacẽ in literis indicaſtis: ſponte mihi quicquid hortari poteram, quicquid monere, delatũ eſt: cõfirmet hoc deus quod eſt operatus in nobis, & quæ præcepit pro animarũ ſalute facienda, hæc ipſe qui pręcepit pro ea qua nos redemit pietate faciat. Et his tã bonis nũcijs nos quoq; religioſam ſanctorũ uicem reddimus nunciorũ. Quicquid cũ orientalibus quos ad eccleſiæ corpus unitatemq́ reuocatos, dudum dei noſtri ope literis ſignificauimus deſtinatis, denuò cum apertũ fuerit repetitis uobiſcũ participamus indicijs. Mox pro noſtro edicto ab orientalibus miſſa legatio eſt, certa ſperauit, certa cõſuluit: ſed facimus de his quæ fuerunt dicenda cõpendia, ipſius potius ad inſtruendam notitiam ueſtrã quæ à nobis ſunt reſponſa dirigentes, ne quid ſibi ſub ſpacio prolixiore terrarũ aut opinio uindicet, aut error aſſumat, cum ad rerũ fidem ipſam teneri ſufficiat ueritatẽ. Quid autẽ ad continentiã noſtrarũ pertinet literarũ, oportuit quidẽ deſideria plenius expedire. Quapropter ſcitote uos à perſecutione fratrum & ab omni litigio abſtinere debere, dicente ſcriptura, Seruum dei non oportet litigare: nec quicquã nocere, ſed omnes perſecutores eccleſiæ ſeruorumq́ eius ueſtris redargutionibus corrigere, teſtante apoſtolo, argue, obſecra, increpa. Quęcunq; ergo cõtentiones inter Chriſtianos ortæ fuerint, ad eccleſiã deferant, & ab eccleſiaſticis uiris terminent. Maior autẽ nõ poteſt à minore iudicari, nec epiſcopi pontifici à quo cõſecrari probantur, præiudiciũ inferre ullum poſſunt. Quod ſi præſumptũ fuiſſe cognoſcit, uiribus carere nõ dubiũ eſt, nec poſſe inter eccleſiaſtica ullo modo ſtatuta cẽſeri. Clericus uero cuiuslibet ordinis abſq; pontificis ſui permiſſu nullum præſumat ad ſeculare iudiciũ attrahere, nec laico quemlibet clericũ liceat accuſare: detractiones tamẽ & accuſationes atq; perſecutiones inter Chriſtianos oppidò uitandæ ſunt, quia licet pauci ſimus in cõparatione aliorũ, ſi tamen unanimes fuerimus, facilius aduerſarijs reſiſtemus. Sanctus enim protomartyr Stephanus lapidabat, ſed Ieſus ſuſcipiebat plagas: ideo unicuiq; prouidendũ eſt, ne aliquem iniuſte iudicet aut puniat, ne Ieſum iudicet aut puniat. Et dominus in euãgelio ait: Nolite iudicare, ut non iudicemini: in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Vnde & doctor gentiũ loquitur dicens: Hoc igitur dico & teſtificor in domino, ut iam nõ ambuletis ſicut gentes ambulant in uanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratũ habentes intellectũ, alienati à uita dei per ignorantiã quæ eſt in illis propter cæcitatem cordis ipſorũ: qui deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationẽ immunditiæ omniſq; auaritiæ. Vos autem non ita didiciſtis Chriſtũ, ſi tamen

illum

illũ audiſtis, & in ipſo edocti eſtis, ſicut eſt ueritas in Ieſu, deponere uos ſecundum priſtinã conuerſationẽ ueterem hominẽ, qui corrumpir̃ ſecundũ deſideria erroris. Reuouamini autẽ ſpiritu mentis ueſtræ, & induite nouũ hominẽ qui ſecundũ deũ creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate ueritatis. Propter quod deponentes mendacium loquimini ueritatẽ unuſquiſqꝫ cũ proximo ſuo, quoniã ſumus inuicẽ mẽbra. Iraſcimini & nolite peccare. Sol nõ occidat ſuper iracundiã ueſtrã: nolite locũ dare diabolo: qui furabar̃ iam nõ furer̃, magis autẽ laboret operãdo manibus ſuis q̃d bonũ eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatẽ patienti. Omnis ſermo malus ex ore ueſtro nõ procedat. Sed ſi quis bonus eſt ad ædificationẽ opportunitatis, ut dei gratiam audientibus. Et nolite cõtriſtare ſpiritũ ſanctũ dei, in quo ſignati eſtis in diẽ redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à uobis cum omni malitia. Eſtote autẽ inuicẽ benigni, & miſericordes, donantes inuicem, ſicut & deus in Chriſto donauit uobis. Eſtote ergo imitatores dei ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ & hoſtiã deo in odorẽ ſuauitatis. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominer̃ in uobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas quę ad rem non pertinet, ſed magis gratiarũ actio: hoc enim ſcitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immũdus, aut auarus, quod eſt idolorũ ſeruitus, non habet hæreditatẽ in regno Chriſti & dei. Nemo uos ſeducat inanibus uerbis, propter hæc enim uenit ira dei in filios diffidentię: nolite ergo effici participes eorũ. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambulate. Fructus enim lucis eſt in omni bonitate & iuſtitia & ueritate, probantes quid ſit beneplacitũ deo. Et nolite cõmunicare operibus infructuoſis tenebrarũ, magis aũt redarguite. Quę enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt dicere. Omnia autẽ quę arguunr̃ à lumine manifeſtanr̃. Omne enim quod manifeſtar̃ lumẽ eſt, propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Videte itaqꝫ fratres quomodo caute ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed ut ſapiẽtes redimentes tẽpus, quoniã dies mali ſunt. Propterea nolite fieri imprudentes, ſed intelligentes quę ſit uoluntas dei. Et nolite inebriari uino in quo eſt luxuria, ſed implemini ſpiritu, loquẽtes uobiſmetipſis in pſalmis & hymnis & canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in cordibus ueſtris, domino gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti deo & patri, ſubiecti inuicẽ in timore Chriſti. Omne enim q̃d irreprehẽſibile eſt, catholica defendit eccleſia. Nõ licet ergo Imperatori uel cuiquã pietatẽ cuſtodienti aliquid contra mandata diuina præſumere, nec quicq̃ quod euangelicis propheticiſqꝫ & apoſtolicis regulis obuiat agere. Iniuſtũ enim iudiciũ & definitio iniuſta regis metu uel iuſſu à iudicibus ordinata nõ ualeat, nec quicquã quod cõtra euangelicæ, uel propheticæ, aut apoſtolicæ doctrinę conſtitutionẽ ſucceſſorum'ue eorũ ſiue ſanctorũ patrũ actum fuerit, ſtabit. Et quod ab infidelibus aut hęreticis factũ fuerit omnino caſſabir̃. Vos autẽ ſtate in fide, uiriliter agite, & omnia ueſtra cum charitate fiant: huius rei gratia (ut ait Apoſtolus) flecto genua mea ad patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ uirtutem corroborari per ſpiritum eius in interiore homine, habitare Chriſtũ per fidem in cordibus ueſtris in charitate radicati & fundati, ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis quæ ſit latitudo, longitudo & profundum & altitudo, ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, ut impleamini in omnem plenitudinem dei. Ei autem qui potens eſt omnia facere ſuperabundanter quàm petimus aut intelligimus ſecundum uirtutẽ quæ operatur in nobis, ipſi gloria in eccleſia & in Chriſto Ieſu in omnibus generationibus ſeculi ſeculorum, Amen. Data v. Idus Decemb. Diocletiano VI. & Maximo VIII. IIII. CC. Conceſs.

DIVI MARCELLI EPISCOPI CONTRA MAXENTIVM TYRANNVM EPISTOLA

inuectiua, qua boni regis officiũ præſcribitur, & omnes ſub mulcta æternæ pœnæ admonentur, ne Chriſtianos ſimplicitate ſumma præditos à uera fide abducant.

MARCELLVS epiſcopus ſanctæ & apoſtolicæ & catholicę urbis Romæ Maxentio. Magiſtra bonorũ omniũ charitas, quæ nihil rapit extraneũ, nihil agit aſperũ, nihil conſuſum, nihil factioſum, nihil quod honori diuino repugnet, animæ propriæ noceat, aut proximi commodo deroget, oblita ſui, nõ quæ ſua ſunt, ſed quę dei uel proximi quærens, nemini inuidens, omnibus cõſulens, nõ ſæuiens, ſed cõpatiens, nõ rapiẽs, ſed largiẽs, nõ murmurans, ſed omnia ęquanimiter tolerans: ſi in te perfecte habitaret, tẽperares animũ à malis, ſæuire deſineres in dei eccleſiã, ac ſanctos eius perſequi ceſſares, tyrãnidi modũ imponeres, furorẽ cohiberes, humanitati inuigilares, modeſtiã amplectereris, & bonis potioribus frui ſatageres. Charitas enim exercet corda, ſenſus corroborat, ut nihil graue, nil difficile, ſed totũ fiat dulce quod agiť, dũ eius ſit propriũ nutrire pacifica, ſeruare cõpoſita, diſſociata cõiungere, praua dirigere, & uirtutes reliquas perfectionis ſuæ munimine ſolidare. De ipſa ergo omnes monẽs apoſtolus, ita loquiť, dicẽs: Si linguis hominũ loquar & angelorũ, charitatẽ autẽ nõ habeã, factus ſum uelut æs ſonans aut cymbalũ tinniẽs: & ſi habuero omnẽ prophetiã, & nouerim myſteria omnia & omnẽ ſcientiã, & habuero omnẽ fidẽ, ita ut mõtes transferã, charitatẽ autẽ nõ habeã, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meũ ita ut ardeã, charitatẽ aũt nõ habeã, nihil mihi prodeſt. Charitas patiẽs eſt, benigna eſt. Charitas nõ ęmulať, nõ agit perperã, nõ inflať, nõ eſt ambitioſa, nõ quęrit quæ ſua ſunt, nõ irritatur, nõ cogitat malũ, nõ gaudet ſuper iniquitate, cõgaudet aũt ueritati. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas nunq̃ excidit. Quiſquis ergo in eius ſe radice inſerit, nec à uiriditate deficit, nec à fructibus inaneſcit, quia amore fœcunditatis opus efficax nõ admittit. Licet modo charitas in perſecutoribus eccleſię ſeruorumq́; dei arefacta ſit, uiget tamẽ in amatoribus eius, & in eis qui patiunť propter iuſtitiã, de quibus ipſa per ſe ueritas teſtať dicens, Beati qui perſecutionẽ patiũtur propter iuſtitiã. Et alibi: Si me perſecuti ſunt, & uos perſequenť: potius em̃ nos & omnes domini ſacerdotes, qui eius uidelicet ſunt ueri ſacerdotes, elegimus propter iuſtitiã, & uerã fidẽ perſequi, & pro Chriſti nomine pati, q̃ multis diuitijs ditari, honoribusq́; copioſiſſimis abundare, & cœleſti regno carere. Iſta em̃ tẽporalia ſunt, illa æterna, iſta caduca, & ad horã tranſeuntia, illa uero perpetua & ſine fine manſura. Tu ergo qui nos ſuades cultũ dimittere diuinũ, & à recta fide recedere, dijsq́; immolare, melius tibi foret, ut tu prius mutabilẽ te præberes, omnesq́; exhortareris fidei documenta & diuini cultus miniſteria ita tenere, ſicut patres noſtri ſancti apoſtoli ſibi tradita prędicauerũt & docuerũt. Boni enim principis ac regis eſt eccleſias cõtritas atq; ſciſſas reſtaurare, nouas ædificare, & dei ſacerdotes honorare atq; tueri. Vnde ſanctos apoſtolos eorumq́; ſucceſſores ſub diuina cõteſtatione cõſtituiſſe legimus, nõ debere fieri perſecutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laborantibus in agro dominico, neq; expellere æterni regis diſpenſatores, ſed ſi qui expulſi fuerint aut ſuis rebus expoliati, primo omnia legaliter reddi, quę eis ab inimicis aut à perſecutoribus ablata ſunt, & ſedes proprias cum omnibus ad ſe pertinentibus regulariter reſtitui, & poſtea tẽpore cõgruo uocari ad ſynodũ regulariter congregatã: nec licet ei, priuſquã fiãt hæc de ſe iuxta ſtatuta prædictorũ reſpondere, aut de ſuis impetitionibus ſi ſe uiderit prægrauari reddere rationem. Sed his rite peractis, ſuisq́; omnibus libere diſpoſitis, ſi tum iuſte uideť ſuis reſpondeat aca

cuſa

cuſatoribus,& inducias ſi ei neceſſe fuerit accipiat nõ modicas, ut explorare ualeat ea quæ obijciunt̃ ei, ne aliqua deluſus fraude innocenter ruat, quoniã nõ oportet quenq̃ iudicare uel dãnare priusq̃ legitimos habeat pręſentes accuſatores, locũq; defendendi accipiat ad abluenda crimina. Vnde ait Propheta: Priuſquã agnoſcas, nõ iudices quenq̃. In hoc ergo quod epiſcopi & reliqui ſerui dei perſequunt̃, non tantũ ipſi perſequunt̃, quantũ ille cuius uice fungunt̃, ſicut ſcriptũ eſt: Qui uos tãgit, tangit pupillã oculi mei. Et alibi: Qui uos cõtriſtauit, me cõtriſtauit: & qui facit iniuriã, recipiet id quod inique geſſit. Vos ergo, licet corpora noſtra poſſitis occidere, animas tamen nõ poteſtis occidere, nec gradus nobis diuinitus collatos poteſtis auferre. Synodũ ergo abſq; huius ſanctæ ſedis autoritate epiſcoporũ, quanq̃ quoſdam epiſcopos poſſitis cõgregare, non poteſtis regulariter facere, neq; ullum epiſcopũ qui hanc appellauerit apoſtolicã ſedẽ damnare, anteq̃ hinc ſententia finitiua procedat. Nam ſi ſeculares in publicis iudicijs libellis utunt̃ appellatorijs, quanto magis ſacerdotibus hæc eadẽ agere licet, qui ſuper illos ſunt: de quibus dictum eſt: Ego dixi dij eſtis & filij excelſi omnes: & ideo nullus epiſcopus niſi in legitima ſynodo ſuo tẽpore, apoſtolica aut regulari autoritate cõuocata, ſuper q̃buslibet pulſatus criminibus audiat̃ uel iudicet̃, ne innocẽs dãnetur aut perdat cõmunionem.

Quod laici aut ſuſpecti epiſcopos nõ debeant accuſare, neq; accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus credendũ ſit, & à beato Clemente, ipſis eum inſtruentibus apoſtolis, legimus definitũ: & nos eadẽ firmamus, quoniã ijdem odio multorũ ens incenſi, recte uiuentes atq; credentes perturbare nitũtur. Propterea perſona, fides, uita, & cõuerſatio atq; ſuſpicio accuſantiũ enucleatim primo inquirenda eſt, deinde quę obijciuntur fideliter pertractanda, quia nihil ante fieri debet quàm impetitorũ uita & ſuſpicio, atq; odiũ inquiratur. Et ſi bonæ cõuerſationis nõ fuerint, aut laici, uel manifeſti inimici, aut odio reſperſi fuerint, nequaq̃ in epiſcoporũ recipiantur accuſatione. Hæc uobis à quibus minis infeſte perſequimur ſcienda mandamus, ut ab his uos caueatis, & ceſſetis perſequi eos q deo miniſtrant, quorũ orationibus & terrena bella ſedantur, & deus peccatoribus conciliatur: & ſi amplius nos elegeritis perſequi q̃ deo placere, & nos magis eligimus ſuſtinere perſecutionẽ quàm regulã cõfundi eccleſiaſticã, hortante nos ipſa ueritatis uoce, atq; ita teſtante: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animã aũt nõ poſſunt occidere. Et iterũ: Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum & tollat crucẽ ſuã & ſequat̃ me. Qui enim uoluerit animã ſuam ſaluã facere, perdet eam. Qui autẽ perdiderit animam ſuã propter me, inueniet eã. Quid enim prodeſt homini, ſi mundũ uniuerſum lucret̃, animæ uero ſuæ detrimentũ patiat̃? Aut quam dabit homo cõmutationẽ pro anima ſua? Filius enim hominis uenturus eſt in gloria patris ſui cum angelis ſuis, & tũc reddet unicuiq; ſecundũ eius opus. Iſta uobis ualde timẽda & cauenda ſunt, à quibus eccleſia dei eiuſq; miniſtri uexant̃ & perſequunt̃, quibus dominus per prophetã minando loquit̃ dicens: Homo in honore nõ cõmorabitur, aſſimilatus iumẽtis exæquatus eſt. Hæc eſt uia eorũ, inſipiẽtia eorũ, & poſt eos iuxra os eorũ curret: quaſi oues in inferno poſiti ſunt, mors paſcet eos, & ſubijcient eos recti in matutino, & figura eorum conteretur in inferno poſt habitaculum ſuum, ueruntamen deus redimet animam meam de manu inferi cum aſſumpſerit me. Noli timere cum ditatus fuerit uir, cum multiplicata fuerit gloria domus eius, neq; enim moriens tollet omnia, nec deſcendet poſt eum gloria eius. Quia animę ſuæ in uita ſua benedicet. Laudabunt te cum bene fuerit tibi. Intrabit uſq; ad generationem patrum ſuorum, uſq; in finem non uidebit lumen. Homo cum in honore eſſet, nõ cõmouebitur, aſſimilatus iumentis exæquatus eſt. Et alibi: Quid gloriaris in malitia, potens in iniquitate? Tota die inſidias cogitauit lingua tua, quaſi nouacula acuta faciens dolum. Dilexiſti malitiam magis quàm bonum, mendaciũ magis quàm loqui iuſtitiam. Dilexiſti omnia uerba ad deuorandũ, lingua doloſa.

Sed deus deſtruet te in ſempiternũ, terrebit & euellet te de tabernaculo, & eradicabit te de terra uiuentiũ. Et uidebũt iuſti & timebunt, & ſuper eum ridebũt. Ecce uir qui nõ poſuit deũ ſortitudinẽ ſuã, ſed ſperauit in multitudine diuitiarũ ſuarum, cõfortatus eſt in inſidijs ſuis. Ego autẽ ſicut oliua uirẽs in domo dei ſperaui in miſericordia dei in ſeculũ, & in æternũ cõfitebor tibi in ſeculũ quoniã ſeciſti, & expectabo nomẽ tuũ quoniã bonũ in conſpectu ſanctorũ tuorũ. Iſta uobis omnia ad interitum, nobis autẽ ad conſortationẽ, ne pereamus, dicta ſunt. Vobis ergo ideo hæc ſcribimus, quia debitores uobis ſumus, dicente domino, diligite inimicos ueſtros, benefacite eis qui uos oderũt. Et alibi ſcriptura loquitᷓ dicens: Si eſurierit inimicus tuus, ciba illũ: ſi ſitit, potũ da illi: hoc enim ſaciens, carbones ignis congregas ſuper caput eius. His fulti autoritatibus bellũ quod aduerſum nos excitatis, adeo ſeliciter dextera domini protegente nos atq; pro nobis pugnante, pacifice portare cupimus, ut triũphante Chriſto omniũ uerorũ fiat una uictoria ſacerdotũ, & choruſcãte lumine, ueritatis ſole erroris tenebræ cũ ſuis autoribus pellanᷓ, quia nõ eſt in hominis poteſtate conſilium dei. Iuſtus eſt enim dominus, & omnia iudicia eius iuſta ſunt, atq; omnes uiæ eius miſericordia & ueritas & iudiciũ. In manu domini poteſtas terræ, cui execrabilis eſt omnis iniquitas, in manu dei poteſtas hominis, & ſuper faciẽ ſcribæ imponẽt honorẽ ſuũ. Perdidit deus memoriã ſuperborũ, & inique agentiũ, & nõ dereliquit memoriã humiliũ, & bonorũ hominũ. Hoc aũt pro certo habet omnis qui recte colit deũ, quia ſi uita eius in probatione ſuerit, corroborabiᷓ, & ſi in tribulatione liberabitur. Si uero in correptione fuerit, ad miſericordiã perueniet. Tu ergo ne delecteris in perditionibus noſtris, quia poſt tempeſtatem facit deus tranquillitatem, & poſt lachrymationem & fletum exultationẽ inſundit. Benedictus dominus deus patrum noſtrorum, qui cum iratus fuerit, miſericordiam faciet, & in tempore tribulationis peccata dimittit. Magnus eſt dominus in æternum, & ipſe reget nos in ſecula, quoniã regnũ eius permanet in ſecula ſeculorum, Amen. Data XVI. Calend. Februarij, Maxentio, & Maximo IIII. CC. Conceſſ.

EVSEBII PAPAE EPISTOLA PRIMA AD GALLICANAS ECCLESIAS, VBI DE hæreticis ſuſcipiendis, & accuſatione Epiſcoporũ à Laicis, & uera charitate, multa aguntur.

CHARISSIMIS fratribus domino & deo dilectis epiſcopis omnibus per Gallicanas prouincias conſtitutis Euſebius. Scripta ſanctitatis ueſtrę cũ magna gratiarũactione ſuſcepi, gauiſus ſcilicet de ueſtra ſoſpitate, ſed cõtriſtatus nimis de ueſtra oppreſſione. Quod ſignificaſtis enim quid de conuerſis hæreticis fieri debuiſſet, ſcitote nos eos qui in ſanctæ trinitatis fide baptizati ſunt, per impoſitionẽ manus ſuſcipere. De accuſationibus uero clericorũ ſuper quibus mãdaſtis, ſcitote à tẽpore Apoſtolorũ in hac ſancta urbe ſeruatũ eſſe, accuſatores & accuſationes quas exteræ conſuetudinũ leges nõ aſciſcunt, à clericorum accuſatione ſubmotas. Similiter laicos non accuſaſſe epiſcopos hactenus obſeruatum & conſtitutũ eſt, quia eiuſdẽ nõ ſunt cõuerſationis. Et oppidò eis quidẽ infeſti exiſtũt, quippe cum uita & ſecreta eorũ, à laicorũ actibus debeant eſſe remota, nec ab his impeti debeant, quorũ caſtitatem & grauitatem nolunt imitari, maxime cum nec hi eos in ſuis uolunt recipere accuſationibus. De ipſis uero ſuis, uidelicet agricultoribus atq; miniſtris, dominus laicis & cunctis eos perſequentibus ait: Nolite tangere Chriſtos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et ipſa ſacra ſcriptura dicit: Qui uos tãgit, tangit pupillã oculi mei. Talia enim & his ſimilia ſancti patres prouidẽtes pericula, laicos ſeculo militantes ab accuſatione

facer-

ſacerdotū prohibuere, ſimiliter ſeruos & libertos, atq; cenſibus publicis uel priuatis ſubiugatos, omnesq; infames ab eadē accuſatione uel tergiuerſatione ſubmouerunt. Nō enim oportet ut permittanť carnales, ſpirituales perſequi: nec ſceleribus irretiti, uel ſeculo militantes, epiſcopos infamare, uel lacerare, aut crimen opponere. Nam ſi hoc apoſtoli aut ſucceſſores eorū permitterent, perpauci remanſiſſent, qui domino in ſacerdotali ordine militaſſent. Idcirco & nos ſequentes patrū ueſtigia, pro ſaluatione ſeruorū dei, quaſcunq; ad accuſationem perſonas leges publicę nō admittunt, his impugnandi alterū, & nos licentiā ſubmouemus, & nullæ accuſationes à iudicibus audiantur eccleſiaſticis quæ legibus ſeculi prohibentur. Quapropter illi quibus indita eſt ad unguem polita perfectio, talia ſilere debent, ita ut nec mutilentur, nec præponantur: nec illi qui aut in fide catholica, aut inimicitia ſuſpecti ſunt ad pulſationē prædictorū admittantur, quia ueritatis profeſſores infidelitas & inimicitia impedire ſolet. Nec illi credendi ſunt, aut admittendi, qui aliorum ſponte crimina cōfitentur: & ideo replicanda eſt ſollicite ueritas: quam ſponte prolata in illis uox habere nō poteſt, hanc diuerſis cruciatibus è latebris ſuis religioſus tortor exigere debet, ut dum pœnis corpora ſoluuntur, quæ geſta ſunt fideliter & ueraciter exquirantur. Vnde quæſo primū ad leges publicas, deinde ad iudices ora cōuertite, qui poſſunt & uolunt in defenſione omnium iuſte loqui. Nos enim quos dei ſeruitiū poſt iſtarū rerum abiectionē fecit ingenuos, qui taliū inſultationes, aut cōtumelias, aut deſpicimus, aut deridemus, quibus ſcriptum eſt de famulis, & uulgi hominibus per Apoſtolū: Mementote quia ueſter & aliorū dominus in cœlis eſt: ad hæc ſeculi mala reuocabimur? Faciendū à nobis eſt, quod facientem alterū profanū eſſe cōtendimus? Quod per miniſteriū iuſſionis & manus alienū inceſtaret aſpectū, noſtro perageť imperio? Nolite hāc per uniuerſas eccleſias mentē rapaciū luporū more & natura ſeruare, quia poſtquā nos maculat, fortè pro deſiderijs eorū cruenta diſcuſſio effectū in his quò tendunt nō habebūt, dicente nobis propheta: Ponamus circulū in naribus eorū, & frenū in labijs, & reducamus eos in uiam rectā. Quia eodem prophera aſſerente impugnanť qui dicūt, erunt quaſi nō ſint, & peribunt uiri qui cōtradicunt nobis. Infames enim ſunt procul dubio impugnatores epiſcoporū, omnesq; qui aduerſus patres armanť, & conculcatores eccleſiarū ſacerdotumq; eius, & qui de publicis fugiūt prelijs, & mandata dei cōtemnunt, & qui aliqua culpa infamiæ aſperguntť maculis. Omnibus impugnandi epiſcopos, patrū ſequētes inſtituta, & nos licentiā ſubmouemus, quia odit deus eos qui patres perſequunť, ut patrū inuaſores, qui in omni mundo infamia notanť, & ideo iuſte & regulariter reſpuunť. Nunc longa nō opus eſt admonitione, iam perditis odiū debemus aperire, de quibus iam non ſupereſt quod dānetur autoribus, de quibus dominus per Prophetā loquiť, dicēs: Reprobātes uerbū ſperaſtis in calumniā, & in tumultum, & eſtis in eo: propterea erit uobis iniquitas hæc ſicut interruptio. Rurſus etiā de talibus propheta clamat dicēs: Accedite huc femē adulterij & fornicarij. Super quem luſiſtis, ſuper quem dilataſtis os & eieciſtis linguam? Nunquid nō uos filij ſceleſti eſtis ſemen mendax? Ceſſent impij commentitia aduerſus ſimplices iam fraude mentiri. Cuſtodi (inquit propheta) linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Recede à malo, & fac bonum, quære pacem & perſequere eam. Oculi domini ad iuſtos, & aures eius ad clamorem eorum. Vultus autem domini ſuper facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Et paulò poſt: Interficiet impium malitia, & odientes iuſtum culpabuntur. Nos quanquam multa patiamur à talibus, diligamus nos chariſſimi inuicem, quoniam charitas ex deo eſt. Et omnis qui diligit, ex deo natus eſt, & cognoſcit deum. Qui non diligit, non nouit deum, quia deus charitas eſt. In hoc apparuit charitas dei in nobis, quoniam filium ſuum unigenitum miſit deus in mun-

dum ut uiuamus per eum. In hoc eſt charitas, nõ quaſi nos dilexerimus deum, ſed quoniam ipſe dilexit nos, & miſit filium ſuum propitiationẽ pro peccatis noſtris. Chariſſimi, ſi deus dilexit nos, & nos debemus alterutrũ diligere. Deum nemo uidit unquã. Si diligamus inuicem, deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta eſt: in hoc intelligimus, quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis, quoniã de ſpiritu ſuo dedit nobis, & nos uidimus, & teſtificamur, quoniam pater miſit filium ſuum ſaluatorem mundi. Quiſquis cõfeſſus fuerit, quoniã Ieſus eſt filius dei, deus in eo manet, & ipſe in deo. Et nos agnouimus & credimus ueritati, quam habet deus in nobis. Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta eſt charitas nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo. Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem, quia timor pœnam habet. Qui autem timet, non eſt perfectus in charitate. Nos ergo diligamus deum, quoniam deus prior dilexit nos. Si quis dixerit, quoniã diligo deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui autem non diligit fratrem ſuum quem uidet, deum, quem non uidet, quomodo poteſt diligere? Et hoc mandatum à deo habemus, ut qui diligit deum, diligat & fratrem ſuum. Omnis qui credit, quoniam Ieſus Chriſtus ex deo natus, & omnis qui diligit eum qui genuit, diligit eum qui natus eſt ex eo. In hoc cognouimus, quoniam diligimus natos dei, cum deum diligamus, & mandata eius faciamus: hæc eſt enim charitas dei, ut mandata eius cuſtodiamus. Et mandata eius grauia non ſunt, quia omne quod natum eſt ex deo, uincit mundum. Et hæc eſt uictoria quæ uincit mundum fides noſtra. Quis eſt qui uincit mundum, niſi qui credit, quoniam Ieſus eſt filius dei? Hic eſt qui uenit per aquam & ſanguinem Ieſus Chriſtus, nõ in aqua ſolum, ſed in aqua & ſanguine. Et ſpiritus eſt qui teſtificatur, quoniã Chriſtus eſt ueritas, quoniam tres ſunt qui teſtimoniũ dant, ſpiritus, ſanguis, & aqua, & hi tres unum ſunt. Si teſtimoniũ hominum accipimus, teſtimoniũ dei maius eſt, quia teſtificatus eſt de filio ſuo. Qui credit in filium dei, habet teſtimoniũ dei in ſe. Qui non credit filio, mendacẽ facit eum, quia nõ credit in teſtimonio, quod teſtificatus eſt de filio ſuo deus. Et hoc teſtimonium eſt, quoniam uitam æternam dedit nobis deus. Et hæc uita in eius filio. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filiũ dei, non habet uitam. Hæc ſcribo uobis, ut ſciatis, quoniam uitam habebitis ęternã, qui creditis in nomine filij dei. Et hęc eſt fiducia quam habemus ad eum, quia quodcunq; petierimus ſecundum uoluntatẽ eius, audiet nos. Et ſcimus quia audit nos, quicquid petierimus. Scimus, quoniam habemus petitiones quas poſtulamus ab eo. Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei uita peccanti non ad mortem. Eſt peccatũ ad mortem, non pro illo dico ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum eſt, & eſt peccatũ ad mortem. Scimus, quia omnis qui natus eſt ex deo non peccat, ſed generatio dei conſeruat eum, & malignus nõ tangit eum. Scimus enim quoniam ex deo ſumus, & mundus totus in maligno poſitus eſt. Et ſcimus quoniam filius dei uenit, & dedit nobis ſenſum ut cognoſcamus deum uerum, & ſimus in uero filio eius: hic eſt uerus deus, & uita æterna. Propter mala ſua multi potentes oppreſſi ſunt ualde, & glorioſi traditi ſunt in manus alterorum. Benedictio autem dei in mercedẽ iuſti feſtinat, & in honore boni proceſſus illius fructificat. Beatus uir qui non eſt lapſus uerbo ex ore ſuo, & non eſt ſtimulatus in triſtitia delicti. Scitote chariſſimi, pro ea pietate quæ uobis dei famulis impendenda eſt, omnes ſuggeſtiones ueſtras fidei catholicæ profuturas, me dignanter ſuſcepiſſe, ut ipſarum quoq; opere, & pax Chriſtiana reparari, & error impius poſſit aboleri. Et ſi amplius de talibus aut his ſimilibus aliquid fuerit deliberandũ, celeriter ad nos relatio dirigatur, ut pertractata qualitate horum, noſtra quid obſeruari debeat ſolicitudo conſtituat. Data vi. Calend. Auguſt. Conſtante Cos.

Altera

ALTERA EVSEBII EPISTOLA ADMONITORIA, AD FRATRES PER ALEXANDRIAM & Aegyptum Chriſtum ſyncere prædicantibus, ne ſe à uera fide per aſtutias falſorũ prophetarũ auellere patiantur.

EVSEBIVS Romanæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ epiſcopus, dilectiſſimis, in charitate Chriſti unanimis, charitatis glutino connexis, fratribus per Alexandriam & Aegyptum domino militantibus, & rectam fidem tenentibus, in domino ſalutem. Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum, & deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, ut poſſimus & ipſi cõſolari eos qui in omni preſſura ſunt, per exhortationem qua exhortamur ipſi à deo: quoniam ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Siue autem tribulamur, pro ueſtra exhortatione & ſalute: ſiue exhortamur, pro ueſtra exhortatione & ſalute, quæ operatur in tolerantiam earundem paſſionum quas & nos patimur, & ſpes noſtra firma eſt pro uobis, ſcientes, quoniam ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis. Vetera dilectiſſimi tranſierunt, & ecce facta ſunt noua. Omnia autem ex deo, qui reconciliauit nos ſibi per Chriſtum, & dedit nobis miniſterium reconciliationis, quoniamquidem deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis uerbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur tanquã deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto reconciliamini deo. Eum qui non nouerat peccatũ, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iuſtitia dei in ipſo. Adiuuantes autem exhortamur, ne in uacuum gratiam dei recipiatis. Ait enim, tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, nemini dantes ullam offenſionem, ut non uituperetur miniſteriũ noſtrum, ſed in omnibus exhibeamus noſmetipſos, ſicut dei miniſtros in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, & ſuauitate, in ſpiritu ſancto, in charitate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute dei, per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut ſeductores & ueraces, ſicut qui ignoti & cogniti, quaſi morientes, & ecce uiuimus, ut caſtigati & non mortificati, quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes, ſicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Os noſtrum patet ad uos chariſſimi, cor noſtrum dilatatum eſt. Non anguſtiamini in carnalibus, anguſtiamini autem in ſpiritualibus. Eandem autem habentes remuneratione͂, tanquã filijs dico dilatamini & uos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ aute͂ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? Quis aute͂ cõſenſus templo dei cum idolis? Vos enim eſtis templũ dei uiui, ſicut dicit dominus: quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum deus, & ipſi erunt mihi populus, propter quod exite in medio eorũ, & ſeparamini de medio eorum dicit dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam uos, & ero uobis in patre͂, & uos eritis mihi in filios, & filias, dicit dominus omnipotens. Has igitur habe͂tes promiſſiones chariſſimi, mũdemus nos ab omni inquiname͂to carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificatione͂ in timore dei. Errore͂ ueſtrũ corrigite fratres, & ab omni eroris macula uos cuſtodite, ut purũ dei munus offerre ualeatis. Set uos dei nolite perſequi. Epiſcopos nolite infamare neq; accuſare, quia deus eos ſuo iudicio uoluit reſeruari. Quod e͂m nõ ab humanis, aut prauæ uitæ hominibus eos deprauari, aut accuſari

uoluit ipſe dedit exemplũ, quando per ſeipſum & non per alium, negotiantes eiecit ſacerdotes de templo, & menſas numulariorum proprio euertit flagello, & eiecit de templo: & ſicut alibi ait, Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem deos diſcernit. Dei ergo ordinationem accuſat, qui epiſcopos accuſat uel condemnat, dum minus ſpiritualia quàm terrena ſectatur. Cauſa enim fidei & dilectionis quibus ſalus Chriſtiana conſiſtit, multa me ſolicitudine laborare cõpellit, metuentem ne prauitas quę in ſuis fuerat amputanda principijs, proceſſu temporis & pertinacior fiat & altior. Nam inimicum nimis eſt atq; incongruum, eos qui epiſcopos uel reliquos ueros ſacerdotes ſua perſecutione uexant, catholicorũ nominibus ſine diſcretione miſceri, cum iam natam impietatem non deferentes ipſi ſua prauitate condemnantur, quos conuenit percelli pro perfidia, aut liberari pro uenia: quia ſicut plenũ pietatis eſt oppreſſis charitatem dominicam reddi, ita iuſtum eſt omnia perturbantis autoritatẽ amputari. Miror chariſſimi, quare tam citò mouemini, atq; à ueſtro ſenſu transferimini, cum ſcriptum ſit: Poſt cõcupiſcentias tuas non eas, & à uoluntate tua auertere. Si pręſtes animæ tuę concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Ne oblecteris in turbis, nec in modicis: adeſt enim cõmiſſio illorum. Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & non eſt tibi nihil in ſeculo: eris enim inuidus tuæ uitæ. Operarius ebrioſus nõ locupletabitur, & qui ſpernit modica paulatim decidet, & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguunt ſenſatos, & qui ſe iungit fornicarijs, erit nequam, putredo & uermis hæreditabunt illum, & extolletur in exemplũ maius, & tolletur de numero anima eius. Qui credit citò, leuis corde eſt, & minorabitur, & qui delinquit in animã ſuam inſuper habebitur. Qui gaudet iniquitate denotabitur: & qui odit correptionem minuetur uita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Qui peccat in animã ſuam pœnitebit, & qui iocundatur in malitia, denotabitur. Ne iteres uerbũ nequam & durum, & non minoraberis. Amico & inimico noli enarrare ſenſum tuum, & ſi eſt tibi delictũ, noli denudare: audiet enim te, & cuſtodiet te, & quaſi defendens peccatum, odiet te, & ſic adhęrebit tibi ſemper. Audiſti uerbum aduerſus proximum, cõmoriatur in te fidens, quoniam non te diſrumpet, à facie uerbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori carnis, ſic uerbum in corde ſtulti. Corripe amicum ne fortè cum fecerit iniuriam, & non intellexerit, dicat, non feci, aut ſi fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum ne fortè nõ dixerit. Et ſi dixerit, ne fortè iteret. Corripe amicum, ſæpe enim fit cõmiſſio, & nõ omni uerbo credas. Eſt qui labitur in lingua ſua, ſed nõ ex animo. Quis eſt enim qui nõ deliquerit in lingua ſua? Corripe proximum antequam commineris, & da locum timori altiſſimi, quia omnis ſapientia & ſciẽtia timor dei, & in illa eſt timere deum, & in omni ſapientia diſpoſitio legis. Non eſt ſapientia neq; ſcientia, & non eſt cogitatus bonus, niſi in illa. Peccatorũ prudentia eſt nequitia, & in ipſa execratio, & eſt inſipiens, qui imminuitur ſapiẽtia. Melior eſt homo qui deficit ſapientia, & deficiens ſenſu in timore, quàm qui abundat ſenſu, & tranſgreditur legem altiſſimi. Eſt ſolertia certa, & ipſa iniqua, & eſt qui emittit uerbum certum enarrans ueritatem. Eſt qui nequiter humiliat ſe, & interiora eius plena ſunt dolo. Et eſt iuſtus qui ſe nimium ſubmittit à multa humilitate, & eſt iuſtus qui inclinat faciem, & fingit non uidere ſe quod ignoratum eſt. Et ſi ab imbecillitate uirium uetetur peccare, ſi inuenerit tempus malefaciendi, malefaciet. Ex uiſu cognoſcitur uir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus: amictus corporis & riſus dentium, & ingreſſus hominis enunciat de illo. Eſt correptio mendax in ore contumelioſi, & eſt iudiciũ quod non probatur eſſe bonum, & eſt tacens, & ipſe eſt prudens. Quàm bonum eſt arguere, quàm iraſci, & cõfitentem in oratione nõ prohibere. Cõcupiſcentia ſpadonis deuirginauit iuuenculam, ſic qui facit per uim iudicium iniquum. Quàm bo-

num

num eſt correpto manifeſtare pœnitentiam, ſic enim effugies uoluntarium peccatum. Eſt tacens qui inuenitur ſapiens, & eſt odibilis qui procax eſt ad loquendum. Eſt autem tacens non habens ſenſum loquelæ: eſt & tacens, tempus ſciens apti temporis. Homo ſapiens tacebit uſque ad tempus, laſciuus autem & imprudens non ſeruabit tempus. Qui multis utitur uerbis, lędit animam ſuam, & qui poteſtatem ſibi aſſumit iniuſte, odietur. Eſt proceſſio in malis uiro indiſciplinato, & eſt inuentio in detrimentum. Eſt datum quod non eſt utile, & eſt datum, cuius retributio duplex. Eſt propter gloriam minoratio, & eſt qui ab humilitate leuabit caput. Eſt qui multa redimat modico precio, & eſt reſtituēs ea ſeptuplũ. Sapiens in uerbis ſeipſum amabilem facit, gratiæ autem fatuorũ effundentur. Datum inſipientis non erit utile tibi, oculi enim illius ſeptemplices ſunt. Exigua dabit, & multa improperabit, & apertio oris illius inflãmatio eſt. Hodie fœnerat quis, & cras expetit, & odibilis homo huiuſmodi. Fatuo nõ erit amicus, & nõ erit gloria bonis illius. Qui enim edunt panem illius, falſæ linguæ ſunt: quotiens et quanti irridebunt eum? neque enim quod habendũ erat directo ſenſu diſtribuit, ſimiliter & quod non erat habendum. Lapſus falſæ linguæ quaſi qui à pauimẽto cadens, ſic caſus malorum feſtinanter uenient. Homo ingratus quaſi fabula uana in ore indiſciplinatorũ aſſidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola, nõ enim dicit illam in tempore ſuo. Eſt qui uetatur peccare ab inopia, & in requie ſua ſtimulabitur. Eſt qui perdet animam ſuam prę confuſione, & ab imprudenti perſona perdet eam, perſonæ autem acceptione perdet ſe. Eſt qui præ confuſione promittit pro amico, & lucratus eſt eum inimicũ gratis. Opprobrium enim nequam in homine mendacium, & in ore indiſciplinatorum aſſidue erit. Laudat furem aſſiduitas uiri mendacis, perditionem autem ambo hæreditabunt. Mores hominum mendaciũm ſine honore, & confuſio illorum cum ipſis ſine intermiſſione. Vos fratres admonemus profutura hominibus inuicem indeſinenter ſectari in charitate Chriſti. Similiter obſecramus uos in domino, ut digne ambuletis uocatione, qua uocati eſtis, cum omni humilitate, & manſuetudine, cum patientia inuicem ſupportantes in charitate, ſoliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis, unum corpus, & unus ſpiritus, ſicut uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ, unus dominus, una fides, unum baptiſma, unus deus, & pater omnium, qui ſuper omnes & per omnia, & in omnibus nobis. Vnicuique autem noſtrûm data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti, propter quod dicit: Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatẽ, dedit dona hominibus. Quod autem aſcendit, quid eſt niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ? Qui deſcendit ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, ut adimpleret omnia. Et ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios uero euangeliſtas, alios autẽ paſtores & doctores ad conſummationẽ ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationẽ corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij dei in uirum perfectum, in menſurã ętatis plenitudinis Chriſti, ut iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumuentionẽ erroris: de occultis enim cordis alieni temere iudicare iniquum eſt, & eum cuius non uidentur niſi opera bona, peccatũ eſt ex ſuſpitione reprehendere. Oues ergo quæ paſtori ſuo commiſſę ſunt, eum nec reprehendere (niſi à recta fide exorbitauerit) debẽt, nec ullatenus accuſare poſſunt, quia facta paſtorum oris gladio ferienda non ſunt, quanq̃ recte reprehendenda uideantur. Ideo iſta dicimus, quia in ſcripturis ueſtris reperimus quoſdam epiſcopos noſtris in partibus à proprijs ouibus accuſatos, aliquos uidelicet ex ſuſpicione, & aliquos ex certa ratione. Et idcirco quoſdam eſſe rebus ſuis expoliatos, quoſdam uero à propria ſede pulſos. Quos ſcias, nec ad ſynodum comprouincialem, nec ad generalem poſſe uocare, nec in aliquid iudicare, antequam cuncta

quæ eis ſublata ſunt, legibus poteſtati eorum redintegrentur. Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari, & eccleſias quæ ei ſublatæ ſunt, cum omni priuilegio ſuo reſtitui, & poſtmodum non ſub anguſti temporis ſpacio, ſed tantum temporis ſpacium eis indulgeatur, quantum expoliati uel expulſi eſſe uidentur antequam ad ſynodum conuocentur, & ab omnibus quibuſq; ſuæ prouinciæ epiſcopis audiãtur. Nam nec conuocari ad cauſam, nec dijudicari poteſt expoliatus uel expulſus, quia non eſt priuilegium, quo expoliari poſſit iam nudatus. Vnde & antiquitus decretũ eſt, ut omnes poſſeſſiones, & omnia ſibi ſublata, atque fructus cunctos ante litem conteſtatam præceptor uel primas poſſeſſori reſtituat. Et alibi ſcriptum habetur: Ille qui uiolentiã pertulit, uniuerſa in ſtatu quo fuerant recipiat, & quæ poſſidet ſecurus teneat. Et alibi in ſynodalibus patrum decretis, & regum edictis legitur ſtatutum: Redintegranda ſunt omnia expoliatis uel electis epiſcopis præſentialiter ordinatione pontificũ, & in eorum unde abſceſſerunt loca funditus reuocanda, quacunque conditione temporis, aut dolo, aut captiuitate, aut uirtute maiorũ, aut per quaſcunque iniuſtas cauſas res eccleſiæ, uel proprias, aut ſubſtantias ſuas perdidiſſe noſcuntur, ante accuſationem aut regularem ad ſynodum uocationem eorum. & reliqua. Eſt etiam in antiquis Eccleſiæ ſtatutis decretum, ut qui aliena inuadit, non exeat impunitus, ſed cum multiplicatione omnia reſtituat. Vnde & in Euangelio ſcriptũ eſt: Quod ſi aliquid defraudaui, reddo quadruplum. Et in legibus ſeculi cautum habetur: Qui rem ſubripit alienam, illi cuius res direpta eſt, in decuplũ quæ ſublata ſunt, reſtituat. Et in lege diuina legitur: Maledictus omnis qui transfert terminos proximi ſui, & dicet omnis populus, Amen. Talia ergo non præſumantur abſque ultione, nec exerceantur abſque ſua damnatione. Pacem & non damnũ, aut iniuſtitiã alicuius ſectamini inuicem & in omnes. Veritatem autem faciẽtes in charitate creſcamus in illo per omnia qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum & connexũ per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſecundũ operationem in menſurã uniuſcuiuſq; membri augmentũ corporis facit in ædificationem ſui in charitate. De cætero chariſſimi gaudete, & perfecti eſtote, exhortamini, idem ſapite, pacẽ habete, & deus pacis & dilectionis erit uobiſcum. Dominus cuſtodiat uos & nunc, & in die æternitatis, Amen. DATA IX. CAL. Octobris, Conſtante. CC. conceſſ.

TERTIA EVSEBII EIPSTOLA AD EPISCOPOS ET DIACONES THVSCIAE ET CAMpaniæ, ut non ſolum diligentiores ſint circa ea gerenda, quæ adminiſtratio religioſa deſiderat, ſed etiam bonis operibus in hoc ſeculo ſint diuites, ne æterno gaudio priuentur. Et nonnulla alia de feſto inuẽtionis crucis, de hæreticis ſuſcipiendis, de impoſitione manuũ habebitis.

DILECTISSIMIS fratribus uniuerſis epiſcopis per Cãpaniam & Thuſciam conſtitutis, Euſebius. Benedictus dominus deus noſter qui per miſericordiam ſuam Romanam Eccleſiam beati Petri Apoſtolorum principis ſacerdotio ditauit, nobiſq; uiam monſtrandam circa nos propter uniuerſalem curam quæ nobis propter priuilegium eiuſdem Eccleſiæ charitas indulſit, qui cohæremus firmitate fidei, iungamur quoque uotiua iocunditate colloquij, quo facilius dum per literarũ miniſteria ad uos uſque pertẽdimus, etiã corda ueſtra ad religioſum cultũ apoſtolicis admonitionibus incitemus,

citemus, & dum dilectionis noſtrę ſpei reddimus uelut quoddam debitũ, plenum circa deum monſtremus affectum. Iungamus ergo dilectiſſimi fratres, continuas & humiles preces, & deum noſtrum oris & cordis lachrymis ſupplicantes iugi deprecatione poſcamus, ut inſtitutione & opere illi cuius eſſe membra cupimus, hæreamus, nec unquam ab illa uia quæ Chriſtus eſt deuio tramite declinemus, ne ab eo iuſte quem nos impie relinquimus, deſeramur infideles. Quod cum superni fauoris auxilio ea nobis poteſt ratione contingere, ſi apoſtolica dogmata, ſi patrum mãdata ſeruamus. Dicit enim dominus noſter: Qui diligit me, ſermonẽ meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionẽ apud eum faciemus. Et licet hæc poſſint generaliter dicta ſufficere, ut uel declinemus errata, uel cuſtodiamus catholica, ab apoſtolis tamẽ eorũq; ſucceſſoribus nouimus conſtitutũ criminationes aduerſus doctores nõ debere ſuſcipere, nec peregrina iudicia fieri, nec quenq̃ alterius iudicis q̃ ſui ſentẽtia debere conſtringi. Caput enim eccleſiæ Chriſtus eſt, Chriſti autem uicarij ſacerdotes ſunt, qui uice Chriſti legatione funguntur in eccleſia. Idcirco quicquid ad eorum fit iniuriã, ad Chriſtum pertinet qui dixit: Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit: & qui ſpernit me, ſpernit eum qui miſit me. Iſta fratres terribilia ſunt, & oppidò diligenter conſideranda & cauenda, & tam propter eos qui ſeipſos aut cupiditate, aut auaritia, aut inuidia perdere moliuntur, ne in profunda labantur, aut in talia incidãt mala, quàm propter perſecutores Eccleſiæ ſeruorumq; eius qui iuxta ueritatis uocẽ oculos habentes non uident, & aures habentes non audiunt, nec intelligũt quæ placent deo, ſequentes in omnibus apoſtolicã regulam, & prædicantes eius omnia conſtituta ob cuſtodiam epiſcoporũ, qui columnæ eccleſiæ à deo dicti ſunt, & cæterorum uerorum ſacerdotũ firmantes cana patrum ſtatuta, ſtatuimus iterum cum omnibus qui nobiſcum ſunt epiſcopis, ſicut dudum decretum reperimus, ut homicidæ, malefici, fures, ſacrilegi, raptores, adulteri, inceſti, uenefici, ſuſpecti, criminoſi, doloſi, periuri & qui raptum fecerunt, uel falſum teſtimoniũ dixerunt, ſeu qui ad ſacrilegos diuinosq; concurrerunt, ſimilesq; eorum nullatenus ad accuſationẽ uel ad teſtimonium erunt admittendi, quia infames ſunt & iuſte repellendi, quia funeſta eſt uox eorum. Vocem enim funeſtã in omnibus interdici potius quàm audiri oportet. Periculum ergo quod doctoribus imminet, ſummopere ſemper cauendũ eſt & declinandum, & illi ſunt à cunctis portandi & cuſtodiendi, dicente domino: Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Prima enim ſalus eſt rectæ fidei regulas cuſtodire, & à conſtitutis patrũ nullatenus deuiare. Nec poteſt domini noſtri Ieſu Chriſti prætermitti ſententia dicentis: Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo eccleſiam meam. Et hæc quæ dicta ſunt, rerum probantur effectibus, quia in ſede apoſtolica extra maculã ſemper eſt catholica ſeruata religio. Ideo chariſſimi & uos iuxta ſanctã ſcripturã diſcite bene facere & mala declinare, & patrum regulis imbui, ſicut ſcriptũ eſt: Fili ſi habes bene fac tecũ, & deo dignas oblationes offer. Memor eſto quoniã mors nõ tardat, & teſtamentũ inferorũ, quia demonſtratũ eſt tibi. Teſtamentũ huius mundi morte morieť. Ante mortẽ benefac amico tuo, & ſecundũ uires tuas exporrigens da pauperi. Nõ defrauderis à die bona, & particula boni doni nõ te prętereat. Nónne alijs relinquis dolores & labores tuos? In diuiſione ſortis da & accipe, iuſtifica animã tuã. Ante obitũ tuũ operare iuſtitiã, quia nõ eſt apud inferos inuenire cibũ. Omnis caro ſicut fęnũ ueteraſcet, & ſicut foliũ fructificans in arbore uiridi. Alia generanť, & alia dejciunť. Sic generatio carnis & ſanguinis alia finitur, & alia naſciť. Omne opus corruptibile in fine deficiet, & qui illud operatur, ibit cũ ipſo. Et omne opus electũ iuſtificabiť, & qui operať illud honorabitur in illo. Beatus uir qui in ſapiẽtia ſua morabitur, & qui in iuſtitia ſua meditabiť, & in ſenſu cogitabit circumſpectionẽ dei. Qui excogitat uias illius in corde ſuo & in abſcõſis

illius intelligens erit, uadens poſt illam quaſi inueſtigator, & in uijs illius conſiſtẽs. Qui reſpicit per feneſtrã eius, & in ianuã illius audiens. Qui requieſcit iuxta domũ illius, & in parietibus illis figens palum. Statuit caſulã ſuam ad manus illius, & requieſcunt in caſula illius dona per æuũ. Statuet filios ſuos ſub tegmine illius, & ſub ramis illius morabitur, protegiẽ ſub ramis illius à feruore, & in gloria eius requieſcet. Qui timet dominũ faciet illud, & qui continẽs eſt iuſtitiæ apprehendet illã, & obuiabit illi quaſi mater honorificata, & quaſi mulier à uirginitate ſuſcipiet illũ. Cibabit illũ pane uitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illũ. Et firmabitur in illo, et non flecteẽ, et continebit illũ, & non confundetur, & exaltabit eum apud proximos ſuos, & in medio eccleſiæ aperiet os eius, & implebit eũ ſpiritu ſapientiæ & intellectus, & ſtola gloriæ ueſtiet illũ, iocunditatẽ & exultationem theſaurizabit ſuper illum, & nomine æterno hæreditabit illũ. Homines ſtulti non apprehendent illã, & homines ſenſati obuiabũt illi, homines ſtulti nõ uidebũt illam. Longe enim abeſt à ſuperbia & dolo. Viri mendaces non erũt illius, & uiri ueraces inuenienẽ in illa, & acceſſum habebunt uſque ad inſpectionẽ dei. Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, quoniã à deo perfecta eſt ſapientia. Sapiẽtia enim dei ſtabit laus, & in ore fideli abũdabit, & dominator dabit eam illi. Non dixeris per dominũ abeſt, quæ odit nõ feceris, nõ dices ille me implãtauit. Non enim neceſſarij ſunt illi homines impij. Omne execramentũ erroris odit deus, & nõ erit amabile timẽtibus eum. Deus ab initio conſtituit hominẽ, & reliquit illũ in manu conſilij ſui, adiecit mandata & præcepta ſua. Si uolueris mãdata, conſeruabũt te, & in perpetuũ fidem placitã ſeruare. Appoſui tibi aquam & ignẽ, ad quod uolueris porrige manum, ante hominẽ uita & mors, bonũ & malum, quod placuerit ei, dabitur illi, quoniã multa patientia dei, & fortis in patiẽtia, uidens omnes ſine intermiſſione. Oculi domini ad timẽtes eum, & ipſe cognoſcit omnẽ operam hominis. Nemini mãdauit impie agere, & nemini dedit ſpaciũ peccãdi. Non enim concupiſcit multitudines filiorum infideliũ & inutiliũ. Ne iocũderis in filijs impijs ſi multiplicenẽ, nec oblecteris ſuper ipſos, ſi non eſt timor dei cum illis. Non credas uitæ illorũ, & non reſpexeris in labores eorum. Melior eſt enim unus timens deum, quã mille filij impij. Et utile mori ſine filijs, quàm relinquere filios impios. Ab uno ſenſato inhabitabiẽ patria, & à tribus impijs deſeretur. Multa alia uidit oculus meus, & fortiora horũ audiuit auris mea. In ſynagoga peccantium exardebit ignis, in gente incredibili exardeſcet ira. Non exorauerũt pro peccatis ſuis antiqui gigantes, qui deſtruxerũt confidentes ſuæ uirtuti, & nõ pepercit peregrinationi illorũ, ſed percuſſit eos, & execratus eſt illos præ ſuperbia uerbi illorũ. Non miſertus eſt illis totã gentem perdẽs, & extollentes ſe in ſuis peccatis. Et ſicut ſexcenta millia peditũ, qui cõgregati ſunt in duritia cordis ſui. Et ſi unus fuiſſet ceruicatus, mirũ ſi fuiſſet immunis. Miſericordia enim & ira eſt cum illo potens exoratio, & effundens iram ſecundũ miſericordiam ſuã. Sic correptio illius homines ſecundũ opera ſua iudicabit. Non effugiet in rapina ſua peccator, & non retardabit ſufferentiã facientis miſericordiã. Omnis miſericordia faciet locũ unicuiq; ſecundum meritũ operum ſuorũ, & ſecundũ intellectũ peregrinationis. Nõ dicas à deo abſcondar, & ex ſummo quis mei memorabitur? in populo magno nõ agnoſcar. Quæ eſt enim anima mea in tam immenſa creatura? Ecce cœlũ & cœli cœlorũ, abyſſus, uniuerſa terra, & quæ in eis ſunt, in conſpectu illius cõmouebunẽ, mõtes ſimul & colles & fundamẽta terræ. Et cũ conſpexerit illa deus, tremore cõcutienẽ, & in omnibus his inſenſatũ eſt cor. Et omne cor intelligitur ab illo, & uias illius quis intelligit? Et procellã quã nec oculus uidit hominis? Nam plurima opera illius ſunt in abſconſis, ſed opera iuſtitiæ illius quis enarrabit, aut quis ſuſtinebit? Large enim eſt teſtamentũ à quibuſdã, & interrogatio hominũ in cõſummatione eſt. Qui minoratur corde, cogitat mala, & uir imprudens

&

& errans cogitat ſtulta. Omnis ergo fratres ſermo malus de ore ueſtro nõ procedat ſed ſi quis bonus eſt ad ędificationẽ opportunitatis, ut det gratiã audiẽtibus. Et no lite cõtriſtare ſpm̃ ſanctũ dei, in quo ſignati eſtis in die redẽptionis. Omnis amari- tudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à uobis cũ omni mali- tia. Eſtote autẽ inuicem benigni, miſericordes, donãtes inuicẽ ſicut & deus in Chri- ſto donauit uobis. Eſtote ergo imitatores dei ſicut filij chariſſimi, & ambulate in di- lectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblatio- nem & hoſtiã deo in odorẽ ſuauitatis. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetͅ in uobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet, ſed magis gratiarum actio. Hoc enim ſci- tote intelligentes, quod omnis fornicator aut immũdus, aut auarus (quod eſt idolo rum ſeruitus) nõ habet hæreditatẽ in regno Chriſti & dei. Nemo uos ſeducat ina- nibus uerbis. Propter hæc enim uenit ira dei in filios diffidẽtiæ. Nolite ergo effici participes eorũ. Eratis enim aliquãdo tenebræ, nunc autẽ lux in domino ut filij lu- cis ambulate. Fructus eñ lucis eſt in bonitate, & iuſtitia, & ueritate, probãtes quid ſit beneplacitũ deo, & nolite cõmunicare operibus infructuoſis tenebrarum, ma- gis autẽ redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt dicere. Omnia au tem quæ arguũtur à lumine manifeſtãtur: omne enim quod manifeſtatͅ, lumẽ eſt. Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chri- ſtus. Videte itaq; fratres quomodo caute ambuletis, non quaſi inſipientes, ſed ut ſa pientes, redimẽtes tempus, quoniã dies mali ſunt, propterea nolite fieri impruden tes, ſed intelligentes quæ ſit uolũtas dei. Et nolite inebriari uino, in quo eſt luxuria, ſed implemini ſpiritu ſancto loquẽtes uobiſmetipſis in pſalmis et hymnis in cordib. ueſtris, domino gratias agẽtes ſemper pro omnibus in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti deo & patri, ſubiecti inuicem in timore Chriſti. Crucis ergo domini noſtri Ieſu Chriſti quæ nuper nobis gubernacula ſanctæ Romanæ eccleſiæ tenentibus quinto nonas Maij inuenta eſt, in prædicto calendarũ die inuẽtionis feſtũ uobis ſo- lenniter celebrare mãdamus. Similiter & hęreticos omnes quicũq; dei gratia cõuer tuntͅ, in ſanctæ trinitatis nomine credẽtes baptizati ſunt, Romanę eccleſię regulã tenentes per manus impoſitionẽ reconciliari præcipimus. Manus impoſitionis ſa- cramentũ magna ueneratione tenendũ eſt, quæ ab alijs perfici nõ poteſt, niſi à ſum mis ſacerdotibus. Nec tẽpore apoſtolorũ ab alijs q̃ ab ipſis apoſtolis legitͅ aut ſcitur peracta eſſe, neq; ab alijs (ſicut iam dictũ eſt) q̃ ab illis qui eorũ locũ tenent, unquã perfici poteſt, aut fieri debet. Nam ſi aliter præſumptũ fuerit, irritum habeatur & uacuũ, nec inter eccleſiaſtica unq̃ reputabitur ſacramẽta. De cętero fratres gaudete & exultate in domino, ut ſancti ſpiritus gratia illuminati & cõfortati, uos ueſtroſq; ad paſcua æternæ uitæ peruenire atq; perducere adminiculante domino ualeatis. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti & charitas dei & cõmunicatio ſpiritus ſancti ſit ſemper cũ omnibus nobis, Amen. DATA VIII. Calen. Sept. Conſtante. C. cõſule.

EPISTOLA AEGYPTIORVM PONTIFICVM AD MARCVM PAPAM pro exemplaribus Niceni Concilij, quia Arriani eorũ exẽplaria incẽderãt.

SANCTO & apoſtolici culminis uenerãdo domino Marco ſanctę Romanæ & apoſtolicæ ſedis atq; uniuerſalis Eccleſiæ papæ, Athanaſius & uniuerſi Aegyptiorũ epiſcopi. Ad uos perueniſſe nõ dubitamus quanta & qualia ab hæreticis, & maxime ab Arrianis quotidie patimur, quoniã in tantũ ab eis perſequimur, ut etiã uiuere nos tædeat. Nam inſtãti tẽpore ſubitò & inſperatè in nos irruẽtes, noſq;

iuxta præceptũ domini, qui ait, ſi uos perſecuti fuerint in unam ciuitatẽ, fugite in aliam: fugiẽdo propter cladem populi declinãtes, nos comprehẽdere nõ ualuerũt, ſed omnia noſtra depopulati ſunt, in tantũ em̃ noſtra uaſtauerũt, ut nec libros, nec ueſtimenta eccleſiaſtica, aliaq́ ornamẽta, nec reliqua utenſilia nobis dimitterẽt. Libros uero noſtros uſq; ad minimũ incendẽtes, nec iota unum relinquẽtes propter ueritatis fidẽ Nicenã ſynodũ, qua clerus & populus imbuebatur, & maxime iam imbuti erant, in contumeliã noſtrã, & omniũ Chriſtianorũ, incenderũt. Quapropter precamur pater beatiſſime, quia nõ dubitamus apud uos plenaria eſſe Niceni Concilij exemplaria, ut nobis illa quæ ſanctæ recordationis prædeceſſoris ueſtri Syluestri fuerunt, ſub tuta mittatis ſtipulatione. Nam quando prædictæ ſynodo cũ beatæ memoriæ Alexandro digno deo pontifice noſtro, id eſt, Alexãdrinę magnę ciuitatis epiſcopo in diaconatus interſuimus officio, ſub noſtrę pręſentiæ teſtimonio per beatos uiros Victorẽ, Vincentiũ presbyteros apoſtolicę ſedis apocriſarios miſſa ſunt prædicto papæ Sylueſtro cum aſtipulatione ſubnexa capitula lxx. Sanè pręſentibus nobis lxxx. capitula in memorata tractata ſunt ſynodo, xl. à gręcis gręca lingua ædita, & xl. à latinis ſimiliter latina ædita lingua: ſed uiſum eſt trecẽtis decem & octo patrib. in prædicto ſancto ſpiritu repletis Cõcilio cõgregatis, & maxime iam dicto Alexandro, & apoſtolicæ ſedis apocriſarijs, ut x. capitula adunarentur, alijs atq; cõgruis in locis insererent, et ad formã LX. diſcipulorũ uel totius orbis terræ linguarũ, lx. tãti & tam excellẽtis concilij fierẽt capitula, quæ omnẽ Chriſtianorũ informarẽt orbem, & omnes ſub ſacerdotali & Chriſtiano nomine degentes una fides, & una ſacerdotalis atq; clericalis regeret norma, nec quiſq; à ſuo diſſideret capite. Nunc ergo, ut prædictũ eſt, inimici ſanctę dei eccleſiæ, & maxime Arriani à quibus quotidie expugnamur, conterimur, & opprimimur, præfata lxx. Niceni Concilij capitula quæ de præfata ſynodo iam facta, iubẽte domino meo Alexandro, decreto omniũ epiſcoporũ attuli, quæ etiã coram omnibus recitaui atque tranſcripſi, ſunt igne cõbuſta, optamus ut à ueſtræ ſanctæ ſedis eccleſię autoritate quę eſt mater & caput omnium Eccleſiarũ, ea ad correptionẽ & recreationẽ fidelium orthodoxorũ percipere per pręſentes legatos mereamur. Verè nouimus apoſtolatus ueſtri cor gratia ſancti ſpiritus in tantũ eſſe accenſum, ut omnibus oppreſſis ſuccurratis, quanto magis nobis qui licet exigui ordinis, tamẽ ueſtri ſumus, uobisq; obedientes, cum omnibus nobis cõmiſſis, & eſſe ſemper uolumus. Ideo decet & oportet uos nobis hæc quæ rogamus, & alia quę neceſſaria iuxta ſapientiã quã uobis præſtitit altiſſimus eſſe cognoueritis, abſq; tarditate præſtare, ut tantæ miſeriæ ſqualores à fideliũ mẽtibus detergãtur, & quaſi uulnus corpori infixũ aditu tantæ miſeriæ obſerato, ſalutari curetur antidoto, ut diuino freti iuuamine, ueſtraq; autoritate atq; auxilio roborati, aduerſantiũ tergiuerſationes euadere ualeamus, atq; incõfuſo uultu nõ fraude cuiuſq̃ perculſi aſſiſtere ęterno iudici mereamur, et uocẽ audire Chriſti, Euge ſerue bone et fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te cõſtituã, intra in gaudiũ domini tui.

RESCRIPTIO MARCI PAPAE DE MISSIONE CAPITVLORVM NICENI CONCILII ATHAnaſio & omnibus Aegyptiorum Epiſcopis.

DOMINIS uenerabilib. fratribus Athanaſio, & uniuerſis Aegyptiorum Epiſcopis, Marcus S. Ro. Eccleſię epiſcopus. Doleo fratres et nimiũ contriſtor ſuper afflictione ueſtra, ſed oppidò cõſolor, quod uento agitata non eſtis harundo, ſed recti in fide inter omnes procellarũ & turbinũ colluctatiões inceſſanter perduratis. Lectis ergo frat. ueſtræ literis, uigorẽ cõſtantię quẽ olim noueramus, agnoui-

mus

mus, congratulantes uobis quod ad cuſtodiendū gregem paſtoralē curam uigilanter inſequimini, ne lupi qui ſub ſpecie ouium ſubintrarūt, beſtiali ſæuitia ſupplices quaſq; dilacerent, qui non ad hoc ſubintrarūt, ut aliqua correctione proficiant, ſed ut ea quæ ſunt ſana corrumpant. Quapropter moneo & hortor dilectionem ueſtram, ut bonū quod incepiſtis adminiculante diuina gratia uſq; in finē perducere ſatagatis, ueritatis uoce monente: Beatus qui perſeuerauerit uſq; in finem: unde enim beata perſeuerantia niſi de uirtute patientiæ? Nam iuxta apoſtolū, omnes qui uoluerint pie uiuere in Chriſto perſecutionē patient: quæ non in eo tantū computanda eſt, quod contra Chriſtianā pietatem, aut ferro, aut ignibus agit, aut quibuſcunq; ſupplicijs cum perſecutionū ſæuitiā ſuppleant, ſed diſſimilitudines morū & contumacię inobedientiū, & malignarū tela linguarū, quibusq; conflictationibus cōmunia ſemper membra pulſant, ita ut nulla piorū portio à cōflictatione ſit libera, periculis nec ocio careant nec labore, nam hęc & omnia incrementa probabiliū ſtudiorū, & in eis uſq; in finem perſeuerantia, atq; bonę uoluntatis incrementa, ad Chriſti gratiā ſemper ſūt referēda, ut in omnibus quę agimus deus omni perfecte laudet tēpore. De capitulorū nanq; uerorū Niceni cōcilij, quibus nos interſuiſſe literis ueſtræ fraternitatis ſignificaſtis, à noſtris qui unà nobiſcū interfuerunt diligentioribus requiſiuimus collocutionibus, qui ita ut ueſtræ teſtatæ ſunt literæ, omnem nobis ordinē expoſuerunt, & ueſtram epiſtolam per omnia ueram eſſe teſtificati ſunt, non ut nos aliquid ſiniſtrū ueſtra ex parte arbitraremur, ſed nos & uos illoſq; abſq; ulla in poſterum titubatione unum ſentire optaremus, & ſancta Romana eccleſia quæ ſemper immaculata permanſit, & domino præuidente, & beato Petro apoſtolo opem ferente in futuro manebit, ſine ulla hæreticorum inſultatione firma & immobilis omni tempore perſiſteret. His ita peractis diligenter requirētes in ſancto noſtræ & apoſtolicæ ſedis ſcrinio eadē quæ ſanctæ recordationis prædeceſſori meo Syluestro ſunt directa, ſeptuagintà (ut ſignificaſtis) capitula illęſa inuenimus. Ipſa enim uobis propter autoritatē et ſubſcriptionē tantorum patrū & eius magni concilij minime miſimus, ſed per eadem coram apocriſarijs ueſtris alia ſimilia eundem numerū eademq; uerba, & ipſam ſubſcriptionē continentia, uobis reſcribere & ſub certa ſtipulatione & confirmatione mittere curauimus. Et quis eſt qui fratribus ſuis talia negare audeat? Nam non negligenda nobis hæc per ſancti ſpiritus gratiam dominus docuit, ſed fideliter exercenda & fratribus cōtradenda & docenda diſtribuit. Hęc apoſtolorū uiua traditio, hęc eſt uera charitas quę prædicāda eſt, & pręcipue diligēda ac fouenda, atq; fiducialiter ab omnibus tenēda: hęc ſancta & apoſtolica mater omniū eccleſiarū Chriſti eccleſia, quę per omnipotētis dei gratiā à tramite apoſtolicę traditionis nunq; erraſſe probat, nec hæreticorū nouitatibus deprauāda ſuccubuit, ſed ut in exordio normā fidei Chriſtianę percepit ab autoribus ſuis apoſtolorū Chriſti principibus, illibata fine tenus manet, ſecundū ipſius domini ſaluatoris diuinā pollicitationē, qui diſcipulorū ſuorū principi in ſuis fatus eſt euangelijs: Petre, inquiens, ecce Satan expetiuit ut cribraret uos ſicut qui cribrat triticū, ego aūt pro te rogaui ut nō deficiat fides tua, & tu aliquando cōfirma fratres tuos. Cōſideret itaq; ueſtra excellens prudētia quàm bonū ſit ſuperſiſtere in diſpenſatione uobis credita, & in fide recta, atq; hęreticis & æmulis Chriſti repugnare, & nunquā à ueritatis tramite declinare, quoniā dominus et ſaluator omniū cuius fides eſt, qui pro nobis mori non dubitauit, & proprio nos ſuo redemit ſanguine, qui fidem beati Petri nō defecturā promiſit, & cōfirmare eū fratres ſuos admonuit, quod apoſtolicos pontifices meę exiguitatis prædeceſſores cōfidenter feciſſe ſemper cunctis eſt cognitū, quorū & puſillitas mea licet impar ſit & infirma, pro ſuſcepto tamē diuina dignatiōe miniſterio, pediſſequa cupit exiſtere: uę ēm erit nobis ꝗ huius miniſterij onus ſuſceptū habemus, ſi ueritatē ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, quā apoſtoli prędicauerūt, prędicare neglexerimus; uę erit nobis ſi ſilentio ueritatē oppreſſerimus,

qui erogare nummularijs iubemur, id eſt Chriſtianos populos imbuere & docere. quid in ipſius Chriſti futuro dicturi ſumus examine, ſi ſermonis eius ueritatẽ cõfundimur prędicare? quid erit de nobis cũ de cõmiſſis nobis animabus, & de officio ſuſcepto rationẽ iuſtus iudex Chriſtus deus noſter diſtrictã exegerit? Ideo fratres hortor dilectionẽ ueſtrã, obteſtor & moneo, ut qua debetis & poteſtis ſolicitudine uigiletis ad inueſtigandos hæreticos & inimicos ſanctæ dei eccleſiæ, & à ſuis mentibus ne peſtis hæc latius diuulgẽt, ſeueritate qua poteſtis pro uiribus extirpetis: quoniã ut habebit à deo dignę remunerationis prẽmium qui diligentius quod ad ſalutem commiſſæ ſibi plebis proficiat, fuerit executus, ita ante tribunal domini de reatu negligentiæ ſe non poterit excuſare quicunq; plebem ſuam contra ſacrilegę perſuaſionis autores noluerit cuſtodire. Data xx. Calendas Nouembris, Nepotiano et Secundo uiris clariſſimis conſulibus.

EPISTOLA ATHANASII ET AEGYPTIORVM EPISCOPORVM AD LIBERIVM PApam, de oppreſſionibus Arrianorum.

DOMINO beatiſs. & honorabili ſancto patri Liberio papæ Athanaſius, & uniuerſi Aegyptiorum epiſcopi, in unum ſynodice apud Alexandriam cõgregati. Veſtræ beatiſſimæ paternitatis iura penes deũ ſunt manifeſta, dum prædicationibus ſcilicet apoſtolicis, & doctrinis ueræ fidei cultura uniuerſa repleta ſit terra: per diuinorũ tamen eruditionẽ eloquiorũ ueſtra inſtruẽte admonitione exhortatoria ſuperædificatũ orthodoxa Chriſti eccleſia apoſtolica inſtitutione fundata, & à fidelibus patribus firmiſſime roborata, ad quã omnes beatiſſimi apoſtoli pari honoris et poteſtatis cõſortio pręditi populorũ agmina cõuertentes, pie ſanctèq; de tenebris ad lumẽ, de lapſu ad ueram fidẽ, de morte ad uitã homines diuinę prędeſtinationis gratia pręceptis ac monitis perduxerũt, quorũ ſanctorum apoſtolorũ ueſtra fraternitas honorãda ſequẽs merita, et perfectius implẽs exẽpla, eccleſiã dei morũ probitate, et actuũ ſanctitate cõdecorat, & fide ſacra chriſtianis moribus uigẽs, quę fieri deo placita pręcepit ſtudijs põtificalibus indeſinẽter operatũ & perficit, ſeruãs legis diuinę mãdata, quia nõ legis auditores iuſti ſunt apud deũ, ſicut narrat apoſtolus, ſed factores legis iuſtificabuntũ. Nos ẽm hęc meditari cupiẽtes, et ea quę à ſancta ſede ueſtra apoſtolorũ, eorũq; ſucceſſorũ prędicatione ſuſcepimus, atq; quę in Nicęna ſynodo roborata cognouimus prædicare, et Arrianorũ blaſphemias, atq; aliorũ hęreticorũ repellere cupientes q̃tidie ab his perſequimur, & dãnationi tradimur atq; morti deſtinamur. Qua de re precamur, ut ueſtris exhortatiõibus, tã per uos q̃ & per apocriſarios ueſtros adiuuemur, ne dũ illi creſcunt & nos minuimur, uera fides deſtruatũ, et eorũ hæreſis ultra fidẽ noſtrã creſcat: quoniã timemus, ut poſtq̃ abũdauerit iniquitas, refrigeſcat charitas multorũ. Pro qua re multa ueſtrę ſacræ doctrinę tam apud deũ q̃ apud cũctos fideles merces et laus repoſita eſt, ſi ueſtra hęc recenſetũ autoritate: noſtrã ẽm fidem quã à ſanctis patribus accepimus et tenemus atq; docemus ſubter inſeruimus, ut ſi aliquis uobis aliter nos credere aut docere, aut accuſando, aut muſſitando retulerit, uel detrahendo ſcriptis mandauerit, per hanc manifeſte nos ita credere et docere agnoſcatis. Credimus nanq; in unũ deum patrẽ omnipotentem, omniũ uiſibiliũ necnon inuiſibilium factorẽ, & in unum dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ filium dei natũ ex patre unigenitũ, hoc eſt, ex ſubſtãtia patris, deum ex deo, lumen ex lumine, deum uerũ ex deo uero, natum, non creatum, homouſion, hoc eſt, eiuſdem cum patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, cœleſtia, terreſtria. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis, & incarnatus eſt, & homo factus, paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlũ, uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos. Et in ſpiritũ ſanctũ. Eos aũt qui

dicunt

dicunt, erat tempus quando nō erat, & priuſquā naſcereť non erat, & quia ex nullis ſubſiſtentibus ſactus eſt, aut ex alia ſubſtantia uel eſſentia, dicūt eſſe trepton, hoc eſt, cōuertibilē atq; mutabilē filiū dei: hos anathematizat catholica & apoſtolica ecclesia. Hanc uenerabilē fidem treceni quidē decem & octo patres agnouerunt, & amplexi ſunt, & cōſonantes & unanimes ſcriptis explanauerūt. Sed modo quoniā cōtra hæc (ut noſtis) talia exurgūt, qualia nō debent, uenire & nos dilectiſſimi fratres cū deo deſcendamus ad uiſitationē, id eſt, inquiſitionē ſermonū eorum, & confundamus per approbationē ueriſſimā ibidem linguas eorū eleuatas contra ſcientiam unigeniti filij dei, et iniquitatē in altitudinē humanitatis eius loquētes, diſrumpamus uincula eorū per gladiū ſpiritualē, quod eſt uerbū dei, & proijciamus à nobis iugum ipſorū per expugnationē profani ſenſus illorū. Tunc enim ipſe quoq; dominus irridebit eos, & ſubſannabit, & tunc loqueť ad eos in ira ſua, & in ſurore ſuo conturbabit eos, ſecundū beatum Hieremiā dicens: Falſò prophetæ iſti uaticinanť in nomine meo, nō enim miſi eos, & non pręcepi eis, neq; locutus ſum ad eos uiſionē mendacem, & diuinationē & fraudulentiā & ſeductionē cordis ſui prophetant uobis. Ideo hęc dicit dominus de prophetis qui prophetāt in nomine meo mēdaciū: Erunt proiecti in uijs Hieruſalē, & cōculcatio omniū pie confitentiū me, & non erit qui ſepeliat eos. Nemo enim abſcondere poteſt quibuſdā ſubreptionem cōmentitijs, ſicuti nec folijs fici antiquis tranſgreſſor præcepti Adā potuit, qui per propriam linguā inuerecunde nudať, laqueus eñ fortis uiro labia eius, & captus proprijs ſermonibus, & opera manuū eius, retributio aūt labiorum eius dabitur ei & impietatis reprehenſio. Arguam te, inquit, & ſtatuā contra faciem tuā, exiſtimaſti inique quod eſſem tibi ſimilis. Propterea ſicut dicit dominus ad Gedeon, deponamus eos ad aquā ueræ diſcretionis, & probemus eos ibi regulari examinatione in idipſum pronos corruentes per oſtenſionem praui intellectus eorū, utrum ne ſint apud eos ſapientes diuini uerbi ſcientiā ignorantes, quoniā dicentes eſſe ſe ſapientes ſtulti facti ſunt, et mutauerūt gloriā catholicę eccleſię propria nouitate et uoluntate, ſiue per ea quæ illicite in eius defenſione geſta ſunt, hęreticā turbulentiam introducentes, illud cōpetenter ad nos retinentes quod bene ad Ieſum filiū Sirach dictū eſt: Vſq; ad mortē certa pro ueritate, & dominus pugnabit pro te. Huius rei gratia uniuerſalis uobis in Chriſto Ieſu cōmiſſa eſt eccleſia, ut pro omnibus laboretis, et cunctis opē ferre nō negligatis: quia dū fortis armatus cuſtodit atriū ſuū, in pace ſunt omnia quę poſſidet. Ideoq; tāta urgēte neceſſitate ſummopere cōprimite ueſtra ſumma autoritate infeſtos, releuate oppreſſos, ut abſq; graui damno, opitulante facultate, ipſi gratāter omni tempore ſacrificare mereamur illęſi. Et ſubſcriptio: Aeterna te ſeruet diuinitas per multos annos ſanctiſſime patrum pater. Amen.

LIBERII PAPAE AD ATHANASIVM ET AEGYPTIORVM EPISCOPOS EPISTOLA, IN QVA FIdem eorum commendat, & ſacræ ſcripturæ teſtimonijs innixus, aduerſus Arrianos heræticos animat.

Dilectiſſimo filio Athanaſio, & omnibus in unū cōgregatis, & de trinitatis fide recte ſentiētibus Aegyptiorū epiſcopis, Liberius papa. Olim et ab initio tantā percepimus à beato Petro apoſtolorū principe fiduciā, ut habeamus autoritatē pro uniuerſali eccleſia ad rectā defendendā fidem, quatenus nulli liceat ſtatū ſanctæ eccleſię cōmouere ad læſionem recte credentiū abſq; ſui periculo honoris. Epiſtolam ſiquidē ueſtram nobiſq; directam ante nos recitari fecimus, tribulationes & perſecutiones quas pro recta fide patimini intelleximus. Super quibus & nos unà uobiſcum

cōdolemus,

condonemus, & laborare pro uobis ut pater pro filijs parati ſumus. Fidem uero Niceni cōcilij in eadē epiſtola rectā reperimus, ſuper qua & deo gratias uberrimas retulimus, pro qua nō ſolummodo perſecutiones & paſſiones ſuſtinere uobiſcū parati ſumus, ſed etiā ſi neceſſe fuerit, mori pro Chriſti nomine, inquantū noſtra finis fragilitas, nō reſpuimus. Igiť prędictū ſanctum conciliū (ut legimus) definiuit Nicenum, aliā fidem nulli licere proferre, aut conſcribere, uel cōponere, aut ſapere, uel docere aliter, nec quicquā in fide ſentire, aut proferre, quod his patrū regulis poſſit obuiare. Qui aūt præſumpſerit cōponere aliā fidem, aut proferre, docere, uel tradere aliud ſymbolū ad uiam ueritatis conuerti deſiderantibus de quacunq; hęreſi, uel ex Iudæis, uel ex paganis Chriſtianos ſe fieri uolentibus, hi ſi epiſcopi fuerint, aut clerici, alienari quidē epiſcopos ab epiſcopatu, cleros à clero. Si uero monachi, aut laici fuerint, anthemate feriri. Proteſtatur etenim beatus apoſtolus dicens: Si quis certat, non coronatur, niſi legitime certauerit. Et iterū dominus ait: Qui autē perſeuerauerit uſq; in finem, hic ſaluus erit: uidelicet certaminibus ſacris propoſitis nobis pro defenſione catholicæ eccleſiæ, magnaq; ſalute ex hoc ſperata ab omniū bonorū datore deo. Nō deficiant manus noſtrę dilectiſſimi fratres per occaſionē cuiuslibet, deſidia diſſolutę, ſed fortes efficiamur per gratiā domini atq; uirtutē potentię eius, quoniā perfecit pedes noſtros tanquo ceruorū, & ſuper excelſa firmius ſtatuit intellectus ſummæ eius humanitatis propter noſtrā ſalutem, maxime tantū habentes impoſitā ſanctorū teſtium nubē. Deponētes ergo omne pondus, & circumſtantē aduerſariorū nouitatē, per patientiā curramus, aſpicientes in autorē fidei, & cōſummatorē Ieſum, qui in propoſito nobis propter eum negotio, ſpiritum nobis ſuę ueritatis condonet, loquentē in nobis atq; prohibentē magnalia fidei per doctrinam ſanctorū patrū quos aduerſarij calumniant̃ quotidie. In prophetis nanq; habetur: Propter Sion nō tacebo, & propter Sion non quieſcā, donec egrediatur ut ſplendor iuſtus eius, & ſaluator eius ut lampas accendat̃. Profecto catholica eccleſia quę uera cōſiſtit Sion, & ciuitas Chriſti cœlorū regis per tot annorū ſpatia expugnata ab auerſantibus uerba fidei, qui neq; deū timent, neq; hominē reuerent̃, ſed incaſſum perducentibus pias & canonicas de hoc uerbo doctrinas, dum aduerſis tantisq; ſcripto & ſine ſcripto cōteſtationibus inuitati fuiſſent corrigere propriam, & ſepelire hæreſim, ſicuti & per anteriorē cognitionem luculentius demonſtratū eſt, tam per libellos quàm per ſuggeſtiones reuerendiſſimorū ſacerdotū, & uenerabilium abbatū, apoſtolo proteſtante nobis, ut hominem hęreticū poſt primam et ſecundam correptionē euitare debeamus, ſcientes quia huiuſmodi ſubuerſus eſt, & delinquit proprio iudicio condemnatus, nullo modo oportet nos deinceps tacere, aut quieſcere, ne quomodo iniqui iudicemur odibilem deo pacem amplectentes: quoniam ſcriptum eſt, Zelaui in peccatoribus pacem peccatorū uidens: & dicatur etiam de nobis, Sacerdotes mei contempſerunt legem meam, & polluerunt ſanctuaria mea, inter ſanctum & prophanū non habuere diſtantiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt: ſed conſurgere in deo, & conſiſtere prompte ei, & induentes arma ſpiritus aduerſus malignantes contra fidem eius, ut approbemus ſpiritus ſapienter, id eſt, uerba eorum ſi ex deo ſunt. Scriptum eſt enim in Hieremia: Probatorem dedi te in populo meo robuſtum, ſcies & probabis uiam eorum. Multa nanque nobis neceſſaria eſt uigilantia, & tanta diuinæ ſapientiæ rimatio quæ occulta tenebrarum reuelat ad requiſitionem huiuſmodi rei, & ſcrutationem, quoniā latet quodammodo & abſcondit̃, uixq; cōprehenditur, doloſa exiſtens malitia, pro eo quod ſibi pietatē callide blandiat̃, ut ualeat ſcrutantiū mentem latêre. Quod utiq; ſciens beatus apoſtolus ait: Nam huiuſmodi pſeudoapoſtoli, & operarij ſubdoli transfigurant ſe in apoſtolos Chriſti. Sed non mirum, quoniam & ipſe Satanas transfigurat ſe uelut angelus lucis: & ideo non mirum, ſi miniſtri eius

transfi-

transfiguratur uelut miniſtri iuſtitiæ, quoniam finis ſecundum opera eorum, ſed & dominus in hoc præmuniens nos, ait: Attendite à falſis prophetis qui ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium, intrinſecus ſunt lupi rapaces, à fructibus eorũ cognoſcetis eos. Ergo in idipſum ex toto corde referentes ante omnia ſuper tali quæſtione deprecationẽ, & dicentes cum Dauid: Reuela oculos meos, & cõſiderabo mirabilia de lege tua: lucerna enim pedibus meis uerbum tuum domine, & lumen ſemitis meis: quoniã ipſius eſt (ſicut ait beatus Daniel propheta) ſapientia, fortitudo: dat ſapientiam ſapientibus, & ſcientiam intelligentibus diſciplinã. Ipſe reuelat profunda & abſcondita, & nouit in tenebris conſtituta, & lux cum eo eſt. Quia ſapientiã inquit, & fortitudinem dediſti mihi, & oſtendiſti mihi quæ rogaui te. Cum opera diuina uniuſcuiuſq; perſonæ deſcripta, eorum qui pro nouitatis commento accuſati ſunt de uenerabili noſtro ſcrinio obſecundantibus, & nobis ordinabiliter offerentibus, ſolertius intendamus, ita ut qui hæc pręſumpſerint præuaricari, primum quidem ſubiaceant iudicio terribili omnipotentis dei, deinde autem qualemcunque regalem indignationem reuereantur, per quam quidem ſi epiſcopi aut clerici ſunt, à ſui ſacerdotij, ſiue à ſui cleri ordine modis omnibus excedant. Si autem monachi ſunt, ſegregentur & alieni ſint de ſuis locis. Si autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur de eis. Sin autem ſunt priuati, ſi quidem nobiles exiſtunt ſuarum ſubſtantiarũ proſcriptionem patiantur. Sin autem ignobiles conſiſtunt, non ſolum in corpore uerberentur, ſed exilio perpetuo caſtigentur, ut omnes timore dei compreſſi, & cõminata eis digna ſupplicia, reuerentes immobilem & ſine turbatione pacem ſanctarum dei eccleſiarum cuſtodiant. Data octaua Calendarum Iunij, Aſclepio & Deodato IIII. CC. conſu.

EPISTOLA AEGYPTIORVM PONTIFICVM AD FELICEM PAPAM DE infeſtationibus Arrianorum.

DOmino beatiſſimo & honorabili ſancto patri Felici, ſanctæ ſedis apoſtolicę urbis Romę papæ, Athanaſius, & uniuerſi Aegyptiorum Thebaidorum & Libyorum epiſcopi in ſancta Alexandrina ſynodo, gratia dei congregati. Veſtro ſancto ſuggerimus apoſtolatui, ut noſtri more ſolito ſolicitudinem gerere dignemini, iuxta ueſtrã prudentiſs. ſapientiã quæ omnibus luce clarius manifeſta eſt: quia apoſtolicis ueſtra beatitudo uiſceribus cõmota, per tribulationem noſtram nos omnes hortata eſt ad tuitionẽ catholicæ & apoſtolicæ eccleſiæ in unũ conuenire, & de noſtra canonicè oppreſſione, & unanimiter tractare, dum cõſtat nos unà cum beato Paulo apoſtolo eadem compaſſibiliter dicere, Quis infirmatũ, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror? ſatagentes ne aliqua de eis quę nobis creditę ſunt rationabilibus ouibus à beſtijs capiatur. Ideo Pater beatiſſime, quia ſemper anteceſſores noſtri, & nos à ueſtra apoſtolica ſancta ſede auxiliũ hauſimus, & noſtri uos curã habere agnouimus, pręfatã apoſtolicã & ſummã expetimus, iuxta canonum decreta, ſedẽ, ut inde auxiliũ capiamus, unde prædeceſſores noſtri ordinationes & dogmata atq; ſubleuationes ceperũt: ad eam quoq; quaſi ad matrem recurrimus, ut eius uberibus nutriamur, quoniã non poteſt mater obliuiſci infantẽ ſuũ: ſic & uos nolite obliuiſci nos uobis cõmiſſos, quoniam non leuibus nos inimici noſtri implicauerũt, & quotidie facere moliuntur afflictionibus, et apprehendere aut ferro nos conſtringi minantur, niſi eorum conſentiamus erroribus, quod nequaquam uobis inconſultis agere pręſumimus, canonibus quippe iubentibus, abſque Romano nos de maioribus cauſis nihil debere decernere pontifice: ideoq; ad

propoſitum recurrentes & ad brauium properantes, ueſtræ apoſtolicæ ſedis imploramus auxiliũ: quia ut credimus, non deſpexit deut preces cum lachrymis ſibi oblatas ſeruorum ſuorum, ſed ob id uos prædeceſſoresq; ueſtros apoſtolicos uide licet præſules in ſummitatis arce conſtituit, omniumq; eccleſiarum eis curam habere præcepit, ut nobis ſuccurratis, nosq; tuentes, cui omne epiſcoporum iudicium eſt commiſſum, liberare ab hoſtibus noſtris non negligatis: nam ſcimus in Nicena magna ſynodo trecentorum XVIII. epiſcoporum ab omnibus concorditer eſſe roboratum, non debere abſq; Romani põtificis ſententia cõcilia celebrari, nec epiſcopos damnari: licet hæc & alia quamplura neceſſaria ab hæreticis, qui nos quotidie infeſtant & perdere nituntur, ut facilius nos capere poſſint, ſint ſynodica capitula incenſa nobisq; ſublata. Qua de re hac inuenta occaſione indifferenter omni canonica & apoſtolica poſtpoſita autoritate, nos ui à proprijs uobis inconſultis illicite expellunt ſedibus, ouesq; nobis à Chriſto domino apoſtolica commiſſas gratia inuadunt, gradibus priuant, & quod peſſimum eſt & omnibus Chriſtianis legibus inimicũ, perficere decertant. Vos ergo, ut ſemper ueſtræ ſedi ſanctę conſuetudo fuit, periclitantibus ſubuenite, oppreſſos roborate, tribulantibus manum porrigite, taliaq; prohibete, & leges imponite, ut apoſtolica doctrina quæ in deo eſt, citò ad uictoriam iudicium perducere ualeat noſtrum, nosq; apoſtolorum principe ſuffragante Petro, ab imminentibus periculis liberare. Nouimus nanq; in iam præſata Nicena ſynodo generaliter eſſe decretum, ut nullus paſſim uageq; epiſcopos aut præſumptiue lacerare, aut accuſare, & qui non eſt rectæ fidei uel bonę uitæ uel claræ conuerſationis, aut infamare præſumat: ſed prius ſi erga epiſcopos uel autores eccleſiæ quiſquã cauſam habuerit, eos cum charitate manſuete conueniat, ut ab eis uulnus unde agitur recte ſanetur, aut ipſe ſi ſecus egerit accuſator excommunicet. Quod ſi ab eis nihil ualuerit recte percipere, tunc primo ſummos adeat primates, & ipſi tempore congruo canonice eos conuocare debebunt: qui ſi aut ſuis rebus expoliati, aut à proprijs ſedibus eiecti, aut exulantes, uel oppreſſi, aut inique tractati fuerint, primo eruantur, & canonice reſtituantur, atque omnia ſibi ſublata, integerrime eis legibus reddantur, quoniam priuſquam hęc fiant, ut in prædicto conſtitutum eſt concilio, nec canonice conuocari, nec diſtringi à quoquã poſſunt, quoniam nec ſeculi leges hæc fieri permittunt, quanto magis eccleſiaſticæ. Similiter & à ſupradictis patribus eſt definitum conſonanter, ut ſi quiſquam epiſcoporum aut metropolitanum, aut comprouinciales, uel iudices ſuſpectos habuerit, ueſtram ſanctam Romanam interpellet ſedem, cui ab ipſo domino poteſtas ligandi ac ſoluendi ſpeciali eſt priuilegio ſuper alios conceſſa. Ipſa enim firmamentum à deo fixum & immobile percepit, quoniam ipſam formam uniuerſorum titulorum lucidiſſimam dominus Ieſus Chriſtus ueſtram apoſtolicam conſtituit ſedem, ipſa eſt enim ſacer uertex in quo omnes uertuntur, ſuſtentantur, releuantur: & ſicut in Chriſto Chriſtiani, & in petra, id eſt, Chriſto, Petrus, renouãtur eccleſię. Tu es (ſicut diuinum ueraciter teſtatur eloquium) Petrus, & ſuper fundamentum tuum eccleſiæ columnæ, id eſt epiſcopi, qui eccleſiam ſuſtinere, & proprijs humeris portare debent, tibi ſunt confirmatæ: tibiq; claues regni cœlorum commiſit, atq; ligare & ſoluere poteſtatiue quæ in terra, & quæ in cœlis ſunt, promulgauit. Tu prophanarum hæreſium, & impetitorum atq; omnium infeſtantium depoſitor, ut princeps & doctor, caputq; omnium orthodoxæ doctrinæ immaculatæ fidei exiſtis. Igitur ne deſpicias pater tuorum patrum pietatem, bonamq; intentionem, & ſicut illi patres & prædeceſſores noſtros à multis liberauerunt oppreſſionibus & anguſtijs, ita nos liberare digneris. Nam fuit ſemper ueſtræ ſanctæ & apoſtolicæ ſedi licentia, iniuſte damnatos, uel excommunicatos, poteſtatiue ſua autoritante reſtituere, & ſua eis omnia reddere, & illos qui eos condemnauerũt, aut ex-

cõmuni-

cõmunicauerunt, apoſtolico punire priuilegio, ſicut etiam noſtris, & anterioribus cognouimus actum temporibus. Porrò & ipſi primates, qui epiſcoporũ & ſummorum eccleſiaſticorũ negotiorum cauſas ſuſcipere debent, in præfixa Nicena ſynodo ſunt dinumerati, ne in poſterum cõtentio ex hoc oriretur. O ſanctiſſime pater patrum abſcinde blaſphemias, & iactantiam uaniloquorũ, & inſidiantium infeſtationes, nos & fratres noſtros opprimentiũ atq; perdere uolentiũ, qui ad uos quaſi ad caput confugimus, ut ueſtro ſuffulti auxilio liberemur, & uobis nobisq; commiſſas Chriſti oues à luporũ ore domino adminiculante antequam deglutiantur, eripiamus. Nec enim phas eſt ſupplicũ apoſtolicæ ſedis ſcripto, aut ſine ſcripto preces oblatas deſpicere, ſed ut condecet & priuilegiũ ueſtræ ſedis eſt, & nos & illi canonicaliter conuocemur, & ante uos de noſtris obiectionibus canonice cum omni probitate concertemus, ſicut prædeceſſores noſtri penes ueſtros fecerunt anteceſſores, & ſicut canonica in prædicta ſancta ſynodo docent inſtituta, & ueluti paleati uerbi per uentilabrum canonicæ examinationis plenam purgationem in cõmuni conſiſtentes auditorio, de maturis & nutrientibus catholicæ eccleſiæ dogmatibus quę confirmant cor hominis, participationẽ paternarum conſequamur inſtitutionũ. Antiquis enim regulis cenſitum eſt, ut quicquid, quamuis in remotis aut longinquis poſitis prouincijs, ſuper epiſcoporum querelis, aut accuſationibus ageretur, non prius tractandũ uel accipiendum eſſet, quàm ad notitiam almę ſedis ueſtræ fuiſſet pronunciatio prolata, quæ infirmaret, aut firmaret, indeq; ſumerent normam, unde eccleſiæ ſumpſere prædicationis exordium, ne paſſim ab inſidiatoribus columnæ euerterẽtur eccleſiæ. Certum eſt enim eidem ſanctæ ſedi ueſtrę in honorem beatiſſimi Petri, patrum decreta peculiarem decreuiſſe reuerentiam, dei pro rebus inquirendis atq; determinandis quas ſolicite decet, iuſteq; ab ipſo præſulum examinare uertice apoſtolico, cuius ſolicitudo ſemper fuit & eſt tam mala dãnare, ꝗ probare laudanda. Quocirca humillimũ ueſtro apoſtolico culmini perſoluentes obſequium, ut ipſe dominus præcepit, & ſanctorũ decreta patrum ſtatuerunt, cum lachrymis ſuggerimus, quod ſine gemitu cordis reticere non ualemus. Nam in tantũ à perſecutoribus ſanctæ dei eccleſiæ, noſtriſq; inimicis perſequimur, ut magis nos tædeat uiuere quàm mori. Vnde præ omnibus fatemur in tantũ cor eſſe noſtrum uulneratum, ut propheticum illum planctum exopremus, dicentes: Quis dabit capiti noſtro aquam, aut oculis noſtris fontem lachrymarũ, ut ſedentes ploremus die ac nocte? Ecce enim eccleſia dei non leuiter perturbatur, columnæq; eius nimis infeſtantur, atq; à prauis amoueri hominibus nituntur, Chriſtianorum uero uoces ac gemitus epiſcoporum longe lateq; reſonant, nouitates inſurgunt, calumnię creſcunt, perſecutio graſſatur, perditio fit populorum: ueſtrûm eſt enim nobis manum porrigere, quia uobis cõmiſſi ſumus: ueſtrûm eſt nos defendere atq; liberare, noſtrûmq; eſt à uobis auxiliũ expetere, ueſtris parere iuſſionibus. Præ nimio ergo dolore & gemitu omnia quę nobis inſtant, & nos infeſtant, neceſſariò recordari, uobiſq; ſignificare nequimus. Ideo almũ ueſtrum exoramus apoſtolatum, ut ſuperius, legem quæ in memorata Nicena ſynodo eſt promulgata, licet prædictorum inſidiatorũ & aliorum malorum hominũ, ut facilius epiſcopos, deiq; miniſtros ualeãt illaqueare, deprauatione ſit ſuffocata, reparetis, & quæ neceſſaria fore cognoſcitis ueſtræ ſanctę ſedis autoritate, nos cunctoſq; fratres informetis, ut malorum inſidias hominũ ueſtra fulti autoritate illæſi domino opitulante euadere ualeamus, quia non eſt inſidias luporum præuidere ouium, ſed paſtorũ. Scimus enim ut ſemper ueſtræ ſedis præſules primo apoſtoli, deinde ſucceſſores eorum fecerunt uos uniuerſalis eccleſiæ, & maxime epiſcoporũ qui oculi propter contemplationẽ & ſpeculationẽ uocantur domini, curam gerere, ac de reuelatione & lege noſtra aſſidue cogitare debere, ſicut ſcriptum eſt: Beatus uir qui medi-

tatur in lege domini die ac nocte. quæ meditatio non lectione per ſiguram literarũ tantum conſpecta, ſed exuberante in uobis Chriſti gratia in ueſtra cognoſcit̃ conſcientia immobiliter inſita, & nullatenus de ueſtro corde recedente lege Chriſti dei domini ſacroſancta, ſicut in pſalmo dicit propheta: Os iuſti meditabitur ſapientiã, & lingua eius loquetur iudicium, lex dei eius in corde ipſius, nõ atramento, ſed ſpiritu dei uiui ueſtra in arcana mente conſcripta, neq; in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus, ſicut beatiſſimi apoſtoli Pauli ad Corinthios miſſa nos docet epiſtola. Quibus præmiſſis ſignificamus deo placitæ paternitati ueſtræ, die VII. Calendarum Auguſtarum indictionis quartæ noſtram humilitatẽ diuina gratia ſuo, ut pręcepit, munere præueniente, ueſtris ſanctis ac deo dignis precibus in ſancta Romana eccleſia pontificalis honoris accepiſſe conſecrationem & ſtolam, in quo dignitatis faſtigio, ut à deo omnipotente regamur altiſſimo, & à malis omnibus liberemur, ut non ſacerdotale nomen tantum, ſed Chriſti domini dei noſtri protegente auxilio, & meritũ habeamus, ueſtris ſanctis ac deo acceptabilibus nos commendantes orationibus poſcimus, quatinus & ueſtris deprecationibus pro nobis ad deum effuſis muniti, & eruditionibus bonis inſtructi, digni efficiamur cum omni nobis populo Chriſtiano commiſſo illæſi protegi uelamento diuino. Ad ſalutationem ergo ueſtræ ſanctæ & honorandæ paternitatis, uice noſtra Benedictũ humilem noſtrum fratrem, ueſtrum epiſcopum, & Alexandrum presbyterum, Criſpinum quoq; diaconem ueſtros famulos deſtinauimus, quos poſtulamus celerius nobis à ueſtra beatitudine perſolui, ut ueſtris cohortationibus roborati, & ueſtris regulis informati, inimicis uidelicet compreſſis, ad proprias prudenter conſolati ualeamus eccleſias ante hyemem deo propitio remeare. Veſtrûm eſt quippe pater ſanctiſſime canonica diſtrictione ſolicite eccleſiaſticæ regulæ aduerſantibus, & fratrum inſidiatoribus obuiare, nec permittere nouiter dici quod patrũ uenerabilium autoritas omnino non cenſuit. Nos enim humiles corde, quę recta ſunt adiuuante domino ſapientes, uno uinculo charitatis uobiſcum ſumus conſtricti, ueram fidem ac religionem catholicam in omnibus fortiter defenſantes. Studioſius itaq; à catholicis improbis probe reſiſtere innitendum eſt, ne torpentes deſidia oppreſſi culpæ taciturnitatis teneamur obnoxij, & quaſi fauorem impendentes iudicemur, dum aduerſa catholicæ fidei propulſare negligimus: unde dictum eſt: Negligere quippe dum poſſis conturbare peruerſos, nihil aliud eſt quàm fouere: nec caret ſcrupulo ſocietatis occulte, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Liquet doctor ſanctiſſime uenenoſa ſerpentiũ ſine ſimplicitate aſtutia, dum manifeſta eſt doloſa inimicorũ fallacia. Succurrite quæſumus oppreſſis, liberate nos de manu perſequentiũ, ut cum beato Iob cantetis: Benedictio perituri ſuper me ueniebat, & cor uiduę cõſolatus ſum, iuſtitia indutus ſum, & ueſtiui me ſicut ueſtimẽto & diademate iudicio meo: oculus fui cæco & pes claudo, pater eram pauperũ, & cauſam quã neſciebam diligentiſſime inueſtigabam. Conterebam malas iniqui, & de dentibus earum auferebã prędam, & reliqua. Nos enim quos tua maxima expectat cura, id eſt, omnes epiſcopi, præcipue tuum mereri debemus iudicium, & non ab alijs deuorari. Meritò ergo nos domini cauſa reſpicit ſacerdotes, ſi ſilentio faueamus errori: ſiquidem corripiantur huiuſmodi, nec ſit liberum eis pro uoluntate facere iudicium: deſinat nouitas inceſſere uetuſtatem, deſinat eccleſiarum quietem inquietudo turbare: nã ut omnes metropolitani uel reliqui epiſcopi ſua odia, aut uindictas in reliquos epiſcopos exercere nõ ualeant, ideo nominatim in Nicena ſynodo expreſſi ſunt primates, qui reliquos epiſcopos audire & iudicare debeant, ne ulla fraus in iudicio epiſcoporum poſſit irruere. Vos ergo qui in ſummo ſpeculo gratia dei eſtis poſiti, attendere eos & opprimere oportet, qui in fratres ſeditiones, & ſcandala excitant: ideoq; exoramus, ut minime deſpiciatis humilitatis noſtræ & omniũ

orien-

orientalium orthodoxorum ſacerdotum & populorum afflictiones & deprecationes cum lachrymis oblatas, ſed ſicut luminaria uniuerſo mundo uerbum uitę retinentes, introductas extinguite tenebras nefandiſſimorum inſidiatorum, temporibus etiam noſtris procaciter germinatas, quatenus funditus extincta huiuſmodi caligine, Lucifer nobis reſplēdeat per uos ſanctiſſime pater, & dogmatū definitio omnes lętificans, quam glorioſę eccleſię ſancti patres per propria pijſſime dogmata in æternæ uitæ firmam hæreditatem prædicaſſe noſcuntur. Subſcriptio: Incolumem te & beneplacitū deo ſanctiſſime pater patrum orantem pro nobis dominus cuſtodiat in æuum, Amen.

FELICIS PAPAE EPISTOLA DE OPPRESSIONE ARRIANORVM.

FELIX ſanctæ uniuerſalis eccleſiæ Papa, atq; per gratiā dei catholicæ & apoſtolicę eccleſiæ urbis Romę epiſcopus, unà cum ſancto concilio noſtro reuerendiſſimorū ſacerdotum huc nobiſcum conuenientium in confirmatione pijſſimorum catholicæ eccleſiæ dogmatum, & releuatione oppreſſorum fratrum coëpiſcoporum uidelicet noſtrorum qui rectam Niceni concilij tenent fidem, & fratres non infeſtant, uniuerſis ſpiritualibus fratribus noſtris, & reliquis in ſacerdotali collegio domino conſecratis, atque omni plenitudini eccleſiæ catholicæ, gratia uobis & pax multiplicetur in confortatione & ſancti ſpiritus communione, quatinus in eo proficientes à gloria in gloriā, uirtutes annūciemus eius qui de tenebris nos uocauit in admirabile lumē ſuū, apud quem non eſt tranſmutatio, nec uiciſſitudinis obumbratio. Portate fratres hortamur perſecutiones & tribulationes patienter, ut eius inueniamini filij quem quotidie patrem uocatis deum in cœlis, & in eo uincatis omnia, qui propter nos uicit omnia, qui etiam proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illū. Imitatores quoq; dei conuenit in omni uerbo & opere imitari deū, ideoq; illud oportet nos dicere, q̃d ipſe de ſe perhibuit dominus: Veniet princeps huius mundi, & in me nihil inueniet. Venerunt & illi qui uos & nos perſequūtur, quia uos ſine nobis perſequi nō poſſunt, quoniam unius dei membra ſumus, & unum illius ſacerdotium per eius ſanctificationem retinemus, & in nobis de ſuis nihil inuenerunt, quia quicquid ſumus, gratia dei ſumus: licet propterea calumniari nos irrationabiliter ſtuduerint quod facere ſolent inimici, ſuam ex hoc cooperire dementiam properantes, quatinus per mendacium ueritatem ualeant obumbrare. Scripſi enim uobis, inquit Apoſtolus, per multas lachrymas, ut non cōtriſtemini; ſed ut ſciatis quam charitatem abundantius habeo in uobis: etenim detrahentibus detrahere non eſt bonum, ut non ad ea quæ ſcripta ſunt, commoti iniuriæ certamine, deficiamus. Non debemus omnino timere opprobrium hominum, neq; eorum exprobrationibus uinci, quoniam hoc nobis dominus iubet per Eſaiam prophetam dicens: Audite me qui ſcitis iudicium populus meus, in quorum cordibus lex mea eſt, nolite timere opprobrium hominum, & blaſphemias eorum ne timeatis. Conſiderantes etiam quod in pſalmo ſcriptum eſt: Nónne deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcondita cordis & cogitationes talium hominum, quoniam uanę ſunt: uana autem locutus eſt unuſquiſq; ad proximum ſuum, & labia doloſa in corde, & corde locuti ſunt mala: ſed diſperdet dominus uniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam. Qui dixerunt, labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter dominus eſt? Nam ſi hæc in memoria retinerent, minime ad tantam proſilirent iniquitatem; non enim probabili & paterna doctrina hoc faciunt, ſed ut ſuam exerceant in

ſeruos dei uindictam: ſcriptum nanq; eſt: Via ſtulti recta in oculis eius, & ſunt uiæ quæ uidentur homini iuſtę, nouiſſima autem eorũ deducunt ad mortẽ. Nos enim qui hoc patimur, iudici reſeruare debemus qui reddet unicuiq; ſecundum opera ſua, qui etiam per miniſtros ſuos intonuit dicens: Mihi uindictam, ego retribuam. Vos enim in recta fide, & pura ac bona ſuccurrite uoluntate uiciſſim, nec aliquis à ſupplemento fratris ſubtrahat manum, quoniam in hoc ait dominus cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionẽ habueritis ad inuicem: unde & ipſe per prophetam loquitur dicens: Ecce quàm bonum & quàm iocundũ habitare fratres in unũ: ſpirituali dico habitaculo, & cõcordia quæ in deo eſt, & unitate fidei huius delectabilis, ſecundũ ueritatem inhabitaculi, quę uidelicet in Aaron magis decorabatur atq; ſacerdotalem induentibus dignitatẽ, ſicut unguentũ ſuper caput, principalem intellectum irrigans, & uſq; ad ipſam extremã ſcientiam deducens: in hoc habitaculo benedictionẽ & æternã uitam promiſit dominus. Huius ergo propheticæ uaticinationis meritũ amplectentes, fraternã præſentem ſyllabã expoſuimus, noſtra propter charitatẽ minime quærentes aut quæſituri. Non enim detrahentibus bonum eſt detrahere, aut palo ſecundũ uulgarem fabulã excutere palum: abſit: non ſunt noſtra iſta, quapropter hoc auertat diuinitas. Non ſunt edocti habitus noſtri ita uincere, ſed in patiẽtia longanimitatis & ſpiritu humilitatis: quia ſicut per duritiam minime (ut prophetice dicamus) purgatur nigella, ita nec pacis ſoporatus fructus intelligentiæ per aſperitatem exprimitur: propter hoc enim uerborum ſupportauimus colaphos, ut aut paulatim ualeamus eum imitari, qui propter nos ſe humiliare dignatus eſt, & extremę illius ultionis per hanc plagam uerba declinemus. Audiamus ergo & conſentiamus eccleſię oratori, qui per linguã ſpiritus clara uoce exclamat dicens: Omnia uobis in charitate fiant. Ergo ſiue quærimus, ſiue tantũmodo dicimus, & tantũmodo audimur, charitas intercedat, ars aliqua exiſtat ad cõpoſitionem concordiæ boni & coniunctionẽ. Oportet enim de deo quęrentibus nobis ſpiritu rectitudinis mentis noſtrę dinumerantes intentiones templum pacifice inhabitare propter deum, qui per prophetam locutus eſt: Quærens quære & apud me habita: ſpeculũ enim dedit nos deus populo ſuo, & oportet eos qui à deo ſunt deputati ſacerdotiũ adipiſci, ita in humilitate greſſum mẽtis ad inuicem tendere, ut in melius ædificent hi qui ad nos reſpiciunt, quàm (quod dicere piget) per noſtram diſcordiã ſemitam pedum eorũ concutere. Ad concordiã iudicemus nos ipſos, & unum in charitate ſapiamus, humilitatẽ ueneremur, per quam apprehendi ſolet altitudo ſpiritus. Si enim uerborum amplius uſq; nunc taciturnitatem quàm garrulitatẽ dilexerimus, hoc quidem bene habere arbitrati ſumus, ne ſcriptis ueſtris reciproce reſpondentibus iniuriæ ſomitem excitemus, & puſillanimitate dijudicemur ab eo qui omnia ad charitatẽ dirigere promulgauit. Orauimus uero & tunc oſtium circunſtantię labijs noſtris imponi, uerbũ inſonitum concipere potius quàm uerbũ ſonabile: & hoc tamen mihi donum eſt à domino, & factus ſum ſicut homo nõ audiens & nõ habens in ore ſuo redargutiones. Sed quia tẽpus eſt loquendi & tempus tacendi, operio uerbũ, & claudo oſtiũ, per taciturnitatẽ competenter exorans: Domine labia mea aperies, & reſpondeã exprobrantibus mihi uerbũ: licet enim tacuiſſemus, nõ ſemper tacebimus aperiente nobis domino claues uerbi. Igitur directis in pręſenti beatitudini fraternitatis ueſtrę apocriſarijs, qui poſt multas factas inter nos de eccleſiaſtica requiſitione diſſonantes ſermocinationes, in fine ad hoc peruenerunt, admonẽtes nos atq; hortantes interpretari unius ueri dei noſtri uoluntatis intellectũ, atq; huiuſmodi interpretationẽ deſtinare ueſtræ ſacratiſſimę uenerationi: nos acceptã habentes bonæ conſcientiæ pręd:ctorũ uenerabiliũ uirorũ admonitionẽ, cognoſcentes autem & quæ principatus apoſtolorum ſummitas docet, paratos eſſe ad ſatisfactionẽ omni poſcenti uerbum de ſpe

quæ

quæ in nobis eſt ſecundum dei timorem, manſuetudinemq́; ad bonam ſcientiam temperantes, ſuper tali tantummodo requiſitione mentem noſtram per has ſyllabas exponimus, ſuperfluam exercitationem & altercationem uerborum propter ſatietatem, & pręſentis temporis incongruitatem declinantes, ac pręcauentes, nihil omnino aliud intelligentes ac proferentes uel dicentes quàm quod audiuimus & cognouimus à ſanctis uniuerſalibus magnis apoſtolis, eorumq́; ſucceſſoribus, & patres noſtri enarrauerunt nobis, & audientes prædicauimus ad ſupernam tendentes uocationem. Noſtrum eſt ſtudiũ ubi pacis conſtitutio manet his qui in ſtadio pietatis ſunt. Bene unica gloria interceſſori tribuitur & corona: deo manifeſtati ſumus qui iudicat omnia & comprobat. Non iurgialiter ſtamus, non ad contradictionem reſpicimus, nec fauorem inanem amplectimur, ſed in uerbo dei propoſiti huiuſmodi requiſitionis reſolutionem feciſſe dignoſcimur confitentes, quoniam pacis dominus deus ad alterum noſtrorum unitatem & dilectionẽ conſeruauit in gloria eius benigniſſimæ maieſtatis. Omnẽ cum ueſtra beatitudine in Chriſto exiſtentem fraternitatem tam nos quàm qui nobiſcũ ſunt multum ſalutauimus. Data XIII. Calend. Nouemb. Philemone & Attico uiris clariſſimis conſulibus.

LIBERII PAPAE EPISTOLA VT NVLLVS PRO PERSECVTIONIBVS (DVM durare poteſt) ſuam relinquat eccleſiam.

DOMINIS ſanctiſſimis & deo amantiſſimis uniuerſis epiſcopis Liberius epiſcopus ſalutem. Nihil eſt quod diu ſtare poſſit niſi dei gratia. Cæterũ nequitia diaboli contemptibile malum plenum ueneno mortifero ſęuit, qui ſurſum atq; deorſum circuit quærens quem deuoret. Vnde uigilare & ſobrij eſſe ad orationes, & deo propinquare debemus, & fatuas domino auxiliante hominum inſidias, prout dominus poſſe dederit, reſpuere, & patres ſequi, & non tranſgredi terminos patrum, non ut noſtras relinquamus dum in eis perſiſtere aliquo modo ualebimus eccleſias, ut ad alias properemus, aut populos commiſſos negligere, ut quietem amplius quàm pro eis elaborare, pro quibus etiam animas ponere debemus, ſtudeamus: quanquã multi nos perſequãtur, & oues Chriſti dilacerare deſiderãt, qui quaſi ueſtibus ouium apparent, intus autem ſunt lupi rapaces, quos ex fructibus cognoſcimus. Iſti primo quidem uidentur ex nobis eſſe, ſed non ſunt ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent utiq; nobiſcũ. Quando uero ſuam euomuerint impietatem, dolum qui in eis eſt erumpẽtes & apprehẽdentes infirmiores, & eos qui ad eloquia diuina ſenſus inexercitatos habent, ſecum eos contrahunt ad perditionem, ſubuertentes quos oportet præſcientes cauere, ne malitia eorum quidam ſeducti abſcindantur à propria firmitate. Exacuunt enim linguas ſuas, iuxta prophetæ uocem, ſicut ſerpentes, uenenum aſpidum ſub labijs eorum. Nec uos pigeat per temporales cruciatus pro Chriſti nomine laborare, ſed emolumenta futuræ remunerationis huius ſeculi uexationes tolerare perſuadeant. Scriptũ nanq; eſt: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam & nomen domini inuocabo. Tantum enim à nobis exigitur quantum poſſumus famulatus noſtri obſequio commodare. Vnde quidem tanto nobis neceſſe eſt importunis prædicationibus inſiſtere, quanto nobis perfectæ negotiationis creditur duplicata talentorũ aſſignatio, atq; dominica nobis ad ſuſcipiendam eius requiem, perſuadet aſſertio. Suggeſtum nanq; nobis eſt, quod pro præteritis laboribus & infeſtationibus nõ

nulli ueſtrum aſſignatas ſibimet & à deo cõmiſſas relinquunt plebes, & in futuro plures relinquere uelint eas quas tueri debent eccleſias, & pro ouibus ſibi cõmiſſis laborare negligũt, & monaſteriorũ ſe quieti contradere feſtinent, & uacationẽ ab epiſcopatus laboribus eligere, & ſilentio atq; otio uitam degere magis appetant, quàm in his quæ ſibi cõmiſſa ſunt permanere: dicente domino: Beatus qui perſeuerauerit uſq; in finem. Vnde nanq; eſt beata perſeuerantia, niſi de uirtute patientiæ? quoniam ſecundũ apoſtolicam prædicationẽ, omnes qui uoluerint in Chriſto pie uiuere perſecutionẽ patiuntur. Ideoq; fratres chariſſimi non uos afflictionũ amaritudo à pio mentis ueſtræ propoſito coartet recedere. Cõſiderate nanq; quanta pro abſolutione noſtri & liberatione, creator dominusq; & redemptor noſter pertulerit, quibus ue ſe contumelijs afficiendum tradiderit, ut nos à uinculis poteſtatis diabolicæ liberaret. Attendite itaq; uobis & omni gregi, in quo uos ſpiritus ſanctus conſtituit epiſcopos regere eccleſiam dei, quam acquiſiuit proprio ſanguine, ut non ſit qui uos decipiat aut ſeducat in ſubulitate ſermonis, ut uobis plebes cõmiſſas relinquatis, & alicui propter malorum opprobrium hominũ quieti uos tradatis, ut uos ſolũmodo ſaluetis, & filios orphanos relinquatis. Apertiſſime enim ſpiritus ſanctus per apoſtolum dicit, quia in nouiſſimis temporibus recedent quidam à fide & charitate, attendentes ſpiritibus ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorum, hypocriſi mendaciloquorum, cauteriatam habentium ſuam conſcientiã. Propter quod hortamur ueſtram charitatem exemplo eius qui pro nobis pati uoluit, promptos uos in cunctis eius permanere ſeruitijs, nec quidem quoquo modo à commiſſa cura recedere, ſed totis uiribus in cõmiſſis uobis negotijs fortiter uſq; in finem perdurare: quoniam beatus eſt qui perſeuerauerit uſq; in finem: nec laudatur initium, ſed finis. Nemo uos ſeducat inanibus uerbis. Propterea enim uenit ira dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici comparticipes eorum dogmatum, neq; communicetis infructuoſis uerbis illorum, magis autem & redarguite, quoniam cœtus præuaricatorum ſunt, & extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacij, & non ueritatis: completum eſt in eis, quia de malo ad malum egreſſi ſunt, & me non cognouerunt, dicit dominus. Veritatem enim non loquentur: docuerunt enim linguam ſuam perſecutores eccleſiarum, eorumq; ſacerdotũ, loqui mendacium, ut impie agerent laborauerunt, & renuerunt ſcire me, dicit dominus. State ergo uos dilectiſſimi ſuper uias, & uidete, interrogate de ſemitis domini antiquis, & uidete quæ eſt uia bona ſanctorum patrum, & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Sed & ſi patimini propter Chriſtum, beati eritis: metum autem eorum ne timueritis, neq; conturbemini, dominum autem deum ſanctificate in cordibus ueſtris, ipſo dicente: Nolite timere eos qui corpus occîdunt, animam autem non poſſunt occidere, ſed potius eum timere qui poteſt animã & corpus perdere in gehennam. Nónne duo paſſeres aſſe ueneunt, & unus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre ueſtro? Veſtri autem & capilli capitis omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores uos eſtis. Rememoramini ergo fratres eum qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem, ut ne fatigemini animis ueſtris deficientes, nondum enim uſq; ad ſanguinem certauimus aduerſus peccatum repugnantes. Confidimus autem de uobis fratres chariſſimi meliora & uiciniora ſalutis, quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; poteſtates, neq; inſtantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia, magiſtro gentium docente, poterit nos ſeparare à charitate domini noſtri Ieſu Chriſti, & quæ in ipſo eſt recta fide. Nolite itaque amittere confidentiam ueſtram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim nobis neceſſaria eſt ad colluctationes aduerſariorum, quatenus fidem intemeratam uſque in finem conſeruantes repromiſſionem percipiamus,

mus, quam repromiſit his qui legitime certare deproperant. Adhuc omnino modicum aliquantulum, qui uenturus eſt ueniet, & non tardabit. Ecce enim iudex ante ianuam aſſiſtit, coronas hilariter promittens his qui prò eo paſſionibus ſubmittuntur. Quod ſi ſubtraxerit ſe quis, non placebit animæ ſuæ, ſed cadet de promiſſione propter negationem. Nos autem non ſumus ſubtractionis filij in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ. Propter quod aſſumite arma dei, ut poſſitis reſiſtere in die malo aduerſus omnes inimicos ſanctæ dei eccleſiæ & ueſtros, & induite uos lorica iuſtitiæ, calciati pedes in præparatione euangelij pacis, in omnibus aſſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia iacula nequiſſimi ignita extinguere, & galeam ſalutis accipite, & gladium ſpiritus quod eſt uerbũ dei, per omnem orationem & obſecrationem radicati & fundati in ſolatio fratrum pro Chriſto Ieſu domino noſtro. Sed & nunc fratres commendamus uos omnes domino & uerbo gratiæ eius, qui poteſt perficere & dare hæreditatem uobis cum omnibus ſanctis. Ipſe autem deus pacis & dilectionis det uobis idipſum ſapere in alterutrum, ut uobis inuicem ſuccurratis, & non ſitis diuiſi, ut unanimes uno ore, & uno corde honorificemus eum in concordia & conſolatione fratrum, qui poteſt confirmare nos ſecundum euangelium eius iuxta reuelationem myſterij ęterni, temporibus ſcilicet perpetuis, quibus uobis futurorum gaudiorum largienda ſunt munera. Summopere etiam conſiderare debetis, quod hi qui fratribus inuident, eosq; damnare aut perdere cupiunt, per ſe ſua dogmata deſtruũt: dicit enim dominus, Omne regnum in ſe diuiſum non ſtabit, & omnis ſcientia & lex aduerſum ſe diuiſa non ſtabit. Ideoq; neceſſe eſt, ut concorditer ſalubres ſuſcipiatis hortatus, & nihil per contentionem agentes, ſed ad omne ſtudium deuotionis unanimes diuinis & apoſtolicis cõſtitutionibus pareatis, & in nullo patiamini prouidentiſſima canonum decreta uiolari, quatenus & Nicenorum canonum conſtituta, & quæ à nobis uel à prædeceſſoribus noſtris ſunt prouide & ſalubriter decreta, intemerata permaneant in futuro.

EPISTOLA DAMASI PAPAE AD PAVLINVM ANTIOCHENVM EPISCOPVM, quod Chriſtus integrum hominem ſuſceperit ſine peccato, & quod unus ſit Chriſtus ante ſecula ex patre natus, & in tempore ex uirgine ęditus.

DILECTISSIMO fratri Paulino Damaſus. Per filium meum Vitalem ad te ſcripta direxeram, tuę uoluntati & tuo iudicio omnia derelinquens: & per Petrum presbyterum indicaueram me in articulo iam perfectionis eius aliqua ex parte cõmotum. Vnde ut nullus tibi ſcrupulus reſideret, ne uolentes forſitan eccleſiæ copulari tua cautio præblanda differret fidem, miſimus noſtram tam tibi qui eius fidei communioniq; ſociaris, quàm his qui in ea ſubſcribentes tibi & nobis per te uoluerunt ſociari dilectiſſimi frater. Quapropter ſi ſupradictus filius meus Vitalis, & hi qui cum eo ſunt, tibi uoluerint aggregari, primũ debent in ea expeditione fidei ſubſcribere, quæ apud Nicęam pia patrum uoluntate firmata eſt.

1 Deindequoniam nemo poteſt ſuturis uulneribus adhibere medicinam, hæreſis eradicanda eſt, quæ poſtea in oriente dicitur pullulaſſe: id eſt, cõfitendus eſt ipſe ſapientiæ filius dei ſermo humanum ſuſcepiſſe corpus, animam, ſenſum, id eſt integrum Adam, & ut expreſſius dicam, totum ueterē noſtrum ſine peccato hominem. Sicut enim confitentes eum humanũ corpus ſuſcepiſſe, non ſtatim ei & humanas uitiorum adiungimus paſſiones: ita & dicentes eum ſuſcepiſſe & hominis animam & ſenſum, non ſtatim dicimus & cogitationum humanarum ſubiacuiſſe peccato.

2 Si quis autem dixerit uerbum pro humano ſenſu in domini carne uerſatum, hunc catholica eccleſia anathematizat: necnon & eos qui duos in ſaluatore filios confitentur, id eſt, unum ante incarnationem, & alterũ poſt aſſumptiouem carnis ex uirgine, ſed eundem dei filium, & ante & poſtea confiteantur quicunque huic epiſtolæ ſubſcribere uoluerint, ita tamen ut ſi & in eccleſiaſticis canonibus quos optime noſti, & in Nicenã fidem ante ſubſcripſerint, hunc debeas abſq; aliqua ambiguitate ſuſcipere. Non quod hæc ipſa quæ nos ſcripſimus, non poterimus conuertentium ſuſceptioni proponere, ſed quod tibi conſenſus noſter liberũ in ſuſcipiendo tribuat exemplum.

SYNODVS ROMANA SVB DAMASO PAPA.

POST Nicenum concilium aliud in urbe Romana poſtea congregatum eſt, quo catholici epiſcopi addiderunt de ſpiritu ſancto, quia poſtea is error inoleuit, ut quidam ore ſacrilego auderēt dicere ſpiritum ſanctum factum eſſe per filium. Vnde anathematizamus omnes qui non tota libertate proclamant eum cum patre & filio unius poteſtatis eſſe atq; ſubſtantiæ. Anathematizamus quoq; eos qui Sabellij ſequuntur errorem, eundem dicentes patrem eſſe quem & filium. Anathematizamus Arrium atq; Eunomium, qui pari impietate, licet ſermone diſſimili, filium & ſpiritum ſanctum aſſerunt eſſe creaturas. Anathematizamus Macedonianos, qui de Arrij ſtirpe uenientes non perfidiam mutauerunt, ſed nomen. Anathematizamus Fotinum, qui Hæbionis hæreſim inſtaurat, qui dominũ Ieſum Chriſtũ tantũ ex Maria uirgine confitetur. Anathematizamus eos qui duos filios aſſerunt, unum ante ſecula, & alterum poſt aſſumptionem carnis ex uirgine. Anathematizamus eos qui pro hominis anima rationali & intelligibili, dicũt dei uerbum in humana carne uerſatum, cum ipſe filius ſit uerbum dei, & pro anima rationali & intelligibili in ſuo corpore fuerit, ſed noſtram, id eſt, rationalem & intelligibilem ſine peccato animam ſuſceperit atq; ſaluauerit. Anathematizamus eos qui uerum dei filium extenſione aut collectione, & à patre ſeparatum in ſubſtantiuum & in finem habiturum eſſe contendunt. Si quis non dixerit ſemper patrem, ſemper filium, ſemper ſpiritum ſanctum, anathema ſit. Si quis non dixerit filium natum de patre, id eſt, de ſubſtantia diuina ipſius, anathema ſit. Si quis non dixerit uerbum domini filium dei, deum, & omnia poſſe, & patri æqualem, anathema ſit. Si quis dixerit quod in carne conſtitutus filius dei cum eſſet in terra, in cœlis cum patre non erat, anathema ſit. Si quis dixerit quod in paſſione crucis dolorem ſuſtinuit filius dei deus, & non caro cum anima quam induerat in forma ſerui, quam ſibi acceperat, ſicut ait ſcriptura, anathema ſit. Si quis non dixerit, quod in carne quam aſſumpſit Chriſtus, ſedet ad dexteram patris, in qua uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos, anathema ſit. Si quis nõ dixerit ſpiritum ſanctũ de patre eſſe uere ac propriè, ſicut filiũ de diuina ſubſtantia & deũ uerũ, anathema ſit. Si quis nõ dixerit omnia poſſe

ſpiri-

ſpiritum ſanctum, omnia noſſe, & ubiq; eſſe ſicut patrem & filium, anathema ſit. Si quis dixerit ſpiritum ſanctũ facturam aut à filio factum, anathema ſit. Si quis nõ dixerit omnia per filium & ſpiritum ſanctũ patrem feciſſe, id eſt, uiſibilia & inuiſibilia, anathema ſit. Si quis nõ dixerit, patris, & filij, & ſpiritus ſancti unam diuinitatẽ, potentiã, unam gloriam, dominationẽ, unum regnum atq; unam uoluntatem, ac ueritatem, anathema ſit. Si quis tres perſonas non dixerit ueras patris & filij & ſpiritus ſancti, æquales ſemper, iubentes omnia, & continentes uiſibilia & inuiſibilia, omnipotentes, omnia iudicantes, omnia uiuificantes, omnia facientes, omnia ſaluantes, anathema ſit. Si quis non dixerit ſpiritum ſanctũ adorandũ ab omni creatura, ſicut & filium & patrem, anathema ſit. Si quis de patre & filio bene ſenſerit, de ſpiritu autem ſancto non recte habuerit, hæreticus eſt.

EPISTOLA DAMASI PAPAE AD HIERONYMVM PRESBYTERVM.

DAMASVS Epiſcopus fratri & compresbytero Hieronymo in domino ſalutẽ. Dum multa corpora librorũ in meo arbitrio oblata fuiſſent, contigit ut & librum pſalmorũ in meo animo feſtinus cognoſcerem detineri, & memoriam capacitatis meæ imbuere cogitaui. Frater amantiſſime & in Chriſto ſemper ſacerdos rogo te, ut ſecundum ſeptuaginta interpretes, & presbyteros, id eſt, Matthiam, & Ptolemæum, Muchium, Caſium, Hydronium, Ciatrem, Simonem, & cęteros, in quantum tua poterit cõſcientia de LXX. inuenire ueſtigia nobis tranſmittas. Peto etiam tuam charitatem, ut ſicut à rectore tuo Alexandro coëpiſcopo didiciſti Græcorũ pſallentiam, ad nos dirigere tua fraternitas delectetur: quia tantæ apud nos ſimplicitatis indago eſt, ut tantũ in die dominico Apoſtoli epiſtola una recitetur, & Euangelij capitulum unum dicatur, nec pſallendi mos tenetur, nec hymni decus in noſtro ore cognoſcitur. Peto ergo per fratrem compresbyterum noſtrum Boniſacium, ut libeat fraternitati tuæ nobis aperire ueſtigia. Miſſa quinto Calend. Nouemb. per Boniſacium presbyterum Hieroſolymam.

HIERONYMI PRESBYTERI AD DAMASVM PAPAM EPISTOLA, VBI SVGGERIT de Gloria patri, & alleluia, in fine pſalmorum apud Romanam Eccleſiam concinendo.

BEATISSIMO Papæ Damaſo ſedis Apoſtolicæ urbis Romæ, Hieronymus ſupplex. Legi literas apoſtolatus ueſtri, poſcentes ſecundum ſimplicitatem LXX. interpretum canens, pſalmographum interpretari feſtinem, propter faſtidium Romanorum, ut ubi obſcuritas impedit, apertius & græcè & latinè trahatur ſenſus. Cliens ergo precat̃ tuus, ut uox iſta pſallentium in ſede tua Romana die noctuq; canatur, & in fine pſalmi cuiuslibet ſiue matutinis uel ueſpertinis horis coniungi præcipiat Apoſtolatus tui ordo, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto, & reliqua. Iſtud carmen laudis omni pſalmo coniungi præcipias, ut fides trecentorũ decem & octo Epiſcoporum

Niceni concilij in ueſtro ore pari conſortio declaretur: ubi autem deus & homo honorabili uoce cantatur, alleluia ſemper cum omnibus pſalmis affigatur, ut omni loco communiter reſpondeatur nocturnis temporibus. In eccleſia autem poſt reſurrectionem uſq; ſanctam pentecoſten finiatur, inter dierum uero ſpatia tibi ſoli quinquageſimæ propter nouitatem ſancti paſchæ, ut uox iſta laudis canatur in Aleph, quod prologus græcè, latinè autem præfatio dicitur.

EPISTOLA STEPHANI ARCHIEPISCOPI, ET TRIVM CONCILIORVM Africæ, ad Damaſum Papam, de priuilegio Romanę ſedis.

Beatiſſimo domino & Apoſtolico culmine ſublimato ſancto patri patrum Damaſo Papæ, & ſummo omnium præſulum pontifici Stephanus archiepiſcopus Concilij Mauritaniæ, & uniuerſi epiſcopi de tribus Cõcilijs Aphricanæ prouinciæ. Notũ ueſtrę facimus beatitudini, quod quidam fratres in cõſinio nobis poſiti, quoſdã fratres noſtros uenerabiles uidelicet epiſcopos uobis incõſultis à proprio deijciunt gradu, uel deijcere moliuntur, cum ueſtræ ſedi Epiſcoporum iudicia, & ſummorum finem Eccleſiaſticorum negotiorũ, in honore beatiſſimi Petri, patrum decreta omnium cunctam reſeruare ſententiam inquirendi reuerentia de dei rebus, quas omni cura & ſolicitudine obſeruare debemus. Maxime uero debent ab ipſo præſulum examinari uertice apoſtolico, cuius uetuſta ſolicitudo eſt, tam mala damnare, quàm reuelare laudanda. Antiquis enim regulis cenſitum eſt, ut quicquid horum quamuis in remotis uel in longinquo poſitis ageretur prouincijs, non prius tractandũ uel accipiendum ſit, niſi ad notitiam almæ ſedis ueſtræ fuiſſet deductum, ut eius autoritate iuxta quod fuiſſet pronunciatum firmaretur: & reliqua multotiens talia & his ſimilia, quæ ſuper his conſtituta ſunt: quibus ſi illicite factum eſt, ut ſemper ueſtræ ſedi conſuetudo fuit, feſtinanter occurrite & his uiriliter, ut pater pro filijs certantes, ſtate, ſicut bene à Ieſu filio Syrach dictum eſt: Vſq; ad mortẽ certa pro ueritate, & ſemper dominus deus tuus pugnabit pro te. Accipere enim perſonam impij non eſt bonum, ut declines à ueritate iudicij. Sin minus illicita ſunt hęc, pateat nobis talis omnibus licentia beatiſſime pater: aut ſi liceat hos uel aliquos etiam minorum graduum clericos niſi canonice tempore legitimo uocatos, aut ſine legitimis accuſatoribus, aut abſq; ueris & innocentibus teſtibus, uel niſi manifeſte canonice conuictos aut ſponte confeſſos, uel à ſuis ſedibus electos aut ſuis expoliatos rebus, uocare ad ſynodum uel damnare, quia legimus eos non poſſe canonice ad ſynodum ante ſuam diu tenendam & gubernandam uiribus ſcilicet pleniter reſumptis reſtitutionẽ, ſuisq; omnibus ſibi legaliter reſtitutis integerrime uocari, aut ut ueniant ad ſynodum, niſi ſponte uoluerint imperari. Deus ergo creator omnium conſeruet longęuum apoſtolatum ueſtrum ad ſtabilitatem eccleſiarum ſanctarum, & orthodoxæ fidei, uosq; paſtorem bonum, qui ſpiritualibus pro ouibus ueſtram ponitis animam, atq; baculo paſtorali lupos rapaces expellitis, omnibusq; oppreſſis auxilium fertis, quod & iſtis atq; omnibus uos ſemper facere optamus ſanctiſſime Papa. Subſcriptio, & alia manu: Ora pro nobis chariſſime pater.

EPISTOLA DAMASI PAPAE AD STEPHANVM ARCHIEPISCOPVM, ET AFRICANOS Epiſcopos, de autoritate ſedis apoſtolicæ, & epiſcoporum accuſatoribus.

DAMASVS ſeruus ſeruorum dei, atq; per gratiã eius epiſcopus ſanctæ catholicæ eccleſiæ urbis Romæ, Stephano archiepiſcopo concilij Mauritaniæ, & uniuerſis epiſcopis Aphricanę prouinciæ. Lectis fraternitatis ueſtræ literis, primo gratias ago q̃d tantorum fratrum merui benedictione frui: deinde quod circa fratres ſolicitos uos reperi, & cum eis crucẽ domini deferre, qui ait: Qui uult uenire poſt me abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam & ſequaƭ me. & reliqua ad hũc modum pertinentia. Igitur quando in pręſenti opportune geſtorũ conſultatione, apoſtolicis ueſtra beatitudo uiſceribus cõmota nos hortata eſt, tuitionem fratrum apoſtolica impendere autoritate, & eorum iniurijs ſubuenire, dum conſtet eadem uos cum apoſtolo compaſſibiliter dicere, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur & non uror? ſatagentes ne aliquis de his qui uobis crediti ſunt, à ſæuis beſtijs laceretur aut capiatur. Pro qua re oportet iuxta ueſtram prudentem cõmonitionem, magis autem ſecundum domini diuinam præceptionẽ, nos qui ſupra domum eius, hoc eſt, uniuerſalem eccleſiam catholicam epiſcopale ſuſcepimus miniſterium, ſolicite uigilare, ut ne quid de ſacris eius muneribus, id eſt, apoſtolicis uiris, apoſtolorumq; ſucceſſoribus atq; miniſtris quiſquam nobis inconſultis damnetur. Scitis fratres chariſſimi firmamentum à deo fixum & immobile, atq; titulum lucidiſſimum ſuorum ſacerdotum, id eſt, omnium epiſcoporum apoſtolicam ſedem eſſe conſtitutam, & uerticem eccleſiarum: Tu es enim (ſicut diuinum pronunciat uerbum ueraciter) Petrus, & ſuper firmamentũ tuum eccleſiæ columnæ, qui epiſcopi intelliguntur, confirmatæ ſunt: & tibi claues regni cœlorum commiſi, atq; ligare & ſoluere poteſtatem quæ in cœlis ſunt & quæ in terris promulgaui. Tu prophanatorum hominum & membrorum meorum, maximeq; diſcipulorum meorum exiſtis ut princeps & doctor orthodoxæ & immaculatę fidei, cuius uice hodie gratia dei legatione pro Chriſto fungimur, & omnes huius ſanctæ ſedis præſules eius uicem geſſerunt, gerunt & gerent: ideo omnia quæ innotuiſtis non licere mandarem, niſi uos tam pleniter inſtructos eſſe ſcirem, quod cuncta ſuper quibus cõſulitis illicita eſſe non dubitetis. Diſcutere nanq; epiſcopos & ſummorum eccleſiaſticorum negociorum cauſas metropolitanos unà cum omnibus ſuis comprouincialibus, ita ut nemo ex eis deſit, & omnes in ſingulorum concordent negotijs licet: ſed definire eorum atque eccleſiaſticarum ſummas querelas cauſarum, uel damnare epiſcopos, abſque huius ſanctæ ſedis autoritate minime licet, quam omnes appellare (ſi neceſſe fuerit) & eius fulciri auxilio oportet. Nam ut noſtis, ſynodum ſine eius autoritate fieri non eſt catholicum: nec epiſcopus in legitima ſynodo, & ſuo tempore apoſtolica uocatione cõgregata, definite damnari poteſt: neq; ulla unquã concilia rata leguntur, quę non ſunt fulta apoſtolica autoritate. Accuſatores autẽ epiſcoporũ, & teſtes ſuper quibus rogaſtis, abſq; ulla infamia aut ſuſpicione uel manifeſta macula, & uerę fidei pleniter inſtructi eſſe debẽt, & tales quales ad ſacerdotiũ eligere iubet diuina autoritas: quoniã ſacerdotes (ut antiqua tradit autoritas) criminari nõ poſſunt, nec in eos teſtificari qui ad eundem non debent nec poſſunt prouehi honorẽ: uocatio enim ad ſynodũ iuxta decreta patrũ canonica, eius qui impetitur tam ſua præſentia, q̃ & ſcriptis atq; apocriſarijs, per ſpatiũ fieri debet congruũ atq;

canonicum: quia niſi canonice uocatus fuerit, ſuo tempore & canonica ordinatione, licet uenerit ad conuentū quacunq; ordinatione, niſi ſponte uoluerit, nullatenus ſuis reſpondebit inſidiatoribus, quoniam nec ſeculi leges hoc permittunt fieri, quanto magis diuinæ. Deiectis uero atq; ſuis rebus expoliatis nihil uobis uerius ſignificare queo, quàm ſancti patres diffinierunt, & noſtri prædeceſſores apoſtolica autoritate roborauerunt. Ita enim hæc ſe habent, epiſcopos electos atq; ſuis rebus expoliatos, eccleſias proprias primo recipere, & ſua eis omnia legaliter reddi ſancti canones decreuerunt, & poſtea ſi quis eos accuſare uoluerit, æquo periculo facere ſanciuerunt, iudices eſſe decernentes epiſcopos recte ſapientes & iuſte uolentes, ad tempus diuq; illis reſumptis uiris, & ſuis poteſtatiue fruentibus rebus, amicisq; & dei ſeruis ſapientibus conſulentibus uiris in eccleſia conuenientes, ubi teſtes eſſent ſingulorū qui oppreſſi eſſe uidentur. Scimus enim homines inermes non poſſe cum armatis rite pugnare: ſic nec illi qui electi uel ſuis bonis ſunt expoliati, cum illis qui in ſuo ſtant gradu, & ſuis fruuntur amicis atq; bonis, litigare rite poſſint. Nec ſeculi quoq; leges hæc ſecularibus fieri permittunt, ſed prius electos uel oppreſſos aut expoliatos cum ſuis omnibus reſtitui iubent, & poſtea ſuo tempore ſicut lex eorum continet ad placita uenire præcipiunt, nec ulla carceris cuſtodia appellantem arceri permittunt. Docent enim ex parte, ſicut noſtis, terrena quę ſunt cœleſtia. Accuſatores uero & accuſationes quos ſeculi leges non aſciſcūt, nullatenus ſunt in horum admittendę cauſis, quia omne quod irreprehēſibile eſt catholica defendit eccleſia. Decet enim domini ſacerdotes fratrum cauſas pie tractare, & uenerabiliter intendere, atq; eorum iudicia ſuper ſacrificia ordinare, nec proterua aut tyrannica dominatione (ut de quibuſdā refertur) ſed charitatiue pro deo & fraterno amore cuncta peragere, & quod ſibi quis fieri ſecundum dominicā uocem non uult, alij inferre non pręſumat, & in qua menſura menſi fueritis, remetietur uobis. Ea uero quæ apoſtolorū prædicatione, & patrum inſtructione præcepimus, ſemper tenere debemus, ne aliqua noua cudere, aut ad noxam fratrū intendere uideamur, ſed alterutrum onera portemus, ut iuxta apoſtolū legem domini adimplere ualeamus. Tempus enim congruū præuideri oportet, quando uniuſcuiuſq; accuſatæ perſonæ cauſa rectiſſime in medio producatur, quatenus grauitatem eius & conſonantiā quæ contra patrum decreta uel ſynodorum cōfeſſionem prodi minime cognoſcatur, quàm ordinabiliter omnes intendāt, ut ad eam in omnibus rationabiliter reſpondeant, & iuſte ſe uelle maniſeſte oſtendant. Nullus autem introducatur perſonaliter, ſed accuſatores & accuſati æqua audiantur ratione, iuxta quod geſtorū ordo exigit. Accuſatores uero & iudices nō idem ſint, ſed per ſe accuſatores, per ſe iudices, per ſe teſtes, per ſe accuſati, unuſquiſq; in ſuo ordinabiliter ordine. Nam inſcriptio primo ſemper fiat, ut talionē calumniator recipiat: quia ante inſcriptionem nemo debet iudicari, uel damnari, cum & ſeculi leges hæc eadem retineant: de quibus omnibus uera ſemper fiat æquitas, quatenus accuſationis & iudicij ac teſtimonij mercedem per ueritatem geſtorū conſequi ualeant. Scriptum eſt enim, abominatio domino labia mendacia, & teſtem fallacem proferentem mendacia, & ſeminantē inter fratres ſcandala, atq; litigia, ipſo monēte atq; dicente, Non facies calumniā proximo tuo, nec ui opprimes eum: non facies quod iniquum eſt, nec iniuſte iudicabis: nō conſiderabis perſonam pauperis, nec honores uultum potentis: iuſte iudica proximo tuo, & quod tibi non uis fieri alteri ne facias, & reliqua. & maxime præceptum habentes apoſtolicum attendere nos ipſos & gregi, in quo nos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere dei eccleſiā quam acquiſiuit per ſanguinem ſuum propriū: conuenit & iterum attendere lupos, attendere malos operarios, qui peruerſa faciunt, & aduerſa loquūtur, ut detrahere ſemper diſcipulis domini, & infamare quærant, quos corrigere uos & omnes domini

ſacerdotes ſummo ſtudio oportet, quia peius malũ non eſt, quàm ut ciues ciuibus inuideant, & ſacerdotes uel clerici ſacerdotibus uel pontificibus inſidiẽtur, teſtante etiam ueritatis uoce: Qui uos tangit, tangit pupillã oculi mei: & qui ſcandalizauerit unũ de puſillis iſtis, melius eſt ut ſuſpẽdatur mola aſinaria in collum eius, & demergatur in profundum maris. Et item: Beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me, ille proculdubio ſcandalizatus eſt in deum, qui eius ſcãdalizat epiſcopum uel ſacerdotem, & multa talia quæ hic non inſeruntur, ne nimis prolixa efficiatur epiſtola. Monentes quoq; inſtruere debetis memoratos uicinos ueſtros, ut à talibus ſe ſubtrahant, & quæ illicite contra præfixos fratres egerunt citò corrigant, & quos nobis incõſultis læſerunt, nobis incõſultis plena ſatisfactione ſanent, & citò reconcilient, ſi noluerint apoſtolicæ ſedis ſuſcipere cenſuram. Nam ſi quid fortaſſe in eis aut contra eos emerſerat, noſtrum fuerat expectandũ examen, ut noſtra (ut ſemper huic fuit ſedi conceſſum priuilegiũ) aut condemnarentur autoritate, aut fulcirentur auxilio. Neq; enim ſuo pro libitu noſtra debuerant iura peruadere abſque apoſtolicæ ſedis diſpoſitione mandante. A talibus deinceps omnes ſe abſtineant ſacerdotes qui noluerint ab apoſtolicæ petræ, ſuper quam Chriſtus (ut pręd ictum eſt) uniuerſalem cõſtruxit eccleſiam, cui epiſcoporũ ſumma iudicia atq; maiorum cauſæ, ſicut paulò ſuperius memoratum eſt, reſeruatæ ſunt atq; ſoli datę, cenſura à ſacerdotali honore ſecludi. Induciæ enim accuſatis in criminalibus epiſcopis ſex menſium, uel eo amplius ſi neceſſe fuerit concedendæ ſunt, quoniam & laicis hoc permiſſum nullus ſecularibus imbutus diſciplinis ignorat: quanto magis ſacerdotibus qui ſuperiores eſſe eis nõ dubitantur? Habetur quoq; in decretis ſanctorum patrum ſancitum, nõ fore canonicum quenquã ſacerdotum iudicare uel damnare, antequam accuſatores canonice examinatos præſentes habeat, locumq; defendendi accipiat, id eſt, inducias eccleſiaſticas ad abluẽda crimina, &c. Nec extra propriam fiat prouinciam primo diſcuſſionis accuſatio ſine apoſtolica præceptione, cui in omnibus cauſis debet reuerentia cuſtodiri, quoniam & antiqua docet hoc patrum regula, in qua & imperialia pariter ſtatuta concinunt. Criminũ, inquiunt, diſcuſſio ibi agenda eſt, ubi crimen admiſſum eſt: nam alibi criminum reus prohibetur audiri, & alibi in canonibus præcipiť, quæcunq; negotia in ſuis locis ubi orta ſunt, finienda ſunt, & reliqua talia & his ſimilia, ſalua in omnibus apoſtolica autoritate, ut nihil in his definiatur priuſquã ei placere cognoſcatur, quia omnes fultos eſſe oportet, & ſi quid eis graue intolerãdumq; acciderit, eius eſt ſemper expectanda cenſura. Neque enim proterue aut ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus (ut ſæpe actum agnouimus) detrahere aut accuſare præſumat quenquam ſacerdotũ, quia iniuria eorum ad Chriſtum pertinet, cuius uice legatione pro populo, Chriſti ſanguine redempto, funguntur. Cauſas enim eorum quia dei cauſæ ſunt, eius eſſe iudicio reſeruandas, qui ualet corpus occidere, & animam mittere in gehennam: qui dicit, mihi uindictam, & ego retribuam: apud quem conſcientia nuda eſt, cui non abſconduntur occulta. Inſtruendi etiam omnes ſunt, quoniã per nos illis Chriſtus monuit, non eſſe ouium lupi inſidias præuidere, ſed paſtoris. Monet ergo beatus apoſtolus Paulus ne de his temere leuiterq; præſumatur iudicium, de quibus nemo poteſt uerius uel melius iudicare quàm deus. Tu, inquit, aũt quare iudicas fratrem tuum, aut cur ſpernis eum? omnes enim ſtabimus ante tribunal: ſcriptum eſt enim, uiuo ego dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur domino, itaq; unuſquiſq; noſtrûm per ſe rationem reddet deo. In hoc ergo nõ ſibi quiſpiã temerarios auſus uſurpet, ut præter quod ad concordiam pertinet aliud agat, unde unitas eccleſiæ ſic diſſipetur. Non ergo leuiter quiſquam aſſentiat in detractione, uel iudicatione, uel damnatione fratrum, maximeq; ſacerdotũ qui proximiores ſunt deo, & qui proprio ore corpus Chriſti conficiunt, quia

ob hoc uenit ira dei in filios diffidentiæ qui Chriſtum perſequuntur in ſuis membris. Nolite fratres, nolite effici participes eorum, nec cõmunicetis peccatis talium aut infructuoſis uerbis illorũ, magis autẽ redarguite taliũ cœtus, qui extẽdere moliũtur quaſi arcũ in fratres linguas: defendite ergo fratres, & omnes monete ut armentur cõtra fratrũ perſecutores. Cõfidimus autem de uobis meliora & uiciniora ſaluti, quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; inſtantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia, magiſtro gentiũ docente, poterit nos ſeparare à charitate domini noſtri Ieſu Chriſti, quę maxime in ſacerdotibus & reliquis perficiĩ membris eius. Nolite itaq; amittere confidentiã ueſtrã, quæ magnã habet remuneratiõẽ. Ecce enim iudex ante ianuã aſſiſtit, coronas hilariter promittens his qui pro eo fratribus auxiliũ ferunt, & oppreſſis ſuccurrunt, atq; in charitate collaborant. Quod ſi ſubtraxerit ſe quis, non placebit deo, ſed cadit, quia nõ ſubleuauit cadentẽ ſed emarcuit. Non autem ſimus ſubtractionis in oppreſſionẽ, ſed adminiculi in acquiſitionẽ & ſupplementũ fratrum. Propter quod aſſumite armaturam dei, ut poſſitis reſiſtere omnibus taliter præſumentibus, & induite uos loricam iuſtitiæ, & calciati pedes in pręparationẽ euangelij pacis, in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & galeã ſalutis aſſumite, & gladiũ ſpiritus, quod eſt uerbum dei, per omnẽ orationẽ & obſecrationẽ radicati & fundati, ut id ipſum dicatis omnes, & nõ ſint in uobis ſchiſmata diuidentes corpus eccleſiæ bonũ & integrũ in tortuoſas nouitates. Monet ergo Apoſtolus non amplius nos inuicẽ temere iudicare: temere enim iudicat, ſi quis epiſcopum abſq; ſedis apoſtolicæ autoritate cõdemnat, cum ei, ut paulò ſuperius pręlibatũ eſt, hoc ſpecialiter priuilegium reſeruatũ ſit: ſed hoc iudicate magis, inquit, ne ponatis offendiculũ fratri uel ſcandalum, patenter enim his & alijs innumerabilibus decretorũ teſtimonijs omnibus manifeſtum eſt, non debere epiſcopũ damnari, licet eius perſcrutetur opinio, donec iudiciũ de ore noſtræ apoſtolicæ autoritatis, hoc eſt principis apoſtolorũ cognoſcaĩ, utpote quoniam ſolus & præ omnibus creditus eſt, atq; percipere meruit à rege regũ Chriſto deo claues regni cœlorũ ad aperiendũ fidelibus & beneuolis hominibus in eundẽ dominũ noſtrũ, & claudendũ infidelibus & maleuolis, atq; ſuis ſacerdotibus, & ſanctæ eccleſiæ ſuo precioſo ſanguine redemptæ impugnatoribus ſiue nocentibus. Quod utiq; & nos facere poſtulauit, nõ quod noui aliquid nunc imperatur, ſed illud quod per deſidiã aliquorũ aut ſcienter aut negligenter tranſgreditur, deinceps obſerueĩ ab omnibus, ut illa ſemper quæ apoſtolica & patrũ traditione conſtituta ſunt, ſub metu irrefragabili autoritate teneantur. Scriptum nanq; eſt in ſecũda ad Theſſalonicẽſes epiſtola, & ad Timotheũ, apoſtolo monente: State, & tenete traditiones ueſtras quas didiciſtis ſeu per uerbũ, ſeu per epiſtolam. Item alibi per prophetã: Expectaui quoq;, ſicut beatus Eſaias intonuit, ut facerent iudiciũ, fecerunt autem iniquitatẽ & nõ iuſtitiam, ſed clamorẽ, omnes pios cõturbantes: & hoc ſcire debeant, quoniã iudiciũ dei eſt ſecundũ ueritatẽ in eos qui talia agunt, licet diuitias bonitatis dei, & ſuſtentationis, & patientiæ ignorantes, quoniã benignitas dei ad pœnitentiã eos adducit: ſecundũ duritiã autem eorũ, & cor impœnitens theſaurizant ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet unicuiq; ſecundum opera eius. Et alibi ſcriptũ eſt: Ego ſum dominus deus ueſter, nõ facietis iniquitatem, in iudicio non accipies perſonã hominis, neq; mireris uultum potentis, ab omni iniquo uerbo recedes, innocentem & iuſtum non oppugnabis, neq; interficies, ille proculdubio facit iniquitatem in iudicio qui ea ſibi uindicat quæ ei uindicare non licet. Ideoq; huic ſanctæ ſedi conceſſa ſunt. Nullus uſurpare ſine eius conſultu præſumat, qui non uult honore eccleſiaſtico indignus ut contemptor iudicari. Itaq; oportet negligentes propulſare, ſed ita ut nocentes nõ roborentur, &

bonos

bonos improbis aut inſidiatoribus fratrum reſiſtere, ne torpore deſidiæ oppreſſi taciturnitatis teneantur obnoxij. Itaq; qui poteſt obuiare, & perturbare peruerſos, & non facit, nihil aliud eſt quàm fauere eorum impietati. Nec enim caret ſcrupulo ſocietatis occultę, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Sitis autem perfecti & integri in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia firmati, ut per eam uias ueſtras dirigentes, in eundem inflexibiliter omnibus occurratis oppreſſis, quia uobis creditur dominus, ad quem accedentes lapidem uiuum ab hominibus quidem reprobatum, & propter talium impietatem, à deo autem electum, & honorificatū, ſuper quem uos tanquam lapides uiui ædificamini in domum ſpiritualem, in ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias ipſi in odorem ſuauitatis. Gratum enim admodum eſt ſacrificium domino oppreſſis omnibus ſubuenire, quanto magis illis de quibus ait: Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit, &c. Libat quidē domino proſpera, qui ab afflictis & oppreſſis pellit aduerſa. Sed & nūc fratres cōmendamus uos deo & uerbo gratiæ eius, qui poteſt perficere, & dare hæreditatem in omnibus ſanctificatis. Ipſe autem deus pacis & conſolationis, det uobis idipſum ſapere in alterutrū, & in ipſo ſemper & in omnibus, ut unanimes uno ore, & uno corde honorificetis eum in concordiam & auxilium fratrum, qui potens eſt confirmare omnes, & conſolari ſecundum Euangelium eius, & iuxta reuelationem myſterij temporibus æternis taciti, patefacti autem per ſcripturas ſanctas, & patrum orthodoxorū doctrinas, ſecundum præceptum æterni dei, ad obediendum fidei in omnibus cognitis nobis ſoli ſapienti deo domino noſtro Ieſu Chriſto, cum quo patri & ſpiritui ſancto, gloria, honor, & imperium, & poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen. Dominus uos cuſtodiat dilectiſſimi fratres incolumes ſemper. Data VIII. Nouembris Flauiano & Stilicone IIII. Conſ.

QVOD OMNES DE FILIO DEI ET SPIRITV SANCTO, ET DE VNITATE trinitatis male ſentientes ſimiles ſint Iudæis, & de unitate trinitatis.

QVOD ſi quis patiatur deum patrē, & deum filiū, & deum ſpiritum ſanctum deos dici, & non deum, propter unam diuinitatem & potentiam quam credimus eſſe, & ſcimus, patris, & filij, & ſpiritus ſancti: ſubtrahens autem filium, aut ſpiritum ſanctum, ita ſolum ęſtimet eſſe deum patrem, dici aut credi unum deum, anathematizamus cum omnibus Iudæis: quòd nomen deorum in angelis, & in ſanctis omnibus à deo eſt poſitum & donatum: de patre autem & filio & ſpiritu ſancto propter unam & æqualem diuinitatem, non nomē deorū, ſed dei nobis oſtenditur, atq; indicatē, ut credimus: quia in filio & ſpiritu ſancto ſolummodo baptizamus, & non in archangelorum nominibus aut angelorū, quomodo hæretici, aut Iudæi, aut Gentiles dementes faciunt. Hæc ergo eſt ſalus Chriſtianorum, ut credentes trinitati, id eſt, patri, & filio, & ſpiritui ſancto, in ueram ſolamq; diuinitatē, unam potentiā & maieſtatem & ſubſtantiam eiuſdē deitatis ſine dubio credamus. Dicit quoq; beatus Eſaias: Propter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem non quieſcam, donec egrediatur ut ſplendor iuſtus eius. & ſaluator eius ut lampas accendatur. Profecto catholica Eccleſia quæ uera conſiſtit Sion ciuitas Chriſti cœlorum regis, per tot annorū ſpatia expugnata ab aduerſantibus uerbo fidei, qui neq; deum timent, neq; hominem reuerētur, ſed incaſſum producentibus pias & canonicas de hoc uerbo doctrinas, dum &

aduerſis tantisq́ quę in ſcripto & ſine ſcripto conteſtationibus inuitati fuiſſent corrigere propriam & ſepelire hæreſim, ſicuti & per anteriorem cognitionē luculentius demonſtratum eſt, tam per libellos quàm per ſuggeſtiones reuerendiſſimorū ſacerdotum, & uenerabiliū abbatum, Apoſtolo proteſtante nobis, hominē hæreticum poſt primam & ſecundam correptionē euitare debeamus, ſcientes quia ſubuerſus eſt huiuſmodi, & delinquit proprio iudicio condēnatus. Nullo modo oportet nos deinceps tacere aut quieſcere, ne quoquo modo iniqui iudicemur, odibilē deo pacem amplectentes: quoniā ſcriptum eſt, Zelaui in peccatoribus pacē peccatorum uidens: & dicatur etiam de nobis, Sacerdotes mei contempſerunt legem meam, & polluerunt ſanctuaria mea, inter ſanctum & prophanum non habuere diſtantiam, inter pollutum & mundum non intellexerunt, ſed conſurgere cum deo, & conſiſtere prompte, induentes arma ſpiritus aduerſus malignantes cōtra fidem eius, ut probemus ſpiritus ſapienter, id eſt, uerba illorum ſi ex deo ſunt. Scriptum eſt enim in Hieremia: Probatorem dedi te in populo meo robuſtum, & ſcies & probabis uiam eorum, multum nanq́ nobis neceſſaria eſt uigilantia, & tantum diuinum ſapientiæ diſcretionis quæ occulta tenebrarū reuelat ad requiſitionē huiuſmodi rei & ſcrutationē, quoniam latet quodāmodo & abſconditur uixq́ comprehenditur doloſa exiſtens malitia, pro eo quod ſibi pietatem callide blandiatur, ut ualeat ſcrutantiū mentem latêre. Quod utiq́ ſciens beatus Apoſtolus ait: Nam huiuſmodi pſeudoapoſtoli operarij ſubdoli transfigurant ſe in Apoſtolos Chriſti: ſed non mirum, ipſe enim ſatanas transfigurat ſe uelut angelum lucis. Et non mirum, ſi miniſtri eius transfigurentur uelut miniſtri iuſtitię, quorum finis ſecūdum opera eorum. Sed & dominus in hoc præmuniens nos ait: Attendite á falſis prophetis qui ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, á fructibus eorum cognoſcetis eos. Ergo in idipſum ex toto corde referentes ante omnia ſuper tali quęſtione deprecationem, & dicentes cum Dauid: Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Lucerna pedibus meis uerbū tuum domine, & lumen ſemitis meis: quoniam, ſicut ait beatus Daniel propheta, Sapientia & fortitudo eius ſunt, dat ſapientiam ſapientibus, & ſcientiā intelligentibus diſciplinam, ipſe reuelat profunda & abſcondita, & nouit in tenebris conſtituta, & lux cum eo eſt, quia ſapientiam & fortitudinem dediſti mihi, & oſtendiſti mihi quæ rogaui te. Cum ope diuina uniuſcuiuſq́ perſonæ conſcripta per nouitatis cōmentum accuſati ſunt, de uenerabili noſtro ſcrinio obſecundantibus nobis ordinabiliter offerentibus ſolertius intendamus.

DE COEPISCOPIS ET QVI IDEM SINT AVT SI ALIQVID SINT AVT NIHIL.

DOMINIS uenerabilibus fratribus, Proſpero Numidiæ primę ſedis epiſcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, Benedicto, Ruſo, & omnibus cæteris ubiq́ in recta ſancta & apoſtolica fide conſiſtentibus orthodoxis epiſcopis, Damaſus. Licet fratres chariſſimi uobis ſint nota patrum decreta, mirari tamen non poſſumus ueſtram ſolertiam circa inſtituta maiorum, ut cuncta quæ poſſunt aliquam recipere dubitationem, ad nos quaſi ad caput, ut ſemper fuit conſuetudo, deferre non deſinatis, ut inde capiatis reſponſa, unde accepiſtis inſtitutionem & normam recte uiuendi. Vnde & uos nō immemores canonum eſſe recordamur, qui & ipſum fieri præcipiunt, nō ut uobis ſcientiæ eccleſiaſticæ regulæ aliquid deſit, ſed ut autoritate ſedis Apoſtolicæ fulti, in nullo ab eius deuietis regulis. Igitur de coëpiſcopis de quibus nos conſulere, quale ſit

eorum

eorum miniſterium, aut quid eis agere liceat, aut quam autoritatem habeant, uel ſi licet eos fieri an non; quia audiuimus eos iam eſſe prohibitos, aut quid de eis qui iam ordinati reperientur, agendum ſit, nil uobis certius reſpondere uidetur, quàm olim à prædeceſſoribus noſtris decretum reperimus, ut eis ad ueniam nihil prorſus aliud reſeruetur, quàm priuatio ſacri miniſterij quod illicite aſſumpſerunt, quia prohibiti tam ab hac ſacra ſede quàm à totius orbis fuerant Epiſcopis. Nimis ergo eorũ inſtitutio improba, nimis eſt praua: quia ut hi de ſummo ſacerdotij miniſterio aliquid prǽſumant omni autoritate caret, & ſacris canonibus inueniť eſſe contrarium, atq; ad totius Eccleſiæ perturbationem ſuperba & ſuperflua tendit elatio, & uacuum eſt & inane quicquid in prædicto ſacerdotij ſummi egerunt miniſterio. Quod ipſi idem ſint, qui & presbyteri, ſufficiẽter inuenitur, qui ad formã & exemplum ſeptuaginta inueniuntur prius inſtituti: ſed quia deo gratia modo neceſſarij ſicut in primitiua Eccleſia propter ſtudium quod erga pauperes exigebant non ſunt, & quia illicita præſumebant, & quod agebant actum non erat, & propterea multi in ſecuritatẽ lapſi eccleſiaſtico fraudabantur & fruſtrabantur miniſterio, ideo tam ab hac ſancta ſede (ut ſuperius memorauimus) quàm ab omnibus totius orbis epiſcopis à pontificalibus ſunt remoti officijs. Nam ut nobis relatum eſt, quidam epiſcoporum propter ſuam quietem eis plebes ſuas committere non formidant, & ut illicita atq; prohibita agant, id eſt, ea quæ ſolis pontificibus debentur ſibi uſurpant, & ipſi in ſua quiete torpent, & curam ſibi à deo commiſſam negligunt, cum dominus dicat: Bonus paſtor animã ſuam ponit pro ouibus ſuis, & uocat eas nominatim, & cognoſcit ſuas, & ſuæ agnoſcunt eum. Et item: Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. De mercenario autem quid ipſe dicat, bene noſtis, quia uidet lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & diſpergit oues, & reliqua. Pro talibus uero negligitur cura eccleſiæ, & eius ſtatus perturbatur, & ideo ſunt prohibiti, in tantum ut ſi aliqui ex his reperti fuerint, à proprio decidant gradu: illi nanq; Epiſcopi qui talia ſibi præſumunt, uidentur mihi eſſe meretricibus ſimiles, quæ ſtatim ut pariunt infantes ſuos, alijs nutricibus tradunt educandos, ut ſuam citius libidinem explere ualeant: ſic & iſti infantes ſuos, id eſt, populos ſibi cõmiſſos alijs educandos tradunt, ut ſuas libidines expleant, id eſt, ut ſuo pro libitu ſecularibus curis inhient, & quod unicuiq; uiſum fuerit liberius agant: pro talibus enim animæ negliguntur, oues pereunt, morbi creſcunt, hæreſes & ſchiſmata prodeunt, Eccleſiæ deſtruuntur, ſacerdotes uitiantur, & reliqua mala proueniunt. Non taliter dominus docuit, nec Apoſtoli inſtituerunt, ſed ipſi qui curam ſuſcipiunt, ipſi peragant, & ipſi proprios manipulos domino repræſentent. Nam ipſe ouem perditam diligenter quæſiuit, ipſe inuenit, ipſe proprijs humeris reportauit, noſq; idipſum facere perdocuit. Si ipſe pro omnibus tantam curam habuit, ipſe docuit, ipſe curauit, ipſe ſanauit, ipſe proprijs humeris reportauit, atque in tantum dilexit ut etiam animam ſuam multas ſuſtinens iniurias, multa opprobria, multasq; paſſiones, pro nobis traderet, quid nos miſeri & deſides dicturi ſumus, qui etiam pro ouibus nobis commiſſis curam impendere negligimus, & alijs eas educandas tradimus? Corrigantur hæc fratres neceſſe eſt, quia qui plus laborat maiorem mercedem accipiet. Nam non amplius quàm duos ordines inter diſcipulos domini eſſe cognouimus, id eſt, duodecim Apoſtolorum, & ſeptuaginta diſcipulorum: unde iſte tertius proceſſerit funditus ignoramus, & quod ratione caret, extirpare neceſſe eſt: quod enim Epiſcopi nõ ſint qui minus quàm à tribus ſunt ordinati Epiſcopis, omnibus patet, quoniam ut bene noſtis prohibitũ à ſacris eſt patribus, ut qui ab uno uel à duobus ſunt ordinati Epiſcopis, nec nominentur Epiſcopi. Si nomen non habent, qualiter officium habebunt? Quicquid enim inter Epiſcopos, aut de rebus

ad eos ſolummodo pertinentibus egerint, neceſſe eſt, ut ſuperius iam prælibatum eſt, ut irritum fiat, quia quod non habent, dare nequaquam poſſunt, præſertim cum nullum ex ſeptuaginta diſcipulis, quorum ſpeciem iſti antequam prohiberentur, ut ſuperius memoratum eſt, in Eccleſia gerebant, nil de hoc quod Apoſtolis eorumq; ſucceſſoribus ſpecialiter debebatur, legitur aſſumpſiſſe, nec in lege domini quæ Moyſi ab ipſo domino legitur dictata, de his quæ ſummis ſacerdotibus, id eſt, Moyſi & Aaron erant ſpecialiter conceſſa, filij Aaron quicquā præſumant. Nulli enim dubium eſt, quod Moyſes & Aaron ſoli præcipiente domino in tabernaculo dei erigebant altare, ſoli ungebant, ſoli ſacerdotes ſacra unctione inſtituebant, & alia quæ ad ſummum ſacerdotium pertinebant, de quibus ſufficienter in diuinis legitur literis, agebant, quoniam ſummi domini ſacerdotes erant, ſicut de eis ſcriptum eſt: Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius. Sic & modo, quia umbra legis tranſijt, & lux Euangelij in nos dei gratia manifeſte coruſcat, de his quæ in ſummis ſacerdotibus, id eſt Epiſcopis, quorum figuram Moyſes & Aaron tenuerunt, illi qui ſeptuaginta diſcipulorum formam geſtant, in quorum uidelicet typo filij Aaron erant, nihil præſumere debent, ſicut nec illi quicquam de ſummi ſacerdotij miniſterio attingebant. Nam quod coëpiſcopi antequam præfato prohiberentur tenore ad formam ſeptuaginta inſtituti erant, Canon ſufficienter manifeſtat, ubi ait: Corepiſcopi quoque ad exemplum & formam ſeptuaginta uidentur eſſe. & reliqua. Nec illud prætereundum nobis uidetur, quod alibi in Canonibus expreſſum eſt: Qui in uicis & poſſeſſionibus coëpiſcopi nominanť, quamuis manus impoſitionem Epiſcoporum perceperint, & ut Epiſcopi cōſecrati fuerint, & cætera. Nec ab re dictum perpendo, quanquam manus impoſitionem Epiſcoporum perceperint, cum Epiſcoporum nomen pluralem in ſe contineat numerum, & apud grammaticos pluralis ſit genitiuus: uidetur enim mihi quod tunc non ab uno, ſed à pluribus ordinabantur, quia nullatenus diceret Epiſcoporum, ſi ab uno fieret talium ordinatio, cum Epiſcoporum pluraliter dictum ſit. Cum autem dixit coëpiſcopum, profecto uillanum uoluit intelligi Epiſcopum: & ſi uillanus, quid agit in ciuitate, cum in una ciuitate duo omnino prohibeantur eſſe Epiſcopi? Et ſi in uilla & in eo loco ubi antea Epiſcopi non fuerunt, cum & in modica ciuitate, uel in uilla, aut caſtello Epiſcopus fieri prohibeatur, & in omnibus omnino locis ubi antea Epiſcopi non fuerunt, ne uileſcat autoritas, & nomen Epiſcopi, fuerint cōſtituti, quid rogo erunt? Ecce nec locus cum ordinatione concordat, nec ordinatio cum loco: quoniam ſi Epiſcoporum manus impoſitionem perceperūt, & ut Epiſcopi ſunt conſecrati, ubi ſunt conſecrati? ad uillam, quia chore uilla eſt apud græcos. Et qualiter ad uillam ſi nec in caſtello, aut in modica ciuitate licet fieri, rogo ut promatis: & ſi promere non poteſtis, quia ſcio per rationem aut plenam autoritatem minime poteſtis, digitum ori imponite, & eos omni autoritate carere non dubitate, ſcilicet quia tria obſtant quibus eorum ceſſatur actio uel inſtitutio: unum quod ab uno Epiſcopo ordinari ſolent, in quo eorum ordinatio à Canonibus diſcordat, qui per manus Epiſcoporū eos inſtitui iubent. Aliud, ſi à pluribus Epiſcopis ſunt ordinati, & aut in uilla, aut caſtello, ſeu in modica ciuitate, aut omnino non in eo loco præfixi, quo iuſte Epiſcopi fieri debent, aut dudum non fuerunt, ubi non uileſcat autoritas & nomē Epiſcopi, aut ſi in ciuitate cum altero Epiſcopo, cum ut prædictum eſt in una ciuitate duo non debeant conſiſtere Epiſcopi. Tertium, ſi abſolute fuerint inſtituti, ſicut de quibuſdam audiuimus, quæ omnia epiſcopali omnino carent autoritate, & illud adhuc reſtat, quod eorum ordo non habet in diuinis literis autoritatem, quia ut præfixum eſt, ordines ſunt duo tantum primi in Eccleſia, id eſt, Apoſtolorum, & ſeptuaginta diſcipulorum. Sanè ſi nec

Epiſcopi

Epiſcopi ſunt, quia pro præſatis cauſis Epiſcopi eſſe non poſſunt, nec presbyteros ſe nominari uolunt, quia amplius eſſe ambiunt, ac ſi plus quàm ſeptuaginta diſcipuli feciſſent, ad quorum formam, ut paulò ſuperius prælibauimus, hi antequam prohiberentur, à quibuſdam ſtultis, & ſua quærentibus, & non quæ Chriſti Ieſu, inſtituebantur, prçſumere tentant, & illicita atq; prohibita agere prçſumunt, nec hoc dici ſe uolunt quod ſunt, rogo ut manifeſte prodatis quid ſint, quoniam aut aliquid ſunt, aut nihil. Nam manifeſte patet, quoniam Epiſcopi non ſunt: & ſi Epiſcopi non ſunt, & presbyteri eſſe deſpiciunt, quid erunt? aut aliquid prorſus erunt, aut nihil: quia nihil poteſt eſſe, niſi habeat unde ſit, & ſi non habeat unde ſit, aut unde originem ducat, nec autoritatem habet, nec ſtare rite poterit, quia inane eſt, & ut deſtruatur & cadat neceſſe eſt, quoniam nihil eſt, & in nihilum reputabitur. Si uero nihil ex his ſunt quæ ſuperius memorauimus, tunc neceſſe eſt, ut nihil ſint ex his quæ ſacerdotibus debentur, & ideo nec in ſacerdotali catalogo habeantur, niſi tantum ut primo cõmemorauimus, ut pro miſericordia illis qui humiliter hoc ferre uoluerint, nec amplius ambierint, & per ſcriptum propria manu ſubter corroboratum idipſum confirmauerint, hoc ſolũmodo concedatur, ut inter ſacerdotes locum habeant, & miniſterio presbyterorum contenti ſint, atque menſæ domini tantummodo participes exiſtant. Amplius autem qui ambire uoluerint, nec hoc retineant, ut ſacerdotes ſint, ſed omni eccleſiaſtico funditus priuentur honore. Quod uero eis non liceat ſacerdotes conſecrare, nec diaconos, aut ſubdiaconos, nec uirgines, nec altare erigere, nec ungere, aut ſacrare, nec eccleſias dedicare, nec chriſma conficere, nec chriſmate baptizatorum frontes ſignare, nec publice quidem in miſſa quenquam pœnitentem reconciliare, nec formatas epiſtolas mittere, nec populum benedicere, nec ante Epiſcopum in baptiſterio, aut in ſacrario introire, nec præſente Epiſcopo infantem tingere, aut ſignare, nec pœnitentem ſine præceptione Epiſcopi ſui recõciliare, nec eo præſente, niſi illo iubente ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti conficere, nec eo coram poſito populũ docere, aut ſalutare, nec plebem exhortari, quæ omnia ſolis pontificibus debere tam ex ſuperioribus quàm ex alijs patrum conſtitutis, aut ſacris Canonibus edocti eſtis, & ſi neceſſe eſt quibuſdam munus ſcientibus doceri pleniter, & inſtrui poſſunt, ut per hoc & diſcretio graduum, & dignitatis faſtigium ſummorum pontificum demonſtretur. Similiter & de presbyteris hæc habeantur, & ſine iuſſu proprij Epiſcopi nil agant, quia quod rarum eſt hoc & pulchrius eſſe uidetur, & ſi nomen uileſcit pontificum, omnis ſtatus perturbatur Eccleſiæ. Triplex itaque in hac parte reatus eſt, quod & prohibita agunt, & quod ſacrum miniſterium talis conſortij uilitate polluitur, & Epiſcoporum quantum ad illicitæ uſurpationis temeritatem pertinet iura ſoluuntur. Quod autem ſolis Apoſtolis eorumq; ſucceſſoribus proprij ſit officij tradere ſpiritum ſanctum, liber actuum Apoſtolorum docet, præſertim cum nullus ex ſeptuaginta diſcipulis, quorum iſti in Eccleſia ſpeciem gerunt, legatur donum ſancti ſpiritus per manus impoſitionem (ut prædictum eſt) tradidiſſe. Hæc ergo quia omni carent ratione, nullus deinceps uſurpet aut conſentiat ſacerdotum qui noluerit à noſtro ſacerdotali collegio ſeparari. Nec quod à nobis extinguitur, & à prædeceſſoribus noſtris ac reliquis, ut dictum eſt, totius orbis Epiſcopis iam extinctum eſt, apud aliquos tenebroſis ſeminetur radicibus, ſed quæ male pullulaſſe noſcuntur, radicitus euellantur, ne meſſem dominicam ulla corrumpant zizania. Ita enim fructum uberem domini ſacerdotes præſtabunt, ſi ea quæ natam ſegetem enecare conſuerũt radicitus amputentur. Ceſſet ergo tot iudicibus prohibita & damnata præſumptio, nec imitentur ſummi ſacerdotes mulieres meretrices, quæ infantes

ſuos præfata uoluptate alijs ad nutriendũ tribuunt, ſed ipſi domino ſuo nutriant, ipſi fructum cum uſura reddant, fructuoſosq́ manipulos, & cum gloria repræſentent. Nam ſi dominus leproſos inter cæteras ouium ſuarum curas tetigit & mundauit, cur nos eadem agere dedignamur? aut cur noſipſi qui paſtorale officium ſuſcepimus, alijs alendas tradimus? maxime cũ dominus Petro pręceptori noſtro dixerit: Si diligis me, paſce oues meas. & multa talia & his ſimilia. Nam benedictio quam prædicti coëpiſcopi ante ſuam prohibitionem per manus impoſitionem dabant, magis nobis uidetur uulnus inferre quàm ſalutẽ: & illi qui pontificatus apicem nõ habebant, quomodo ea quę nõ habebant, dare poterant? quoniã nihil dante erat quod ipſe poſſit accipere. Aut quis hominũ, licet more humano loquamur, dare poteſt quod non habet? præſertim cum pontifices nõ erant, ea quę ſolis pontificibus debentur, dare nõ poterant. Et propterea magis uulnerabant capita quæ per manus impoſitionem tangebant, cum ea quæ eis collata nõ erant, per aliquam benedictionem darent. Et ideo quicquid ex ſupradictis miniſterijs pontificalibus præſumebant irritum erat, & nihil tactis perficiebant, ſed magis iuxta prophetam maledictionem pro benedictione, ſi ratum eſt dicere, cõferebant. Quapropter per illam illicitam manus impoſitionẽ, ut paulò ſuperius prælibauimus, uulneratum caput illi qui uidebantur aliquid accepiſſe, habebant. Et ubi uulnus infixum eſt, neceſſe eſt medicinam adhibere, qua infixa ſanetur macula: id eſt, reiterari neceſſe eſt, quod legitime actum, aut collatum minime approbatur, ſi perfectum eſſe debebit. Nam quomodo honorem poſſit retinere qui ab illo acceperit, qui poteſtatem dare legitime non habuit, inuenire non poſſum: cum ille qui honorem pontificalem non habuit, pontificalia non poteſt iura tribuere, nec hoc ſibi poterant uindicare, cuius capaces per hoc quod illis obſtiterat non fuerunt. Huius ergo diſcuſſionis curam nobis ſpecialiter uindicantes, ita miſericordiã rogamus, ut ſi qua forſitan his commiſſa ſunt corrigantur, ne talia liceat ultra committi, & ne qua excuſatio de ignoratione naſcatur: quia ut nobis gratulationem facit Eccleſiarum ſtatus ſalubri diſpoſitione attributus, uel adornatus, ita non leui nos mœrore contriſtat quotiens aliquid contra inſtituta Canonum uel Eccleſiaſticam diſciplinam præſumpta, aut commiſſa cognoſcimus: quæ ſi non qua debemus uigilantia reſecemus, illos qui nos ſpeculatores eſſe uolunt excuſare non poſſumus, ſi eius Eccleſiam quę nobis generaliter commiſſa eſt in quantum præualemus puram à tam illicitis ſuperſtitionibus non cuſtodiamus: quia non aliter unus grex, & unus paſtor ſumus, niſi quemadmodum Apoſtolus docet idipſum dicamus omnes, ſimus autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſapientia. Nec aliter ueri diſcipuli domini erimus, niſi radicem amaritudinis ſurſum germinantem, ſicut hæc ut aſſeritis modo facit, ne nocere ualeat, ut epiſcopale miniſterium uileſcere faciat per eorũ negligentiam, id eſt, omniũ ſacerdotum qui euellere mala, & meliora plantare, ſunt ab eo præpoſiti, unuſquiſq; pro uiribus extirpare feſtinet, & ipſe qui pro ſuis ouibus eſt æterno iudici rationem redditurus, eas fouere & educare decertet. Si domini deſideramus eſſe diſcipuli, ipſius imitemur ueſtigia, ut de nobis dicatur, Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oues meas, & uoco eas nominatim, & cognoſcunt me meæ, & reliqua. Et iterum monente dominicæ uocis imperio, quo beatiſſimus Apoſtolus Petrus trina repetitione myſticæ ſanctionis imbuitur, ut Chriſti oues, qui Chriſtum amat diligenter, & cum magna cura paſcat, quoniam ipſius ſanctæ ſedis, cui per abundantiam diuinæ gratiæ præſumus, amore & reuerentia coartamur, ut tantæ ſuperſtitionis quæ nulla (ut ſuprà dictum eſt) fulcitur autoritate, periculum quantum poſſumus declinemus, ne beati magiſtri noſtri, & ſummi Apoſtoli dilectio, qua ſe amatorem dei eſſe teſtatus eſt, uana inueniatur in nobis: quoniam omnis negligenter paſcens totiens ſibi commenda-

tum

tum dominicum gregem conuincitur ſummum non amare paſtorem, nec eius ſe uelle diſcipulū fieri, cuius exempla negligit imitari: nam gratia prorſus maior acquiretur, ſi de cōmiſſis ouibus lucrum offerat domino ſolicitudo paſtoris. Nam & beatū Iacob qui pro uxoribus diu ſeruierat, dixiſſe meminimus: Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ ſteriles non fuerunt, arietes gregis tui non comedi, nec captum à beſtia oſtendi tibi, ego damnum omne reddebam, & quicquid furto perierat à me exigebas, die nocteq́ꝫ æſtu urebar & gelu, fugiebat ſomnus ab oculis meis. Si ergo laborat & uigilat qui paſcit oues Laban, quāto labore, quantisq́ꝫ uigilijs debet intendere qui paſcit oues dei? Sed in his omnibus ipſe nos inſtruat, qui pro ſuis dedit ouibus animam, & adiuuet nos ut de his qui nobis cōmiſſi ſunt, fructum multiplicem ac menſuram ſupereffluentē ad æterna gaudia reportare concedat, tantusq́ꝫ uos beati Petri Apoſtolorum principis amor incendat, ut in ouili ipſius, cui omnes creaturæ ſunt traditæ, omnes taliter errantes, & illicita atqꝫ prohibita præſumentes, ſanctis ueſtris ſtudijs ſummo reintegrare cum deſiderio feſtinetis, qualiter animæ precioſo Chriſti ſanguine redemptæ eorum nō pereant deceptione. Reſtat enim quod per oſtium hi nequaquam ſubintrarunt, quia non habebant oſtium per quod ingrederentur: quia ut dictum eſt, ſi nec Epiſcopi ſunt, & pluſquam presbyteri eſſe ambiunt, per quod oſtium intrabunt? cum hi tantū duo ordines in Eccleſia leguntur, nec amplius ad paſtorale officium aliquod patet oſtium per quod paſtor intret. Audite fratres non me, ſed ipſam dicentem ueritatem: Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, hic fur eſt & latro. & reliqua. Cum etiam egregius prædicator dicat: Fundamentū enim aliud nemo poteſt ponere præter id quod poſitum eſt. Cum prædicta duo fundamenta in Eccleſia tantum inueniantur poſita, quicquid amplius poſitum in his inuenitur, ſtare nullatenus poterit, & ideo cum omnibus ſuis fundamētis & actionibus, atqꝫ radicibus, ut euellatur neceſſe eſt, ita ut amplius pullulare nec germinare ualeat. Non ergo generet, & non faciat uobis fratres totiens repetita locutio faſtidiū, quia ſumma neceſſitas eſt, ſæpius prohiberi quod totiens à uobis ut cognouimus illicite uſurpatur, & quoniam ueritas ſæpius exagitata magis ſplendeſcit ut lumen, & quod totiens repetendo admonetur, nimis uſurpatur. Super his enim multa iam ab anteceſſoribus noſtris dicta ſunt, à quibus ipſi ſicut nunc à nobis, ita olim ab eis damnata & prohibita ſunt. Ideo ſæpius repetentes omnes monemus ut uitentur huiuſmodi, & à talibus ſe abſtineant, qui noluerint unà cum eis à ſacerdotali miniſterio: ut rebelles fieri alieni: quod ita demum probare poterimus, ſi tales extirpare, & non eis fauere decertaueritis: & ita in poſtmodum de tali re querela ceſſabit, quia contumeliæ ſtudio fit, quicquid interdictum totiens uſurpatur. Omnia hæc decretalia & cunctorum deceſſorum noſtrorū conſtituta quæ de Eccleſiaſticis ordinibus & canonum promulgata ſunt diſciplinis, ita uobis & omnibus epiſcopis ac cunctis generaliter ſacerdotibus cuſtodiri debere mandamus, ut ſi quis in illa commiſerit, ueniam ſibi deinceps nouerit denegari, quoniam occurreret ueritas, ſi falſitas diſpliceret: & meritò nos qui ſumma Eccleſiæ tenere debemus gubernacula, cauſa reſpicit, ſi ſilentio faueamus errori. Data Calend. Iunij, Libio & Theodoſio IIII. cc. Conſ.

De ſacerdotibus qui de Eccleſijs ſuis ad alias migrant Eccleſias.

EOS autem ſacerdotes qui de Eccleſijs ſuis ad alias migrauerunt, tandiu à communione noſtra habemus alienos, quandiu ad eas redierint ciuitates in quibus primum ſunt conſtituti: quoniam ſi alius alio tranſmigrante in locum uiuentis ordinatus eſt, tandiu uacet ſacerdotij dignitate qui ſuam deſeruit ciuitatem, quandiu ſucceſſor eius quieſcat in domino.

EPISTOLA DAMASI ET EPISCOPORVM QVI AD EVM IN ROMANAM VRbem ex Italia & Gallia conuenerant.

DAMASVS & cæteri Epiſcopi Romæ congregati, dilectiſſimis fratribus in Illyrico conſtitutis Epiſcopis in domino ſalutem. Credimus ſanctitatē ueſtram, fidem in Apoſtolorũ eruditione fundatam tenere, & hanc populis uniuerſis exponere, quę uidelicet à conſtitutis patrum nulla ratione diſſentit, per quos iuſtum eſt cæteros erudiri: ſed relatione Gallicanorum & uenerandorũ fratrum, quoſdam hæreſibus fauere cognouimus, quod malum non ſolum cauere debent Epiſcopi, ſed etiam reluctari cōtra ea quæ geſta ſunt imperitia aut ſimplicitate quorundam prauis interpretationibus deceptorum. Varijs ergo doctrinis nō decet labefactari, ſed magis patrum noſtrorum laborare ſententijs. Auxentium ergo Mediolanum præcipue in hac cauſa damnatum eſſe liquet: unde iuſtum eſt uniuerſo Romanoi ũ orbe doctores legis ea quæ legis ſunt ſapere, & non fidem doctrinis uarijs maculare. Itaꝗ dum primum hęreticorum cœpiſſet nequitia pullulare, ſicut etiam nunc blaſphemia pullulare patet Arrianorum, tunc patres noſtri trecenti decem & octo electi habito tractatu in urbe Nicena, hunc murum fortiſſimum contra arma diabolica ſtatuerunt, & hoc remedio uenena mortifera ſunt depulſa, ut pater & filius unius diuinitatis, unius uirtutis, uniusꝗ magnitudinis debeat credi, uniusꝗ eſſentiæ ſiue ſubſtantiæ, ſimul & ſpiritus ſanctus. Aliter enim ſapientes alienos eſſe à noſtra communione iudicauerunt. Quem terminum ſalutarem adorabilemꝗ deliberationem corrumpere quidam alijs cogitationibus, atꝗ temerare uoluerunt, ſed in ipſo principio ab his ipſis qui in Arimino reuocare, aut retractare compellebantur, uſꝗ ad hoc cauſa correpta eſt, ut confiterentur alia ſibi circumuentione ſubreptum, aut certè quia nō intellexerunt patrum ſententiæ in Nicena cōſtitutæ hoc eſſe contrarium: neꝗ enim præiudicium aliquod fieri potuit, per numerum Arimino cōgregatum, quando conſtat neꝗ Romanum epiſcopum, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neꝗ Vincentium qui tantis annis epiſcopatum inuiolabiliter cuſtodiuit, neꝗ alios talibus præbuiſſe conſenſum, maxime dum (ſicuti prædiximus) iſti ipſi qui per conuentionem declinaſſe uidebantur, ipſi denuò utentes meliori conſilio hæc ſibi diſplicere teſtati ſunt. Perſpicit itaque ueſtra ſalubritas hanc ſolam fidem quæ Nicęæ Apoſtolorum autoritate fundata eſt, eſſe perpetua firmitate ſeruandam, & ſimul orientales hoc facere nobiſcum qui ſe catholicos eſſe cognoſcunt, occidentales etiam gloriari. Credimus autem languentes in iſto conamine nō tarde à noſtra ſeparandos eſſe cōmunione, & ab eis epiſcopatus nomen auferri, quatenus populi eorum liberati errore reſpirent. Nullo enim modo à deceptione poterunt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Concordet etiam cum omnibus dei ſacerdotibus etiam charitatis ueſtræ ſententia, in qua uos fixos ac firmos exiſtere iudicauimus. Si ergo nos uobiſcum rectè credere debemus, ueſtræ nos charitatis literis lętificate reciprocis. Valete fratres chariſſimi. Data XVII. Calend. Nouembris, Siritio & Ardabure IIII. CC. Conſulibus.

EPISTOLA DAMASI AD EPISCOPOS ITALIAE.

VNIVERSIS Epiſcopis per Italiæ prouincias conſtitutis Damaſus Epiſcopus in domino ſalutem. Optaueram dilectiſſimi pro noſtri charitate collegij omnes domini ſacerdotes ſicut in primitiua fuit Eccleſia, unum eſſe cor, & animam unam, atq; in una deuotione perſiſtere, nec quenquam ſacerdotũ gratia, aut formidine ſecularium deprauari, aut à uia ueritatis quoquo modo abſcedere. Sed quia multa quæ corrigi poſſunt, proueniũt, exuperat culpas delinquentiũ miſericordia dei, atq; ideo ſuſpenditur ultio, ut poſſit locum habere correctio. Relatum eſt enim ad ſedem Apoſtolicam uos accuſationes fratrum per ſcripta ſuſcipere abſq; legitimo accuſatore: quod deinceps in omni orbe terrarũ fieri Apoſtolica autoritate prohibemus, & quod nuper factum eſt abſq; ulla retardatione corrigere rogamus, nec unquã prius per ſcripta eorum qui accuſantur cauſam diſcutere, niſi per querelarum inſtitutiones uocati canonice ad ſynodum ueniant, & præſens per præſentem agnoſcat ueraciter, & intelligat quæ ei obijciuntur. Quod bene & per ſapientiam Salomonis dicitur: Antequã ſcruteris ne reprehendas, intellige prius & tunc increpa, antequam audieris ne reſpondeas. Et licet apertiſſima ſit contrariorum reprehenſio, ueruntamen oportet his qui elati ſunt ad eorum examinationem ordinem ſeruari ab his qui ſecundum deum perſcrutari deputati ſunt, quatenus ita cum operatione cooperante inueniamus, & confeſſorem deum qui dicit: Vbi duo ſunt uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Nam & dominus noſter Ieſus Chriſtus Iudam furem eſſe ſciebat, ſed quoniam non eſt præſentialiter accuſatus, ideo nõ eſt eiectus. Nec uos ullo modo agere oportet, quod ille noluit facere, leges enim ſeculi accuſatores præſentes exigunt, & non per ſcripta abſentes. Vnde canonica patrum conſtituta non ſemel, ſed ſæpiſſime clamant, nec accuſationes, nec teſtimonia ulla per ſcripta poſſe proferri, nec de alijs negotijs quicunq; teſtimonium dicant, niſi de his quæ ſub præſentia eorum eſſe noſcuntur. Similiter & qui alium accuſare elegerit, præſens per ſe & non per alium accuſet, ſcriptione uidelicet præmiſſa: neq; ullus unquam iudicetur, antequam legitimos accuſatores præſentes habeat, locumq; defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum quoq; eſt, ne ita quiſquam ſubrepat, faciatq; citius quod non licet. Omnipotens deus hæc uos & cuncta diuina mandata & Apoſtolica præcepta cuſtodientes, in cunctis actibus ueſtris cœleſtis brachij extenſione protegat, atq; ad cœleſtis remunerationem patriæ cum multiplici animarum fructu perducat, Amen. Data III. Idus Aprilis, Siritio & Ardabure IIII. cc. conſulibus.

EPISTOLA CONCILII CARTHAGINENSIS AD INNOCENTIVM PAPAM.

DOMINO beatiſſimo & honoratiſſimo fratri Innocentio uniuerſalis eccleſiæ Papæ, Aurelius, Numidius, Ruſticianus, Fidentius, Euagrius, Antonius, Palatinus, Adeodatus, Vincentius, Publianus, Theaſius, Tutus, Pannonius, Victor, Reſtitutus, alius Reſtitutus, Ruſticus, Fortunatianus, Ampelius, Auinius, Felix, Donatianus, Adeodatus, Octauius, Serotinus, Maiorinus, Porturianus, Criſpolis, Victor, alius Victor, Leutius, Marinus, Fructuoſus, Fauſtinianus, Quoduultdeus, Candorius, Maximus, Magarius, Ruſticus, Rufinianus; Proculus, Thomas, Ianuarius, Octauianus, Præ-

inconuenienter facere uideamur, ſed ideo facimus, quia in eo quod infirmiores ſumus quaquauerſus quiſq; noſtrûm uerbum dei prædicando putatur attentior, crebrius eos patimur in nos audacius inſurgentes. Si ergo Pelagius epiſcopalibus geſtis quæ in oriente confecta dicunt̄, omnia tuæ uenerationi iuſtè uiſus fuerit abſolutus, error tamen ipſe & impietas quæ iam multos aſſertores habet per diuerſa diſperſos, etiam apoſtolicæ ſedis autoritate anathematizanda eſt. Cōſideret enim ſanctitas tua, & paſtoralibus nobis compatiatur uiſceribus, quàm ſit peſtiferū & exitiale ouibus Chriſti, quod iſtorū ſacrilegas diſputationes neceſſariò ſequitur, ut nec orare debeamus, ne intremus in tentationē: quod dominus diſcipulos monuit, & poſuit in oratione quā docuit ut nō deficiat fides noſtra, quod pro apoſtolo Petro ſe rogaſſe ipſe teſtatus eſt. Si enim poſſibilitate naturæ, & arbitrio uoluntatis in poteſtate ſunt conſtituta, quis non ea uideat inaniter à domino peti, & fallaciter orari, cum orando poſcuntur, quæ naturæ iam ita cōditæ ſufficientibus uiribus obtinentur: nec debuiſſe dicere dominū Ieſum Chriſtum, uigilate & orate, ſed tantûmodo uigilate, ut non intretis in tentationem: nec beatiſſimo Petro primo apoſtolorū, rogaui pro te, ſed moneo te, uel impero ac pręcipio, ne deficiat fides tua. Contradicit̄ enim iſtorum cōtemptione benedictionibus noſtris, ut incaſſum ſupra populum dicere uideamur, quicquid eis à domino precamur, ut recte ac pie uiuendo illi placeant, uel illa quæ pro fidelibus precatur apoſtolus dicens: Flecto genua mea ad patrē domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, ut det nobis ſecundū diuitias glorię ſuæ uirtutē, corroborari per ſpiritū eius. Si ergo uoluerimus benedicendo ſuper populū dicere, da illi uirtutē domine corroborari per ſpiritum tuum, iſtorum nobis diſputatio contradicit, affirmans liberum negari arbitrium, ſi hoc à deo poſcitur, quod in noſtra poteſtate eſt: uirtute enim corroborari ſi uolumus, inquiunt, poſſumus ea poſſibilitate naturæ, nō miſericordia quā nunc accipimus, ſed quā cum crearemur accepimus. Paruulos etiam propter ſalutem quæ per ſaluatorē Chriſtum datur, baptizandos negant, ſic eos mortifera doctrina in æternū necant, promittētes etiam ſi non baptizātur, habituros uitam æternam: nec pertinere ad eos de quibus dominus ait: Venit enim filius hominis quęrere & ſaluare quod perierat: quia, inquiunt, iſti non perierant, nec eſt quod in eis ſaluetur, uel tanto precio redimātur, quia nihil eſt in eis uitiatū, uel tenetur ſub diaboli poteſtate captiuum, nec pro eis fuſus eſſe ſanguis in remiſſionem legitur peccatorum. Quanquā per baptiſmū Chriſti etiam paruulorū dicant fieri redemptionem. Libello uero ſuo Cœleſtius in Carthaginēſi Eccleſia iam confeſſus eſt. Sed multi eorum qui perhibentur eſſe uel fuiſſe diſcipuli, hæc mala quibus fundamēta Chriſtianæ fidei conantur euertere, quacunq; poſſunt aſtutia affirmare nō ceſſant: unde etiam ſi Pelagius Cœleſtiusq; correcti ſunt, uel iſta nunquā ſenſiſſe ſe dicunt, & quęcunq; ſcripta contra eos prolata fuerint, ſua eſſe negabūt: nec eſt quemadmodū de mendacio cōuincantur: generaliter tamen quicunq; dogmatizat, & affirmat humanam ſibi ad uincenda peccata & dei mandata facienda ſufficere poſſe naturam, & eo modo gratiæ dei quæ ſanctorū euidentius orationibus declaratur, aduerſarius inuenitur: & quicunq; negat paruulos per baptiſmū Chriſti à perditione liberari & ſalutem percipere ſempiternam, anathema ſit. Quęcunq; autem alia eis obijciuntur, non dubito uenerationē tuā cum geſta epiſcopalia perſpexerit, quæ in oriente eadē cauſa confecta dicuntur, id indicaturā, unde omnes in dei miſericordia gaudeamus. Ora pro nobis domine beatiſſime papa.

INNOCENTII PAPAE EPISTOLA AD CONCILIVM CARTHAGINENSE.

INNOCENTIVS Aurelio & omnibus ſanctis epiſcopis, & cæteris qui in concilio Carthaginenſi affuerunt Eccleſiæ dilectiſſimis fratribus in domino ſalutem. Inquirẽdo de his rebus quas omni cũ ſolicitudine decet à ſacerdotibus, maxime à uero iuſtoq; et catholico tractari Cõcilio, antiquę traditionis exempla ſeruantes, & Eccleſiaſticæ memores diſciplinæ, noſtræ religionis uigorẽ mentis nõ minus nunc in conſulẽdo quàm antea cum pronũciaretis uera ratione firmatis, qui ad noſtrum referendũ approbatis eſſe iudiciũ, ſcientes quod apoſtolicæ ſedi (cũ omnes hoc loco poſiti ipſum ſequi deſideremus Apoſtolũ) debeatur, à quo ipſe Epiſcopatus & tota autoritas huius nominis emerſit. Quem ſequẽtes cum mala tam damnare cauemus, quàm probare laudanda, uel id uero quod patrũ inſtituta ſacerdotali cuſtodientes officio non cenſetis eſſe calcanda, quod illi nõ humana, ſed diuina decreuere ſentẽtia, ut quicquid quamuis de diſiunctis remotiſq; prouincijs cogeretur, nõ prius ducerẽt finiendum, niſi ad eius ſedis notitiã perueniret, ut tota huius autoritate iuxta quæ fuerit pronũciatio firmaretur, indeq; ſumerent cæteræ Eccleſię, uelut de natali ſuo fonte aquę cunctę procederent, & per diuerſas totius mundi regiones puri capitis incorrupti manarent, quid pręcipere, quos abluere, quos ueluti in cœno immũdabili ſordidatos mũdis digna corporibus unda uitaret. Gratulor igitur chariſſimi fratres quod per fratrẽ & coëpiſcopũ noſtrũ Iulium literas ad nos deſtinaſtis, & cum pro illis curam geritis quibus pręſidetis Eccleſijs, ſolicitudinẽ ueſtram pro omniũ utilitate monſtratis, & per cunctas totius orbis Eccleſias omnibus unà quod proſit decernendum eſſe depoſcitis, ut ſuis cõſtabilitæ regulis Eccleſiæ, & hoc quod illos caueat pronũciationis iuſte firmata decretalibus petere non poſſit, qui peruerſis inſtructi imò deſtructi uerborum argutijs, ſub imagine catholicæ fidei diſputantes uelut peſtiferum exhalantes uirus, & ut hominũ recte ſentientium in deteriorẽ partem corda corrũpant, tutam ueri dogmatis quęrunt euertere diſciplinam. Sanandum ergo celerius, ne longius execrandus animis morbus inſerpat, ut ſi medicus cum uiderit huius terreni corporis aliquem eſſe languorẽ, magnũ ſuæ artis ęſtimat documentũ, ſi citò quis illius interuentu deſperatus euadat: uel cum poſt ſe putre uulnus aſpexerit, adhibet fomẽta uel cętera quibus illud poſſit quod natum fuerat uulnus obduci: ac ſi id manens ſanari nõ poterit, ne corpus reliquum ſua tabe corrumpat, ferro amputet quod nocebat, quod reliquum, integrũ & ſeruet intactum. Præcidendum ergo id eſt, quod uelut puro ſanoq; nimium corpori uulnus obrepſit, ne cum tardius abſtergitur, in ipſis penè uiſceribus huius mali non hauriendi pòſt ſentina cõſidat. Nam quid nos de his poſt hæc rectum mentibus æſtimemus qui ſibi ſe putant debere quod boni ſunt, nec illum cõſiderant, cuius quotidie gratiam conſequuntur? Sed iam iſti qui tales ſunt, nullam dei gratiam conſequuntur, qui ſine illo tantum aſſequi ſe poſſe confidunt, quantum uix illi qui ab illo poſtulabant, & accipiunt, promerentur. Quid enim tam iniquum eſſe poteſt, tam barbarum, tam totius religionis ignarum, tam Chriſtianis mentibus inimicũ, quàm huic denegare debere, quicquid in quotidiana gratia conſequeris, cui te ipſe confiteris debere quod natus es? Ergo eris tibi in prouidendo pręſtantior quàm poteſt is eſſe, qui te ut eſſes effecit? Et cum te putes ei debere quod uiuis, quomodo te non putas illi debere quod non quotidianã eius conſequendo gratiam taliter uiuis? Et qui nos adiutorio negas indigere diuino, quaſi ex noſtra poſſibilitate ex toto perfectos, quo modo adiutorium in nos cum tales à nobis etiam eſſe poſſumus, prouocamus? Qui enim adiutorium dei negat, uellem interrogare quid dicat, nos non te moere-

reri, an illum hoc non poſſe præſtare, an nihil eſſe propter quod unuſquiſque hoc debeat poſtulare? Poſſe hoc deum opera ipſa teſtantur. Adiutorio quotidiano nos gere, negare non poſſumus, hoc enim ſeu bene uiuimus, prouocamus, ut melius ſanctiusq́ uiuamus, ſeu praue ſentientes à bonis auertimur, ut ad rectam redeamus uiam eius auxilio plus egemus. Nunquid tam mortiferū, tam pręceps uideatur ad caſum, tam expoſitum ad omnia pericula, ſi hoc ſolum nobis putantes poſſe ſufficere quod liberum arbitrium cum naſceremur accepimus? Vltra iam à domino nihil quæramus, id eſt, autoris noſtri obliti eius potentiam, ut nos oſtendamus liberos, abiuremus, quaſi iam amplius quod dare poſſit, non habeat, qui te in tuo ortu liberum fecit, neſcientes quod niſi magnis precibus gratia in nos implorata deſcendat, nequaq̄ terreni & mūdani corporis uincere conemur errores, cum pares nos ad reſiſtendum non liberum arbitrium, ſed dei ſolius facere poſſit auxilium. Nam ſi ille clamat adiutorio ſibi opus eſſe diuino, qui digne hoc nō quæreret ſicubi liberū arbitrium plus prodeſſet, quippe cum uir beatus & iam electus à domino nihil egerit, tamen ita dominum deprecatur poſtulans, Adiutor meus eſto, ne derelinquas me, neq́ deſpicias me deus ſalutaris meus. Nos nobis liberum arbitrium, ille dominum poſtulat adiutorem. Quod nati ſumus, poſſe ſufficere nobis, dicimus: ille deum ne derelinquat, exorat. Nónne rogo manifeſte diſcimus quod oremus, cum ille tantopere beatus ſicut ſuprà diximus uir, ne deſpiciatur exoptat: illi enim neceſſe eſt iſta arguant, qui illa confirmāt. Dauid enim orationis ignarus, & ſuæ naturæ neſcius accuſetur, qui cum ſciat tantū in ſua natura eſſe adiutorem, ſibi dominū, & aſſiduū adiutorē, nec illi ſufficit aſſiduū, ſed ne aliquando illum deſpiciat, orationibus protinus exoptat, & per corpus omnis pſalterij hoc & prædicat, et clamat. Si ergo hoc ille ita magnū ſcit, ut aſſidue diceret, ita neceſſariū confeſſus eſt ut doceret, quemadmodū Pelagius Cęleſtiusq́ ſepoſita omni reſponſione pſalmorū, taliq́ abdicata doctrina ſuaſuros ſe aliquibus eſſe cōfidūt nos adiutoriū dei nec debere quęrere, nec egere, cum omnes ſancti nihil ſe ſine hoc agere poſſe teſtant? Libero enim arbitrio olim ille peruerſus dum ſuis inconſultis utitur bonis cadens in pręuaricationis profunda, demerſusq́ nihil quemadmodū exinde ſurgere poſſet, inuenit, ſuaq́ in ęternū libertate deceptus, huius ruinæ iacuiſſet oppreſſus, niſi eum pòſt Chriſti per ſuam gratiā releuaſſet aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationē præteritū omne uitiū ſui baptiſmatis lauacro purgauit, & eius confirmans ſtatum quo rectius cōſtabiliusq́ procederet, tamen ſuam gratiā in poſterum non denegauit. Nam quamuis hominem redemiſſet à præteritis ille peccatis, tamen ſciens iterum poſſe peccare, ad reparationem ſibi, quemadmodū poſſet illū et poſt illa corrigere, multa ſeruauit. Quotidiana pręſtat ille remedia, quibus niſi freti confiſiq́ nitamur, nullatenus uincere humanos poterimus errores. Neceſſe eſt enim ut quo auxiliante uicimus, eo iterum non adiuuante uincamur. Sed poſſem plura dicere, niſi uos conſtaret cuncta dixiſſe. Quiſquis ergo huic aſſentiēs uidetur eſſe ſententiæ qua dicat, adiutorio nobis non opus eſſe diuino, inimicum ſe catholicæ fidei & dei beneficio profitetur ingratum. Nam nec noſtra cōmunione ſunt digni, quam prædicando taliter polluerunt. Sic enim ſua ſponte dum ſequuntur illa quæ dicuntur, longius à uera religione fugerūt. Cum enim hoc totum in noſtra profeſſione conſiſtat, quotidianisq́ precibus nihil agamus, niſi quemadmodū dei miſericordiā cōſequamur, quemadmodū ferre poſſumus iſta iactantes? Quis rogo tantus illorum pectora error obcæcat, ut ſi ipſi nullam dei gratiam ſentiunt, quia nec digni ſunt, nec merentur, nec de alijs conſiderant, quid quotidie ſingulis gratia diuina largiatur? Sunt quidem iſti omnes cæcitate digniſſimi, qui nec hoc ſibi reliquerūt, ut ſe auxilio credant euocari ab erroribus poſſe diuino. Negantes enim dei adiutoriū, non alijs, ſed ſibi hoc penitus abſtulerunt, qui euellendi ſunt lon

gius & ab eccleſiæ procul remouendi uiſceribus, ne diutius multa occupatis inſanabilis pôſt error increſcat. Si enim diu fuerint ſub hac impunitate ſeruati, neceſſe eſt multas in hac ſua prauitate mentes inducant, decipiantq́; innocêtes uel potius imprudêtes qui fidem catholicam nô ſequuntur, putabant enim eos rectè ſentire, quos adhuc uident in eccleſia perdurare. Separetur ergo à ſano corpore uulnus inſanum, remotoq́; morbi ſæuientis afflatu, cautius quæ ſunt ſyncera perdurent, & grex purior ab hac mali pecoris contagione purgetur. Sic totius corporis illibata perfectio, quam uos ſequi & tenere hac in illos pronunciatione cognouimus, & unà uobiſcum pari aſſenſione ſeruamus. Qui ſi tamê aliquando in ſe dei adiutoriû, quod hucuſque negauerunt, prouocauerint, & opus eius ſibi auxilio eſſe cognouerint, ut de hac labe in qua ſui cordis incuruatione corruerant liberentur, & quaſi in lucem de fœda tracti caligine, remotis abdicatisq́; omnibus quibus totus ne uerum aſpiceret fœdabatur & caligabat aſpectus, damnent hæc quę hucuſque ſenſerunt, & aliquando animum rectis diſputationibus commodantes, ab hac aliquantulum labe correcti, ueris ſe ſanandos conſilijs tribuant atq; ſubmittant. Quod ſi ſecerint, erit in poteſtate pontificum iſtis aliquatenus ſubuenire, & talibus aliquam curam præſtare uulneribus, quam ſolet lapſis cum reſipuerint & eccleſia non negare, ut à ſuis pręcipitijs intra ouile domini redigantur, ne foras præſenti & tanto pręſidio à fide munitionis excluſi periculis omnibus exponantur, deuorandi luporum dentibus atq; uexâdi, quibus obſiſtere hac qua illos in ſe irritauerât doctrinæ peruerſitate nô poſſunt. Sed talibus ueſtris monitis, & ſic ſatis abûdantibus noſtrę legis exemplis probatur eſſe reſponſum, nec quicquam ſupereſſe dicimus quod dicamus, cum nihil prętermiſſum à uobis, nihil conſtat eſſe ſuppreſſum quo illi refutati & penitus cognoſcantur eſſe conuicti. Ideo à nobis teſtimonia nulla ponuntur, quia & his plena relatio eſt, & ſatis conſtat ut doctiſſimos ſacerdotes cûcta dixiſſe, nec decet credere uos aliquid quod ad cauſam poſſit ſufficere pręteriſſe. Bene ualete fratres in domino chariſſimi.

EPISTOLA CONCILII MILEVITANI AD INNOCENTIVM PAPAM.

DOMINO beatiſſimo meritoq́; uenerabili, & in Chriſto uenerando papę Innocêtio Siluanus ſenex, Valentinus, Aurelius, Donatus, Reſtitutus, Lucianus, Alippius, Auguſtinus, Placêtius, Seuerus, Fortunatus, Poſſidius, Nouatus, Secûdus, Maurentius, Leo, Fauſtinianus, Creſconius, Lucius, Honorius, Adeodatus, Proceſſus, Secundus, Felix, Aſiaticus, Rufinus, Fauſtinus, Malchus, Lictorius, Fortunatus, Donatus, Pontianus, Saturnius, Creſconius, Lucius, Honorius, Seruius, Therentius, Creſconius, Sperantius, Quadratus, Lucillus, Sabinus, item Sabinus, Creſconius, Victor, Honoratus, Donatus, Petrus, Præſidius, Creſconius, Lampadius, Delphinus, ex concilio Mileuitano in domino ſalutem. Quia te dominus gratiæ ſuæ pręcipuo munere in ſede apoſtolica, talemq́; noſtris temporibus præſtitit, ut nobis potius ad culpam negligentiæ ualeat, ſi apud tuam uenerationem quæ pro eccleſia ſunt ſuggerenda tacuerimus, quàm ea tu poſſis uel faſtidioſe uel negligêter accipere, magnis periculis infirmorum membrorû Chriſti paſtoralem diligentiam quæſumus adhibere digneris. Noua quippe hæreſis & nimium pernicioſa tentat aſſurgere inimicorum gratiæ Chriſti, qui nobis dominicam etiam orationem impijs diſputationibus

bus conantur auferre. Cum enim dominus docuerit, dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: iſti dicunt poſſe hominem in hac uita preceptis dei cognitis ad tantam perfectionem iuſtitiæ ſine adiutorio gratiæ ſaluatoris, per ſolum liberę uoluntatis arbitrium peruenire, ut etiam nō ſit neceſſarium dicere, dimitte nobis debita noſtra. Illud uero quod ſequitur, ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum tanquam diuinum adiutoriū poſcere debeamus, ne in peccatū tentati decidamus, ſed hoc in noſtra poſitum eſſe poteſtate, & ad hoc implendum ſolam ſufficere hominis uoluntatem, tanquam fruſtra apoſtolus dixerit, Nō uolentis neq; currētis, ſed miſerentis eſt dei. &, Fidelis deus qui uos nō permittit tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam exitum, ut poſſitis ſuſtinere. Fruſtra enim dominus dixerit apoſtolo Petro, rogaui pro te ne deficiat fides tua: & omnibus ſuis, Vigilate & orate ne intretis in tentationem: ſi hoc totum eſt poteſtatis humanę. Pueros quoque paruulos ſi nullis imbuantur chriſtianæ gratię ſacramētis, habituros uitam æternā, nequaquam chriſtiana pręſumptione contendunt, euacuantes quod dicit apoſtolus: Per unum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſijt, in quo omnes peccauerunt. Et alio in loco: Sicut in Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto omnes uiuificabuntur. Vt ergo alia omittamus quæ contra ſcripturas ſanctas plurima diſſerunt, hæc interim duo quibus omnino totum quod chriſtiani ſumus conantur euertere, quæ fidelia corda ſuſtineant, non eſſe rogandum deum, ut contra peccati malum atque ad operandā iuſtitiam ſit noſter adiutor, & non opitulari paruulis ad conſequendam uitam æternam chriſtianæ gratiæ ſacramentū. Hæc inſinuantes apoſtolico pectori tuo nō habemus opus multa dicere, & tantam impietatem exaggerare, cum proculdubio te iſta permoueāt, ut ab eis corrigendis ne latius ſerpant, multosq; contaminent, uel potius interimant, dum ſub nomine Chriſti à gratia Chriſti penitus alienant, omnino diſſimulare non poſſis. Huius autem pernicioſiſſimi erroris autores eſſe perhibētur Pelagius & Cœleſtius, quos quidem in eccleſia ſanari maluimus, quàm deſperata ſalute ab eccleſia reſecari, ſi neceſſitas ulla compellat. Quorum unus, id eſt Cœleſtius, etiam ad presbyteriū in Aſia perueniſſe dicitur, de quo ante paucos annos quid geſtum fuerit, ſanctitas tua de Carthaginenſi eccleſia melius inſtruitur. Pelagius uero, ſicut à quibuſdam fratribus noſtris miſſę loquunť epiſtolæ, Hieroſolymis conſtitutus nōnullos fallere aſſeritur: ueruntamen multo plures qui eius ſenſus diligentius indagare potuerunt, aduerſus eum pro Chriſti gratia, & catholicę fidei ueritate cōfligūt, ſed pręcipue ſanctus filius tuus frater & compresbyter noſter Hieronymus. Sed arbitramur adiuuāte miſericordia domini dei noſtri Ieſu Chriſti, qui te regere, conſulentē & orantē exaudire dignatur, autoritati ſanctitatis tuæ de claro ſcripturarum lumine depromptæ, facilius eos qui tam peruerſa & tam pernicioſa ſentiunt eſſe ceſſuros, ut de correctione potius eorum gratulemur, quàm cōtriſtemur interitu, domine beatiſſime. Quamlibet autem ipſi eligant, certe uel alios plurimos quos poſſunt ſi ab eis diſſimuletur, ſuis laqueis implicare, cernit uenerabilitas tua inſtanter & celeriter prouidendum. Hæc ad ſanctitatē tuam de concilio Numidiæ ſcripta direximus, imitantes Carthaginenſem eccleſiam & Carthaginenſis prouinciæ coēpiſcopos noſtros, quos ad ſedem apoſtolicam, quam beatus illuſtras, de hac cauſa ſcripſiſſe comperimus. Et alia manu: Memor noſtri in domini gratia augearis domine beatiſſime, meritò uenerabilis, & in Chriſto honorande ſanctiſſime papa.

AD MILEVITANVM CONCILIVM.

INNOCENTIVS Siluano ſeni, Valentino, & cæteris qui in Mileuitana ſynodo interfuerunt dilectiſſimis fratribus in domino ſalutem. Inter cæteras eccleſiæ Romanæ curas & apoſtolicæ ſedis occupationes, quibus diuerſorum conſulta fideli ac modica diſceptatione tractamus, frater & coëpiſcopus noſter Iulius dilectionis ueſtrę literas quas ex Mileuitano noſtra authoritate concilio cura fidei propenſiore miſiſtis, mihi inopinanter ingeſſit, Carthaginenſis etiam ſynodi querela parili ſcripta ſubiungens. Nimirum exultat eccleſia tantam ſolicitudinem commiſſis gregibus exhibere paſtores, ut non ſolum neminem ex his patiantur errare, ſed ſi quas magis ouium ſiue delectationis herba ſeduxit, ac ſi in errore permanſerint, aut ſegregari penitus uelint, aut illicitè petita uitantes dudum cuſtodiæ priſtinæ circumſpectione tutari, in utraque parte uidelicet conſulentes, ne uel ſuſcipiendo tales ſimili cęterę ducantur exemplo, uel ſpernendo redeuntes luporum morſibus uideantur ingeſtæ. Prudens admodum & catholicæ fidei plena conſultationis uoluntas. Quis enim aut tolerare poſſit errantem, aut non recipere corrigentem? Nam ut durum arbitror conniuentiam præbere peccantibus, ita impium iudico manũ negare conuerſis. Diligenter ergo & congrue apoſtolicæ cõſulitis honoris arcana. Honoris inquam illius quem præter illa quæ ſunt extrinſecus, ſolicitudo manet omniũ eccleſiarum ſuper anxijs rebus quæ ſit tenenda ſententia: antiquæ ſcilicet regulæ formam ſecuti, quam toto ſemper ab orbe mecum noſtis eſſe ſeruatam. Verum hęc miſſa facio. Neque enim hæc ueſtram credo latêre prudentiã, qui id etiam actione firmaſtis, niſi ſcientes quod per omnes prouincias de apoſtolico fonte petẽtibus reſponſa ſemper emanẽt, præſertim quotiens fidei ratio mutilatur, arbitror omnes fratres & coëpiſcopos noſtros, non niſi ad Petrum, id eſt ſui nominis & honoris autorem referre debere, uelut nunc retulit ueſtra dilectio, quod per totum mundum poſſit eccleſijs omnibus in commune prodeſſe. Fiant enim neceſſe eſt cautiores, cum inuentores malorum ad duplicis relationem ſynodi ſententiæ noſtrę ſtatutis uiderint ab eccleſiaſtica communione ſeiunctos. Gemino igitur bono charitas ueſtra fungetur, nam & canonum potiemini gratia ſeruatorum, & beneficio ueſtro totus orbis tutabitur. Quis enim catholicorum cum aduerſarijs Chriſti uelit ulterius miſcere ſermonem? Quis ſaltem ipſam uitæ lucem communione partiri? nouæ hæreſeos nimirum fugiantur autores. Quid enim acerbius in dominum fingere potuerunt, quàm cum adiutoria diuina caſſarent, cauſámque quotidianæ precationis auferrent? Hoc eſt dicere, Cur mihi opus deo? Meritò in hos Dauid hymnum dicit: Ecce homines qui non poſuerunt deum adiutorem ſibi. Negantes ergo auxilium dei, inquiunt hominem ſibi poſſe ſufficere, nec gratia hunc egere diuina, qua priuatus neceſſe eſt diaboli laqueis irretitus occumbat, dum ad omnia uitę perficienda mandata ſola tantummodo libertate contendat. O prauiſſimarum mentium peruerſa doctrina: aduertat id tandem quod primum hominem ita libertas iſta decepit, ut dum indulgentius frenis utitur eius, in pręuaricationis præſumptione concideret: Neque ex hac potuit erui, niſi prouidentia regenerationis ſtatum priſtinæ libertatis Chriſti domini reformaſſet aduentus. Audiat Dauid dicentem: Adiutorium noſtrum in nomine domini. &, Adiutor meus es tu, ne derelinquas me, neq; deſpicias me deus ſalutaris meus. Quę incaſſum dixerit, ſi tantũ in eius erat poſitũ uoluntate, quod à domino flebili ſermone poſcebat. Quę cum ita ſint, cumq; in omnibus diuinis paginis uoluntati liberæ non niſi adiutorium dei legamus eſſe nectendum, eámque nihil poſſe cœleſtibus præſidijs deſtitutam, quonam modo huic

ſoli

ſoli poſſibilitatem hanc pertinaciter (ut aſſeritis) defendentes, ſibimet, imò quod eſt dignius dolori communi, plurimis Pelagius Cœleſtiuſꝗ perſuadent. Multifarijs equidem ad inſtruendum tale magiſterium uti poſſemus exemplis, niſi ſciremus & ſanctitatem ueſtram ad plenum ſcripturas omnes ſcire, intelligere, callere, diuinas præſertim, cum ueſtra relatio tantis ac talibus teſtimonijs ſit referta, ut his ſolis ualeat præſens dogma reſcindi, opuſꝗ non eſſe recognitis, cum his quæ facile uobis occurrentia poſuiſtis, nec audeant obuiare, nec poſſint. Ergo dei gratiam conantur auferre, quam neceſſe eſt erga inſtitutam ſtatus priſtini libertatem quæramus, quippe nec aliàs diaboli machinas, niſi eadem poſſumus iuuante uitare. Illud uero quod eos ueſtra fraternitas aſſerit prædicare, paruulos æternæ uitæ pręmijs abſꝗ baptiſmatis gratia poſſe donari, perfatuū eſt. Niſi enim manducauerint carnem filij hominis & biberint ſanguinem eius, non habebunt uitam in ſemetipſis. Qui autē hanc in eis ſine regeneratione defendunt, uidentur mihi ipſum baptiſmum uelle caſſare, cum prædicant hos id gratiæ habere quod in eis credunt non niſi baptiſmate conferendum. Si ergo nihil uolunt officere, non renaſci, fateantur neceſſe eſt nec regenerationis ſacra fluenta prodeſſe. Verum ut ſuperfluorum hominum praua doctrina celeri ueritatis poſſit ratione diſtingui, proclamat dominus in Euangelio dicens: Sinite infantes, & nolite eos prohibere uenire ad me, talium eſt enim regnum cœlorum. Quare Pelagium Cœleſtiumꝗ, id eſt, inuentores uocum nouarum, quæ (ſicut dixit Apoſtolus) ædificationis nihilum, ſed magis uaniſſimas conſuerunt parare quæſtiones, eccleſiaſtica cōmunione priuari apoſtolici uigoris autoritate cenſemus, donec reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ſecundum ipſius uoluntatem, eoſꝗ interim dominico ouili non recipi, quoad ipſi per uerſæ uię ſecuti tramitem deſerere uoluerint. Abſcindendi ſunt enim qui uos conturbant, & uolunt euangelium Chriſti perdere. Simul autē præcipimus, ut quicunꝗ ad id pertinentia ſimiliter defenſare nituntur, & par eos uindicta conſtringat. Non ſolum enim qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, digni ſunt morte: quia non multum intereſſe arbitror inter committentis animum & conſentientis fauorem. Addo & amplius, plerunꝗ dediſcit errare, cui nemo conſentit. Hęc igitur fratres chariſſimi in ſupradicta maneat fixa ſententia, abſint atrijs domini, careant duntaxat cuſtodia paſtorali, ne duarum ouium dira contagia ſerpant forſitan per uulgus incautum, rapaciꝗ lupus corde lætetur intra ouile domini, cum per tantas ouium ſuſas cateruas, dum à cuſtodibus diſſimulatur, habetur uulnus duarum. Proſpiciendum eſt ergo ne permittendo lupum mercenarij magis quàm paſtores uideamur eſſe. Iubemus ſanè, quia Chriſtus dominus noſter propria uoce ſignauit, nolle ſe mortem morientis, ſed tantum reuertatur & uiuat, ut ſi unquam ad ſanum de propoſito praui dogmatis errore reſipuerint, damnauerintꝗ ea quorum ſeipſos præuaricatione damnauerunt, eis medicinam ſolitam, id eſt, receptaculum ſuum ab eccleſia nō negari, ne dum eos redeuntes forſitan prohibemus, uere extra ouile remanentes & expectantes, hoſtis rapidi faucibus glutiantur, quas in ſemetipſos ſpiculis malę diſputationis armarunt. Bene ualete fratres.

Data ſexto Calend. Febru. Honorio & Conſtantio conſulibus.

EPISTOLA FAMILIARIS QVINQVE EPISCOPORVM AD INNOCENtium Papam de Pelagio hæretico, & ſuæ opinionis aſſertoribus.

DOMINO beatiſſimo meritoq; honoratiſſimo fratri Innocentio papæ Aurelius, Alipius, Auguſtinus, Euodius, & Poſſidius, in domino ſalutem. De concilijs duobus prouinciæ Carthaginenſis atq; Numidiæ ad tuam ſanctitatẽ à non paruo epiſcoporum numero ſubſcriptas literas miſimus, contra inimicos gratiæ Chriſti qui confidunt in uirtute ſua, & creatori noſtro quodammodo dicunt, tu nos creaſti homines, iuſtos autẽ ipſi nos fecimus: qui naturam humanã ideo dicunt liberam, ne quærant liberatorem, ideo ſaluam, ut iudicent ſuperfluũ ſaluatorem. Tantum enim dicunt ualentem ut ſuis uiribus ſemel in origine ſuę creationis acceptis poſſint per liberũ arbitrium, nihil ulterius adiuuante illius gratia qui creauit, domare & extinguere omnes cupiditates, tentationesq; ſuperare. Multi eorum inſurgunt aduerſum nos & dicunt animæ noſtræ, non eſt ſalus illi in deo eius. Familia Chriſti quæ dicit, Quando infirmor tunc fortis ſum: & cui dicit dominus eius, Salus tua ego ſum: ſuſpenſo corde cum timore & tremore adiutorium dei etiam per charitatem tuæ uenerationis expectat. Audiuimus enim eſſe in urbe Roma, ubi ille diu uixit, nonnullos qui diuerſis cauſis ei faueant. Quidam ſcilicet qui nobis talia perſuaſiſſe perhibentur, plures uero qui eum talia ſentire non credunt, præſertim quia in oriente ubi degit geſta eccleſiaſtica facta eſſe credendum eſt, niſi quibus putatur eſſe purgatus: ubi quidam ſi epiſcopi eum catholicũ pronunciarunt, non ob aliud factum eſſe credendũ eſt, niſi quia dixit ſe dei gratiam confiteri, & ait, poſſe hominem ſuo labore ac uoluntate iuſte uiuere, ut ad hoc adiuuari dei gratia non negaret. His enim auditis uerbis catholici antiſtites nullam aliam dei gratiam intelligere potuerũt, niſi quam in libris dei legere & populis dei prædicare conſuerunt: eam utique, de qua dicit Apoſtolus: Non irritam facio gratiam dei. Nam ſi per legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Sine dubio gratiam qua iuſtificamur ab iniquitate, & qua ſaluamur ab infirmitate, non qua creati ſumus ea propria uoluntate. Nam ſi intellexiſſent illi epiſcopi eam illum dicere gratiam quam etiam cum impijs habemus, cum quibus homines ſumus, negari uero eam qua Chriſtiani & filij dei ſumus, quis eum patienter catholicorum ſacerdotũ non dicimus audiret, ſed ante oculos ſuos ferret? Quapropter non culpandi ſunt iudices qui eccleſiaſtica conſuetudine gratiæ nomen audierunt, neſcientes quid huiuſmodi homines uel ſuæ doctrinę libris, uel ſuorum ſolent auribus ſpargere. Non agitur de uno Pelagio, quia fortaſſe correctus eſt (quod utinam ita ſit) ſed de tam multis quibus loquaciter contendentibus, & infirmas atque ineruditas animas uelut coniunctas trahentibus, firmas autem & in fide ſtabiles ipſa contentiore fatigantibus, uſquequaq; iam plena ſunt omnia. Aut ergo à tua ueneratione accerſendus eſt Romam, & diligenter interrogandus, quam dicat gratiam, quam fateatur, ſi tamen iam fatetur non ad peccandum, ſed iuſte uiuendum homines adiuuari, aut hoc ipſum cum eo per literas agendum. Et cum inuentus fuerit hanc dicere quam docet eccleſiaſtica & apoſtolica ueritas, tunc ſine ullo ſcrupulo eccleſiæ, & ſine latibulo ambiguitatis illius abſoluendus eſt, tunc eſt reuera de eius purgatione gaudendum. Siue enim dixerit gratiam eſſe liberum arbitrium, ſiue gratiam eſſe remiſſionem peccatorum, ſiue gratiam eſſe legis præceptum, nihil eorum dicit quod per miniſtrationem ſpiritus ſancti pertinet ad concupiſcentiam tentationeſque uincendas, quem ditiſſime effu-

me effudit ſuper nos, qui aſcendit in cœlum, & captiuauit captiuitatem, deditque dona hominibus. Hinc enim oramus ut peccatorum tentationem ſuperare poſſimus, ut ſpiritus dei (unde pignus accepimus) adiuuet infirmitatem noſtram. Qui autem orat, & dicit, ne nos inferas in tentationem, non utiq; id orat ut homo ſit quod eſt natus: neque orat id quod habeat liberum arbitrium, quia iam accepit cum crearetur ipſa natura: neq; orat remiſſionem peccatorum, quia hoc ſuperius dicitur, dimitte nobis debita noſtra: neque orat ut accipiat mandatum, ſed planè orat ut faciat mandatum. Si enim in tentationem inductus fuerit, hoc eſt, in tentatione defecerit, facit utiq; peccatũ quod eſt contra mandatum. Orat igitur ut non peccet, hoc eſt, ut ne quid faciat mali: quod pro Corinthijs orat Apoſtolus dicens: Oramus autem ad dominum, ne quid faciatis mali. Vnde ſatis apparet quod non ad peccandũ, id eſt, non ad malefaciendum: quamuis eſſe non dubitetur liberum arbitrium uoluntatis, tamen eius poteſtas non ſufficiat, niſi adiuuetur infirmitas. Ipſa igitur oratio clariſſima teſtificatio eſt, hanc ille cõfiteatur, & eum gaudebimus ſiue rectum ſiue correctum. Diſtinguenda eſt lex & gratia: lex iubere nouit, gratia iuuare. Nec lex iuberet, niſi eſſet uoluntas: nec gratia iuuaret, ſi ſatis eſſet uoluntas. Iubetur ut habeatur intellectus, ubi dicitur: Nolite eſſe ſicut mulus & equus, quibus non eſt intellectus: & tamen oramus ut habeamus intellectum, ubi dicitur: Da mihi intellectum ut diſcam mandata tua. Iubetur ut habeamus ſapientiam, ubi dicitur: Stulti aliquando ſapite: & tamen oratur ut ſapientiam habeamus, ubi dicitur: Si quis autem ueſtrûm indiget ſapientia poſtulet à deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Iubetur ut habeamus cõtinentiam, ubi dicitur: Cum ſcirem quia nemo poteſt eſſe cõtinens, niſi deus det, & hoc ipſum erat ſapientię ſcire, cuius eſſet hoc donum, adij dominũ & deprecatus ſum illum. Poſtremo ne nimiũ longum ſit cuncta percurrere, iubet̃ ut non faciamus malũ, ubi dicitur: Declina à malo: & tamen orat̃ ut non faciamus malũ, ubi dicit̃: Oramus aũt ad dominũ ne quid faciatis mali. Iubemur ut faciamus bonũ, ubi dicitur: Declina à malo & fac bonũ: & tamen oratur, ut faciamus bonũ, ubi dicit̃: Non ceſſamus pro uobis orantes & poſtulantes: atq; inter cętera quę illis orat dicit, ut ambuletis digne deo in omne beneplacitũ, in omni opere & ſermone bono. Sicut ergo agnoſcimus uoluntatẽ cum hęc præcipiunt̃, ſic & ipſe agnoſcat gratiã cum petunt̃. Miſimus reuerentię tuæ librũ quem dederũt religioſi & honeſti adoleſcentes ſerui dei, quorũ etiam nomina nõ tacemus, nam Thimaſius & Iacobus uocant̃: qui, ſicut audimus, & etiam noſſe dignaris, ipſius Pelagij exhortatione ſpem quã habebant in ſeculo reliquerunt, & nunc continentes deo ſeruiunt. Qui cum errore eodem aliquando per qualemcunq; operã noſtram domino inſpirante caruiſſent, pertulerũt eundẽ librum, Pelagij eſſe dicentes, & ut ei reſponderet̃ impendiò rogauerũt. Factũ eſt ad eoſdẽ dum reſcripta eſt ipſa reſponſio, agẽtes gratias reſcripſerũt: utrunq; miſimus, et cui reſponſum, & quod reſponſum eſt. Et ne nimium eſſemus oneroſi, ſigna fecimus his locis, ubi petimus inſpicere nõ graueris, quẽadmodũ ſibi obiecta quęſtione quod gratiã dei negaret, ita reſpondit, ut eam eſſe non diceret, niſi naturã in qua nos condidit deus. Si aũt hunc eſſe ſuũ librũ negat, aut eadem in libro loca, non contẽdimus, anathematizet illa, et eam cõfiteatur apertiſſime gratiã quã doctrina Chriſtiana demonſtrat, & prędicat eſſe propriam Chriſtianorũ, quæ non eſt natura, ſed qua ſaluatur. Quæ natura non auribus doctrina ſonante uel aliquo adiumento uiſibili fouet̃, ſicut plantatur quodammodo & irrigatur extrinſecus, ſed ſubminiſtratione ſpiritus, & occulta miſericordia, ſicut ille facit qui dat incrementum deus. Si enim quadam nõ improbanda ratione dicitur gratia dei qua creati ſumus, ut nonnihil eſſemus, nec ita eſſenus aliud, aut cadauer quod non uiuit, aut arbor quæ non ſentit, aut pecus quod non intelligit, ſed homines, qui ut eſſemus, & uiue-

ki

remus, & ſentiremus, & intelligeremus, & de hoc tantum beneficio creatori noſtro gratias agere ualeamus: unde & meritò gratia iſta dici poteſt, quia non præcedenuum aliquorũ operum meritis, ſed gratuita bonitate dei donata eſt: alia eſt tamen qua prædeſtinati uocamur, iuſtificamur, glorificamur, ut dicere poſſimus, ſi deus pro nobis, quis contra nos? qui filio ſuo proprio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. De hac gratia quęſtio uertebatur, quando ab his quos Pelagius grauiter offendebat atque turbabat, dicebatur ei quod eam ſuis diſputationibus oppugnaret, quibus aſſereret, non ſolum ad facienda, uerumetiam ad perficienda mandata diuina per liberum arbitrium ſibi humanam ſufficere naturam. Hanc Apoſtolica doctrina gratiam non immeritò iſto nomine appellat, qua ſaluamur, & iuſtificamur ex fide Chriſti: de hac ſcriptum eſt, Non irritam facio gratiam dei, nam ſi per legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. De hac ſcriptũ eſt: Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificamini à gratia excidiſtis. De hac ſcritum eſt: Si aũt gratia iam nõ ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia. De hac ſcriptum eſt: Ei autem qui non operatur, credenti autem in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides eius ad iuſtitiam: ei autem qui operatur merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Et multa alia quæ melius potes ipſe meminiſſe & intelligere prudentius & illuſtrius prædicare. Illam uero gratiam qua creati ſumus homines, etiam ſi illam appellandam non immeritò intelligimus, mirum eſt tamen, ſi ita appellatam in ullius legitimis propheticis, euangelicis, apoſtolicisq́ literis legimus. Cum itaq; de hac gratia à Chriſtianis fidelibus catholicisq́ nouiſſima illi obijceret quęſtio, ut eam oppugnare deſineret, quid eſt quod cũ hęc ſibi in libro ſuo, uelut aduerſante perſona, idem ipſe obieciſſet, ut ſe reſpondendo purgaret, nihil aliud reſpondit, niſi naturam creati hominis referre gratiã creatoris, atq; ſe ita dicere ſine peccato impleri poſſe iuſtitiam per lib. arb. cum adiutorio diuinæ gratiæ, quod deus hoc dederit homini ipſa poſſibilitate naturę. Cui meritò reſpondetur: Ergo euacuatum eſt ſcandalum crucis, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Non enim ſi non moreretur propter delicta noſtra, & reſurgeret propter iuſtificationẽ noſtram, nec aſcendiſſet in altum, & captiuans captiuitatẽ daret dona hominibus, iſta naturę poſſibilitas quã defendit, non eſſet in hominibus. An fortè dei mandatũ deerat, & ideo Chriſtus mortuus eſt? Imò etiã & hoc erat ſanctũ & iuſtũ & bonum. Iam dictum fuerat, non concupiſces: iam dictum fuerat, diliges proximum tuũ ſicut teipſum. In quo ſermone apoſtolus omnem legem dicit impleri. Et quoniã niſi diligat deum, nemo diligit ſeipſum, ideoq; dominus in his duobus pręceptis totã legem dixit prophetasq́ impleri. Quæ duo præcepta iam erant hominibus diuinitus data, at æternũ pręmium iuſtitiæ promiſſum nondum erat. Hoc ipſe non dicit, qui in ſuis literis poſuit, etiã in ueteri teſtamento regnũ cœlorũ eſſe promiſſum. Si ergo ad faciendã perficiendamq́ iuſtitiã iam erat naturę poſſibilitas per lib. arbit. iam erat legis dei ſanctũ, iuſtum, benignumq́ mandatũ, iam erat promiſſum pręmium ſempiternum. Ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Ergo neq; per legem iuſtitia, neq; per naturæ poſſibilitatem, ſed ex fide ac dono dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum unum mediatorem dei & hominum. Ex quo enim per unũ hominẽ peccatum intrauit in mundum, & per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertranſijt, in quo omnes peccauerũt, proculdubio à corpore mortis huius, ubi lex alia repugnat legi mẽtis, neminẽ liberauit aut liberat ſuę poſſibilitas naturę, quę perdita redẽptore indiget, ſauciata ſaluatore, ſed gratia dei per fidẽ unius hominis mediatoris dei & hominũ, hominis Ieſu Chriſti, qui et deus cũ eſſet, hominẽ fecit, & manens deus, homo factus, refecit ipſe quod fecit. Puto aũt quod nõ lateat fides Chriſti, quę poſtea in reuelationẽ uenit in occultis fuiſſe temporibus patrũ noſtrorũ, per quã tamen etiã ipſa dei gratia liberati ſunt, quicũq; omnibus generis humani

mani

mani tẽporibus liberari potuerũt occulto dei iudicio, nõ tamen uituperabili. Vnde dicit apoſtolus: Habentes aũt eundem ſpiritũ fidei, utiq; eundẽ quẽ & illi ſecundũ quod ſcriptũ eſt, Credidi propter quod locutus ſũ, & nos credimus, propter quod & loquimur. Inde eſt quod ait ipſe mediator: Abraham cõcupiuit uidere diẽ meũ, uidit & gauiſus eſt. Inde prolato ſacramẽto Melchiſedech menſæ dominicæ, nouit ęternũ eius ſacerdotiũ figurare. Iam uero data in literis lege quam dicit apoſtolus ſubintraſſe, ut abundaret delictum, & de qua dicit, ſi ex lege hæreditas, iam non ex promiſſione, Abrahæ antè per repromiſſionem donauit deus. Quid igitur lex? tranſgreſſionis gratia poſita eſt, donec ueniret ſemen cui promiſſum eſt, diſpoſitum per angelos in manu mediatoris. Mediator autem unius non eſt, deus autem unus eſt. Lex ergo aduerſus promiſſa dei? Abſit. Si enim data eſſet lex quæ poſſet iuſtificare, omnino ex lege eſſet iuſtitia: ſed concluſit, ſcriptura dicente, omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Nónne ſatis oſtenditur hoc actum eſſe per legem, ut peccatum cognoſceretur & præuaricatione augeretur? Vbi enim lex non eſt, nec præuaricatio: & ſic aduerſus uictoriam peccati ad diuinam gratiam quæ in promiſſionibus eſt, cõfugeretur, atq; ita lex non eſſet aduerſus promiſſa dei, quia ideo per illam fit cognitio peccati, & ex præuaricatione legis abundantia peccati, ut ad liberationem quęrantur promiſſiones dei, quod eſt gratia dei, & incipiat eſſe in homine iuſtitia, non ſua, ſed dei, hoc eſt, data dono dei. Quam etiam nunc quidam ſicut & tunc de Iudæis dictum eſt, ignorantes dei iuſtitiam, & ſuam uolentes conſtituere, iuſtitię dei non ſunt ſubiecti: per legem quippe & illi iuſtificari ſe arbitrantur, ſufficiente ſibi ad eandem cuſtodiendam libero arbitrio, hoc eſt, iuſtitia ſua, prolata ex natura humana, non donata ex gratia diuina, propter quod iuſtitia dei dicitur. Vnde ſcriptum eſt: Per legem enim cognitio peccati. Nunc autẽ ſine lege iuſtitia dei manifeſtata eſt, teſtificata per legem & prophetas. Cum dicit manifeſtata eſt, oſtendit quia & tunc erat, ſed tanquã illa pluuia quã Gedeon impetrauit, tunc uelut in uellere occulta, nunc aũt uelut in area manifeſta. Cum ergo lex ſine gratia, non mors peccati potuiſſet eſſe, ſed uirtus: ſic enim dictum eſt: Aculeus mortis peccatum, uirtus autem peccati lex: ſicut confugiunt multi à facie repugnantis peccati ad gratiam uelut in aream nunc patentem, ita pauci ad eam confugiebant, uelut in uellere tunc latentem. Hæc uero temporum diſtributio refertur ad altitudinem diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ dei, de qua dictũ eſt: Quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius & inueſtigabiles uię eius. Quapropter ſi ante tempus legis, & tempore ipſo legis iuſtos patres ex fide uiuẽtes, non poſſibilitas naturæ infirmę & indignæ ac uitiatæ, & ſub peccato uenũdatæ, ſed dei gratia per fidẽ iuſtificabat, & nunc eadẽ in apertũ iam ueniens reuelata iuſtificat. Anathemathizet ergo Pelagius ſcripta ſua, ubi contra eam, etſi non per contumaciam, tamen ignorantiam diſputat, poſſibilitatem defendendo naturæ, ad uincenda peccata & implenda mandata: aut ſi ea ſua eſſe negat, aut ſcriptis ſuis, aut inimicis ſuis dicit immiſſa quæ ſua eſſe negat, anathemathizet ea & damnet paterna exhortatione & autoritate ſanctimonię tuę. Si ergo uult, oneroſum ſibi & pernicioſum diſcat eccleſię ſcandalũ auferre, quod ſcandalũ auditores & in peruerſum dilectores eius uſq; quaq; ſpargere nõ quieſcũt. Si enim cognouerint eundẽ librũ quem illius uel putant eſſe, uel norũt epiſcoporũ catholicorũ autoritate & maxime ſanctitatis tuę quã apud eũ eſſe maioris põderis minime dubitamus, ab eodẽ eſſe ipſo anathematizatũ atq; damnatũ, nõ eos ulterius ęſtimamus auſuros loquẽdo contra gratiã dei quę reuelata eſt per paſſionẽ & reſurrectionẽ Chriſti, nec pectora fidelia & ſimpliciter Chriſtiana turbare, ſed potius adiuuãre miſericordia dei certãtibus nobiſcũ pietate & charitate flagrantibus etiã orationibus tuis, non ſolũ ut in ęternũ beati, uerumetiam iuſti & ſancti ſint, non in ſua uirtute, ſed in eadem gratia confiſuros:

unde & ad ipſum ſcriptam ab uno homine epiſtolam, ad quem per quendā orientalem diaconum, ciuem autem Hiponienſem, tanquā purgationis fieri quædā ſcripta tranſmiſit, tuæ beatitudini potius credidimus dirigenda, melius iudicantes, & petentes ut eam ei mittere ipſe digneris, ſic enim eam legere potius non dedignabitur, magis in illa eum qui miſit, quàm qui ſcripſit attendens. Illud uero quod dicūt poſſe hominem eſſe ſine peccato, & mandata dei facile cuſtodire ſi uelit, quamuis cum hoc per adiutorium dei gratiæ, quæ tamen per incarnationem unigeniti eius reuelata atq; donata eſt, dicitur, tolerabilius dici uideatur: tamen quoniā meritò quæri poteſt, ubi & quando per eandem gratiam id efficiatur in nobis, ut ſine illo prorſus peccato ſimus, utrum in hac uita quando caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritū, an uero in illa, cū fiet ſermo qui ſcriptus eſt, ubi eſt mors uictoria tua? ubi eſt mors aculeus tuus? aculeus enim mortis peccatum eſt, diligentius pertractandum, propter alios quoſdam qui inique ſenſerunt, atq; in ſuis literis memoriæ mandauerūt, etiam in hac uita eſſe poſſe hominem ſine peccato, non ab initio natiuitatis ſuæ, ſed conuerſione à peccatis ad iuſtitiam, & à uia reproba ad bonam uitam. Sic enim intellexerunt quod de Zacharia & Heliſabeth ſcriptum eſt, ambulaſſe eos in omnibus iuſtificationibus dei ſine querela. Hoc quod dictum eſt ſine querela, ſine peccato dictum acceperunt, non quidem negantes, imò etiam quod alijs locis in literis eorum inuenitur, pie cōfitentes adiutoriū gratię domini noſtri non per naturalem ſpiritum hominis, ſed per principalē ſpiritum dei. Qui parum uidentur cōſideraſſe ipſum Zachariam fuiſſe etiam ſacerdotem. Omnes autem tunc ſacerdotes neceſſe habebant ex lege dei primitus pro peccatis ſuis offerre ſacrificium, deinde pro populo. Sicut ergo nunc per orationis ſacrificium cōuincimur non eſſe ſine peccato, quoniam iuſſi ſumus dicere, Dimitte nobis debita noſtra: ita & tunc per ſacrificia uictimarum animalium conuincebantur ſacerdotes ſine peccato non eſſe, qui pro ſuis peccatis iubebantur offerre. Quod ſi res ita ſe habet, ut per gratiam ſaluatoris proficiamus quidem in hac uita deficiente cupiditate, charitate creſcente, perficiamur autem in illa uita cupiditate extincta, charitate completa, profecto illud quod ſcriptum eſt, Qui natus eſt ex deo non peccat, ſecundum illam charitatem dictum eſt, quæ ſola non peccat: ad natiuitatem quippe quæ ex deo eſt, augenda & perficienda charitas pertinet, non ea quæ minuenda eſt & conſumenda cupiditas, quę tamen quandiu eſt in membris noſtris, lege quadā ſua repugnat legi mentis: ſed natus ex deo, nec obediens deſiderijs eius, nec exhibens membra ſua arma iniquitatis, peccato poteſt dicere, Iam non ego operor illud, ſed id quod habitat in me peccatum. Sed quomodo ſe habeat iſta quæſtio, quia etſi non inuenitur homo in hac uita ſine peccato, id tamen dicitur poſſe fieri per adiutorium gratiæ & ſpiritus dei, quod ut fiat conandū atq; poſcendū eſt. Tolerabiliter in hoc quiſq; fallit̄, nec diabolica impietas, ſed error humanus eſt elaboranda & optanda affirmare, etiā ſi quod affirmat, non poſſit oſtendere. Id enim credit fieri poſſe, quod certe laudabile eſt uelle. Nobis autem ſufficit quod nullus in eccleſia dei fidelium reperitur in quolibet profectu excellenti atq; iuſtitia, qui audeat dicere ſibi non neceſſariam precationem orationis dominicæ, dimitte nobis debita noſtra, & dicat ſe non habere peccatum, ne ſeipſum decipiat, & in eo ueritas non ſit, quamuis iam ſine querela uiuat. Non enim qualeſcunq;, etiam tentationes humanæ, ſed graue peccatum eſt quod in querelam uenit. Det ueniam tua ſanctitas, ſi prolixiorem epiſtolam fortaſſis quàm uelles tuæ miſimus ſanctitati. Non enim riuulum noſtrum tuo largo fonti augendo refundimus, uerumetiam noſter, licet exiguus, ex eodem quo etiā tuus abundans emanat capite fluentorum: hoc aperte probare uoluimus tuis reſcriptis de communi participatione unius gratię conſolari.

Reſcri-

RESCRIPTVM INNOCENTII PAPAE
DE PELAGIO HAERETICO.

INNOCENTIVS Aurelio, Alipio, Auguſtino, Euodio, Paſſidio Epiſcopis ſalutem. Fraternitatis ueſtræ literas plenas fidei totoq; religionis catholicæ uigore firmatas, à uobis miſſas & cõcilijs ueſtris per fratrem & coepiſcopũ noſtrũ Iulium, pergrato ſuſcepimus animo, quod earum tenor omnisq; contexio in cõſideratione quotidianæ gratiæ dei, & in eorum correctione qui contrà ſentiunt, integra ratione conſiſtit, & ut illis omnem tollere poſſit errorẽ, & idoneo dato quouis noſtræ legis exemplo, quem ſequi debeant dignum poſſit præbere doctorem. Sed de his ut arbitror iam ſatis ſuprà diximus. Sed ſubinde contra eos ſubuenit, & ſuppeditat quod dicatur, nec poteſt aliquando deeſſe quod uincat, cum tam miſerũ impiumq; ſit quod noſtræ uirtute fidei & ipſa plenius ueritate uincatur. Qui enim omnem uitæ ſpem reſpuit atq; cõtempſit, inimica damnabiliq; cor ſuum diſputatione confundens, cum credit nihil eſſe quod à deo accipiat, nec aliquid ſupereſſe quod petat ad ſanandũ: ſed qui ſibi hoc abſtulit, ulterius quid reliquit? Si ergo ſunt aliqui, quos in ſui defenſionẽ peruerſitas tanta defixit, qui huic ſe dogmati dedant atq; cõiungant, ſperantes hoc ad catholicam pertinere doctrinam, quod abhorrens longius & penitus approbatur aduerſum, infecti illorũ & monitis & uerbis ut haberentur inducti, quatenus ad rectum uitæ tramitem redeant, feſtinabunt, ne diutius mentem obſidens, uelut peſtis eorum ſenſibus error inuadat. Nam ſi Pelagius quocunq; reſtitit loco, eorũ animos qui facile uel ſimpliciter crederẽt, diſputandi hac affirmatione decepit, ſeu hic illi in urbe ſunt, quod neſcientes nec manifeſtare poſſumus, nec negare cum & ſi ſunt lateant, nec aliquando audeant uel illum prædicantem iſta defendere, uel talia aliquo noſtrorũ præſente iactare, & in tanta populi multitudine deprehendi aliquis facile nec alicubi poſſit agnoſci, ſiue in quouis terrarum loco degant dei noſtri miſericordia gratiaq; credimus quod facile corrigantur, audita eius damnatione qui fuerit pertinax, & reſiſtens huius dogmatis autor inuentus, non intereſt, ubi iſti fuerint, dum ubicunq; inueniri potuerint, ſunt ſanandi: nobis tamen nec ſuaderi poteſt eum eſſe purgatum, quamuis ad nos à neſcio quibus laicis ſint geſta perlata, quibus ille & auditum ſe crederet, & abſolutum. Quæ utrum uera ſint dubitamus, quod ſub nulla illius concilij executione uenerũt, nec eorum aliquas accepimus de hac re literas, apud quos iſtius rei præſtitit cauſas. Quod ſi de ſua ille potuiſſet purgatione cõfidere, hoc magis credimus quod egiſſet, quod multo uerius eſſe poterat, ut illos cogeret epiſtolis ſuis qui dijudicauerant iudicare: uerum cum ſint aliqua in ipſis poſita geſtis quæ obiecta partim muſſitando ille ſuppreſſit, partim multa in ſe uerba retorquendo tota obſcuritate cõfudit, aliqua magis falſis argumentis, quàm uera ratione ut ad tempus uidere poterat, purgauit, alia negando, alia falſa interpretatione uertendo. Sed utinam, quod magis optandũ eſt, etiam ille ſe ad ueram catholicæ fidei uiam ab illo ſui tramitis errore conuertat, ut cupiat uelitq; purgari, conſiderans quotidianam dei gratiam adiutoriumq; cognoſcens, ut uideatur uerum, & approbetur ab omnibus manifeſta ratione correctus, non geſtorum iudicio, ſed ad catholicam fidem corde conuerſo. Vnde nõ poſſum illorum nec approbare nec culpare iudicium, cum neſciamus utrum uera ſint geſta, aut ſi uera ſunt, illum ſubterfugiſſe cõſtet magis quàm ſe in tota uirtute purgaſſe. Qui ſi confidit, nouitq; non omni dignũ eſſe indignatione quod dicat, aut iam hoc totum ſe refutaſſe quod dixerat, non à nobis accerſiri, ſed ipſe debet potius feſtinare, ut poſſit abſolui. Nam ſi adhuc taliter ſentit, quãdo ſe noſtro iudicio quibuſuis acceptis literis cum ſciat damnandũ ſe eſſe cõmittet? Quod ſi accerſendus eſſet ab

his melius fieret qui magis proximi & non longo terrarũ ſpatio uidentur eſſe diſiuncti. Sed non deerit cura ſi medicinę præbeat ille materiã. Poteſt enim damnare quę ſenſerat, ac datis literis erroris ſui, ut regreſſum ad nos decet ueniam poſtulare fratres chariſſimi. Librũ ſanè qui eius eſſe dicebatur, nobis à ueſtra charitate tranſmiſſum euoluimus, in quo multa blaſphema erãt, nihil quod placeret, nihil quod penitus non diſpliceret, à quouis damnandum atq; calcandum, cuius ſimilia niſi qui iſta ſcripſerat, nemo alter in mentem reciperet atq; ſentiret. Nam hoc loco de lege latius diſputare uelut coram poſito repugnantiq; Pelagio, neceſſariũ eſſe non duximus, cum uobiſcum totam rem ſcientibus, pariq; nobiſcum aſſenſione gaudentibus, colloquamur. Tunc enim melius hæc exempla ponuntur, quando cum his quos harum conſtat rerum prudentes eſſe tractamus. Nam de naturæ poſſibilitate, ac de libero arbitrio, & de omni dei gratia, & quotidiana gratia, cui non ſit recte ſentienti uberrimũ diſputare? Anathematizet ergo iſta quæ ſenſit, ut illi qui eius ſermonibus fuerant præceptiſq; collapſi, quid tandem habeat fides uera cognoſcant. Facilius enim reuocari poterunt, cum iſta à ſuo ſenſerint autore damnari. Quod ſi ille pertinaci in hac uoluerit impietate perſiſtere, eſt agendũ quatenus uel his poſſit ſubueniri, quos non ſuus ſed huius magis error induxit, ne & illis hæc medicina pereat, cuius iſte talem non admittit, nec poſtulat curam. Deus uos cuſtodiat incolumes fratres chariſſimi. Data VI. Calend. Februarij.

COELESTINI PAPAE DECRETA.

DILECTISSIMIS fratribus Venerio, Marino, Leontio, Auxonio, Archadio, Sillucio, & cæteris Galliarum epiſcopis Cœleſtinus. Apoſtolici uerba præcepti ſunt, apud Iudæos atque gentiles ſine offenſione nos eſſe debere: hoc quiſquis Chriſtianus eſt, tota animi uirtute cuſtodit. Quod cum ita ſit, nõ parũ periculi illi manere poterit ante dominum, qui hoc detrectat etiam fidelibus exhibere. Nam qualiter nos qui neminem perire uolumus, iſta contriſtent quæ autoribus Chriſtianis percellunt animos Chriſtianos, dominicus in euangelio ſermo teſtatur: ait enim ipſe ſaluator, quod expediat ſcandalizanti unum de puſillis, in maris profundum demergi. Ideo quę ſit iam eius pœna quæramus, cui tale ſupplicium legimus expedire.

1 Filij noſtri præſentes Proſper & Hilarius, quorum circa dominum noſtrum ſolicitudo laudanda eſt, tantum neſcio quibus presbyteris, illic licere qui diſſenſioni eccleſiarum ſtudeant, ſunt apud nos proſecuti, ut indiſciplinatas quęſtiones uocantes in medium, pertinaciter eos dicant prædicare aduerſantia ueritati. Sed ueſtræ dilectioni iuſtius imputamus, quando illi ſupra uos habent copiam diſputandi. Legimus ſuper magiſtrũ non eſſe diſcipulum, hoc eſt, non ſibi debere quenquam ad iniuriam doctorũ uendicare doctrinam. Nam & hos ipſos à deo noſtro poſitos nouimus ad docendum, cum ſit docente apoſtolo eis tertius locus intra eccleſiam deputandus. Quid illic ſpeciei eſt ubi magiſtris tacentibus hi loquuntur? qui, ſi ita eſt, eorũ diſcipuli non fuerunt. Timeo ne conniuere ſit hoc tacere: timeo ne magis ipſi loquantur qui permittunt illis taliter loqui. In talibus cauſis non caret ſuſpicione taciturnitas, quia occurreret ueritas, ſi falſitas diſpliceret. Meritò nãque cauſa nos reſpicit, ſi ſilentio faueamus errori. Ergo corripiantur huiuſmodi, non ſit his liberum habere pro uoluntate ſermonem: deſinat ſi ita res ſunt inceſſere nouitas uetuſtatem, deſinat eccleſiarum quietem inquietudo turbare. Conantur ſæpe naufragio emergere, quos intra portum ſtantes ſtatio facit fida ſecuros. Fida quippe eſt omnium ſtatio, quorum perfectis greſſibus ueſtigia non mouentur.

tur. Recurrerunt ad apoſtolicā prædicti ſedem, hæc ipſa nobis quæ tentat perturbatio conquerentes. Habete fratres chariſſimi pro catholicę plebis pace tractatum. Sciant ſe, ſi tamē cenſeanť presbyterij dignitate, uobis eſſe ſubiectos. Sciant omnes qui male docent, quod ſibi diſcere magis ac magis cōpetat quàm docere. Nam quid in eccleſijs uos agitis, ſi illi ſummam teneant prædicandi? Niſi fortè illud obſiſtat quod non autoritate, non adhuc ratione colligitur, ut aliqui é fratrum numero nuper de laicorum conſortio in collegium noſtrum fortaſſis admiſſi, neſciant quid ſibi debeant uendicare. Super his multa iam dicta ſunt eo tempore quo ad fratris tuendi dedimus ſcripta reſponſum, nunc tamen repetentes ſæpius admonemus, uetentur huiuſmodi qui laborant per terras aliud quàm ille noſter iuſſit agricola ſeminare. Nec tamen mirari poſſumus, ſi hæc erga uiuentes hi nunc tentare audent, qui nituntur etiam quieſcentium fratrum memoriam diſſipare.

2 Auguſtinum ſanctæ recordationis uirum, quem pro uita ſua atq; meritis in noſtra communione ſemper habuimus, nec unquam hunc ſiniſtrę ſuſpicionis ſaltem rumor aſperſit, quem tantæ ſcientiæ olim fuiſſe meminimus, ut inter magiſtros optimos etiam antè à meis ſemper prędeceſſoribus habereť. Bene ergo de eo omnes in commune ſenſerunt, utpote qui ubiq; cunctis & amori fuerit & honori: unde reſiſtatur talibus quos male creſcere uidemus: nefas eſt hæc pati religioſas animas, quarum afflictione, quia membra noſtra ſunt, nos quoq; conuenit macerari: quamuis maneat hos beatitudo promiſſa, quicunq; probanť perſecutionem propter iuſtitiam ſuſtinere, quibus quid promittat dominus in futurum ſequens ſermo declarat. Non eſt agentium cauſa ſolarum, uniuerſalis eccleſia quacunque nouitate pulſatur. Intelligamus hæc ipſa uobis quæ nobis non placent diſplicere. Quod ita demum probare poterimus, ſi impoſito improbis ſiletio de tali re impoſtorum querela ceſſabit. Dominus incolumes uos cuſtodiat fratres chariſſimi.

3 Quia nonnulli catholico nomine gloriantur, in damnatis hęreticorum ſenſibus ſeu prauitate ſiue imperitia demorantes, pijſſimis diſputationibus obuiare præſumunt. Et cum Pelagium atq; Cœleſtium anathematizare non dubitent, magiſtris tamen ueſtris tanquam neceſſarium modum exceſſerint obloquuntur, eaq; tantummodo ſequi & probare profitentur, quæ ſacratiſſima beati Apoſtoli ſedes contra inimicos gratiæ dei per miniſteriū præſulum ſuorum ſanxit & docuit. Neceſſarium igitur fuerit diligenter inquirere quid rectores Romanæ eccleſiæ de hæreſi quæ eorum temporibus exorta fuerat iudicauerint, & contra nocentiſſimos liberi arbitrij defenſores, quid de gratia dei ſentiendū eſſe cenſuerint, ita ut etiam Aphricanorum conciliorum quaſdam ſententias iungeremus, quas utiq; ſuas fecerunt apoſtolici antiſtites cum probarunt. Vt ergo plenius qui in aliquo dubitant, inſtruantur, conſtitutiones ſanctorum patrum compendioſo manifeſtemus indiculo. Quod ſi quis non nimium eſt contentioſus, agnoſcat omnium diſputationum connexionem ex hac ſubditarum autoritatū breuitate pendere, nullamq; ſibi contradictionis ſupereſſe rationem, ſi cum catholicis credat & dicat:

4 In præuaricatione Adæ omnes homines naturalem poſſibilitatem, & innocentiam perdidiſſe, & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium poſſe conſurgere, niſi eum gratia dei miſerentis erexerit, pronunciante beatæ memoriæ Innocentio, atq; dicente in epiſtola ad Carthaginenſe concilium. Liberum enim arbitrium ille perpeſſus dum ſuis inconſultius utitur bonis, cadens in præuaricationis profunda demerſus eſt, & nihil quemadmodum exinde reſurgere poſſet inuenit, ſuaq; in æternum libertate deceptus huius ruina latuiſſet oppreſſis, niſi eum poſtea Chriſti per ſuam gratiam releuaſſet aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationem omne præteriti peccati uitium ſui baptiſmatis lauacro purgauit.

5 Neminem eſſe per ſemetipſum bonum, niſi participationem ſui ille donet qui ſolus eſt bonus. Quod in eiſdem ſcriptis eiuſdem pontificis ſententia proteſtatur, dicens: Nunquid nos de eorũ poſt hæc rectũ mentibus æſtimemus, qui ſibi ſe putant deberi quod boni ſunt, nec illum cõſiderant, cuius quotidie gratiã conſequuntur, qui ſine illo tantum ſe aſſequi poſſe confidunt?

6 Neminem etiam baptiſmatis gratia renouatum idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad euincendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum adiutorium dei perſeuerantiam bonæ conuerſationis acceperit: quod eiuſdem antiſtitis in eiſdem paginis doctrina confirmat dicens: Nam quamuis hominem redimeret à pręteritis ille peccatis, tamen ſciens iterum poſſe peccare, ad reparationem ſibi, quemadmodum poſſet illum & poſt iſta corrigere, multa ſeruauit, quotidiana pręſtans illi remedia, quibus niſi freti confiſiq; nitamur, nullatenus humanos uincere poterimus errores. Neceſſe eſt enim, ut quo auxiliante uincimus, eo iterum non adiuuante uincamur.

7 Quod nemo niſi per gratiam libero bene utatur arbitrio. Idem magiſter in epiſtola ad Mileuitanum concilium data prædicat dicens: Aduerte tandem ô prauiſſimarum mentium peruerſa doctrina, quod primum hominem ita libertas ipſa decepit, ut dum indulgentius frenis eius utitur, in præuaricationem præſumptionis incederet, nec ex hac potuit erui, niſi ei prouidentia regenerationis ſtatum priſtinæ libertatis Chriſti domini reformaſſet aduentus.

8 Quod omnia ſtudia & omnia opera ac merita ſanctorum ad dei gratiam laudemq; referenda ſunt, quia nemo aliunde ei placet, niſi ex eo quod ipſe donauerit. In quam nos ſententiã dirigit beatæ recordationis papæ Zozimi regularis autoritas, cum ſcribens ad totius orbis epiſcopos ait: Nos autem inſtinctu dei (omnia enim bona ad autorem ſuum referenda ſunt unde naſcuntur) ad fratrum & coëpiſcoporum noſtrorum conſcientiam uniuerſa retulimus. Nunc autem ſermonem ſynceriſſimæ ueritatis luce radiantem tanto Aphri epiſcopi honore uenerati ſunt, ita ut ad eundem uirum reſcriberent. Illud uero quod in literis quas ad uniuerſas prouincias curaſti eſſe mittẽdas poſuiſti dicens, Nos tamẽ inſtinctu dei, &c. ſic accepimus dictum, ut illos qui contra dei adiutorium extollunt humani arbitrij libertatem, diſtricto gladio ueritatis uelut curſim tranſiens amputares. Quid enim tam libero fecistis arbitrio, quàm quod uniuerſa in noſtræ humilitatis conſcientiam retuliſtis? & tamẽ inſtinctu dei factum eſſe fideliter ſapienterq; uidiſtis, ueraciter fideliterq; ut dixiſtis, ideo utiq; quia præparatur uoluntas à domino, & ut boni aliquid agant paternis inſpirationibus ſuorum ipſe tangit corda fidelium. Quotquot enim ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei, ut nec noſtrum deeſſe ſentiamus arbitrium, & in bonis quibuſq; uoluntatis humanæ ſingulis moribus magis illius ualere non dubitemus auxilium.

9 Quod ita deus in cordibus hominum, atq; in ipſo libero operetur arbitrio, ut ſancta cogitatio, pium conſilium, omniſq; motus bonæ uoluntatis ex deo ſit, quia per illum aliquid boni poſſumus, ſine quo nihil poſſumus. Ad hanc enim nos profeſſionem idem doctor inſtituit, qui cum ad totius orbis epiſcopos de diuinæ gratiæ opitulatione loquerẽt, Quod ergo tempus, ait, interuenit, quo eius non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, cauſis, cogitationibus, motibus, adiutor & protector orandus eſt: ſuperbum eſt enim ut quicquã ſibi humana natura præſumat, clamante Apoſtolo: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed contra principes & poteſtates aëris huius, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Et ſicut ipſe iterum dicit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Et iterum: Gratia dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me uacua non fuit, ſed plus illis om-

nibus

nibus laboraui, non ego autem, ſed gratia dei mecum.

10 Illud etiam quod intra Carthaginenſis ſynodi decreta conſtitutum eſt, quaſi proprium Apoſtolicæ ſedis amplectimur, quod ſcilicet tertio capitulo definitū eſt, ut quicunqȝ dixerit gratiam dei qua iuſtificamur per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ad ſolam remiſſionem peccatorum ualere quæ iam commiſſa ſunt, non etiam ad adiutorium ut non committantur, anathema ſit. Et iterum quarto capitulo ait, ut ſi quis dixerit gratiam dei per Ieſum Chriſtum, propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipſam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut ſciamus quid appetere, & quid uitare debeamus, non autem per illam nobis præſtari, ut quid faciendum cognouimus etiam facere diligamus atqȝ ualeamus, anathema ſit. Cum enim dicat Apoſtolus, ſcientia inflat, charitas uero ædificat, ualde impium eſt ut credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Chriſti, & ad eam quæ ædificat non habere, cum ſit utrunqȝ donum dei, & ſcire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus, ut ædificante charitate ſcientia non poſſit inflare. Sicut autem de deo ſcriptum eſt, qui docet hominem ſcientiam: ita ſcriptum eſt etiam, charitas ex deo eſt. Item quinto capitulo, ut quiſquis dixerit ideo nobis gratiam iuſtificationis dari, ut quod facere per liberū arbitrium iubemur, facilius poſſimus implere per gratiam, tanquam etſi gratia non daretur, non quidem facile, ſed tamē poſſimus etiam ſine illa diuina implere mandata, anathema ſit. De fructibus enim mandatorum dominus loquebatur, ubi non ait, ſine me difficilius poteſtis facere, ſed ait, ſine me nihil poteſtis facere.

11 Præter eas autem beatiſſimæ & apoſtolicæ ſedis inuiolabiles ſanctiones, quibus nos pijſſimi patres peſtiferæ nouitatis elatione deiecta, & bonæ uoluntatis exordia, & incrementa probabilium ſtudiorum, & in eis uſqȝ in finem perſeuerantiam, ad Chriſti gratiam referre docuerunt, obſecrationum quoqȝ ſacerdotalium ſacramenta reſpiciamus, quæ ab Apoſtolis tradita in toto mundo, atqȝ in communi eccleſia catholica uniformiter celebrantur, ut legem credendi, lex ſtatuat ſupplicandi. Cum enim ſanctarum plebium præſules mandata ſibimet legatione funguntur, apud diuinam clementiam humani generis agunt cauſam, & tota ſecum congemiſcente eccleſia poſtulant & precantur, ut infidelibus donetur fides, ut idololatrę ab impietatis ſuæ liberentur erroribus, ut Iudæis ablato uelamine lux ueritatis appareat, ut hæretici catholicæ fidei perceptione reſipiſcant, ut ſchiſmatici ſpiritum rediuiuæ charitatis accipiant, ut lapſis pœnitentiæ remedium conferatur, ut denique cathecuminis ad regenerationis ſacramenta productis, cœleſtis aula miſericordię reſeretur. Hęc autem non perfunctorie, neqȝ inaniter à domino peti, rerum ipſarum monſtrat effectus: quandoquidem ex omni eorum genere plurimos deus dignatur attrahere, quos erutos de poteſtate tenebrarum transferat in regnum filij charitatis ſuæ, & ex uaſis iræ faciat uaſa miſericordiæ: quod adeò totum diuini operis eſſe ſentitur, ut hæc efficiente deo, gratiarum ſemper actio laudiſqȝ confeſſio, pro illuminatione talium uel correctione referatur.

12 Illud etiam quod circa baptizandos in uniuerſo mundo ſancta eccleſia uniformiter agit, non otioſo cōtemplamur intuitu, cum ſiue paruuli, ſiue iuuenes ad regenerationis ueniunt ſacramentum, non prius ad fontem uitæ adeunt quàm exorciſmis & exufflationibus clericorum ſpiritus ab eis immundus abigatur, ut tunc uere appareat, quomodo princeps mundi huius mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps uaſa eius diripiantur in poſſeſſionem tranſlata uictoris, qui captiuam ducit captiuitatem, & dat dona hominibus. His ergo eccleſiaſticis ex diuina ſumptis autoritate documentis, ita adiuuante domino confortati ſumus, ut omnium bonorum affectuum, atqȝ operum, & omnium ſtudiorum omniumqȝ uirtutum, quibus ab initio fidei ad deum tenditur, deum fatea-

mur autotem, & non dubitemus ab ipſius gratia omnia hominis merita præueniri, per quem fit ut aliquid boni & uelle incipiamus & facere. Quo utique auxilio & munere dei non aufertur liberum arbitrium, ſed liberatur, ut de tenebroſo lucidum, de prauo rectum, de languido ſanum, de impudente ſit prouidum. Tanta enim erga omnes homines eſt bonitas dei, ut noſtra uelit eſſe merita quę ſunt ipſius dona, & pro his quæ largitus eſt æterna præmia ſit donaturus: agit quippe in nobis ut quod uult & uelimus & agamus, nec otioſa in nobis eſſe patitur quæ exercenda non negligenda donauit, ut & nos cooperatores ſimus gratiæ dei: ac ſi quid in nobis ex noſtra uiderimus remiſſione langueſcere, ad illum ſolicite recurramus qui ſanat omnes languores noſtros, & redimit de interitu uitam noſtram, & cui quotidie dicimus, ne inducas nos in tentationem, ſed libera nos à malo.

13 Profundiores uero difficilioresque partes occurrentium quæſtionum quas latius pertractarunt qui hæreticis reſtiterunt, ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus aſtruere, quia ad confitendum gratiam dei, cuius operi ac dignationi penitus ſubtrahendum nõ eſt, ſatis ſufficere credimus quicquid ſecundum prædictas regulas Apoſtolicæ ſedis ſcripta docuerunt, ut prorſus non opinemur catholicum quod apparuerit præfixis ſententijs eſſe contrarium.

LEONIS PAPAE EPISTOLA PRIMA AD EVTICETEM CONSTANTInopolitanum abbatem aduerſus Neſtorianam hæreſim.

Dilectiſſimo filio Euticeti presbytero Leo Epiſcopus.

AD NOTITIAM noſtram tuæ dilectionis Epiſtola retuliſti, quod Neſtoriana hæreſis quorundam rurſus ſtudijs pullularet. Solicitudinem tuam ex hac parte nobis placuiſſe reſcripſimus, quoniam index animi tui eſt ſermo quem ſumpſimus. Vnde non ambigimus autorem catholicæ fidei dominum tibi in omnibus affuturum. Nos autem cum plenius quorum hoc improbitate fiat, potuerimus agnoſcere, neceſſe eſt auxiliante domino prouidere, quatenus nefandum uirus dudumque damnatũ, radicitus poſſit extingui. Deus te cuſtodiat incolumem dilectiſſime fili.

EPISTOLA SECVNDA LEONIS PAPAE AD THEODOSIVM AVGVSTVM, QVA EVticetem presbyterum immeritò ab Flauiano communione priuatum exiſtimat.

QVANTVM præſidij dominus Eccleſiæ ſuæ in fide ueſtræ clementiæ præpararit, his etiam literis quas ad me miſiſti oſtenditur, ut uobis non ſolum regium, ſed etiam ſacerdotalem animum ineſſe gaudeamus. Siquidem præter Imperiales & publicas curas, pijſſimam ſolicitudinem Chriſtianæ religionis habetis, ne ſcilicet in populo dei, aut ſchiſmata, aut hæreſes, aut ulla ſcandala conualeſcant: quia tunc eſt optimus regni ueſtri ſtatus, quando ſempiternæ & incommutabili trinitati unius deitatis confeſſione ſeruitur.

ſeruitur. Quid autē in Conſtantinopolitana Eccleſia perturbationis acciderit, quid ita fratrem & coëpiſcopum noſtrum Flauianum potuerit commouere, ut Euticen presbyterum communione priuaret, nondum potui euidenter cognoſcere. Quamuis enim prædictus presbyter ad ſedem apoſtolicam per libellum doloris ſui querimoniam miſerit, breuiter tamen aliqua prælibauit, aſſerens ſe Nicenæ ſynodi conſtituta ſeruantem, fruſtra in fidei diuerſitate culpatum. Euſebij autem Epiſcopi accuſatoris eius libellus, cuius exemplaria ad nos prædictus presbyter miſit, de obiectionis euidentia nihil habebat. Sed cum presbytero hæreſeos crimen intenderet, quem tamen noſtrum ſenſum arguerit, non euidenter expreſſit, quamuis & ipſe Epiſcopus Nicenæ ſynodi profiteatur in hac re ſe eſſe decretis: propter quod non habuimus, unde aliquid diceremus. Et quia cauſæ meritum fidei ratio & laudabilis ſolicitudo ueſtræ pietatis exegit, neceſſe eſt iam locum ſubreptionibus non patêre, ſed prius de quibus eum æſtimat arguendum inſtrui nos oportet, ut poſſit de bene cognitis congrue iudicari. Ad prædictum autem epiſcopum dedi literas, quibus mihi diſplicere cognoſceret, quod ea quæ in tanta cauſa geſta fuerant etiam nimio ſilentio reticeret, cum ſtudere debuerit primitus nobis cuncta reſerare. Quem credimus, uel poſt admonitionem omnia ad noſtram notitiam relaturū, ut in lucem ductis his quæ adhuc uidentur occulta, id quod Euangelicæ & Apoſtolicæ doctrinæ conuenit, iudicetur. Data ad Calendas Martias, Aſterio & Protogene conſulibus.

EPISTOLA TERTIA LEONIS PAPAE AD FLAVIANVM CONSTANTINOPOlitanum Epiſcopum, ubi quærit, cur Eutices ab Eccleſia fuerit ſeparatus.

Dilectiſſimo fratri Flauiano, Leo Epiſcopus.

CVM Chriſtianiſſimus & clementiſſimus Imperator ſanctæ & laudabilis fidei pro Eccleſię catholicę pace ſolicitus ad nos ſcripta tranſmiſerit, de his qui apud uos perturbationis ſtrepitum mouerant, miramur fraternitatem tuam, quicquid illud ſcandali fuerit, nobis ſilere potuiſſe, & non potius procuraſſe, ut primitus nos inſinuatio tuæ relationis inſtrueret, ne de rerum geſtarum poſſemus fide ambigere. Accepimus enim libellum Euticetis presbyteri, qui ſe queritur accuſante Euſebio epiſcopo immeritò cōmunione priuatum, maxime cum euocatum ſe affuiſſe teſtetur, nec ſui præſentiā denegaſſe, adeò ut in ipſo iudicio libellum appellationis ſuæ aſſerat obtuliſſe, nec tamen fuiſſe ſuſceptum: qua ratione compulſus ſit, ut conteſtatorios libellos in Conſtantinopolitana urbe proponeret. Quibus rebus intercedētibus, necdum agnoſcimus qua iuſtitia à cōmunione Eccleſiæ fuerit ſeparatus: ſed reſpicientes ad cauſam facti tui noſſe uolumus rationem, & uſq; ad noſtram notitiam cuncta deferri. Quoniam nos qui ſacerdotum domini matura uolumus eſſe iudicia, nihil poſſumus incognitis rebus in cuiuſquam partis præiudicium definire, priuſquam uniuerſa quę geſta ſunt ueraciter audiamus. Sed ideo fraternitas tua per idoneam maxime aptamq; perſonam, pleniſſima nobis relatione ſignificet, quid contra antiquam fidem nouitatis emerſerit, quid ſeueriori ſententia dignum fuerit uindicari. Nam & Eccleſiæ moderatio & religioſiſſimi principis fides multam nobis ſolicitu-

dinem Chriſtianæ pacis indicunt, ut amputatis diſſenſionibus fides catholica inuiolata ſeruetur, & his qui praua defendunt ab errore reuocatis, noſtra autoritate, quorum fides probata fuerit, muniantur. Nec aliqua poterit ex hac parte difficultas afferri, cum memoratus presbyter libello proprio ſit profeſſus, paratum ſe eſſe ad corrigendum, ſi quid in ſe inuentum fuerit, quod reprehenſione ſit dignum. Decet enim in talibus cauſis hoc maxime prouideri, ut ſine ſtrepitu concertationum, & charitas cuſtodiatur, & ueritas defendatur frater chariſſime. Et ideo quia dilectio tua de tanta cauſa nos uidet neceſſariò eſſe ſolicitos, quamplenìſſime & lucide uniuerſa nobis quod ante facere debuit, indicare feſtinet, ne inter aſſertiones partium aliqua ambiguitate fallamur, & diſſenſio quæ in ſuis initijs abolenda eſt, nutriatur, cum in corde noſtro ea obſeruantia deo inſpirante permaneat, ne conſtitutiones uenerabilium patrum diuinitus roborata, & ad ſoliditatem fidei pertinentes, praua cuiuſquã interpretatione uiolentur. Deus te cuſtodiat incolumem frater chariſſime.

FLAVIANI AD LEONEM PAPAM EPISTOLA, DE FRAVDVLENTA SVBTILItate hæreticorum, & de blaſphemijs Euticetis.

DOMINO beatiſſimo & deo amabili Leoni Flauianus in domino æternam ſalutem. Nulla res diaboli uenena compeſcit, nec continet mortiferas eius ſagittas. Surſum enim atque deorſum peruolans quærit quos poſſit occidere, quos poſſit ſuperare, quos poſſit deuorare. Propter quam rem uigilandũ eſt in orationibus, atq; id operandum eſt, ut fatuas inquiſitiones euitare poſſimus. Decet autem ſequi patres noſtros, nec commutare definitionem eorum perpetuam, quorum ſecundum ſacras ſcripturas didicimus regulam. Depoſitis ergo fletibus & lachrymis, quia ſummo clericus degens gradu inuaſus eſt à ſero dæmone, & non potui eum liberare, nec auferre de tali lupo, qui animam meam pro illo paratus eram ponere. Quomodo raptus ſit, quomodo reſiliuit à propoſito diuino, & ad illum cucurrit qui perdere conſueuit, præcepta patrum declinans & conſtituta eorum deſpiciens, iam incipio enarrare. Sunt enim quidam ueſte ſua oues ſignificantes interius lupi raptores, quos ex fructibus eorum debemus agnoſcere. Iſti prima fronte uidentur eſſe de numero noſtro, ſed nõ ſunt de numero noſtro. Si enim de numero noſtro eſſent, nobiſcum manſiſſent. Quantam autem cœperint aſſumere impietatem, illud quod occultabatur in illis aperit, & dolus omnis ſit omnibus manifeſtus. Inueniuntur autem infirmæ fidei homines, & qui diuinas lectiones neſciant, & ſecum eos in perditionem præcipitant diſſipantes, & uituperantes patrum diſciplinas, & reliquas ſanctas ſcripturas ad ſuam perditionẽ, quos debemus prauidere, & à quibus multũ cauere, ne in malitia ſua aliqui occupati concidant de ſua firmitate. Exacuerunt enim linguã ſuam quaſi ſerpentes, & uenenum in labijs habent quaſi aſpides. De his hæc Propheta clamauit. Talis nobis Eutices emerſit quondam presbyter & archimandrites, qui quaſi noſtræ religionis ſectam ſapiebat, & hanc præferebat, Neſtorij autem impietatem confirmabat, & ſuccingebatur pro Neſtorio militare in pugna, quæ contra Neſtorium parabatur. Trecentorum autem decem & octo ſanctorum patrum de fide expoſitionem factam, & ſanctæ memoriæ Cyrilli epiſtolam ſcriptam ad Neſtorium, uel ad ſimiles eius quibus omnes aſſenſerunt, tentauit euellere, anti-

quam

quam impij Valentini & Apollinaris reparans ſectam, & non timuit præceptum ueri dei dicentis: Quicunq; ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, expedit ei ut mola aſinaria alligetur collo eius, & demergatur in profundum maris. Verecundiam autem omnem abiecit, & quam gerebat infidelitatis pellem excutiens, in ſancta ſynodo aſſerebat inſtanter dicens: Dominum Ieſum Chriſtum non oportere confiteri de duabus naturis poſt humanam ſuſceptionem, cum à nobis unius ſubſtantiæ, & unius perſonæ cognoſcitur: neq; carnem domini coëſſentialem nobis ſubſiſtere tanquam ex nobis ſuſceptam, & coadunatam dei uerbo ſecundum ſubſtantiam: ſed dicebat uirginem quidem quæ eum genuit ſecundum carnem conſubſtantialem nobis eſſe, ipſum autem dominum nõ ſuſcepiſſe ex ea carnem conſubſtantialem nobis, ſed corpus domini non eſſe quidem corpus hominis, humanum uero corpus eſſe quod eſt ex uirgine. Sed ne multa dicens longam faciam epiſtolam, olim quicquid egerimus, miſimus ad beatitudinẽ ueſtram: quibus literis docuimus, & presbyterio illum eſſe nudatum, quia ſic captus eſt, & iuſſimus eum cum monaſterijs nullam habere rationem, & excluſimus eum à cõmunione noſtra, ut ſanctitas ueſtra hoc cognoſcens quod circa illum actum eſt, omnibus Epiſcopis ſub beatitudine ueſtra degentibus manifeſtare dignetur illius impietatem, ne neſcientes aliqui quid ille ſentiret, quaſi ad orthodoxum uel per literas, uel per aliquam coniunctionem loquantur.

EPISTOLA QVARTA LEONIS PAPAE AD FLAVIANVM CONSTANTInopolitanum Epiſcopum contra Euticetis hæreſim.

LECTIS dilectionis tuæ literis quas miramur fuiſſe tam ſeras, & geſtorum Epiſcopalium ordine recenſito, tandem quid apud uos ſcandali contra integritatem fidei exortum fuiſſet, agnouimus, & quæ prius uidebantur occulta, nunc nobis reſerata patuerunt: quibus Eutices qui presbyterij nomine honorabilis uidebatur, multum imprudens, & nimis imperitus oſtenditur, ut etiam de ipſo dictum ſit à propheta: Noluit intelligere ut bene ageret, iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo. Quid autem iniquius quàm impia ſapere, & ſapientioribus doctioribusq; non credere? Sed in hac inſipientia cadunt, qui cum ad cognoſcendam ueritatem aliquo impediuntur obſcuro, non ad propheticas uoces, nõ ad apoſtolicas literas, nec ad euangelicas autoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt. Sed ideo magiſtri erroris exiſtunt, quia ueritatis diſcipuli non fuere. Quam enim eruditionem de ſacris noui & ueteris teſtamenti paginis acquiſiuit, qui nec ipſius quidem ſymboli initia comprehendit? & quod per totum mundum omnium regenerandorum uoce depromitur, iſtius adhuc ſenis corde non capitur. Neſciens igitur quid deberet de uerbi dei incarnatione ſentire, nec uolens ad promerendum intelligentiæ lumen in ſanctarum ſcripturarum latitudine laborare, illam ſaltem cõmunem & indiſcretam confeſſionem ſolicito apprehendiſſet auditu, qua fideliũ uniuerſitas profitetur credere ſe in deum patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtũ filium eius unicum dominũ noſtrũ, qui natus eſt de ſpiritu ſancto ex Maria uirgine. Quibus tribus ſententijs omnium ferè hæreticorũ machinæ deſtruuntur. Cum enim deus & omnipotens credit̃, & pater ſempiternus, eidẽ filius demonſtrat̃ in nullo à patre differẽs, quia de deo deus, de omnipotente omnipotens, de æterno natus eſt coęternus, non poſterior tempore, non

inferior poteſtate, non diſſimilis gloria, non diuiſus eſſentia. Idem uero ſempiterni genitoris unigenitus ſempiternus natus eſt de ſpiritu ſancto & Maria uirgine. Quæ natiuitas temporalis illi natiuitati diuinæ & ſempiternæ nihil minuit, nihil contulit, ſed totam ſe reparando homini qui erat deceptus, impendit, ut mortem uinceret, & diabolum qui mortis habebat imperium, ſua uirtute deſtrueret. Non enim ſuperare poſſemus peccati & mortis autorem, niſi naturam noſtram ille ſuſciperet, & ſuam faceret, quem nec peccatum contaminare, nec mors potuit detinere. Conceptus quippe eſt de ſpiritu ſancto intra uterum matris uirginis, quæ ita illum ſalua uirginitate ædidit, quemadmodum ſalua uirginitate concepit. Sed ſi de hac Chriſtianæ fidei fonte puriſſimo ſyncerum intellectum haurire non poterat, quia ſplendorem perſpicuæ ueritatis obcæcatione ſibi propria tenebrarat, doctrinæ ſe Euangelicæ ſubdidiſſet, & dicenti Matthæo: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham: apoſtolicę quoq; prędicationis expetiſſet inſtructum, & legens in epiſtola ad Romanos: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti uocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangelium dei, quod antè promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem: ad propheticas paginas piam ſolicitudinem contuliſſet, & inueniſſet promiſſionem dei ad Abraham, dicentis: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Sed ne de huius ſeminis proprietate dubitaret, ſecutus fuiſſet Apoſtolum dicentem: Abrahæ dictę ſunt promiſſiones, & ſemini eius. Non dicit in ſeminibus, quaſi in multis, ſed quaſi in uno: & ſemini tuo, quod eſt Chriſtus. Eſaiæ quoq; prædicationem interiore apprehendiſſet auditu, dicentis: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel, quod eſt interpretatum, nobiſcum deus. Eiuſdemq; prophetæ fideliter uerba legiſſet: Puer natus eſt nobis, filius datus eſt nobis, cuius poteſtas ſuper humerum eius, & uocabitur nomen eius magni conſilij angelus, admirabilis, conſiliarius, deus fortis, princeps pacis, pater futuri ſeculi. Nec fruſtratorie loquens, ita uerbum diceret carnem factum, ut ęditus utero uirginis Chriſtus haberet formam hominis, & non haberet materni corporis ueritatem. An fortè ideo putauit dominum noſtrum Ieſum non noſtræ eſſe naturæ, quia miſſus ad beatam Mariam angelus ait: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbrabit tibi, ideoq; & quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius dei: ut quia conceptus uirginis diuini fuit operis, nõ de natura concipientis fieret caro concepti? Sed non ita intelligenda eſt illa generatio ſingulariter mirabilis, & mirabiliter ſingularis, ut per nouitatem creationis proprietas remota ſit generis, fœcunditatem enim uirgini ſpiritus ſanctus dedit, ueritas autem corporis ſumpta de corpore eſt, & ædificante ſibi ſapientia domum uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, hoc eſt, in ea carne quam ſumpſit ex homine, & quam ſpiritu uitæ rationalis animauit. Salua igitur proprietate utriuſq; naturæ & in unam coëunte perſonam, ſuſcepta eſt à maieſtate humilitas, à uirtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, & ad reſoluendum conditionis noſtræ debitum, natura inuiolabilis naturæ eſt unita paſſibili, ut quod noſtris remedijs congruebat, unus atque idem mediator dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus & mori poſſet ex uno, & mori non poſſet ex altero. In integra ergo ueri hominis perfectaq; natura uerus natus eſt deus totus in ſuis, totus in noſtris. Noſtra autem dicimus quæ in nobis ab initio creator condidit, & quæ reparanda ſuſcepit. Nam illa quæ deceptor intulit, & homo deceptus admiſit, nullum habuere in Saluatore ueſtigium. Nec quia communionem humanarum ſubijt infirmitatum, ideo noſtrorum fuit particeps delictorum. Aſſumpſit formam ſerui ſine ſorde peccati, humana augens, diuina non minuens. Quia exinanitio illa qua ſe inuiſibilis uiſibilem præbuit, & creator ac dominus omnium rerum unus uoluit eſſe mortalium, inclinatio fuit

miſera-

miſerationis, non defectio poteſtatis. Proinde qui manens in forma dei fecit & hominem, idem in forma ſerui factus eſt homo. Tenet ergo ſine defectu proprietatẽ ſuam utraꝗ natura, & ſicut formam ſerui dei forma non adimit, ita forma dei ſerui formam non minuit. Nam quia gloriabatur diabolus hominẽ ſua fraude deceptum diuinis caruiſſe muneribus, & immortalitatis dote nudatum, duram mortis ſubijſſe ſententiã, ſeꝗ in malis ſuis quoddã de præuaricatoris conſortio inueniſſe ſolatiũ, deum quoꝗ iuſtitiæ exigente ratione erga hominẽ quem in tanto bonore condiderat propriã mutaſſe ſententiã, opus fuit ſecreti diſpenſatione cõſilij, ut incõmutabilis deus (cuius uoluntas non poteſt ſua benignitate priuari) primã erga nos pietatis ſuæ diſpenſationẽ ſacramento occultiore cõpleret, & homo diabolicæ iniquitatis uerſutia actus, in culpa contra dei propoſitum non periret. Ingreditur ergo hæc mundi infima filius dei de cœleſti ſede deſcendẽs, & à paterna gloria nõ recedens, nouo ordine, noua natiuitate generatus. Nouo ordine, quia inuiſibilis in ſuis, uiſibilis factus eſt in noſtris. Incõprehenſibilis uoluit cõprehendi. Ante tempora manens, eſſe cœpit ex tempore. Vniuerſitatis dominus ſeruilẽ formã obumbrata maieſtatis ſuæ immenſitate ſuſcepit. Impaſſibilis deus nõ dedignatus eſt eſſe homo paſſibilis, & immortalis mortis legibus ſubiacere. Noua autẽ natiuitate generatus, quia inuiolata uirginitas concupiſcentiã neſciuit, carnis materiã miniſtrauit. Aſſumpta eſt igit̃ de matre domini natura nõ culpa, nec in domino Ieſu Chriſto ex utero uirginis genito, quia natiuitas eſt mirabilis, ideo noſtræ eſt naturę diſſimilis: qui enim uerus eſt deus, idẽ uerus eſt homo, & nullũ eſt in hac unitate mendaciũ, dum inuicẽ ſunt, & humilitas hominis, & altitudo deitatis. Sicut enim deus nõ mutatur miſeratione, ita homo nõ conſumitur dignitate. Egit enim utraꝗ forma cum alterius cõmunione quod propriũ eſt, uerbo ſcilicet operante quod uerbi eſt, & quod carnis eſt carne exequente. Vnũ horũ choruſcat miraculis, aliud ſuccumbit iniurijs: & ſicut uerbũ ab æqualitate paternæ gloriæ nõ receſſit, ita caro naturã noſtri generis nõ reliquit. Vnus enim idemꝗ eſt, quod ſæpe dicendũ eſt, uere dei filius, & uere hominis filius. Deus per id quod in principio erat uerbũ, & uerbum erat apud deũ, & deus erat uerbũ: homo per id quod uerbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis. Deus per id quod omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: homo per id quod factus eſt ex muliere, factus eſt ſub lege. Natiuitas carnis manifeſtatio eſt humanæ naturę. Partus uirginis diuinæ eſt uirtutis indicium. Infantia paruuli oſtendit̃ humilitate cunarũ. Magnitudo altiſſimi declaratur uocibus angelorũ. Similis eſt rudimentis hominũ, quem Herodes impius molitur occidere: ſed dominus eſt omniũ, quẽ magi gaudent ſuppliciter adorare. Iam cum ad præcurſoris ſui Ioannis baptiſmũ ueniret, nec lateret quod carnis uelamine tegeretur, uox patris de cœlo intonans, dixit: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui. Quem itaꝗ ſicut hominem diabolica tentat aſtutia, eidem ſicut deo angelica famulantur officia. Eſurire, ſitire, laſſeſcere, atꝗ dormire euidẽter humanũ eſt. Sed & de quinꝗ panibus, quinꝗ millia hominũ ſatiare, & largiri Samaritanæ aquam uiuam cuius hauſtus bibenti præſtat ne ultra iam ſitiat, & ſupra dorſum maris plantis nõ ſubſidentibus ambulare, & elationes fluctuũ increpata tempeſtate conſternere, ſine ambiguitate diuinum eſt. Sicut ergo (ut multa prætereã) non eiuſdem naturę eſt flere miſerationis affectu amicum mortuum, & eundem remoto quatriduanæ aggere ſepulturæ ad uocis imperium excitare rediuiuum, aut in ligno pendere, & in noctem luce conuerſa omnia elementa tremefacere, aut clauis transfixum eſſe, & paradiſi portas fidei latronis aperire: ita nõ eiuſdem naturæ eſt dicere, Ego & pater unum ſumus: & dicere, pater maior me eſt. Quamuis enim in domino Ieſu Chriſto dei & hominis una perſona ſit, aliud tamẽ eſt unde contumelia, aliud unde cõmunis eſt gloria. De noſtro enim illi eſt minor

patre humanitas, de patre illi eſt æqualis cum patre diuinitas. Propter hanc unitatem perſonæ in utraq; natura intelligendam, & filius hominis legitur deſcendiſſe de cœlo, cum filius dei carnem de ea uirgine, de qua eſt natus, aſſumpſerit. Et rurſus filius dei crucifixus dicitur ac ſepultus, cum hæc non in diuinitate ipſa qua unigenitus conſempiternus & conſubſtantialis eſt patri, ſed in naturæ humanę ſit infirmitate perpeſſus. Vnde unigenitum filium dei crucifixum & ſepultum omnes etiam in ſymbolo confitemur, ſecundũ illud Apoſtoli: Si enim cognouiſſent, nunquam dominũ maieſtatis crucifixiſſent. Cum autem ipſe dominus noſter atq; ſaluator fidem diſcipulorũ ſuorum ſuis interrogationibus erudiret, Quem, inquit, dicunt homines eſſe filium hominis? Cumq; illi diuerſas aliorum opiniones retexuiſſent, uos autem, ait, quem me eſſe dicitis? Vbi beatus Petrus diuinitus inſpiratus, & confeſſione ſua omnibus gentibus profuturus, Tu es, inquit, Chriſtus filius dei uiui. Nec immeritò beatus eſt pronunciatus à domino, & à principali petra ſoliditatem & uirtutis traxit & nominis, qui per reuelationem patris, eundem & filium dei eſt confeſſus & Chriſtũ, quia unum horum ſine alio receptum nõ proderat ad ſalutem. Sed ęqualis erat periculi, dominũ Ieſum Chriſtũ aut deum tantummodo ſine homine, aut ſine deo ſolum hominem credidiſſe. Poſt reſurrectionem uero domini, quę utiq; ueri hominis fuit, quia alter non eſt reſuſcitatus, quâm qui fuerat crucifixus, & mortuus, quid aliud quadraginta dierũ mora geſtũ eſt, quàm ut fidei noſtræ integritas ab omni caligine mũdaretur? Colloquens enim cum diſcipulis ſuis, & cohabitans atq; conueſcens, & pertractari ſe diligenti curioſoq; contactu ab eis quos dubietas perſtringebat admittẽs, ideo clauſis ad diſcipulos ianuis introibat, & flatu ſuo dabat ſpiritum ſanctũ, & donato intelligentiæ lumine ſanctarum ſcripturarũ occulta pandebat. Et rurſus, idem uulnus lateris, fixuras clauorũ, & omnia recentiſſimæ paſſionis ſigna monſtrabat, dicens: Videte manus meas & pedes, quia ego ſum, palpate & uidete, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me uidetis habere, ut cognoſceretur in eo proprietas diuinæ humanęq; naturę indiuidua permanere, & ita ſciremus uerbum non hoc eſſe quod carnem, ut unum dei filium & uerbũ confiteremur & carnem. Quo fidei ſacramento Eutices iſte nimium æſtimandus eſt uacuus, qui naturam noſtram in unigenito dei nec per humilitatem mortalitatis, nec per gloriã reſurrectionis agnouit. Nec ſententiã beati Pauli, & Euangeliſtę Ioannis expauit dicentis: Omnis ſpiritus qui cõfitetur Ieſum Chriſtum in carne ueniſſe, ex deo eſt, & omnis ſpiritus qui ſoluit Ieſum, ex deo nõ eſt, & hic eſt Antichriſtus. Quid autem eſt ſoluere Ieſum, niſi humanã ab eo ſeparare naturam, & ſacramentũ fidei per quod ſaluati ſumus, imprudentiſſimis euacuare figmẽtis? Caligans uero circa naturam corporis Chriſti, neceſſe eſt ut etiam in paſſione eius eadem obcæcatione deſipiat. Nam ſi crucem domini non putat falſam, & ſuſceptum pro mundi ſalute ſuppliciũ uerum fuiſſe non dubitat, cuius credit, agnoſcat & carnem. Nec diffiteatur noſtri corporis hominẽ, quem cognoſcit fuiſſe paſſibilem: quoniam negatio uerę carnis, negatio eſt etiam corporeæ paſſionis. Si enim Chriſtianã ſuſcepit fidem, & à prædicatione Euangelij ſuum nõ auertit auditum, uideat quę natura transfixa clauis pependerit in crucis ligno, & aperto per militis lanceã latere crucifixi, intelligat unde ſanguis & aqua effluxerint, ut Eccleſia dei lauacro rigaretur & poculo. Audiat beatum Petrum apoſtolũ prædicantem, quod ſanctificatio ſpiritus per aſperſionẽ fiat ſanguinis Chriſti. Nec tranſitorie legat eiuſdem Apoſtoli uerba dicentis: Scientes quod non corruptibilibus argento & auro redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni incontaminati Ieſu Chriſti. Beati quoq; Ioannis Apoſtoli teſtimonio nõ reſiſtat, dicentis: Sed ſanguis Ieſu filij dei emundat nos ab omni peccato. Et iterum: Hęc eſt uictoria quæ uincit mundum, fides noſtra. Et,

Quis

Quis eſt qui uincit mundum, niſi qui credit quoniã Ieſus eſt filius dei? Hic eſt qui uenit per aquam & ſanguinem Ieſus Chriſtus. Non in aqua ſolum, ſed in aqua & ſanguine. Et, ſpiritus eſt qui teſtificatur, quoniã Chriſtus eſt ueritas. Quia tres ſunt qui teſtimoniũ dant, ſpiritus, aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt. Spiritus utiq; ſanctificationis, & ſanguis redemptionis, & aqua baptiſmatis, quæ tria unũ ſunt, & indiuidua manent, nihilq; eorum à ſui connexione ſeiungitur: quia catholica eccleſia hac fide uiuit ac proficit, ut in Chriſto Ieſu nec ſine uera diuinitate humanitas, nec ſine uera credatur humanitate diuinitas. Cum autẽ ad interlocutionem examinis ueſtri Eutices reſponderit, dicens: Cõfiteor ex duabus naturis fuiſſe dominum noſtrum ante adunationem, poſt adunationẽ uero unam naturam confiteor: miror tam abſurdam tamq; peruerſam eius profeſſionẽ nulla iudicantiũ increpatione reprehenſam, & ſermonem nimis inſipientem, nimisq; blaſphemum ita omiſſum, quaſi nihil quod offenderet eſſet auditum, cum tam impie duarũ naturarũ ante incarnationẽ unigenitus dei filius fuiſſe dicatur quàm npharie: poſtquam uerbum caro factum eſt, natura in eo ſingularis aſſeritur. Quod ne Eutices ideo uel recte, uel tolerabiliter æſtimet dictum, quia nulla noſtra eſt ſententia confutatus. Solicitudinis tuę diligentiam cõmonemus frater chariſſime, ut ſi per inſpirationem miſericordiæ dei ad ſatisfactionem cauſa perducitur, imprudentia hominis imperiti etiam ab hac ſenſus ſui macula per te purgetur. Quia quidẽ, ſicut geſtorum ordo patefecit, bene cœperat à ſua perſuaſione diſcedere, cũ ex ueſtra ſententia coarctatus profiteretur ſe dicere quod ante non dixerat, & ei fidei acquieſcere cuius prius fuiſſet alienus. Sed cũ anathematizando impio dogmati noluiſſet præbere cõſenſum, intellexiſſet eum fraternitas ueſtra in ſua manere perfidia, dignũq; eſſe qui iudicium condemnationis exciperet: de quo ſi fideliter atq; utiliter dolet, & quàm recte mota ſit epiſcopalis autoritas, uel ſe reum cognoſcat, uel ſi ad ſatisfactionis plenitudinem omnia quæ ab eo male ſunt ſenſa uiua uoce, & in præſenti ſubſcriptione damnauerit, non erit reprehenſibilis erga correptum quantacunq; miſeratio. Dominus noſter uerus & bonus paſtor qui animã ſuam poſuit pro ouibus ſuis, & qui uenit animas hominũ ſaluare, non perdere, imitatores nos uult eſſe ſuæ pietatis, ut peccantes quidem iuſtitia coërceat, conuerſos autem miſericordia nõ repellat. Tunc enim demũ fructuoſiſſime fides uera defenditur, quando etiam à ſectatoribus ſuis opinio falſa damnatur. Ad omnem uero cauſam pie ac fideliter exequendam fratres noſtros Iulianum Epiſcopum & Renatum presbyterum tituli ſancti Clementis, ſed & filium meum Hilarium diaconũ uice noſtra direximus: quibus Dulcitium notarium noſtrum, cuius fides nobis eſt ſæpe probata, ſociauimus, confidentes affuturum diuinitatis auxilium, ut is qui errauerat damnata ſenſus ſui prauitate ſaluetur. Data Idus Iunij, Aſterio & Protogene Conſulibus, Era. CCCCLXXXVI.

EPISTOLA QVINTA LEONIS PAPAE AD IVLIANVM EPISCOPVM COENSEM.

Dilectiſſimo fratri Iuliano Epiſcopo, Leo &c.

LICET per noſtros quos ab urbe pro fidei cauſa direximus, pleniſſimas ad fratrem Flauianum literas miſerimus, contra nimiæ impietatis errorem, tamen quia per filium noſtrum Baſilium diaconem ſcripta tuę dilectionis accepimus, quę multum nobis catholici ſenſus feruore placuerũt, etiam hanc paginam quæ illis epiſtolis cõſonaret adiecimus, ut unanimiter atq; conſtanter his qui Euangeliũ Chriſti corrumpere cupiunt reſiſta-

tis, quoniam ſancti ſpiritus in nobis atq; uobis una eſt eruditio eademq́; doctrina, quam quicunq; non recipit, non eſt membrum corporis Chriſti, nec poteſt eo capite gloriari in quo naturã ſuam aſſerit non haberi. Quid autem prodeſt imprudentiſſimo ſeni Neſorianę hæreſeos nomine eorum lacerare opinionẽ, quorũ piiſſimam cõuellere nõ poteſt fidem? cum quantum Neſtorius à ueritate diſceſſit, deitatẽ uerbi ab aſſumpti hominis ſubſtantia ſeparando, tantum à recto tramite etiã iſte deſciſcat qui unigenitum dei filium ſic de utero beatæ uirginis prędicat natum, ut humani quidem corporis ſpeciẽ geſſerit, ſed humanæ carnis ueritas uerbo unita non fuerit. De quo prodigio falſitatis quis non uideat quæ opinionum monſtra naſcantur? Negator enim mediatoris dei & hominũ hominis Ieſu Chriſti, neceſſe eſt ut multis impietatibus impleatur, eumq́; Apollinaris ſibi uendicet, aut Valentinianus uſurpet, aut Manichæus obtineat, quorum nullus in Chriſto humanæ carnis credidit ueritatem. Qua utiq; non recepta, non ſolum quod ſecundum carnem atq; animã rationalem qui erat in forma dei manens, idem in forma ſerui homo natus denegatur, ſed etiam quod crucifixus eſt, & mortuus, ac ſepultus, quodq́; die tertia ſurrexit, & quod ad dexterã patris ad iudicandos uiuos & mortuos in eo corpore ſit uenturus, in quo eſt iudicatus, abnuitur. Quia hæc redemptionis noſtræ ſacramenta uacuantur, ſi Chriſtus ueram ueri hominis totamq́; naturã ſuſcepiſſe non creditur. An quia manifeſta erant ſigna diuina, falſa dicentur documenta corporea, & teſtimonia utriuſq; naturæ ualebunt, ut creatura ſaluetur? Quod deitatis eſt, caro nõ minuit: quod carnis eſt, deitas non peremit. Idem enim & ſempiternus ex patre, & temporalis ex matre, in ſua uirtute inuiolabilis, in noſtra infirmitate paſſibilis. In deitate trinitatis cum patre & cum ſpiritu ſancto unius eiuſdemq́; naturæ. In ſuſceptione autem hominis nõ unius ſubſtantiæ, ſed unius eiuſdemq́; perſonæ, ut idem eſſet diues in paupertate, omnipotens in abiectione, impaſſibilis in ſupplicio, in morte immortalis. Nec enim uerbum aut in carnem, aut in animã aliqua ſui parte cõuerſum eſt, cum ſimplex & incõmutabilis natura deitatis tota ſit ſemper in ſua eſſentia, nec damnum ſui recipiens, nec augmentũ, & ſic aſſumptã naturam beatificans ut glorificata in glorificante permaneat. Cur autem inconueniens aut impoſſibile uideatur, ut uidelicet & caro & anima unus Ieſus Chriſtus, & unus dei hominisq́; ſit filius, ſi caro & anima quę diſſimilium naturarum ſunt, unam faciunt etiam ſine uerbi incarnatione perſonam? cum multo facilius ſit, ut hanc unitatẽ ſui atq; hominis deitatis pręſtet poteſtas, quàm ut eam in ſubſtantijs ſuis obtineat ſolius humanitatis infirmitas. Nec uerbum igitur in carnem, nec in uerbũ caro mutata eſt, ſed utraq; in uno manent, & unus in utroq; eſt, non diuerſitate diuiſus, nõ permixtione confuſus, nec alter ex patre, alter ex matre, ſed idem aliter ex patre ante omne principium, aliter de matre in fine ſeculorũ, ut eſſet mediator dei & hominũ, homo Ieſus Chriſtus, in quo habitat et plenitudo diuinitatis corporaliter, quia aſſumpti nõ aſſumentis prouectio eſt, quod deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomẽ, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtiũ, terreſtrium, & infernorũ, & omnis lingua confiteatur, quoniã dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. In eo quod Eutices in epiſcopali iudicio auſus eſt dicere, ante incarnationẽ duas in Chriſto fuiſſe naturas, poſt incarnationẽ autem unam, neceſſariũ fuerat ut ad reddendũ rationẽ profeſſionis ſuæ crebris atq; ſolicitis iudicum interrogationibus urgeretur, ne tanquã inane aliquid præterflueret, quod nõ niſi de hauſtu uenenatorũ dogmatum apparebat effuſum. Arbitror enim talia loquentem hoc habere perſuaſum, quod anima quam ſaluator aſſumpſit prius in cœlis ſit commorata quàm de uirgine naſceretur, eamq́; ſibi uerbum in utero copularet. Sed hoc catholicæ mentes aureſq́; non tolerant, quia nihil ſecum dominus de cœlo ueniens noſtræ conditionis exhibuit,

hibuit. Nec animam enim quæ anterior extitiſſet, nec carnem quæ non materni corporis eſſet accepit. Natura quippe noſtra non ſic aſſumpta eſt, ut prius creata pòſt aſſumeretur, ſed ut ipſa aſſumptione crearetur. Vnde quod in Origene meritò damnatum eſt, qui animarum antequam corporibus insererentur, non ſolum uitas, ſed & diuerſas fuiſſe aſſerit actiones, neceſſe eſt ut etiam in iſto, niſi maluerit ſententiam abdicare, plectatur. Natiuitas enim domini ſecundum carnē, quamuis habeat quædam propria quibus humanæ conditionis initia tranſcendat, ſiue quod ſolus ex ſancto ſpiritu ab inuiolata uirgine ſine concupiſcentia eſt cōceptus & natus, ſiue quod ita uiſceribus matris eſt æditus, ut & fœcunditas pareret, & uirginitas permaneret, non alterius tamen naturæ erat eius quàm noſtra, nec alia illi quàm cæteris hominibus anima eſt inſpirata principio, quæ excelleret non diuerſitate generis, ſed ſublimitate uirtutis. Nihil enim carnis ſuæ habebat aduerſum: nec diſcordia deſideriorum gignebat compugnantiam uoluntatum. Senſus corporei uigebant ſine lege peccati, & ueritas affectionum ſub moderamine deitatis & mentis. Nec tentabatur illecebris, nec cedebat iniurijs. Verus homo uero unitus eſt deo, nec ſecundum exiſtentem prius animam deductus è cœlo, nec ſecundum carnem creatus ex nihilo, eandem gerens in deo uerbi dei perſonam, & tenens communem nobiſcum in corpore animaq; naturam. Non enim eſſet dei hominumq; mediator, niſi deus idemq; homo in utroq; unus eſſet & uerus. Incitat equidem nos ad latitudinē differendi materiæ magnitudo. Sed apud eruditionem tuam non eſt copia laborandum, præſertim iam cum per noſtros ad fratrem Flauianum ſufficientes literas miſerimus ad confirmandos animos non ſolum ſacerdotum, ſed etiam laicorū. Præſtabit ut credimus miſericordia dei, ut abſq; cuiuſq; animæ detrimento poſſint aduerſum diaboli dolos & ſana defendi, & uulnerata curari. Data Idus Iunij, Aſterio & Protogene conſulibus.

EPISTOLA SEXTA LEONIS PAPAE.

Cæſari Theodoſio religioſiſſimo & pijſſimo Auguſto, Leo Papa Eccleſiæ catholicæ urbis Romæ.

QVANTVM rebus humanis cōſulere prouidentia diuina dignetur, ſolicitudo clementię ueſtrę ſpiritu dei incitata demonſtrat, quæ in catholica eccleſia nihil impacatum, nihil uult eſſe diuerſum, quoniam fides quæ non niſi una eſt, in nullo poteſt eſſe ſui diſſimilis. Vnde licet Eutices, quantum geſtorum epiſcopalium ordo patefecit, imperite atq; imprudēter errare detectus ſit, debueritq; à ſua meritò reprobabili perſuaſione diſcedere, quoniā tamen pietas ueſtra quæ in honorem dei religioſiſſima catholicā diligit ueritatem, apud Epheſum conſtituit ſynodale conciliū, ut imperitus in quo nimis caligat, incaleſcat, fratres meos Iulianum epiſcopum, & Renatum presbyterum, & filium meum Hilarium diaconum miſi, qui ad uicem præſentiæ meæ pro negotij qualitate ſufficerent, & qui eum ſecum deferrent iuſtitiæ & benignitatis affectum, ut quia dubitari nō poteſt quæ ſit chriſtianæ confeſſionis integritas, & totius erroris prauitas damnaretur, & reſipiſcens qui deuiauerat, ſi pro uenia ſupplicaret, ſacerdotalis ei beneuolentia ſubueniret, cum in libello ſuo quem ad nos miſit, hoc ſaltem ſibi ad promerendam ueniam reſeruauit, ut correcturum ſe eſſe promitteret quicquid noſtra ſententia de his quæ male ſenſerat improbaſſet. Quid autem catholica eccleſia uniuerſaliter de ſacramento dominicę incarnationis credat & doceat, ad fratrem & coëpiſcopū noſtrum Flauianum plenius continent ſcripta quæ miſi. Data Idus Iunij, Aſterio & Protogene Conſ.

EPISTOLA VII LEONIS PAPAE AD PVLCHERRIMAM AVGVSTAM, IN QVA Neſtorij uęſana doctrina de Chriſto filio dei taxatur, & quare dominus permittat hæreſes in eccleſia pullulare.

QVANTVM præſidij dominus eccleſiæ ſuæ in ueſtra clementia præpararit, multis ſæpe probauimus documentis: & quicquid noſtris tẽporibus contra impugnatores catholicæ ueritatis induſtria ſacerdotalis obtinet, ad ueſtram maxime gloriã redundabit, dum ſicut à ſpiritu ſancto didiciſtis, illi per omnia poteſtatem ueſtram ſubijcitis, cuius munere & protectione regnatis. Vnde quia contra integritatem fidei chriſtianæ diſſenſionem quandam in Conſtantinopolitana eccleſia Eutice autore generatam, fratris & coepiſcopi noſtri Flauiani relatione cognoui, ut totius cauſæ ſpecies ſynodaliũ geſtorum textus oſtenderit, dignum gloriæ ueſtræ eſt, ut error qui (ut arbitror) de imperitia magis quàm de uerſutia natus eſt, auferatur priuſquã ullas ſibi uires de conſenſu imprudentium, & pertinacia prauitatis acquirat: quia etiam ignorantia graues nonnunquam incidit lapſus, & plerunq; in diaboli ruit foueas incauta ſimplicitas, per quam in ſupradicto ſubrepſiſſe intelligo ſpiritum falſitatis, ut dum æſtimat ſe religioſius de filij dei maieſtate ſentire, ſi ei naturæ noſtræ ueritatem ineſſe non dicat, totum illud quod uerbum caro factũ eſt, unius atq; eiuſdem putet eſſe ſubſtantiæ. Sed quantum Neſtorius à ueritate excidit, dum Chriſtum qui de matre ſolum hominem aſſerit natum: tantum etiam hic à catholico tramite deuiat, qui de eadem uirgine non noſtram credit æditam eſſe ſubſtantiam, nolens utiq; eam ſolius deitatis intelligi, ut quod in forma ſerui geſſit, & quod noſtri ſimilis fuit atq; conformis, quædam noſtrę naturæ fuerit imago, non ueritas. Nihil autem prodeſt dominum noſtrum beatæ Mariæ uirginis filium uerum perfectumq; hominẽ dicere, ſi non illius generis homo creditur, cuius in Euangelio prędicatur. Dicit enim Matthæus: Liber generationis Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham. Sed ita humanæ originis ordinem ſequitur, ut generationum lineas uſq; ad Ioſeph, cui mater domini erat deſponſata, deducat. Lucas uero retrorſum ſucceſſionum gradus relegens, ad ipſum humani generis principem redijt, ut Adam primũ, & Adam nouiſſimum, eiuſdem oſtendat eſſe naturæ. Potuerat quippe omnipotentiæ filij dei ſic ad docẽdos homines apparere, quomodo & patriarchis & prophetis in ſpecie carnis apparuit, cum aut luctamen inijt, aut ſermonem conſeruit, cum uel officia hoſpitalitatis habuit, uel etiam appoſitum cibum ſumpſit. Sed illæ imagines huius hominis erant indicia, cuius ueritatem ex præcedentium patrum ſtirpe ſumendam ſignificationes myſticę nunciabant. Sed ideo ſacramentum reconciliationis noſtræ ante tempora æterna diſpoſitum mille implebant figuræ, quia nondum uenerat ſpiritus ſanctus in uirginem, nec uirtus altiſſimi obumbrauerat ei, ut intra intemerata uiſcera ædificante ſibi ſapientia domum, uerbum caro fieret, & forma dei, ac forma ſerui in unam conueniente perſonam creator temporum naſceretur in tempore, & per quam facta ſunt omnia, ipſe inter omnia gigneretur. Niſi enim nouus homo factus in ſimilitudinem carnis peccati, noſtram ſuſciperet uetuſtatem, & conſubſtantialis patri, conſubſtantialis eſſe dignaretur & matri, naturam ſibi noſtram ſolus à peccato liber uniret, ſub iugo diaboli generaliter teneretur humana captiuitas, nec aliter poſſideremus triumphantis uictoriã, ſi extra noſtram eſſet confecta naturam. De hac autem participatione mirabile ſacramentum nobis regenerationis indulſit, ut per ipſum ſpiritum per quem Chriſtus cõceptus eſt

& natus

& natus, etiã nos qui per concupiſcentiã carnis ſumus geniti, ſpirituali iterum origine naſceremur. Propter quod ab Euangeliſta de credentibus dicitur: Qui nõ ex ſanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, ſed ex deo nati ſunt. Cuius ineffabilis gratiæ particeps non eſt, nec poteſt filiorum dei adoptionẽ conſequi, quiſquis à fide ſua hoc quod nos principaliter ſaluat, excludit. Vnde multum doleo multumq; contriſtor, quod hic qui ante de humilitatis propoſito laudabilis uidebatur, contra unicam ſpem noſtram patrumq; noſtrorum, uana nimis & ſtolida audet aſtruere: qui dum uiderit inſipientiæ ſuæ ſenſum catholicis auribus diſplicere, reuocare ſe à ſua opinione debuerat, nec ita eccleſiæ præſules commouere, ut damnationis ſententiam mereretur accipere, quam utiq; ſi in ſua ſententia uoluerit permanere, nullus poterit relaxare. Sedis enim apoſtolicæ moderatio hanc temperantiam obſeruat, ut ſeuerius agat cum obduratis, & ueniam cupiat præſtare correctis. Quia ergo multa mihi fiducia eſt de pietatis tuæ ſynceriſſima fide, obſecro gloriam clementiæ tuæ, ut ſicut ſancto ſtudio tuo catholica prædicatio ſemper adiuta eſt, ita nunc quoq; eius faueat libertati, quam fortè ideo permiſit dominus hac tentatione pulſari, ut quales intra eccleſiam lateant, poſſit agnoſci: quorum plane non eſt negligenda curatio, ut nec epiſcoporum nos contriſtet amiſſio. Auguſtiſſimus uero & chriſtianiſſimus Imperator cupiens quàm celerrime turbata componi, epiſcopali concilio quod Epheſi uult habere, nimium breue & anguſtum tempus indixit, diem Calendarum præſtituendo conuentui, cum à tertio die Iduum Maiarum, quo ſerenitatis eius ſcripta ſuſcepimus, maior pars reliqui ſit temporis abſumenda, ut profectio ſacerdotũ qui negotio ſufficiant, ualeat ordinari. Nam illud quod pietas eius etiam me credidit debere intereſſe concilio, etiam ſi ſecundũ aliquod præcedens exigitur exemplum, nunc tamẽ nequaquam poſſit impleri, quia rerum præſentium nimis incerta conditio tantæ urbis populis me abeſſe non ſineret: & in deſperationem quandam animi tumultuantiũ mitterentur, ſi per occaſionem cauſæ eccleſiaſticæ uiderer patriam, & apoſtolicã ſedem uelle deſerere. Quia igitur ad publicam hanc utilitatem pertinuiſſe cognoſcitis, ut ſalua clementiæ ueſtræ uenia, charitati meæ, & precibus ciuium non negarem, in his fratribus meis quos uice mea miſi, me quoq; adeſſe cum cęteris ęſtimate, qui ſecundum cauſam, ſatis mihi ex geſtorum ſerie, & ipſius de quo agitur profeſſione pateſactam, euidenter & plene quid ſeruandum eſſet, oſtendi. Non enim de portiuncula fidei noſtræ quæ nimis lucide clareſcat quæritur, ſed hoc ſtultiſſima reſultatio audet inceſſere, quod dominus noſter in eccleſia neminem ſexus utriuſq; uoluit ignorare. Siquidem ipſius catholici ſymboli breuis & perfecta confeſſio, quæ duodecim apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententijs, tam inſtructa ſit munitione cœleſti, ut omnes hæreticorũ opiniones ſolo ipſius poſſint gladio detruncari. Cuius ſymboli plenitudinem, ſi Eutices puro & ſimplici uoluiſſet corde concipere, in nullo à decretis Niceni concilij deuiaret: & hoc à ſanctis patribus intelligeret conſtitutum, ut contra apoſtolicam ſidem quæ non niſi una eſt, nullum ſe ingenium, nullum eleuaret eloquium. Sed ideo pro ueſtræ pietatis conſuetudine laborare dignemini, ut quod contra ſingulare ſacramentum ſalutis humanæ blaſphema inſipientia protulit, ab omnium animis repellatur: ac ſi ipſe qui in hanc tentationem incidit, reſipiſcat, ita ut per liberalem ſatisfactionem proprium damnet errorem, cõmunio ei ſui ordinis reformetur. Quod etiam ſancto Flauiano epiſcopo me clementia tua ſcripſiſſe cognoſcat, ut charitas non negetur, ſi error aboletur.

EPISTOLA VIII. LEONIS PAPAE AD DIOSCVRVM ECCLESIAE ALEXANDRINAE

Epiſcopum, inaugurationis modum miniſtrorum eccleſiæ præſcribens, quæ fieri debet frequente populo. Inuenies etiam in ea Epiſtola unde tot Miſſæ priuatæ irrepſerint.

QVANTVM dilectioni tuæ dominicæ charitatis impendamus affectum, ex hoc poteris approbare, quod tua firmius deſideramus ſundare initia, ne quid charitati tuæ ad perfectionē deeſſe uideatur, cum tibi ſpecialis gratiæ merita, ut probauimus, ſuffragentur. Paterna igitur & fraterna collatio debet ſanctitati tuæ eſſe gratiſſima, & à te taliter ſuſcipi, quemadmodum à nobis eam intelligas proficiſci. Vnum enim nos ſentire oportet & agere, ut ſicut legimus, in nobis quoq; unum eſſe cor, & anima comprobetur. Cum enim beatiſſimus Petrus apoſtolicum à domino acceperit principatum, & Romana eccleſia in eius permaneat inſtitutis, nephas eſt credere, quod ſanctus diſcipulus eius Marcus, qui Alexandrinam primus eccleſiam gubernauit, alijs regulis traditionum ſuarum decreta formauerit, cum de eodem fonte gratiæ unus ſpiritus fuerit, & diſcipuli, & magiſtri, nec aliud ordinatus tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore ſuſcepit. Non ergo patimur, ut cum unius nos corporis & fidei fateamur, in aliquo diſcrepemus, & alia doctoris, alia diſcipuli inſtituta uideantur. Quod ergo à patribus noſtris propenſiore cura nouimus eſſe ſeruatum, à uobis uolumus cuſtodiri, ut non paſſim diebus omnibus ſacerdotalis uel leuitica ordinatio celebretur, ſed poſt diem ſabbati eius noctis in prima ſabbati quæ luceſcit exordia delegantur, in quibus his qui conſecrandi ſunt ieiunis, & à ieiunantibus ſacra benedictio conferatur. Quod eiuſdem obſeruantiæ erit, ſi mane ipſo dominico die continuato ſabbati ieiunio celebretur. A quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt, quam ad diem reſurrectionis, ſicut etiam in paſcha domini declaratur, pertinere non dubium eſt. Nam præter autoritatem conſuetudinis quam ex apoſtolica nouimus uenire doctrina, etiam ſacra ſcriptura manifeſtat, quod cum Apoſtolum Paulum & Barnabam ex præcepto ſpiritus ſancti Euangelium mitterent ad prædicandum, ieiunantes & orantes impoſuerunt eis manus, ut intelligamus quanta & dantium, & accipientium deuotione curandum ſit, ne tantæ benedictionis ſacramentum negligenter uideatur impletum. Et ideo pie & laudabiliter apoſtolicis morem geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum ſacerdotum formam per eccleſias, quibus dominus præeſſe te uoluit, etiam ipſe ſeruaueris, ut his qui conſecrandi ſunt, nunquam benedictiones, niſi in die reſurrectionis dominicæ tribuantur, cui à ueſpera ſabbati initium conſtat aſſcribi, & tantis diuinarum diſpoſitionum myſterijs conſecratum, ut quicquid eſt à domino inſignius conſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium. In hac per reſurrectionem Chriſti, & mors interitum, & uita accepit initium. In hac Apoſtoli à domino prædicandi in omnibus gentibus Euangelij tubam ſumunt, & ferendum uniuerſo mundo ſacramentum regenerationis accipiunt. In hac, ſicut beatus Iohannes Euangeliſta teſtatur, congregatis in unum diſcipulis ianuis clauſis, cum ad eos dominus introiſſet, inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac denique promiſſus à domino Apoſtolis

ſpiritus

ſpiritus ſanctus aduenit, ut cœleſti quadam regula inſinuatum & traditum nouerimus in illa die celebranda nobis eſſe myſteria ſacerdotalium benedictionum, in quo collata ſunt omnia dona gratiarum. Vt autem omnibus obſeruantia noſtra concordet, illud quoque uolumus cuſtodiri, ut cum ſolennior feſtiuitas conuentum populi numeroſioris indixerit, & ad eam tanta multitudo cõuenit quam recipi baſilica ſimul una non poſſit, ſacrificij oblatio indubitanter iteretur, ne his tantum admiſſis ad hanc deuotionẽ qui primi aduenerint, uideantur hi qui poſtmodum confluxerint non recepti, cum plenum pietatis atq; rationis ſit, ut quotiens baſilicam in qua agitur præſentia nouæ plebis impleuerit, totiens ſacrificium ſubſequens offeratur. Neceſſe eſt autem ut quædam pars populi ſua deuotione priuetur, ſi unius tantum miſſæ more ſeruato ſacrificium offerre non poſſint, niſi qui prima diei parte conuenerint. Studioſe ergo dilectionem tuam & familiariter ammonemus, ut quod noſtræ conſuetudini ex forma paternæ traditionis inſedit, tua quoq; cura nõ negligat, ut omnia nobis ex fide & actibus congruant. Propter quod remeanti filio noſtro Poſſidonio presbytero hanc ad fraternitatem tuam epiſtolam dedimus perferendam, qui noſtris proceſſionibus atq; ordinationibus frequenter interſuit, & totiens admiſſus quid in omnibus apoſtolicę autoritatis teneremus, agnouit.

Data Calendis Iulijs.

EPISTOLA IX. LEONIS PAPAE AD EPHESINAM SYNODVM SECVNDAM, in qua prouocat epiſcopos, Euticetis blaſphemias condemnare.

Leo Epiſcopus ſanctæ ſynodo quæ apud Epheſum conuenit.

RELIGIOSA excellentiſſimi principis fides, ſciens ad ſuam gloriam maxime pertinere, ſi intra eccleſiam catholicam nullius erroris germen exurgeret, hanc reuerentiam diuinis detulit inſtitutis, ut ad ſanctæ diſpoſitionis effectum autoritatem apoſtolicæ ſedis adhiberet, tanquam ab ipſo beatiſſimo Petro cuperet declarari quid in eius confeſſione laudatum ſit, quando dicente domino, Quem me eſſe dicunt homines filium hominis? uarias quidem diuerſorum opiniones diſcipuli memorarunt. Sed cum ab eis quid ipſi crederent quæreretur, princeps apoſtolorum plenitudinem fidei breui ſermone complexus, Tu es, inquit, Chriſtus filius dei uiui: hoc eſt, tu qui es uere filius hominis, idem uere es filius dei uiui. Tu, inquam, uerus in deitate, uerus in carne, & ſalua geminæ proprietate naturæ, utrunq; unus. Quod ſi Eutices intelligenter, ac uiuaciter crederet, nequaquam ab huius fidei tramite deuiaret, propter quam ei reſpondetur à domino, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiã meam, & portæ inferi non prꝗualebunt aduerſus eam. Nimis autem à compage huius ædificationis alienus eſt, qui beati Petri confeſſionẽ non capit, & Chriſti Euangelio contradicit, oſtendens ſe nullum unquam ſtudiũ cognoſcendæ ueritatis habuiſſe, & ſuperfluò honorabilem uiſum qui nulla autoritate cordis ornauit caniciem ſenectutis. Verum quia

etiam talium non eſt negligenda cura, pie ac religioſe chriſtianiſſimus Imperator habere uoluit epiſcopale concilium, ut pleniore iudicio omnis poſſit error aboleri, fratres noſtros, Iulianum Epiſcopum, Renatum presbyterũ, & filium noſtrum Hilarium diaconem, & cum his Dulcitium notarium probatæ nobis fidei miſi, qui uice mea ſancto conuentui ueſtræ fraternitatis interſint, & communi uobiſcum ſententia, quæ domino ſint placitura conſtituant: hoc eſt, ut primitus peſtifero errore damnato, etiam de ipſius qui imprudẽter errauit, reſtitutione tractetur, ſi tamen doctrinam ueritatis amplectens ſenſus hæreticos quibus imperitia eius fuerat irretita, plene aperteq; propria uoce, & ſubſcriptione damnauerit: quod etiam in libello quem ad nos miſerat eſt profeſſus, ſpondens per omnia noſtram ſecuturum ſe eſſe ſententiam. Acceptis autem fratris & coëpiſcopi noſtri Flauiani literis, plenius ad eum de his quæ ad nos uidetur retuliſſe reſcripſimus, ut abolito hoc qui natus uidebatur errore, in laudem & gloriam dei per totum mundum una ſit fides, & una eademq; confeſſio, & in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium terreſtrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. Data Idus Iunij, Aſterio & Protogene uiris clariſſimis conſulibus, æra qua ſuprà.

EPISTOLA X. LEONIS PAPAE ADMONITORIA, MISSA EX ROMA, CLERO ET plebi Conſtantinopolitanę, quæ non ſolum conſtantiã ueræ fidei prædicat, ſed etiam ſacerdotalem inſcitiã non immeritò taxat. Addit etiam myſticam diſtributionem corporis & ſanguinis Chriſti. Similiter multa alia & utilia & neceſſaria ſcitu Euãgelij miniſtro, cum ratio fidei coram aduerſarijs reddenda eſt, proponuntur.

LICET de his quæ in concilio ſacerdotum apud Epheſum geſta memorantur, multus nos mœror afficiat, eo quod ſicut conſonans fama diſperſit, & ipſo rerum monſtratur effectu, nec iuſtitiæ illic moderatio, nec fidei eſt ſeruata religio, ueſtræ tamen deuotionis pietate gaudemus, & in ſanctæ plebis acclamationibus, quarum ad nos exempla delata ſunt, omnium ueſtrorũ probamus affectum, quia & uiuit ac permanet apud bonos filios optimi patris iuſta dilectio, & catholicæ doctrinæ eruditionem in nulla patimini parte corrumpi. Non dubie enim, ſicut uobis ſpiritus ſanctus reſerauit, Manichæorum confœderantur errori, qui ab unigenito dei filio, uerum & noſtræ naturæ hominem negant eſſe ſuſceptum, omneſq; eius corporeas actiones ſimulatorij uolunt fuiſſe phantaſmatis. Cui impietati ne in aliquo prębereris aſſenſum, iam per filium meum Epiphanium, & Dionyſium Romanæ eccleſiæ notarios, cohortatoria ad dilectionem ueſtram ſcripta direximus: quibus confirmationem quam expetiſtis ultro præbuimus, ut nos paternam uobis curam nõ dubitetis impendere, ac modis omnibus laborare, ut auxiliante miſericordia dei, omnia quæ ab imperitis & ab inſipientibus excitata ſunt ſcandala deſtruantur, nec quiſquam ſibi audeat de ſacerdotali honore blandiri, qui potuerit in execrandi ſenſus impietate conuinci. Nam ſi uix in laicis tolerabilis uidetur inſcitia, quanto magis in eis qui præſunt, nec excuſatione eſt digna, nec uenia: maxime cũ etiã defendere per-

uerſa

uerſatum opinionum commenta præſumunt, & in conſenſum ſuum, aut errore, aut gratia inſanabiles quoſque traducunt? Separentur huiuſmodi à ſanctis membris corporis Chriſti, neq; ſibi catholica libertas infidelium iugum patiatur imponi. Extra enim donum diuinæ gratiæ, & extra ſacramentum habendi ſunt ſalutis humanæ, qui negantes naturam noſtræ carnis in Chriſto, & Euangelio contradicunt, & ſymbolo reluctantur, nec ſentiunt ſe in hoc præruptum ſua obcæcatione deduci, ut nec in paſſionis dominicæ, nec in reſurrectionis ueritate conſiſtant, quia utrunq; in ſaluatore uacuatur, ſi in eo noſtri generis caro non creditur. In quibus iſti ignorantiæ tenebris, in quo hactenus deſidiæ torpore iacuere, ut nec audita diſcerent, uel lectione cognoſcerent, quod in eccleſia dei in omnium ore tam conſonum eſt, ut nec ab infantium linguis ueritas corporis & ſanguinis Chriſti inter communis ſacramenta fidei taceatur? Quia in illa myſtica diſtributione ſpiritalis alimonię hoc impartitur, ut accipientes uirtutē cœleſtis cibi, in carnem ipſius qui caro noſtra factus eſt, tranſeamus. Vnde & ad confirmationem charitatis ueſtræ quæ laudabili fide inimicis ueritatis obnititur, apte atq; opportune ſermone affectuq; apoſtoli utar, & dicam, propterea & ego audiens fidem ueſtram quæ eſt in Chriſto Ieſu, & dilectionem in omnes ſanctos, non ceſſo gratias agens pro uobis, memoriam ueſtri faciens in orationibus meis, ut deus domini noſtri pater gloriæ det uobis ſpiritum ſapientiæ & reuelationis, in agnitione eius illuminatos oculos cordis ueſtri, ut ſciatis quæ eſt ſpes uocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis eius, & quæ ſit ſupereminens magnitudo uirtutis eius in nobis qui credidimus ſecundum operationem potentiæ uirtutis eius quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens illum ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & uirtutem, & dominationem, & omne nomē quod nominatur, nō ſolū in hoc ſeculo, ſed in futuro, & omnia ſubiecit ſub pedibus eius, & ipſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, plenitudo eius qui omnia in omnibus adimplet. Dicant hi aduerſarij ueritatis, quando omnipotens pater, uel ſecundū quam naturam filium ſuum ſuper uniuerſa prouexerit? uel cui ſubſtantiæ cuncta ſubiecerit? deitas enim uerbi par in omnibus, & conſubſtantialis eſt patri, & ſempiternæ atque intemporaliter una eademq; potentia eſt genitoris & geniti. Creator quippe omnium naturarum, quoniam per ipſum omnia facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, ſupereſt omnibus quæ creauit, nec unquam creatori ſuo non fuerunt ſubiecta quæ condidit. Cui proprium & ſempiternum eſt, nec aliunde quàm de patre, nec aliud eſſe quàm pater eſt. Huic ſi addita eſt poteſtas, ſi illuſtrata dignitas, ſi exaltata ſublimitas, minor erat prouehente qui creuit, nec habebat diuitias eius naturæ cuius indiguit largitate. Sed talia ſentientem, in ſocietatem ſuam Arrius rapit, cuius peruerſitati multum hæc ſuffragatur impietas, negans uerbo dei humanam ineſſe naturam, ut dum humilitatem in dei maieſtate faſtidit, aut falſatam in Chriſto aſſerat imaginem corporis, aut omnes actiones eius paſſionesq; corporeas deitatis potius fuiſſe quàm carnis. Quodlibet autem defendere audeat, prorſus inſanum eſt, quia nec pietas fidei, nec ratio recipit ſacramenti, ut aliquid paſſa ſit deitas, aut in ullo mentita ſit ueritas. Impaſſibilis igitur dei filius deus, cui cum patre & ſpiritu ſancto una incommutabilis trinitatis eſſentia, hoc quod eſt eſſe perpetuum eſt, in ea plenitudine temporis quæ ſempiterno conſilio fuerat pręſtituta, & prophetica dictorū atq; geſtorū ſignificatione promiſſa, factus filius hominis, non ſuę conuerſione ſubſtantię, ſed noſtrę aſſumptione naturę uenit quęrere & ſaluare quod perierat. Venit autem nō locali acceſſu, nec monitione corporea tanq̄ pręſens factus unde abfuiſſet, aut illinc receſſurus unde ueniſſet, ſed uenit per hoc quod erat uiſibile & cōmune cernentibus declarādus, humanā ſcilicet carnē atq; animā in uiſce

Myſtica diſtributio corporis & ſanguinis Chriſti.

ribus uirginis matris accipiens, ut manens in forma dei, formam ſerui ſibimet & ſimilitudinē peccati carnis uniret, per quam nō minueret diuina humanis, ſed augeret humana diuinis. Talis enim erat omnium à primis ducta genitoribus cauſa mortaliū, ut originali peccato tranſeunte, per poſteros nullus pœnam damnationis euaderet, niſi uerbum caro fieret, & habitaret in nobis, in ea ſcilicet natura quæ noſtri & ſanguinis eſſet & generis. Propter quod dicit Apoſtolus: Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per unius iuſtitiam in omnes homines ad iuſtificationem. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per unius hominis obedientiam iuſti cōſtituentur multi. Et iterum: Quia enim per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum, & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes uiuificabuntur. Hi utiq; omnes qui licet in Adam ſunt nati, in Chriſto tamen inueniuntur renati, habentes fidei teſtimonium, & de iuſtificatione gratiæ & de communione naturæ, quam qui ſuſceptam ab unigenito dei filio in utero Dauidicæ uirginis diffitetur, ab omni ſacramēto chriſtianæ religionis alienus eſt, & nec ſponſum agnoſcens, nec ſponſam intelligens, nuptiali non poteſt intereſſe conuiuio. Caro enim Chriſti uelamen eſt uerbi, quo omnis qui Chriſtum confitetur, integre induitur. Erubeſcens autem illud, & quaſi indignum refutans, nullum ex eo habebit ornatū: ac licet ſe regio inſerat feſto, ſacriſq; ſe epulis importunus immiſceat, diſcretionem tamen regis fallere improbus conuiua nō poterit, ſed ſicut ipſe dominus proteſtatus eſt, tolletur ligatis manibus & pedibus, & mittetur in tenebras exteriores, ubi erit fletus & ſtridor dentium. Vnde quicunq; in Chriſto non confitetur corpus humanum, nouerit ſe myſterio incarnationis indignū, nec eius ſacramenti habere conſortium, quod Apoſtolus prędicat dicens: Quia membra ſumus corporis de carne eius & oſſibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuę, & erunt duo in carne una. Et exponens quid per hoc ſignificetur, adiecit: Sacramentum hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto & in eccleſia. Ab ipſo ergo principio generis humani, Chriſtus eſt denunciatus in carne uenturus, in hoc (ſicut dictum eſt) Et erunt duo in carne una. Vtiq; duo ſunt deus & homo, Chriſtus & eccleſia, quæ de ſponſi carne prodijt, quando ex latere crucifixi manante ſanguine & aqua, ſacramentum redemptionis & regenerationis accepit. Ipſa eſt enim noua conditio creaturæ humanæ, quę in baptiſmate, non indumento ueræ carnis, ſed contagio damnatæ uetuſtatis exuitur, ut efficiatur homo corpus Chriſti, quia & Chriſtus corpus eſt hominis. Vnde non deum tantum dicimus Chriſtum, ſicut hæretici Manichæi: nec hominem tantum, ſicut hæretici Fotiani: nec ita hominem, ut aliquid ei deſit quod ad humanam certum eſt pertinere naturam, ſiue animam, ſiue mentem rationabilem, ſiue carnem, quam nō de fœmina ſumpſit, ſed factam de uerbo in carnem conuerſo atq; mutato, quę tria falſa & uana Apollinariſtarū hæreticorū tres partes uarie protulerunt. Nec dicimus quod beata uirgo Maria hominem ſine deitate cōceperit, qui creatus à ſpiritu ſancto, poſtea ſit ſuſceptus à uerbo, quod Neſtorium prædicantē meritò iuſteq; damnauimus. Sed dicimus Chriſtū dei filium deum uerum, natum de deo patre, ſine ullo initio temporis, eundemq; hominem uerum, natum de matre homine certa plenitudine temporis, nec eius humanitatem qua maior eſt pater, minuere aliquid eius naturæ à qua æqualis eſt patri. Hoc autem utrunq; unū eſt Chriſtus, qui uerißime dixit, & ſecundum deum, Ego & pater unum ſumus: & ſecundum hominem, Pater maior me eſt. Hanc fidem dilectißimi ueram & indiſſolubilem, quæ ſola ueros efficit Chriſtianos, quamq; ut intelligimus & probamus pio ſtudio, & laudabili amore defenditis, perſeueranter tenete, & conſtanter aſſerite. Et quoniam oportet uos poſt diuinum auxilium etiam catholicorū principum gratiam

pro-

promereri, humiliter & ſapienter expoſcite, ut petitioni noſtræ qua plenariam indici ſynodum poſtulamus, clementiſſimus Imperator dignetur annuere, quo citius adiuuante miſericordia dei, & ſanis fortitudo augeatur, & morbidis ſi curari acquieſcant, medicina præſtetur.

EPISTOLA XI. LEONIS PAPAE AD THEODOSIVM AVGVSTVM PLENA QVERIMONIJS, in qua Hilarij fuga, ne ſubſcriberet hæreticis, ſiniſtrum iudicium eorum qui infecti dogmatibus partis ſuæ erant, & alia nõnulla habentur: ſimiliterq́ Theodoſius Imperator, quo fidem tueatur aduerſus hæreticos ſcriptura diuina conuictos, admonetur.

LITERIS clementiæ ueſtræ quas dudum ad beati Petri apoſtoli ſedem pro catholicæ fidei amore miſiſtis, tantam fiduciam ſumpſimus defendendæ per uos ueritatis & pacis, ut in cauſa tam ſimplici, tamq́ minuta, nihil putaremus poſſe exiſtere q́d noceret, præſertim cum ad epiſcopale concilium quod haberi apud Epheſum præcepiſtis, tam inſtructi ſint miſſi, ut ſi ſcripta quæ uel ad ſanctam ſynodum, uel ad Flauianum epiſcopũ detulerũt, Epiſcoporũ publicari auribus Alexandrinus permiſiſſet antiſtes, ita manifeſtatione puriſſimæ fidei quam diuinitus inſpiratam & accepimus & tenemus, omnium congreſſionum ſtrepitus quieuiſſet, ut nec imperitia ultra deſiperet, nec occaſionem nocendi æmulatio reperiret. Sed dum priuatæ cauſæ religionis exercentur obtentu, commiſſum eſt impietate paucorum quod uniuerſam eccleſiam uulneraret. Comperimus enim non incerto nuncio, ſed fideliſſimo rerum quæ geſtæ ſunt narratore Hilario diacono noſtro, qui uix ne ſubſcribere cogeretur effugit, conueniſſe ad ſynodum plurimos ſacerdotes, quorum utiq́ frequentia collationi & iudicio profuiſſet, ſi is qui ſibi locum principalem uendicabat, ſacerdotalem moderationem cuſtodire uoluiſſet, ut (ſicut moris eſt) omnium ſententijs ex libertate prolatis, id tranquillo & æquo conſtitueretur examine quod & fidei congrueret, & errantibus ſubueniret. In ipſo autem iudicio non omnes qui conuenerant interfuiſſe cognouimus. Nam alios reiectos, alios didicimus intromiſſos, qui pro ſupradicti ſacerdotis arbitrio impijs ſubſcriptionibus captiuas manus dederant, & nociturum ſtatui ſcirent, niſi imperata feciſſent. Talemq́ ab ipſo prolatam eſſe ſententiã, ut dum homo unus impetitur, in omnem eccleſiã ſæuiretur. Quod noſtri ab apoſtolica ſede directi adeò impium & catholicæ fidei contrarium eſſe uiderunt, ut ad conſentiendum nulla potuerint oppreſſione compelli, conſtanterq́ in eadem ſynodo (ut decuit) fuerunt proteſtati, nequaquã id quod cõſtituebatur ſedem apoſtolicam recepturam, quoniam reuera omne Chriſtianæ fidei ſacramentum (quod abſit) à temporibus ueſtræ pietatis excinditur, niſi hoc ſceleſtiſſimum facinus quod cuncta ſacrilegia excedit, aboleatur. Quia uero diabolica nequitia ſubtiliter fallit incautos, & ita quorundam imprudentiam per ſimilitudinem pietatis illudit, ut pro ſalubribus perſuadeat nocitura, remouete quæſumus aurem à ueſtræ pietatis conſcientia in periculum religionis & fidei: quod ſecularibus negotijs legum ueſtrarum æquitate conceditur, in rerum diuinarum pertractione præſtate, ut Chriſti Euangelio uim non inſerat humana præſumptio. Ecce chriſtianiſſime & uenerabilis Imperator, cum conſacerdotibus meis

implens erga reuerentiam clementiæ ueſtræ ſynceri amoris officiũ, cupiensq; uos placere per omnia deo, cui pro uobis ab eccleſia ſupplicatur, ne ante tribunal Chriſti domini rei de ſilentio iudicemur. Obſecramus coram unius deitatis inſeparabili trinitate, quæ tali facto læditur, cum ipſa ueſtri ſit cuſtos & auctrix imperij, & coram ſanctis angelis Chriſti, ut omnia in eo ſtatu manere iubeatis, in quo fuerunt ante omne iudicium, donec maior ex toto orbe ſacerdotũ numerus congregetur. Nec alieno peccato patiamini uos grauari, quia quod neceſſe eſt nos dicere, ueremur ne cuius religio diſſipatur, indignatio prouocetur. Præ oculis habete & tota mentis acie reuerenter accipite beati Petri gloriam, & cõmunes cum ipſo omniũ apoſtolorũ coronas, cunctorumq; martyrũ palmas, quibus alia non fuit cauſa patiendi, niſi cõfeſſio ueræ diuinitatis & ueræ humanitatis in Chriſto. Cui ſacramento quia impie nunc à paucis imprudentibus obuiatur, omnes partium eccleſię noſtrarum, omnes manſuetudini ueſtræ cũ gemitibus & lachrymis ſupplicant ſacerdotes, ut quibus & noſtri fideliter reclamarunt, & eiſdem libellũ appellationis Flauianus Epiſcopus dedit, generalem ſynodum iubeatis intra Italiam celebrari, quæ omnes offenſiones ita aut repellat aut mitiget, ne aliquid ultra ſit, uel in fide dubiũ, uel in charitate diuiſum. Cõuenientibus utiq; orientalium prouinciarũ epiſcopis, quorum ſi qui ſuperati minis atq; iniurijs à ueritatis tramite deuiarunt, ſalutaribus remedijs in integrum reuocentur, ipſiq; quorum eſt cauſa durior ſi conſilijs melioribus acquieſcant, ab eccleſiæ unitate non diſcedant. Quàm autem poſt appellationem interpoſitam hoc neceſſariè poſtuletur, canonũ Nicææ habitorum decreta teſtantur, quæ à totius mundi ſunt ſacerdotibus cõſtituta, quæq; ſubter adnexa ſunt. Fauete catholicis ueſtro more, parentumq; ueſtrorum: date defendendæ fidei libertatem, quam ſalua clementiæ ueſtræ reuerentia, nulla uis, nullus poterit mundanus timor auferre. Cum enim eccleſiæ cauſa ſtatum regni ueſtri agamus & ſalutis, ut prouinciarũ ueſtrarum quieto iure potiamini, defendite contra hæreticos inconcuſſum eccleſiæ ſtatum, ut & ueſtrum Chriſti dextera defendatur imperium. Data tertio Idus Octobris, Aſterio & Protogene uiris clariſſimis cõſulibus, Era qua ſupra.

EPISTOLA XII. LEONIS PAPAE AD PVLCHERRIMAM AVGVSTAM, MONENTIS, NE EPHEſinæ ſynodi fidem adhibeat, in qua non modo non extincta eſt hæreſis Euticetis, ſed etiam approbata à quibuſdam. Cõſtat ex his, quibus in locis, quibusúe Epiſcopis ſynodus Chriſtiana celebranda ſit, ne plus orthodoxæ fidei detrahatur quàm accedat.

SI EPISTOLAE quæ in fidei cauſa ad pietatem ueſtram directæ ſunt, per noſtros clericos perueniſſent, certum eſt remedium, uos his rebus quæ contra fidem factæ ſunt, aſpirante uobis domino, præſtare potuiſſe. Quando ſacerdotibus, quando Chriſtianæ religioni aut fidei defuiſtis? Sed cum ad manſuetudinem ueſtram adeò nõ potuerint peruenire qui miſſi ſunt, ut ad nos uix unus illorũ Hilarius diaconus noſter fugiens ſit reuerſus, iteranda ſcripta credidimus. Vt ualidiores preces noſtrę eſſe mereanť, ipſorum quæ ad clementiã ueſtram non peruenerunt exempla ſubiecimus, amplioribus uos obteſtationibus obſecrantes, ut quanto acerbiora facta ſunt, quibus pro ſede regia uos conuenit contrahere, tanto maiore gloria curam eius in qua excel-

litis

litis religionis habeatis, ne catholicæ fidei integritas ulla humanarum concertationum occaſione uioletur. Quę enim congregata apud Epheſinam ſynodum ſopienda & ſananda pacis remedia credebantur, hæc non ſolum in maiora pacis diſpendia, ſed (quod nimis dolendum eſt) etiam in ipſius fidei qua chriſtiani ſumus, excidia proceſſerunt. Et ij quidem qui miſſi ſunt, quorũq; unus uim Alexandrini epiſcopi ſibi omnia uendicãtis effugiens, rerum geſtarũ nobis ordinem fideliter nunciauit, reclamauerũt in ſynodo ſicut oportuit unius hominis nõ tam iudicio ꝙ furori, proteſtãtes ea quę per uim metumq; gererentur, ſacramẽtis eccleſię et ipſi ſymbolo ab apoſtolis inſtituto præiudicare non poſſe, nec ſe ab ea fide ulla iniuria ſeparandos, quam pleniſſime expoſitam atq; digeſtam à ſede beati apoſtoli Petri ad ſanctam ſynodum detuliſſent. Cuius recitatio poſcentibus Epiſcopis non ſit admiſſa, uti ſcilicet remota ea fide quæ patriarchas, prophetas, apoſtolos, & martyres coronauit, generatio Ieſu Chriſti domini noſtri ſecundum carnem, & uerę mortis ac reſurrectionis eius confeſſio (quod horremus dicere) ſolueretur. Scripſimus de hac re ut potuimus ad glorioſiſſimũ principem, & quod eſt maximũ, chriſtianũ, cuius epiſtolæ pariter exempla ſubiecimus, ut ſidem qua renatus per dei gratiã regnat, nulla ſineret nouitate corrumpi: quoniã Flauianus epiſcopus in noſtra omnium communione perſiſtit, atq; hoc quod factum eſt, ſine cõſideratione iuſtitię, & contra omnium canonum diſciplinam ratum haberi ratio nulla permittit. Et quia diſſenſionis ſcandalum non abſtuliſſet Epheſina ſynodus, ſed auxiſſet, habendi intra Italiam concilium & locus conſtitueretur, & tempus, omnibus querelis & pręiudicijs partis utriuſq; ſuſpenſis, quo diligentius uniuerſa quæ offenſionem generauerant, retractentur, & abſq; uulnere fidei, abſq; religionis iniuria, in pacem Chriſti redeant, ſint ſacerdotes, & ſoli auferantur errores. Quod ut obtinere mereamur, probatiſſimę nobis fidei pietas tua quæ labores eccleſiæ ſemper adiuuit, ſupplicationem noſtrã apud clementiſſimũ principem, ſiue ſpecialiter à beatiſſimo Petro apoſtolo legationem cõmiſſam dignetur aſſerere, ut priuſquam ciuile hoc & extiale bellum intra eccleſiam conualeſcat, redintegrandæ unitatis copiam deo auxiliante concedat, ſciens imperij ſui uiribus profuturum, quicquid catholicæ libertati benigna ipſius fuerit diſpoſitione collatũ. Data pridie Idus Octobris, Aſterio & Protogene uiris clariſſimis conſulibus, era qua ſuprà.

EPISTOLA XIII. LEONIS PAPAE AD PVLCHERRIMAM AVGVSTAM, IN QVA Niceni conuentus fidem ſummo in honore habendam eſſe præſcribit.

GAVDERE me plurimum & exultare in domino pietatis tuæ ſcripta fecere, quibus euidenter oſtenditur, quantũ catholicam diligas fidem, & quantum hęreticum deteſteris errorem. Hęreſis quippe eſt nimis impia, & euangelio ueritatis inimica, quæ non portionem aliquam lædere, ſed ipſa religionis chriſtianæ conatur fundamenta conuellere, negans ſempiterni patris filium ſempiternum de utero beatæ uirginis matris ueram carnem noſtræ ſumpſiſſe naturæ, & eos damnatione percellens, qui ab euangelica & apoſtolica fide nullo deduci errore potuerunt, illudq; fruſtra prætendens quod Nicenę ſynodi fidem teneat, cuius eum conſtat eſſe alienũ glorioſiſſima Auguſta. Vnde quia non deſerit eccleſiam ſuam diuina protectio, dicente domino: Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi: eodemq; opere & tempore ſpiritus dei & clementiæ ueſtræ ſolicitudinem & curam noſtri cordis ac-

cendit, ut de remedijs procurandis, eadem utriq; cuperemus, quæ prius popoſci. Nunc quoque inſtantius peto, maiore utens ſiducia deprecandi, poſteaquam prę ſidium uenerandæ exhortationis accepi, ſperans affuturam miſericordiam dei, ut cooperante ueſtra clemētia, peſtiferi erroris poſſit morbus auferri, ut quicquid ipſo inſpirante atq; auxiliāte potuerit ſalubriter fieri, cum ueſtræ fidei laude peragatur, quoniam res humanæ aliter tutę eſſe nō poſſunt, niſi quæ ad diuinam confeſſionē pertinent, & regia & ſacerdotalis defendat autoritas. Data decimoſexto Calendas Aprilis, Valentiniano Auguſto ſeptimo, & Anieno uiris clariſſimis conſulibus. Era CCCC LXXXVIII.

EPSTOLA XII. LEONIS PAPAE AD MARTIANVM ET FAVSTVM PRESBYTEROS

quibus perſuadet, ut in hæreſim Epheſi adiutā penitus ſe non patiantur inuolui, cui ſanctorum patrum ſcripta repugnent.

BONORVM operum & ſpiritualium ſtudiorum deum autorem eſſe non dubium eſt, qui quorum incitat mentes, adiuuat actiones. Quod nobis pręſenti experimento euidenter apparuit, ſiquidem inter diſcretarum ſpatia longinqua regionum unum ſumpſerunt corda noſtra conſilium, ut quod à nobis deſiderabatis, eo uobis tempore quo epiſtolæ ueſtræ mittebātur, occurrerit. Si tamen dilectioni ueſtræ tradi ſcripta noſtra potuere, quę non ſolum apoſtolicæ ſedis autoritate, ſed etiā ſanctę ſynodi quę ad nos frequens conuenerat, unanimitate directa ſunt, ut in his quantam curam totius eccleſiæ habeamus, appareat, hortando ſcilicet omnium fidelium mentes, & clementiſſimorum principum præſidia ad defenſionem fidei poſtulando, quorum pios & catholicos animos non diffidimus opem atque autoritatem ſuam iuſtis petitionibus pręſtituros, quo citius auxiliante domino pernicioſa hæreſis, & dudum ſanctorum patrum autoritate damnata, quę nuper Epheſi male adiuta eſt, auferatur. Interim uero det operam quantum fieri poteſt ueſtra dilectio, ut omnibus eccleſiæ filijs innoteſcat, quod impium ſenſum ſecundum doctrinam euangelicam & apoſtolicam pręedicamus. Quia licet plenè quę ſemper fuiſſet, atque eſſet catholicorum ſententia ſcripſerimus, tamen nunc quoque ad confirmādas omnium mentes, non parum exhortationis addidimus. Memor enim ſum me ſub illius nomine pręſidere, cuius à domino Ieſu Chriſto eſt glorificata cōfeſſio, et cuius fides omnes quidem hæreſes deſtruit, ſed maxime impietatem præſentis erroris expugnat: & intelligo mihi aliud non licere, quàm ut omnes conatus meos ei cauſæ in qua uniuerſalis eccleſiæ ſalus infeſtatur, impendam. Ne autem aliqua negligentiæ occaſione ſcripta noſtra ad uos non potuerint peruenire, exemplaria eorundem nunc mittenda credidimus, ut nullo modo fidei quam defendimus, prædicatio noſtræ notitiæ ſubtrahatur.

Data decimoſexto Calendas Aprilis, Valentiniano Auguſto. VII. & Anieno V. Conſulibus.

EPISTOLA XV LEONIS EPISCOPI SANCTIS DOCTA, ADMONENTIS THEODOSIVM

Auguſtum, epiſcopũ Conſtantinopolitanũ, & alios coëpiſcopos, ut ſectam Neſtorianã ſæpius iam damnatam à ſanctis patribus, fugiant. Inſuper Theodoſium Auguſtum, quò concilium in Italia concedat celebrari, orat, propter illos qui aut ignorantia, ut fit, ſcripturarum, aut timore proſcriptionis lapſi, ut iterum reuocentur ad eccleſiæ unitatem.

OMNIBVS quidem ueſtræ pietatis epiſtolis inter eas ſolicitudines quas pro fide patimur, ſpem nobis ſecuritatis maximam præſtituiſtis, Nicenum commendando conciliũ, adeò ut ab illo (ſicut ſæpe iam ſcribitis) nõ patiamini ſacerdotes domini deuiare. Sed ne aliquid in præiudicium catholicæ defenſionis uiderer egiſſe, de ordinatione eius qui Conſtantinopolitanæ cœperit eccleſiæ præſidere, nihil interim in alterutram partem temere reſcribendum putaui, non dilectionem negans, ſed manifeſtationem catholicæ ueritatis expectans. Quod æquanimiter ferat obſecro ueſtra clementia, ut cum talem ſe erga fidem catholicam qualem cupimus approbarit, de ſynceritate ipſius copioſius & ſecurius gaudeamus. Ne uero aliqua illum de noſtro animo mordeat ſiniſtra ſuſpicio, occaſionem totius difficultatis amoueo, nec aliquid exigo quod aut arduum uideatur, aut dubium, ſed ad id quod nullus catholicorum refutet inuito. Noti enim ſunt per uniuerſum mundũ atq; manifeſti qui ante nos, ſiue græca, ſiue latina lingua in catholicæ ueritatis prædicatione fulſerũt, ad quorum ſcientiam atque doctrinam quidam etiam noſtræ ætatis cedunt, de quorum ſcriptis par & multiplex profertur inſtructio: quę ſicut Neſtorianã hęreſim deſtruxit, ita etiam hunc qui nunc repullulat, abſcidit errorem. Relegat itaq; ſolicite quæ à ſanctis patribus incarnationis dominicæ fides fuerit cuſtodita, ſemperq; ſimiliter prædicata: & ſanctæ memoriæ Cyrilli Alexandrini epiſcopi epiſtolam qua Neſtorium corrigere & ſanare uoluit, prauas prædicationes ipſius arguẽs, & euidentius fidem Nicenæ diffinitionis exponens, quanquam ab eo miſſam apoſtolicæ ſedis ſcrinia ſuſceperant, pręcedentiũ ſenſui perſpexerit conſonantem. Epheſinæ etiam ſynodi geſta recenſent, quæ contra Neſtorij impietatem & à ſanctæ memoriæ Cyrillo inſerta, & allegata ſunt de incarnatione domini catholicorũ teſtimonia ſacerdotum. Non aſpernetur etiam meam epiſtolam recenſere, quam pietati patrum per omnia concordare reperiet. Cumq; à ſe hoc quod eidem profuturum ſit experi, deſiderariq; cognouerit, catholicorum ſententijs toto corde conſentiat, ita ut ſynceram communionis fidei profeſſionem abſolutiſſima ſubſcriptione coram omni clero, & uniuerſa plebe declaret, apoſtolicæ ſedi & uniuerſis domini ſacerdotibus atque eccleſijs publicandam, ut pacificato per unam fidem mundo, poſſimus omnes dicere quod angeli nato de Maria uirgine ſaluatore cecinerũt, gloria in excelſis deo, et in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Quia uero & nos & beati patres noſtri, quorum doctrinam & ueneramur & ſequimur, in unius fidei concordia ſumus, ſicut prouinciarum omnium proteſtantur antiſtites, agat clementiæ ueſtræ deuotiſſima fides, ut quamprimum ad nos Conſtantinopolitani epiſcopi, qualia debent probati & catholici ſacerdotis ſcripta perueniant, aperte ſcilicet atq; dilucide proteſtantia, quod ſi quis de incarnatione uerbi dei aliud aliquid credat aut aſſerat, quàm catholicorum omnium & mea profeſſio proteſtatur, hunc a ſua cõmunione ſecernat, ut ei fraternam in Chriſto charitatem meritò poſſimus impendere. Vt autem ſalubri-

bus curis uelocior pleniorꜛ auxiliante domino per ueſtrę clementiæ fidem præſtetur affectus, ad pietatē ueſtram fratres & coēpiſcopos noſtros Abundium & Aſterium, ſed & Baſilium & Senatorem presbyteros, quorum mihi deuotio eſt probata, direxi, per quos quæ noſtræ forma ſit fidei manifeſtatis inſtructionibus quas miſimus, poſſitis dignāter agnoſcere, ut ſi Conſtantinopolitanus antiſtes in eandem confeſſionem toto corde conſentit, ſecuri (ut dignum eſt) de eccleſiaſtica pace lætemur, neꜛ aliud reſidere uideatur ambiguum, ut de ſuperfluis forſitan ſuſpitionibus laboremus. Sin uero aliqui à puritate noſtræ fidei atꜛ patrū autoritate diſſentiunt, conciliū uniuerſale intra Italiam, ſicut ſynodus quæ ob hanc cauſam Romæ cōuenerat mecū petit, ueſtra clementia concedat, ut in unum cōuenientibus omnibus his qui aut ignorantia, aut timore prolapſi ſunt, correctionis remedijs conſulatur, nec cuiquā ultra ſit liberum ita Nicenæ ſynodi facere mentionem, ut eius fidei inueniatur eſſe contrarius: quoniam uniuerſæ & eccleſiæ, & ueſtro hoc imperio profuturum eſt, ſi unus deus, & una fides, unum ſacramentū ſalutis humanę, unius totius mundi cōfeſſione teneatur. Data decimoſeptimo Calend. Auguſti.

EPISTOLA XVI. LEONIS EPISCOPI ADHORTATORIA IN QVA PVLCHERRIMAE Auguſtæ in fide conſtantia, & Concilij Niceni autoritas contra inſanam Neſtorij hæreſim prædicatur.

GAVDEO fidei clementiæ ueſtræ, quod religioſum ſtudium dignanter impenditis, ut pax eccleſiaſtica renouetur, quę eorundem diſſentionib. uideť eſſe turbata. Debetur enim hoc ueſtrę ſpecialiter glorię, ut ablatis omnibus ſcandalis quę contra catholicam fidem inimicus excitauerat, una eademq́ ſit per totum mundum confeſſio ueritatis, quæ facilius certiusq́ reparabitur, ſi prauorum ſenſuum nulla ſemina, nulla ueſtigia relinquantur. Quod tamen mearum partium eſt, pręterire non debeo, ut ſcilicet quid de incarnatione filij dei à Conſtantinopolitano epiſcopo teneatur, agnoſcam, pręſertim cum in ordinatione ipſius dura præceſſerint, taliaq́ ad nos debuerit ſcripta dirigere, quæ illum à contagione huius qui nuper emerſit erroris alienum euidenter oſtenderent. Optans itaꜛ ſecurā cum eo habere concordiam, gratiamq́ illi fraternæ charitatis impendere, ſcribere ei interim diſtuli, non dilectionē negans, ſed manifeſtationem catholicæ ueritatis expectans. Simplex enim eſt atꜛ abſolutum, quod poſco, ut remoto longarum diſputationū labore, ſanctę memorię Cyrilli Alexandrini epiſcopi epiſtolę quam ipſe ad Neſtorium miſerat, acquieſcat, in qua & errorem Neſtorij arguit, & fidem Nicenæ definitionis expoſuit, & epiſtolę meę quę ad ſanctæ recordationis Flauianū epiſcopū eſt directa, conſentiat. Quibus uigilanter inſpectis, Conſtantinopolitanus antiſtes repudiandum ſibi quod auſus eſt contra puram & ſingularem fidem imperita inſipientia definire, incunctanter agnoſcat, quia & mea, & ſanctorum patrum de incarnatione domini conſors, per omnia & una confeſſio eſt: quam ſi quis æſtimauerit non ſequendā, ipſe ſe à compage catholicæ ueritatis abſcindet, cum tamen nos ut in integrum omnia reuocentur optemus. Ad effectum uero ſalubrium diſpoſitionū uelocius obtinendum, fratres & coëpiſcopos meos Abundium & Aſterium, ſed & Baſilium & Senatorem presbyteros probatiſſimos uiros miſi, qui clementiæ ueſtrę formā fidei ſecundum doctrinam uenerabilium patrum prędicatam offerrent, & remotis circumlocutionibus quibus obſcurari ueritas ſolet, quid de incarnatione filij dei à totius orbis probatis ſacerdotibus defenſum fuiſſet, oſtenderent. Quos poſt diuinam gratiam ſan-

cto

ctio ueſtræ pietatis auxilio dignum eſt adiuuari, ne in totius eccleſiæ perturbationem imprudens procedat contentio, quū correctione adhibita omnes oporteat in unius confeſſionis redire cōcordiam, à qua ſi forſitan ab aliquibus diſcrepatur, uniuerſale concilium ſacerdotū haberi intra Italiam clementia ueſtra annuente iubeatur, quò remota arte fallendi, tandem pateat quid altiore tractatu aut coërceri debeat, aut ſanari. Data tertiodecimo Calendas Auguſti, Valentiniano Auguſto VII. & Anieno uiris clariſſimis conſulibus, era qua ſuprà.

EPISTOLA XVII. LEONIS EPISCOPI RESPONSORIA AD AVGVSTAE PVLCHERrimæ epiſtolam de loco ſynodi celebrandæ, in qua tum hæreticorum mores, tum inſidię exponuntur: & quid de ijs agendum, qui cum uicti ſunt, nihilominus in errore ſemel concepto perſtant.

RELIGIOSAM clementiæ ueſtræ ſolicitudinem, quam catholicæ fidei indeſinenter impenditis, per omnia recognoſco, & deo gratias ago, quod tantam uniuerſalis eccleſiæ curam habere uos uideo, ut quod iuſtitiæ & beneuolentiæ congruere arbitror confidenter inſinuem, quò celerius quæ propitio Chriſto pietatis ueſtrę ſtudio irreprehēſibiliter hactenus geſta ſunt, ad gratulandum producātur effectum. Quod ergo ſynodum Chalcedonēſem haberi clementia ueſtra præcepit, cum à me ut in Italia haberetur manſuetudo ueſtra retineat poſtulatum, ut omnes noſtrarum partium conuocati antiſtites, ſi ſecuritas temporis ſuppeteret conuenirent: adeò tamen non aſpernanter accepi, ut binos de coēpiſcopis meis & cōpresbyteris ordinarē, qui uicem meā implere ſufficerent, datis ad uenerabilem ſynodum congruētibus ſcriptis, quibus fraternitas aduocata cognoſceret, quam formam ſeruare in hac dijudicatione deberet, ne ulla temeritas aut fidei regulis, aut canonum ſtatutis, aut benignitatis remedijs obuiaret. Sicut enim à principio huius cauſæ frequentiſſime ſcripſi, hanc inter diſcordes ſenſus & carnales æmulationes moderationē uolui cuſtodiri, ut integritati quidem fidei nihil euelli, nihil liceret apponi, ad unitatem uero pacemq́; redeuntibus, remedium ueniæ præſtaretur: quia tunc operum diaboli potentiæ deſtruuntur, cum ad dei & proximi dilectionē hominum corda reuocantur. Sed quàm contraria tunc his monitis atq; obſeruationibus meis acta ſint, multum eſt explicare, nec opus eſt epiſtolari pagina cōprehendi, quid in illo Epheſino non iudicio, ſed latrocinio potuit perpetrari. Ibi primates ſynodi nec reſiſtentibus ſibi fratribus nec conſentientibus perceperunt, cum ad infringendam catholicam fidem, & ad execrabilem hæreſim roborandā alios priuilegio honoris exuerint, alios conſortio impietatis infecerint, ſæuiores profectò in eos quos perſuadendo ab innocentia ſeparabant, quàm in illos quos beatos confeſſores perſequendo faciebant. Veruntamen quia tales ſibi maxime ſua iniquitate nocuerunt, & maioribus uulneribus diligentior eſt adhibenda medicina, nullis unquam epiſtolis definiui etiam talibus ſi reſipiſcerent ueniam denegandam. Et quamuis incommutabiliter inimiciſſimam Chriſtianę religionis hæreſim deteſtemur, ipſos tamen ſi corrigantur, & digna ſe ſatisfactione purificent, ab ineffabili miſericordia dei non iudicamus alienos, ſed potius cum gemētibus gemimus, cum flentibus flemus, & ſic utimur iuſtitia commotionis, ut nō amittamus remedia charitatis. Quod ſicut pietas ueſtra cognoſcit non uerbis ſolis promittitur, ſed etiam factis docetur: ſiquidem penè omnes qui in con

ſenſum præſidentium aut traducti fuerant, aut coacti, reſiſtendo ei quod ſtatutum fuerat a b illis, & cōdemnando quod ſcripſerant, perpetuam culpę abolitionem & apoſtolicę pacis gratiam ſunt adepti. Si ergo clementia ueſtra propoſitum noſtrum cōſiderare dignetur, probabit in eo concilio cuncta geſſiſſe, ut ſine cuiuſquam animæ detrimento hæreſeos tantum obtineretur extinctio, & ob hoc circa autores ſæuiſſimorū turbinum quiddam cōſuetudinis minuiſſe, ut ad indulgentiā poſtulandam compunctione aliqua poſſit eorum tarditas excitari. Qui etſi poſt illud iudiciū ſuum tam impium quàm iniuſtum, non ſunt catholicæ fraternitati ita honorabiles ut fuerunt, ſuas tamen adhuc obtinent ſedes, & epiſcopatus ſui honore potiuntur, aut per ueram & neceſſariam ſatisfactionem pacem eccleſiæ recepturi, aut ſi hæreſim (quod abſit) tuebuntur, profeſſionis ſuę merito iudicandi. Data decimotertio Calendarum Auguſti, Helpidio v.c. conſule.

EPISTOLA XVIII. LEONIS EPISCOPI ADHORTATORIA, QVAM SCRIpſit quò commodius ac benignius, lapſos per imperitiam ſi pœnituerint, in eccleſię unionem ſuſcipere poſſint.

CAVSA fidei in qua ſalus chriſtiana conſiſtit, multa me ſolicitudine laborare compellit, metuentē ne prauitas quæ in ſuis fuerat amputāda principijs, proceſſu temporis & pertinacior fiat & latior. Nam cum clementiſſimus imperator talia ad nos ſcripta direxit, quibus ſolicitudinem ſuam pro pace uniuerſalis eccleſiæ demonſtraret, & ipſe Conſtantinopolitanus epiſcopus, & ij qui eundem conſecrarant, præter id quod ad ordinem noui antiſtitis pertinebat, nihil nobis de cōpreſſis uel abdicatis erroribus indicarunt, quaſi in illa eccleſia nullum ſcandalū, nulla extitiſſet offenſio, aut non pręcipue fuerint ordinati ad meritum demonſtrandum, ſi aliena à ſe quę catholicorum ſenſibus ſunt aduerſa, docuiſſet. Ne ergo quod inter longinquas regiones accidere ſolet, ut nimias dilationes tenderent ueritatis examina, fratres & coëpiſcopos noſtros Habundium & Aſteriū, ſed & Baſilium ſenatorem, presbyteros probatiſſimos uiros & probatiſſimum principem cum ſufficienti paternarū autoritatum inſtructione direximus: quos in omnibus, fratres chariſſimi, diligentia ac ſolicitudine ueſtra cupimus adiuuari, ut impietas quæ cæcis auſibus in exitialia abrupta proceſſit, ſimplices quoſcp decipiendi ulterius nō habeat poteſtatem, cum aptiore medicina etiam illis cupiamus per correctionis remedia ſubueniri, qui aut imperitia ſunt lapſi aut errore traducti. Et ideo uos qui iuſtificamini per fidem, qui catholicam diligitis ueritatem, & de ſingulari ſacramento ſalutis humanæ per ſpiritum ſanctum eſtis edocti, collaborate nobiſcum, & quāta poteſtis deuotione id agite, ut falſitate deſtructa, & fidei ſoliditate defenſa, ſecura per totum mundum dei pace potiamur. Data XVI. Calendas Auguſti, Valentiniano, & Auguſto VI. & Anieno uiris clariſſimis conſulib. era qua ſuprà.

EPISTOLA XIX. LEONIS EPISCOPI QVA MARTIANI AVGVSTI PIVM ANIMVM & pacis ſtudioſum in congregando concilio laudat.

SANCTVM clementiæ ueſtræ ſtudium quo ad reparationem pacis eccleſiaſticæ ſynodum habere uoluiſtis, adeò libenter accepi, ut quamuis eam fieri intra Italiam popoſciſſem, & aptius expectari tempus optaſſem, quo ſcilicet plurimi poſſent epiſcopi etiam de longinquis prouincijs euocari, mox tamen ut mihi pietatis ueſtræ ſcripta ſunt tradita, & Bonifacium de compresbyteris meis ab urbe direxerim, & de epiſcopis fratrem meum Paſchaſium de Sicilia fecerim nauigare, qui uicem meam ſufficienter implerent, datis per eoſdem epiſtolis ad eos qui legationem ante ſuſceperant, ut ipſi quoque prædictis ad implendas partes meæ præſentiæ iungerentur. Vnde quamuis nimis arctus dies ſynodo fuerit conſtitutus, ſpero tamen affuturum omnipotentis auxilium, quo omnes ualeant ad præfinitum tempus occurrere, et unanimiter cum ſanctæ fraternitatis aſſenſu quæ uniuerſali eccleſiæ congruant definire. Compreſſa enim uel remota inquietudine ac prauitate paucorum, facile firmabitur probanda concordia, ſi in eam fidem quam euangelicis & apoſtolicis prædicationibus declaratam per antiquos patres noſtros accepimus & tenemus, omnium corda concurrant, nulla penitus diſputatione cuiuſquam retractationis admiſſa, ne per uanam fallacemq; uerſutiam aut infirma uideantur aut dubia, quæ in ipſo lapide angulari Chriſto fundata ſunt, & ſine fine manſura. Hoc nobis indeſinenter orantibus, ut à ſacramēto ſingularis fidei nemo inueniatur alienus, ſed damnata impietate hæreſeos nullum de perditione cuiuſq; catholica eccleſia ſentiat detrimentū. Quod autem pietatē ueſtram de his per quos meas miſi epiſtolas obſecraui, nunc quoq; ſi miſi fiducia precor, ut uice mea acturos commendatos per omnia habere dignemini, quò facilius & diligentius quæ optimo fidei ueſtræ ordinata ſunt ſtudio, ſalubri impleantur affectu. Data quartodecimo Calendas Auguſti, Adelphio uiro clariſſimo conſule.

EPIST. XX. LEONIS EPISCOPI AD MARTIANVM AVGVSTVM, QVA CONCORDIA epiſcoporum & principum quid ualeat ad ædificandam dei eccleſiam, inſinuatur: necnō quid uariæ quæſtiones de fide orthodoxa, damni adferant, & quomodo illæ ſint fugiendæ.

ETSI PER Conſtantinopolitanos clericos ad pietatem ueſtram antè reſcripſerim, ſumptis tamen clementiæ ueſtræ literis per uirum illuſtrem præfectū urbis filium meum Tatianum, magnam materiam gratulationis accepi, quia ſtudioſiſſimos uos eccleſiaſticæ pacis agnoui. Cui ſancto deſiderio digna æquitate confertur, ut quem ſtatum eſſe cupitis religionis, eundem habeatis & regni. Nam inter principes chriſtianos ſpiritu dei confirmante cōcordiam, gemina per totum mundum fiducia roboratur, quia profectus charitatis & fidei utrorunq; armorum potentiam inſuperabilē facit, ut propitiato per unam confeſſionem deo, ſimul & hæretica falſitas & barbara deſtruatur hoſtilitas glorioſiſſime imperator. Aucta igitur per imperialē amicitiā ſpe cœleſtis auxilij, confidētius pietatē ueſtrā pro ſacramēto ſalutis humanæ incitare præſumo, ne cuiuſquam procaci impudentiæq; uerſutia, quaſi de incerto quid ſequendū ſit fi-

quos auxiliante Chriſto ita facturos eſſe confido, ut ea quæ domino noſtro placeant, decernantur, accedente pietatis ueſtræ ſtudio, quod & paci proſit, & religioni ſit cuſtodia ueritatis. Data VI. Calendas Iunij, Adelphio uiro clariſſimo conſule, Era qua ſuprà.

EPISTOLA XXII. LEONIS PAPAE AD EVNDEM MARTIANVM AVGVSTVM de eadem re, qua ſuprà, quò conſtans ſit in fide defendenda contra hæreticos.

MVLTAM mihi fiduciam ſcribendi ad clementiam ueſtram & literæ ueſtræ, quas ueneranter accepi, & coëpiſcopi mei reuertentes Cōſtantinopoli præbuerūt, nō ſola aſſertione uerborū, ſed ipſis operum effectibus demonſtrantes, ad defenſionem catholicæ fidei diuinum in uobis uigere præſidiū: quo utiq; non ſolum eccleſiæ ſtatus, ſed etiam ueſtri robur munitur imperij, ut meritò eius expectetis protectionē, cuius colitis ueritatem glorioſiſſime imperator. Nam ut fratris mei Anatholij citius manifeſtaretur integritas, & olim damnati erroris rediuiuus aſſertor locum in Chriſti eccleſia non haberet, ut catholici epiſcopi, quos nuper hæreticorū perſecutio degrauare non potuit, ab iniuſtis reuocarentur exilijs, atque reliquijs beatæ memorię Flauiani digno honore ſuſceptis, impietatem ſuam condemnator eius agnoſceret, ueſtræ uirtutis titulus, ueſtrę pietatis eſt fructus, cui confido etiam aliarum inſignia accumulanda palmarum, ut ſicut Conſtantinopolitana eccleſia recepta apoſtolicæ fidei libertate lætatur, ita omnes regni ueſtri prouinciæ emundatas ſe à diabolici dogmatis contagione glorientur. Vt ergo pręcedentibus literis indicaui, fratres meos Lucenſem epiſcopum & Baſilium presbyterum qui ſolicitudinis meę partes poſſint implere direxi, fauori eos pietatis ueſtræ in omnibus quę ſunt agenda commendans. Nam cum & fratris mei Anatholij ſcriptis & noſtrorum ſermone cognouerim, multos de his qui apud Epheſum Dioſcuri factione compulſi, de ſtabilibus ſtatutis pęnitendum prebuere conſenſum, inconſtantię ſuæ ueniam poſtulare, & communionem catholicam per ſatisfactionem correctionis expetere, nō fuit talium negligenda conuerſio, qui non proprio ſenſu, ſed impij pręſumptoris impulſu in hæc incidiſſe noſcuntur, in quibus liberum nō habuere iudiciū. Ne itaque reſipiſcentium deſideria mora longior fatigaret, uel incurioſa facilitas temere aliquos & ſine diſcretione ſuſciperet, iniunctum eſt ab apoſtolica ſede directis ut in conſortium ſuæ deliberationis accito Conſtantinopolitanę urbis antiſtite, & peſtilentię contagia non admittātur, & ſanitatis remedia nō negentur. Quæ induſtria in omnibus quę nequiter geſta ſunt emendandis celerem iuuante domino conſequetur effectum, ſi reparationi pacis eccleſiaſticæ opem ſuam ueſtra pietas dignetur adiungere, ut uobis in terra regnantibus & dei regnum intra uos habere mereamini, & catholicam fidem nulla falſitas uiolet, nulla hęreſis inquietet, nec cuiquā liceat doctrinam euangelicam deſerere, & ſacerdotali honore gaudere. Synodum uero fieri ut meminit ueſtra clementia etiam ipſi popoſcimus. Sacerdotes prouinciarum omnium congregari, pręſentis temporis neceſſitas nulla ratione permittit, quoniam illę prouincię de quibus maxime ſunt euocandi, inquietāte bello ab eccleſijs ſuis eos non patiuntur abſcedere: unde opportuniori tempori propitiato domino cum firmior fuerit reſtituta ſecuritas, iubeat ueſtra clementia reſeruari. De qua re plenius inter cętera apud pietatem ueſtram poterunt allegare quos miſi. Data V. Idus Iunij, Adelphio uiro clariſſimo conſule, Era qua ſuprà.

EPISTOLA XXIII LEONIS PAPAE AD ANATHOLIVM EPISCOPVM DE HIS QVI metu in hæreſim lapſi ſunt, ut ſi conuerſi fuerint recipiantur: deꝗ nominibus hęreticorum ad altare non recitandis.

GAVDEMVS in domino & in dono gratię ipſius gloriamur, qui ſicut dilectionis tuæ literis & fratrū noſtrorum, quos Conſtantinopolim miſeramus relatione cognouimus, ſequacem euangelicæ eruditionis oſtendit, ut per ſacerdotis probabilē fidem meritò præſumamus, quod tota eccleſia eidē credita eſt ne rugam cuiuſquā ſit erroris habitura uel maculā, dicente Apoſtolo: Deſpondi em̄ uos uni uiro uirginē caſtā exhibere Chriſto: illa enim uirgo eccleſia, ſponſa unius uiri Chriſti, quę nullo ſe patit̄ errore uitiari, in qua ſocietatem tuæ dilectionis amplectimur, & geſtorū quę ſumpſimus ſeriē neceſſarijs (ſicut oportuit) munitam ſubſcriptionibus approbauimus. Vt ergo inuicē dilectionis tuæ animus noſtris confirmaretur alloquijs, filios noſtros Caſterium preſbyterum, Patricium & Aſclepiadem diaconos, qui ad nos tua ſcripta detulere, cū epiſtolis noſtris poſt uenerabilē diem feſti paſchalis emiſimus, indicantes nos (ut ſuprà diximus) de Conſtantinopolitanę eccleſię pace gaudere, cui hanc curā ſemper impendimus, ut eam nulla uelimus hæreticorū fraude uiolari. De fratribus uero quos in epiſtolis tuis & legatorum noſtrorū relatione cōmunionis noſtræ cupidos eſſe cognouimus, eo quod doleant ſe contra potentiam, contraꝗ terrores non tenuiſſe conſtantiā, in alieno ſcelere præbuiſſe conſenſum, cum ita eos formido turbaſſet, ut in damnationē catholici atꝗ innocentis antiſtitis, & in receptionē deteſtabilis prauitatis trepido famularentur obſequio: illud quidem quod præſentibus & agentibus noſtris conſtitutū eſt approbamus, ut ſuarum interim eccleſiarū eſſent communione contenti, ſed cum legatis noſtris, quos miſimus, participata tecum ſolicitudine uoluimus diſponatur, quatenus hi qui plenis ſatisfactionibus male geſta condemnant, & accuſare magis ſe eligunt, quàm tueri, pacis & cōmunionis noſtræ unitatē lętantur, ita ut digno prius anathemate quæ contra fidem catholicam ſunt recepta damnentur, aliter enim in eccleſia dei quæ corpus eſt Chriſti, nec rata ſunt ſacerdotia, nec uera ſacrificia, niſi in noſtræ proprietate naturæ uerus nos pontifex recōciliat, uerus immaculati agni ſanguis emundat, licet in patris ſit dextera cōſtitutus, in eadē tamē carne quā ſumpſit ex uirgine, ſacramentū propitiationis exequit̄, dicente apoſtolo: Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui eſt in dextra dei, qui etiā interpellat pro nobis. Neꝗ em̄ poteſt in aliquo benignitas noſtra reprehendi cū ſatisfacientes recepimus, quos doluimus eſſe deceptos. Nec aſpere igit̄ cōmunionis noſtrę gratia denegāda eſt, nec temere largiēda, quia ſicut plenū pietatis eſt oppreſſis charitatem dominicā redhiberi, ita iuſtum eſt omnia perturbationis autorib. imputari. De nominibus aūt Dioſcuri, Iuuenalis & Euſtathij ad ſacrum altare recitandis, dilectionē tuam hoc decet cuſtodire, quod noſtri ibidē conſtituti faciendū eſſe dixerunt, quodꝗ honorandæ ſancto Flauiano memoriæ non repugnet, & à gratia tua chriſtianę plebis animos nō auertat. Nam iniquū nimis eſt atꝗ incongruū eos qui innocētes & catholicos ſua perſecutiōe uexarūt, ſanctorū nominibus ſine diſcretione miſceri, cōdemnatā impietatē non deſerentes ipſi ſe ſua prauitate cōdemnāt, quos cōuenit aut percelli pro pſidia, aut laborare pro uenia. Fratrē uero et coēpiſcopū noſtrū Iulianū, uel clericos qui ſanctę memorię Flauiano fidelibus officijs adhæſerunt, dilectioni quoꝗ tuæ uolumus adhęrere, ut quē fidei ſuę meritis uiuere apud dominū noſtrū nouimus, in te ſibi eum præſentē agnoſcāt,

illudꝗ

illudq́ꝫ dilectionem tuam noſſe uolumus, fratrem & coëpiſcopum noſtrum Euſebium, qui cauſa fidei multa diſcrimina laboresq́ꝫ tolerauit, nobiſcũ interim demorari & in noſtra nunc cõmunione perſiſtere, cuius eccleſiam tua ſolicitudine uolumus eſſe defenſam, ut nihil eodem abſente depereat, & nullus ei in aliquo præiudicare præſumat, donec cum literarũ noſtrarum ad uos proſecutione perueniat. Et ut maior circa te, uel noſtra uel totius Chriſtianæ plebis affectio prouocetur, hoc quod ad dilectionem tuam ſcripſimus, in omniũ uolumus notitiam peruenire, ut qui deo non deſeruiunt, de confirmata apud te pace ſedis Apoſtolicę gratulentur. De cæteris uero cauſis atq́ꝫ perſonis dilectio tua literis quas per noſtras accipiet, plenius inſtruetur. Data Idus Aprilis, era qua ſuprà.

EPISTOLA XXIIII. LEONIS PAPAE

QVA ANATHOLIO EPISCOPO DEPINGIT HAERETIcorũ apud Cõſtantinopolim aduerſus Martianũ Auguſtum inſanias & furores: & quomodo exules ob uerę fidei cõfeſſionẽ ſuſcipiendi & fouendi: quidq́ꝫ de ijs ſentiendum, qui hæreticorũ erroribus cõniuent: & alia lectu digna occurrent.

DILIGENTIAM neceſſarię ſolicitudinis quã fraternitas tua in dirigẽdis ad nos literis exequit̃, approbamus: & acceptis per filium noſtrũ Olimpiũ paginis tuis, ſacerdotalẽ in te curam uigere ſentimus: cui nos quoq́ꝫ quantũ dominus dat poſſe nõ deſumus, exorantes dilectionẽ tuam, ut quia tempus laboris indicimus, in ſancta uigilãtia perſeueres, donec dextra domini faciat uirtutẽ, & ſub pedibus eccleſię ſuæ cõterat tentatorẽ. Conſolatur etenim nos per omnia præparata diuinitus clementiſſimi principis fides, quẽ in eo rurſus ſicut oportuit ſum cohortatus alloquio, ut impijſſimorum latronũ auſibus diſtrictiore conſtantia faciat obuiari, quos nephas eſt tantũ de ſuo fauore pręſumere, ut etiam apud Cõſtantinoplim audeant inſanire. Sed hoc eis ideo diuinæ prouidentiæ ratione permittitur, ut magis ac magis quo ſpiritu agitent̃ appareat, ne dubitari poſſit in quantam eſſent audaciam prorupturi, ſi poſt damnationẽ impijſſimæ hęreſis diſceptandi contra fidem acciperent poteſtatẽ, ut quantũ in ipſis eſt latius hoc furore ſęuirent, quem fratres & coëpiſcopi noſtri, qui ad nos nuper ex Aegypti partibus cõfugere, ſe pertuliſſe deplorant: quibus & à chriſtianiſſimo principe & à tua fraternitate deo placita charitate ſolatia pietatis impendi non ambigerẽ, etiam ſi ipſe non ſcriberes. Opportunũ aũt credidi ut ad ipſos quoq́ꝫ ſcripta dirigerẽ, quę illos poſſint in cõmunis fidei propoſito roborare, ut quid pro patientia ſua ſuperna remuneratione mereantur, agnoſcerent, ſicut beatus apoſtolus docet, dicens: Excipite itaq́ꝫ illos cum gaudio in domino, & huiuſmodi cũ honore habete, quoniã propter fidem Chriſti uſq́ꝫ ad mortẽ acceſſerunt. Illud ſanè plurimũ mihi diſplicere ſignifico, quod inter dilectionis tuę clericos quidam eſſe dicuntur, qui aduerſariorum conniueãt prauitati, & uaſa irę uaſis miſericordiæ miſceantur: quibus inueſtigandis & ſeueritate congrua coërcendis, debet diligentia tua uigilanter inſiſtere, ita ut his quibus prodeſſe non potuerit correctio, non parcat abſciſſio. Oportuit etenim nos Euangelici meminiſſe mandati, quod ipſa ueritate pręcipitur, ut ſi nos oculus, aut pes, aut dextra ſcandalizauerit, manus à compage corporis auferatur, quia melius ſit his in eccleſia carere membris, quàm cum ipſis in æterna ire ſupplicia. Nam ſuperflue extra eccleſiam poſitis reſiſtimus, ſi ab his qui intus ſunt, in eis quos decipiunt uulneramur. Abijcienda prorſus peſtifera

hæc ſacerdotali uigore patientia eſt, quæ ſibimet peccatis aliorum parcendo non parcit. Sicut Hely quondam ſacerdos filiorũ ſuorum delicta tolerando, cum ipſis diuinę iuſtitiæ ſententiam meruit experiri, quia ſegni indulgentia diſſimulauit plectere peccatores. Quantũ itaq; opportunitas inuitat officij religioſiſſimum principem dilectio tua ſtudeat frequentare, & non ſolum regiam, ſed & ſacerdotalem ipſius mentem pręcibus meis obſecrare perſiſte, ut memor communis fidei, quam ſpiritu ſancto docente ſuſcepimus, omnium hęreticorũ machinamenta cõfringat, neq; quicquam illis in eccleſijs Chriſti licere patiatur, ne in eorum poteſtate ſint diuina myſteria, quibus in domo dei pro ſcelerum ſuorũ magnitudine nec habitandi ius reſidet nec orandi. Data pridie Idus Octobris, Conſtantino & Ruffo uiris clariſſimis conſulibus.

EPIST. XXV. LEONIS PAPAE AD ANATHOLIVM EPISCOPVM, ADMONENTIS NE CREDAT habitę ſynodo, in qua Dioſcuri & Iuuenalis malitia uictoriam obtinuit. Additur etiam exhortatio, ut ſumma fide, ſyncera doctrina & diligentia ſuis præſit.

LICET ſperem dilectionem tuam ad omne opus bonũ eſſe deuotam, ut tamen efficacior tua fieri poſſit induſtria, & hoc congruum fuit fratres meos Lucentium epiſcopũ et Baſilium presbyterum (ut promiſimus) deſtinare, quibus tua dilectio ſociet̃, ut nihil in his quæ ad uniuerſalis eccleſiæ ſtatum pertinent, aut dubie aut ſegniter cum reſidentibus uobis quibus executionẽ noſtræ diſpoſitionis iniunximus, peragatur, ſed ea cuncta moderatione, ut nec beneuolentię partes nec iuſtitię negligant̃, & abſq; perſonarum acceptione diuinũ in omnibus iudiciũ cogitetur. Quod ut recta obſeruãtia ualeat cuſtodiri, catholicę primitus fidei ſeruetur integritas, ut quia per omnia anguſta & ardua uia eſt quæ ducit ad uitam, neq; in ſiniſtram, neq; ad dextrã ab eius tramite deuiet̃. Et quia euangelica & apoſtolica fides omnes expugnat errores, & ab uno latere Neſtorium deijcit, ab alio Euticem & participes eius elidit, hanc regulam mementote ſeruandam, ut quicunq; in illa ſynodo, quæ nomen ſynodi nec habere potuit nec meretur, & in qua maleuolentiam ſuam Dioſcurus, imperitiam autem Iuuenalis oſtendit, dolent, ut dilectionis tuæ relatione cõperimus, ſe metu uictos & terrore ſuperatos ad cõſenſum ſceleſtiſſimi iudicij potuiſſe cõpelli, & cõmunionem catholicã obtinere deſiderant, ſatisfactioni eorum pax fraterna præſtet̃, ita ut non dubijs profeſſionibus Euticem cum ſuo dogmate cumq; cõſortibus ſuis anathematis execratione cõdemnent. De his aũt qui in hac cauſa grauius peccauere, & ob hoc ſuperiorẽ ſibi locum in eadẽ infelici ſynodo uindicarũt, ut humiliorum fratrum ſimplicitatem arrogantiæ ſuę pręiudicijs aggrauarent, ſi fortè reſipiſcunt & à facti ſui defenſione ceſſantes in cõdemnationẽ proprij conuertunt̃ erroris, horum ſi ſatisfactio talis accedit, quę non refutanda uideat̃, maturioribus apoſtolicæ ſedis conſilijs reſeruetur, ut examinatis omnibus atq; perpenſis, de ipſis eorum agnitionibus quid cõſtitui debeat ęſtimet̃. Neq; prius in eccleſia, cui te dominus uoluit pręſidere, cuiuſquã talium (ut antè iam ſcripſimus) nomẽ ad altare recitet̃, quàm quid de eis cõſtitui debeat, rerum proceſſus oſtendat. De cõmonitorio uero à clericis dilectionis tuæ nobis oblato, neceſſariũ non fuit epiſtolis quid uideret̃ inſerere, cum ſufficeret legatis cuncta committi, quorũ ſermone ex omnibus diligentius inſtrueeris. Annuere igitur frater chariſſime, ut quæ eccleſię dei congruunt, fideliter &

efficaciter

& efficaciter cum his fratribus, quos tantæ rei idoneos autores elegimus, exequaris, præſertim cum ipſa uos cauſę ratio, ſpesq́ꝫ diuini auxilij cohortentur, & clementiſſimorum principum tam ſancta ſit fides, tam religioſa deuotio, ut in eis non ſolum Chriſtianum, ſed etiam ſacerdotalem experiamur affectum. Qui utiq́ꝫ pro pietate qua ſe dei ſamulos eſſe gloriantur, omnes ſuggeſtiones ueſtras fidei catholicæ profuturas dignanter accipiant, ut ipſorum quoq́ꝫ ope & pax chriſtiana reparari, & error impius poſſit aboleri. Ac ſi de aliquibus amplius fuerit deliberandũ, celeriter ad nos relatio dirigatur, ut pertractata qualitate cauſarum, noſtra quid obſeruari debeat ſolicitudo conſtituat. Data quinto Idus Iunij, Adelphio uiro clariſſimo conſule, era qua ſuprà.

EPISTOLA XXVI. LEONIS PAPAE ADMONITORIA AD SYNODVM CHALCEDONÆ congregatum, ne formidine poteſtatum à uia ueritatis deflectant: & diſputandi cum hæreticis modus, etiam nõ multum exercitato in ſcripturis diuinis, præſcribitur.

OPTAVERAM quidem dilectiſſimi pro noſtri charitate collegij, omnes domini ſacerdotes in una catholicę fidei deuotione perſiſtere, nec quenquã gratia aut formidine poteſtatum ſecularium deprauari, ut à uia ueritatis abſcederet. Sed quia multa ſæpe quæ pœnitudinem poſſint generare proueniunt, & ſuperat culpas delinquentiũ miſericordia dei, atq́ꝫ ideo ſuſpenditur ultio, ut poſſit locum habere correctio, amplectendum eſt clementiſſimi principis plenum religione conſilium, quo ſanctã fraternitatem ueſtram ad deſtruendas inſidias diaboli, & ad reformandam eccleſiaſticam pacem uoluit conuenire, beatiſſimi Petri iure atq́ꝫ honore ſeruato, adeò ut nos quoq́ꝫ ſuis ad hoc literis inuitaret, ut uenerabili ſynodo noſtrã præſentiã præberemus: quod quidem nec neceſſitas temporis, nec ulla conſuetudo poterat permittere. Tamen in his fratribus Paſchaſiano & Lucentio epiſcopis, Bonifacio & Baſilio presbyteris, qui ab apoſtolica ſede directi ſunt, me ſynodo ueſtra fraternitas æſtimet præſidere, non ab iniuncta à uobis præſentia mea, qui nunc in uicarijs meis aſſum, & iamdudum fidei catholicæ prædicatione non deſum, ut qui non poteſtis ignorare quid ex antiqua traditione credamus, non poſſitis dubitare quid cupiam. Vnde fratres chariſſimi reiecta penitus audacia diſputandi contra fidem diuinitus inſpiratam, uana errantium infidelitas conquieſcat, nec liceat defendi, quod non liceat credi, cum ſecundum euangelicas autoritates, ſecũdum propheticas uoces, apoſtolicamq́ꝫ doctrinam pleniſſime & lucidiſſime per literas, quas ad beatæ memoriæ Flauianum epiſcopum miſimus, fuerit declaratum, quæ ſit de ſacramento incarnationis domini noſtri Ieſu Chriſti pia & ſyncera confeſſio. Quia uero nõ ignoramus per prauas æmulationes multarum eccleſiarum ſtatum fuiſſe turbatum, plurimosq́ꝫ epiſcopos qui hæreſim non reciperent ſedibus ſuis pulſos & in exilia deportatos, atq́ꝫ in locum ſuperſtitum alios ſubſtitutos, uulneribus his primitus adhibeatur medicina iuſtitiæ, nec quiſquam ita careat proprijs, ut alter utatur alienis, cum ſi, ut cupimus, errorem omnes relinquunt, nemini quidem perire honor debeat, ſed illis qui pro fide laborauerunt, cum omni priuilegio oporteat ius proprium reformari. Prioris autem Epheſinæ ſynodi, cui ſanctæ memoriæ Cyrillus epiſcopus tunc præſedit, in Neſtoriũ ſpecialiter ſtatuta permaneant, ne tunc dam-

nata impietas ideo ſibi in aliquo blandiatur, quia Eutices iuſta execratione percellitur. Puritas enim fidei atq; doctrinę, quam eodem quo ſancti patres noſtri ſpiritu prædicamus, & Neſtorianam & Euticianam cum ſuis autoribus condemnat pariter & perſequitur prauitatem. Data quinto Calendas Iulij, Adelphio uiro clariſſimo conſule.

EPISTOLA XXVII. LEONIS PAPAE AD ANATHOLIVM EPISCOPVM, QVA PARTIM ſuæ inaugurationis, quam dolo aſſecutus erat, admonetur, partim quod Nicenæ ſynodi conſtitutiones reijciat culpatur. Similiter ne altum ſapiat, ſed timeat, ne aures principum improbis petitionibus oppleat, admonet̃.

MANIFESTATO ſicut optauimus per gratiam dei lumine euangelicę ueritatis, & ab uniuerſali eccleſia pernicioſiſſimi erroris nocte depulſa, ineffabiliter gaudemus in domino quod creditę nobis diſpenſationis labor ad deſideratum peruenit effectum, ſicut etiam epiſtolę tuę textus eloquitur, ut ſecundum apoſtolicam doctrinam idipſum dicamus omnes, & non ſint in nobis ſchiſmata, ſimus autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia. In cuius operis deuotione gratulamur dilectionem tuam eſſe conſortem, ut & corrigendis tua prodeſſet induſtria, & ab omni te deuiantiū participatione & factione purgares: prædeceſſore enim tuo beatæ memoriæ Flauiano propter defenſionem catholicę ueritatis eiecto, nō immeritò credebatur, quod ordinatores tui contra ſanctorū canonum conſtituta uiderentur ſui ſimilem conſecraſſe. Sed affuit miſericordia dei, in hoc te redigens atq; cōfirmans, ut malis principijs beneutereris, & non te iudicio hominum, ſed dei prouectum benignitate monſtrares. Quod ita accipiendum eſt, ſi hanc diuini muneris gratiam alia offenſione non perdas. Virum etiam catholicum & præcipue domini ſacerdotem ſicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate uiolari, dicente quippe ſcriptura ſancta, Poſt concupiſcentias tuas non eas, & à uoluntate tua uetare. Multis mundi huius illecebris, multis uanitatibus reſiſtendum eſt, ut ueræ cōtinentię obtineatur integritas, cuius prima eſt labes ſuperbia, initium tranſgreſſionis, & origo peccati. Quoniam mens potentiæ auida, nec abſtinere nouit à uetitis, nec gaudere conceſſis, dum inordinato prauoq; proceſſu impunitarum tranſgreſſionum augentur exceſſus, & crebreſcunt culpæ, quæ toleratæ ſunt ſtudio fidei reparandæ & amore concordiæ. Poſt illa itaq; ordinationis tuæ non culpata principia, poſt conſecrationem Antiocheni Epiſcopi quam tibimet contra canonicam regulam uendicaſti, doleo etiam in hoc dilectionem tuam eſſe prolapſam, ut ſacratiſſimas Nicenorum canonum conſtitutiones conareris infringere, tanquā opportune ſę tibi hoc tempus obtulerit, quo ſecundi honoris priuilegium ſedes Alexandrina perdiderit, & Antiochena eccleſia proprietatem tertiæ dignitatis amiſerit, ut his locis iuri tuo ſubditis omnes metropolitani Epiſcopi proprio honore priuent̃. Quibus inauditis & nunquam ante tentatis ita priueris exceſſibus, ut ſanctam ſynodum ad extinguendam ſolum hæreſim & confirmationem fidei catholicæ, ſtudio Chriſtianiſſimi principis congregatam, in occaſionem ambitus trahas, & ut conniuentiam ſuam tibi det impellas, tanquam refutari nequeat, quod illicite uoluerit multitudo, & illa Nicenorum canonum per ſanctum uere ſpiritum ordinata con-

ditio

ditio aliqua cuiquam ſit parte ſolubilis. Nulla ſibimet de multiplicatione congregationis ſynodalia concilia blandiantur, neq; trecentis illis decem atq; octo copioſior numerus ſacerdotum, comparare ſe audeat & præferre, cum tanto diuinitus priuilegio Nicena ſit ſynodus conſecrata, ut ſiue per pauciores, ſiue per plures eccleſiaſtica iudicia celebrentur, omni penitus autoritate ſit uacuum quicquid ab illorum fuerit conſtitutione diuerſum. Nimis ergo hæc improba, nimis ſunt praua quæ ſacratiſſimis canonibus inueniuntur eſſe contraria: in totius eccleſiæ perturbationem ſuperba hæc tendit elatio, quæ ita abuti uoluit concilio ſynodali, ut fratres in fidei tantummodo negotium conuocatos, ad conſentiendum ſibi deprauando compelleret. Inde enim fratres noſtri ab apoſtolica ſede directi, qui uice mea ſynodo præſidebant, probabiliter atq; conſtanter illicitis auſibus obſtiterunt, aperte clamantes, ne contra inſtituta Nicena præſumptio reprobæ nouitatis aſſurgeret: nec poteſt de eorum contradictione dubitari, de quibus in epiſtola tua etiam ipſe conquereris, quod conatibus tuis uoluerint obuiare. In quo eos quidem multum mihi hæc ſcribendo commendas, ſed temetipſum, quod eis parêre nolueris, dum illicita moliris accuſas, ſuperflue nõ concedenda appetens, & ſalubriter contraria concupiſcens, quæ nullum unquam potuerunt noſtrum obtinere conſenſum. Abſit enim à conſcientia mea ut tam praua cupiditas meis ſtudijs adiuuetur, ac nõ potius & meo & omnium qui non alta ſapiunt, ſed humilibus conſentiunt opere ſubruatur. Sancti illi & uenerabiles patres qui in urbe Nicena ſacrilego Arrio cum ſua impietate damnato manſuras uſq; in finem mundi leges eccleſiaſticorum canonum condiderunt, & apud nos in toto orbe terrarum in ſuis conſtitutionibus munierũt, et ſi quid uſquam aliter quàm illi ſtatuere pręſumitur, ſine cunctatione caſſatur, ut quæ ad perpetuam utilitatem generaliter inſtituta ſunt, nulla cõmutatione uarientur, nec ad priuatum trahantur commodum, quæ ad bonũ ſunt commune præfixa: & manentibus terminis quos conſtituerunt patres, non inuadat alienum, ſed intra fines proprios atque legitimos prout quis ualuerit in latitudine ſe charitatis exerceat, cuius ſatis uberes fructus Conſtantinopolitanus poteſt antiſtes acquirere, ſi magis humilitatis uirtute nitatur, quàm ſi ſpiritu ambitionis infletur. Noli frater altum ſapere, ſed time, & Chriſtianiſſimorum principum pijſſimas aures improbis petitionibus inquietare deſiſte, quibus certum habeo modeſtia te magis quàm elatione placiturum. Perſuaſioni enim tuæ in nullo penitus ſuffragatur quorundam epiſcoporum ante ſexaginta (ut iactas) annos facta ſubſcriptio, nunquam à prædeceſſoribus tuis ad apoſtolicæ ſedis tranſmiſſa notitiam, cui ab initio ſui caducæ dudumq; collapſæ, ſera nunc & inutilia ſubijcere fomenta uoluiſti, eliciendo à fratribus ſpeciem conſenſionis quam tibi in ſuam iniuriam uerecundia fatigata præberet. Memento quid dominus ei qui unum de puſillis ſcandalizauerit comminatur, & ſapienter intellige quale ſit iudicium dei ſubiturus, qui tot eccleſijs, tot ſacerdotibus ſcandalum inferre non metuit: fateor enim ita me dilectione uniuerſæ fraternitatis obſtringi, ut nemini prorſus in his quæ contra ſe poſcit aſſentiat, poſſisq; euidenter agnoſcere me dilectioni tuæ beneuolo animo contraire, ut ſaniore cõſilio ab uniuerſalis te eccleſiæ perturbatione contineas. Non conuellantur prouincialium iura primatum, nec priuilegijs antiquitus inſtitutis metropolitani antiſtites fraudentur. Nihil Alexandrinæ ſedi eius quam per ſanctum Marcum euangeliſtam beati Petri diſcipulum meruit pereat dignitatis. Nec Dioſcuro impietatis ſuæ pertinacia corruente, ſplendor tantæ eccleſiæ tenebris obſcuretur alienis. Antiochæna quoq; eccleſia, in qua primum prædicante apoſtolo Petro Chriſtianum nomen exortum eſt, in paternæ conſtitutionis ordine perſeueret, & in gradu tertio collocata nunquam ſe fiat inferior. Aliud enim ſunt ſedes, aliud præſidentes, & magnus unicuiq; honor eſt integri-

tas ſua, quæ cum in quibuslibet locis propria ornamenta non perdat, quanto magis in Conſtantinopolitanæ urbis magnificentia poteſt eſſe glorioſa, ſi per obſeruantiam tuam & defenſionem paternos canones & exemplū probitatis multi habeant ſacerdotes? Hæc tibi ſcribens frater in domino hortor ac moneo, ut depoſito ambitionis deſiderio, ſpiritu potius ferueas charitatis, eius quoq; uirtutibus ſecū dum doctrinam apoſtolicam proficienter orneris: eſt enim patiens, & benigna, & non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt. Vnde ſi charitas non quærit propria, quantum peccat qui concupiſcit aliena? A quibus uolo ut te prorſus abſtineas, memor ſis ſententiæ quæ dicit: Tene quod tenes, ne alius accipiat coronam tuam. Nam ſi inconceſſa quæſieris, ipſe tuo opere atq; iudicio uniuerſalis eccleſiæ pace priuaberis. Frater autem & coepiſcopus noſter Lucianus & filius noſter Baſilius diaconus, quantum in ipſis fuit ſtudioſe his quæ eis iniunxeras affuere, ſed actioni eorū iuſtitia negauit effectum. Data XI. Calend. Iulij, Herculiano uiro clariſſimo conſule, æra qua ſupra.

EPISTOLA XXVIII. LEONIS PAPAE MARTIANO AVGVSTO PER LVCIANVM Epiſcopum & Baſilium diaconum tranſmiſſa, de ambitu Anatholij.

MAGNO munere miſericordiæ dei totius eccleſiæ catholicæ multiplicata ſunt gaudia, cum ſancto & glorioſo clementiæ ueſtræ ſtudio pernicioſiſſimus error extinctus eſt, ut labor noſter citius ad deſideratum perueniret effectum, quàm deo ſeruiens principatum & fidem & poteſtatem iuuiſſet. Quia etſi in uirtute ſpiritus ſancti inter quaslibet diſſenſiones per ſedis apoſtolicæ famulatum euangelij erat defendenda libertas, manifeſtior tamen apparuit gratia dei quæ præſtitit mundo, ut in uictoria ueritatis auctores tantum uiolatæ fidei deperirent, & ſua integritas eccleſiæ redderetur. Bellum igit̃ quod noſter inimicus excitauerat, à deo feliciter dextera domini pugnante confectum eſt, ut triumphante Chriſto omnium ſacerdotū eſſet una uictoria, & coruſcante lumine ueritatis, erroris tenebræ cum ſuis aſſertoribus pellerentur. Nā ſicut in ipſa domini reſurrectione credenda ad corroboranda initia fidei multum ſecuritatis acceſſit, quod quidā Apoſtoli de corporea domini noſtri Ieſu Chriſti ueritate dubitauere, & uiſu atq; contactu fixuras clauorum, & uulnus lanceæ perſcrutando, ambiguitatem cunctis dum ambigunt abſtulerunt: ita nunc quoq; cum aliquorum infidelitas confutatur, omnium hæſitantium corda firmata ſunt, & profecit uniuerſis ad illuminationē, quod quibuſdam intulit cæcitatem. In quo opere digne & iuſte exultat ueſtra clementia, quæ fideliter proprieq; proſpexit, ut orientalibus eccleſijs diabolicæ inſidiæ non nocerent, ſed ad propitiandum deum efficaciora ubiq; offerrentur holocauſta, quando per mediatorē dei & hominum hominem Chriſtum Ieſum eadem confeſſio plebium, eadem ſacerdotum, eadem eſſet & regum. His autem propter quæ tanta facta eſt congregatio ſacerdotum, bene & optabili fine compoſitis, miror & doleo quod pacem uniuerſalis eccleſiæ diuinitus reformatam, ambitionis rurſus ſpiritus inquietat. Quamuis enim neceſſarie ſibi frater meus Anatholius conſuluiſſe uideatur, ut ordinatorū ſuorum errorem deſerens in aſſenſum catholicæ fidei ſalubri correctione tranſiret, cuſtodire tamen debuit, ut quod ueſtro beneficio noſcitur conſequutus, nullius prauitatis

tatis

tatis cupiditate turbaret. Nos enim ueſtræ fidei & interuentionis habentes intuitum, cum ſecundum ſuę conſectationis autores eius initia turbarent, benigniores circa ipſum quàm iuſtiores eſſe uoluimus, quo perturbationes omnes quæ operante diabolo fuerant excitatæ, adhibitis remedijs leniremus, quæ illum modeſtũ magis quàm immoderatum facere debuere. Qui etiam ſi præcipuis meritis, optimoq́ iudicio legitime fuiſſet ac ſolenniter ordinatus, contra reuerentiam tamen canonum paternorum, contra ſancti ſpiritus inſtituta, contra antiquitatis exempla, nullis poſſet ſuffragijs adiuuari. Apud Chriſtianum & uere religioſum, uereq́ orthodoxum principem loquor. Multum Anatholius Epiſcopus proprio detrahit merito, ſi illicito creſcere optat augmento. Habeat ſicut optamus Conſtantinopolitana cunctam gloriam ſuam, ac protegente dextera dei, diuturno clementiæ ueſtræ fruatur imperio. Alia tamen ratio eſt rerum ſecularium, alia diuinarum, nec præter illam petram, quam dominus in fundamento poſuit, ſtabilis erit ulla conſtructio. Propria perdit, qui indebita concupiſcit. Satis ſit quod prædicto ueſtræ pietas auxilio, & mei fauoris aſſenſu, epiſcopatum tantæ urbis obtinuit. Non dedignetur regiam ciuitatem, quam apoſtolicam non poteſt facere ſedem: nec ullo ſperet modo, quod per aliorum poſſit offenſiones augeri. Priuilegia enim eccleſiarum ſanctorum patrum canonibus inſtituta, & uenerabilis Nicenæ ſynodi fixa decretis, nulla poſſunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. In quo opere auxiliante Chriſto fideliter exequendo, neceſſe eſt me perſeueranter exhibere famulatum, quoniam diſpenſatio mihi credita eſt: & ad meum tendit reatum, ſi paternarum regulæ ſanctionum quę in ſynodo Nicena ad totius eccleſiæ regimen ſpiritu dei inſtruente ſunt conditæ, me (quod abſit) conniuente uiolentur, & maior ſit apud me unius fratris uoluntas, quàm uniuerſæ domus domini communis utilitas. Et ideo ſciens glorioſam clementiam ueſtram eccleſiaſticæ ſtudere concordiæ, & his quæ pacificæ congruunt unitati, pijſſimum præſtare conſenſum, precor & ſedula ſuggeſtione uos obſecro, ut auſus improbos unitati Chriſtianæ pacíq́ contrarios, ab omni pietatis ueſtræ abdicetis aſſenſu: & fratris mei Anatholij nocituram ipſi, ſi perſtiterit, cupiditatem ſalubriter comprimatis, ne ea quæ ueſtræ gloriæ atq́ temporibus inimica ſunt cupiens, maior ſuis uelit eſſe prioribus: liberumq́ illi ſit quantis potuerit ſplendere uirtutibus, quarum non aliter particeps erit, niſi charitate magis uoluerit ornari, quàm ambitione diſtendi. Hanc autem improbi deſiderij conceptionem, nunquam debuit intra cordis ſui recipere ſecretum, ſed cum illi fratres & coëpiſcopi mei, qui uice mea aderant, obuiarent, ab illicito appetitu eorum ſaltem ſalubri contradictione ceſſaſſe. Nam & ueſtræ pietatis apices, & ipſius ſcripta declarant, legatos ſedis apoſtolicæ (ſicut oportuit) contradictione iuſtiſſima reſtitiſſe, ut inexcuſabilior eſſet præſumptio, quæ ſe nec increpata cohiberet. Vnde quia conuenit fidei ueſtræ uel gloriæ, ut ſicut hæreſis deo per uos agente deſtructa eſt, ita etiam omnis ambitus retundatur. Agite quod & Chriſtianæ eſt probitatis & regiæ, ut prædictus Epiſcopus pareat patribus, conſulat paci, neque ſibi æſtimet licuiſſe, quod Antiochenum ſine ullo exemplo contra ſtatuta canonum Epiſcopum ordinare præſumpſit, quod amore reparandæ fidei, & pacis ſtudio retractare ceſſauimus. Abſtineat ergo ab eccleſiaſticarum iniuria regularum, & illicitos declinet exceſſus, ne ſe ab uniuerſali eccleſia, dum inimica paci tentat, abſcindat. Quem opto magis irreprehenſibiliter agentem diligere, quàm in hac præſumptione quæ illum ab omnibus poterit ſeparare, perdurare. Frater autem & coëpiſcopus meus Lucianus, qui cum filio meo Baſilio diacono clementiæ ueſtræ ad me ſcripta portauit, omni deuotione partem ſusceptæ legationis impleuit, quia non eſt æſtimandus

negotio defuiſſe, quem potius cauſa deſeruit. Data xi. Calendas Iunij, Herculano uiro clariſſimo Conſule.

EPISTOLA XXIX. LEONIS PAPAE AD MONITORIA AD PVLCHERRIMAM AVguſtam, de ambitu Anatholij, & de autoritate Concilij Niceni.

SANCTIS & deo placitis clementiæ ueſtræ ſtudijs defenſam contra hæreticos catholicam fidem, & uniuerſæ eccleſiæ redditam pacem ineffabiliter cum ueſtra pietate gaudemus, gratias agentes miſericordię omnipotentis dei, quod exceptis his, qui magis dilexerunt tenebras, quàm lucem, neminem paſſus eſt euangelica ueritate fraudari, ut abſterſa erroris caligine, in omnium cordibus puriſſimum lumen oriretur, nec de infirmis quorundam animis tenebroſus ille exultaret inimicus, quem non ſolum hi qui illęſi ſteterant, ſed etiam quos fęcerat nutare, ſuperauerunt, ut errore abolito, per totum mundum fides uera regnaret, & omnis lingua confiteatur, quoniam dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. Confirmato autem in unitate euangelij uniuerſo mundo, & in eodem ſpiritu ſenſus directis cordibus omniū ſacerdotum, optimum fuerat ſupra illa propter quæ ſancta eſt ſynodus congregata, & quæ ſecundum pietatis ueſtræ ſtudium probabili ſunt fine concluſa, nihil quod tanto bono contrarium eſſet inferri, nec per occaſionem epiſcopalis concilij id in commune appeti, quod non licuit concupiſci: frater enim & coëpiſcopus meus meus Anatholius parum conſiderauit quanto pietatis ueſtræ beneficio, & mei fauoris aſſenſu, Conſtantinopolitanæ eccleſiæ ſacerdotium fuerit conſecutus, non tam de adeptis gauiſus, quàm de immodicis appetendis ſupra menſuram ſui honoris abſceſſus eſt, credens huic tam imperanti cupiditati poſſe prodeſſe quorundam conſenſum, quem ei præbuiſſe dicitur extorta ſubſcriptio, cum tam deſtruendis mox conatibus contradictio fratrum, & coëpiſcoporum meorum uicem meam agentium, fideliter & laudabiliter obuiaret. Quoniam contra ſtatuta paternorum canonum quæ ante longiſſimæ ætatis annos in urbe Nicena ſpiritualibus ſunt fraudata decretis, nihil cuique addere conceditur, ita ut ſi quis diuerſum aliquid decernere uelit, ſe potius minuat quàm illa corrumpat: quæ ſi (ut oportet) à cunctis pontificibus intemerata ſeruentur, per uniuerſas eccleſias tranquilla erit pax, & firma concordia, nullæ de menſuris harum diſſenſiones, nullæ de ordinationibus lites, nullæ de priuilegijs ambiguitates, nulla erunt de alieni uſurpatione certamina, ſed ea quæ iure charitatis rationabilis eſt, & morum, & officiorum ſeruabitur unanimitas. Et ille uere erit magnus, qui fuerit totius ambitionis alienus, dicente domino: Quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, ſit ueſter miniſter. Et quicunque uoluerit inter uos primus eſſe, erit ueſter ſeruus. Sicut filius hominis non uenit miniſtrari, ſed miniſtrare. Et tamen hæc illis tunc inſinuabantur, qui de puſillo uolebant creſcere, & de infimis ad ſumma tranſire. Cōſtantinopolitanæ uero præſul eccleſiæ, quoniam amplius quàm aſſecutus eſt concupiſcit, quidnam illi ſatisfaciet cui tantæ urbis magnificentia & claritudo non ſufficit? Superbum nimis eſt & immoderatum ultra fines proprios tendere, & antiquitate calcata alienum ius uelle præripere, atq; ut unius creſcat dignitas, tot metropolitanorum impugnare primatus, quietisq; prouincijs, & olim ſanctæ ſynodi Nicenę moderatio-

deratione diſpoſitis, bellum nouæ perturbationis inſerre, atque ut uenerabilium patrum decreta ſoluantur, quorundam Epiſcoporum proferre conſenſum, cui tot annorum ſeries negauit effectum. Nam ſexageſimus ferè annus huius iactantiæ eſſe iactatur, qua ſe prædictus Epiſcopus æſtimat adiuuari, fruſtra cupiens id ſibi prodeſſe, quod etiam ſi quiſquam auſus eſt uelle, nullus tamen potuit obtinere. Agnoſcat cui ſucceſſit uiro, & repulſo omni ſpiritu elationis, Flauiani modeſtiam, Flauiani humilitatem, quæ illum uſque ad confeſſoris gloriam prouexit, imitetur. Cuius ſi uelit ſplendere uirtutibus, laudabilis erit, & in omni loco plurimum dilectionis acquiret, non ambiendo humana, ſed promerendo diuina. Hæc autem obſeruantia eum quoque illi animum ſpondet copulandum, & apoſtolicæ ſedis dilectionem, quam Conſtantinopolitanæ eccleſiæ ſemper impendimus, nulla mobilitate uiolandam. Quia ſi interdum immoderati præſules aliquas incidunt culpas, eccleſiarum tamen Chriſti integra gratia perſeuerat. Conſenſiones uero epiſcoporum ſanctorum canonum apud Nicenam conditorum regulis repugnantes, unita nobiſcum ueſtræ fidei pietate in irritum mittimus, & per autoritatem beati Petri apoſtoli, generali prorſus definitione caſſamus, in omnibus eccleſiaſticis his legibus obſequentes, quas ad pacificationem omnium ſacerdotum, per trecentos decem & octo antiſtites ſpiritus ſanctus inſtituit, ita ut etiam ſi multo plures alij quàm illi ſtatuêre decerneſe, in nulla reuerentia ſit habendum, quicquid fuerit à prædictorum conſtitutione diuerſum. Prolixitatem itaq; epiſtolæ meæ qua neceſſe habui explicare quid ſentiam, rogo ut per fratrem & coëpiſcopum meum Lucianum, qui (quantum in ipſo eſt) ſolicitudinem ſuſceptæ legationis eſt, fideliter executus, & per filium meum Baſilium diaconem pietas ueſtra dignanter accipiat. Et quia moris ueſtri eſt pro pace & unitate eccleſiæ laborare, fratrem meum Anatholium Epiſcopum ex ueſtra inſinuatione dilectum, ſalubriter in his quæ ipſi profutura ſint continere, ut gloria clementiæ ueſtræ, ſicut magnificatur de fide reparata, ita prædicetur de ambitione compreſſa. Data XI. Calendas Iunij, Herculano uiro clariſſimo Conſule.

EPISTOLA XXX. LEONIS PAPAE QVA MARTIANVM AVGVSTVM ADHORTATVR,

quo ſua autoritate interpoſita, ſynodi Chalcedonenſis conſtitutiones per uniuerſas Chriſtiani orbis eccleſias confirmet: hoc enim gaudium pijs, triſtitiam autem impijs & timorem inferre, ut deinceps nihil contradicant his conſtitutionibus.

MVLTA mihi in omnibus clemẽtię ueſtrę literis cauſa gaudij eſt, dum ex magna prouidentiæ diuinæ miſericordia præſtitum humanis rebus experior, quod eccleſiaſticã pacem, (quę non niſi unitate prædicationis euangelicæ cuſtoditur) pijſſimo ſtudio iuuare dignamini, ut fidei ueſtrę gloria non ſolum utilitate reipublicæ, ſed etiam religionis profectibus augeatur glorioſiſſime Imperator. Vnde ineffabiliter deo gratias ago, qui temporibus quibus obortura hæreticorum ſcandala præſciebat, uos imperij faſti-

gio collocauit, in quibus ad totius mundi ſalutem, & regia potentia, & ſacerdotalis uigeret induſtria. Nam ueſtro præcipue opere eſt effectum, ut per ſynodale concilium damnatis impij dogmatis defenſoribus, omnes uires ſacrilegus error amitteret: ad eiuſdem deuotionis pertinet palmam, ſi malum quod in ſuis ducibus eſt oppreſſum, etiam in quibuſcunq; reliquijs deleatur. Quod facilius clementia ueſtra arbitretur implendum, ſi per uniuerſas eccleſias definitiones ſanctæ ſynodi Chalcedonenſis apoſtolicæ ſedi placuiſſe doceantur: de quo quidem ratio nõ fuit ambigendi, cum ei fidei omnium ſubſcribendi conſenſus acceſſerit, quæ ad me ſecundum Apoſtolicam doctrinã, ac paternas traditionis emiſſa eſt, & per fratrem meum Lucianum Epiſcopum talia ad gloriam ueſtram, & ad Conſtantinopolitanum antiſtitem ſcripta direxerim, quæ euidenter oſtenderent me ea quæ de fide catholica in prædicta ſynodo definita fuerant, approbare. Sed quia in eiſdem literis ea quæ per occaſionem ſynodi male ſunt attentata reprehenderam, maluit prædictus antiſtes meam gratulationem tacere, quàm ſuum ambitum publicare. Mihi autem multum fiduciæ deo per uos operante collatum eſt, quod probaſſe uos obſeruantiam de cuſtodia canonum paternorum pietatis ueſtræ affatibus indicaſtis: & meritò geminatur gaudium meum, cum uobis religioſiſſime placere cognoſco, ut fides Nicena ſuam teneat firmitatem, & priuilegia eccleſiarum illibata permaneant. Quamuis autem de præclaro fidei ueſtræ opere, nihil ueſtra pietas indicarit mihi, tamen per ueneratorem unà mecum ſpiritualiter ueſtram pietatem per fratrem meum Iulianum Epiſcopum innotuiſſe ſignifico, quam pio dignati fueritis reſponſo imperitorum monachorum animos cohibere pariter & docere, ut ſi illos non penitus deſeruerit diuina miſeratio, ſentiant ſe & didiciſſe quod credant, & agnouiſſe quod timeant. Quia uero omnibus modis obediendum eſt pietati ueſtræ, religioſiſſimæq; uoluntati, conſtitutionibus ſynodalibus quæ mihi de confirmatione fidei catholicæ, & hęreticorum damnatione placuerunt, libens adieci ſententiam meam. Quæ ſi ut in notitiam omnium ſacerdotum Eccleſiarumq; perueniat, ueſtræ clementiæ præceptio ordinare dignabitur, affuturam credo, & ſpero gratiam dei, quæ tam ſanctam tanti principis curam pleniſſimi deſiderij ſui fructum faciat obtinere, ut omnibus diſſentiendi occaſionibus amputatis, Apoſtolicæ ubiq; doctrinæ & pax regnet, & ueritas. Fratri autem meo Iuliano Epiſcopo nouerit ueſtra clementia hoc me proprie delegaſſe, ut quicquid illic ad cuſtodiam fidei pertinere probauerit, meo nomine ueſtræ fiducialiter ſuggerat pietati, quoniam certus ſum uos ad hęc omnia emendanda uel defendenda (Deo auxiliante) ſufficere. Data duodecimo Calendas Aprilis, Opilione uiro clariſſimo conſule, Era. CCCCXVI.

EPISTOLA XXXI. LEONIS PAPAE AD MARTIANVM AVGVSTVM, COMMENDATITIA, in qua etiã hæreſes fugere, pacem ſeruare; & à patrum conſtitutionibus temere non debere diſcedere, docet.

PVRITATEM fidei Chriſtianæ, qua clemẽtia ueſtra prȩfulget, etiam his literis, quas frater & coëpiſcopus meus Neſtorianus detulit demõſtratis, iuſtiſſimũ fratri meo Proterio Alexandrinæ urbis antiſtiti impendentes fauorem, quo mihi per omnia eſſet acceptior, eſt uidere. Nam cui ueſtra pietas teſtimoniũ perhibere dignatᷣ, indubitanter eſſet probandus etiã ſi taceret. Sed accedit ad gratiã, quod proprio quoque ſermone cognoſcitᷣ, & quàm ſyncerus ſit catholici dogmatis prȩdicator, ipſius profeſſione clareſcit. Vnde pleniſſimo affectu dilectionẽ orthodoxi fratris amplector, & deo gratias ago, quod amoto eo qui Euangelio Chriſti uoluit contraire, & à ſanctorũ patrum intelligentia diſſentire, talem proſpexit Alexandrinæ Eccleſiæ ſacerdotem qui præcedentibus rectoribus & fide concordaret & uita. Nam cum amplecti ſe epiſtolam meam quam ad beatȩ memoriæ Flauianũ contra Euticem impium miſi toto corde profitetur, quid aliud quàm Apoſtolorũ ſe diſcipulum oſtendit? quoniã doctrina ueritatis in lumine ſuo permanet, & non poteſt eſſe diuerſum quod unum eſt atq; diuinũ. Reſcripſi itaq; prȩdicto fratri quod debui, atq; in ſancto ſtudio ut perſeueraret, admonui. Qui ſine dubio conſtantior erit, ſi etiam clementiæ ueſtræ cohortationibus adiuuetᷣ. Nec in aliquo eũ terreat quorundã imperita diſſenſio, quos paucorum hæreticorũ inſtigationibus ignorantia facit obnoxios. Quod ſua ergo diligentia aſſequi nequeunt, opportune eorũ inſinuetur auditui. Et ne memoratus noua inferre, & propria uideatur aſtruere, uenerabilium patrum qui eidem Eccleſiæ præfuerũt, ſcripta relegantur, & quid beatus Athanaſius, quid Theophylus, quid Cyrillus, quid etiã Orientales magiſtri de incarnatione domini ſentiant, recognoſcant. Nec repullulantibus decipiatur erroribus, qui olim Euangelici ſermonis ſunt uirtute proſtrati. Quoniam omnes ferè hæreſes quæ diuerſis temporibus extiterunt, dum ſacramentũ corporeæ natiuitatis & paſſionis ac reſurrectionis Chriſti non intelligunt, ab Euangelio deuiarũt. Et poſſumus minus laborare in hæreticis repellendis, ſi rudes animos ipſa non turbarent mendacia, quæ peremit antiquitas. Sed nunc (ut dixi) hic docendi optimus modus eſt, ut paternorũ ſenſuum linea Alexandrinæ plebis & cleri auribus innoteſcat, ac ſi qui ſunt qui noſtra ſcripta deſpiciant, illis ſaltem qui nobiſcum Apoſtolicis ſenſibus congruunt, acquieſcant. In quo opere multum conſacerdotis mei deuotione gaudebo, & ſemper ipſius unanimitate lætabor, quia fraterna pax non niſi una fidei confeſſione ſeruatur. Quia uero quorundã hæreticorũ uerſuta nequitia ad conturbandam aliorũ ſimplicitatem, epiſtolã meam quam ad beatæ memorię Flauianũ dedi falſaſſe perhibetur, ut cõmutatis quibuſdam uerbis uel ſyllabis, receptorem me Neſtoriani erroris aſſererem, obſecro uenerabilẽ clementiã ueſtrã, ut eandẽ epiſtolã per fratrem meum Iulianũ Epiſcopũ, uel eos quos idoneos ad opus pietas ueſtra delegerit, in græcum ſermonem iubeatis integre diligenterq; translatam per idoneum latorẽ ſub ueſtri ſignaculi impreſſione deferri, tradendã iudicibus Alexandrinis, qui eam clero & plebi ipſius ciuitatis cum prædictorũ epiſcoporũ prædicationibus, qui & meo ſcripto conſentiunt, faciant recitari, ut agnoſcant ſe fallacium hominum fraudi ulterius non deberi, & probentur Apoſtolicæ ſedis ſynceri eſſe diſcipuli, apud quam nec Eutices nec Neſtorius ullũ obtinent locũ: quia ſicut alios hæreticos ita, & iſtos Eccleſia uniuerſalis damnauit. Data VI. Idus Martij, Etio & Studio uiris clariſſimis conſul. Era, CCCCXCII.

EPISTOLA XXXII. LEONIS PAPAE

QVA LAVDAT MARTIANVM AVGVSTVM, OB diligentem curam, quò pax eccleſiæ conſtet, & admonet Euticem in ſecretiorem locum detrudi debere, ne alios ſuo errore inficiat, adhibitis doctis in diuinis ſcripturis qui eum inſtruere poſſint.

QVOD ſæpiſſime per multa iam experimenta ſanctum pietatis ueſtræ ſtudium circa religionem Chriſtianam glorioſis perſeuerat & creſcit augmentis, & hæc fides ueſtræ clementiæ non ſolum me, ſed & omnes domini ſacerdotes conſolatur & roborat, dum in Chriſtianiſſimo principe ſacerdotalem experimur affectum, quem ſi Orientalium partium ſacerdotes ſtudeant imitari, nihil ſcandalorum, neq; pax, neq; fides Chriſtiana patietur. Vnde cum Cōſtantinopolitanus Epiſcopus ad omnem pietatis profectum præſenti clementię ueſtrę doceatur exemplo, ſi fideliter ueſtris acquieſcat hortatibus, habet in me ſynceræ gratiæ animum, tantum ut quod uerbis ſpondet corde perficiat. Si uero quæ deo & pietati ueſtræ diſplicent pertinaci intentione delegerit, ſalua manſuetudinis ueſtræ reuerentia, utar cum omnibus & pro omnibus uobis quoq; annitentibus aduerſum ſuperbientem liberiore conſtantia, quem (quod ſæpe dicendum eſt) mallem pro ſanctis actibus fraterna charitate complecti glorioſiſſime Imperator. Quia uero ſuggeſtiones meas pro tranquillitate catholicæ fidei libenter accepiſtis, ſignificatū mihi frātris & coëpiſcopi mei Iuliani ſermonem cognoſcite, Euticem impium pro ſuis quidem meritis exulare, ſed in ipſo ſuę damnationis loco multa aduerſus integritatē catholicam blaſphemiarum deſperatius uenena profundere, & quod in illo totus mundus horruit atq; damnauit, impudentia maiore, ut innocentes decipere poſſit, euomere. Plenum itaq; rationis æſtimo, ut ueſtra clementia ad longinquiora eum iubeat & ſecretiora transferri. Monaſterio uero eius Conſtantinopoli conſtituto, in quo habitatores ipſius monachi euangelica apoſtolicaq; doctrina crebrius ſunt & plenius roborandi, ſalubriter (ut arbitror) fiet, ſi is qui ipſi monaſterio præpoſitus eſſe dicitur, à ſocietate ueneratoris ueſtri Iuliani Epiſcopi quem in ſpeculis propter fidem illic eſſe conſtitui, non recedat, cuius aſſidua uiſitatione profectus ſeruorum dei illic habitantium poſſit augeri. Petitionem autem de feſtiuitate paſchali gaudeo ita à ueſtra pietate ſuſceptā, ut confeſtim agentem in rebus Alexandriam mitteretis de errore remouendo, quem ſanctæ memoriæ Theophyli conſtitutio uidetur inferre: de qua re, ſicut ſcribere dignamini, quicquid ad pietatis ueſtræ notitiam perlatum fuerit, iubete me noſſe, ut de obſeruantia quam non licet eſſe diuerſam, quid potiſſimum ſit tenendum eccleſia uniuerſalis agnoſcat. Precor autē, quod ueſtræ noui clementiæ conuenire, ut eos maxime tueamini contra omnes inſidias, quos mihi & ueſtræ manſuetudini propter amorē dei placere cognoſcitis, ut eos Conſtantinopolitanus Epiſcopus lędendi non habeat facultatem. Data XVII. Calend. Maij. Etio & Studio uiris clariſſimis conſulibus. Era qua ſuprà.

EPISTOLA XXXIII. LEONIS PAPAE

CONSOLATORIA AD IVLIANVM EPISCOpum Choënſem de Etio & Andrea, de hæreſi Neſtoriana & Euticiana repullulante, & de alijs nonnullis rebus, quæ Euangelij miniſtrum, qui aſſiduo uigilare debet, inſtructiorem reddunt ad omnes ſatanæ inſultus.

AGNOVI in dilectionis tuæ literis fraternę charitatis affectum, quod de multis malis quæ multa & ſæua pertulimus, pio nobiſcum dolore compateris. Sed hæc quæ perpeti nos dominus aut permiſit, aut uoluit, ad correctionem proficiant multorum, & ut deſinant aduerſitates, finiantur offenſæ. Quod utrunq; de magna erit miſericordia dei, ſi & flagella remoueat, & ad ſe ſuorum corda conuertat. Sicut autem fraternitatem ea quæ apud nos fuit contriſtauit hoſtilitas, ita me anxium facit quod in Conſtantinopolitana Eccleſia (quantum tuæ indicant literæ) hæreticorum inſidiæ nō quieſcunt, & quæſitis occaſionibus hi qui catholicæ fidei defenſores fuere uexantur. Nam dum Etius ab officio archidiaconatus per ſpeciem prouectionis amouetur, & in locum eius Andreas qui ob hæreticorum ſocietatem fuerat abiectus, aſſumitur, dum beatæ memoriæ Flauiani accuſatoribus honor redditur, & pijſſimi confeſſoris participes, aut diſcipuli conteruntur, nimis aperte qui Chriſto & Eccleſiæ ipſius placeat, demonſtratur. In quem pro cauſæ merito differo commoueri, & quid ipſe mecum ſuis epiſtolis agat, quas miſſurum eum filius noſter Etius indicauit, expecto, dans locum uoluntariæ emendationi, qua dolorem meum cupio mitigari. Clementiſſimo tamen principi & pijſſimæ Auguſtæ de his quæ ad cuſtodiam pacis Eccleſiaſticæ pertinent, ſcripſi, quos deuotione ſuę fidei prouiſuros eſſe non dubito, ne contra gloriam operis ipſorum damnata hæreſis queat pullulare. Studeat ergo dilectio tua frater chariſſime, piam & neceſſariam curam ſolicitudini Apoſtolicæ ſedis impendere, quæ tibi apud ſe nutrito catholicam contra Neſtorianos & Euticianos hæreticos actionem materno iure commendat, ut diuino fultus auxilio, ſpeculari de Conſtantinopolitanæ urbis opportunitate non deſinas, & prædictorum dogmatum impius nunquam turbo conſurgat. Et quia tanta eſt glorioſorum principum clementia, ut confidenter eis poſſis quæ ſunt inſinuanda ſuggerere, pietate ipſorum ad utilitatem Eccleſię uniuerſalis utaris. Conſulente autem dilectione tua de his in quibus putaueris ambigendum, non deerit relationibus tuis meæ reſponſionis inſtructio, ut ſequeſtrata earum actione, cauſæ quæ in quibuſcunq; Eccleſijs præſulum ſuorum debent cognitione firmari, hac ſpeciali cura uice mea functus utaris, ne hęreſis Neſtoriana uel Euticiana in aliqua parte reuireſcat, quia in Epiſcopo Conſtantinopolitano catholicus uigor non eſt, nec multum aut pro ſacramento ſalutis humanæ, aut pro ſua eſt æſtimatione ſolicitus. Cum ſi quid illi ineſſet ſpiritualis induſtriæ, ita & à quibus ordinatus ſit, & cui uiro ſucceſſerit, cogitare deberet, ut magis beatum Flauianum, quàm ſui honoris ſequeretur autores. Et ideo cum pijſſimi principes ſecundum obſecrationes meas dignati fuerunt fratrem Anatholium de his quæ meritò in querelam ueniunt increpare, uigeat charitas tua diligentia ſua, ut uniuerſa ſcandala adhibita pleniſſima correctione reſecentur, & ab filij noſtri ac tua ceſſet iniuria. Nam apud catholicum Epiſcopum, etiam ſi erat utcunque decus ſacerdotale, ſacerdoti archidiaconus propter fidei reuerentiam debuit præmitti potius, quàm locum

catholici nequiſſimus hæreticus obtineret. Cum itaq; quæ ſequantur agnouero, tunc manifeſtius quid agi oporteat æſtimabo. Nam interim dolore cohibito, malim indulgere patiẽtię, ut locus eſſet ueniæ. De Palęſtinis uero monachis qui iamdpridẽ in tumultu diſſenſionis eſſe dicuntur, quo adhuc animo moueantur ignoro: neque cuiuſquã ſermone mihi patefactum eſt, quas cauſas uideantur antefactæ præferre diſcordiæ, utrum ſcilicet Euticianæ peruerſitati tali furore famulentur, an implacabiliter doleant ipſum in hanc ſuã impietatẽ nõ poſſe traduci, quæ contra ipſorum locorum ſanctorũ teſtimonia, quibus totus mundus inſtruitur, ab incarnationis dominicæ ueritate deſciuerit, & quod in alijs per indulgentiam curare placuit, in illo putent non eſſe ueniale. Vnde cupio me ſuper his plenius edoceri, ut etiam talium correctioni congrue ſtudeatur, quia aliud eſt contra fidem impie armari, aliud in errore quempiam detineri. Chartas etiam quas Actius presbyter ante indicauit eſſe directas, & breuiariũ fidei quod te miſiſſe ſignificas, necdum ad me noueris perueniſſe: unde ſi expeditior occaſio ſe præbuerit per latores, libenter habeo, ut ſi qua eſt quæ utilis uideatur, quamprimũ ad me mittatur inſtructio. De Aegyptijs monachis quàm quieti, aut cuius ſint fidei ſcire deſidero: & de Alexandrinæ Eccleſiæ pace quid ad uos ueris nuncijs perferatur, ad cuius Epiſcopum uel ordinatores ipſius, ſeu clericos, quod alia ſcripta direxerim, miſſis exemplaribus ſcire te uolui. Ad clementiſſimum quoq; principem, & religioſiſſimã Auguſtam quis nunc meus ſermo ſit, miſſa exemplaria docebunt. Vtrum autẽ epiſtola mea de incarnationis dominicæ fide, quã incolumi adhuc ſanctæ memoriæ Flauiano ad dilectionẽ tuam per Baſilium diaconum miſeram, fraternitati tuæ tradita ſit, ſcire deſidero: quoniam ſuſpectum habeo, quod de eius textu nullum unquam iudicium reddidiſti. Geſtorum ſynodalium quæ omnibus diebus concilij in Chalcedonenſi ciuitate confecta ſunt, parum clara ob linguæ diuerſitatẽ apud nos habetur inſtructio, & ideo fraternitati tuæ ſpecialiter iniungo, ut in unum codicem uniuerſa facias congregari, in latinum ſermonem abſolutiſſima interpretatione tranſlata, ut in nulla parte actionum dubitare poſſimus, neq; ullo modo eſſe poſſit ambiguum quod ad plenam intelligentiam te fuerit ſtudente perductum. Data v. Idus Martij, Opilione uiro clariſſimo conſule.

EPISTOLA XXXIIII. EIVSDEM LEONIS PAPAE, MARTIANVM AVGVSTVM ADmonentis de Andrea Eutichianiſta, ne tam ſubitò in Epiſcopi munus aſſumatur, ne quando ædificare debeat, deſtruat: & alia quædam utilia.

QVÀM excellenti pietate & quàm glorioſo clementiæ ueſtræ ſtudio in integrum nuper fides Chriſtiana reuocata ſit, totus mundus agnoſcit, & ſaluti ſuæ ſingulare præſidium per uos à domino eſſe reparatum: ac ſi quid aduerſum tanti operis conſummationem de cõtrario ſpiritu ſentitur oboriri, neceſſe eſt ut ad ueſtræ reuocetur pietatis auxilium, quod ad cuſtodiam catholicæ ueritatis diuina prouidentia præparauit, ut cum poteſtatis ueſtræ ſit, ſcandala etiam in longinquũ nata reſecare, multo magis ea quæ ſub ueſtris audent oculis ſurgere, non ſinatis accreſcere. Anatholij Epiſcopi ordinationem (ſicut ſcientia dei teſtis eſt) ſuſpectam, quod fatendum eſt, mihi fecerant conſecrationis eius autores, nec diſſimilem ab eligentibus arbitrabar electum, ſecutumq; eſt, ut dum cõmunione Apoſtolicæ ſedis exiſteret alienus, diu dandis ad

eum

eum epiſtolis pacis me abſtinerem. Sed cum illi pietatis ueſtræ teſtimoniũ ſuffragaretur, cum de fide atq; unanimitate eius optanda quæq; & placitura promitteret, profeſſionem eius ita credidi eſſe ſynceram, ut tandem qua obſeruantia ſe agere deberet non deſinerem cõmonere, ſedulò ipſi ac diligenter inculcans, ut de perſecutoribus beatæ memoriæ Flauiani neminem auderet in ſuo habere conſortio, & Euticianæ hæreſeos defenſorem à ſe indicaret eſſe deiectum. Secutumq; eſt ut de his quæ pro catholica fide in ſynodali Cõcilio fuerant definita, talia ad me ſcripſerit, qualia catholicũ ſacerdotem ſcribere congruebat. Cum ergo ad cõmendanda ipſius primordia iſta pręceſſerint, quid cauſę aut occaſionis emerſerit, ut uirum catholicæ fidei, & Neſtorianis atq; Euticianis hęreticis cõſtanter etiam aduerſum, archidiaconũ ſub honoris ſpecie degradaret, & diſpenſationem totius cauſę & curæ eccleſiaſticæ in Andream Euticianiſtam repente transferret, adeò nimia cõmotione turbatus ut conſecrationẽ quam pro iniuria dabat, ſexta ſabbati traditionis Apoſtolicæ ut neſcius aut oblitus inferret, quaſi nõ ad Epiſcopum magis quàm ad presbyterum ordinationis illius uitium pertineret, qui non inueniens quid argueret in fide, quod improbaret in moribus deiectionẽ innocentis per ſpeciem prouectionis impleuit, addens ſententiæ illud iniuriæ, ut eum cœmiterio deputando condemnaret exilio. Quem tamen pietati ueſtræ cõmendare prę ſumo, ne ullis ulterius noxijs ingrauari poſſit aut inſidijs, quem dominus (ut comperi) ſub ueſtra defenſione conſtituit. Adijcio autem etiam hanc obſecrationem, ut prędictũ Epiſcopum à profeſſione ſua diſſonum, & nimiũ teſtimonij ueſtri ac fauoris oblitum, neceſſariè increpare dignemini. Ceſſet catholicos infeſtare, ceſſet eos qui ſanctæ memoriæ Flauiano placuerẽ conterere, & eorum ſocietatem quos improbauit eligere: fraternam enim illi charitatem non aliter poterimus impendere, quàm ut ſe ab inimicis catholicæ fidei approbet execrari, eorumq; à ſe conſortium atq; commerciũ abſcindat: qui etiam ſi magna fuiſſet ſatisfactione purgatus, poſt dubium tamen reuerſus errorem, catholicis diaconibus poſtponi debet, non præponi. Illud quoq; clementiæ ueſtræ beneuolentiã peto, ut ueneratorem noſtrum fratrem meum Iulianum Epiſcopũ in ueſtro, ſicut facere dignamini, habeatis affectu, cuius obſequijs præſentiæ meæ uobis imago reddatur. Nam & de fidei eius ſynceritate confidens, uicem ipſi meam contra temporis noſtri hæreticos delegaui, atque propter Eccleſiarum paciſq; cuſtodiam, ut à comitatu ueſtro nõ abeſſet exegi, cuius ſuggeſtiones pro concordia catholicæ unitatis, tanquam meas audire dignemini, placentes deo, qui uobis præter regiam coronã etiam ſacerdotalem conferat palmam. Data VI. Martij, Opilione uiro clariſſimo Conſule.

EPISTOLA XXXV. LEONIS PAPAE AD PVLCHERRIMAM AVGVSTAM, IN QVA inconſtantiam Epiſcopi Etij deplorat, admonens diligenti examinatione opus eſſe, antequam quis in Epiſcopum eligatur.

MVLTIS extantibus documentis quibus in dilectionem Eccleſiæ dei pietatis ueſtræ maniſeſtatur affectio, meritò quotiens aliquid naſcitur ſcandalorũ, ueſtrum deſideratur auxilium, ut fides quæ annitentibus uobis contra hæreticorũ cõmenta defenſa eſt, ſecuræ pacis perpetem obtineat firmitatẽ. Nam quid prodeſt foris aduerſarios ueritatis oppreſſos, ſi eoſdem habeamus intra dominica ſepta rediuiuos? Quod itaq; circa perſonã filij

mei Etij geſtum eſſe cognoui, nimium me anxium facit, & metuere certa ratione compellit, ne pœnitendum mihi ſit, quod de Epiſcopo Conſtantinopolitano, qui ab impugnatoribus fuerat ordinatus fidei, uobis adhortantibus acquieui meliora ſentire, cum tanto pietatis ueſtrę teſtimonio iuuaretur, ne illum grauaret ſuæ ordinationis infirmitas, ubi ueſtra interuentio præſtaretur. Vnde gratulari cœperam, quod beati Flauiani honoraret memoriã, & hæreticorũ conatibus obſiſtere diceretur. Sed doleo illum, ſicut prædicti lachrymabilis querela demonſtrat, in deteriora mutatum, & eum nunc cõſtituiſſe archidiaconem, quem ipſe profeſſus eſt à ſe eſſe reiectum, qui Eutichianæ hæreſis ſe apud nos prodiderat defenſorem: quem quia nunc eccleſiaſticis negotijs præpoſuit, propter hæreticam peruerſitatẽ eidem fauorem ſuum præſtare conuincitur. Qui etiam ſi magna ſatisfactione potuiſſet indulgentiã promereri, nequaquam debuit his qui in fide permanſerant, anteferri. Vnde quia non latet clementiã ueſtram, quantum periculi, aut per pudendam ſocordiam, aut per doloſam nequitiã nutriatur, dignamini Epiſcopũ ad profeſſionẽ ſuæ fidei autoritate ueſtræ clementiæ reuocare, ne ſibi has maculas ſuperducat, ne æſtimationẽ ſuam quam ueſtro acquiſiuit fauore, contemnat, ſocietatem hæretici quem dudũ à ſe remouit, abſcindat. Cuius innocentiæ ita affuiſſe uos gaudeo, ut mœrori eius digna cõſolatione ueſtra pietas ſubueniret. Circa fratrem meum uenerabilem ueſtrum Iulianum Epiſcopũ, quantum debeat creſcere ueſtra dignatio apoſtolicæ ſedis exiſtimate iudicio, cum in cauſa fidei, cui gloria ueſtra famulatur, uicem ipſi meam eatenus delegaram, ut ab ea quæ uobis debetur obſeruantia non recedens, pietati me ueſtræ præſentare non deſinat, exequens in cuſtodia fidei & in eccleſiaſticis diſciplinis per omnia ſolicitudinem, & opportunis ſuggeſtionibus quod uniuerſali eccleſiæ proſit inſinuans, ut in ipſo nec catholicis ueſtrum præſidium quibus uolumus ſubuenire, nec uobis meum deſit obſequiũ. Data VI. Idus Martij, Opilione uiro clariſſimo Conſule.

EPISTOLA XXXVI. LEONIS PAPAE IN QVA PVLCHERRIMAM AVGVSTAM MIRIS laudibus celebrat, non ſolum quod non infecta ſit Neſtoriano errore, ſed etiã perpetuò reſtiterit, & innocẽtes Epiſcopos fouerit.

QVOD ſemper de pietatis ueſtræ mente præſumpſimus, id pleniſſime experiendo cognouimus, Chriſtianã fidem quamuis diuerſis prauorũ appeteretur inſidijs, uobis tamẽ præſentibus, & in defenſionem eius à domino præparatis, non poſſe turbari. Non enim deus aut ſuæ miſericordiæ ſacramentum, aut ueſtri laboris deſerit meritum, quo dudum ſubdolum ſanctę religionis hoſtem ab ipſis uiſceribus eccleſiæ depuliſtis, cum hæreſim ſuam tueri impietas Neſtoriana nõ potuit, quia non feſellit famulã & diſcipulã ueritatis, quantũ ſimplicibus infunderet ueneni per illa loquacis hominis colorata mendacia, de quo uirtutum agone proceſſit, ut per ſolicitudinem ueſtram, ea quæ per Euticem diabolus molitus eſt non laterent, ut qui ſibi ſingulas partes geminæ impietatis elegerant, una catholicæ fidei uirtute procumberent. Secunda ergo hęc uobis de perempto Eutichetis errore uictoria eſt, quem ſi quid ſani cordis habuiſſet, dudum in autoribus ſuis perculſum, olimq́ proſtratum facile potuerat declinare, ne de ſepultis cineribus rediuiua tentaret incendia cõmouere, ut in eorũ tranſiſſet conſortiũ, quorũ ſecutus eſſet exemplũ glorioſiſſima Auguſta. Libet igitur exultare cũ gaudio, & pro ueſtræ clemẽtiæ proſperitate digna deo uota perſoluere, qui

tibi

tibi per omnes mundi partes, in quibus domini Euangelium prædicatur, duplicē iam & palmā contulit & coronā. Clementia igitur ueſtra agnoſcat omnem Romanam eccleſiā uniuerſis fidei ueſtræ opibus plurimū gratulari, ſiue quod legationē noſtram pio per omnia adiuuiſtis affectu, & quod ſacerdotes catholicos qui de eccleſijs ſuis iniuſta fuerunt eiecti ſententia, reduxiſtis, ſiue quod reliquias ſanctę memoriæ Flauiani innocentis & catholici ſacerdotis, ad eccleſiā (cui bene præfuit) feciſtis cum honore debito reuocari. In quibus utiq; omnibus gloriæ ueſtræ multiplicatur augmentum, dum & ſanctos pro ſuis meritis ueneramini, & ab agro domini ſpinas & tribulos uultis auferri. Quoſdam ſanè Epiſcopos de his qui rebus impijs uidentur præbuiſſe conſenſum, reconciliationē repoſcere, & catholicorū communionem deſiderare, tam noſtrorū quàm fratris & coëpiſcopi mei Anatholij, cui teſtimoniū ferre dignamini, relatione cognouimus, quorū deſiderijs ſic prębemus effectum, ut correctis & quæ male ſunt facta propria ſubſcriptione damnantibus, participata noſtrorū quos miſimus cura cum ſupradicto Epiſcopo, pacis gratia tribuatur, quia deuotionis utrunq; eſt Chriſtianæ, ut & pertinaces ueritas iuſta coërceat, & conuerſos charitas non repellat. Quia uero nouimus quantū piæ ſolicitudinis catholicis ſacerdotibus manſuetudo ueſtra dignetur impendere, indicandū eſſe curauimus fratrem & coëpiſcopum noſtrum Euſebium nobiſcum degere, & noſtrę cōmunionis eſſe cōſortem, cuius cōmendamus eccleſiā, quam dicit uaſtare qui illi iniuſte aſſeritur ſubrogatus. Illud etiam à tua pietate poſcētes, quod uos ſpontaneo facere non dubitamus arbitrio, ut tam fratrem & coëpiſcopum meum Iulianum, quàm Conſtantinopolitanos clericos, qui ſanctæ memoriæ Flauiano fidelibus officijs adhæſere, ea qua debetis gratia faueatis. De omnibus uero pietatē ueſtram per noſtros, quid fieri aut declinari deberet, inſtruximus. Data Idus Aprilis, Adelphio uiro clariſſimo conſule, Era CCCCLXXXVIII.

EPISTOLA XXXVII. LEONIS PAPAE AD IVLIANVM EPISCOPVM CHOENSEM, QVA ne patiatur ſe ab ulla hæreſi à ſimplicitate fidei abducere: & Imperatoris eſſe hæreticos, qui pacem eccleſiæ perturbant, comprimere, docet.

LITERAS dilectionis tuæ quas per filium meum uirū illuſtrem Iſicium direxiſti, eo tēpore accepi, quo recentioribus epiſtolis tuis iterata iam occaſione reſponderam. Vnde quia etiam in his alloquijs tuis eadem de impijſſimis hæreticis iuſto dolore conqueſtus es, congruum fuit, quoad ſcribendi opportunitas extitit, non tacere. In cauſa itaq; fidei quicquid pro noſtro officio oportuit, ac poſſumus, iuuante domino, & ſolicite & libenter exequimur, ut Euangelio & irreprehēſibiliter ſeruiamus, ne per deſidiā noſtrā ulla pars eccleſiæ catholicę neglecta uideatur. Propter quod, ſicut omnibus notum eſt, non deſtiti laborare, ut manifeſtata atq; defenſa incarnationis dominicæ ueritate, omnis fraternitas, quid ubiq; ſecundū doctrinam Apoſtolicam & tenendū & docendū eſſet, agnoſceret, accedente glorioſiſſimorū principum ſtudio diuinitus inſpirato, ut in ciuitate Chalcedonenſi ſynodo congregata, hæretica damnaretur impietas, ne uel quiſquā ſectator Neſtorij, uel ullus diſcipulus Euticis liberū poſſit cum catholicis habere conſortiū, cum (quod ad ſancti Concilij autoritatem pertinet) nulla uſquā remanſerit diſcordia. Si qui autem ſua obduratione cæcati, ita in reprobi ſenſus amentiā tranſierunt, ut mallent furere, quàm ſanari, ad imperialem

pertinet poteſtatẽ, ut perturbatores eccleſiæ, pacis, & reipublicæ, quæ Chriſtianis principibus meritò gloriatur, inimici ſolicitius cõprimantur. Vt autem imperialis eſt (ut diximus) poteſtatis, tumultus publicos ac ſeditiones ſacrilegas ſeuerius coercere: ita autoritatis eſt ſacerdotalis, monachis prędicandi aliquam cõtra fidem licentiam non præbere, & omni uirtute reſiſtere, ne ea quę ad ſacerdotes pertinent, ſibi audeant uendicare. Vnde miramur fratrem Thalaſium Epiſcopũ, quod Georgio (neſcio cui) qui præſumendo illicita, & propoſitũ monachi, & nomen amiſit, ſcribendi uel prædicandi aliquã permiſerit facultatem. Ad quem Epiſcopũ, ſi dilectioni tuæ uiſum fuerit, ex hac parte competentia ſcripta mittamus. Agat itaq; fraternitas tua opportunis ſuggeſtionibus, ut clementiſſimus princeps quæ domino ſint placitura præcipiat, & incentores cruentarum ſeditionũ iubeat competentius coërceri, ut nec illi impuniti ſint quorũ manus ſcelera perpetrarunt, nec illi qui talium utuntur inſania. Si autem inquiſitio iudiciaria, & confeſſio reorum ad eas perſonas peruenit, quarum uel cõſilio uel impulſu mala tantum cõmiſſa ſunt, nullius fauoris eis præſtanda ſunt ſolatia. Quantũ enim meliora de ipſis ſunt credita, tantum ſunt amplius deteſtandi, quorũ nunc impietas quę per hypocriſim fuerat uelata detegitur. Et ideo agat Chriſtianiſſimus & pijſſimus Imperator, quod paci eccleſiaſticæ intelligit profuturum: quem ſuperna inſpiratione ita inſtruendum eſſe confide, ut & diſciplina inquietos reuocare, & à ſanguine eorum iubeat abſtineri: quamuis nil ultionum non mereantur ſubire, qui auſi ſunt & diuinis & humanis conſtitutionibus repugnare.

EPISTOLA XXXVIII. LEONIS PAPAE AD EVDOCHIAM AVGVSTAM, DE ERRORE MOnachorum Palęſtinorum, qui Euticianam imbiberant hæreſim ſcribens, & conuerſionem eorum ex corde petens.

QVANTA mihi catholicæ cura ſit fidei, & qua ſolicitudine (inquantũ dominus adiuuat) debeat præcaueri, ne unquã ab imperitis & inimicis ueritatis Euangelio reſiſtatꝰ, pietatẽ ueſtram ſcire non dubito. Et ideo cum ſalutationis officio, quo ſemper mihi eſt oranda clementia, obſecro dominũ, ut me tuam incolumitatem in cauſa fidei, in qua quorundã intra palęſtinã prouinciam monachorũ fuerant corda turbata, magis magiſq; faciat adiuuare, ut tantum quod pietatis tuæ ſtudio fieri poteſt, hæreticæ peruerſitati omnis fiducia ſubtrahatur. Quos enim nec ratio ſacramentorũ, nec autoritas ſcriptorum, nec ipſa ſacratorũ locorum teſtimonia cõmouebant, quid eis niſi abruptũ periculum timeretur? Proſit ergo eccleſijs, ſicut fauẽte deo & prodeſt, & proſit generi humano, in uerbis dei ueſtram ibi eſſe uoluntatẽ, ubi dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ uobis ſicut deum uerum, & uerum quoq; hominẽ in unitate perſonæ, & mirabiliũ iudicia, & paſſionũ documenta loquuntur. Si ergo prædicti nomen catholicum uenerantꝰ & diligunt, & inter domini corpus ſe uolunt membra nominari, prauos errores quos temere admiſerant, deteſtentur, & agant pœnitentiã impiarum blaſphemiarũ, cruentorumq; factorũ: ſuccumbant pro ſalute animarum ſuarũ ſynodalibus quæ in ciuitate Chalcedonenſi ſunt cõfirmata decretis. Et quia ad intelligendũ ſacramentũ ſalutis humanæ, niſi fides uera, & humilitas quieta nõ peruenit, credant in Euangelio, quod confitentꝰ in ſymbolo, nec impijs dogmatibus miſceantur. Fides enim catholica ſicut damnat Neſtorium qui in uno domino noſtro Ieſu Chriſto duas auſus eſt prædicare perſonas, ita damnat etiã Euticẽ cum

Dioſcu-

Dioſcuro, quod ab unigenito dei uerbo negant in utero uirginis matris ueritatem carnis humanæ ſuſceptam. Si quid autem erga prædictorũ conuerſionẽ exhortatio ueſtra profecerit, quod gloriã uobis pręſtabit æternã, peto hoc mihi clementiæ ueſtrę literis indicetis, ut & in uobis boni operis fructũ, & illis gaudeã miſericordiã domini non perijſſe. Data ſeptimo Calend. Iulij, Opilione uiro clariſſimo conſule.

EPISTOLA XXXIX. LEONIS PAPAE ADMONITORIA AD QVENDAM FIDVM FRATREM, ut diligenter uigilet, ne quid erroris ſubnaſcatur, & ſubnatum in tempore indicet, quò poſſit extirpari.

FREQVENTISSIME dilectionem tuam ad hanc curam & diligentiã meis ſum literis cohortatus, ut de his quæ circa fidem aguntur, ſolicitudinem meam indeſinenter inſtrueres. Et cum omnibus occaſionibus ſcribere non quieſcam, quibuſdam tamen ſcriptis meis per filium noſtrum Rodanum domeſticum filij noſtri uiri illuſtriſſimi Aſpiratij datis, nullũ reſponſum tuæ fraternitatis accepi, tanq̃ ratio temporis non habuerit, ut quid poſt mea ſcripta ſit geſtum potueris indicare, & ideo per filium meum Rodanum his literis ſaluto, & ut opportunitatẽ ſcribendi non negligas, in quo queſtus ſolicitudinis meæ reuelatur admoneo. Cum enim in te quandã mei Conſtantinopolitani habeant portionẽ, dignũ pro cõmuni amicitia eſt, & pro totius eccleſiæ dilectione, inceſſabili te uigore proſpicere, ne quid poſſit de ſtatu fidei me latêre. Quæ ergo per prædictos uel ad glorioſiſſimũ principẽ, uel ad tuam dilectionẽ ſcripſi, ut celerrime tradantur effectui opportunis ſuggeſtionibus elabora. Et quicquid fuerit (deo auxiliante) diſpoſitũ ſcire me facito, ut perductis in effectum his quæ rationabiliter ordinata ſunt, pax fidei, canonumq́ue cuſtodia, & ſecurior ubiq́ue habeatur & fortior. Data VII. Calend. Iulij, Opilione uiro clariſſimo conſule.

EPISTOLA XL. LEONIS PAPAE AD PALAESTINOS, QVA DE INCARNATIONE VERbi dei contra Neſtorianam hæreſim multa agit ex ſcripturis, epiſtola ſanè digna lectu ob uarias doctrinas quibus ſcatet.

SOLICITVDINI meæ quã uniuerſali eccleſiæ omnibusq́ue eius filijs debeo, multorũ relatione patefactũ eſt, dilectionis ueſtræ animis quiddã offenſionis illatũ, dum aut imperiti (ut apparet) interpretes, aut maligni, quædã uos aliter intelligere, quàm à me ſunt prædicta fecerunt, non ualentes in græcũ eloquium apte & proprie latina transferre, cum in rebus ſubtilibus & difficilibus explicandis, uix ſibi etiã in ſua lingua diſputator quiſque ſufficiat. Quod tamen apud me eò profecit, ut dum ea quæ catholica fides reſpuit improbatis, intelligamus uos ueris amiciores eſſe quàm falſis, & id meritò refutare, quod ex antiquæ inſtitutione doctrinæ etiã ipſe Eutices deteſtatˀ. Quamuis enim epiſtola mea ad ſanctæ memoriæ Flauianũ Epiſcopũ data, ſatis ſibi ad manifeſtationem ſui ipſa ſufficiat, neq́ue in aliquo aut purgationis aut expoſitionis indigeat, & alia tamen cum eadem mea ſcripta cõcordant, in quibus ſimiliter prædicationis meæ ſenſus in aperto eſt. Neceſſitatẽ enim habens contra hæreticos, qui

multos Chriſti populos conturbauerant, differendi, & clementiſſimis principibus, & ſancto Cõcilio ſynodali, & Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, quid de incarnatione uerbi ſecundum Euangelicã Apoſtolicamq; doctrinã deberemus ſapere ac ſentire, pateſeci, & in nullo à ſanctorũ patrũ confeſſione diſceſſi, quia una eſt uera ſingularis perfecta inuiolabilis catholica fides, cui nihil addi, nec minui poteſt, quam Neſtorius prius, & nunc Eutices diuerſa quidem aſſertione, ſed ſimili impietate impugnare conati ſunt, & Eccleſiæ dei duas hæreſes ſibimet contrarias inferre tentarunt, ut uterq; à diſcipulis ueritatis meritò damnaretur, quia inſanũ nimis & ſacrilegum fuit quod uaria falſitate ambo ſenſere. Anathematizetur ergo Neſtorius qui beatam uirginem Mariam hominis tantũmodo credidit genitricem, ut aliam perſonam carnis, aliam faceret deitatis, nec unum Chriſtum in uerbo dei & carne ſentiret, ſed ſeparatim ac ſeiunctim alium filium dei, aliũ hominis prædicaret, cum manente illa incommutabilis uerbi eſſentia, quę ei cum patre & ſpiritu ſancto intemporalis atq; coæterna eſt, ita intra uirginea uiſcera uerbum caro ſit factum, ut uno conceptu, unoq; partu eadem uirgo ſecundum unionem utriuſq; ſubſtantiæ, & ancilla domini eſſet, & mater. Quod etiam Elizabet (ſicut Euangeliſta declarat) intellexit, & dixit: Vnde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Eutices quoque eodem percellatur anathemate, qui per impios ueterum hæreticorum uolutatus errores, tertium Apollinaris dogma delegit, ut negata humanæ carnis atq; animæ ueritate, totum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum unius aſſerat eſſe naturæ, tanquam uerbi deitas ipſa ſe in carnem animamq; conuerterit, & concipi ac naſci, nutriri ac creſcere, crucifigi ac mori, ſepeliri ac reſurgere, & aſcendere in cœlum, & in patris dextera, unde ad iudicandos uiuos & mortuos ueniet, conſidere, eius tantum eſſentiæ fuerit, quæ nihil horum in ſe ſine carnis ueritate recepit: quoniam natura unigeniti, natura eſt patris, natura eſt ſpiritus ſancti, ſimulq; impaſſibilis, ſimul eſt incõmutabilis, ſempiternæ trinitatis indiuiſa unitas, & conſubſtantialis æqualitas. Vnde ſe ab Apollinaris peruerſitate hæreticus iſte deſciſcit, ne conuincatur deitatem paſſibilem ſentire atq; mortalem, & tamen uerbi incarnati, id eſt, uerbi & carnis unam audens pronunciare naturam, non dubie in Manichæi & Marchionis tranſit inſaniam, & mediatorem dei & hominum hominẽ Ieſum Chriſtũ ſimulatorie credit egiſſe, nec humanũ in ipſo corpus, ſed phantaſticã corporis ſpeciẽ oculis apparuiſſe cernentiũ. Quæ impietatis mendacia, quoniam olim fides catholica deteſtabatur, & taliũ ſacrilegia concordibus per totũ mundum beatorũ patrum ſunt damnata ſententijs, quicunq; illi ſunt ita obcæcati, & à lumine ueritatis alieni, ut uerbo dei à tempore incarnationis humanã, id eſt noſtrã negent ineſſe naturam, oſtendant in quo ſibi Chriſtianũ nomen uſurpent, & cum Euãgelio ueritatis, qua ratione deitatis, aut deitas eſt orta ſine carne. Si enim negari non poteſt, quod uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, ita negari nõ poteſt, quod deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Quæ autem reconciliatio eſſe poteſt qua humano generi propitiaretur deus, niſi omnium cauſam mediator dei hominumq; ſuſciperet? Qua uero ratione ueritatem mediatoris impleret, niſi qui in forma ſerui particeps eſſet & noſtri? ut per unum nouum hominem fieret renouatio uetuſtatis, & mortis uinculum unius præuaricatione contractum, unius morte, qui ſolus morti nihil debuit ſolueretur. Effuſio enim pro iniuſtis ſanguinis iuſti, tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad precium, ut ſi uniuerſitas captiuorũ in redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica uincula retinerent: quoniam ſicut Apoſtolus ait, ubi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia: & cum ſub peccati præiudicio nati, poteſtatem acceperint ad iuſtitiam renaſcendi, ualidius factum eſt donum libertatis quàm debitum ſeruitutis. Quam itaq; ſibi in huius ſacramenti præſidio ſpem relinquũt, qui in ſaluatoris noſtri corpore negant

humanę

humanæ ſubſtantiæ ueritatem? Dicant in quo ſacrificio reconciliati, dicant quo ſanguine ſint redempti. Quis eſt qui tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam deo in odorem ſuauitatis? aut quod unquam ſacrificium ſacratius fuit, quàm quod uerus pontifex altari crucis per immolationem ſuæ carnis impoſuit? Quamuis enim multorum ſanctorũ in conſpectu domini precioſa mors fuerit, illius tamẽ inſontis occiſio, propitiatio fuit mundi. Accepere iuſti, nõ dederunt coronas, & de fortitudine fidelium exempla nata ſunt patientiæ, nõ dona iuſtitię. Singulares quippe in ſingulis mortes fuere, nec alterius quiſquã debitum ſuo fine perſoluit, cum inter filios hominum unus ſolus dominus noſter Ieſus Chriſtus extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes ſepulti, omnes ſunt etiam ſuſcitati, de quibus ipſe dicebat: Cum exaltatus fuero, omnia trahã ad me. Fides etenim uera iuſtificãs impios, & creans iuſtos, ad humanitatis ſuę tracta participem, in illo exquirit ſalutem, in quo ſolo homo ſe inuenit innocentem: liberum habens per gratiam dei de eius potentia gloriari, qui contra hoſtem ſuperbum in carnis noſtrę humilitate congreſſus, his uictoriam ſuam tribuit, in quorum corpore triumphauit. Quãuis ergo in uno domino noſtro Ieſu Chriſto uero dei atq; hominis filio, uerbi & carnis una perſona ſit, & utraq; eſſentia communes habeat actiones, intelligendæ tamen ſunt ipſorum operum qualitates, & ſyncerę fidei contemplatione cernendum eſt, ad quæ prouehatur humilitas infirmitatis, & ad quę inclinetur altitudo uirtutis: quid ſit quod caro ſine uerbo nõ agit, & quid ſit quod uerbum ſine carne non efficit. Sine uerbi enim potentia nec conciperet uirgo, nec pareret, & ſine ueritate carnis obuoluta pannis infantia nõ iaceret. Sine uerbi potentia nõ adorarent magi puerũ nouo ſydere declaratum, & ſine ueritate carnis nõ iuberetur transferri in Aegyptũ puer, & ab Herodis perſecutione ſubduci. Sine uerbi potentia nõ diceret uox patris miſſa de cœlo, hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui: & ſine ueritate carnis non proteſtaretur Ioannes: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sine uerbi potentia redintegratio debilium, & uiuificatio mortuorum, & ſine ueritate carnis, nec cibus ieiuno, nec ſomnus eſſet neceſſarius fatigato. Poſtremo ſine uerbi potentia non ſe dominus patri profiteret̃ æqualem: ſine ueritate carnis non idem diceret patrem eſſe maiorem, cum catholica fides utrunq; ſuſcipiat, utrunq; defendat, quæ ſecundũ proprietatem diuinæ humanæq; ſubſtantiæ, unum dei filium & hominem credit & uerbum. Quamuis ergo ab illo initio, quo in utero uirginis uerbum caro factum eſt, nihil unquam inter diuinã humanamq; ſubſtantiã diuiſionis extiterit, ut per omnia incrementa corporea unius perſonæ, fuerint totius temporis actiones, & ipſa tamen quæ inſeparabiliter facta ſunt nulla permixtione confundamus, ſed quid cuius formæ ſit ex operum qualitate ſentimus, nec diuina enim humanis præiudicant, nec humana diuinis, cum ita in idipſum utraq; concurrant, ut in eis nec proprietas abſumatur, nec perſona geminetur. Dicant igitur iſti phantaſtici Chriſtiani, quæ ſubſtantia ſaluatoris affixa ſit ligno, quæ iacuerit in ſepulchro, & reuoluto monumenti lapide, quę tertia die caro ſurrexerit, uel quale corpus Ieſus diſcipulorum uiſui clauſis ad eos oſtijs ingreſſus intulerit, cum ad abigendã cernentiũ diffidentiã inſpici oculis, digitiſq; tractari, patentes adhuc fixuras clauorum, & recens compuncti lateris uulnus exigeret. Ac ſi in tanta luce ueritatis tenebras ſuas hæretica obduratio non relinquit, oſtendant unde ſibi ſpem uitæ polliceantur æternæ, ad quam niſi per mediatorem dei & hominum, hominem Ieſum Chriſtum non poteſt perueniri. Non eſt enim aliud nomen datum hominibus ſub cœlo in quo oporteat ſaluos fieri, nec eſt redemptio captiuitatis humanæ, niſi in ſanguine eius qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus, qui (ſicut prædicat beatus Paulus Apoſtolus) cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed

ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus ut homo, humiliauit ſemetipſum, factus obediens uſq; ad mortem, mortē autem crucis. Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtriũ, & infernorũ, & omnis lingua confiteať, quia dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. Quamuis ergo unus ſit dominus Ieſus Chriſtus, & ueræ deitatis uerǽq; humanitatis in ipſo una prorſus eademq; perſona ſit, neq; huius unitionis ſoliditas ulla poſſit diuiſione ſeiungi, exaltationē tamen qua illum exaltauit deus, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen, ad eam intelligimus pertinere formam, quę ditanda erat tantæ glorificationis augmento. In forma quippe dei æqualis erat filius patri, & inter genitorem atq; unigenitũ nulla erat in eſſentia diſcretio, nulla in maieſtate diuerſitas, nec per incarnationis myſteriũ aliquid deceſſerat uerbo, quod ei patris munere reddereť. Forma autē ſerui per quã impaſſibilis deitas ſacramentũ magnæ pietatis impleuit, humana humilitas eſt, & in gloria diuinæ poteſtatis euecta eſt in tantam unitatem, ab ipſo cōceptu uirginis deitate & humanitate cōnexa, ut nec ſine homine diuina, nec ſine deo agerentur humana: propter quod ſicut dominus maieſtatis diciť crucifixus, ita qui ex ſempiternitate æqualis eſt deo, dicitur exaltatus. Nec intereſt ex qua Chriſtus ſubſtantia nominetur, cum inſeparabiliter manente unitate perſonæ, idem ſit & totus hominis filius propter carnē, & totus dei filius propter unam cum patre deitatē. Quicquid ergo in tempore accepit Chriſtus, ſecundũ hominē accepit, cuiq; quod nō habuit cōfertur. Nam ſecundũ potentiã uerbi indifferenter omnia quæ habet pater, etiã filius habet: & quæ in forma ſerui à patre accepit, eadem in forma patris etiam ipſe donauit: & idem ipſe & diues & pauper: diues, quia in principio erat uerbum & uerbũ erat apud deum, & deus erat uerbũ, hoc erat in principio apud deũ. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Pauper uero, quia uerbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Quæ autē eſt eius exinanitio, quæ ue paupertas, niſi formæ ſeruilis acceptio, per quam uerbi maieſtate uelata, diſpenſatio humanę redemptionis impleta eſt? Nam quia captiuata noſtrę naturę reſolui originalia uincula non poterant, & ab hoſtis imperio relaxari, niſi exiſteret homo noſtri generis, noſtræq; naturę, quem ueteris debiti præiudicia non tenerent, & qui immaculato ſanguine ſuo chirographum letale dilueret, ſicut ab initio erat diuinitus præordinatum, & prophetarũ oraculis prænunciatum, ita eſt in plenitudine præfiniti temporis factum, ut multis modis ſignificata promiſſio in diu expectatum ueniret effectum, nec poſſet eſſe ambiguum, quod continuis ſignificationibus ſemper fuerat nunciatum. Deſtructis itaq; tot hæreſibus, quæ per ſanctam deuotionem præſidentium patrum à corpore ſunt catholicæ unitatis abſciſſæ, quæq; ideo extorres à Chriſto eſſe meruere, quia uerbi incarnationem, quæ ſingularis eſt recte credentium ſalus, fecerunt ſibi lapidem offenſionis, & petram ſcandali, miror dilectionem ueſtram in diſcernendo ueritatis lumine laborare: & cum multis manifeſtationibus declaratum ſit, quàm recte & Neſtorium & Euticem cum Dioſcuro fides chriſtiana damnauerit, nec chriſtianus poſſit uocari, qui uel illius, uel horum impietati præbet aſſenſum, doleo uos Euangelicæ & Apoſtolicę doctrinę (ut audio) reſultare, exagitando ſeditionibus ciuitates, conturbando eccleſiás, nec ſolum iniurias, ſed etiã cædes presbyteris atq; Epiſcopis inferēdo, ut præ furore & ſęuitia propoſiti ueſtri & profeſſionis ſitis immemores. Vbi eſt regula manſuetudinis & quietis, ubi longanimitas patientiæ, ubi trãquillitas pacis, ubi firmamentũ dilectionis & tolerãtiæ fortitudo? Quæ uos ab Euãgelio Chriſti aut perſuaſio abduxit? aut perſecutio ſeparauit? uel quæ tanta extitit decipientis aſtutia, ut obliti prophetarũ & apoſtolorũ, obliti ſymboli ſalutaris, & cōfeſſionis qua pronūciantes corã multis

teſtibus

teſtibus ſacramentum baptiſmi ſuſcepiſtis, diabolicis uos illuſionibus ſubderetis? Quid apud uos acturæ fuerant ungulæ, quid ſæua tormenta, ſi ad expugnandã fidei ueſtræ integritatem tantum uana hæreticorum cõmenta ualuere? Pro fide uos agere creditis, & fidei contraitis: eccleſiæ nomine armamini, & contra eccleſiã dimicatis. Hoc à prophetis, hoc ab Euangeliſtis, hoc ab Apoſtolis didiciſtis, ut negantes Chriſti carnem, & ipſam uerbi eſſentiam paſſioni mortiq́ꝫ ſubdentes, alienam faciatis noſtram à ſuo reparatore naturam, totumq́ꝫ quod crux intulit, quod lancea uulnerauit, quod ſepulchri lapis ſuſcepit & reddidit, ſolum fuiſſe opus diuinæ potentiæ, non etiam humilitatis humanæ? Propter quam Apoſtolus dicit: Non enim erubeſco Euangeliũ: quoniam nouerat quale chriſtianis obijceretur opprobriũ ab inimicis. Et ideo dominus proteſtabatur dicens: Qui me confeſſus fuerit corã hominibus, & ego confitebor illum coram patre meo. Hi enim non erunt digni confeſſione filij & patris, quibus nũc caro Chriſti uerecundiam facit: probabuntq́ꝫ ſe nullam de ligno crucis ſumpſiſſe uirtutem, qui quod præferendum frontibus acceperũt, promere labijs erubeſcunt. Declinate filij ab his diabolicis perſuaſionibus, declinate. Veritatem dei nulla res uiolat, ſed ueritas nos niſi in noſtra carne nõ ſaluat. Veritas quippe (ſicut propheta ait) de terra orta eſt, & ſic uerbum Maria concepit, ut uniendam ſibi carnem de ſua ſubſtantia miniſtraret, nec cum adiectione perſonæ, nec cum euacuatione naturæ, quoniam qui erat in forma dei, ita accepit formam ſerui, ut unus atq́ꝫ idem in forma utraq́ꝫ ſit Chriſtus, inclinante ſe deo uſq́ꝫ ad infima hominis, & proficiente homine uſq́ꝫ ad ſumma deitatis, dicente Apoſtolo: Quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Amen.

EPISTOLA XLI. LEONIS PAPAE AD MONITORIA AD THEODERICVM EPISCOpum, de perſeuerantia in uera fide, tam cõtra Neſtorianam impietatem, quàm Euticianam perfidiam.

REMEANTIBVS ad nos fratribus & conſacerdotibus noſtris quos ad ſanctũ concilium ſedes beati Petri direxit, agnouimus dilectionem tuam ſuperno adiutorio nobiſcum tam Neſtorianæ impietatis, quàm Euticianæ ueſaniæ extitiſſe uictricem. Vnde gloriamur in domino cum propheta cantantes: Adiutoriũ noſtrũ in nomine domini, qui fecit cœlum & terram: qui nullum nos in noſtris fratribus detrimentũ ſuſtinere permiſit, ſed quæ noſtro prius miniſterio definierat, uniuerſæ fraternitatis irretractabili firmauit aſſenſu, ut uere à ſe prodijſſe oſtenderit, quod prius à prima omniũ ſede formatũ totius chriſtiani orbis iudicium recepiſſet, ut in hoc quoq́ꝫ capite membra concordent. In quo amplior nobis in hac re fit gaudendi materia, dum & tanto magis perculit inimicus, quanto cõtra Chriſti miniſtros ſeruus inſurrexit. Nam ne aliarũ ſedium ab ea quam cæteris omniũ dominus ſtatuit præſidere conſenſus abſentatio uideretur, aut alia quælibet ſubrepere poſſet aduerſa ſuſpicio, inuenti prius ſunt qui de iudicijs noſtris ambigerent. Et dum nõnulli ad diſſenſiones incitati ab autore contradictionis ad inſana bella proſiliunt, ad maius bonum, malum eius autore totius bonitatis diſpenſante, prouentum conuertitur. Dulcius ſiquidem munera gratiæ diuinæ proueniunt, quotiens non ſine magnis ſudoribus acquiruntur. Et minus bonum uideri ſolet pax continuata per otium, quàm reddita poſt laborem. Ipſa quoque ueritas & clarius reniteſcit, & fortius retinetur, dum quæ fides

prius docuerat, hæc poſtea examinatio confirmaret. Multum deniq; ſacerdotalis officij meritum ſplendeſcit, ubi ſic ſummorũ ſeruatur autoritas, ut in nullo inferiorum putetur imminuta libertas. Et ad maiorem gloriã proficit finis examinis quando ad hoc ſe accepit exercendi fiducia, ut uincatur aduerſitas, ne quod per ſe probatur, reprobum ſilentij præiudicio uideatur oppreſſum. Exulta igitur chariſſime frater, in unico filio uictor exulta. Vicit per nos ille, cuius carnis ueritas negabat: uicit per nos, & pro nobis ille cui uicimus. Secunda eſt poſt aduentũ domini hæc orbi feſtiuitas. Redditum ſeculo eſt prędone proſtrato incarnationis diuinę myſterium, quod humani generis inimicus, quia rebus ipſis auferre non poterat, calumnijs obſcurabat. Quinimò ab incredulorum corde perierat immortale myſteriũ, quia nihil prodeſt tanta ſalus incredulis, ipſa ueritate ſuis dicẽte diſcipulis: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur. Solis iuſtitiæ iubar, denſis per orientem Neſtorij & Euticetis nebulis impeditum, pure ab occidente reſplenduit, ubi cõmercium in apoſtolis & doctoribus principaliter collocauit: quamuis nec illic unquam defuiſſe credendus ſit, quo confeſſores ſibi egregios reſeruauit, ita ut dum denuò conaretur hoſtis antiquus per ſecundi Pharaonis impœnitens cor, fidei Abrahæ ſemen & filios extinguere, deo miſerante langueſcens, niſi ſibi nocere nihil poſſit. De quo & illud omnipotens mirabilius egit, quia & quos ſibi conſcios ad Iſraëlitici populi ſedes aſciuerat, non cum tyrannidis autore ſubmerſit, ſed cum ſuo populo congregauit, & ſicut reuera ſe dignum & ſoli ſibi poſſibile fons miſericordiæ nouerat, uictos à nobis nobiſcum fecit eſſe uicturos. Nam dum ſolus uere ſit humani generis hoſtis ſpiritus falſitatis, omnes de illo iam triumphare non dubium eſt, quos ſibi ueritas uendicauit. Nunc prorſus illa redemptoris noſtri dicta quàm ſint diuinæ autoritatis apparet, dum contra hoſtes fidei ſic aptantur, ut de ipſis dubitare dictis nõ liceat: Vos, inquit, ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris ueſtri uultis implere. Ille homicida fuit ab initio, & in ueritate non ſtetit, quia ueritas in eo non eſt. Quando loquitur mendaciũ, ex ſuis proprijs loquitur, quia mendax eſt & pater eius. Nihil ergo mirandum eſt, quod hi qui in ueritate dei noſtræ naturæ mendacium crediderunt, patri ſuo & circa iſta concordant: quicquid uiſum, quicquid auditum, quicquid deniq; teſte Euangelio tactum eſt atq; palpatum in unico dei filio, non eius cuius probatum eſt aſſerentes, ſed coæternæ & coëſſentialis patri fuiſſe ſubſtantiæ, quaſi aut diuinitatis natura, crucis ligno transfixa ſit, aut inconuertibilis creſcere per ætates, & in ſapientia proficere, ſapientia ſempiterna uel ſpiritu deus, qui ſpiritus eſt, ſubinde repleri poterit. In hoc quoq; ſe acerba ueſania, ex quo autore proceſſerit, prodit, quod quantum in ſe eſt, uniuerſis nocere molita. Nam qui nos perſequendo afflixit, cæteros ad conſenſum ſceleris impellendo deprauauit. Sed nec nos, licet in ſingulis fratribus (quia membra noſtra ſunt) uulneraſſet, à ſpeciali dolore fecit exceptos, quibus noua & inaudita, atque incredibili audacia inferre contra ſuum caput eſt molitus iniuriam. Sed utinam uel poſt tot peſſima reſipiſcens, non nos etiam de ſuo æternæ damnationis interitu contriſtaret. Quam menſuram ſceleris prætermiſit, cui nec hoc ſufficere potuit, quod nec uiuis parcendo, nec mortuis etiam, in ſanguine innocentis & catholici ſacerdotis pollutas iampridem abdicata ueritate atque approbata falſitate manus intinxit? Et cum ſcriptum ſit, Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: ille quod odio iam feciſſet, addictus eſt, impleuit operibus, quaſi nec audiſſet: nec aliud quod dominus ait: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meũ leue eſt. Dignus diabolici prædicator erroris Aegyptius uaſtator inuentus eſt, quia tanquam ſæuiſſimus tyrannus eccleſiæ nephandas blaſphemias per uiolantem ſeditioſorum turbam, & per cruentas manus militum, uenerandis

randis

randis fratribus imponebat, & cum uoce noſtri redemptoris firmatum ſit unum eundemq́ꝫ homicidij & ſalſitatis autorem, ille pariter utrunq́ꝫ compleuit, quaſi nõ ut caueantur, ſed ut perpetrentur ſcripta ſint, ad perditionis ſuæ cumulũ trahens, quę dei filius monuit ad ſalutem. Illud quoq́ꝫ ſurda nimis aure pręteriens quod ab eodem domino dictũ eſt: Ego quod uidi apud patrem meum, loquor: & uos ergo quod uidiſtis apud patrem ueſtrum facitis. Igitur dum ſanctæ memoriæ Flauiano uitam pręſentis ſeculi moliret̃ auferre, ſe ſerenę uitę luce priuauit. Dum uos ab eccleſijs ueſtris conaretur expellere, ſe à chriſtianorum collegio ſegregauit. Dum trahit plurimos & impellit ad erroris aſſenſum, multiplici animam ſuam uulnere ſauciauit: ſolus ultra omnes & per omnes, ac pro omnibus reus, qui cauſa reatus omnibus fuit. Sed licet his tua fraternitas ſolido cibo firmata indigere minime uideatur, tamen quod noſtri loci eſt implemus circa uocem dicentis Apoſtoli: Pręter ea quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omnium eccleſiarum. Quis infirmat̃ & ego nõ infirmor? quis ſcandalizat̃ & ego nõ uror? Hoc pręcipue pręſenti occaſione credimus admonendum frater chariſſime, ut quotienſcunq́ꝫ diuina gratia miniſtrante, illos qui foris ſunt fonte doctrinę aut ſubmergimus, aut purgamus, in nullo ab illis quas ſpiritus ſancti diuinitas in Chalcedonenſi cõcilio protulit fidei regulis recedentes, inter utrunq́ꝫ hoſtem nouellæ perfidiæ ſermonẽ noſtrum cum omni cautela liberemus: non iam (quod abſit) tanquam de dubijs diſceptantes, ſed autoritate ſua quę bene definita ſunt aſtruentes, cum & in apoſtolicæ ſedis epiſtola uniuerſali ſanctæ ſynodi aſſenſu firmata, tanta diuinæ autoritatis teſtimõnia nouerimus eſſe congeſta, ut nullus queat ulterius dubitare, niſi qui ſibimetipſi errorum tenebras inferre maluerit, cum ſynodalia geſta uel quibus primum definitio fidei legitur eſſe formata, uel quibus præfatæ literæ apoſtolicæ ſedis, etiam tuæ fraternitatis ſtudio defenſæ ſunt, & maxime ad pijſſimos principes totius cõcilij allocutio, tot ſit præcedentiũ patrum teſtimonijs roborata, ut quamuis imprudenti ac pertinaci animo, ſi tamen non iam cum diabolo pro ſua impietate damnatus eſt, ualeant ſuadere. Vnde hoc quoq́ꝫ contra hoſtes eccleſię prouidere condignum eſt, ut eis nullam calumniandi occaſionem (quod ad nos attinet) penitus relinquamus, nec unquam contra Neſtorianos aut Euticianos agẽtes, alteri eorum uideamur terga uertiſſe: ſed utroſq́ꝫ Chriſti hoſtes ęqua lance uitemus atque damnemus, ita ut nos quotiens audientium quamlibet poſcit utilitas, cum dogmatibus eorũ digno anathemate promptiſſime atq́ꝫ euidentiſſime feriamus, ne ſi à nobis hoc quod obſcurius fieri uideatur aut tardius, putetur inuitũ. Quod quamuis prudentiã tuam res ipſa ammonere ſufficiat, nunc tamen & experimenta docuerunt. Sed benedictus deus noſter cuius inuincibilis ueritas ab omni hæreſeos macula mundum te ſecundũ ſedis apoſtolicę iudiciũ monſtrauit: cui dignam retribuis pro tot laboribus gratiã, ſi talem te, qualẽ probauimus ac probamus, pro uniuerſalis eccleſię defenſione ſeruaueris. Nã quod deus omniũ calumnioſorũ fallacias ſoluit, maximã beatiſſimi Petri curã pro nobis cunctis agnoſcimus, qui priuſquã ſuę ſedis iudiciũ in fidei definitione firmauit, nec circa cuiuſquã ueſtrũ qui nobiſcũ pro catholica fide laboratis perſonã reprobũ uideri permiſit, quia nec poterat ſpiritu ſancto indicante quiſquã nõ uictor exire, quorũ iam uicerat fides. Quod supereſt exhortamur, ut quia illic nonnullas Euticiani ac Neſtoriani erroris reliquias cognouimus remanſiſſe, nunc etiã ſedi apoſtolicæ collabores. Victoriam enim quam deus noſter ſuæ donauit eccleſiæ, quandiu in hoc mundo uerſamur, licet fiduciam maiorem tribuat, non tamen in totum ſolicitudinem perimit, nec ut dormiamus donata eſt, ſed ut ſuauius laboremus. Vnde in hoc quoque uigilantię ſolicitudinem uolumus adiuuari, ut tua relatione currente, quę apud illos religionis doctrina dominica proficiat, apoſtolicam ſedem fe[illegible]es inſtruere, quatenus

illius religionis ſacerdotes in quocunq; uſus exegerit, adiuuemus. De his uero quę in ſupradicto concilio illicita contra uenerabiles Nicenos canones præſumptione tentata ſunt, ad fratrem & coëpiſcopum noſtrum Antiochenæ ſedis præſulē ſcripſimus, adijcientes & illud, quod nobis propter improbitatem monachorū quorundā religionis ueſtræ uerbo mandaſti, per uicarios noſtros & ſpecialiter ſtatuentes, ut præter domini ſacerdotes, nullus audeat prædicare, ſeu monachus ille ſit ſiue laicus, cuiuslibet ſciētię nomine glorietur. Quas tamē literas pro utilitate uniuerſalis eccleſiæ per prædictū fratrem & coëpiſcopum noſtrum Maximū ad omnium uolumus peruenire notitiam, & ob hoc nolumus earum exemplar adijcere, quia quæ prędicto fratri iniunximus, nō dubitamus implenda. Et alia manu, Deus te incolumem cuſtodiat frater chariſſime. Data quarto Idus Iunij, Opilione uiro clariſſimo conſule.

EPISTOLA XLII. LEONIS PAPAE GRATVLATORIA AD IVLIANVM EPISCOPVM, quod ſtrenne contra hæreſes pugnauerit: & mentionem de feſto paſchæ, & Imperatoris facit, qui perfidiam hæreticorum ſua autoritate extinxit.

CHRISTIANISSIMI principis fidem ſępe euidentiſſimis probauimus documētis, ac deo noſtro gratias ago qui talē dignatus eſt rebus humanis concedere pro ſua pietate rectorem, qui fidei cauſas & reipub. ſummæ uigilantię ſtudio tueretur, hęreticorum auſibus ſemper obſiſtens, & nihil eorum inſaniæ aduerſum catholicam fidem licere permittens: cuius poſt deum beneficijs hoc debet, quod Hieroſolymitanus Epiſcopus eſt receptus, & monachos quos perfidia hæreticę falſitatis inuaſerat, ad ſanitatem auguſta autoritas reuocauit. Mox itaque ut accepi epiſtolas tuas talia continentes, non ſolum eadē die, ſed prope eadem hora reſponſum reddere maturaui, ut certior de omnibus quæ ſcripſeras redderetis. Fratrem Proteriū Alexandrinæ urbis Epiſcopum gratulor ſatisfactionis plenas de fide ſua ad nos literas direxiſſe, & manifeſte quidnam teneat indicaſſe, cui me dignam gratiā pro fidei ipſius ſynceritate neceſſe eſt præſtare, ut honorem in nullo ſuæ perdat eccleſiæ, ſedis ſuæ priuilegia paternæ antiquitatis exemplo, iuxta canonū illibata iura poſſideat. De pręſentis anni paſcha, nulla dubitatio eſſe nobis potuit. Sed de futuro quod ſciuimus, quod Theophilus Alexandrinæ urbis Epiſcopus nono Calendarū Maiarum die, quod nunquam ita à tempore dominicę reſurrectionis celebratum eſt, credidi adſcribendū. Vnde ſolicitius congruit inquiri, ut omnis occaſio tollatur erroris. Nam in noſtris annalibus Calendarū Maiarum die, aptiſſime à patribus noſtris & conſtitutus legitur & celebratus. Ac ne uel apud nos, uel apud orientales naſcatur ex hac parte diuerſitas, hoc inſtantius noſtro nomine cum Chriſtianiſſimo principe agere tua dignetur dilectio. Quamuis & ipſe clementiſſimus princeps ſe inquiſitione ſolicitiſſima curam hanc Aegyptijs delegaſſe, ſuis epiſtolis dignatus ſit indicare. Epiſtolam ſanè meam ad Chalcedonenſem ſynodum datam, præſentibus Epiſcopis & clericis lectam fuiſſe, tuæ epiſtolę retulerūt. Sed uſq; ad illud capitulum quo ea quæ de fide acta ſunt, meus uidetur firmaſſe conſenſus. Vnde miratus ſum, quod reliqua quæ ſecuta fuerunt, non pariter in notitiam eorum quibus ſunt lecta, prolata ſint, cum maxime omnibus innoteſcere debuiſſet, improbū à nobis ambitum notatum fuiſſe, & nouis uſurpationibus cōſtituta, inuiolata (ut ſemper ſcripſimus)

ſerua-

ſeruarentur. Etiam presbyterũ quem aſſeris fuiſſe diſcuſſum, gratulamur cognitione habita in omnibus ſuiſſe purgatum. Epiſtolam quoq; ad Chriſtianiſſimum principẽ noueris me miſiſſe, in qua illi gratias egi, quia curam mihi ſuam tam pro fidei cauſa, quàm pro ſecuritate reipublicæ dignatus eſt indicare. Aliam quoq; ad nos epiſtolam dedit interueniens pro Anatholio Epiſcopo, ut noſtri illi animi gratia prębeatur, quoniam correctionem eius promittit, & in omnibus ſatisfacturum eſſe quæ ad fidei obſeruantiam pertinent, pollicetur. Data quinto Idus Ianuarij, Etio & Studio uiris clariſſimis Conſ.

EPISTOLA XLIII. LEONIS PAPAE AD IVVENALEM HIEROSOLYMITANVM ET CAETEROS Epiſcopos, qua Concilium Chalcedonenſe approbat, Niceni concilij canones confirmat, & hæreticos Neſtoriani erroris damnat.

OMNEM quidem fraternitatem ueſtram noſſe non ambigo, definitionem ſanctæ ſynodi, quæ ob confirmationẽ fidei in Chalcedonẽſi ciuitate celebrata eſt, toto corde me fuiſſe cõplexum: quia nulla ſinebat ratio, ut qui unitatem catholicæ fidei dolebam ab hęreticis fuiſſe turbatam, non exultanter in integrũ rediјſſe gauderem. Hoc autem non ſolum ab ipſo beatiſſimę cõſenſionis effectu, ſed etiam ex epiſtolis meis quas poſt reditum meorum ad Conſtantinopolitanæ urbis antiſtitem dedi, potuiſſetis agnoſcere, ſi uobis reſponſionem ſedis apoſtolicæ manifeſtare uoluiſſet. Ne ergo per malignos interpretes dubitabile uideatur, utrum quæ in ſynodo Chalcedonẽſi per unitatem ueſtrã de fide ſtatuta ſunt, approbem, hęc ad omnes fratres & coëpiſcopos noſtros qui prædicto concilio interfuerũt, ſcripta direxi, quæ glorioſiſſimus & clementiſſimus princeps (ſicut popoſci) in notitiam ueſtram mittere pro catholicæ fidei amore dignabitur, ut & fraterna uniuerſitas, & omnium filelium corda cognoſcant me non ſolum per fratres qui uicem meam executi ſunt, ſed etiam per approbationẽ geſtorũ ſynodalium propriam uobiſcũ iniјſſe ſententiam, in ſola uidelicet fidei cauſa, quod ſæpe dicendũ eſt, propter quam generale conciliũ, & ex præcepto chriſtianorum principum, & ex conſenſu apoſtolicæ ſedis placuit congregari, damnatis hæreticis: qui ſi congrui eſſe uoluiſſent, nulla penitus reſideret de uera domini noſtri Ieſu Chriſti incarnatione dubitatio. Vnde ſi quis unquam auſus fuerit uel Neſtoriani perfidiam tueri, uel Euticetis ac Dioſcuri impium dogma defendere, & à catholicorum cõmunione reſecetur, nec habeat eius corporis participationem, cuius abnegat ueritatem. De cuſtodiendis eorum ſanctorũ patrum ſtatutis, quæ in ſynodo Nicena inuiolabilibus ſunt fixa decretis, obſeruantiã ueſtrę ſanctitatis ammoneo, ut iura eccleſiarũ ſicut ab illis CCCXVIII. patribus diuinitus inſpirata ſunt, ordinata permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiſcat, nec per alterius imminusionẽ ſuum aliquis quęrat augmentum. Quantumlibet enim exortis aſſentionibus ſe inſtruat uanitatis elatio, & appetitus ſuos conciliorũ æſtimet nomine roborandos, infirmum atq; irritum erit quicquid à prædictorum patrum canonibus diſcreparit, quorũ regulis apoſtolica ſedes quàm reuerenter utatur, ſcriptorum meorũ, quibus Conſtantinopolitani antiſtitis conatus repuli, poterit ſanctitas ueſtra lectione cognoſcere, me auxiliante domino noſtro, & catholicæ fidei, & paternarum traditionum eſſe cuſtodem. Data duodecimo Calendas Aprilis, Opilione uiro clariſſimo Conſule.

EPISTOLA XLIIII LEONIS NON TAM GRATVLATORIA QVAM REPREHENSORIA, admonentis Iuuenalem epiſcopum Hieroſolymitanum ab hæreticorū dogmatibus reſipiſcentem, ad ueramq́ fidem reuertentem, quò diligentius ſcripturæ loca, Chriſti humanitatem adſtruentia, expendat.

ACCEPTIS dilectionis tuæ literis quas ad me filij noſtri Andreas presbyter, & Petrus diaconus detulerunt, gauiſus quidē ſum, quod ad epiſcopatus tui ſedē redire licuiſſet: ſed confluentibus in recordationem omnibus quę te per quoſdam exceſſus laborare fecerunt, dolui aduerſitatum tuarum temetipſum tibi fuiſſe materiam, & reſiſtendi hæreticis conſtantiam perdidiſſe, qui ęſtimant nō eſſe tibi liberū ut eos audeas redarguere, quos tibi profeſſus ſis in ſuo errore placuiſſe. Beatę enim memorię Flauiani condēnatio, & impijſſimi Euticetis receptio, quid niſi domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundum carnem negatio fuit? quam ipſe grandi miſericordia ſua fecit reſolui, cum deteſtandū illud Epheſinę ſynodi iudicium ita ſancta Chalcedonēſis ſynodi autoritate deſtruxit, ut nullum deprauatorum à remedio correctionis arceret. Vnde quia in tempore indulgentiæ reſipiſcentiam magis quàm pertinaciam delegiſti, ita gaudeo te cœleſtem expetiſſe medicinam, ut fidei ab hæreticis impugnatæ tandem poſſis eſſe defenſor. Quamuis enim nulli ſacerdotum liceat neſcire quod prædicat; quoniam qui ignorat ignorabitur, inexcuſabilior tamen eſt omnibus imperitis quilibet Hieroſolymis habitans Chriſtianus, qui ad cognoſcendam uirtutem euangelij non ſolum paginarum eloquijs, ſed ipſorum locorum teſtimonijs eruditur, & quod alibi non licet non credi, ibi non poteſt non uideri. Quid laborat intellectus, ubi eſt magiſter aſpectus? Et cur lecta uel audita ſunt dubia, ubi ſe uel uiſui & tactui tot humanæ ſalutis ingerunt ſacramenta? quaſi ad ſingulos quoſq; cunctantes dominus adhuc uoce corporea utatur & dicat: Quid turbati eſtis, & quare cogitationes aſcendunt in corda ueſtra? Videte manus meas, & pedes meos, quia ipſe ego ſum. Palpate & uidete, quia ſpiritus oſſa & carnem non habet, ſicut me uidetis habere. Vtere ergo frater chariſſime inuictiſſimis catholicæ fidei documentis, & euangeliſtarū prædicationē ſanctorum locorum, in quibus degis, teſtiſicatione defende. Apud te eſt Bethleem in qua ſalutifer Dauidicę uirginis partus illuxit, quem obuolutum pānis inter anguſtias diuerſorij pręſepe ſuſcepit. Apud te eſt declarata ab angelis, adorata à magis, & per multorum infantium mortes ab Herode quęſita ſaluatoris infantia. Apud te eſt ubi pueritia eius adoleuit, ubi adoleſcētia maturuit, & per omnia incrementa corporea in uirum perfectum ueri hominis natura profecit, non ſine cibo eruditionis, non ſine ſomno quietis, non ſine fletu miſerationis, nec ſine pauore formidinis. Vnus enim atque idem eſt qui & in dei forma operatus eſt miracula magna uirtutis, & in forma ſerui ſubijt ſæuitiam paſſionis. Hoc tibi ipſa crux indeſinenter loquitur, hoc lapis clamat ſepulchri, in quo dominus humana conditione iacuit, & de quo diuina potentia reſurrexit. Et cum ad montē Oliueti locum aſcenſionis ueneraturus accedis, non illa uox angelica in tuo reſultat auditu, qua eleuatione domini ſtupentibus dicitur: Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cœlum? hic, Ieſus qui aſſumptus eſt à uobis, ſic ueniet quemadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum. Veram igitur Chriſti generationem crux uera confirmat, quoniam ipſe in noſtra carne naſcitur qui in noſtra crucifigitur, quę nullo interueniente peccato, niſi fuiſſet noſtri generis, non potuiſſet eſſe mortalis. Vt autem repararet omnium uitam, recepit omnium cauſam, & uim ueteris chirographi, quod ſo-

lus

lus inter omnes nõ debuit, pro omnibus ſoluendo uacuauit, ut ſicut per unius reatum omnes facti fuerant peccatores, ita per unius innocentiam, omnes fierent innocentes, inde in homines manante iuſtitia, ubi eſt humana ſuſcepta natura. Nulla enim ratione extra noſtri eſt corporis ueritatem: de quo Euangeliſta prædicationem inchoans dicit: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid filij Abrahã. Et qui Samaritanæ mulieri proteſtatur, quoniam ſalus ex Iudæis eſt, beati Pauli Apoſtoli conſonante doctrina cum dicit: Quorum patres & ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula. Itemq; ad Timotheũ: Memento, inquit, Ieſum Chriſtũ reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Hæc autẽ charitas quantis & noui & ueteris teſtamenti autoritatibus declaretur, pro antiquitate ſacerdotij tui euidenter agnoſcis, cum fides patrũ & ſcripta mea ad ſanctæ memoriæ Flauianum data, quorum mentionẽ ipſe feciſti, adiecta uniuerſalis ſynodi cõfirmatione ſufficiant. Vnde proſpicere oportet dilectionem tuam ne contra redemptionis ac ſpei noſtræ ineffabile ſacramentũ ullus obmurmuret. Sed ſi qui ſunt qui adhuc aut ignorãtia caligant, aut peruerſitate diſcordant, eorum quorũ in eccleſia dei apoſtolica fuit & eſt clara doctrina, autoritatibus inſtruantur, & de incarnatione uerbi dei hæc nos credere quod illi credidere cognoſcant, neq; ſe extra corpus Chriſti in quo cõmortui & cõreſuſcitati ſumus, ſua obduratione conſtituant, quia nec pietas fidei, nec ratio recipit ſacramenti, ut aut in ſua eſſentia paſſibilis fuerit deitas, aut in noſtræ naturæ ſuſceptione mentita ſit ueritas. Particulam dominicæ crucis çum eulogijs dilectionis ueſtræ ueneranter accepi. Data pridie Nonas Septembris, Etio & Studio uiris clariſſimis Conſ.

EPISTOLA XLV. LEONIS PAPAE REPREHENSORIA AD ANASTASIVM EPISCOpum Theſſalonicenſem, in qua quomodo tam ſenes quàm iuuenes, & præcipue Epiſcopi corrigendi ſint, oſtendit: detegens interim ſubdolum Anaſtaſij animum, quod Epiſcopum hyemis tempore perſecutus ſit. Addit deniq; regulam de ſubſtituendis Epiſcopis, de Epiſcopalibus concilijs: & alia nõnulla habet, ad concordiam eccleſiæ maxime ſpectantia.

QVANTA fraternitati tuæ à beatiſſimo Petro apoſtolo ſint commiſſa, & qualia etiam noſtro tibi fauore ſint credita, ſi uera ratione perſpiceres, & iuſto examine ponderares, multũ poſſemus de iniuncta tibi ſollicitudinis deuotione gaudere. Quoniã ſicut præceſſores mei præceſſoribus tuis, ita etiam ego dilectioni tuæ, priorum ſecutus exemplũ, uices mei moderaminis delegaui, ut curã quam uniuerſis eccleſijs principaliter ex diuina inſtitutione debemus, imitator noſtræ mãſuetudinis adiuuares, & longinquis ab apoſtolica ſede prouincijs præſentiam quodãmodo noſtræ uiſitationis impenderes, quia de cõtinenti opportunoq; profectu, promptum tibi eſſet agnoſcere quid uel in quibus rebus uel ſtudio cõponeres, uel noſtro iudicio reſeruares. Nam cum maiora negotia & difficiliores cauſarum exitus liberum tibi eſſet ſub noſtræ ſententiæ expectatione ſuſpendere, nec ratio, nec neceſſitas fuit in id quod menſurã tuam excederet deuiandi. Abundãt enim apud te monimentorũ ſcripta noſtrorũ, quibus te de omnium actionũ temperantia frequenter inſtruximus, ut cõmendatas tibi eccleſias per exhortationem charitatis ad ſalubritatem obedientia prouoca

res. Quia etſi pleraque exiſtunt inter negligentes uel deſides fratres, quæ oporteat maiore auſteritate curari, ſic tamen eſt adhibenda correctio, ut ſemper ſit ſalua dilectio. Vnde & beatus apoſtolus Paulus ad eccleſiaſticum regimen Timotheū imbuens dicit: Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra ut patrem, iuuenes ut fratres, anus ut matres, iuuenculas ut ſorores in omni caſtitate. Quę moderatio ſi quibuſcunq; inferioribus membris ex apoſtolica inſtitutione debetur, quanto magis fratribus & coëpiſcopis ſine offenſione reddenda eſt: ut licet nonnunquā accidant, quę in ſacerdotalibus ſint reprehendanda perſonis, plus tamen erga corrigenda ſe agat beniuolentia quàm ſeueritas, plus cohortatio quàm commotio, plus charitas quàm poteſtas. Sed hi qui quę ſua ſunt quęrunt, non quę Ieſu Chriſti, facile ab hac lege diſcernuntur, & dum dominari magis quàm conſulere ſubditis quærunt, placet honor, inflat ſuperbia, & quod prouiſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam. Quod, ut neceſſe habeamus ita dicere, non de paruo animi dolore procedit. Meipſum enim quodāmodo in culpa ſentio, cum te à traditis tibi regulis in modico deuiaſſe cognoſco: qui ſi tuæ ęſtimationis parum diligens eras, meę ſaltem famę parcere debuiſti, ne quæ tuo tantum facta ſunt animo, noſtro uiderentur geſta iudicio. Relegat fraternitas tua paginas noſtras, omniaq; ad tuos miſſa maiores apeſtolicæ ſedis præſulum ſcripta decurrat, & uel à me uel à præceſſoribus meis inueniat ordinatum, quod à te cognoui eſſe præſumptum. Venit nanq; ad nos cum Epiſcopis prouinciæ ſuæ frater noſter Atticus ueteris Ephiri metropolitanus antiſtes, & de indigniſſima aſtrictione quam pertulit, lachrymabili actione conqueſtus eſt coram aſtantibus diaconibus tuis, qui querelis flebilibus nihil contrà ręferendo ea quæ nobis ingerebantur fide non carere monſtrabant. Legebatur quoq; in literis tuis, quas ijdē diaconi detulere, quod frater Atticus Theſſalonicā ueniſſet, quodque conſenſum ſuum etiam ſcripturæ profeſſione ſignaſſet, ut de illo non aliud à nobis intelligi poſſet, quàm proprij arbitrij & ſpontaneæ deuotionis fuiſſet quod uenerat, quodq; chartulam de obedientiæ ſponſione conſcripſerat, in cuius tamen chartulæ mentione ſignum prodebatur iniurię. Non enim neceſſarium fuerat ut obligaretur ſcripto, qui obedientiā ſuam ipſo iam uoluntarij aduentus probabat officio. Vnde deplorationibus ſupradictis, hæc uerba epiſtolæ tuæ teſtimonium prætulere. Et per hoc quod non eſt tacitum, nudatum eſt illud quod ſilentio fuerat adopertum, adhibitam ſcilicet Illyrici præfecturam, & ſublimiſſimam inter mundanos apices poteſtatem in exhibitionē inſontis antiſtitis incitatam, ut miſſa executione terribili quæ omnia ſibi officia publica ad effectū præceptionis adiungeret, à ſacris eccleſiæ abditis nullo uel falſo inſimulatus crimine extraheretur ſacerdos, cui non ob moleſtiam egritudinis obſtantis hyemis darentur induciæ, ſed iter aſpidum & periculis plenum per inuias cautes agere cogeret. Quod tanti laboris tantiq; diſcriminis fuit, ut ex his qui Epiſcopū comitati ſunt quidam defeciſſe dicantur. Multum ſtupeo frater chariſſime, ſed & plurimum doleo, quod in eum de quo nihil amplius indicaueras quàm quod euocatus adeſſe differret, & excuſationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter, & tam uehementer potueris commoueri, præſertim cum etſi tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat quid ad tua conſulta reſcriberet. Sed ut uides bene de moribus meis æſtimaſti, & quàm ciuilia pro conſeruanda ſacerdotali concordia reſponſurus eſſem, ceriſſime præuidiſti, & ideo motus tuos exequi ſine dilatione properaſti, ne cum moderationis noſtræ aliud diſponentis ſcripta ſumpſiſſes, faciendi id quod factum eſt licentiam non haberes. An fortè aliquod tibi facinus fratris innotuerat, & metropolitanum Epiſcopum noui apud te criminis pondus urgebat: quod quidem alienum ab illo etiam tu nihil ei obijciendo confirmas. Sed etiam ſi quid intolerandum geſſiſſet, noſtra erat expectanda cenſura, ut nihil prius ipſe decerneres, quàm

quid

quid nobis placeret agnoſceres. Vices enim noſtras ita tuæ credidimus charitati, ut in partem ſis uocatus ſolicitudinis, non plenitudinem poteſtatis. Vnde ſicut multum nos ea quæ à te pie ſunt curata lætificant, ita nimium ea quæ perperàm ſunt geſta contriſtant. Et neceſſe eſt poſt multarũ experimenta cauſarum ſolicitius proſpici & diligentius præcaueri, quatenus per ſpiritum charitatis & pacis omnis materia ſcandalorum de eccleſijs domini quas tibi cõmendauimus auferatur, pręeminente quidem in illis prouincijs Epiſcopatus tui faſtigio, ſed amputato totius uſurpationis exceſſu. Igitur ſecundũ ſanctorum patrum canones ſpiritu dei conditos, & totius mundi reuerentia conſecratos, metropolitanos ſingularum prouinciarum Epiſcopos, quibus ex delegatione noſtra fraternitatis cura prætenditur, ius traditæ ſibi antiquitus dignitatis intemeratũ habere decernimus, ita ut à regulis præſtitutis nulla aut negligentia, aut præſumptione diſcedant. In ciuitatibus, quarũ rectores obierint, de ſubſtituendis Epiſcopis hæc forma ſeruetur, ut qui ordinandus eſt, etiam ſi bonæ uitæ habeat teſtimoniũ, non laicus ſit, non neophytus, nec ſecundæ coniugis maritus, aut qui unam quidem habeat uel habuerit, ſed quam ſibi uiduam copularit. Sacerdotũ enim tam excellens eſt electio, ut hæc quæ in alijs Eccleſię membris non uocantur in culpam, in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra clericorum ordinem conſtitutis nuptiarũ ſocietati & procreationi liberorum ſtudere ſit liberum, ad exhibendã tamen perfectę continentiæ puritatẽ, nec ſubdiaconibus carnale cõnubium conceditur, ut qui habent ſint tanquã non habentes, & qui non habent, permaneant ſingulares. Quod ſi in hoc ordine qui quartus à capite eſt, dignum eſt cuſtodiri, quanto magis in primo, aut ſecundo, uel tertio ſeruandum eſt, ne aut Leuitico miniſterio, aut presbyterali honore, aut epiſcopali excellentia quiſquã idoneus æſtimetur, qui ſe à uoluptate uxoria necdum frenaſſe detegitur? Cum ergo de ſummi ſacerdotis electione tractabitur, ille omnibus præponatur, quem cleri plebiſq; conſenſus concorditer poſtulauerit: ita ut ſi in aliam fortè perſonam partium ſe uota diuiſerint, metropolitani iudicio is alteri præferatur, qui maioribus & ſtudijs iuuatur & meritis: tantum ut nullus inuitis & non petentibus ordinetur, ne ciuitas Epiſcopum non optatum aut contemnat, aut oderit, ut fiat minus religioſa quàm cõuenit, cui nõ licuerit habere quem uoluit. De perſona autem conſecrandi Epiſcopi, & de cleri plebiſq; conſenſu metropolitanus Epiſcopus ad fraternitatem tuam referat, quodq; in prouincia bene placuit, ſcire te faciat, ut ordinationem rite celebrandam tua quoq; firmet autoritas: quæ rectis diſpoſitionibus nihil moræ, aut difficultatis debet afferre, ne gregibus domini diu deſit cura paſtorum. Metropolitano uero defuncto, cum in loco eius alius fuerit ſubrogandus, prouinciales Epiſcopi ad ciuitatẽ metropolitanam conuenire debebunt, ut omnium clericorum, atq; omnium ciuium uoluntate diſcuſſa, ex presbyteris eiuſdem eccleſiæ, uel ex diaconibus optimus eligatur, de cuius nomine ad tuam notitiã prouinciales referant ſacerdotes, impleturi uota poſcentium, ſi quod ipſis placuit, tibi quoq; placuiſſe cognouerint. Sicut enim iuſtas electiones nullis dilationibus uolumus fatigari, ita nihil permittimus te ignorante præſumi. De concilijs autem epiſcopalibus non aliud iudicamus quàm ſancti patres ſalubriter ordinarunt, ut ſcilicet bini cõuentus per annos ſingulos habeantur, in quibus de omnibus querelis quæ inter diuerſos eccleſiæ ordines naſci aſſolent, iudicetur. Et ſi fortè inter ipſos qui pręſunt, de maioribus (quod abſit) peccatis cauſa naſcatur, quæ prouinciali nequeat examine diffiniri, fraternitatem tuam de totius negotij qualitate metropolitanus curabit inſtruere: & ſi coram poſitis partibus, nec tuo fuerit res ſopita iudicio, ad noſtram cognitionem quicquid illud eſt, transferatur. Si Epiſcopus mediocritate ciuitatis ſuę deſpecta, adminiſtrationem loci celebrioris ambierit, & ad maiorẽ ſe plebem quacunq; occaſione tranſtulerit,

à cathedra quidẽ pellatur aliena, ſed carebit & propria, ut nec illis præſideat quos per auaritiam concupiuit, nec illis quos per ſuperbiam ſpreuit. Suis igitur terminis contentus ſit quiſq;, nec ſupra menſuram iuris ſui affectet augeri. Alienum clericum inuito Epiſcopo ipſius nemo ſuſcipiat, & nemo ſolicitet, niſi fortè ex placito charitatis id inter dantem accipientemq́; conuenerit. Nam grauis iniuriæ reus eſt qui de fratris eccleſia id quod eſt utilius aut precioſius, audet uel allicere, uel tenere. Itaq; ſi intra prouinciam res agatur, transfugam clericũ ad ſuam eccleſiam metropolitanus redire compellat. Si autem longius proceſſit, tui præcepti autoritate reuocabitur, ut nec cupiditati, nec ambitioni occaſio relinquatur. In euocandis autem ad te Epiſcopis, moderatiſſimum te eſſe uolumus, ne per maioris diligentiæ ſpeciem, fraternis uidearis gloriari iniurijs. Vnde ſi cauſa aliqua maior extiterit, ob quam neceſſarium ſit fraternum aduocare conuentum, binos de ſingulis prouincijs epiſcopos, quos metropolitani crediderint eſſe mittẽdos, ad fraternitatẽ tuam uenire ſufficiat, ita ut in præſtituto tempore non ultra quindecim dies quo conuenerint, retardentur. Si autem in eo quod cum fratribus tractandũ definiendumq́; credideris, diuerſa eorum fuerit à tua uoluntate ſententia, ad nos omnia ſub geſtorum teſtificatione referantur, ut remotis ambiguitatibus quod deo placeat decernatur. Ad hunc enim finem, omnem effectum noſtrum curamq́; dirigimus, ut quod ad unitatem concordiæ, & quod ad cuſtodiam pertinet diſciplinæ, nulla diſſenſione uioletur, nulla deſidia negligatur. Et te igitur frater chariſſime, & eos fratres noſtros qui de tuis offenduntur exceſſibus, cum tamen nõ ſimilis ſit omnium materia querelarũ, hortor & moneo, ut quæ pie ſunt ordinata, ſalubriterq́; diſpoſita, nulla cõcertatione turbentur. Nemo quod ſuum eſt quęrat, ſed quod alterius, ſicut Apoſtolus ait: Vnuſquiſq; ueſtrûm proximo ſuo placeat in bono ad ædificationem. Nec enim poterit ueritatis noſtræ firma eſſe compago, niſi nos ad inſeparabilem ſoliditatem uinculum charitatis aſtrinxerit: quia ſicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Hæc connexio totius quidem corporis unanimitatem requirit, ſed præcipue exigit concordiam ſacerdotum: quibus cum dignitas ſit communis, non eſt tamen ordo generalis: quoniam & inter beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quędam diſcretio poteſtatis: & cum omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt, ut cęteris præemineret: de qua forma Epiſcoporum quoq; eſt orta diſtinctio: & magna diſpoſitione prouiſum eſt, ne omnes ſibi omnia uendicarent, ſed eſſent in ſingulis prouincijs ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia: & rurſus quidam in maioribus urbibus conſtituti, ſolicitudinem ſuſciperent ampliorem, per quos ad unam Petri ſedem uniuerſalis eccleſiæ cura conflueret, & nihil unquam à ſuo capite diſſideret. Qui ergo quibuſdam ſcit ſe eſſe præpoſitum, non moleſte ferat aliquem ſibi eſſe prælatum, ſed obedientiam quam exigit, etiam ipſe dependat, & ſicut non uult grauis oneris ſarcinam ferre, ita non audeat alij importabile pondus imponere. Diſcipuli enim ſumus, humilis & mitis magiſtri dicentis: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus ueſtris: iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt. Quod quomodo experiemur, niſi & illud in obſeruantiam ueniat, quod idem dominus ait: Qui maior eſt ueſtrûm, erit miniſter ueſter: qui autem ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.

EPISTOLA XLVI. LEONIS PAPAE PRAECIPIENTIS VT NVLLI PELAGIANA AVT Cœleſtiana hæreſi infecti, in communionem catholicam recipiantur, niſi prius eorum errorum autores damnauerint. Item baptiſmatis regenerationem neceſſariam eſſe paruulis ad uitam æternam conſequendam.

RELATIONE fratris & coëpiſcopi noſtri Septimi, quæ in ſcriptis habetur, agnouimus quoſdam presbyteros, diacones, ac diuerſi ordinis clericos, quos Pelagiana, uel Cœleſtiana hæreſis habuerit implicatos, ita in ueſtram prouinciam ad cōmunionem catholicam perueniſſe, ut nulla ab eis damnatio proprij exigeretur erroris, ut paſtoralibus excubijs nimiū dormitantibus, lupus ouium pellibus tectus in ouile dominicū non depoſitis beſtialibus animis introiret. Et per autoritatem canonum decretorumꝗ noſtrorum, ne inſontibus quidem conceditur uſurpare, ut relictis eccleſijs in quibus clericatum aut acceperant, aut receperant, inſtabilitate ſua per diuerſa circunferantur, amantes ſemper errare, & nunquam in fundamento Apoſtolico permanere. Quoniā quod nullo diſcuſſi examine, nullo ſunt præiudicio ſuæ profeſſionis obſtricti, hunc maxime fructū producunt, ut ſub uelamento cōmunionis plures domos adeant, & per falſi nominis ſcientiā, multorū corda corrūpant. Quod utiꝗ efficere non poſſent, ſi eccleſiarū præſules neceſſariam diligentiam in talium receptione ſeruarent, nec cuiquā eorum euagari licuiſſet. Ne ergo ulterius audeatur, néue per quorundam negligentiam introducta pernicies ad euerſionē multarum tendat animarum, hac noſtri autoritate præcepti induſtriæ tuæ fraternitatis indicimus, ut congregata apud uos ſynodo prouincialium ſacerdotū, omnes ſiue presbyteri, ſiue diaconi, ſiue cuiuſꝗ ordinis clerici, qui de Pelagianorum Cœleſtianorumꝗ conſortio in communionem ſui catholicam imprudentia ſunt recepti ut non prius ad damnationem coarctarentur erroris, nunc ſaltem poſteaquam hypocriſis eorum ex quadam parte detegitur, ad ueram correctionem quæ & ipſis prodeſſe, & nullis poſſit nocere cogantur: damnent apertis profeſſionibus ſui ſuperbi erroris autores, & quicquid in doctrina eorum uniuerſalis eccleſia exhorruit, deteſtentur, omniaꝗ decreta ſynodalia quæ ad exciſionem hęreſeos apoſtolicæ ſedis confirmauit autoritas amplecti ſe, & in omnibus approbare plenis & apertis ac propria manu ſubſcriptis proteſtationibus eloquantur. Nihil in uerbis eorum obſcurum, nihil inueniatur ambiguum. Quoniam nouimus hanc iſtorum eſſe uerſutiam, quacunꝗ particula dogmatis execrandi, qua ſe à damnatorum ſocietate diſcreuerint, nihil ſibi ſenſuum ſuorum æſtiment eſſe non ſaluum. Cumꝗ omnes diffinitiones ſuas ad tantam facilitatem improbare ſe ſimulent, atꝗ deponere, hoc ſibi tota arte fallendi, niſi intelligatur, excipiunt, ut gratia dei ſecundum merita dari accipientium ſentiatur: quæ niſi gratis datur, nō eſt gratia, ſed merces retributioꝗ meritorum, dicente beato Apoſtolo: Gratia ſalui facti eſtis per fidem, hoc non ex uobis, ſed dei donum eſt. Nō ex operibus, ne fortè quis extollatur: ipſius enim ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu, in operibus quæ præparauit deus, ut in illis ambulemus. Omnis itaꝗ bonorum operum deuotio diuina præparatio eſt, nec propria quiſquam iuſtificatur uirtute, quoniam gratia unicuiꝗ principiū iuſtitiæ & bonorum fons, atꝗ origo meritorum eſt. Sed ab iſtis ideo per naturalem induſtriam dicitur perueniri, ut quæ ad gratiam proprio clara ſit ſtudio, nullo uideatur peccati originalis uulnere ſauciata. Ideo etiā paruulos dicunt, ſi ſine baptiſmo hinc de ſeculo exierint, non poſſe dānari, neꝗ reos in peccato Adę teneri, ſed ad regnū

dei, uel ad uitam æternam ſine ulla cunctatione uenire, cum Apoſtolus dicat, per unum hominem peccatū intrauit in mundum, & per peccatū mors, & ita in omnes homines pertranſijt: propter quod & ipſi paruuli baptizantur. Quamuis in illo uno poſſint intelligi plura peccata, ſi unum ipſum in ſua quaſi membra ſingula diuidatur. Nam & ſuperbia eſt illic, quia in ſua homo potius eſſe quàm in dei poteſtate dilexit: & ſacrilegium, quia deo non credidit: & homicidium, quia ſe præcipitauit in mortem: & fornicatio ſpiritualis, quia integritas mentis humanæ ſerpentina ſuaſione corrupta eſt: & furtum, quia prohibitus uſurpatus eſt cibus: & auaritia, quia plus quàm ſufficere illi debuit, appetiuit: & ſi quid aliud in hoc uno admiſſo diligenti conſideratione poterit inueniri. Parentum quoq; peccatis paruulos obligari non ſolum primorum hominum, ſed etiam ſuorum de quibus ipſi nati ſunt, non improbabiliter dicitur. Illa quippe ſententia, Reddā peccata patrum in filios, tenet eos utiq; antequam per regenerationē ad teſtamentū nouum incipiant pertinere: quod teſtamentum prophetabatur, cum diceretur per Ezechielem, nō accepturos filios peccata patrum ſuorū, nec ulterius futuram in Iſraël parabolam illam, Patres manducauerunt uuam acerbam, & dentes filiorū obſtupeſcunt. Ideo enim quiſq; renaſcitur, ut ſoluatur in eo quicquid peccati eſt cum quo naſcitur. Nam peccata quæ male agendo poſtea cōmittuntur, poſſunt & pœnitendo ſanari, ſicut etiam poſt baptiſmum fieri uidemus. Ac per hoc non eſt inſtituta regeneratio, niſi quia uitioſa eſt generatio, uſqueadeo ut etiam de legitimo matrimonio procreatus dicat, In iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis mater me in utero aluit. Neq; hic dixit iniquitate, uel in peccato, cum hoc recte dici poſſet, ſed iniquitates & peccata dicere maluit, quia & in illo uno quod in omnes homines pertrāſiuit, atq; tam magnum eſt, ut eo mutaretur & conuerteretur in neceſſitatē mortis humana natura, ſicut ſuprà diſſerui, reperiuntur plura peccata & alia parentum, quæ nō poſſunt mutare naturā, reatu tamen obligant filios, niſi gratuita gratia & miſericordia diuina ſubueniat. A paruulo enim recens nato, uſq; ad decrepitū ſenem, quālibet corporis ætatem gerant, ſicut nullus prohibendus eſt à baptiſmo, ita nullus eſt qui nō peccato moriatur in baptiſmo. Sed paruuli originali, maiores autem etiam his omnibus moriuntur peccatis quæcunq; male uiuēdo addidere ad illud quod naſcendo traxere. Cauendum ergo dilectioni tuæ eſt magnaq; diligentia prouidendum, ne per huiuſmodi homines extincta dudum ſcandala ſuſcitentur, & de exciſo olim dogmate aliquid in prouincia eiuſdem mali germen oriatur, quod nō ſolum in radicibus ſuis creſcat, ſed etiā ſanctæ eccleſię ſoboles ueneno ſui odoris inficiat. Qui correctos ſe uideri uolunt, ab omni ſuſpicione ſe purgent, & obediendo nobis probent ſe eſſe noſtros. Quorum ſi quiſquā ſalubribus præceptis ſatisfacere detrectarit, ſiue ille clericus ſiue ſit laicus, ab eccleſiæ ſocietate pellatur, ne perditor animæ ſuæ ſaluti inſidietur alienæ. Illam quoq; partem eccleſiaſticæ diſciplinæ qua olim à ſanctis patribus & à nobis ſępe decretum eſt, ut nec in presbyteratus gradu, nec in diaconatus ordine, nec in ſubſequenti officio clericorum ab eccleſia cuiquam tranſire ſit liberum, ut in integrum reuoces, admonemus: & unuſquiſq; non ambitione illectus, non cupiditate ſeductus, nō perſuaſione hominum deprauatus, ibi ubi ordinatus eſt perſeueret, ita ut ſi quis ſua quærens, non quæ Ieſu Chriſti, ad eccleſiam ſuam redire neglexerit, & ab honoris priuilegio, & à cōmunionis uinculo habeatur extraneus. Non autem dubitet dilectio tua nos ſi (ut non arbitramur) neglecta fuerint, quę pro cuſtodia canonum, & pro fidei integritate decernimus, uehementius cōmouendos: quia inferiorū ordinum culpæ ad nullos magis referendæ ſunt, quàm ad deſides negligenteſq; rectores, qui multam ſæpe nutriunt peſtilentiam, dum auſteriorem diſſimulant adhibere medicinam.

EPISTOLA XLVII LEONIS PAPAE AD EPISCOPOS CAMPANIAE, ARGVENS EOS quod prẹter apoſtolicam traditionem in natalibus martyrū rudes admodum & imperitos, nulla ſpirituali eruditione præuia, regenerationis myſterijs initiarent, quæ non niſi in paſchali & pentecoſtes die conferenda eſſent: deq́ pœnitentium confeſſione publice non recitanda.

MAGNA indignatione cōmoueor, & multo dolore contriſtor, quod quoſdam ex uobis comperi eſſe Apoſtolicæ traditionis oblitos, & ſtudio ſui erroris intentos, ut præter paſchæ feſtum cui ſola pentecoſtes ſolennitas comparatur, audeant ſibimet non aliqua humanæ infirmitatis neceſſitate cogente, ſed ſola indiſciplinati arbitrij libertate, ius baptiſmatis uendicare, & in natalibus martyrum, quorū finis aliter honorandus eſt quàm dies dominicæ paſſionis, regenerationis celebrare myſteria, ac ſine ullis ſpiritualiū eruditionibus præparationum, ita rudibus & imperitis tradere ſacramentum, ut circa renouandos nihil doctrina eccleſiaſtica, nihil exorciſmis impoſitio manuum, nihil ipſa ieiunia quibus uetus homo deſtruitur, operentū, neq́ in tanto myſterio ſalutis humanæ nulla eius diei habeatur exceptio, quo ipſum donum eſt cōditum renaſcentibus. Admonemus igitur, & non ſine periculo ſtatus eorum qui hæc faciunt, proteſtamur, ut ab hac præſumptione ceſſetur, & ſummam hanc potentiſſimamq́ dei gratiam non niſi in paſchali & pentecoſtes die deſiderantibus & credentibus conferatis, manente quolibet tempore grauium neceſſitatum ac periculorum conſideratione ſecundum quam oporteat ſubueniri, ne conditione mortali coarctata infirmitas neceſſaria liberatione fraudetur, cum ſeruata (ſicut prælocuti ſumus) duarum tantūmodo feſtiuitatum reuerentia, propter multa pericula ſit cauendum, ne cuiquam aut in deſperata ægritudine, aut in hoſtilitatis incurſu, aut in timore naufragij, per ſacerdotes domini regeneratio denegetur. Si quis uero poſt interdictum in eadem fuerit uſurpatione detectus, dignam pertinaciæ ſuæ incidet ultionem, quoniam oſtendit ſe turpe potius lucrum, quàm religionis cultum eſſe ſectatum. Illam etiam contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nuper agnoui à quibuſdam illicita uſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoueri: de pœnitentia uidelicet quæ à fidelibus poſtulatur, ne de ſingulorum genere libellis ſcripta profeſſio publice recitetur, cum reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicare confeſſione ſecreta. Quamuis enim plenitudo fidei uideatur eſſe laudabilis quę propter dei timorem apud homines erubeſcere non ueretur, tamen quia nō omnia peccata huiuſmodi ſunt, ut ea ſicut pœnitentia publica poſcit uelint publicare, remoueatur improbabilis conſuetudo, ne multi à pœnitentiæ remedijs arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis ſua facta referare, quibus poſſunt legum conſtitutiones percelli. Sufficit enim illa confeſſio quæ primum deo offertur, tunc etiam ſacerdos pro delictis pœnitentiū precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.

EPISTOLA XLVIII. LEONIS PAPAE NEONIO EPISCOPO RAVENNATI DE HIS QVI REdeuntes de captiuitate, incertum habent, utrum ante captiuitatem baptiſma conſecuti ſunt.

FREQVENTER quidem in diuerſarũ ambiguo quæſtionum titubantia fratrum corda ſpiritu dei inſtituente ſolidauimus, reſponſionis formam uel ex ſanctarum ſcripturarum diſciplinis, uel ex patrum regulis colligentes. Sed nuper in ſynodo nouũ, & inauditũ antea genus conſultationis exortum eſt. Nam quorundam fratrum ſuggeſtione comperimus aliquos captiuorũ ad ſedes ſuas libertatemq́; redeũtes, qui ſcilicet in captiuitatem illa ętate peruenerint quę nullius rei firmam potuerit habere notitiam, remedium quidem implorare baptiſmi. Sed utrum eiuſdem remedij antè ſacramenta perceperint, infantiæ inſcientia non poſſe reminiſci: & ideo ſub hoc latentis recordationis incerto animas ſuas in diſcrimen adduci, dum ſub ſpecie cautionis negatur his gratia, quæ ideo nõ impenditur, quia putatur impenſa. Cum itaq; tribuere talibus dominici ſacramenta myſterij non immeritò quorundam fratrum formido dubitaret, in ſynodali (ut diximus) cœtu formam huiuſcemodi conſultationis accepimus, quam diligentius diſcuti, & pro uniuſcuiuſq; ſenſu ſolicita uolumus ratione tractari, quod ad ueritatem adhibita cogitatione multorum certius peruenire poſſemus. Eadem ergo quæ in ſenſum noſtrum diuina inſpiratione uenere, frequens etiam fratrum firmauit aſſenſio. In primis itaq; prouidere debemus, ne dum ſpeciem quandã cautionis tenemus, damnum regenerandarũ incidamus animarum. Quis enim ita ſit ſuſpicationibus ſuis deditus, ut uerũ eſſe definiat, quod omni manifeſtatione ceſſante ex opinione ambigua ſuſpicatur? Cum itaq; baptizatũ ſe nec ille recordetur qui regenerationis eſt cupidus, nec alter atteſtari de eo poſſit quod neſciat, conſecratum nihil eſt in quo peccatum poſſit obrepere, cum in hac parte conſcientię ſuę nec ille reus ſit qui conſecratur, nec ille qui conſecrat. Scimus quidem inexpiabile eſſe facinus, quotiens iuxta hæreticorũ damnata à ſanctis patribus inſtituta cogitur aliquis lauacrum quod regenerandis ſemel tributũ eſt, bis ſubire, apoſtolica reclamante doctrina, quæ nobis unam prædicat in trinitate deitatem, unam in fide confeſſionem, unum in baptiſmate ſacramentũ. Sed in hoc nihil ſimile formidatur, quoniã non poteſt in iterationis crimen deuenire, quod factum eſſe omnino neſcitur. Atq; ideo quotiens perſona talis inciderit, ſolicita primũ examinatione diſcutite, & longo tempore, niſi fortè ſupremus finis immineat, indagate, utrum nemo ſit penitus qui teſtimonio ſuo iurare poſſit ignorantiã neſcientis. Et cum conſtiterit hunc qui baptiſmatis indiget ſacramento, ſola inaniter ſuſpicione prohiberi, accedat intrepidus ad conſequendam gratiam, cuius in ſe nullum ſcit eſſe ueſtigium. Nec uereamur huic ſalutis ianuam aperire, quam nunquã docetur ingreſſus. Quod ſi ab hæreticis baptizatum quempiã fuiſſe conſtiterit, erga hunc nullatenus ſacramentum regenerationis iteretur, ſed hoc tantum quod ibi defuit, conferatur, ut per epiſcopalem manus impoſitionem uirtutem ſancti ſpiritus conſequatur. Quam rem frater chariſſime ideo generaliter ad omnium ueſtrũ uolumus peruenire notitiam, ne dum plus iuſto metuitur, miſericordia dei ſaluari cupientibus denegetur. Data nono Calendas Nouembris, conſulatu Martiani Auguſti.

EPISTOLA XLIX. LEONIS PAPAE AD VNIVERSOS EPISCOPOS PER APHRICAM CONſtitutos, qua docet quomodo Epiſcopi eligendi, an à plebe, uel Epiſcopis alijs. Addit etiam quædam ſub finem, quomodo hęretici, an uere pœnituerint explorandi ſint: & de uirginibus per barbaricam uiolentiam corruptis.

CVM in ordinationibus ſacerdotum quædam apud uos illicite uſurpata crebrior fama narraret, ratio pietatis exegit, ut pro ſolicitudine quam uniuerſæ eccleſiæ ex diuina inſtitutione dependimus, rerũ fidem ſtuderemus agnoſcere, uicem curæ noſtræ proficiſcenti à nobis fratri & conſacerdoti noſtro Potentio iniungentes, qui ſecundum ſcripta quę per ipſum ad uos direximus, de Epiſcopis quorum culpabilis ferebatur electio, quid ueritas haberet inquireret, nobisq́; omnia fideliter indicaret. Vnde quia idem pleniſſime notitiæ noſtræ cuncta reſerauit, & ſub quibus qualibusq́; rectoribus quædam Chriſti plebes in partibus prouinciæ Cæſarienſis habeant, ſyncera nobis relatione pateſecit, neceſſariũ fuit ut dolorem cordis noſtri quo pro dominicorũ gregũ periculis æſtuamus, datis ad uos literis promeremus, mirantes tantũ apud uos per occaſionem temporis impacati, aut ambientiũ præſumptionẽ, aut tumultum ualuiſſe popularem, ut indignis quibuſq́;, & longe extra ſacerdotale meritũ conſtitutis, paſtorale faſtigiũ & gubernatio ęccleſiæ crederetur. Non eſt hoc conſulere populis, ſed nocere, nec præſtare regimen, ſed augere diſcrimen. Integritas enim pręſidentium ſalus eſt ſubditorum: & ubi eſt incolumitas obedientiæ, ibi ſana eſt forma doctrinæ. Principatus autem quem aut ſeditio extorſit, aut ambitus occupauit, etiam ſi moribus atq́; actibus non offendit, ipſius tamen initij ſui eſt pernicioſus exemplo: & difficile eſt ut bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. Quod ſi in quibuslibet eccleſiæ gradibus prouidenter ſcienterq́; curandum eſt, ut in domini domo nihil ſit inordinatum, nihilq́; præpoſterũ: quanto magis elaborandũ eſt, ut in electione eius qui ſuper omnes gradus conſtituitur, nõ erretur? Nam totius familiæ domini ſtatus & ordo nutabit, ſi quod requirĩ in corpore nõ inueniatur in capite. Vbi eſt beati Pauli apoſtoli per ſpiritũ dei emiſſa pręceptio, qua in perſona Timothei omniũ ſacerdotũ Chriſti numerus eruditur, & perinde unicuiq́; noſtrum dicitĩ: Manus citò nemini impoſueris, neq́; cõmunicaueris peccatis alienis? Quid eſt citò manus imponere, niſi ante ætatẽ maturitatis, ante tẽpus examinis, ante meritũ laboris, ante experientiã diſciplinæ, ſacerdotalẽ honorẽ tribuere nõ probatis? Et quid eſt cõmunicare peccatis alienis, niſi talem effici ordinantẽ qualis ille eſt qui nõ meruit ordinari? Sicut enim boni operis ſibi cõparat fructum, qui rectũ ſectatur in eligendo ſacerdote iudiciũ, ita graui ſemetipſum afficit damno qui ad ſuæ dignitatis collegium ſublimat indignum. Non enim in cuiuſquã perſona prætermittendũ eſt quod inſtitutis generalibus continetĩ: nec putandus eſt honor ille legitimus, qui fuerit de pręuaricatione collatus. Dicente enim apoſtolo, ut inter electionis regulas is Epiſcopus ordinetĩ, quẽ unius uxoris uirũ fuiſſe, aut eſſe conſtiterit: tam ſacra ſemper habita eſt iſta præceptio, ut etiã de muliere ſacerdotis eligendi eadem intelligatur ſeruanda cõditio, ne forte illa priuſquã in matrimoniũ eius ueniret qui aliam non habuiſſet uxorem, alterius uiri eſſet experta coniugium. Quis ergo diſſimulare audeat quod in tanti ſacramenti perpetratur iniuriã? cum huic magno uenerandoq́; myſterio ne legis quidem ſtatuta defuerint, quibus euidẽter eſt definitum, ut uirginẽ ſacerdos accipiat, & alterius thorum neſciat cõiugis quæ uxor eſt futura pontificis. Iam tunc enim in ſacerdotibus figurabatur

Chriſti & eccleſiæ ſpirituale cõiugium, ut quoniã uir caput eſt mulieris, diſcat ſponſa uerbi non aliũ uirũ nõſſe quàm Chriſtũ, qui eam unam quam legit, unã diligit, & aliam præter ipſam ſuo cõſortio nõ adiungit. Si ergo etiã in ueteri teſtamento hęc ſacerdotalium coniugiorũ forma ſeruata eſt, quanto magis ſub reuelata iam gratia cõſtituti apoſtolicis debemus ſeruire pręceptis? ut quomodolibet quis bonis moribus præditus, & ſanctis operibus inueniatur ornatus, nequaquã tamen uel ad diaconij gradũ, uel ad presbyterij honorẽ, uel ad epiſcopatus culmen aſcendat, ſi aut ipſum nõ unius uxoris uirũ, aut uxorẽ eius nõ unius uiri fuiſſe claruerit. Monente uero apoſtolo atq; dicente, Et hi aut probentur primũ, & ſic miniſtrent: quid aliud intelligendũ putemus, niſi ut in his prouectionibus nõ ſolũ matrimoniorum priuilegia, ſed etiã laborũ merita cogitemus, ne aut à baptiſmo rudibus, aut à ſeculari actu repente conuerſis officium paſtorale credatur, cum omnis gradus militiæ chriſtianæ de incrementis profectuum debeat æſtimari. An poſſint cuiquã maiora cõmitti? Merito ſanctorũ patrum uenerabiles ſanctiones cum de ſacerdotũ electione loquerentur, eos demum idoneos ſacris adminiſtrationibus cenſuere, quorum omnis ætas à puerilibus exordijs uſq; ad prouectiores annos per diſciplinæ eccleſiaſticæ ſtipendia cucurriſſet, ut unicuiq; teſtimoniũ prior uita præberet, nec poſſet de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus caſtis, pro actibus ſtrenuis, celſioris loci præmium deberetur. Si enim ad honorem mundi ſine ſuffragio temporis, ſine merito laboris indignum eſt peruenire, & notari ambitus ſolent, quos probitatis documenta nõ adiuuant, quàm diligens, & quàm prudens habenda eſt diſpenſatio diuinorũ munerum, & cœleſtium dignitatum, ne in aliquo apoſtolica & canonica decreta uiolentur, & his eccleſia domini regenda credatur qui legitimarũ inſtitutionum neſcij, & totius humilitatis ignari, non ab infimis ſumere incrementũ, ſed à ſummis uolunt habere principiũ? cum ualde iniquũ ſit & abſurdũ ut imperiti magiſtris, noui antiquis, & rudes præferantur emeritis. In domo quidem magna neceſſe eſt (ſicut Apoſtolus ait) uaſa diuerſa ſint, quædam aurea, argenta, quædam uero lignea, & fictilia: ſed horum miniſterium pro materiæ qualitate diſcernitur, nec qui eſt precioſorũ, idem uſus eſt uilium. Nam inordinata ſunt omnia ſi fictilia aureis, & lignea præferantur argenteis. Sicut autem in ligneis & fictilibus eorum omniũ ſpecies figuratur, qui nullis adhuc uirtutibus nitent, ita in aureis & argenteis hi ſine dubio declarantur, qui per longum eruditionis ignem, & per fornacem diuturni laboris excocti, aurum probatũ, & argentum purum eſſe meruere. Quibus ſi merces pro deuotione non redditur, omnis eccleſiaſtica diſciplina reſoluitur, omnis ordo turbatur, dum in eccleſia qui nullũ ſubiere miniſterium, peruerſo eligentium iudicio debitum obtinent principatũ. Cum ergo inter uos tantum ualuerint, aut ſtudia populariũ, aut ambitus ſuperborũ, ut non ſolum laicos, ſed etiam ſecundarũ uxorum uiros, aut uiduarũ maritos ad officium cognoſcamus paſtorale prouectos, nónne aptiſſimę exigunt cauſæ, ut eccleſiæ in quibus iſta cõmiſſa ſunt, iudicio ſeueriore purgentur, & non ſolum in tales præſules, ſed etiam in ordinatores eorum ultio competens proferatur? Sed circunſtant nos hinc manſuetudo clementiæ, hinc cenſura iuſtitiæ. Et quia uniuerſæ uiæ domini miſericordia & ueritas, cogimur ſecundum ſedis apoſtolicæ pietatem, ita noſtram temperare ſententiam, ut trutinato pondere delictorum, quæ conſtat nõ unius eſſe menſuræ, quædam definiamus utcunq; toleranda, quędam uero penitus amputanda. Eos enim qui uel ſecundas nuptias inierunt, uel uiduarũ ſe cõiugio ſociarunt, nec apoſtolica, nec legalis autoritas ſacerdotiũ obtinere permittit, & multo magis illum, ſi fuerit ueſtro iudicio cõfutatus, qui ſicut ad nos relatũ eſt duarum ſimul eſt maritus uxorũ, uel illum qui à prima uxore dimiſſus, alterã duxiſſe perhibetur. Cæteros uero quorũ prouectio hoc tantum reprehenſionis incurrit,

quod

quod ex laicis ad officiũ epiſcopale delecti ſunt, neq; ex hoc quod uxores habeant poſſunt eſſe culpabiles, ſuſceptũ ſacerdotiũ tenere permittimus, nõ præiudicantes apoſtolicæ ſedis ſtatutis, nec prçceſſorũ noſtrorũ noſtriſq; decretis, quibus ſalubriter ſtatutũ eſt, ne primũ uel ſecundũ aut tertiũ in eccleſia gradũ quiſquã laicorum quibuslibet ſuffragijs fultus aſcendat, priuſquã ad hoc meritum per legitima augmẽta perueniat: quod enim utrunq; patimur eſſe ueniale, multũ poſtmodũ eſſe nõ poterit, ſi quiſquã omnino id quod interdicimus uſurpare præſumpſerit, quia remiſſio peccati nõ dat licentiã delinquendi, nec quod potuit aliqua ratione concedi, phas erit amplius impune cõmitti. Donatũ autem Salicinenſem ex Nouatiano cum ſua (ut cõperimus) plebe cõuerſum, ita dominico uolumus gregi præſidere, ut libellũ fidei ſuæ ad nos meminerit dirigendũ, quod & Nouatiani dogmatis damnet errorẽ, & pleniſſime confiteat̃ catholicã ueritatẽ. Maximũ quoq; ex laico licet reprehenſibiliter ordinatũ, tamen ſi Donatiſta iam nõ eſt, & à ſpiritu ſchiſmaticæ prauitatis alienus, ab epiſcopali quam quoquo modo adeptus eſt nõ repellamus dignitate, ita ut & ipſe libello ad nos ædito catholicum ſe eſſe manifeſtet. De Aggaro & Tyberiano, quorũ à cæteris qui ex laicis ordinati ſunt in hoc cauſa diuerſa eſt, quod eorũ ordinationi atroces tumultus, & ſæuæ ſeditiones memorant̃ eſſe famulatç, ueſtro iudicio cuncta cõmiſimus, ut relata habiti apud uos examinis fide, quid de ſupradictis ſtatuendũ ſit ſcire poſſimus. Illç aute famulæ dei quæ integritatem pudoris oppreſſione barbarica perdidere, laudabiliores erunt in humilitate ac uerecundia, ſi ſe incontaminâtis nõ audeant cõparare uirginibus. Quamuis enim omne peccatũ ex uoluntate naſcat̃, & potuerit corruptione carnis mens inuita nõ pollui, minus tamẽ eiſdem oberit, ſi quod potuerint animo nõ amittere, doleant ſe uel corpore perdidiſſe. Cum itaq; de omnibus ferè quç fratris noſtri Potentij relatio cõtinebat pleniſſime dilectionẽ ueſtrã per Dauid fratrẽ & coëpiſcopum noſtrum, qui & ſacerdotij merito nobis eſt probatus & moribus, uideatis inſtructã, ſupereſt fratres, ut concordi obedientia ſalubres ſuſcipiatis hortatus, & nihil per contentionẽ agentes, ſed ad omne ſtudiũ deuotionis unanimes diuinis & apoſtolicis cõſtitutionibus pareatis, & in nullo patiamini pia canonũ decreta uiolari. Quæ enim nunc certarum remiſimus conſideratione cauſarum, antiquis deinceps cuſtodienda ſunt regulis, ne quod ad tempus pia lenitate cõceſſimus, iuſta poſt hæc ultione plectamus.

EPISTOLA L. LEONIS PAPAE AD NICETAM EPISCOPVM AQVILEIENSEM, DOcentis quid de coniugijs agendũ ſit eorũ qui bello capti, & ad longum tempus detenti tandem domũ redierunt, cum uxores interim ipſorum alijs uiris nupſerint. Et quid de illis qui immolatitijs cibis uſi ſunt in captiuitate, præterea an baptiſmus iterandus ſit, edocetur.

REGRESSVS ad nos filius meus Adeodatus diaconus ſedis noſtræ, dilectionẽ tuam popoſciſſe memorauit, ut de his à nobis autoritatem Apoſtolicæ ſedis acciperes, quæ quidem magnam difficultatem dijudicationis uidentur afferre, ſed pro inſpectione temporaliũ neceſſitatũ adhibenda curatio eſt, ut uulnera quæ hoſtilitatis aduerſitate illata ſunt, religionis maxime ratione ſanent̃. Cum ergo per bellicã cladẽ, & per grauiſſimos hoſtilitatis incurſus, ita quçdã dicatis diuiſa eſſe cõiugia ut abductis in captiuitatem uiris, fœminæ eorũ remanſerint deſtitutç, quç uiros proprios aut interemptos pu-

tarint, aũt nunꝗ à dominatione crediderint liberandos, & ad aliorũ coniugiũ ſolicitudine cogente tranſierint, cumq́ nũc ſtatu rerum auxiliante domino in meliora cõuerſo, nõnulli eorũ qui putabantur perijſſe remeauerint, meritò charitas tua uidetur ambigere quid de mulieribus quæ alijs iunctæ ſunt uiris, à nobis debeat ordinari. Sed quia nouimus ſcriptũ, quod à deo iungitur mulier uiro: & iterum præceptũ agnouimus, ut quod deus iunxit, homo nõ ſeparet: neceſſe eſt ut legitimarũ fœdera nuptiarũ redintegrãda credamus, & remotis malis quę hoſtilitas intulit, unicuiq́ hoc quod legitime habuit, reformetur: omniq́ ſtudio procurandũ eſt, ut recipiat unuſquiſq́ quod propriũ eſt. Nec tamen culpabilis iudicẽ, & tanꝗ alieni iuris peruaſor, qui perſonam eius mariti qui iam non eſſe æſtimabaẽ, aſſumpſit. Sic enim multa quæ ad eos qui in captiuitatẽ ducti ſunt, pertinebant, in ius alienũ tranſire potuerunt, & tamen plenũ iuſtitiæ eſt, ut ijſdem reuerſis propria reformentur. Quod ſi in mancipijs uel in agris, aut etiã in domibus ac poſſeſſionibus rite ſeruaẽ, quãto magis in cõiugiorũ redintegratione faciendũ eſt, ut quod bellica neceſſitate turbatũ eſt, pacis remedio reformeẽ. Et ideo ſi qui poſt longã captiuitatẽ reuerſi, ita in dilectione ſuarũ coniugũ perſeuerant, ut eas cupiant in ſuũ redire conſortium, omittendũ eſt & inculpabile iudicandum quod neceſſitas intulit, & reſtituendum quod fides poſcit. Si autẽ aliquæ mulieres ita poſteriorũ uirorũ amore ſunt captę ut malint his cohærere, quàm in legitimũ redire conſortium, meritò ſunt notandę, ita ut etiã Eccleſiaſtica cõmunione priuentur, quia inexcuſabiliter contaminationẽ criminis elegerunt, oſtendentes ſibimet pro ſua incõtinentia placuiſſe, quod iuſta remiſſio potuit expiare. Redeant ergo in ſuũ ſtatum uoluntaria redintegratione cõiugia, neq́ ullo modo ad opprobrium malæ uoluntatis trahatur, quod cõditio neceſſitatis extorſit: quia ſicut hæ mulieres quæ reuerti ad uiros ſuos nolunt, impiæ habendę ſunt, ita illæ quæ in affectũ initum ex deo redeunt, merito ſunt laudandæ iudicio. De his autem Chriſtianis qui inter eos à quibus fuerant captiuati immolatitijs cibis aſſeruntur polluti, conſultationi charitatis tuæ hoc etiam reſpondendum eſſe credimus, ut pœnitentiæ ſatisfactione purgentur: quæ non tam temporis longitudine quàm cordis compunctione penſanda eſt: & ſiue hoc terror extorſerit, ſiue fames ſuaſerit, non dubitetur abolendum, cum huiuſmodi cibus pro metu, aut indigentia, non pro religionis ueneratione ſit ſumptus. His uero de quibus dilectio tua ſimiliter nos credidit conſulendos, qui ad iterandum baptiſmum uel metu coacti ſunt, uel errore traducti, & nunc ſe cõtra catholicæ fidei ſacramentum egiſſe cognoſcunt, ea cuſtodienda eſt ratio, qua in ſocietatem noſtram nõ niſi per pœnitentiæ remedium, & per impoſitionem epiſcopalis manus, cõmunionis recipiant unitatem, temporis pœnitudinis habita moderatione, tuo conſtituente iudicio, prout conuerſorũ animos perſpexeris eſſe deuotos: pariter etiam habens ſenilis ætatis intuitum, & periculorum quorunq́ aut ægritudinis reſpiciens neceſſitates, in quibus ſi quis ita grauiter urgeatur, ut dum adhuc pœnitet de ſalute ipſius deſperetur, oportet ei per ſacerdotalẽ ſolicitudinem cõmunionis gratia ſubueniri. Nam hi qui baptiſmum ab hæreticis acceperunt cum baptizati antea non fuiſſent, ſola inuocatione ſpiritus ſancti per impoſitionem manuum confirmandi ſunt, quia formam tantum baptiſmi ſine ſanctificationis uirtute ſumpſere. Et hanc regulam ut ſciatis ſeruandam, omnibus Eccleſijs prædicamus ut lauacrum ſemel initum nulla iteratione uioleẽ, dicente Apoſtolo: Vnus dominus, una fides, unum baptiſma, cuius ablutio nulla iteratione tentanda eſt, ſed (ut diximus) ſola ſanctificatio ſancti ſpiritus inuocanda eſt, ut quod ab hæreticis nemo accipit, à catholicis ſacerdotibus conſequatur. Hanc autem epiſtolam noſtram quam ad cõſultationem tuę fraternitatis emiſimus, ad omnes fratres cõprouinciales Epiſcopos facies peruenire, ut omnium obſeruantiæ data proſit autoritas.

EPISTOLARVM FINIS.

PALMA BEB.